

Koncz Lajos

...az írás megmarad.

A németországi magyar gimnáziumok története
1945-1956

...az írás megmarad.
A németországi magyar gimnáziumok története
1945-1956

Szerkesztette, az alap- és összekötő szöveget írta:

K o n c z L a j o s

Copyright © 2008 dr. Lajos Koncz

All rights reserved. No part of this book may be reproduced or transmitted in any form or by any means, electronic or mechanical, including photocopying, recording, or by any information storage and retrieval system, without permission in writing from the copyright owner.

Minden jog fenntartva

ISBN 978 1419677588

Library of Congress Control Number: 2007906957

To order additional copies, please contact:

BookSurge Publishing

www.booksurge.com

1-866-308-6235

orders@booksurge.com

Köszönetnyilvánítás

Köszönjük mindazok segítségét, akik visszaemlékezéseikkel, neveikkel, képekkel, iratokkal, jó akarattal, erkölcsi és anyagi támogatással a könyv megjelenéséhez hozzájárultak. Fogadják szeretettel a közös emlékek e kivonatát, és döntsék el maguk, megérte-e a régi papírok tartogatása vagy felkutatása, töredékes adatok, életmorzsák gyűjtögetése, mindaz, ami lehetővé tette egy elmúlt korszakról, a németországi magyar gimnáziumok 1945-1956 közötti életéről szóló számadást. *

A nyomdai előkészületek anyagi fedezetét biztosították:

Friedrich Ottó, Szappanos István

Győrey Géza, dr. Kricsfalussy Zoltán, Zámbó Lajos

dr. Ináncsy-Pap Elemér, Láhner Béla, Maczky Emese, Tarna Sarolta, Wenczl Ernő

Bakoss Tamás, Drávetzky Márta, dr. Feitl János, Galgóczy János, Gulden György,
Hauth József, Hernády Miklós, Jautz Ferenc, Kostevc Róbert, Lill Vera, Mátéffy István,
Nemes Mária & Ilona, Thiringer Tamás, Toppler Jenő

Bakos Viktor, Balla Éva, Barcsay Ákos, Boda György, Bodnár Ágnes, Bonyhai Éva,
Csia Éva, Csikesz Béla, Dax Anna, Fritsche István, Gassmann Antal, Gruber Éva,
Hegedűs Piroska, dr. Igo-Kemenes Péter, Juhász Klára, dr. Keszleri Antal, Körmöczy Ágnes,
Liscsinszky István, Maczky Enikő, Maczky Sudárka, Császár Zsuzsa, Mustó László,
Mustó Tamás, Nagy Miklós, Nickl Károly, Petres Judit, Pettendy Katalin, Pummer Iván,
Radnay Anikó, Renkey Marica, Rodenbücher József, Scheer Oszkár, Szabó Dóra,
Szkladányi Ágnes, Váczy Margit, Zágon Lajos
(a lista nem teljes)

Köszönjük Maczky Emesének, Maczky Enikőnek és Zágon Lajosnak az Európából és Ausztráliából érkező hozzájárulások összegyűjtésében nyújtott segítséget

*A köszönetnyilvánítást részben egy hasonló kiadvány, *A beregszászi magyar gimnázium története* (Magyarságkutató Intézet, Budapest, 1990.) című könyv szavait követve fogalmaztuk.

A Nideraudorf/Reisach című fejezet anyagát gyűjtötte és szerkesztette
Hegedűs Nóra

Nyomdai előkészítés:
Koncz Judith

Tanácsadó: Barbara Andrews
Borító: Barbara Andrews
Térkép: Cynthia Rudolph

A nyomdai előkészítés munkájában részt vett:
Hegedűs Nóra, Maczky Emese, Szappanos István

Az adatgyűjtés munkájában kiemelkedő segítséget nyújtott:
Liscsinszky István, Maczky Lászlóné, Toppler Jenő, Szappanos István,
Zámbó Lajos, Thiringer Tamás, Graff Vilmosné,
Domonkos Éva, Ormai Ildikó,
Pongrácz Ilona

A passai, lindenbergi és bauschlotti fejezetekben lévő fényképek nagy része Feketéné Korény Livia (1914-1996) hagyatékából származik, és Barna Kornél (1935-2002) valamint dr. Kricsfalussy-Hrabár Zoltán juttatták el a szerkesztőnek.

A szerkesztő kérése

Az olvasó úgy vegye kezébe és olvassa ezt a munkát, hogy előítéleteit – ha vannak – tegye félre. Tartsa szem előtt, hogy a könyvben felidézett emlékek sokszor ötven-hatvan évvel ezelőtti gondolkodásmódot és nevelési metódusokat tükröznek. Hiba volna a könyv tartalmát bármilyen „nemzeti” vagy „liberális” politikai nézet vagy eszme igazolására felhasználni, és ebben az értelemben újságban vagy folyóiratban ismertetni.

A könyv azokat szolgálja, akik előítéletek nélkül meg szeretnék ismerni az 1945-1956 között élő, tanuló és tanító magyar emigráns nemzedék egy csoportjának életkezdését és jövőjének megalapozását.

TARTALOM

Előszó.....	i
Bevezető.....	v

I. Passau/Waldwerke 1945-19511

Liscsinszky István, Szappanos István, Mustó Sándor, Kricsfalussy-Hrabár Zoltán, Gassmann Antal

A tanári kar és tantárgyaik.....	19
Passauban érettségizett diákok.....	21
Élet az internátusban.....	25
A cserkészzet.....	43
Személyes visszaemlékezések	51

Zágon Lajos, Mátéffy István, Óváry (Várdy) Béla,
Solanowski Zsiga, Medzihradzsky Marianne,
M. Ertsey Livia (Mustó néni), ifj. Inántszy-Pap Elemér ,
Thiringer Tamás, Szappanos István, Kálmán Rudolf,
Galgóczy János, Mustó István, Tarna Sarolta, Dolesch Gyula,
Győrey Géza, Tarna Sarolta, Mustó Sándor, Raab Margit,
Kricsfalussy-Hrabár Zoltán, Gassmann Antal, Barcsay Ákos,
Igo-Kemenes Péter, Inántszy-Pap Elemér

Függelék: dokumentumok, emlékek.....	103
--------------------------------------	-----

Liscsinszky István ábrái 1-4-6; Szappanos István rajza a
fiúinternátusról; Zágon Lajos rajzai a táborról; Mátéffy István
rajza a táborról; Cserkészzet; Schülerfahrkarte; Tankönyv fedőlapja;
Bizonyítványok 1-4; A „Magyar Ifjú” címlapja és szemelvények az
1. évf. 1. számból; „Okmány”; A légiós induló; Érettségi bankett 1947;
Feketéné Korény Livia két verse

II. Niederaudorf /Reisach 1947-1951 Hegedűs Nóra133

Bevezető.....	134
A Niederaudorfi Magyar Leánygimnázium és Kollégium, 1947 - 1951.....	136
Az Alpenhofban, 1947. január - 1948. június.	
1947. január - 1947. december, Ravasz Dezső, igazgató.....	137
1948. február - 1948. augusztus, Kovács Ferenc, igazgató.....	142
A diákok háború utáni helyzete. Hogyan kerültünk Niederbe.....	144
Megérkezésünk az iskolába.....	146
Mindennap élet az Alpenhofban. 1947. január - 1948. június.....	149
Jelentős kulturális események. Kapcsolattartás a külső világgal.....	169
1947. január - 1948. június. Osztályok az Alpenhofban.....	178
A reisachi kolostorban 1948. szeptember - 1951. márciusig	
1948. szeptember - 1949. augusztus. Igazgató: Kovács Ferenc.....	179
1949. szeptember - 1950. június. Igazgató: Román Endre.....	200
1950. szeptember - 1951. március, az utolsó év a kolostorban.....	204
Igazgatók: Román Endre 1950. decemberig	
Marcell Árpád 1951. húsvétig	
1948. augusztus - 1951. március. Tantestület.....	212
1948. szeptember - 1951. március. Osztályok a kolostorban.....	213

Az Alpenhofban és a kolostorban. 1947 - 1951.

Tanmenet, tanítás, tanulás, tananyag, magántanulók, érettségi.....	215
Fenntartók, tanárok jövedelme, tandíj, szülők helyzete.....	224
Fenntartási gondok, megoldások.....	228
Vallási élet.....	236
Cserkészlet.....	243
Emlékkönyvek, társaslapok.....	254
Emlékezés diáktársainkra, tanárainkra, élményeink	258

III. Lindenberg 1951-1954 *Koncz Lajos*.....

Lindenbergben érettségizett diákok	305
Személyes visszaemlékezések.....	307
M. Ertsey Livia (Mustó néni), Raab Margit, Mustó Sándor, Koncz Lajos, Szécsi László, Barna Kornél, Gassmann Antal, Kricsfalussy-Hrabár Zoltán, Barcsay Ákos, Maczky Emese, Péterfy Pál, Igo-Kemenes Péter, Nickl Károly, Zámbo Lajos	
Függelék: dokumentumok, emlékek.....	329
Liscsinszky István: Dolgozat	
Hauth József: Köszönő szavak	
Lindenbergi bizonyítvány	

IV. Bauschlott 1954-1956 *Koncz Lajos*.....

Tanítás.....	345
Élet az internátusban.....	349
Hogyan tovább?.....	363
Személyes visszaemlékezések.....	367
Igo-Kemenes Péter, Gassmann Antal, Koncz Lajos, Péterfy Pál, Zámbo Lajos, Maczky Emese, Kutassy Ferenc, Szűcs Szilárd	
Függelék: dokumentumok, emlékek.....	397
Mikulás-szövegek 1954, 1955, 1956.;	
Hallod-e pajtás... Én Istenem, már újra itt...(dalszövegek);	
A Magyar Diák cikkeiből; Bizonyítvány 1955; A Szabad Európa Rádió betlehemes játékának címlapja; Érettségi protokoll; A Magyar Diák dokumentumai	

V. Más táborokban működő iskolák: Piding, Pocking, Rosenheim, Osterode.....

Ormai Ildikó, Gulden György, Koncz Lajos, Oszlányi Éva

VI. Visszapillantás *Koncz Lajos, Szappanos István, Hegedűs Nóra, Balla Éva*.....

Tanáraink.....	442
Honnan jöttünk – Mi lett belőlünk ?	
Életutak – Passau/Waldwerke, Lindenberg, Bauschlott	473
Szétszóródtunk. Hova?	
Életutak – Niederaudorf/Reisach.....	545
Epilógus.....	607
Az iskolák tanulóinak névsora.....	627
Névmutató.....	635

* magyar gimnáziumok a II. világháború utáni Németországban 1945-1956

Előszó

Quod non est in actis, non est in mundo – ami nincs leírva, az nem is létezik. A németországi magyar gimnáziumok tanulói gyakran mondogatták szomorúan, hogy az iskola emléke, különösen a korai időszaké, nincs méltó módon, hiteles formában rögzítve. Ennek egyik oka az, hogy az 1956. után tovább működő magyar gimnázium magát egy új intézménynek tekintette, aminek „múltja nincs, csak jövője van” s ezért nem tartotta szükségesnek, hogy az elmúlt 10-12 év dokumentumanyagát (osztálykönyveket, a tanárok és diákok névjegyzékét, a gazdasági kimutatásokat, stb.) megőrizze. Ez annak ellenére történt, hogy mintegy 80, már 1956-ot megelőzően az iskolában tanuló diák és diáklány, valamint 6 tanár az „új” gimnáziumban is tovább tanult illetve tanított. Csak elvétve emlékeztek meg a korábbi iskolákról, röviden, hiányosan, anekdotikus formában.

Gyakran fölvetődött, ha régi diákok összejöttek, hogy az iskola történetét meg kellene írni, és történtek is tétova lépések, hogy ez megtörténjék. 2003 elején aztán a következő levelet küldtem néhány iskolatársamnak:

*Dr. Lajos Koncz
79 Park Street
Dedham, MA 02026*

EXHORTATIO

*Kedves passauai,
niederaudorfi,
lindenbergi,
bauschlotti iskolatársak!*

Évek óta emlegetjük, hogy iskolánk „történetét” meg kéne írni 1945-től 1956-ig. Ennek egyik oka, hogy annak idején a Kastlban tovább működő iskola megtagadta az 1956 előtti iskolával a közösséget, ami odáig ment, hogy az éveken át összegyűlt dokumentumokat és egyéb, az iskolára vonatkozó emléket – Harangozó Ferenc, volt kastli igazgató közlése szerint – „kidobták”. Az 1945-1956 között működő németországi magyar gimnáziumokból tehát semmi más nem maradt fenn, mint amit mi, volt diákok szívünkben, emlékezetünkben és esetleg papírjaink között megőriztünk. – Sebaj. Most még összeszedhetjük az emlékeket, közös erővel összeállíthatjuk a névsort, előkereshetjük a fényképeket...

Idén nyáron meghalt Barna Kornél, ennek az „iskolatörténetnek” egyik tervezője. Meghalt Fekete Sanyi is, édesanyját, Livia nénit megelőzve. Livia néninél volt még nagyon sok, az iskolára vonatkozó anyag, amit Sanyi akart átnézni. Ember tervez... De Barna Kornél megmentett Livia néni hagyatékából két fényképalbumot, ami most Kricsfalussyékon keresztül eljutott hozzám.

Megijedtem. Elhatároztam, hogy amíg nem késő, nekikezdek az iskolatörténetnek úgy, hogy a nálam eddig összegyűlt emlékeket a magaméval összeolvasztva írok egy vázlatot, és azt elküldöm mindenkinek, akit csak el tudunk érni, hogy azt kiegészíthessék. A javításokat, kiegészítéseket aztán kérem ismét vissza, hogy az immár remélhetőleg tízszeresére dagadt anyagot formába öntsük. Kiválogathassunk mennél több jó fényképet és az egészet talán könyvként

megjelentethessük. Így remélhetőleg megmarad az iskolánkból, a tanárainkból és belőlünk valami. Ha ezt nem tesszük meg, az iskolánknak ez a 10 éve végképpen elmerül Atlantiszként a feledés tengerében. Feledésbe megy mindazok emléke, akik olyan sok erőfeszítéssel dolgoztak, hogy legyen, működjék egy értéket jelentő, tudást átadó magyar iskola a háború utáni Németország menekültéleteének kilátástalanságában. Több százan jártunk oda, rövidebb-hosszabb ideig. Sokan érettségit is tettünk. Nagyon sokan még mindig – 50 év múltával is – tartják egymással a kapcsolatot. Kellott tehát valami nagyon fontosnak történnie abban a 10 évben, amire sokan még mindig szívesen emlékeznek. Próbáljuk kihámozni, hogy mi volt az?

Rajta hát, iskolatársak! Ragadjatok tollat, üljetek komputeretek elé és próbáljunk egy kollektív könyvet írni! Ha mást nem, írjatok magatokról egy életrajzot, hogy honnan jöttetek Magyarországon, kik voltak a szüleitek. De legfőképpen arról írjatok, hogy mit csináltatok az iskola után. Azt, amit az iskolában kaptatok, hogyan kamatoztattátok. Mi volt az életetekben, amire nemcsak szüleitek, hanem tanáraitok és iskolatársaitok is büszkéek lehetnek. Ne szerénykedjete, mert minden elhallgatott sikerrel vagy eredménnyel az iskolát és korosztályotokat rövidítitek meg (a kudarcok elhallgatásával pedig életünk realitását). Lehet, hogy nem szerettek Magatokról írni, de ezt a vonakodást most kivételesen tegyétek félre. Ez a fölmérés lesz ennek a munkának a szociológiailag legfontosabb része.

Segítsetek tanáraink életrajzát összeállítani! Ez lesz talán a legnehezebb, mert csak néhányuknak ismerjük a családját. A mi feladatunk, hogy életüknek emléket állítsunk - az ő munkájuk bennünk él tovább.

Segítsetek azoknak a diáktársainknak az életrajzát megírni, akik már meghaltak. Ők is addig élnek közöttünk, míg mi emlékszünk rájuk.

Különös fontosságot tulajdonítok a niederaudorfi (a „nideri”) iskolatársak (helyesebben: iskolatársnők) "input"-jának. Közülük csak kevesen jöttek át Passauba és Lindenbergbe. Ezért jelenleg Niederaudorfról tudunk a legkevesebbet. Itt szorulunk a legnagyobb segítségre. De úgy hallom, ők is szoros kapcsolatban vannak és olykor még Niederaudorfba is ellátogatnak, ahol még mindig őrzik a magyar iskola emlékét.

Segítsetek összeállítani a lehető legteljesebb névsort a tanulókról. Ez lesz talán a legkönnyebb, mert osztálytársaira majdnem mindegyikünk emlékszik, még azokra is, akik esetleg csak rövid ideig voltak velünk.

Ez a kézirat egyelőre mintegy 26 oldal. A legegyszerűbb azoknak elküldeni, akik e-maillal rendelkeznek. Akik megkapják, azokat arra kérem, hogy vagy írják meg nekem iskolatárs ismerőseik postacímét és telefonszámát, hogy küldhessek nekik egy xerox-másolatot, vagy pedig e-mailen küldjék tovább ezt a fogalmazványt. Remélem, nemsokára lesz egy "scanner"-em és akkor fényképeket is küldök. Technikai, szerkesztési és szervezési tanácsokat is szívesen veszek.

Lépjetelem kapcsolatba, a fenti címen. Ha magyarul már nehezen megy, írjatok németül vagy angolul. – Írjatok, faxoljatok, e-mailezzetek, telefonáljatok (leírom, amit mondtok vagy fölveszem hangszalagra), csak válaszoljatok...!

Mindnyájatokat, azokat is, akik előttem jártak az iskolába, és akiket már nem ismerek,

iskolatársi szeretettel köszönti

Koncz Lali

Néhány telefonhívás után szinte azonnal megérkeztek az első küldemények: e-mailek, levelek, versek, emlékek, dokumentumok, fényképek, bizonyítványok, újságkivágások stb. A kérdés már csak az volt, hogyan öntsük formába ezt a sokféle anyagot. Az alábbi formát választottuk. Külön fejezetekbe szedtük a négy iskolára vonatkozó anyagot, akkor is, ha ugyanabból a forrásból származott. Az általános anyag kronologikusan írja le az iskola történetét, tarkítva a néhány személyi tulajdonból előkerült dokumentummal, naplótöredékekkel, bizonyítvánnyal, stb. A fejezetet a személyes visszaemlékezések követik, olyan emlékeket örökítve meg, amikre esetleg csak a beküldő személy emlékszik. Ha többen emlékeznek ugyanarra, megtörténhet, hogy az emlékek ellentmondóak. A szerkesztő mindenki emlékezését egyenrangúnak tekinti és azon nincs szándékában változtatni. Csak elvétve hagyott ki olyan jelzőket (még ha igazak is), amik mások személyiségén vagy még élő hozzátartozók szívéen sebet ejthetnek, és lényegében úgysem változtatják meg az illetőről kialakult általános képet. Sokan még így is szókimondónak tarthatják egyesek személyes emlékeit, illetve véleményét.

Az adatközlők, az emlékek, a dokumentumok sokfélesége egy igen heterogén anyagot eredményezett, amiben nem volt könnyű rendet teremteni. Igyekeztünk ezt azzal a szándékkal megvalósítani, hogy minden hozzájárulást, legyen az a legcsekélyebb, beleolvasztottunk anyagunkba, mégpedig eredeti formájában, úgy, ahogyan azt iskolatársunk erre a célra szánta.

A „nyelvében él a nemzet” tételénél véleményem szerint helyesebb „lelkében él a nemzet” tétel igazolására szolgált az a jelenség, hogy egyik-másik iskolatársunk emlékeit 40-50 év távlatából németül vagy angolul írta meg, amit e sorok írója nagy buzgalommal és alázattal próbált hitelesen „visszafordítani” iskolánk nyelvére. De nem változtattunk egyik-másik iskolatársunk kicsit már botladozó magyarján sem, mert még így is csodálatraméltó – és talán ez is iskolánk érdeme –, hogy az emlékezők az idegen nyelvi közegben eltöltött, néha több mint fél évszázad után is mennyire jól beszélik anyanyelvüket. A szerkesztő csak a nyilvánvaló elírásokat vagy az értelemzavaró megfogalmazást javította ki.

Szólnom kell a nevek helyes írásáról. Mivel a névsort a résztvevők főleg emlékezetből állították össze, a neveket többen többféleképpen írják. A leggyakoribb kétséges betűhasználat az i-re és y-ra, valamint a cs-re és ts-re végződő neveknél fordul elő, de kétséges a német eredetű nevek írásmódja is (pl. Gross vs Grósz, stb.). Egyesek az idők folyamán változtattak nevük írásán, ezt igyekeztünk mind a szövegben, mind a névsorban jelezni. Úgyszintén megadtuk sok leány házasságát, ha tudomásunkra jutott.

Még egy szó a Mikulás-versekről/prózáról és egyéb versikékről: a kívülállónak túl soknak, túl gyerekesnek és egy idő múlva unalmasnak tűnhetnek. De az a tény, hogy a diákok évtizedekig megőrizték ezeket a verseket, mutatja, hogy a Mikulás estek a közösségi élet fontos elemei voltak minden évben és mindegyik iskolában. Mindenki megtalálhatja magát egy vagy több versben. Ezen kívül a szövegek a tanulók nevét és osztályát dokumentálják és névjegyzékünk egy részének hiteles forrásai.

Bevezető

LISCSINSZKY ISTVÁN

A Második Világháború végén – 1944 utolsó napjaiban és 1945 elején – több százezer magyar került ki Bajorország délkeleti megyéibe. Jórészüik menekült, de ennek a tömegnek zömét a magyar hatóságok kitelepítették, mégpedig az akkori zűrzavarhoz képest majdnem tökéletesen megszervezve. Így létrejött egy teljesen természetellenes magyar koncentráció egy aránylag kis területen. A mi családunkat például egy kb. 350 fős csoporttal együtt egy 80-lelkes faluban helyezték el. És mindenkinek megvolt a helye.

Megmenekültünk, de mindenki tudta, hogy ez az állapot nem tartható sokáig, mert a minimális közellátáson kívül semmi sem működött normálisan, rendezett tömegközlekedési viszonyok csak itt-ott voltak találhatóak, és a német iskolák csak nehezen indultak meg, tanerőhiány, szénhiány, lerombolt vagy lefoglalt épületek, stb miatt.

Természetes volt tehát, hogy ez a nagy tömeg állandóan mozgásban maradt, mert az emberek vissza akartak menni haza, vagy ki akartak vándorolni, vagy legalábbis ki akartak kerülni azokból a körülményekből, amelyekben akkor éltek.

Végleges letelepülésre ott, ahol akkor éppen volt, senki sem gondolt komolyan – nem is igen lett volna rá lehetőség. Inkább „ült mindenki a csomagján” és várt arra, hogy az ügye végre elintéződjék.

Történt mindez vidéki, falusi kis tömegszállásokon vagy kisebb-nagyobb táborokban (a pockingi több mint 10.000 fős volt), de minden esetben végtelenül nehéz körülmények között. A szétbombázott városokba alig tudtak menekülteket telepíteni.

Ezek a kedvezőtlen körülmények a középiskolás korban lévő és tanulni vágyó fiatalokat érintették legbrutálisabban: a helyi német iskolahiány ebben a kategóriában volt a legnagyobb; ha volt is ilyen iskola, tömeget nem tudott befogadni; év közben senkit sem vettek fel; az érdekeltnek nem lett volna mivel bejárnia faluról a legközelebbi iskolába; és ha mégis minden „összejött” volna, akkor nem tudott németül, legalább is az elején.

Ez a helyzet sokaknál, mint nálam is, 1945 tavaszától 1947 augusztusáig tartott, de előfordult ennél jóval hosszabb idővesztés is, ami mind a tehetetlenségnek volt köszönhető.

Természetes volt az is, hogy olyan helyeken, ahol nagyobb magyar csoport élt együtt, valami formában valaki mindig gondolt arra, hogy a gyerekekkel foglalkozni kell. A menekültek társadalmi összetétele olyan volt, hogy egy, akár csak néhány százfős csoportban biztosan lehetett találni tanárembert. Később sokszor lehetett hallani, hogy ők csak azért kezdtek el tanítani, mert „unatkoztak”. Ezt én nem így látom: találkoztam elég emberrel, aki mesteri módon tudott és szeretett unatkozni, azaz semmit sem tenni. Aki viszont önkéntesen vállalta, hogy ingyen, végtelenül szerény keretek között, minden eszköz nélkül, sokszor éhesen és hideg helyiségben, amúgy sem irigylésre méltó szakmáját tovább gyakorolja a gyerekek épülésére, az megérdemli az utókor legnagyobb tiszteletét és elismerését.

Csak hogy ezeknél a dicsérendő, de szükségszerűen átmeneti (mert ésszerűen maradandónak nem tervezhető) jellegű akcióknál kezdetben hiányzott az a „profí” háttér, ami, ha csak rövidebb távon is, a folytonosság alapja lehetett volna. A fluktuáció a tanároknál is akkora volt, mint a diákoknál, valódi oktatási rendszer kezdetben nem alakult ki.

Passau és Niederaudorf volt a kivétel. Azt már sajnos nem fogjuk megtudni, hogy az ősalapítók közül ki mire gondolt az iskola jövőjét illetően, de a történetet ismerjük. Itt született meg az az intézmény, amelyik erősebben formálta a háború utáni külföldi magyarság arculatát, mint bármely más.

VITÉZ KISBARNAKI FARKAS FERENC 1969-ben megjelent munkájában (Az altöttingi országgyűlés története, München) következőképpen bontja le a háború befejeztekor Németországban élő magyarok létszámát:

„Az oroszok várható előnyomulása előtt még 1943-44-ben az akkori kormányok számos magyar katonai intézményt helyeztek kiképzés céljából Észak-és Nyugat-Németországba: Stettin, Berlin, Dresden, Breslau, Kassel, Hamburg, Hannover, Nürnberg és München környékére. Ezek létszáma összesen 3.607 tiszt, 1.759 altiszt, 362 akadémikus, 68.319 honvéd volt. Ezen kívül 1945 elején az orosz nyomás előtt még körülbelül 100.000 harcos katona, 150.000 levente, 300.000 menekült, közte 40.000 nyilas párttag és kb. 250.000 népi német menekült nyugatra, süllyal Bajorország területére.”

BODNÁR GÁBOR

... Milliók botorkáltak akkoriban Európa országútjain. (A Magyar Vöröskereszt egykorú kimutatása szerint a háborús események következtében, 1945. március végéig 1,200.000 katonai és polgári személy hagyta el Magyarországot, parancsra, kényszerítve vagy saját elhatározásából.) A zöme 1945 második felében visszatért hazájába. A kint maradottak tovább hitegették magukat a visszatérés reményével. Csak Rákosi hatalomátvétele után mérték fel: a biztonságos hazatérés hosszú ideig álom marad!

Nagy katasztrófák után ösztönösen jelentkezik az elesettségéből való felemelkedés vágya. Ez történt 1945-ben is. A menekülttáborok hevenyészett szállásain, minimális kalórián tengődő hontalan magyarok – az úgynevezett D.P.-k (Displaced Persons) – is megkísérelték a talpra állást, bár ezt számtalan akadály gátolta. Az első, legnagyobb nehézséget a megszállók [amerikaiak, angolok, franciák] rendelkezései jelentették. Csak a lelkészek hívhatták össze híveiket, ők is csupán Istentiszteletre. A közösségi élet kialakulása a hatóságok emberségétől függött. Ám ők a zónájuk magyarságát ex-enemy (volt ellenség) gyanánt kezelték, kivéve a francia zónában. A cserkészek tilalom ellenére tevékenykedtek. Egy alkalommal egy bajor városka magyar cserkészparancsnokát azért vitték kihallgatásra, mert a csapat nevét, Rákóczit valaki Rákosinak „fordította”. Az amerikaiak – mint mondták – kommunista szervezkedést sejtettek a tömörülésben.

„Nem tudom, voltál-e már menekült – írta egy szemtanú. Ismered-e az ottani viszonyokat? Ha nem, képzelj el magadat egy barakktáborban, ahol 2x3 méteres sávot kapsz egy szigeteletlen deszkaépületben. Ezt pokróccal, papírral, vagy amihez éppen hozzájutsz, elkeríted, és otthonodnak nevezheted. A szomszédok minden zaját áthallod. Kedélyedet rémhírek zavarják. Helyzeted kínzóan aggaszt. Egy év múltán már alig találsz embert magad körül, akit ne tett volna idegbeteggé ez az állapot.”

A cserkészvezetők és tanárok ilyen siralmas körülmények között is hitték, hogy ebből a mélységből is van feltámadás. Megindították a cserkészzetet [és az iskolákat]. Többek között így jelentkeztek: „...A ma vajúdásából születő holnap a lélekben újjászületett ember kora lesz, és a jövő számára alakítja ki ifjúságunkban az emberebb embert és magyarabb magyart.” (A magyar cserkészzet külföldön. Magyar Híradó 1990. szeptember 22. 11.o.)

VITÉZ KISBARNAKI FARKAS FERENC

„A vázolt sivár helyzetben a magyar emigráció – katonák, politikusok, egyházi vezetők, ifjúság – egyre erőteljesebben sürgetett egy olyan független magyar központi szervezkedést, amely kizárólag az emigráció és a magyarság érdekeit szolgálja. A megszállók törvényei ehhez csak nagyon szűk keretet tűrtek meg.

A cserkészek voltak az elsők, akik már kezdettől fogva túltették magukat mindenféle előíráson és törvényen és a menekülttáborokban cserkész őröket, majd cserkészcsapatokat alakítottak. Végül gróf Teleki Pál halálának ötödik évfordulóján, 1946 áprilisában a Passau melletti waldwerkei menekülttáborban megtartott kegyeletes ünnepen a hadifogságból visszatérő Főcserkész, Teleki Pál Cserkész Munkaközösség címen központi cserkész szövet alakított és elsőszámú körlevelében felszólította a cserkészeket, hogy minden menekülttáborban, vizsgázott cserkésztsztek vezetése alatt, cserkészcsapatokat alakítsanak.”

SZAPPANOS ISTVÁN

Az a korcsoport, ami a negyvenes évek végén felső osztályos gimnazistaként Waldwerkében és más magyar menekült középiskolában kapott hasonló nevelést, az emigrációnak legszilárdabb gerincét volt hivatva alkotni, nemcsak életerő, hanem magyarságunk megtartása szempontjából is. Elég idős volt ahhoz, hogy megtanulja a sors leckéit, magába szívja a régi magyar nemzeti kultúra értelmét és értékét, elég fiatal, tanulékony és rugalmas, hogy az új kíváncsiak és nyelvek elsajátítása még könnyedén menjen. Míg a 10 évvel előtte járó nemzedék elé a kettétört karrier, a menekült sorsban alkalmatlan képzettség, az új nyelvek elsajátításának nehézsége hatalmas akadályokat gördített egy új élet sikeres kialakításában, addig ez a korosztály könnyen beilleszkedett az új környezetbe, karriert csinált és mindamellett a magyar emigráció művelt, az idegenben otthonosan mozgó alkotóeleme maradt.

GALGÓCZY JÁNOS

Lekapcsolod a villanyt és sötétbe borul a szoba. Ilyenképpen működik agyad is: ha valami kellemetlenül érint, elfelejted. – Sötétség.

Fájdalom, bánat, egy kellemetlen jelenet: el vele, nem akarok róla többé tudni. Feledem. A pszichológia szempontjából ez mindennapi dolog. Kitorölsz valamit az emlékezetedből, és ezzel el van intézve a dolog. – Gondolod...

Mert valójában nem töröltél ki semmit, amint a fekete táblán a krétaírást kitorölnéd. Te az elfeledendő dolgot csak az agyad egyik fiókjába teszed, és az most ott nyugszik, sokáig. Évtizedekig is, ha szükséges. Talán holtodig is. De ha nem távozol időben ebből a létből, ha sokáig élsz, megöregszel, és hirtelen valaki emlékeztet valami furcsa dologra, amely a régmúltban történt, valamire, amit te el akartál feledni régen, réges-régen, akkor hirtelen lelki szemeid előtt megjelenik egy nagy szekrény, tele fiókkal és azonnal tudod, melyiket kell kihúznod, hogy a réges-régen megtörtént és ebbe a fiókba zárt történetet feléleszd. Ilyesmi történt velem is a minap.

Este van, tíz óra elmúlt, feleségemmel még olvasgatunk, én a dolgozószobámban, az íróasztalom előtt.

Cseng a telefon. – Ilyenkor...?

Veszem a kagylót, jelentkezem: Galgóczy.

– Galgóczy János?

Aha, nem a gyerekektől jön a hívás, és még hozzá magyarul. Ez csak a budapesti nagypáholy lehet. Más magyarral már évtizedek óta nincs kapcsolat.

– Igen az vagyok. Mit tehetek, kérlek...?

– Diákja voltál te a passauai magyar gimnáziumnak a háború után?

Ez volt az a pillanat, amikor lelki szemeim előtt, úgyszólván, megjelent a nagy szekrény az emlékezés fiókjával: A Passauai Magyar Gimnázium... mikor is volt az? 1948-49-ben...? És itt beállt az emlékezés.

Valaki felgyújtotta a villanyt.

– Passau, igen az voltam – válaszolom tartózkodóan.

Bizony megdöbbsentem és megdobbant a szívem is. Mert beért a múlt.

Hány éve annak...? 55-56...? Majd két emberöltő. És most, egyik pillanatról a másikra, a semmiből ennyi év távlatából, rámsuhantak az elmúlt idők feledtnek vélt képei.

– Az Interneten találtalak meg – szólt a hang. A múlté, de ugyanakkor nagyon is a jelené.

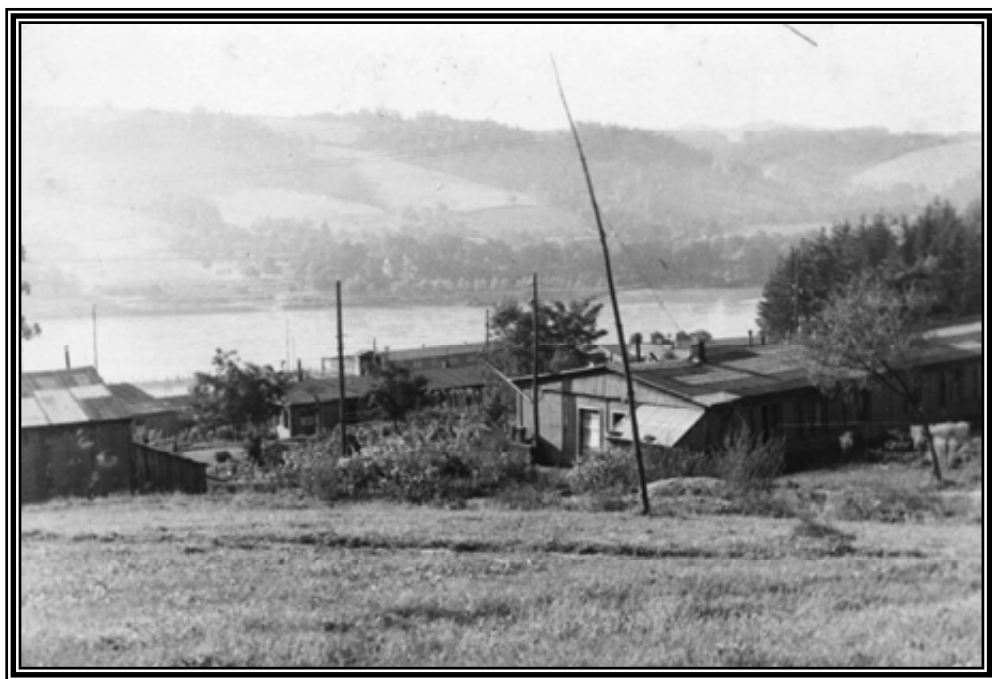
– Az iskoláról egy emlékirat van készülőben, – én is tanulója voltam – és most kutatunk még továbbiak után. A te neved egy fényképen szerepel, Livia néni mellett állsz. Az aláírás pedig: Galgóczy Jancsi, a költő...

Így ért be engem a múlt és most kéri, jobban mondva követeli a feldolgozást...

I.

**Passau/Waldwerke
(1945-1951)**

*Liscsinszky István, Szappanos István, Mustó Sándor, Kricsfalussy-Hrabár Zoltán,
Gassmann Antal.*

A waldwerkei tábor, háttérben a Duna

Csejtey Béla

A magyar iskola megalapítása a Csejtey házaspár, Csejtey Béla és Erzsébet nevéhez fűződik. Ők 1945 októberében kerültek a passai menekülttáborba Lahnerstahlból, ahová 1945 februárjában érkeztek meg vonattal, Magyarországról. A tábor létszáma mintegy 1.500 volt, „... rengeteg gyerek, aki csak futkározott ide-oda. A jövő teljesen bizonytalan volt.” – idézzük Csejtey Bözsi nénit, aki Clevelandben, csaknem 55 év múltával mondja el emlékeit telefonon Koncz Lajosnak. Csejtey tanár úr maga köré gyűjtötte a gyerekeket, akikkel cserkészmunkát kezdett és oktatást is végzett körükben. Takács Tibi, aki

Münchenben él, 1945-ben 13 éves volt és családjával kezdettől a waldwerkei táborban lakott. Így emlékszik: „Kinn játszottunk, mikor megjelent egy magas, szikár ember és azt kérdezte: fiúk, akartok-e tanulni? Könnyelműen azt mondtuk: igen. Így ismertük meg Csejtey tanár urat, aki 10-14 gyereket szedett össze és elkezdett velünk foglalkozni a Dunaparton kikötött Zsófia nevű hajón. Később az alsó tábor melletti grubwegi fűrésztelep egy helyiségében folytatódott a tanítás.” (Telefonon, 2005. okt. 5. – K. L.)

„Először mi ketten... – folytatja Bözsi néni – én is tanítottam. Aztán megkaptuk azt a helyiséget, amit templomnak is használtak, és ezt használtuk iskolának is. Pár hónapig tartott, mire sikerült tanerőket találni.” Csejtey Béla mellett először csak a táborlakókból összeszedett tanult emberek tanították a különböző tantárgyakat, de később előkerültek menekült sorsú hivatásos tanárok (*Szapannos István*). Ebből fejlődött ki az iskola, amit Csejtey Bözsi néni visszaemlékezése szerint a németek 1946-ban „véglegesítettek”.

Tény, hogy 1946-ban az iskola megkapta a kulturális kérdésekben is illetékes Bajorországi Amerikai Katonai Kormányzat elismerő nyilatkozatát. Ez a hivatal hagyta jóvá a bizonyítványokat. Ennek írásos nyomai tovább követhetők 1949-ig.

„1945. október 23-án, egy napsütéses őszi napon magam köré gyűjtöttem a waldwerkei magyar gyermekeket, és megkezdtük az otthon már egy éve abbahagyott tanulást” – így kezdi beszámolóját Csejtey Béla a Magyar Ifjú című lap 1948. december 15-i számában. (Idézi a Németországi Magyar Gimnázium Értesítője, 1966. 3. o.)

Egy most előkerült, 1947-ből származó, géppel írt és sokszorosított beszámoló részletesen szól a kezdetekről. Ezen két aláírás szerepel, Kálóczy Nándoré és Csejtey Béláé (a szövegben azonban mindkettőjük neve rosszul van írva). Ezt az írást teljes egészében, betűhíven közöljük, mert – bár helyenként hibás fogalmazásban – sok, eddig ismeretlen részletről számol be:

III. Vatikáni Missió Védnöksége alatt működő magyar iskola,
Passau/Waldwerke.

Főtisztelendő Uram!

Tisztelettel közöljük iskolánk fejlődésének rövid történetét.

Iskolánk 1945. október 23-án kezdte meg működését. Az akkori táborlétszám kb. 1600 volt, s ennek ellenére az iskola csupán 62 elemistából és 84 középiskolásból állott. A tanítás naponta folyt, délelőtt az elemi iskola, délután a középiskola. 1946 márciusától kezdődőleg a tanulók száma annyira felfezőződött, hogy tovább nem lehetett az elemi és a középiskola egy teremben, így különválva kaptak tanulóink mind az elemi, mind a középiskolában oktatást – naponta. Hangay Imre volt táborparancsnok a legnagyobb megértéssel támogatta iskolánkat. A tanerők így oszlottak meg: elemi iskolában Paróczay Irén, a középiskolában Csejtei(sic!) Béla és Csejtei Béláné tanítottak. Az iskola mellett a „Zsófia” hajón szintén naponta volt oktatás a közép- és elemi iskolás gyermekeknek, kik a „Csurmán” laktak, részben a Folyamőrszertár, részben a hajósok gyermekei részére. Ezt a tanítást az elemi iskolában Rákóczy Lajosné, a középiskolában Csejtey Béla látta el.

Iskolánk tanításában a komolyabb lendület akkor állt be, mikor 1946. június havában a táborba érkezett Kálozdi (sic!) Nándor. Ekkor – mint iskolatársak – a munkát válllvetve végezve, eljutott az iskola arra a nívóra, ami előlegezte a mai iskolánívót. A közös tervek és gondolatok valóra váltása lett az amerikai Mil[itary] Gov[ernment] engedélye az iskola vizsgáztatása körül. Ekkor lépett közénk munkatársnak Zágon Alajos is. Az első vizsga az amerikai Parancsnok jelenlétében 1946. szeptember 26-27-én volt. Levizsgáztattunk 138 tanulót. A vizsgálaton a környék egész magyarságának képviselői jelen voltak. Az elnöki tisztet Hangay Imre táborparancsnok töltötte be. A Mil. Gov. engedélyével nyomtatott angol-magyar nyelvű bizonyítványokat a jelenlevő amerikai parancsnok aláírta és pecsétjével ellátta.*

Oktober 6-án kezdtük meg az újabb évfolyamot. Most már a tanerők két egyetemi hallgató-korrepetitorral bővültek, a ref. lelkesen kívűl, aki azonban csakis a ref. hittant tanította. Iskolánkkal ekkor párhuzamosan már, még két távolsági iskola működött: mégpedig Anzenkirchenben a pfarrkircheni körzetben, ahol a környékben lévő elemi és középiskolások kaptak hetenként csütörtökön oktatást és tananyagot. Ezt az oktatást Kálozdi és Csejtey végezték. Az utóbbi időben a tanításokat diákmisék előzték meg. A tanítást az ottani magyar lágér termében tartottuk két csoportban. A másik iskolánk az északon lévő Fichtach környékén lakó diákok részére Fichtentálban volt időszakos oktatás, és anyagelosztás. Ebből a körzetből sok diák már a szeptemberi vizsgálatot úgy tette le, hogy személyesen kiutaztunk Fichtentálba vizsgáztatni őket.

Iskolánk életében döntő fordulatot jelent, hogy 1947. január 29-én Münchenben a III. Vatikáni Missió iskola-ügyeivel megbízott dr. Rozsály Ferenc piarista tanárral kötött szerződésünk, melynek értelmében iskolánkat a Vatikáni Missió felügyelete és védnöksége alá helyeztük. Tettük pedig egyrészt azért, hogy tanításunk zavartalanságát biztosítsuk mind a helyi magyar vezetőség, mind a müncheni magyar iroda esetleges zaklatásaitól. E szerződés alapján dr. Rozsály Ferenc biztosította az iskola eddig minden fizetéstől mentes tanerőinek a szerény, de biztos havi juttatást. Ezáltal megszűnt az áldatlan állapot, hogy a tanerők egyes ruhadarabjaikat voltak kénytelenek eladni élelemért, hogy túlfeszített munkájukat ez által végezni tudják.

Hisz munkájuk végzése nem pusztán a tanítás, hanem a késő éjjelekgig tartó jegyzetek készítése volt. Ennek az eredménye, hogy ma már majdnem minden osztály minden tantárgyából az itt iskolázott diákoknak komoly jegyzet áll rendelkezésükre. A papírbeszerzés nehézségeit szintén a Fichtentáli körzetben szereztük be magyar diákjaink leleményessége folytán.

*A második tanfolyam vizsgaidejét az amerikai Városparancsnok február 24-28-ig jelölte meg, tekintettel a vizsgázandók nagy számára. A vizsgálatok írásbeli része 24-26 között voltak, a szóbelik pedig 27 és 28-án d.e. 9-12 és d.u. 2-7-ig. Ezen vizsgálatra elnökiül felkértük dr. Szücs Lajos piarista tanár urat, aki ennek készséggel eleget tett. A vizsgálaton febr. 27-én d.u. 3 órakor megjelent feleségével együtt a passauai amerikai városparancsnok, ki saját szavait idézve, nem várt eredményt látott. A magyar diákok egyházi és világi énekei különös kedves emléke maradt neki. Az egyes tantárgyak közül különösen a mennyiségtan és földrajz érdekelte, mint tüzérezredest és mérnökembert. Emlékiül a gyermekek-készítette rajzaiból örömmel vitt szemelvényeket magával. Másnap ugyancsak délután, a német Flüchtlingskommissar megbízásából a passauai SPD** elnöke jelent meg a vizsgálaton. Szintén a legnagyobb elismerését fejezte ki és könnyes meghatódottsággal köszönte meg a hozzá intézett szavakat. Jóval a vizsga utánig, a késő esti órákig együtt volt a diáksággal, sőt a Gaudeamus igitur együtt énekelte velük.*

A passauai vizsgánk mellett február 17-18-án Fichtentálba utaztunk az ott szórványban élő tanulóink levizsgáztatására.

Február 20-án Anzenkirchenben tartottunk vizsgát a „pót” iskolánk tanulói részére.

A most tartott vizsgálatok eredménye: 61 elemi iskolás, 30 polgári iskolás és 145 gimnazista. Az elért eredmény közepesen jónak mondható. A jeles 4%, az elégtelen 2% volt. Az elégtelen érdemjegyet nyert tanulók március végén javítóvizsgálatot tesznek.

A vizsgálatok után ünnepélyes Te Deum-ot tartottunk a tábor kápolnájában.

Egy heti szünet után 1947. március 11-én Veni Sancte-val megkezdettük a 3. tanfolyamunkat.

A Vatikáni Missióval való tárgyalásaink lehetővé tették, hogy a tábor területén szétszórta elhelyezett vidéki fiútanulóinkat internátusszerűleg helyezhessük el. A tárgyalások és rendezések a táborparancsnokkal most folynak. Az ő ismeretes nehézségei nagy akadály mindenben az iskola munkásságában.

A tanulóink nevében hálásan köszönjük a havonta már eddig is juttatott és jövőben is kilátásba helyezett természetbeni juttatásokat (édesség, élelem, stb). Ugyancsak itt kell köszönetet mondani az iskolánk keretében működő fiú és leány cserkészeink könyvtára és játékkészlete részére juttatott nemesszívű ajándékozást. A könyvtár kibővítését mély tisztelettel kérnénk fokozni.

A jobb idők beálltával, amikor a fűtési nehézségek könnyebben lesznek leküzdhetők, a kis gyermekek részére az óvodát újból megnyitjuk.

Jóakarati támogatását a jövőre is szeretettel kérve, maradunk

Passau, 1947. március 10.

Mindenkor készséges munkatársak

Kálózy Nándor Csejty Béla (s.k.)

* Ezekből az első bizonyítványokból még nem került elő példány

** Sozialdemokratische Partei Deutschland

Előkerült két levél, amit Csejtey Béla 1966. március 8-án illetve 31-én írt Galambos Ireneus, későbbi kastli iskolaigazgatónak, amiben 20 évvel az események után saját maga írja meg emlékeit az iskola és a waldwerkei cserkészlet megindulásáról. Ebből idézünk:

„1945 októberében megkezdtük ketten felelőssel a tanítást, minden pártfogó segítség nélkül... Ki fog tűnni az iskola indulása, gyarapodása és ... talán kitűnik az a sziszifuszi munka, amely a kezdetben mint nehézségekkel, később mint a kerékkötőkkel való küszködés igazán mondom lelkileg tökéletesen kimerítettek. Ora et labora volt a mottó és a diákújságunkon is ez állott. Igyekeztiünk megmutatni, hogy bencés szellemben mit lehet produkálni, ha vannak jó lelkek, akik megértik a nagy Nevelő, St. Benedek szellemét... Én családi nyugalmaimat áldoztam fel felelőssel együtt fajtám gyermekeiért. Pihenni nem tudtam... Tankönyv jegyzeteinket magunk gépeltük, sokszorosítottuk. A papírért jó magyar honfitársaink 15szörös fekete árat számítottak föl, de mégis valamit megmutattunk, hogy a magyar ifjú ora et labora szellemben nevelődött... Én... megpróbáltam a legelemibb szükségletek nélkül lobogtatni a tüzet...

Passaui iskolánknak újságja is volt, a Magyar Ifjú 1945-től 1950-ig... néztek belőle a szellemet, az élni akarást, a hitet és erőt és egyúttal a büszkeséget is, amit ma érzek a szenvedő hazámmal szemben. Megtettem 100%-ig ami tőlem telhetett. Honfitársaimnak talán még lelkét is sikerült közelebb vinni az Éghez, mert ingyen adtuk kezébe minden magyarnak az általam összegyűjtött és lesokszorosított „Énekek és imák” gyűjteményét 96 oldalon... Kelt: 121 Talbot Drive, Bedford, Ohio.”

Egy nyomtatásban megjelent leírás, amelyre mint „hivatalos történet”-re hivatkozunk a későbbiekben, és amelyet Csejtey Béla, Ambrus Szaniszló és Feketéné Korény Livia beszámolóí és a gyér iskolai iratok alapján állított össze az akkori kastli iskola, a kezdetekre így emlékszik, jó 20 évvel később (A Németországi Magyar Gimnázium Értesítője, 1966, 3-4.o.):

A tábor – Passau/Waldwerke. Színhely: Passautól 6 km-re a Duna baloldalán, kopott domboldal, rajta 12-15 szürkére ázott fabarakk és bennük összezsúfolva minden rendű és rangú magyar menekült. Tábori konyha, háromszor ételkiosztás csajkában, közös helyiségek mosdásra és egyéb egészségügyi szükségletekre.

A passaui menekült táborban lévő lelkes pedagógusok és papok minden alkalmat megragadtak a tanításra: összegyűjtötték a Dunán horgonyzó Zsófia gőzös személyzetének gyermekeit, kijártak a Passautól 60 km-re lévő Anzenkirchenbe, a Bajorerdőben lévő Fichtentalba, de elsősorban a táborban lévő barakkban folyt a rendszeres tanítás pár hazulról hozott könyv, majd később sokszorosított jegyzetek alapján. Kezdetben csak az amerikai megszálló hatóság engedélyével és ellenőrzése mellett, 1947-től a bajor kultuszminisztériumtól küldött miniszteri biztos, dr. Glas Anton passaui gimnáziumi igazgató elnökletével tartják az érettségit, amely ezzel egyenértékűvé vált a német gimnáziumokéval.

Egy barakk-kápolna és iskola. Vasárnap a katolikus és református istentiszteletek színhelye és hétköznapiakon a 8 osztályos gimnázium tanterme. Egy osztály: egy asztal, amelyet a következő osztály-asztaltól a tetőről dróton lefüggő

karton választ el derék magasságig. De azért szigorúan gimnáziumi tanrend: minden délelőtt 5 óra, tízperces szünetekkel. Egyszerre lehet élvezni 8 tanár előadását 8 tantárgyból és különböző fokozatokon. És egyszerre a diákok reakcióit, nevetését és feleleteit. Érthető tehát, ha Pajor tanár úr, mielőtt az idő megengedi, még az előadások megkezdése előtt, kihurcolja a nagy fekete táblát a barakk elé, és a teret lefoglalja magának. De a többiek is igyekeznek ki az erdő szélére, a zöldbe, a fák árnyékába tanulóikkal, azoknak engedve át a tantermet, akiknek erre feltétlen szükségük van. Az elemi iskolának jobb volt a helyzete, mert külön barakk-szobát kapott. A fiúk fél, a lányok negyed barakkban nyertek elhelyezést, itt tanultak és aludtak a diákok.

Így alakult meg a waldwerkei táborban 1946-ban az első németországi magyar gimnázium és elemi iskola, fönntartására pedig az első Magyar Iskola Bizottság, a magyar főlelkészekből és segélyszervezetek vezetőiből.

„Csejtey Bélának – az alapító csapat motorjának – jelszava az volt, hogy ha már csináljuk, akkor csináljuk rendesen.” (*Liscinszky István*)

Hogy valóban az első iskola volt-e, azt nehéz lenne megállapítani és nem is fontos. Később szólni fogunk olyan kezdeményezésekről Németországban, amik a waldwerkei iskolával egykorúak és létezésüket dokumentumok bizonyítják. Akkor egész Németország és Nyugat-Ausztria területén a magyar menekültek százezrei éltek táborokban (Pocking, Metten, Piding, Plattling, stb), kaszárnyákban, városkákban, falukban, tanyákon, ahogy a magyar közigazgatási szervek szerelvényein, vagy kocsikaravánokkal megérkeztek 1945 elején. Passaunál volt kikötve a magyar folyamórség által kimentett dunai flotta, közöttük a tengerjárásra is alkalmas dunai hajók, tele menekült családokkal. A Zsófia nevű hajón is folyt egy pár hónapon keresztül tanítás (lásd fent).

Ahol voltak tanárok, tanítók vagy tanításra hajlandó szülők, ott nagyon hamar megkezdődhetett valamilyen formája a tanításnak, hiszen a szülők nem szívesen látták, hogy a sokszor viszontagságos és hosszantartó menekülésben gyermekeik hónapokkal elmaradnak a tanulásban. Ami a „minden rendű és rangú” menekültet illeti, ez korántsem volt olyan heterogén, mint ahogy ez a kifejezés sejteti. A menekültek legnagyobb része a magyar katonaságból, vagy a közigazgatásban dolgozó tisztviselőkől és családjaikból állt. A parlament, a minisztériumok, a MÁV, a rendőrség, katonakórházak, a Nemzeti Színház, stb. alkalmazottai, valamint a tisztikar, beleértve a csendőrség és tartalékos tisztek családjai alkották a menekültek túlnyomó többségét. Ehhez jött még nagyszámú egyéni menekült, akik később szintén a magyar táborokba költöztek. Sokan közülük 1946/47-ben haza is mentek Magyarországra. Iparosok, kereskedők, munkások, parasztok, közöttük még inkább a német nevűek, csak elvéve akadtak a családostól menekültek között.

Érdemes megjegyezni, hogy a legtöbb kenyérkeresőnek el kellett jönnie, mert mint katonának, csendőrnak vagy a közigazgatás valamilyen tisztviselőjének, állami alkalmazottnak parancsa, utasítása volt, hogy csatlakozzék a Nyugatra települőkhöz. Könnyített a helyzeten, hogy a kitelepülők családtagjaikat is magukkal hozhatták Nyugatra, ha akarták. Ezt a legtöbbben meg is tették, mert féltek a rossz hírű oroszoktól, a fosztogatástól, a nők megerőszakolásától, a kommunista terror visszatérésétől – mint tudjuk, nem ok nélkül.

Mindehhez a németek (nácik) iránti rokonszenvnek vagy annak hiányának – megítélésünk szerint – semmi köze nem volt. A Magyarországon berendezkedő gúzsba kötött demokrácia a gazdasági föllendülés ellenére sem töltötte el bizalommal az amerikai vagy angol katonai megszállás alatt, viszonylagos szabadságban élő magyarokat. Így a nyomorúságos németországi vagy ausztriai körülmények ellenére is nagyon sokan, több százezren, a kivárás álláspontjára helyezkedtek. A többi – már tudjuk – történelem.

Iskoláink tanulói többségükben – mint látni fogjuk – a középosztályhoz tartoztak, és szüleiket nem kellett biztatni, hogy gyermekeiket iskolába járassák, ha erre alkalom nyílt. Később, 1946-tól érkeztek tömegesen az úgynevezett „sváb” kitelepítettek, akiket az akkori, magát demokratikusnak nevező magyar kormány rendeletére, a Nagyhatalmak biztatására, kiforgattak vagyonukból, majd kitoloncoltak Magyarországról. Ezek az emberek otthon magyar iskolába járaták a gyerekeiket, és nagyon örültek, hogy új otthonukban gyerekeik ott folytathatják az iskolát, ahol abba hagyták.

„Olyan emberek, akiknek minden okuk meg lett volna arra, hogy utáljanak mindent, ami magyar, volt annyi józan eszük, hogy különbséget tudtak tenni a magyarság és egy átmeneti politikai formáció között. Fontos tény ugyanakkor, hogy ezek a családok nem »átvonulóban« voltak, ők itt telepedtek le. Nem a »csomagiukon ültek«, hanem az volt az elvárásuk, hogy gyerekeik a tanulmányaikat itt folytatják, és itt fejezik be.” (*Liscsinszky István*)

Itt szeretnénk megjegyezni, hogy a háborús összeomlás éveiben Németországnak nem állt érdekében, hogy kívülről érkezett „Ausländer”-ekkel vagy a keleti területekről menekült vagy kiutasított németekkel növelje azok számát, akik gimnáziumba akartak járni és magasabb fokú kiképzésre vagy egyetemi végzettségre pályáztak akkor, amikor ezeknek a szakmai csoportoknak nem tudott megélhetést biztosítani. Az újjáépítéshez Németországnak – akárcsak más európai országoknak – olcsó munkaerőre, legfeljebb kézművesekre volt szüksége. Ezért tulajdonképpen dicséretes, hogy a németek nem próbálták a magyar gimnáziumok működését meggátolni.

LISCINSZKY ISTVÁN és MUSTÓ SÁNDOR

„Kezdjük mindjárt azzal, hogy tisztába tegyük az iskola egyik félreértés-klasszikusát. »Waldwerke« nem létezett soha, mint helyrajzi név, így a waldwerkei iskoláról se lehetett volna beszélni, de azért beszéltünk. Waldwerke (erdei ipartelep) annak a fogaskerékgyárnak (Zahnradwerke) volt a cége, amely jó 3 km-re Passautól, a Dunán lefelé, annak bal partján, erdős környezetben helyezkedett el. A háború után itt egy nagy amerikai katonai szállítóeszköz-karbantartási központ létesült. Tőlük vettek a magyarok pokrócot, amiből ügyes asszonyok nadrágot varrtak a fiúknak, és dohányt lehetett venni tőlük, amiből a Mustó család cigarettát sodort és falun élelmiszerért eladta. Úgy hírelett, hogy itt a háború vége felé a németek páncélosokat is szereltek össze, tehát hadiüzem volt. Valószínűleg ezért alkalmazhatott kényszermunkásokat, akiket közvetlenül a gyár szomszédságában egy úgynevezett alsó (kisebb) és felső (nagyobb) barakk-táborban szállásoltak el. Aki eddig nem tudta volna, az ebből megtudhatja, hogy miért volt ez a tábor olyan »luxus« kivitelű...A barakkok álcázás céljából »hadiszínre« voltak festve.”

Manapság különböző websitokon (pl. www.skalman.nu/tredje-riket/mauthausen.htm) az egykori Passau I – Waldwerke, valamint Passau II, a mauthauseni koncentrációs tábor szatellit-táboraként szerepel.

„Erről – ha jól tudom – Waldwerkében senki sem tudott, de ha tudott volna, akkor sem beszélt volna róla.” (*Inántszy-Pap Elemér*)

Szögesdrótkerítésről vagy annak maradványairól sem tesz említést senki. Az „alsó tábor” a Duna partján egyszerű betonépületekből állt és ott más nemzetiségűek is laktak. Passauban volt a gyűjtőtábor, ahonnan indultak a vöröskeresztes szerelvények Magyarországra, stb. hogy hazaszállítsák a menekülteket.

LISCSINSZKY ISTVÁN

„A mi történetünk helyszíne az a bizonyos fabarakkokból álló felső tábor, amelyiknek emlékezetből készült helyszínrajza a 2. sz. ábrán látható (8 barakk, lásd a 28. oldalon). Ehhez még hozzá kell gondolni, hogy az egész egy nagyon erős lejtésű domboldalon feküdt, itt szakadt le a Bajor Erdő dombvidéke a Duna felé. Az iskola volt legalul a felső táboron belül. Az internátus legfelül, ez volt a 18-as barakk – a számozást az alsó táborban kezdték.”

Waldwerke méreteiről eltérnek az emlékezések. Beodray Feri a barakkok számát 50-re teszi, ellentétben a fent említett 12-15 barakkal és ez mind a felső mind az alsó táborban. Mustó Szuszu emlékezete szerint a felső tábor kb. 11-13 épületből állt, amelyek 30-50 méter hosszúak voltak. Minden épület 4-6 szobára volt fölosztva. Egy-egy szobában több család lakott. Az iskola és a táborparancsnokság a felső táborban volt.

INÁNTSZY-PAP ELEMÉR

A tábor lakosságának száma 1947 körül 2.200 volt, ami az 1950/51-es években 220-ra csökkent. Ez azt jelentette, hogy 1947-ben egy szobában 23-an voltak, később 8-an.

SZAPPANOS ISTVÁN

Az iskola egy nagy barakkban volt a felső táborban, ami két részre volt osztva. Az egyik felében az alsósoknak (I.-IV. osztály), a másikban pedig a felsősöknek (V.-VIII. osztály) tartották tanáraink az oktatást. Szeretett és tisztelt igazgatónk, Csejtey Béla mellett először csak a tábori lakókból összeszedett tanult emberek tanították a különböző gimnáziumi tantárgyakat, de később előkerültek menekült sorsú hivatásos tanárok, akik aztán megalapozták az iskola tekintélyét. Úgyannyira, hogy az 1948-ban érettségizők már német állami ellenőrök előtt vizsgáztak.

A téli hidegben egy vaskályha állott a tanterem közepén, és az abba kellő tüzelő beszerzése és a terem fűtése a diákok feladata volt. Erdő is volt, balta is volt, és habár a nyersfa csak sercegve égett sokszor, azért mégis meleg volt a teremben. Miből tanultunk? Jó magyar táborlakók hada gépelte éjjel-nappal a különböző tankönyveket stencilre, amiből aztán sokszorosítva a diákok is kaptak. Persze ezeknek legtöbbször vázlatos kivonat volt, így nagyon sokat kellett jegyzetelni, kézzel kiírni fontosabb részeket egy-egy könyvből. Tanultunk, magoltunk, bütyköltünk, és feleltünk, vizsgáztunk, annak régi rendje és módja szerint. A tananyagot maximumra sűrítve tömték belénk, hisz legtöbbünk 2-3 éves hátralékkal igyekezett elérni saját magát.

LISCSINSZKY ISTVÁN

1946/47-ben volt az első „rendes” iskolaév, 1947-ben az első érettségi.

Az iskola neve (csak magyarul) az 1947. évi bizonyítvány-nyomtatványon: „Passau-Waldwerke Magyar Elemi és Középiskola, Németország”. Az 1947/48 év végi bizonyítványon a név: „Passai Magyar Iskola”.

Megvan Mátéffy Miklós 1947-ben kiállított, a „gimnáziumi tanulmányait befejező”, kétnyelvű bizonyítványának másolata, „az 1946/47 iskolai évben a Passau/Waldwerke-i magyar gimnázium nyolcadik évfolyamában” kiérdemelt jegyeiről (lásd a Függelékben).

A D.P. Express Newspaper HUNGARIAN Edition, ára RM 3.- (a későbbi HUNGARIA), 1948. március 15-i számának utolsó oldalán a Közérdekű Hírek rovatban a következő hírt közölte:

A Magyar Caritas Szolgálat által fenntartott és a különböző bajorországi magyar iskolák engedélyezése ügyében hosszas tárgyalás, és előkészítő eljárás után teljes eredményt sikerült elérni. A bajor kultuszminisztérium közölte, hogy az iskolák működését elismeri.

A kultuszminisztérium az iskolák tanterveit jóváhagyta. A tanítás a jóváhagyott tanterv alapján folyik. A tanterv, elenyésző módosítástól eltekintve, a gróf Teleki Pál kultuszminisztersége alatt kiadott tantervekkel azonos.

Az érettségi vizsgálatokra a bajor kultuszminisztérium megbízottat küld ki, aki az érettségi bizonyítványokat megfelelő záradékkal ellátja.

A kultuszminisztérium utasítja a Bajorországban működő egyetemeket, hogy az ily módon, kiküldöttje útján is záradékolt és aláírt érettségi bizonyítványok az egyetemre való felvételre a német jelentkezőkkel azonos felvételi jogosítsanak.

Azokra a volt növendékekre vonatkozólag, akik az elmúlt időben szerezték meg valamelyik magyar iskolában az érettségi bizonyítványt és az eddigi tiltó rendelkezések folytán egyetemi felvételt nem tudtak kapni, a minisztérium úgy döntött, hogy egy általa kiküldött bizottság előtt teendő és főként a német nyelvre kiterjedő vizsga letétele után, ugyancsak jelentkezhetnek egyetemi felvételre. Ennek a vizsgának gyakorlati kivitelezése iránti tárgyalások még folyamatban vannak. Azok, akik valami módon egyetemi felvételtel jutottak, itteni magyar iskola érettségi bizonyítványával és esetleg már több félévet hallgattak is, az eddig lehallgatott félévek teljes elismerésével számolhatnak, és tanulmányaikat folytathatják, ha az egyetemen megtartandó, fent említett kiegészítő vizsgát eredménnyel leteszik.

Ismét a HUNGARIAN 1948. május 1-i számából egy hír:

Az érettségi vizsgák érvényessége

Már korábban jelentettük, hogy az itt működő magyar iskolák érettségi bizonyítványainak államérvényessé tétele érdekében a kultuszminisztériumban a szükséges tárgyalásokat lefolytattuk és megteendő intézkedéseit a minisztérium velünk szóban közölte.

Most vettük a minisztérium intézkedését, amelyben a júniusban tartandó magyar érettségi vizsgálatok tekintetében intézkedett. Ezen intézkedésével egyidejűleg a minisztérium intézkedett azokról a volt diákjainkról is, akik érettségi vizsgálatukat a múltban valamelyik magyar gimnáziumban letették, de egyetemre még beiratkozva nincsenek. Ezek értelmében a minisztérium a júniusban tartandó érettségi vizsgálatokkal egybekötve rövid kiegészítő vizsgát fog tartani, amelyen önkéntes jelentkezés alapján lehet részt venni. A jelentkezésnek legrövidebb időn belül annál a magyar iskolánál kell megtörténnie, ahol a jelentkező az érettségi vizsgálatát letette.

Ismételten hangsúlyozzuk, hogy a vizsgának más célja nincsen, minthogy a már meglévő érettségi bizonyítvány itt [Bajorországban] államérvényességgel bírván egyetemi felvételre jogosítson. Ebből következőleg, aki itteni egyetemre járni nem akar, az a vizsgát nem kell, hogy letegye. Miként a minisztérium szakreferensei közölték, a kiegészítő vizsgánál a már letett érettségi bizonyítványban szereplő eredményeket figyelembe fogják venni és a vizsga főként általános ismeretekre fog kiterjedni.

A jelentkezőket természetesen időben értesíteni fogjuk arról, hogy milyen tárgyakból, milyen mértékben kell felkészülniük.

Magyar Caritas Szolgálat

1948. SZAPPANOS ISTVÁN naplójából

Június 17. csütörtök. A VIII. osztály utolsó tanítási napja

Június 18. péntek. Ballagás, a vizsgák és érettségi vizsgák előtt. Te Deum másnap.

Június 24. csütörtök. A VIII. osztály latin írásbeli.

Június 25. péntek. A VIII. osztály, mennyiségtan, német, angol és magyar írásbeli.

Június 26. szombat. A VIII. osztály szóbeli vizsgák.

Július 1. csütörtök. Az írásbeli érettségi vizsgák kezdődnek a latin és magyar tantárgyakkal. Én magyarból a Milliók egy miatt, vagy egy, milliók miatt? (Madách: Az Ember Tragédiájából) tételt kaptam.

Július 2. pénteken angol és német. Németből a Schiller's historische Dramen tétellel küzdöttem meg.

Július 3. szombaton mennyiségtan írásbeli. Egy hét magolás újra, és

Július 15. csütörtökön kezdődik a szóbeli. Nyolcas csoportokat választottak ki, akik aztán kihúzták egy kalapból a vizsgatételeiket és beültek a vizsgabizottság elé egy csoportban. Ott aztán mindegyik végig izzadta, amíg rá nem került a sor. A szaktanárok cserélődtek, ahogy a tantárgyak jöttek egymás után: latin, német, angol, mennyiségtan, magyar, történelem és fizika. Szombat délig mindenki tülesett a poklok-poklán. Én az első nap kerültem sorra hét osztálytársammal: Szertics Jóska, Krug Miska, Rápolti Éva, Száz Zoli, Wachtel Buci, Sárospataky Miki, és Fuchs Teddy.

Július 16. péntek. Érettségi szóbeli

Július 17. szombat. Érettségi szóbeli

Régi irataim közül előkerült egy kézirat, amit még akkor Waldwerkében írtam a ballagás és az érettségi vizsgák után:

„Ballag már a vén diák, tovább, tovább. Isten veletek ti cimborák, tovább, tovább...” Ez is megtörtént, mikor karöltve, könnyes szemmel és nehéz szívvel körüljártuk az iskolát, az internátust és énekeltük „... ez út hazánkba visszavisz, filiszter leszek magam is, tovább, tovább, tovább” – visszaértünk az iskolaterembe, abba az egyetlenegybe, ahol nehéz időket gürcöltünk végig, fázva, éhesen. És itt megfogtuk egymás kezét utoljára, mindnyájan „... fel búcsúcsókra cimborák!” Milyen mélyen szép, megható és fájó volt.

Emlékszem pontosan minden mozzanatra. Reggel Te Deum, eredmény kihirdetés és utána búcsúzkodás. Egyik oldalon a volt VII-esek, a másik oldalon a többi diák apraja-nagyja, irigy szemekkel nézve ránk. Nem voltunk egyöntetű sötétkéek Bocskai egyenruhában, de szíveink egyszerre dobbantak, hangosan, erősen – a hazáért... Szózat... Ima... Pongrácz Cari a VI-os lányok nevében, Hefty Laci a VII-es fiúk nevében búcsúztatott bennünket. Majd részünkről Révai Pali búcsúzott mindenkitől, tanároktól – megköszönve az áldozatos munkát és jóakaratot irántunk. Én tartottam a zászlót. A nemzetiszínű magyar címeres és koronás zászlót. És eljött a pillanat, mikor átszáll az új nyolcadikosokra a zászlóhordozás kötelessége. És átadtam Hefty Lacinak:

„Használdátok becsülettel a hazáért!”. Kemény, férfias, becsületes kézfogás: „Fogadjuk!”

Az igazgató úr, osztályfőnök úr, tisztelendő úr, tiszteletes úr búcsúztatója után végigballagtuk azokat a helyeket, amiket soha el nem felejthetünk. Az internátust - lázas tanulások, éjszakázások, éhezések, szenvedések, de sok móka, vicc, tréfa színhelyét. És vissza az iskolába. Addigra az iskola előtt a többi diák és diáklány körben felálltak és mi sorba mentünk és mindenkivel kezet fogtunk – utoljára. És elérkeztem egy könnyes szemhez. Forró kézfogás: „Isten vele, Pista” - „Isten vele Mariann”. Soha nem fogom elfelejteni azt a tekintetet.

Egy hónap múlva érettségi! Pár napos pihenő után újra lázas tanulás, még egyszer átvenni mindent és főleg azt, amit – hát megsejtettünk véletlenül, kis ügyességgel a kulisszák mögül.

És jött az írásbeli a maga szigorúságával, aztán a szóbeli. Harmincan értünk. Három nap alatt végeztünk. Kint volt a bajor kultuszminisztériumi kiküldött, két tolmáccsal. Szigorú, de szimpatikus arcok. Régi tanáraink drukktól, izgalomtól sugárzó arca, titkon biztató mosollyal villant meg néha felénk. Már nem izgultam. Lesz, ami lesz! És az is elmúlt. Másnap már boldog mosollyal néztem a következő csoport lázas izgalmát és nyugtattam őket.

A menekültek kezdtek emigránsokká átalakulni. A hazatérés kezdett egyre valószínűtlenebbé válni. Egyre többen kezdtek a tartós külföldi letelepedés gondolatával foglalkozni. Ezzel együtt fölmerült a magyar fiatalság nevelése és fölkészítése az emigráns életre.

A hazatérés helyett a Magyarországról menekülők száma növekedett fokozatosan.

„Menekülnek a magyarok Rákosi népi-demokráciájából” – szól a Weekly Express HUNGARIAN 1948. szeptember 8-i számának első oldalán a vastag betűs újságcím:

„Reflektorral felszerelt őrtornyokat állítottak fel az osztrák-magyar határon – 30 méter szélességben ki kell irtani a határsávban az erdőt és a bokrokat. – Tömegesen érkeznek Ausztriába a magyar menekültek. – Az utóbbi hetek során szinte ugrásszerűen felszokott azoknak a magyaroknak a száma, akik nap-nap után szoknek ki a magyar népi demokráciából... Főleg fiatal, 20-25 éves ifjakról van szó, parasztfiúkról csakúgy, mint ifjómunkásokról, akik a küszöbön álló sorozások elől menekültek el. De szép számmal akadnak idősebbek is, földművesek, egyszerű kisparasztok, iparosok és munkások, akik a mind tűrhetetlenebbé váló üldözés és állandó zaklatás miatt választották inkább a hontalanságot és az emigrációt.... Egyetlen szál ruhában, pénz és élelem nélkül, legtöbbször egy hátizsákkal vagy aktatáskával.”

Ezekről a menekültekről sem készült statisztika, így nem tudjuk, hány család hány gyerekekkel került ekkor Ausztriába. Az egyedülálló fiatalok igyekeztek tovább szökni Németországba, ahol csak növelték a már eddig is nagyszámú magyar menekültek táborát. A kivándorlás még nem indult meg s nem lehetett tudni, valaha megnyílnak-e a befogadó országok kapui a magyarok előtt. Erre utal egy másik rövid cikk a „HUNGARIAN Express” 1948. augusztus 28-i számában:

„Kivándorlás Ausztráliába – ...Ausztrália egyelőre a volt ellenséges államok állampolgárainak beutazást nem ad. E kérdésben a jelenleg Németországban működő ausztráliai bizottság sem tehet kivételt... A Magyar Iroda az illetékes ausztráliai szervnél már megtette a lépéseket, hogy Ausztrália a magyarok számára is szabadabb legyen téve”.

A Németországban élő magyarok élénk szellemi életének egyik legtevékenyebb fiatal vezéralakja, Dr. Bakó Elemér „Magyar gyermek – magyar iskola” címmel tanulmányt közölt a HUNGARIAN hasábjain (1948. szeptember 10.), amiben már hangot kap az aggodalom, hogy milyen jövő vár az idegenben fölnövekvő magyar gyerekekre, fiatalra:

„Hetekkel ezelőtt ezeken a hasábokon vetettük fel az idegen környezetben elkallódásnak, elmagyartalanodásnak áldozatul eső kicsiny magyar gyermekek ügyét. ...biztattak bennünket, hogy... folytassuk harcunkat az idegenben elkallódásra ítélt magyar ifjúság érdekében, hiszen sok-sok megoldatlan kérdés van itt ifjúságunk többi rétegeivel kapcsolatban is.

*

Szeptember van...ismét megnyílnak az iskolák kapui, hogy tárt ölükre hívják a nyári nagyvakációban leburnult, egészséges, tudásra szomjas ifjúságot. Odahaza az idegen elnyomás alatt egyre idegenebbé váló állami apparátus tette rá kezét az egész magyar közoktatásügyre. Még a megmaradt néhány ősi kollégiumban is az új tankönyvek alapján kell tanítani, azokban pedig már a jövő, osztályharcos kommunista állam szemléletét helyezték a keleti demokrácia pedagógusai. Mindaz, amit a magyar géniusz századokon keresztül eszményekben kitermelt, most lassanként kihull a magyar iskolák tantervéből, hogy előbb az egyház, aztán pedig a nemzeti nevelés hagyományos eszméitől elszakadva, a kommunista osztályállam számára gátlásmentes, minden örökölt értékkel szemben bármikor harcrakész nemzedéket neveljen.

Azokban az Európaszerte leszakadt, szigetekként élő magyar tömbökben, amelyeket a fokozatosan bolsevizálódó állami apparátus nem vonhat be ebbe a folyamatba...az a legnagyobb kérdés: hogyan tartsam meg a gyermekemet magyarnak, hogyan ültessem át a lelkébe a magyar világnézetnek azokat a műveltségi elemeit, amelyeket nemzedékek fáradozásának eredményeként egy jobb korszak az én lelkembe, agyamba, tudatomba és ösztönéletembe elültetett?

Nem kétséges, hogy ezen a ponton elemi erővel tör fel a magyarnyelvű iskoláztatás kérdése. Mert ha a még nem iskolaköteles magyar gyermekekre olyan döntő hatását tapasztaljuk az idegen környezetnek, a teljesen idegennyelvű, idegen anyagú, a hazaitól merőben idegen légkörű iskolai oktatás és közösségi nevelés a gyermeki lélek minden rétegét átjárja és éppen azokban az években, amikor a rendszereződő világszemléletnek, a későbbi világnézet előkészítő folyamatának legdöntőbb elemei helyezkednek el a kialakuló fiatal intelligencia egyre szilárduló anyagában, az idegen iskolában nevelkedő magyar gyermeknek módja sincs arra, hogy magába fogadja a magyar világnézetnek e nélkülözhetetlen elemeit.

*

Melyek ezek az elemek?

Természetesen elsősorban az az ősi hagyománykincs, amelyet megőriztek számunkra a mondák, regék, balladák, átadtak a krónikaírók, felkutatott a rendszerező tudomány a történelem- és településkutatás, a néprajz és népzene tudomány, a magyar és finnugor nyelvtudomány módszereivel, főleg pedig irodalmunk és történelmi sors-küzdelmeink klasszikus példamutatói, nemzetünk nevelői. De elengedhetetlen nevelési tényező, különösen manapság, az anyanyelven folyó szakavatott erkölcsi és hitbeli nevelés, a magyar egyházak lélekformáló munkája. Még azokban a tárgyakban is, amelyekben tulajdonképpen az egyetemes emberi civilizáció közös nemzetközi elemeit tanítjuk, döntően fontos nevelési és oktatási cél, hogy pl. a matematikai gondolkodás alapelemeit, a filozófiai alapfogalmakat és a logikának a szellem gyakorlati funkciójába kapcsolódó vaselveit az anyanyelven

kiformálódó és később az anyanyelven folyó képzettársítás rendszerében élő eleven intellektus számára az anyanyelven történő oktatás révén helyezzük el a fiatal lélekben.

Igen lényeges, nélkülözhetetlen elemei még a fiatal intelligenciát kiformáló munkának azok a közösségi élmények, amelyek család, egyház és társadalom keretein kívül az ifjú lelket saját természetes közösségében, a többi fiattal együtt élve alakítják a magyar játék, szórakozás, sport, magyar ének és zene hatásai révén... erre egyedül a magyarnyelvű iskola képes.

*

A menekült és később az emigráns életformára áttérő magyarság szervei már régóta gyakorlati formában foglalkoznak a németországi magyar alsó- és középfokú oktatás kérdésével. Már huzamosabb idő óta működik egy iskolabizottság, amely a bajorországi és környéki magyar gyermekek iskoláztatásának ügyét intézi. Ennek az iskolabizottságnak a tagjai között ott vannak a magyar katolikus és protestáns egyházak vezetői, az egyházi és világi segítőszervek is.

Idáig a következő helyeken sikerült magyar iskolákat felállítani: Passauban és Niederaudorfban egy-egy középiskola működik, a passauai 10 tanerővel, akik közül 5 rendes és 5 óraadó és a niederaudorfi 5 tanerővel. Magyar elemi iskola működik Künzingban 2 tanerővel, Plattlingban 4 tanerővel s utóbbi helyen középiskolai tanulók számára előkészítő magántanfolyamot is rendeznek. Münchenben is működik egy iskola egy tanerővel.

Az iskolák fenntartása már a valutareform előtti időben sem járt nehézségek nélkül, hiszen a magyarok általános helyzete ezen a téren is visszatükröződött. Az iskolabizottságot fenntartó magyar szervek azonban példás áldozatkészséggel járultak hozzá a magyar gyermekek magyar iskolázásának a megoldásához: mindegyik tagintézmény havi 900 márkával 80 márka ellenében lakást, ellátást, fűtést, világítást és oktatást nyújthattak a magyar gyermekeknek. Ezen kívül minden más módon igyekeztek támogatni ezeket az iskolákat katolikus és protestáns, valamint világi részről egyaránt. Élelmiszer- és ruhaadományok, tankönyvek, szótárak, egyházi kiadványok, füzetek és írószerek, minden adomány, amely odaözlönni: mind-mind a magyar iskolák tanulóinak a munkáját volt hivatva megkönnyíteni.

A pénzváltoztatás óta azonban más a helyzet. A segítőszervek természetbeniek tekintetében most is teljes mértékben támogatnak, de pénzforrásaik bedugultak. A Magyar Segítő Szolgálat adatai szerint Bajorországban és közvetlen környékén 1.019 6-12 éves és 1.002 13-18 éves magyar gyermek, ifjú és leány van, akiknek mind magyar iskolába kellene járnia. Ahogy a Magyar Caritas Szolgálat vezetősége, amely a magyar iskolák ügyvezetését intézi, velünk közölte, az új, leszállított iskolai és internátusi díjtáblázat szerint a passauai iskolában 10 DM a beíratási díj és 20 DM a havi tandíj, amelyhez az internátusi díj havi 5 DM kiadást jelent. Hogy azonban az iskolát az új tanévben meg lehessen nyitni, legalább 100 magyar gyermekre van szükség. A niederaudorfi iskolában havi 55 DM egy gyermek teljes iskolai és internátusi költsége, ott azonban csak 40 gyermek kell ahhoz, hogy ezzel a díjszabással az új évet nyugodtan megkezdhessék.

...Jól tudjuk, hogy az élet terhe egyre súlyosabban nehezedik az emigráns magyarság vállára. Magyar apák és anyák keserves időket élnek meg ma, ha gyermekeikre gondolnak. De bármilyen nehéz is legyen a teher, édes és könnyű lesz, ha szépen fejlődnek a gyermekek és örömet jelent, ha a nehéz sorsot gerincesen vállaló apáik és anyáik nyomán belőlük is kemény, a magyar hazához hű, egy jobb magyar jövőndőt munkáló nemzedék sarjad...”

LISCSINSZKY ISTVÁN

A nagy dolog, az ideális cél a Bajor Kultuszminisztérium működési engedélyének megszerzése volt. Ez volt a németországi – és ez által nemzetközi – elismerés, amelynek alapján, nem tudom, hogy mennyien és hány országban, főiskolai jogosítványt kaptunk. Ennek az elismerésnek az írásos bizonylata csak az érettségi bizonyítványokon szerepelt.

SZAPPANOS ISTVÁN

Az 1947-ben érettségizettek vizsgáján (márciusban és júliusban) nem volt a német [bajor] kultuszminisztériumból kiküldött vizsgabiztos, csak az amerikai hatóságoktól volt egy megbízott. Valamikor 1948 őszén derült ki, hogy a német [bajor] állam nem fogadja el azokat az érettségi bizonyítványokat. Csejteyre sokan megharagudtak, amikor kiderült 1948 őszén, hogy a '47-eseknek újra kell érettségizniük a német biztos előtt, hogy érvényes bizonyítványt kapjanak. Még hozzá új vizsgadíjat, 80 DM-át is ki kellett fizetni, ami abban az időben, 6 hónappal a Waehrungsreform után nagyon nagy nehézséget okozott sokaknak, nem is beszélve az újvizsgázásra való felkészülésről és utazgatásról. Sokan az egészet sutba vágták és lemondtak róla. Valószínűleg a világ más tájain éppen úgy elfogadták a bizonyítványt akár rajta volt a német biztos aláírása akár nem. Mátéffy Miklós, Micu, mivel ott lakott Waldwerkében és tanított is a suliban, megszerezte magának a hivatalos érettségi bizonyítványt 1948-ban. Ezért az egy évi dátumkülönbség. Az biztos, hogy ő 1947-ben tette le az eredeti érettségit. Geréby János is így tudja. Idézzünk még Sárospataky Miklós ehhez a témához kapcsolódó leveléből:

1948. okt. 15. „... ez részben aljasság is, ilyet ki sem hirdetni, hogy újra kell a régieknek érettségizni. Mátéffy Micun irtó jót röhögtem, ha nem állnék ilyen pocskékul pénzügyileg (helyesebben sehogy sem állok), direkt azért elmennék Passaubá, hogy Micut körülröhögjem. ... mit mulatott rajtunk, mikor mi érettségiztünk. Csejtey tippje... hogy majd a svábok fogják a mi érettséginket kifizetni, kész röhej! Forster, a hülye, 2 angol levelet is írt nekem, de másodszorra megdühödtem, mit képzelsz ez a hóhártyó, mi vagyok én, lexikon vagy fordítóiroda? Latinul válaszoltam neki egy egész oldalt, hadd kínlódjon ő is a sztárral. Ez se fog nekem többet angolul írni. Némelyik mókuskának pedig milyen jól megy, képzeld az Eberhardt autót vett. Mi viszont szegény proletárok...”

Álljon itt Mátéffy Miklós immár elismert érettségi bizonyítványának leírása (a bizonyítvány képe látható a Függelékben):

Mátéffy Miklós (született 1928. december 15-én, Debrecenben, róm. kat.) nevére kiállított érettségi bizonyítvány, Nr. 39/1948. szám, ugyanaz a négy nyelvű lepedő, mint amit e sorok írója 8 évvel később kapott. (Még az adatokat és jegyeket beíró kéz is ugyanaz.) A

bizonyítványt középen fönt a pápai címer ékesíti. A bal felső sarokban nemzeti színű sáv. Címe: ÉRETTSÉGI BIZONYÍTVÁNY – REIFEZEUGNIS – CERTIFICATE OF MATURITY – CERTIFICAT DE BACCALAURÉAT. Az osztályozott tantárgyak: Magyar nyelv és irodalom – Latin nyelv és irodalom – Német nyelv és irodalom – Angol nyelv és irodalom – Történelem – Mennyiségtan – Természettan.

Az okmányt 1948. október 19-én állították ki és Glas aláírás szerepel, mint a német vizsgálóbizottság elnöke vagy Ministerialbeauftragter. Baloldalon körpecsét az oroszlanos bajor címerrel és Bayerisches Staatsministerium für Unterricht und Kultus fölrattal. Középen a katonai kormányzóság vezetője, Kommandant der Militärregierung aláírása: Marvon Slossop(?) vagy hasonló név szerepel és egy tojásdad pecsét: Office of Mil. Govt. for Bavaria – Liaisons & Security Office felirattal. Jobb oldalon Csejtey Béla, igazgató aláírása, valamint négy tanáré: Regős, Pajor, Raab és Walter Gyula.

LISCINSZKY ISTVÁN és KONCZ LAJOS

Úgy érzem, hogy a történethez még szervesen hozzátartozik egy kitérő az Iskolabizottságra. Ami az iskolával történt, az részben ennek az intézménynek is köszönhető. Ez a bizottság a „sponsor” szerepét töltötte be. Tudni kell, hogy az állami elismerés akkor nem jelentett semmiféle anyagi támogatást. A tanulók családjai sokszor csak gyermekük útiköltségét tudták kigazdálkodni, de azt se mindég. Működést biztosítani tehát csak adományokból, gyűjtésekből lehetett. De ahhoz szervezet, hálózat kellett.

A háború anyagi és erkölcsi pusztítását csak az egyházak élték túl valamennyire szervezeten. Ezen belül mind magyar, mind bajor vonatkozásban egyedül az élenjáró katolikus egyház volt abban a helyzetben, hogy itt segíteni tudjon. Lelkészi összeköttetéseken keresztül hamar – úgy tudom, még 1946-ban – megalakult egy Iskolabizottságnak nevezett szervezet, amelynek magja a németországi magyar katolikus papság volt.

„1945. november havában... az amerikai főhadiszálláson egy Vatikáni Missió létesült Chiaro Carlo püspök vezetése alatt, aki minden menekült nemzeti csoport részére egy-egy Vatikáni Delegátust engedélyezett, illetve nevezett ki. Az első magyar Vatikáni Delegátus P. Gallus Tibor SJ. volt, akit később Kótai Zoltán táborig lelkész váltott fel.” (*vitész kisharmaki Farkas Ferenc*).

Dr. Kótai Zoltán atya révén, aki tehát a Vatikáni Missió magyar delegátusa volt Ausztriában és Németországban, ez a szervezet lett a passau (és talán még más) magyar gimnázium fenntartó testülete és dr. Kótai Zoltán annak lelkes mentora és anyagi támogatója. Az iskolai tanszerek és az internátusban lakók Schulspeisung-jának (iskolai étkezés) előteremtésénél volt kimagasló szerepe.

E szervezet köré csoportosult a többi egyház és később a nemzetközi segélyszervezetek képviselői. Így alakult ki az a „kéregető” gépezet, amelyik tulajdonképpen az iskolát fenntartotta. Ez nem mindég volt elég, az iskola mindenkori vezetősége minden más csatornát is kipróbált, de az elv maradt, a bizottság segített hatósági eljárásoknál is. Az Iskolabizottság székhelye Münchenben volt. De ugyanakkor azt is meg kell jegyezni, hogy a bizottsággal való együttműködés korántsem volt mindig felhőtlen.

A tanárok tiszteletdíját – mert fizetésnek nem lehetett nevezni – szintén az Iskolabizottság biztosította, legjobb tudásom szerint ez a juttatás a passau időkben sohasem volt több, mint havi 40 (új) márka. Ez több volt a semminél, de nem sokkal.

Ifj. Inánts-Pap Elemér úgy emlékszik, hogy Passauban a tanárok, köztük édesapja, az amerikaiaktól [talán inkább az IRO-tól] fizetést kaptak a munkájukért. Kb. havi 300

márkára emlékszik. Nincs tisztázva, hogy ez a régi Reichsmark 1948-ig vagy utána az új Deutschmark volt. Ez az utóbbi esetben akkor nagyon szép összegnek számított, de a tanároknak, mint keresettel rendelkezőknek fizetniük kellett a táborban való lakásért és ellátásért. Ez a jövedelmi forrás egy idő után megszűnt.

Csejtey Bélának kivándorlása után ugyanez a meggondolás, az egyházi vonal kihasználása vezetett oda is, hogy (az Oroszországból) frissen Németországba érkezett Ambrus Szaniszló katolikus pap lett az iskola igazgatója. Akkor még nem lehetett tudni, hogy ez a választás főnyeremény volt az iskola számára. Akkor csak az volt fontos, hogy az egyházi összeköttetés meglegyen.

A tanári kar és tantárgyaik

Kezdjük az alapító csoporttal:

- Csejtey Béla (1945-49) igazgató, kezdetben minden
- Csejtey Béláné Erzsébet (1945-49) kezdetben minden, adminisztráció
- Dr. Faber Oszkár (1947-1949)
- Feketéné Korény Livia (1946-) magyar, angol
- Dr. Ináncsy-Pap Elemér (1946-) történelem, művészettörténet
- Kálózdy Nándor (1946-48) katolikus hittan
- Magyary Tibor (1947-49) magyar irodalom, történelem
- Mátéffy István, (1946-47) internátus felügyelő (Dedó)
- Pajor Elemér (1946-) mennyiségtan, fizika
- Paróczay Irén (1945-?) elemi iskola
- Pausz László, német
- Dr. Polonkay Tivadar (1946-1951) protestáns hittan
- Raab Ferenc (1946) német nyelv és irodalom, angol, ének
- Rákóczy Lajosné (1945-?) elemi iskola a „Csurmán”
- Regős János (1946-48) latin és minden ami kellett
- Zágon Alajos (1946-1950) rajz
- Süllős Lenke - aláírta az 1947. aug. 6. érettségi bankett emléklapját
- Aranka néni (?) a leányinternátus felügyelője (?)

Csatlakoztak:

- Ambrus Szaniszló (1948) igazgató, katolikus hittan
- Barabás Norbert (1948-49)
- Beodray Ferenc (1946) földrajz
- Florián Zoltán (1947- ?)
- Kapossy Márta (1951-) elemi iskola
- Dr. Kovács Géza (?)
- Körmöczy Zoltán (1947-49) földrajz, természetrajz
- Mátéffy Miklós (1947-1949) angol
- Dr. Mustó Sándor (1947) mennyiségtan
- Dr. Orbán László (1951-) földrajz, zene
- Vámos János (1947-) latin, magyar irodalom, világirodalom
- Walter Gyula (1946 v. 1947-1949) fizika

Mint minden időben, a tanároknak diák-adta nevük is volt:

- Ambrus Szaniszló: „Tiszi”
- Csejtey Béla: „Balambér”
- Mátéffy István: „Pista bá”
- Orbán László: „Gombóc”
- Pajor Elemér: „Mókus”

A tanárokkal kapcsolatos emlékeinkre és arra, hogy mit köszönhetünk nekik, az „Tanáraink” és az „Epilógus” fejezetekben és a „Személyes emlékek”-ben is visszatérünk.

Gyakran kritikaként elhangzott, hogy a tanárok közül nem volt mindegyik képzett pedagógus vagy bizonyos tantárgyban nem volt szakképesítése. Ez ugyan igaz volt, de többek emléke szerint ezek voltak a legnépszerűbb, a legeredményesebb tanerők. Mustó bácsi például nevezetesen kiváló tanár volt, aki mennyiségben mindenből a maximumot tudta kihozni.

A tankönyvhiányt úgy oldották meg, hogy stencilre gépeltek egy-egy 1930/40-es évekből származó tankönyvet (magyar- és világtörténelem, nyelvtan, irodalom, poétika, latin nyelvtan és olvasókönyv, stb.) és erről készítettek nyomatos levonatokat. (Vajon ki vagy kik végezték ezt a sok időt és energiát kívánó munkát?!) E sorok írójának birtokában van két ilyen tankönyv, amit majd valamilyen emigrációs gyűjteményben lenne jó elhelyezni vagy egy archívumban az iskola életéről szóló más emlékekkel és fényképekkel együtt. Időközben máshonnan is kaptunk ilyen emléket.

„Egyetlen barakk volt a kápolna és az iskola. Hétköznapi a 8 osztályos gimnázium tanterme volt. Egy osztály egy asztal. Az osztály-asztalokat a tetőről dróton függő kartonlapok választották el egymástól. Egyszerre magyarázott nyolc tanár, egyszerre feleltek nyolc asztalnál a gyerekek. Ha az időjárás megengedte, a barakk előtti térre tették ki a fekete táblát vagy az erdő szélére vitték a tanárok az osztályokat. Az elemi iskolának jobb volt a helyzete, mert külön barakk-szobát kapott. A fiúk fél, a lányok negyed barakkban kaptak elhelyezést. Ott tanultak, ott aludtak. A tanárok nagy része is a táborban lakott... A környéken lakó tanulók közül voltak, akik autóbusszal jártak be, de hetente csak háromszor, hogy a hosszú utat ne kelljen minden nap megtenniük.” (*Pongrácz Ilona*, telefonbeszélgetés, 2002. május 27.)

Voltak „magántanulók” (mint Koncz Lajos 1947-1949-ig Plattlingban), akik magyar elemi iskolába jártak a táborban, és csak angol és latin különbözeti vizsgát tenni jöttek Passaubába.

Passauban érettségizett diákok

Szappanos István összeállítása, kiegészítve a Pongrácz Ilonától kapott 1947. aug. 6-i érettségi bankett (Ratskeller) „emléklap” aláíróival. Igyekezetünk ellenére nem tudtuk a Passauban érettségizettek teljes névsorát összeállítani.

1947. február

Adorján Kálmán, Beodray Ferenc, Bocsáry László, Fazekas Felicián, Geréby János, Mátéffy Miklós, Orosz Sándor, Stomfay-Stitz János, Stomfay-Stitz Imre, Szentendrey Károly, Tóth András, Tölgyessy Viktor, Török Zoltán, Zoltán Tóth Klára.

1947. augusztus

1. sor (tanárok): Kálózdy Nándor, Polonkay Tivadar, Ravasz Dezső, Csejtey Béla, Mátéffy István, Walter Gyula

2. sor (tanárok): Faber Oszkár, Kovács Géza, Szűcs Lajos, Magyary Tibor, Pajor Elemér
3-4-5. sorban diákok:

Bösszörményi István, Csik Béla, Falvy György, Geőcze János(?), Gyulai Györgyi, Hokky István, Kaspersein Edit, Kálmán Rudolf, Kölcsey István, Papp Nelly, gr. Pongrácz Gáspár, gr. Pongrácz Ilona, Pummer Iván, Pummer Tamás, Szöllősi Dániel.

A képen nem látható: Kührner Ilona, Gruber Kató, Selmeczi Vali

1948. Érettségiző osztály, elől tanárokkal

Érettségiző diákok:

Bánhidý Rudolf, Baranyi Raymond, Bartosiewicz László, Böszörményi László, Csiszár Károly, Eberhardt Antal, Forster Károly, Fuchs Tivadar, Gerő Pál, Greifenstein Heinrich, Groh László, Grünfelder József, Gschöpf János, Gulyás Ilona, Harmath Pál, Hütter István, Keleti Endre, Krug Mihály, Lajtaváry Bandi, Megay Olivia, Mengele Viktor, Okolicsányi Andor, Pettendy János, Rápolti Éva, Révai Pál, Sárospataky Miklós, Simon ?, Szabadi László, Szappanos István, Száz Zoltán, Sziertics József, Wachtel Aurel.

1949. Ballagás

Bérczes Béla, Bodonyi Egon, Csejthey Károly, Fülöp Miklós, Füredi Béla, Grosz Amália, Kapotsffy Béla, Katzmeier Gabi, Kerekes János, Kósa Zoltán, Kubay Lajos, Medzihradzky Marianne, Nagy Miklós, Nagy Tibor, gr. Pongrácz Karolin, Ruzsiczky Nóra, Solanowski Zsigmond, Szentirmay Gyula, Toppler György, Wenczl Ernő, Zier László.

1950.

Nincs adatunk

1951.

Felsőőry Attila, Inántsý-Pap Elemér, Mustó István, Wiandt János.

Élet az internátusban

Liscsinszky István, Kricsfalussy-Hrabár Zoltán, Szappanos István, Inántsý-Pap Elemér

Az 1947-48-as tanév az előzőnél sokkal szervezettebben és nagyobb befogadó képességgel indult. Ebben az évben a fiúinternátus már három szobából állt. Az első, a „Dedó” szoba, ahol leginkább alsósok laktak, volt Mátéffy Pista bácsi felügyelete alatt. Amellett Pista bácsi az egész fiúinternátusnak is a parancsnoka volt. A második, azaz középső volt a „Mókus szoba” [„Erőd”], ahol Pajor Elemér tanár úr parancsnokolt. A harmadik szoba pedig a „Légió” volt, mely név elárulja azt a körülményt, hogy ott szobaparancsnok nem volt, és lakói az Idegenlégió hírhedt tulajdonságaival vélték magukat felruházni. Mi, öcsémrel ezúttal a Mókus szobában kaptunk szállást, ahol egy kb. 7x8 méteres deszkapadlójú szobában 7 szalmazsákos, emeletes priccs szolgált ágyunknak, a szoba közepén egy hosszú asztal állott, padokkal a két oldalán, és annak végében a vaskályha. A szoba egyik sarkában pokróccal elkerítve, egy kb. 7 négyzetméternyi területen volt berendezve a szobaparancsnok, Pajor tanár úr lakosztálya. Tehát 14 diák és a szobafőnök. Geőcze Zoli és Jancsi, Bösszörményi Pista és Laci, Hefty Laci, Székely Kálmán és Győrey Géza, Dolesch Gyuszi, Thiringer Tomi, öcsém Tamás azok, akikre emlékszem, mint szobatársaimra (*Szappanos István*).

Egy kétoldalas, géppel írt és sokszorosított nyomtatvány, rajta kézzel írott jelzés: „1948/49-évhez”

A passauai magyar elemi- és középiskola igazgatóságától.

T Á J É K O Z T A T Ó

A passauai magyar iskola, hogy a szülőket tájékoztassa és velük egyetértésben végezhesse nevelő munkáját, az internátusban lakó diákok életének rendjére vonatkozó intézkedéseit az alábbiakban ismerteti:

A magyar diák az iskolának és a szülőknek közös kincse, kit Istent és hazáját szerető, szüleit és az idősebbeket megbecsülő, tisztelettudó, fegyelmezett, munkás, művelt magyar emberré nevelni szent kötelességünk.

Aki a nevelésnek ezzel az irányával szembe kerül s lustaságával, engedetlenségével, léhaságával vagy romlottságával rossz példát ad és bizonyosságot tesz arról, hogy középiskolába nem való, azt a szülők egyszeri írásbeli figyelmeztetése után visszaesés esetén a többiek érdekében kénytelenek vagyunk az iskolából és az internátusból kizárni !

Az internátus rendjének egyedüli értelme, hogy a zsúfolt elhelyezésben lehetővé tegye az idő értelmes és egészséges felhasználását. Betartása szigorúan kötelező.

Napirend. /A téli időszakra./

7 - 1/2 8	Ébresztő. Ima. Mosdás. Takarítás.
1/2 8 - 8	Szentmise, vagy csendes foglalkozás.
8 - 1/2 9	Reggeli és levonulás az iskolaterembe.
1/2 9 - 13	Iskolai tanítás.
13 - 1/2 15	Ebédszünet. Pihenés.
15 - 1/4 18	Készülés a következő napra. Kikérdezés.
1/4 18 - 20	Vacsora, játék, szabadidő.
20 - 21	A tanult anyag átisméltése és kikérdezése
21	Létszám ellenőrzés. Ima. Lefekvés.

Utána teljes csend és elsötétítés kötelező az internátus helységeiben. Rádiózás is tilos! Súlyt helyezünk arra, hogy a gyerek kipihenje magát – ezért igyekezzünk az alváshoz 9-10 óra időt biztosítani. Ezért tilos minden fölösleges fecsegés lámpaoltás után. Egészséges gyerek ennyi alvás után frissen ébred és frissen indul neki a napi munkának

Saját tisztaságára, ágynak, ruháinak rendjére magának kell ügyelnie. Az ágya alatt és előtti részt minden nap seprí. A szoba közepét és a bejáratot valamint az asztalokat és lócákat a napos hozza rendbe. Ő gondoskodik a vízről és ő köteles a szeméttel a szemétközdőbe üríteni. Minden héten egyszer kötelező nagytakarítás. Ebben mindenki részt vesz.... Szekrényében, ládjában mindenki tartson állandó rendet. Rend a lelke mindennek!

[...] Az internátusban és környékén valamint az iskolában és környékén az ifjúság maga tart rendet, tisztaságot, mert e nélkül tömegben élni emberi életet lehetetlen.

A szoros elhelyezés miatt minden diáknak be kell látnia, hogy másokra figyelemmel kell lennie. A délutáni tanulási idő alatt csak a legtökéletesebb csendben lehet eredményes munkát végezni. Az egyik napról a másikra feladott munka átlagosan 2-3 órát vesz igénybe – ha az illető nem húzza el, nem fecseg közben, nem foglalkozik egyébvel. Kíváncsi, hogy ezt a munkát a délután folyamán végezze el mindenki s akkor menjen ki játszani. Minden esetre lényeges és nem keresztülvihető, hogy a vacsora idejére készen legyen a munkával s arról számot is adjon.

Az idősebb diákok feladata jó példát adni a fiatalabbaknak fegyelmezett viselkedésben, szorgalmas munkában s kötelesek az egyes rájuk bízott kisebb diáktársai munkáját ellenőrizni is.

A kisebbek kötelesek idősebb diáktársaiknak engedelmeskedni. Minden szobában van egy diák szobaparancsnok, aki a rendért, tisztaságért és a napirend betartásáért, a tanulási idő alatti tökéletes csendért felelős. Éppen ezért neki mindenki engedelmeskedni tartozik.

Iskolai munkájuk elvégzése után kíváncsi, hogy a tanulók a szabadban játsszanak. Ennek lehetősége hála Istennek biztosítva van. Jó könyvek olvasása

(nem ponyvaregények!) szintén nemes szórakozás. Gárdonyi, Mikszáth, Jókai és a többi jó magyar író remek könyvei volnának kívánatos olvasmányok.

A mozilátogatás általában nem kívánatos. Sem pénze, sem ideje nincs erre ma a legtöbb diáknak. Megfelelő film esetén az igazgató ad engedélyt a korai előadásra.

A jobb módban élő szülőket is kérjük, hogy a diákoknak sok zsebpénzt ne adjanak. Ma nem lehet cél a költekező életmódra való nevelés. A szegényebb tanulókban pedig fájdalmas gondolatokat kelt a módosabbak költekezése. Minden diák köteles följegyzést vezetni pénzéről és kiadásairól és ezt felügyelő tanárjának bemutatni.

Az internátusban és az iskolában általában tilos a dohányzás. Csak a 7. és 8. osztálybeliek dohányozhatnak, de ők is csak az iskolán és az internátuson kívül. Az internátusban sem idő, sem hely nincs kártyázásra. Szennyes beszéd, káromkodás esetén értesítjük a szülőket. Visszaesés esetén kizárás.

[...]

Beíratási díj 10 DM a középiskolában, tandíj 20 DM.

Internátusi díj költségek fedezésére havonként 5 DM.

Igazolt szegénység esetén az Igazgatóság méltányos engedményt adhat. Teljes tandíjmentességet nem adhat az iskola. A rossz előmenetelű tanulók nem kaphatnak tandíjmentességet. A tandíj mindig a hónap 5. napjáig előre fizetendő az iskola csekkszámlájára.

Magántanulók! – A beíratási díj /10 DM/ és tandíj ugyanúgy fizetendő, mint a nyilvános tanulóknál és ezért nincs külön vizsgadíj... Ennek ellenében joga van a magántanulónak is látogatni az iskolát. Ez annál is inkább ajánlatos, mert a szaktanárok felvilágosításai lényegesen megkönnyítik az előkészülést a vizsgára.

Itt újból megjegyezzük, csakis az iskolánkban rendszeresített jegyzetek /tankönyvek/ használhatók! /Lásd a tankönyvjegyzéket!/
*

Tekintettel arra, hogy az iskola Passuban marad továbbra is, beiratkozni még szeptember 5-ig lehet. Az internátuslakó diákok szeptember 5-ig tartoznak az iskola igazgatójánál jelentkezni. Szeptember 5-én ünnepélyes „Veni Sancte”, 6-án rendes tanítás.
*

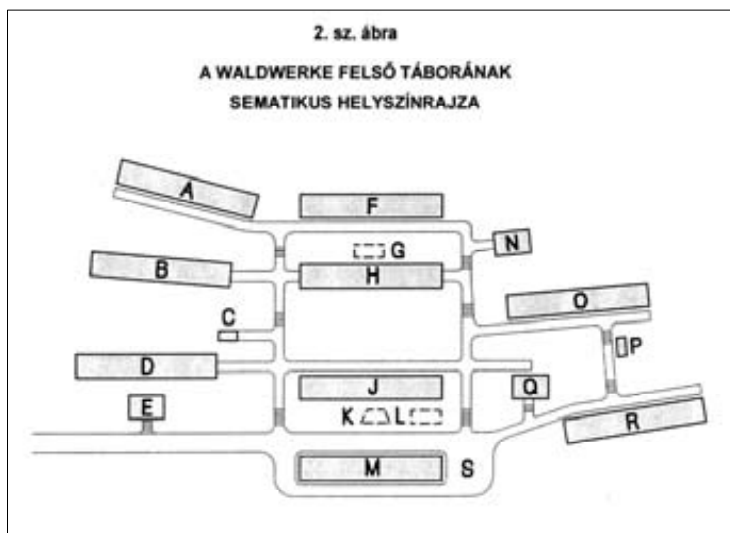
Az elemi iskola tandíja rendes és magántanulóknál havi 5 DM [...]

Minden értesítést megtalál az iskola hivatalos lapjában, a “Magyar Ifjú”-ban. Szeptember elsejétől az elemi iskolások részére külön meserovatot nyitunk. Sürgősen rendelje meg!

Passau/Waldwerke, postabélyeg kelte.

Igazgatóság

Többen csatoltak emlékeikhez helyszínrajzot, vázlatot a táborról (lásd a Függelékben). Az alábbi két helyszínrajz Liscsinszky István hat rajza közül való, a felső tábor, a közösségi épület (benne az iskola), a fiúinternátus és az oktatóterem helyszín-illetve alaprajzával és magyarázattal:

JELMAGYARÁZAT:

A, B, D, F, H, J, O, R =
lakóhelyiségek

E = táboriroda + lakások

M = közösségi épület

N = fogorvos és trafóház

C, P = WC-k

Q = mosdó és fürdő

G = nyújtó

K = országzászló

L = röplabdapálya

S = játszótér

JELMAGYARÁZAT

1. Iskola

2. Csejtey lakás

3. Körmöczy lakás

4. Leányinternátus

5. Lívia néni lakása

6. Fogorvosi rendelő

7. Fiúinternátus

8. Orvosi rendelő

9. Mustó lakás

10. Lelkeszi lakások

11. Raab lakás

A 2. és 3. ábra a felső tábor azon épületeit mutatja, amik szerepet játszottak az iskola életében, tehát a fiú és leányinternátus elhelyezése, különböző tanárok lakhelyei, orvosi rendelő és természetesen az iskolaterem maga. Egy barakk nagysága kb. 60x10 m lehetett. A fiúinternátus kb. egy fél barakkot foglalt el, a lányinternátus talán egy negyedét. Az oktatóterem talán 20x10 m volt a nyolc osztály részére. A rajzon láthatók a különálló WC-k (amik jobbra latrinák voltak a mi táborunkban, *K. L.*) és a mosdó. De meg van jelölve a röplabda pálya és játéktér, valamint a nyújtó helye és az „országzászló”.

A megjelölt objektumok nem feltétlenül egy időben voltak ott, ahová be vannak rajzolva, pl. ami Csejteyék lakása volt 1949-ig, Livia néni lakása lett 1949-től.

Az országzászló rúdjának tövében egy (az adottságokhoz képest) igen szép, virágágyba kövekből kirakott Magyarország-térképet építettünk.

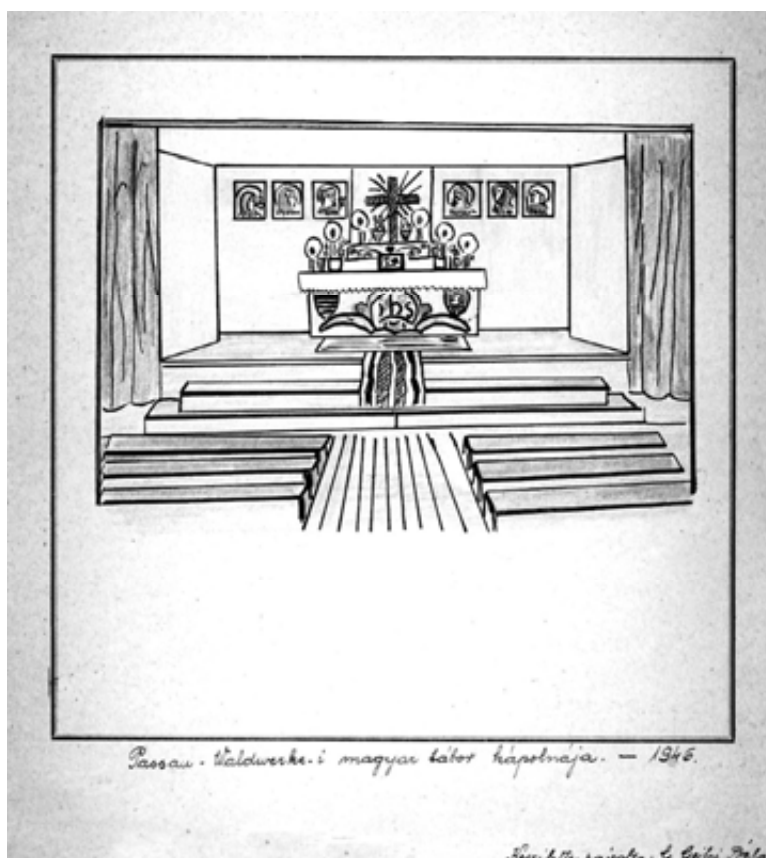

Zászlófelvonás a közösségi épület előtt.
A balvégen iskola, Schirilla úr boltja, jobbra kémények, konyha

Zászlófelvonás. A háttérben röplabdapálya, mosdó, fürdő.

A Községi Épület volt a legkomplexebb. Az épület végében volt az oltárasztal és sekrestye. Ezt használat után függöny választotta el az iskolateremtől, ami vasárnaponként templomtérre változott. A függönyön felirat volt látható: Jöjjetek, imádjuk az Urat!

A katolikus mise után Polonkay Tivadar nagytiszteletű úr dörgedelmes prédikációit ugyanabban a teremben tartotta (*Szappanos István*). Utána következett az iskolaterem, mellette pedig egy kis rak-, szer- és könyvtár. A barakk közepén helyezkedett el a központi konyha egy kis raktárral és itt volt a „bolond Zoli” kócerája is. A konyhából egy pulton adták ki az ételt. Itt volt még az előtérben a Schirilla úr üzlete, ahol cukorkát lehetett vásárolni darabra. Dr. Schirilla László hajnalban ment hátizsákkal Passauba bevásárolni. Az üzlet nem mehetett túl jól. Az embereknek kevés pénzük volt. Schirilla sokszor mérgeződött, ha egy labda berepült az ablakán. Ezután következett egy elég nagy közösségi terem. A barakk végében pedig eleinte az elemi iskola helyezkedett el, később Raabék lakhelye lett.

A fiúinternátus alaprajza Liscsinszky István 5. sz. ábráján látható:

1. Mátéffy család -1948. 2. Pajor Elemér -1951. 3. Regős János -1948.

Tipikus berendezés: 8 emeletes ágy (falécekkel és szalmazsákkal),
8 duplaszekrény (80 cm), 2 asztal, 3 pad,
néhány szék (sámlí), egy kályha

Férőhely szobánként: 16 fő, összes hely 48-50

A szobák megnevezései, amivel egy-egy szép címer is járt, (Hauth Jóskánál még megvan az egyik) arra vezethetők vissza, hogy a Dedóban laktak a fiatalok – ez relatív volt: én [*Liscsinszky*] ott 13 évesen a legfiatalabb voltam, az Erőd a főnök, Pajor Elemér központja volt, a Légióban pedig, legalább is az elején, majdnem csak már katonaviselt „vagányok” laktak. Később ezek a kategóriák összemosódtak, de a nevek végig megmaradtak. Mindegyik helységben kb. 12-14 diák lakott, Gassmann 16-ra emlékszik a Dedóban. Emeletes ágyakban, szalmazsákon aludtunk. Mindenkinek volt egy kis szekrénye, ahol személyes holmiját tarthatta. Asztalok, székek, egy jól működő kályha és villany volt. Ivóvízért egy másik barakkba kellett menni. Egy zuhanyozó barakkban hetente volt meleg víz (*Kricsfalussy-Hrabár Zoltán*).

Mátéffy István csendőrezredes volt az internátus első szobájának, a Dedónak a felügyelője. Később egy idősebb diák, Scherg Lali volt a Dedó szobaparancsnoka.

Regős János csak azért lakott a Légióban, mert ott volt hely

Az elkülönített lakórészeket szekrényekkel és pokrócokkal határolták el, ami persze semmiféle hangszigetelést nem jelentett, ez volt a menekülttáborok egyik jellemzője. A berendezést sokszor átalakították, megkísérelve egy bizonyos magánszféra kialakítását, persze csak látszatra.

Ezek a szobák valódi otthonok voltak. Ott aludtunk, ettünk, tanultunk. Magunk takarítottunk, nem akárhogy, hanem komoly súrolással, magunk fűtöttünk a kiosztott szénnel; mikor az elfogyott, a szomszéd erdőből lopott fával. A fűtés a „napos” dolga volt, aki ezért mindig egy órával a többiek előtt kelt fel (*László István*).

1949-1950. Fiúinternátus. Bal bejárat: *Erőd*, jobb bejárat: *Légió*

Erőd és Dedó szobák lakói

Balról

1. sor: Igo-Kemenes Péter, Igo-Kemenes Tibor, Keszléri Imre, Virágh Béla

2. sor: Csátaljai József, ?, Keszléri Lajos, ?, Liscsinszky János

3. sor: Kricsfalussy-Hrabár Zoltán, Dienstkoch Ferenc, Keszléri Antal,
Gassmann Antal

Hátsó sor: Liscsinszky István, ?, ?, Páhi Sándor, Hauth József, Scheer Oszkár, ?,
Horváth ?, Eberhardt Vendel, ?, Külön a jobb oldalon: Pajor tanár úr.

1947. Első leányinternátus

Állók balról: Medzihradzky Marianne, Lill Vera, Pozsgay Éva,
Berecz-Tarna Sarolta

Ülők balról: Porer Baby, Livia néni, Mészáros Éva

Stúdium a barakkban

A leányinternátus csak egy szobából állt, ugyanúgy berendezve, mint a fiúké. Ott 1949-ig Lívia néni, később Márta néni volt a bennlakó felügyelő. A két internátus fogadóképessége nem haladta meg a 65-68 főt.

Az e l l á t á s a központi konyháról történt és eleinte nagyon gyenge volt, csak az ebéd ment valamennyire. Később a családok heti többszörös ételmiszer-felvételzése következtében megjavult. De a feketepiac – legalább is a pénzreformig – életszükséglet volt. A diákoknak nem járt ételmiszerjegy, amíg ilyen létezett, hanem a menekülttáborok standard ellátása. Kenyeret osztottak külön, azt mindenki magánál tartotta. Naponta kétszer kellett a konyha előtt sorba állni az ételért, saját csajkával vagy edénnyel.

A szakácsok mind profi katonaszakácsok voltak, de nem varázslók. Kivéve, hogy a paprikás krumpliból valahonnan mindig szereztek paprikát, ami a háború után Németországban nem volt egyszerű. Az előkészítés kalákában folyt, azaz „a diákoknak, fiúknak, leányoknak a konyhán rendszeresen munkaszolgálatot kellett végezniük, általában krumplit pucolniuk” (*Kricsfalussy-Hrabár Zoltán*) reggel 5-től 7-ig (Liscsinszky megjegyzi, hogy ezt mennyire utálta).

Ha valaki nagyon éhes maradt, újra sorba állhatott repetáért, de erre nem lehetett fogadni.

A diákok ellátását valamennyire feljavította az az amerikai segélyprogram, amely az amerikai zóna valamennyi iskolájában naponta egyszeri tejes ételhez vagy kakaóhoz juttatta a tanulókat. Ennek elkészítése a diákok feladata volt, de a központi konyhában történt. Ennek a programnak lehetett ételmiszer-raktárosa és kiosztója Úry Károly, akinek felelősségteljes munkájával soha senki nem volt elégedetlen. Thiringer Tamás úgy emlékszik, hogy minden nap tejbefőtt zabpelyhet ettek a diákok.

Reggelire csak forró kávét osztottak, de volt hetente fekete- és fehér kenyérosztás, gyümölcsosztás, a kicsiknek cukor- és tej, a nagyoknak zsírosztás. Vasárnap este nem volt konyhaszolgálat, de az ebédrel együtt kaptunk egy kis kocka vaját (későbbre). Összehasonlítva más németországi menekülttáborokkal abban az időben, a waldwerkei helyzetet tűrhetőnek, sőt jónak lehet mondani (*Kricsfalussy-Hrabár Zoltán*).

A t i s z t á l k o d á s aránylag nehézkes volt. Nem csak azért, mert a napi mosakodáshoz kizárólag hideg vizünk volt, hanem inkább azért, mert egy jó darabot kellett menni a mosdóhoz: tehát télen felöltözni, ki a jégbe-hóba, be a mosdóba, levetkőzni és a mosakodás után ugyanezt még egyszer visszafelé. Arra nagyon vigyáztak, hogy – a betegeken kívül – mindenki menjen, és mindenki mosakodjon. Meleg vízzel zuhanyozni kéthetente (!) lehetett, illetve kellett, mert erre is vigyáztak. (A „vigyázás” feladata – gondolom – a szobaparancsnokra és a nagyobb diákokra hárult. K. L.)

A másik relatív probléma a szanitér berendezések minősége volt. Ezekhez is kellett egy jót gyalogolni, de nem az volt a baj. Ezeket a helységeket mi ugyan WC-nek hívtuk, de attól messze voltak. (Helyesebb kifejezés rájuk a „budi”. K. L.) Legjobb akaratukkal is csak azt tudom mondani, hogy ott ugyanolyan dolgokat lehetett intézni, mint egy WC-n, de nem olyan körülmények között! Ezt a megoldást nem tudta mindenki elfogadni. Így Pajor Elemér például kreált magának egy magán-kilépőt egy közeli bozótos erdőcskében (*Licsinszky István*).

A higiéniai körülmények rettenetesek voltak. Patkányok és poloskák... Tömeg-WC, azaz pöcegödör... Az ételmaradékok is ilyen váltakozó gödrökbe kerültek. Csoda, hogy fertőző betegségek nem léptek fel...A lelkeszi lakásoknak, illetve a tábori irodának volt külön WC-je. Igazi! (*Inántszy-Pap Elemér*).

1951. Ping-pong verseny

S p o r t tantárgyként, a régi vagy mai értelemben, nem volt. A szervezett testedzés tehát a szabadban zajló reggeli tornában (csuklózás) merült ki. Ezen kívül egy kis vízszintes tereprész focizáshoz, de csak nagyon kicsiben, egy röplabda pálya, egy picike tér egy nyújtóval és egy-két súllyal (vasrúd, a lenti gyárból kimentett fogaskerekkel) és ping-pong lehetőség a közösségi teremben vagy előtte a szabadban; na meg a szép nagy természetből amennyit akartunk.

Zágon Lali még több sportlehetőségre emlékszik, úgymint úszásra, birkózásra, boxolásra, valamint a már említett súlyemelésre. A cserkész-foglalkozáson belül és kívül sétára, gyalogtúrákra, terepfutásra, erdei számháborúra volt alkalom. Ide tartozott még a vízi

cserkészzet is. Hefty Laci megalakította a Holló vízi őrsöt. A folyamőrségtől kölcsönvett kajakokon rendeztek kisebb túrákat, de csak maximum 3 hajóval.

Ha már mozgásról beszélünk, meg kell említenünk, hogy egy-egy kirándulás Passau belvárosába kb. 10 km-t jelentettek; az edzettebbeknek 6 km a dombon keresztül. Szóval, aki akart, mozoghatott, akkor is, ha nem az elhízás ellen küzdött. Ennek a veszélye akkor és ott nem fenyegetett!

Raab Ferenc tanár úr időnként énekórát tartott, gyakran a szabadban. Az énekek egyikét-másikat aztán a vasárnapi mise előtti zászlófelvonás alatt énekelte a diákság.

Az olvasáshoz kevés anyagunk volt. Az iskola könyvtára (mert azért az volt) nagyon lassan gyűlt össze adományokból. Lehetett ez a végén olyan 150-200 kötet, de ebből több olyan, ami lehet, hogy valakinek egyszer értékes volt, de a diákot nem nagyon érdekelte. Viszont volt egy fiatal repülőtiszt a táborban, Úry Károly, aki megmentett vagy összeszedett egy-két láda könyvet, köztük ócska ponyvaregényeket, ezeket szabályszerűen lehetett kölcsönözni, a semmihez közeli áron. Így olvasták sokan először Rejtő Jenő könyveit – igaz, hogy a pokróc alatt, kizárólag, mert ezeket a felügyelők nem látták szívesen.

A fenti TÁJÉKOZTATÓ-ból megtudjuk, hogy létezett egy „Magyar Ifjú” című diáklap mely egyben cserkészűjság is volt és egy-két tanár segítségével Csejtey szerkesztette. Az újság főleg iskolai híreket és a cserkészcsapatot érintő közleményeket tartalmazott. Ennek az emléke még nem merült föl egyik visszaemlékezésben sem, kivéve Thiringer Tomiét, aki azért emlékszik a stencillel sokszorosított lapra, mert egy rövid ideig, mint a keresztretjvények szerkesztője, ő is bekapcsolódott a munkába.

Sikerült ráakadnunk egyetlenegy példányra az Országos Széchenyi Könyvtárban. Ez a „Magyar Ifjú” legelső száma (1. évf. 1.sz.). Dátuma 1947. V. 25. A címlap bal oldalát egy gondosan rajzolt koronás cserkészliliom díszíti. A cím rajzolt nagybetűkkel áll a lapon, MAGYAR IFJÚ. Alcím: a Passau-Waldwerke-i cserkészcsapat kézirata. „Jó munkát!” Az első oldalon Tóth Tihamér egy cserkészeknek szóló írása szerepel, mint „Beköszöntő”. Az írások nagy része cserkészeket szólít meg, illetve cserkészügyekről szól. A további szerzők: Kálózdy Nándor lelkész, Rapaics Dezső cserkész, Orosz Sándor segédtszt, dr. Faber Oszkár tanár. Flórián Zoltán a magyar ifjúság helyzetéről ír a német egyetemeken. Falvy György segédtszt egy hadijátékról számol be pár sorban. Végül Csejtey (Csejtei-nek írva) igazgató úr szól az „Ismeretlen Magyar Ifjú”-hoz. A lapot a Cserkészinduló három szakasza, majd néhány népdal szövege zárja a 6. oldalon. (Részleteket lásd a Függelékben.)

Moziba is jártak a diákok Passauban, ha nem is sokszor; évente egyszer-kétszer. Jött egy motorbiciklis magyar vándorvetítő is, bemutatott régebbi magyar filmeket. Ez az iskolateremben történt, de mindenki jöhetett. Egyszer a „Halálós tavasz”-t hozta el, mire Ambrus Szaniszló mérgeiben bezárkózott a szobájába, de azért nem tiltotta meg, hogy a felsős diákok megnézzék.

Olykor egy evangelizáló (nem Borsitzkynak hívták?) jelent meg és táblára ragasztott flanel figurák segítségével elmesélte, hogy Zaheus „egy kis emberke volt, egy kis emberke ám.” sőt még el is énekelte (*Mustó Sándor*).

Ide tartozik a tánc is, két formában: egyszer a népi, a cserkészeten belül, másodszor a szombat délutáni „buli”, ami persze akkor működött, ha Gulden Cuminak kedve volt harmonikázni. Nagyon tudott...

Az iskolabarakk másik végében volt a „színház”. A színházi előadásoknak Csejtey volt a rendezője. Később a Kassai Színház balettmestere (nevére nem emlékszik senki) segített a rendezésekben. Thiringer Tamás legalább két előadásra emlékszik, mivel mindkettőben főszerepet játszott. A nehezebb és komolyabb fajsúlyú darab Madách: Az ember tragédiájának egy rövidített változata volt. A másik, 1949. március 15-i előadás Herczeg Ferenc: Szendrey Júlia című színdarabja volt. Az iskola együttese, Györey Géza, Hefty Laci, Mészáros Éva, Óváry Klári, Székely Öcsi és mások, nagy sikerrel szerepeltek. Az ember tragédiájára Mustó Szuszu is emlékszik, valamint még „vidámabb, pikánsabb darabokra is”.

Szendrey Júlia

Balról:

Hefty László
Györey Géza
Óváry Klári
Mészáros Éva
Kapotsffy Béla

Szendrey Júlia

Balról:

Tarna Sarolta
Szabó Huber János
Mészáros Éva

Szendrey Júlia

Balról:

Kovács Pál
Kapotsffy Béla
Óváry Klári
Székely Kálmán
Mészáros Éva
Thiringer Tamás
Tarna Sarolta
Szabó Huber János
Hefty László
Győrey Géza

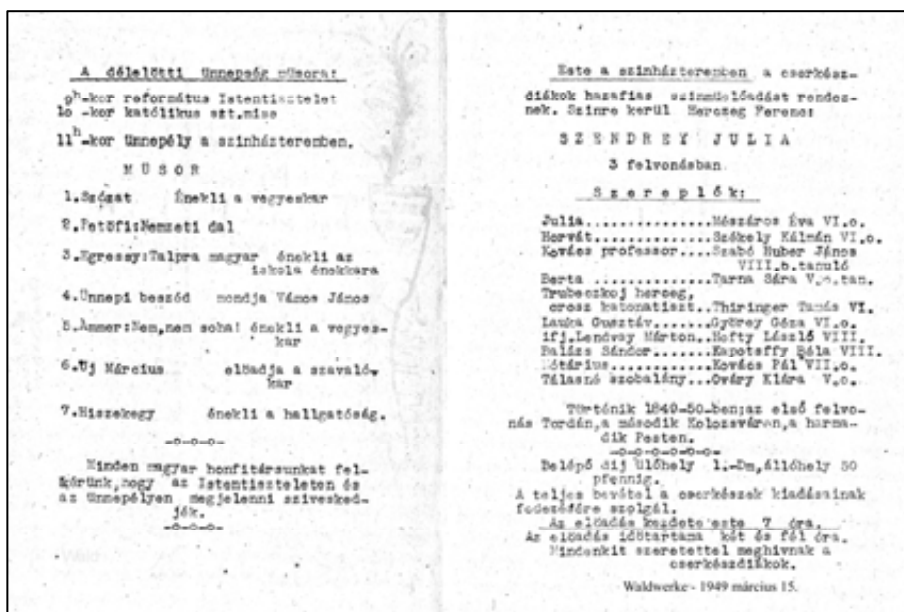

Szendrey Júlia

Balról:

Kovács Pál
Tarna Sarolta
Győrey Géza
Thiringer Tamás
Szabó Huber János
Mészáros Éva,
Székely Kálmán

„Egyszer megzenésített formában operett-szerű előadást rendeztek, amiben a tanárokat is jól kifaragták. Vámos, aki éppen kórházban volt, még kicsit meg is sértődött. A róla szóló szöveg vége: »kritika is akadt számos, jó, hogy nem volt itt a Vámos«. Raabról, aki amatőr költő volt: »Égett szobájában a villany, Raab verset írt, egy szellem körülötte keringett, de mire a vers kész volt és Raab körülnézett, a szellem már nem volt sehol» - vagy valahogy így. Liscinszky Pityu, Mustó Isti, Mustó bácsi – és biztos mások is – voltak a szerzők.” (Mustó Sándor)

Volt viszont aránylag jól kifejtett önképzőkori tevékenység, ezen belül igen gyakran szavalóversenyek, felolvasások, stb. Mustó bácsi gyönyörű szépen zongorázott és kísérte a szavalatokat, meg Raab Marikát, mikor az Áve Maria-t énekelte.

Minden évben tartottak 1-3 napos lelkigyakorlatot. A KMDSz (Katolikus Magyar Diákszövetség) több alkalommal rendezett előadássorozatot. Münchenből jöttek volt diákok, mint például Csonka Emil, Jáklai István, Szeberényi László, stb. Mindez és még sok más a templom-iskola-kultúra-sport-teremben zajlott (Mustó Sándor).

Áhítatosak voltak az Úrnap körmenetek. Énekelve ment a sok résztvevő a négy égtájon felépített és virággal díszített sátorokhoz imádkozni.

Misére viszont kellett járni! És ez mindig zenés mise volt. Eleinte Csejtei Béla igazgató úr, aki képzett kántor is volt és igen jól énekelt, kísérte magát harmóniumon. De nem csak a misén orgonált, illetve nyomta a harmóniumot és énekelte a katolikus egyházi énekeket, hanem ugyanúgy a református istentiszteleten is a zsoltárokat és dicséreteket. Ez jellemzője volt annak az időnek és a későbbi menekült éveknek, mind a cserkészletben, mind a civil életben, hogy az emberek elsősorban magyaroknak és keresztényeknek (keresztényeknek) érezték magukat, és a vallási különbségek ezen belül nem okoztak ütközéspontot (Szappanos István).

Az egyházi megnyilvánulások közül ide tartozik még a Mária-kongregáció tevékenysége.

Mária Kongregáció az irodaépület előtt

Balról

1. sor: Mustó Teréz, Raab Mari, ?, Frank Mariska, Raab Baba
 2. sor: Takács Tibor, Liscsinszky János, Hauth József, Virágh Béla,
Páter Ugrin, Mustó Tamás, Mészáros Éva, Oltfalvi Margit
 3. sor: ?, Mustó Áci, ?, Fekete Sándor, Ambrus Szaniszló, ismeretlenek
 4. sor: Liscsinszky István, Gassmann Antal, ?, Kricsfalussy-Hrabár Zoltán,
Gruber Nándor, Csátaljai József
- Hátul: Svéda István, Mustó Sándor, Szauer Lajos, Eberhardt Vendel,
Gulden György

Miután Csejteyék kivándoroltak, Mustó bácsi, aki régebben a debreceni nagytemplomban orgonált, szolgáltatta a zenét, de valami hangszálhiba következtében énekelni egyáltalán nem tudott. Így lett Liscsinszky Pityu Mustó bácsi énekhangja. Különösen érdekes volt ez az összetétel az adventi rorátékon. Ezek olyan korán voltak, hogy nem volt kötelező a részvétel. Zene viszont kellett. Így aztán sokszor csak négyen voltak ott: Ambrus tisztelendő úr, Hauth Jóska mint főministráns, Mustó Bácsi mint kántor, meg Liscsinszky Pityu, mint a kántor hangja. (Reméljük, hogy ezt nekik az égben jóváírják...)

A cserkészzet Passau/Waldwerkében

CSEJTEY BÉLA iskolaigazgató

A cserkészzetet Passauban kezdtük meg az esztergomi bencés Hollók szellemében, 1946. április 3-án, Teleki halálának évfordulóján. Így lett a [csapat] volt professzoromról és cserkész nagyságról elnevezve.

Már ekkor voltak fiúk, kikkel beszélgettünk, hogy kellene tenni valamit a cserkészmozgalom felújítása és továbbfejlesztése érdekében. Így, mint a mellékelt, bár sokkal későbbi körlevélből is látható, Geőcze János, Kővári Lajcsi, Grosz Ferenc, Bérces Béla és főleg Orosz Sándorral, kikből későbbi táborainkon tiszteket és segédtiszteket csináltunk. Nem szabad elfeledni, hogy [ezek]... a diákok mind passauiak voltak, de [lakhelyükre] hazatértükben tovább vitték a Teleki fényt és szellemet és gomba módra alakultak később a csapatok. Az első ünnepélyes csapatalakítás és avatás kellő előkészület után 1946. november 5-én, Szent Imre napja volt, fényes külsőségek között. Mindenesetre Farkas Feriék csak később bújtak elő a rókalyukból, csak 1947-ben jöttek Bodnár Gáborral és akkor már nálunk közel 100 diák volt cserkész és készült elő a szellem ottani folytatására a következő nyáron, ami kiválóan sikerült. Természetesen az őrsök nevei mind megismétlődtek, amit még az esztergomi bencés gimnáziumból hoztam: Holló, Turul, Csaba, Béla Király, Hét Vezér (kőszegi emlék) Kőrösi Csoma és így tovább. Valahogy, magam se tudom hogy, tudtam ennyit a fiúkkal és feleségem a lányokkal elérni, mikor nekünk is 6 élő gyermekünk volt, de megpróbáltuk és a jó Isten megáldotta vallásos szellemben való működésünket és hihetetlenül szép hírnevet sikerült kicsiholnunk a bajor „honfitársakból” is.

A tábortüzek mellett képzeljétek el egy kis lelkigyakorlatot vagy más egyéb vallásos megmozdulást is, ami később országossá fokozódott. Aldersbachban 1948-ban már Farkas Feri seregszemlét tudott tartani a németföldi cserkészek százai fölött. Később Altöttingben Kótai Zoli (volt delegátus) és Farkas Feri bá' vezetésével már remek bronzplakettet helyeztünk el a kegytemplom falán. (Részletek *Csejtey Béla* két, 1966. március 8-án illetve 31-én kelt, Galambos Ireneusnak címzett leveléből.)

„... A magyar cserkészzet az emigrációban... nehéz körülmények között alakult meg a Passau melletti Waldwerke táborban, a később 9-es számmal nyilvántartásba vett gróf Teleki Pál cserkészcsapat 1946. november 13-án. A csapat kezdeményezője és első parancsnoka a lágerben összezsúfolódo magyar gyerekek tanítását... elkezdő Csejtey Béla, segítője pedig a később oda került Kálóczy Nándor lelkész volt. Az érdemi csapatmunkát azonban nem ők, hanem egy fiatal cserkész [és 1947. februárjában érettségizett diák] Beodray Ferenc rajvezető irányította, aki a létrehozott három rajból kettőnek a parancsnoka is volt... A passauai tábor leánycserkészeinek munkáját Feketéné Korény Livia, majd utóbb Csejtey Béláné fogta össze az 1947-ben megalakult majdani 10. sz. Zrínyi Ilona leánycserkészcsapat keretében.” (A Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága, Budapest, 2004, 30-31 o.)

Beodray Ferenc a következőképpen írta le a csapat megalakítását (cserkésznapló 1946-1947): Csejtey Béla... egy októberi estén összehívta a gimnázium tanulóit, mert a „magyar főcserkész” fog minket meglátogatni. Ott engem bízott meg a megjelentek felállításával és a jelentés megtételével. Én főcserkész úrnak szólítva jelentettem, hogy a passauai gimnázium tanulói előtt tisztelegnek. Ő azonnal tisztázta, hogy nem a főcserkész,

hanem Mattyasovszky-Zsolnay Miklós cscst, aki azért jött, hogy minket felszólítson, hogy alakítsuk meg a cserkészcsapatot. „Hozom a feffernitzi fényt, mert Ausztriában már működik a cserkészlet!” Csejtey Béla tanár úr még ott megbízott, hogy osszam be a fiúkat és a lányokat őrsökbe és rajokba, és a vezetőikkel beszéljem meg a munkatervet, programot. (Marosvári A.: A magyar cserkészlet az emigrációban, Budapest, 2004. 31. o.)

SZAPPANOS ISTVÁN

1947. április 23-án nagy cserkészszervezkedés indult meg. Ott volt a táborban kisbarnaki Farkas Ferenc főcserkész, Mattyasovszky-Zsolnay Miklós a Teleki Pál Munkaközösség elnöke, Beodray Feri és más nagymenő cserkész vezetők. Gondolom ennek lett az eredménye az, hogy az első őrsvezetői tábor megrendezésre került a pünkösdi hétvégen, május 24-27-ig. Mivel akkor még semmilyen sátor és más táborfelszereléssel nem rendelkezünk, egy üres barakkba – hogy ez hogyan lehetett az akkori zsúfolt adottságok mellett, azt már nem tudom – szállásoltunk be őrsönként, ahol aztán szigorú tábori rendben volt ébresztő, kajaosztás, napi foglalkozás, takarodó. Én Tokaji Öcsivel és Wenczl Ernővel voltam egy őrsben. Vasárnap nagy hadijáték a környező hegyekben. Kedden eredmény-kihirdetés. Tizedik lettem a 36 résztvevő közül. Ez a tábor volt az a sorsdöntő mérföldkő a külföldi cserkészlet megalakulásában, amiből a későbbi 50 év elindult. Itt jelent meg először Bodnár Gábor, Beodray Feri meghívására, és itt született meg a Hontalan Sasok eszménye. Itt verődtek össze először a későbbi cserkész nagymenők, mint Olgyay Gyurka, Falvy Gyurka, Bernhardt Béla (Buli), Kővári Lajos (Ubul), Lajtaváry Bandi, Tumbász Lajos, Grosz Feri, Szőke testvérek és sokan mások.

Megalakult az 1. sz. gróf Teleki Pál Cserkészcsapat [helyesen: 9. sz. Teleki Pál cscst.]. A tanári karban voltak elegendő régi cserkészek, így nagyon gyorsan normalizálni lehetett a cserkészlet működését.

Nagy élményt jelentettek a tábortüzek, melyeken Bodnár Gábor és Bernhardt Béla is részt vettek. Ének, vicces jelenetek, tanulságos történetek izgalmassá és kellemessé tették primitív életünket (*Mustó Sándor*).

Az iskola és a cserkészlet szoros együttműködésére jellemző, hisz Csejtey volt a csapatparancsnok is egyben, hogy amikor az ukrán cserkészek meghírdették jamboreejukat Mittenwaldban, rohamtanulás ide, rohamtanulás oda, július 4-én, pénteken minden cserkészdiák felpakolt, és indulás vonattal Mittenwaldba. A tábor, ahova csak a litván és magyar cserkészek voltak még hivatalosak, egyszerű volt. A magyarok kitettek magukért, olyan feszes felvonulást csináltak a zászlófelvonásnál, hogy mindenki állta leesett. Három napig – szombat, vasárnap és hétfő – tartott. Kedden, július 8-án a passauiak is indultak újra vissza. Szerdán már iskolában ültek újra.

Most aztán igazán elkezdődött a magolás, mert a vizsgák a nyakunkon voltak. Július 31-én és augusztus 1- és 2-án voltak az írásbeli és szóbeli vizsgák. Én is (Szappanos István) és öcsém is átestünk rajta szerencsésen és hamarosan otthon voltunk szüleinknél. De nem sokáig, mert aug. 10-én kezdődött az ISA (International Scout Association) jamboree, ugyancsak Mittenwaldban az Isar folyó partján, ahova mindketten nagy iramban igyekeztünk. Itt már minden menekült cserkészszövetségtől voltak résztvevők, de még így is mi magyarok kitűntünk fegyelmettségünkkel és jókedvünkkel. Innen indult el a későbbi 50 év legkedvencebb cserkész nótája, a Bagó nóta.

Pfarrkircheni cserkész vagyok Ubul a nevem,

Én a bagót igen-igen nagyon szeretem.

Mert a bagó drága kincs, még a patikában sincs.

Ó bagó, jó bagó, anyagi bagó.

Éjfél tájban üt az óra, kiabálnom kell,
De a bagó a szájamban, nem köphetem el.
Megállj bagó kiveszlek, kabátzsebembe teszlek.
Ó bagó, jó bagó, angyali bagó.

Azt mondják a másvilágon nem jó dolgunk lesz,
Mert a szentek nem pipálnak, így bagó nem lesz.
De Szent Péter megsegít, bagógyárat létesít.
Ó bagó, jó bagó, angyali bagó.

Továbbá itt lettek híresek a Tumlbásztaváry ikrek (Tumbász Lali és Lajtaváry Bandi) páros tábornoki mókáikkal. Itt születtek új barátságok, vérszerződések, amik aztán erre a mozgalomra évtizedekre való kihatással voltak.

Hogy ezen a táboron sátor, felszerelés, konyha, élelem és minden más szükséglet megvolt, az annak az akkoriban már magas fokra kifinomult menekült-sorsi gyakorlatnak volt köszönhető, amit beszerzésnek, megorganizálásnak nevezünk akkor. Ennek Bodnár Gábor, Falvy Gyurka és többen mások voltak főművelői. Abban az időben a pénz nem sokat számított, miután az mindenkinek volt, de semmit sem lehetett rajta vásárolni. Mert nem volt mit. Így ügyeskedéssel, egy kis feketepiaci üzérkedéssel, baráti, megszálló közegek kapcsolataival, de mindenkinek fölött nagy hantával kellett a szükséges holmit összehozni. Ez egy legendás képességgé finomult a rákövetkező években és csak az újvilágban vetkőztük ezt le, amikor már gyarapodó pénzünkkel meg is tudtunk venni dolgokat.

A már megerősödő cserkészvezetőségen kívül megjelentek a táborban kisbarnaki Farkas Ferenc főcserkész, Mattyasovszky-Zsolnay Miklós, az ISA tábor szervezője, és Csejtey Béla igazgató és csapatparancsnok is. A tábor egy hétig tartott. Vasárnap, aug. 17.-én volt a táborzárás és hétfőn indult mindenki haza.

Díszőrség

Cserkészlányok

Ide kívánczik egy 1948-ban született vers a fiú- és lányinternátus életéből, amely többeknél fennmaradt:

DIÁKTAGLÓ – 1948

Este van, este van, waldwerki táborban,
Az interen kívül minden nyugalomban.
De haj, itt a tagok igen vígan vannak,
Szilaj jó kedvükben nagyokat hantáznak.

Kezdjük a mesénket az első szobával,
S e díszes bandának a parancsnokával:
Ő most nincsen jelen, a Csenedskét várja,
Kocsányon a szeme, hogy hamarabb lássa.

Kubay kezében van egy dirr-durr ponyva,
Ott hever az ágyán szörnyen felizgulva,
Bütyök a szobában épp Tell Vilmost játsza,
A tagok szájából csikkekre vadászva.

Emlékezni kell még Liscsinszky Istvánra,
Ki kuncsaftokat vár a pofoncigóra,
Vas Vid a szobának legkisebbik tagja,
Moziból érkezvén csuromvíz ruhája.

Isti meg az ágyon a fröccsharcot várva
Izgalmában szegény saját nyelvét rágja.
De kis Bíró épp most a villanyt kívágja,
S évszázados homály borul a szobára.

Átvonulunk tehát a szomszéd szálába:
„Ora et labora” fogad a szobába’.
Kezdjük itten talán Hefty Lacikával,
S az ő nevezetes halálkacajával.

Van egy néger tagja is ennek a szobának,
Ki a bim-ban szólást megtartja magának:
Mari névre hallgat – igen jámbor fájta –
Pedig a kis Kury nagyokat rúg rajta.

Van itt a szobának egy indiánus tagja,
Székely neki neve, s mellette ül majma:
Ismeretes ő már a Majomfi névről,
Vendégként jön ide minden nap
Grubwegből.

Kósa Zoltán pedig a szoba hordárja,
Scheer Oszinak fülét nagyban ráncigálja,
Györeý, aki meg a szemét rángatja
Szabad időben is a latint magolja.

Itt lakik Ernő is, a tábornak szépe,
S újabb ideálja jár éppen eszébe’.
De Bérces komolyabb, jól oldalba rúgja:
„Első a tanulás, aztán Reginába!”

Most pedig rettegve hallgat el mindenki,
Mert a Légióból vad csatazaj hall’ ki.
Nagy Vajtayt látjuk szék tetején állva,
’Mint egy csajka vizet vág Kecske nyakába.

A szoba közepén Tasziló és párja,
A fals vonyításra épp’ a tangót járja.
Hajós az ágyban a hőmérőt rázza:
Bánatosan gondol a számtanórára.

Kis Vajtay, ki a lányok haját vágja,
Az ollóját feni új zsákmányra várva.
Krassay a kedves, a szoba „soványa”
Szelíd kék szemével senkinek sem ártva.

Most jön ám az inter elitebb szobája.
Itten a belépőt koszos csajka várja.
Előretolt-őrség az igazi neve:
A lakóknak pedig Nagy Tíbi a feje.

Zier professzor itt a szoba rangos tagja,
Regős tanár urat barátjának tartja.
Lakik még az ólban Nagy Fütyök barátunk,
Kit minden szobából csak kirúgva látunk.

Madár a stukkerját nagyban tisztogatja,
S eszét a holnapi lógáson járhatja.
Ágyon ül Thiringer a terem létrája,
Lexikonban éppen kérdésre vadászva

Baranyai Toto a helység bohóca
Szabó kollégáját nagyban vakargatja.
Kovács a szobának birkózó bajnoka,
Füredy lángoló esztét lobogtatja.

Saci elmerengve gondol a Zsigára,
Szeme is, mint mindig, körbe-körbe jár.
Arisztidke drága a VI. gyöngye
Harisnyát stoppol szörnyen igyekezve.

Amikor az óra az éjfél elverte,
A tagok is lassan ágyba mennek rendre.
Elhagyjuk hát mi is a már alvó tájat,
Lányinterbe érve tátunk ottan száját!

Így fest hát az inter bús tanulóhada,
Legalább is ez a diákság java.
Ezzel a pár sorral búcsúzom is végre:
Bosszúját mindenki küldje fel az égre.

Csendeske éppen most érkezett fáradtan,
Gyipszy álmodozva állott az ablakban,
Dóra képzelete latin nyelvtant járja
S ha valamit nem ért: kívülről bevágja.

Írták: Medzihradszky Marianne, Mátéffy Isti
és Csekme Feri

A tanulók számát a fentebb közölt 1947-es jelentés után még senki sem próbálta meghatározni. Erre csak egy 1949 májusában – tehát a tömeges kivándorlás megkezdődése után – készült kimutatás utal, ami valószínűleg a müncheni Magyar Caritas Szolgálat részére készült (idézi Cserháti Ferenc: Iskola a fogadóban, ÉLETÜNK 1999. november). Ezek szerint ekkor Passauban 92 gimnazista tanult, 50-en pedig magánúton folytatták tanulmányaikat. A nyilvános tanulók közül természetesen nem mindenki lakott az internátusban. Az elemisták pontos létszámát Passauban nem lehet megállapítani. A három Bajorországban működő elemi iskolának (Waldwerke, Plattling, Künzing) összesen 90 tanulója volt.

A magyarság szigetei címen rovat indult a HUNGARIAN (később HUNGARIA) című lapban. Ebből idézünk részleteket:

„Passau, 1948. febr. 20. (Kiküldött munkatársunktól)

Sebesen hömpölygeti szőke hullámain a Duna kelet felé, amikor a passauai Waldwerke-i magyar tábor felé igyekszünk. Hegyoldal aljában kopott gyártelep, a hegyoldalon pedig fabarakkok zöldeknek elő. Mögötte fenyőerdő-koszorúzta hegyek - dombok, előtte pedig – a Duna felé tekintve – hatalmas vaskereszt, rajta a felfeszített Megváltó... Szerpentinek rövid útszakasz vezet a felső táborhoz. Ott lakik a hontalan magyarok többsége, az alsóban csupán 80 főnyi a létszám. Az utóbbi a rosszabb, az egészségtelenebb. Beton a fal, a kövezet, padlózat. Reumás lett ott már mindenki...

A barakkok közt bolyongunk. Fiatal és idős férfiak, nők, gyermekek. Csupa intelligens arc. A magyar élet élő tragédiája. Mérnökök, orvosok, tanárok, tisztviselők.

Fát vágnak, cipekednek, gürcölnek a mindennapi kenyérért. – rongyosan, összetörten, a régi ismerősök első látásra alig ismernek egymásra. Több mint három esztendeje laknak e silány fabarakkokban. Német szakorvosok szerint a barakklakás 3 évig bírható. Három év után már az idegekre megy... Így érthető a sok kórházba szállítás... Rosszak a tetők, beesik az eső. Ázik a hazulról megmentett kevéske holmi, ázik a szerencsétlen hontalan család... És ezek a szegény, hontalan magyarok, - itt mintegy hatszázan - mégis inkább ezt a küzdelmet, a szenvedést, a nélkülözést választják, mint a hazatérést. Pedig nem voltak nyilasok, nem voltak párttagok. Hogy a „hazai” kommunista rádió... mégis ezt kiabálja, ma már senkit sem téveszt meg.

A tábor vezetője, ...vagy négy hónap óta látja el nehéz feladatát egy demokratikus alapon választott bizottsággal... A falon a heti étrend. Ugyan mit lehet adni havi 7½ kg kenyér, 1 kg 20 dkg tésztaféle, 40 dkg hús, 1 kg 15 dkg cukor, 6.25 dkg sajt fejadagból? Közös étkezés van, aki azonban ebben nem óhajt résztvenni, természetben kapja az élelmiszert.

„Zsúfolásig tele a tábor. Kellene a hely a lenti barakkok részére, akiket onnan kitelepítenek. A barakkok javításra szorulnak” – folytatja a táborparancsnok. „Kátránypapír, deszka kellene, mert az eső, hólé becsurog. Segítség azonban nem jön... Helyette inkább a magyarok mennek... Sokan a francia zónába és másfelé nyugatra. Majd mindenki kivándorlós...Jelentkeztek mindenüvé...”

Élénk a kulturális élet a nincstelenség és az ezernyi anyagi gond közepette is. Nagyszerű iskola működik a táborban. Szeptemberben a passauai amerikai parancsnok előtt folytak az érettségi vizsgák. Lelkigondozás, úgy a katolikus mint protestáns részről, mintaszerű. Szinte hihetetlen, hogy a csontig soványodott emberek mindennel dacolnak, és nem felejtik el, hogy a lélek ápolása az élet táplálása. Így érthető meg a passauai magyarok rendíthetlensége. Pedig ott a Duna, hazavisz...

Népszerű a tábor társalgója, ahol olvasmányok, újságok állnak rendelkezésre. Megszervezték az ipari átképző tanfolyamokat az intellektuelek részére. Több mint 13 hallgatója van a tanfolyamnak. Női internátus, könyvtár, kulturális bizottság, női szociális tábor létesült. Utóbbi az elhagyott gyermekek nevelése, segélyezése, gondozása céljából.

Meg kell emlékezni még a kulturális kérdésekkel kapcsolatban Tarnóy Ferenc színtársulatáról, amely Passau és környékén működik nagy sikerrel...(L.L.)”

A korabeli Weekly Express HUNGARIAN-ban lapozgatva egy másik iskoláról szóló híren is megakad a szemünk. Az 1948. július 24-i számban „Innsbrucki hírek” címen egy rövid beszámolót olvashatunk „A magyar iskola évzáró ünnepélye...” kezdettel. Bár Ausztria nem tartozik szorosabban vett érdeklődésünk körébe, iskolánk tanulói közül később sokaknak volt kapcsolata az innsbrucki magyar gimnáziumhoz, ahol ugyanazt a munkát igyekeztek végezni, mint a németországiak. Hadd idézzünk tehát a cikkből, hátha hasznát veszi majd, aki annak az iskolának a történetéhez gyűjt adatokat:

„Július 4-én fejezte be megható iskolai évváró ünnepély keretében negyedik tanévét az innsbrucki Magyar Elemi- és Középiskola. Az évváró ...érezkeltette azt a valóban heroikus munkát, amelyet a nehéz és változó körülmények ellenére a Vatikáni Missió és a helybeli Szent István egyházközség patronátusa alatt az iskola igazgatója és tanári kara kifejtett. Dr. Girsik Gézánének, az elemi iskola igazgatónőjének tanítványai, a menekült kis magyarok, előadásaikban oly előhaladásról tettek bizonyosságot, amely tanulmányi és nemzeti szempontból is messze túlhaladja az otthoni békeévek eredményét. A középiskolások, s az idén érettségizett diákok előadásai ...érezkeltették azt a ...tényt, hogy a Dr. Girsik Géza tanulmányi felügyelő, gimnáziumi igazgató vezetése alatti tanári kar az Innsbruck városában, Tirol és Voralberg tartományaiban szétszórta élő tanulók buzgalmát is beleértve, korszerű magyar gimnáziumot teremtett és tartott fenn négy tanéven keresztül.

...a nagyszámban egybegyűlt szülők nevében Honfy Kálmán mondott köszönetet az igazgatónak és tanári karnak. Majd Girsik igazgató ismertette az iskola küzdelmes történetét... Ez idő alatt 48-an végezték el az elemi iskolát, a gimnáziumnak 256 tanulója volt. Sikeres érettségi vizsgálatot tettek 51-en.

(t. i.)”

Ismét a – most már – HUNGÁRIA (1948. szeptember 24.):

USA kivándorlás (részletek)

Ugo Carusi, aki most érkezett Európába, az amerikai kivándoroltatási bizottság vezetője, egy Frankfurtban tartott értekezleten az új amerikai kivándorlási törvénnyel kapcsolatosan a következő tájékoztatót adta, amit kivonatosan közlünk:

...Bár a 200.000 személy áttelepítési programra csak 21 hónap áll rendelkezésre, reméljük, hogy közben más népek is megnyitják ajtóikat, hogy a hontalanoknak az élethez utat nyújtsanak [sic!]....A legfontosabb feltétele az áttelepítésnek, hogy a megfelelő állás (foglalkozás) és elhelyezése a kivándorolni szándékozónak az Egyesült Államokban rendelkezésre álljék [sic!] és egy biztosíték, hogy az új bevándorlók nem szorulnak majd az állam segélyére.

Ezért fontos, hogy ha amerikai polgárok, vagy jóléti testületek, állami kivatalok, vagy a washingtoni D.P. bizottság igazolást (jótállást – affidavit) állítsanak ki, hogy a fenti kívánt feltételek megvannak.

Mikor az u.n. kiválasztó tisztviselők a hontalan D.P. kivándorlása felett döntöttek, a kivándorolni szándékozó egy katonai vizsgálóbizottság elé kerül a gyűjtött anyaggal, a szakemberek külön jegyzékével, majd egészségügyi vizsgálat után a konzul a vízum kiadása felett dönt. Ezután a kivándorló behajózik

kikötőbe megy, ahol még egy további vizsgálat után a papírosokat véglegesen érvényesítik.

Az amerikai kikötőbe való megérkezéskor a hontalant a bevándorlási hatóságok gondozása keretében először egészségügyi és papírjainak átvizsgálásának vetik alá.

Mr. Carusi... hangsúlyozta, hogy kötelességük a törvény végrehajtása és mindent meg kell tenni a szerencsétlen emberek segítésére, hogy saját lábukon jár hassanak és így a befogadó nemzet számára tekintélyt szerezzenek.

Az első kivándorló hajó... október 15-én indul. Az általános kiválasztás október végén a teljes bizottság megérkezte után kezdődik meg... december hó folyamán lényegesen meggyorsul, mert az IRO saját 20 hajójával fogja a kivándorlást lebonyolítani.

Személyes visszaemlékezések

Az emlékek sorrendje időrendi, aszerint, hogy ki mikor járt az iskolába.

ZÁGON LAJOS (Lali)

Waldwerkébe 1945 közepe felé telepítettek be, a téli kikötőből. Akkor, 12 évesen kerültem egy barakképület emeleti ágyára, egy akkor ismeretlen néni fölé. Ez volt a bemutatkozás. Később jobb helyzet alakult ki, családunk egy kis szobát kapott, az 5-ös barakkban. A folyosóról nyíló ajtónkkal szemben Gulden Cumiék, mellettünk Shöpflin Sanyiék, velük szemben Takács Tibiék laktak. A barakk egyik végén Csonka Emil bácsi lakott, a másikon egy volt utász a feleségével (azt hiszem, Murahidy Győző volt a neve). A szomszéd szobában Willner Erwinék, mellettük később a Piff-Puff könyvtár nyitott. A magyar iskola és a magyar cserkészzet gondolata és beindítása a „Big Bang” elmélet sebességével fejlődött Waldwerkében és másutt is, amiről már többen sokat írtak, mind tanítóinkról, mind a tanítási rendszerről. Amint beindult az iskola és a cserkészzet, én is azonnal csatlakoztam.

Ötödikes Osztályszövetséget alapítottunk, aminek alapszabályait esküvel erősítettünk meg. Az Iskola működéséről valamint a tanulók életéről sokfajta képet adnak a több helyről beküldött írások, ezért itt ezt nem ismételtem meg.

A külföldi magyar cserkészzet ebben az időben igen magas fokú sikert ért el, mind nemzeti mind nemzetközi vonalon; cserkészstudásban, hagyományaink és történelmünk ismeretében, ismertetésében; harmonikus összefüggésben más nemzetek cserkészeivel. Bekerültem minden vetélkedő nemzetközi cserkész táborba, ahol a cserkészzet mellett a magyar érdekeket képviseltük elsősorban, hogy hazánkat helyesen, jól ismertessük meg, hogy jó barátokat szerezzünk hazánkunk. 2 nemzetközi jamboreen vettem részt Mittenwaldban. Visszafelé utazva részt vettünk az 1947-es altöttingi Szent István-napi zárándoklaton. Tagja lettem a Hefty Laci által létesített Holló vízi őrsnek, így csónakáztunk a Dunán. Hangódy Ica volt „csónakanyánk”.

Az indián különpróba letétele után egy Indián Őrsöt is alakítottunk. A dunaparti sziklás hegyoldal kiváló alkalmat adott a sziklamászásra. Az erdős hegyoldal kiváló tanulási terepnek is bizonyult, valamint a legrövidebb útnak Ilzstadtba, Passaubába.

Mivel táborunkat erdő vette körül, és az északi oldalon bajorok, a délin pedig jugók laktak, így sok alkalom adódott verekedésre, hol egyik, hol másik csoporttal. Néha egész komolyra fordult a háborús viszony, és a végén a rendőrség beavatkozására abbahagytuk a harcot, amit általában megnyertünk. Egy alkalommal Pajor tanár úr, tudtunk nélkül, messziről szemlélte ütközetünket a németekkel. Utána megdicsért minket a sikeres „helytállásért”.

Sokfajta sportlehetőség is nyílt, Waldwerkében és Passauban, amiben rendszeresen részt vettem (úszás, birkózás, boxolás, súlyemelés).

Édesanyám 1947-ben meghalt, akkor öcsém 4 éves volt; ezután rá is kellett vigyázni. Waldwerkében éltünk Apámmal ausztráliai kivándorlásunkig, 1950 szeptemberében. – Nehéz volt Waldwerkétől elválni, a sok baráttól, a rengeteg emléktől. Az iskolától, ahol 6 évet végeztem, a Cserkészettől, Édesanyámtól az ilzstadti temetőben, és elindulni egy ismeretlen, új élet kezdésére Ausztráliába.

MÁTÉFFY ISTVÁN

1946 elején beköltöztünk a waldwerkei magyar menekülttáborba, azaz lágerba. Az alsó táborban voltunk először, egy betonkockákból épült barakkban, vagy 20-24-en egy teremben. Még tél lehetett (február, március?) mert nagyon kellett fűteni a benzinhardóból eszkábált kályhában, ennek ellenére csurgott a lecsapódó víz belül a hideg falakon. Itt nem volt, legalább is nem emlékezem korombeli barátára. Annál inkább emlékezem a mindennapi drámára; én jártam az ételért a konyhára a felső táborba, egy olyan százötven méteres ösvényen, ami a jugó tábor mellett ment el. És kerülgetni kellett fűgén a köveket, amiket dobáltak a magas szögesdrót-kerítésen át a jugó srácok.

A magyar iskola már elkezdődött a felső táborban. Osztályokra nem emlékezem, csak olyasféle vizsgáztatások voltak tartva. Engem Miklós bátyám barátja, Török Zoli instruált az alsó tábori barakkszobában. Csak helyesírásra és számtanra emlékszem. Azt mondták, hogy vizsgázzak mint első gimnazista. Így negyedik elemim teljesen elmaradt! Valami nagyon gyorsalpaló kurzus lehetett, mert amikor áprilisban a felső táborba költöztünk, már második gimnazista voltam. Majd 1946-47 telén, amikor Apám a fiúinternátus „Dedó” szobájának felügyelője volt – és én így félhivatalosan Dedós voltam, mert a szoba délkeleti sarkában, szemben a bejárattal, függönyökkel elválasztva laktunk – két emeletes ágy és egy asztal volt a „szobánk”. Ekkor már harmadik gimnazista voltam. A Dedó akkori bentlakói voltak: Révai Pali, Groh Laci, a Szappanos testvérek, Györey Géza, Vecsey Dénes, stb.

A felső táborban már aranyéletre emlékezem, mint 12 – 15 éves gyerek, mert sok korombeli volt a közvetlen szomszédságban, úgy az internátusban iskolaév alatt, mint egész évben a táborlakók között. A negyedik és ötödik gimnázium már úgymond teljes évszakú volt; az ötödik 1948-49-ben a legemlékezetesebb számomra, amikor egy különleges osztály verődött össze [a „Nagy Ötödik”]. A hatodik osztályt éppen csak elkezdtem 1949 őszén, mikor befutott a bevándorlási engedély Ausztráliába.

ÓVÁRY BÉLA

1946 elején már hozzánk is eljutott a passau-i, illetve waldwerkei magyar gimnázium híre, Édesanyám oda íratott át. El is helyezett a waldwerkei táborban egy gyermektelen házaspárnál, akiknek még a nevére sem emlékszem. Arra viszont igen, hogy ottlétem igen kellemetlen volt, mert mindig valami általam nem kedvelt ételt akartak belém tukmálni, pl. spenótot, sóskát, sztrapacska-szerű nyúlós tésztát, stb. Sokszor órákig ültem az asztalnál, de nem voltam hajlandó megenni az elem tett ételt. Ez alatt az idő alatt ingázó lettem. Szereztem magamnak egy ütött-kopott kis biciklit, amelyre egy öreg schlauchból (vízcsőből) készült gumibroncsot szereltem fel. Ezzel a rozoga tákolmánnyal mentem minden szombat délután haza Aichába, illetve vasárnap délután vissza Waldwerkébe. A dimbes-dombos, huszonöt kilométeres utat több órán keresztül tettem meg. Ugyanis biciklimet sok helyen gyalog kellett feltolnom az emelkedésekre. Gyakran már csak késő este, besötétedés után értem haza, illetve vissza Waldwerkébe, s az erdők között sokszor kissé remegve tettem meg az utat. A nagy sötétségben képzeletem mindenféle szörnyel és rablógyilkossal népesítette be a vidéket. Úgy emlékszem, hogy ezt az ingázást csak 1946 tavaszáig folytattam, ugyanis az 1946-1947-es tanévet már bentlakóként az internátusban töltöttem. Koromnál fogva a Dedóba osztottak be. Közvetlenül az ajtó melletti emeletes ágy alsó részébe kerültem. Nemsokára közvetlen ágyszomszédom lett az akkor már híres írónak, gróf Wass Albertnek a legidősebb fia, Wass Vid, akivel egy osztályba jártam.

Pontosan nem tudom, hogy Édesapám mikor szabadult a Nürnberg melletti „West Lager”-ből, de azt hiszem, hogy 1946 novemberében vagy december elején. Amikor váratlanul megjelent, én éppen Aichában voltam és havas tél volt. A Vietnamban meghalt öcsém pedig 1947. augusztus 9-én született. Édesapám váratlan megjelenése tett pontot a hazatérési terveinkre. Mivel Édesanyám mintegy másfél évig nem kapott semmi hírt Édesapámról, elhatározta, hogy visszatérünk Magyarországra. A Jóisten kegyelme folytán ez a visszatérés sohasem következett be. Édesapám azonnal a hazatérés ellen döntött.

1946-1950 között voltam a Passaui Magyar Gimnázium diákja. Ez alatt a négy év alatt öt évet végeztem el... épp most néztem meg az év végi bizonyítványaimat, amelyek 1947-ben, 1948-ban, 1949-ben, és 1950-ben lettek kiállítva. Ahogy most látom, bizony igen átlag diák lehettem. A harmadik gimnáziumban még pótvizsgáznom is kellett latinból, amin sikeresen átmentem. Ugyanakkor negyedikben már jelesem volt latinból. Ezt nem értem. Valamelyik tanár hibázhatott. Az is lehet, hogy mindkettő hibázott. ...két évet töltöttem az Internátusban (2003. október 1)

Szüleim csak valamikor 1947 végén, vagy 1948 elején költöztek be a waldwerkei táborba (ahonnan Édesapám minden héten Münchenbe ingázott, hogy egy kis fizetés fejében részt vegyen a müncheni Szépművészeti Múzeum rendbe hozásában). Én azonban a családi szobasarak helyszűke miatt továbbra is az internátusban maradtam. Úgy emlékszem, hogy valamikor 1948 végén vagy 1949 elején kerültem csak ki az internátusból. De ez csak néhány méternyi változást jelentett. Szüleim ugyanis az internátus barakk másik végében levő egyik szobában (vagyis inkább félszobában) kaptak helyet. Így az internátussal továbbra is olyan közeli kapcsolatban maradtam, mintha nem is hagytam volna el. Ez a helyzet eltartott egészen 1950 őszéig, amikor megkaptuk az USA-ba a bevándorlási engedélyt.

Mivel waldwerkei tartózkodásom kronológiájával nem vagyok teljesen tisztában, ottani élményeimmel kapcsolatban inkább csak pillanatképekre szorítkozom. Azzal kell kezdenem, hogy mivel akkoriban igen kis növésű voltam, az egész waldwerkei tartózkodásom alatt mindenki „Kisóváry”-nak nevezett. Szerencsére Amerikába történt kivándorlásunk után a helyzet megváltozott, hisz húsz éves koromra 181 centiméter magas lettem.

Waldwerkei tartózkodásom alatt ismerkedtem meg a külföldi magyar cserkészzel, melyet a szintén Waldwerkében érettségizett Beodray Ferenc alapított. Ő szervezte be a később a nagy hírnevű Bodnár Gábort is. Waldwerkében természetesen én is azonnal jelentkeztem cserkésznek az ott megalakult Teleki Pál Cserkészcsapatba. A kicsiket összefogó „Mókus”-őrsbe kerültem. Így aztán, a sors különös fortélyá eredményeként, Pajor Elemér tanár úron kívül én is „Mókus” lettem. Emlékszem, hogy 1947 augusztusában nagy lelkesedéssel készültem az Isar-parti Mittenwaldban rendezendő jamboreera. De a sors másképp akarta. Amint néhány nappal a tervezett indulásunk előtt nagy rohamban futottam le az internátusból a lényegesen mélyebben fekvő iskola irányába, a fagerendákkal szegélyezett primitív lépcsősorokon hirtelen megbotlottam, és nagy szaltóval repültem néhány métert. A jobb térdem annyira megsérült, hogy a passaui kórházba kerültem, ahol azonnal megoperáltak. Ennek következtében, nagy bánatomra, a mittenwaldi táborról lemaradtam. Kórházi tartózkodásom alatt született meg kisöcsém, Sándor, aki 22 éves korában, Vietnamban hősi halált halt. (És ez egy olyan háborúban történt, amelynek még most sem látom az értelmét.) Kórházi tartózkodásom alatt halálfélelmeim voltak. Nem voltam benne biztos, hogy élve kerülök ki a kórházból, és mivel halálom esetén üdvözülni akartam, életemben először és utoljára végigolvastam az egész Bibliát; tehát mind az Ó-, mind az Újszövetség teljes szövegét. Találtam benne sok érdekes dolgot, és az Ószövetségben még olyan jeleneteket is,

amik megbotránkoztattak. De Öcsike születésével kapcsolatos örööm, valamint sikeres felgyógyulásom egyhamar elfelejtette velem ezeket a „megbotránkoztató” részleteket.

A személyi pillanatképeket kezdem mindjárt Wass Viddel, illetve édesapjával, Wass Alberttel, aki akkor már egy jól ismert magyar író volt. Pontosan nem tudom, hogy Wass Vid mikor került Waldwerkébe, illetve mikor lett ágszomszédom a Dedóban, de úgy emlékszem, hogy ez akkor történt, amikor már egy ideje ott voltam. Vid még nálam is kisebb növésű, de nagyon vásott kölyök volt. Szinte minden rosszban, minden csínyben benne volt, ha nem is egészen Dolesch Gyuszi (Madár) nívóján. Tanulni egyáltalán nem szeretett, és így az iskolában is gyengén szerepelt. Időnként meglátogatta édesapja, aki ilyenkor rendszeresen el is porolta. Legalább is én így emlékszem rá. Akkor még nem nagyon olvastam Wass Albert műveit, azt azonban tudtam, hogy egy erdélyi gróf volt. S akkoriban ez a grófi cím nekem sokkal jobban imponált, mint az a tény, hogy egy íróval van dolgom.

Pajor Elemér tanár úrral, vagyis Mókussal kapcsolatban nekem is sok emlékem van, azonban Szappanos Pistával ellentétben ezek általában nem szép emlékek. Engem Mókus sohasem kedvelt, talán azért, mert matematikában nem nagyon brillíroztam. És ezt az ellenszenvét olykor-olykor ki is mutatta. Persze nem én voltam az egyetlen diák, akinek ilyen gondjai voltak, s akivel kapcsolatban Pajor így gondolkodott. Számosan voltunk a Mókus-nem-kedvelők táborában. Ezek általában minden Mókus-ellenes csínyben nyakig benne voltak. Több alkalommal megtörtént – de persze nem csak Mókus esetében – az a mások által is említett vizesvödör-tréfa, mikoris a szobába lépő egyén nyakon öntötte önmagát. A vödört úgy szereltük fel az ajtó fölé, hogy azt maga a kinyíló ajtó borította fel egy spárta segítségével. A vödör helyben maradt, de a víz a belépő nyakába ömlött. Más alkalommal az is megtörtént (remélhetőleg erre mások is emlékeznek), hogy Mókus szalmazsákja közepén széttúrtuk a szalmát és oda egy lavór vizet helyeztünk el. Amikor aztán a Mókus az ágyon elterült, elkerülhetetlenül beleült a lavór vízbe. Ennek a csínynek az alkalmazására csak egy alkalommal emlékszem. De Mókus akkor olyan dühös lett, hogy kivonultatott bennünket a barakk melletti rétre, és egy nagy gödröt ásított velünk, amit aztán később be is kellett temetnünk.

Mivel mindig vonzódtam a történelemhez és az irodalomhoz, kedvenc waldwerkei tanárom Inántsý-Pap Elemér egyetemi magántanár volt. Ő volt az egyetlen az akkori tanáraink között, aki ezzel a címmel, illetve az egyetemi habilitációval rendelkezett. Az egyik évben mindig én hordtam fel neki az ebédjét a tábori konyhából. Szívesen tettem, mert igen szerettem történelmi előadásait. Fia, ifj. Inántsý-Pap Elemér is az iskola diákja volt, de őt nem nagyon ismertem.

A fentieken kívül a tanárok közül főleg Regős Jánosra emlékszem, aki mindenhez értett, s aki sokszor megoldotta nekünk a Mókus által feladott komplikált számtani feladatokat. Persze mindannyian tudtunk Dórával kapcsolódó érzelmeiről, amelyek később házassághoz, de mint hallom, még később váláshoz is vezettek.

Csejtey Béla igazgató úrnak, az iskola alapítójának, az én szememben igen nagy tekintélye volt. Jó tanár volt, és főleg irodalmat tanított. Azonban volt művészi és zenei adottsága is. Később, valami személyi konfliktus eredményeként az igazgatóságról lemondott, s 1949-ben nagy családjával együtt az Egyesült Államokba távozott. Gyermekéi közül főleg a velem egykorú Bélával, valamint az egy évvel fiatalabb Lacival barátkoztam. De ez a barátkozás sohasem volt valódi barátság. A nagynövésű Béla mindig érezte, hogy ő az igazgató fia. A még nyúlankabb Laci viszont olyan félénk volt, hogy nagyobb viharok alkalmával mindég elírta magát. Egy alkalommal például, mikor a felső táborból a Duna felé menő kanyargós út közepe táján levő barlang közelében voltunk, ismét nagy vihar támadt. Laci beszaladt a barlangba és a vihar elmúltáig ott zokogott. Amerikában Laci hivatásos

katona lett. Béla valahol az egyik vadnyugati államban éli nyugdíjas életét.

Osztálytársaim közül kevésnek a nevére emlékszem. Mi valahogy nem voltunk úgy összeforrvá, mint a „Nagy Ötödik”. Azt tudom, hogy a lányok között volt egy nálunk néhány évvel idősebb, Száva Magda, akit mi ennek következtében, egymás között csak „Nagymamának” neveztünk. Hogy miért rakták a mi osztályunkba, azt nem tudom, és sohasem firtattam. Családja kivándorlása után Magdi is Clevelandbe került, ahol néhányszor találkoztunk. Magdi húga, Száva Ica, szintén Clevelandbe került, ahol később Vámos János tanár úr fiához, Vámos Gézához ment feleségül. 1949-ben Vámos tanár úr kérésére én kísérttem ki Gézát a vasútállomásra, amikor indult ki Amerikába. Hogy ennek a kikísérésnek mi volt a célja, arra már nem emlékszem.

Dolesch Gyuszi csínyeiről nem beszélek, mivel arról már többen megemlékeztek. Waldwerkében több „lézengő ritter” édegett az iskola árnyékában, akik nem jártak a gimnáziumba, de valahogy odakötődtek a diákokhoz. Az egyik ilyen kósza lovag „Boxoló Jancsi” volt, akinek a családi nevére már nem emlékszem. [Nem emlékszik senki]. Jancsinak állítólag nagy nőügyei voltak, amivel minket gyakran szórakoztatott. Egy alkalommal például átcsónakáztunk a Duna egyik szigetére, ahol hatalmas „story”-kat adott le nekünk hódításairól. Persze nem hittünk el neki mindent, de igen élveztük meséit. Elmondott élményei alapján Boxoló Jancsit nyugodtan Hány Jancsinak is nevezhetjük volna. Mindez különben akkor történt, amikor a Duna igen lepadt és Dolesch Gyuszi fegyvereket és lőszert gyűjtött a folyó kiszáradt medréből. Ez volt az az időpont, amikor a Duna átúszásának is nekiálltam. Át is értem, de a végén annyira kifáradtam, hogy közel voltam a belefulladáshoz. A túloldalon ugyanis a Dunának igen nagy sodrása van, amit erről a partról nem igen lehetett érzékelni. Ezekben a kritikus percekben az egész életem lepergett lelki szemeim előtt, s megígértem magamnak, hogy ha élve kerülök ki a Dunából, soha többet ilyen hülyeséget nem csinállok.

Világéletemben nagy olvasó voltam. Állandóan bújtam a könyveket. Engem szüleim nem azért büntettek, mert nem olvastam, hanem azért, mert még akkor is olvastam – mint például éjjel a paplan alatt zseblámpával –, amikor nem lett volna szabad. A táborban két kölcsönkönyvtár volt. Hogy miféle könyveket lehetett onnan egy kis díj fejében kikölcsönözni, azt a könyvtárak neve is elárulja. Az egyiket ugyanis „Dirr-Durr Könyvtár”-nak, a másikat pedig „Piff-Paff Könyvtár”-nak nevezték. Én végigolvastam mindkét könyvtár összes könyvállományát, amelyik a Dirr-Durr könyvtár esetében kb. 500, a Piff-Paff esetében pedig 250 puhafedelű „Pesti Napló” könyvből állt. Tele volt vadnyugati és különböző detektívregénnyel. Ez volt az a periódus az életemben, amikor May Károlyt és Verne Gyulát – megmagyarított neveik alapján – magyar regényíróknak véltem.

Waldwerkéből igen gyakran jártunk be Passaubá, valamint Ilzstadtba, ahol volt egy nagy úszómedence. Egy alkalommal egy amerikai ajándékcsomagot kaptunk, ami tele volt használt holmikkal. Ezek között volt egy olyan „briefs”-nek nevezett férfi alsónadrág is, amit én azonnal kineveztem fürdőnadrágnak. A nadrág alakja nagyon hasonlított az úszónadrágok alakjára. Gyorsan felvettem az ajándék nadrágot és nagy svunggal az ilzstadti uszodába mentem. Ott azonnal beugrottam a vízbe, minek következtében a „fürdőnadrág” azonnal rámtapadt és szinte átlátszóvá vált. Egy kis idő kellett hozzá, míg végre kispekuláltam, hogy ebben az állapotban miként menekülhetek ki az uszodából.

Passau a három folyó városa. Gyönyörű kis város, amelynek a szíve még ma is olyan, mint a középkorban. A waldwerkei gimnáziumi éveink alatt gyakran látogattunk be Passaubá, ahol rendszeresen megnéztük azt a zárdatemplomot, ahol Szent István királyunk felesége, Boldog Gizella van eltemetve. 2006 nyarán ismét felkerestük Passaut és a waldwerkei tábornak a helyét. A ma „Gizella templom”-nak nevezett passauai zárdatemplomot is meglátogattuk, ahol megnéztük Gizella testi maradványait. Nagy csodálkozásunkra,

ugyanabban a templom-részben felfedeztünk egy bronztablát, amely a „híres” waldwerkei „Ötödikesek” dicsőségét hirdeti. Igen meghatódva olvastam el a szöveget, visszaemlékezve azokra a „boldog békeidőkre”, amikor még mindannyian fiatalok voltunk. Különben Klára nővérem is ennek az osztálynak volt a tagja. Sajnos az elmúlt közel hat évtized életkörülményei teljesen elvágták őt egykori osztálytársaitól. Ennek következtében még az időnkénti osztálytalálkozókat sem látogatja soha.

A Passaui Magyar Gimnáziumnak nagy vonzóereje volt a német nyelvterületen szétszórta, tanulni vágyó magyar ifjúságra. Természetesen ezeknek a fiataloknak a származása, életkörülményei, valamint fizikai és szellemi adottságai nagyon különbözőek voltak. Az én látókörömbe került fiatalok közül akkoriban messze kimagaslott két személy: Medzihradzky Marianne (női szépségével) és Mustó Isti (szellemi adottságaival). A nehezen kimondható nevű Marianneba – akit mi éppen ezért csak „Mezidracky”-nak neveztünk – szinte minden fiú szerelmes volt. Mustó Isti viszont általában az iskola génuszának tartottuk. A részletekre és az indokokra már nem emlékszem, de minden bizonnyal megvolt az okunk rá, hogy ily magasra értékeljük.

1949 őszén vagy 1950 tavaszán nagy eseménynek voltunk a tanúi. Ugyanis meglátogatta iskolánkat az utolsó magyar királynak és osztrák császárnak legidősebb fia, a trónörökösnek számító Habsburg Ottó. Az időpontban azért vagyok biztos, mert az 1949-ben végzetek nem emlékeznek erre az eseményre, azonban az 1949-1950-ben még ott levők már igen. – A látogatás hírére összegyűjtöttek bennünket az iskola/templomteremben, ahol a diákságon kívül több felnőtt is szorongott. Én az egyik hátsó padban kaptam helyet az ezen alkalomra átrendezett teremben. Izgatottan vártuk Ottó főherceget. Egyszer csak nyílt az ajtó és néhány tanár kíséretében besétált a trónörökös. Nekem magasnak, elegánsnak és impozánsnak tűnt világos öltönyében. Valóban egy „királyi” jelenség volt. De amikor megszólalt és szép magyarsággal tartott nekünk egy rövid, buzdító előadást, amelyben többször azt a kifejezést használta, hogy „mi magyarok”, teljesen le lettünk taglózva. A mögöttem lévő sorok egyikéből az egyik öregúr hirtelen felugrott és elkiáltotta magát: „Éljen a király, éljen a király”. Ez aztán teljesen felszórta az érzelmeinket. – Ahogy most visszagondolok, úgy tűnik, hogy Ottó nyugodt mosollyal és hálával fogadta ezt az érzelmi kirobbanást. Mikor 2005 tavaszán végigjárta magyar-Amerikát, a washingtoni Kossuth-házban én mutattam be őt, amely bemutatóban megemlékeztem neki ezt a régi „találkozást”. Természetesen örömmel fogadta visszaemlékezésemet, de nem voltam benne biztos, hogy valóban emlékezett-e waldwerkei látogatására. Akkoriban ugyanis – az egykori Habsburg Monarchia jellegéből kifolyólag – rengeteg magyar, német és egyéb nemzetiségű menekülttábor látogatott végig.

SOLANOWSKI ZSIGMOND

Első nap a Waldwerke-i fiúinternátusban, 1946 március első hetében, résztvevők: Révai Pali, Groh Laci, Zoltán Iván, a két Zsiga : Barta Zsiga meg jómagam, Solanowski Zsiga, öcsém Geda, „Strucc Tojás” (Máder Balázs), meg még egy páran, akiknek a nevére nem emlékezem, de tudom, hogy voltak. Na meg a Jóni Agathon.

Tekintettel arra, hogy a legfelsőbb barakk utolsó három lakosztálya, ami az internátusnak lett szánva, már sokáig állt üresen, elsősorban nagytakarítást kellett tartani. Ez ment is kedélyesen, tréfákkal ékesítve.

Mikor ezzel megvoltunk, tűnt fel, hogy a bejáratok előtti mélyedésekben megállt a víz. Utasítást kaptunk Mátéffy Pista bá'tól, hogy töltsük fel szaporán a gödröket kavicssal azaz sóderrel. Valamelyikünk talált egy kőműves ládát, aminek négy oldalán álltak ki fogd-meg rudak, és tragácsnak neveztük. Megraktuk jól sóderrel egy rakásból a 12-es barakk

mellől és nekiálltunk felemelni. Jóni Aga mondá: „Most emeljük fel!” Mire másodpercen belül jött a következő vezényszó: „Most tegyük le!” Mert kegyetlen nehéz volt. Vagy talán a gyenge táplálkozás miatt nem győztük felemelni.

„Most emeljük fel; most tegyük le” annyira humorosan hangzott, hogy mind elkezdünk kacagni. No megint : „Most emeljük fel...”, de már a kacagástól elment a kevés erőnk is. Legalább tíz percen keresztül szívből kacagtunk, mire megint erőt gyűjtöttünk, hogy még egyszer megpróbáljuk felemelni. Akkor megint Aga: „Fogjuk meg és vigyétek”; persze helyette már beállt egy másik. A kacagás megint kitört, és a tragacs megint várt tíz percet. „Aga menj el, mert amíg itt vagy, akármit mondasz, nevetőgörcsöt kapunk.” Aga persze szívesen teljesítette kérésünket; nem volt egy buta fiú. Nagy nehezen három tragacs kavicsot felcipelünk a gödrökbe.

Mire mindezzel kész voltunk, eljött a vacsoraidő: hamisgulyás csipetkével, a közkonyhából. Érthetetlen és megmagyarázhatatlan, de jó íze volt; vagy talán kegyetlen éhesek voltunk. Mondanom sem kell, a hús hiányzott belőle, azért hívták hamisnak.

Vacsora után Aga eltűnt. Úgy emlékszem, szombat volt és valami kis ügye volt a városban. Mi, az otthonmaradtak, megtárgyaltuk a nap eseményeit. „Most emeljük fel... Most tegyük le... Fogjuk meg és vigyétek”, és egyre csak kacagtunk rajta. Meg egyéb viccek is kerültek a porondra. Eljött a tíz óra és készültünk lefeküdni, de Agáról még semmi hír. Valakinek olyan ötlete támadt, hogy tegyünk be egy mosdótál vizet Aga ágyába. A szalmazsákjában félretoltuk a szalmát és egy mosdótálat, majdnem tele jó hideg vízzel, beraktunk az ágyába. A lepedőt ügyesen kifeszítettük felette, hogy ne érjen a vízbe. A villanykörtét kivettük az egyetlen lámpából és helyette becsavartunk egy rosszat. Majd további vicc-meséléssel vártuk Agát.

Mikor Agát meglestük jönni, volt annyi időnk, hogy mindannyian bevágódtunk az ágyunkba és úgy csináltunk, mintha aludnánk. Aga felkapcsolja a lámpát, de az persze nem gyullad ki. Hallván, hogy senki nem szól, inkább szuszog, sőt egy pár horkol, Aga szép csendben levetkőzött és óvatosan leült az ágyára, illetve a mosdótál vízbe. Ezután olyan csúnyákat mondott, hogy a fekete nyomdafesték is elpirulna. Persze kitört a kacagás az összes többi ágyból. Erre Aga fel..., és mivel Strucc Tojás volt az ágyához legközelebb, és a legkisebb, lehúzott neki egy pofont. Iván rászólt: „Miért ütöd Struccot, nem ő tette a mosdótálat az ágyadba, hanem a két Zsiga volt.” Erre a két Zsiga ki is kelt az ágyból, és odaálltak eléje: „No, nagy legény, melyikünket akarod megütni elébb?” Persze meggondolta magát, de még egy darabig szitkozódott. Azután mi letárgyaltuk, hogy milyen ügyesen tettük be a mosdótálat, meg nagy kacagás közepette, hogy kinek az ötlete volt. Meg hogy hogyan kattogtatta a villanykapcsolót, és hogy szitkozódott, akkor még csendesen. Meg is kérdeztük tőle, hol tanulta azt a válogatott csúnyát, mire ő is elnevette magát a saját esetén. A villanykörtét azért nem cseréltük vissza.

A kacagás elhalkult, már túljárt az idő éjfélén, néhányan már aludtak, de Aga még matatott a sötétben. Iván megkérdezte: „Aga mit csinálsz?” Mire jött a válasz: „Szoktatom a seggemet a vízhez.” Erre megint nevetés-vihar, majd lassan csend borult az egyes szobára.

Így múlt a fiúinternátus első napja.

MEDZIHRADESKY MARIANNE

1946 végén hallottunk először a Passau melletti magyar iskoláról. Édesapám rögtön vonatra ült és felkereste Csejtei Béla tanár urat a waldwerkei táborban. Mivel könyvek, jegyzetek akkor még nem voltak, minden két hétben bement a táborba és kimásolta az anyagot, amit nekem meg kellett tanulnom, hogy le tudjak vizsgázni az elmulasztott két osztályból. Így jutottam el 1947. februárban Pfarrkirchenbe, ahol a tanári kar vizsgáztatta a

környező faluk magyar gyerekeit. Szerencsésen túlestem a III. és IV. osztály anyagán és így beiratkozhattam az V.-be. Vonaton jártam be, napi 12 km gyaloglás és 60 km vasút, de nagyon élveztem, mert sokan jártak be ezzel a vonattal és a kupéból már kiabáltak, amikor a vonat befutott az állomásra, hogy hova szálljak. Kapotsffy Öcsi, Fazekas Flóra és Félix, Ruzsiczky Dóra, Katzmayer Gabi (más is volt, de csak ezekre a nevekre emlékszem). Hazafele menet még tanultunk is, mert Regős tanár úr is velünk utazott és ő mindenhez értett. Pár szóval elmagyarázta, amit mi nem értettünk. Passauból hajóval is mehettünk volna a táborba, de pénzünk nemigen volt, és így inkább gyalogoltunk. Itt az iskolateremben (ami különben a templom is volt) a kályhában már pattogott a tűz és hamarosan felmelegedve ültünk a hosszú asztalok melletti padokon, hogy meghallgassuk a napi órákat. Nagyszerű tanáraink voltak, legtöbbször sohasem tanítottak, de nagyon értették az anyagot és élvezetesen adták elő. Nagyon szerettem Pajor Mókust, bár szigorú volt, de én fegyelemhez voltam szokva és ez nem zavart. Mindig utáltam a matematikát, de most megszerettem és talán ez is hozzájárult ahhoz, hogy később mint hites könyvszakértő dolgoztam hosszú éveken keresztül. A nyári vakáció után beiratkoztam a VI-ba és ez volt az egyetlen év, amit normálisan végigjártam. Egyetlen lány voltam az osztályban, nagyon jóba voltam a fiúkkal, mind úgy kezeltek, mint kis húgukat és nagyon vigyáztak rám.

1947 októberében elvégeztem az első számú őrvezető tábort. Öten mentünk a mi csapatunkból: Dombi Magda, Takács Marika, Zsembery Szilvia, Pongrácz Ilona (valószínűleg tisztii tagozaton, mert ő volt a waldwerkei lánycsapat parancsnoka). 1948. januárban beköltöztem a lányinterbe és végre részese lettem a tábori életnek. Feketéné Korény Livia néni volt a szobaparancsnok, elnőző és megértő volt, nem volt vele soha problémánk. Most, hogy a táborban laktam, kivettem részem a tábori munkából és emlékszem, hihetetlen mennyiségű krumplit pucoltam. De ez is szórakozás számba ment, mert rengeteg népdalt tanultam közben. Az egyik szakács éjjeli főzőtanfolyamot kezdett, ami azt jelentette, hogy a konyhából egyenesen mentünk reggel az iskolába. Persze nem sokáig bírtam!

Ennek az évnek a fénypontja az „Ember tragédiája” előadása volt. Ha jól emlékszem öt jelenetből állt, Geőcze Jancsi volt a Lucifer végig, de az Évák és Ádámok változtak. Én a 2. és 3-ban voltam Geőcze Zolival, a francia forradalom felvonásban pedig Révai Palival. Az első felvonásban Csendes Éva volt az angyal, a londoni jelenetben Mengele Tory volt Ádám és azt hiszem Tarna Saci volt Éva. Nagy sikerünk volt és rettentő élveztük a próbákat. A paradicsomi jelenetben két alma volt felkötve a fára. Amikor lement a függöny, Zolival megrohantuk a fát és éppen nagyban ettünk, amikor újra felvonták a függönyt és jó nagy tapsot kaptunk.

Közben megalakult az önképzőkör, az Ember Tragédiáján felbőszülve írtam hozzá egy új színt, ami a mi menekültéletünket ábrázolta. Nem tudom valóban jó volt-e, de Csejtey és Pajor el voltak ragadtatva.

Júniusban leértékeltek a német márkát (Währung) és elmentem dolgozni Landshutba, Kótay Zoltán vatikáni delegátushoz. Itt adták ki az Iránytű című újságot, és amikor láttam, hogy valaki ismerősnek megy az újság, a margóra írtam különböző üzeneteket. Így került az egyik levelem a waldwerkei hirdetőtáblára, az egész tábor mulatságára. Októberben visszamentem az iskolába, karácsonyig elvégeztem a VII-et és 1949. júniusban, közvetlen a kivándorlás előtt letettem a VIII-at. Csak ebben a két osztályban vettem fel a latint és Regős tanár úr megesketett, hogy nem megyek olyan egyetemi szakra, ahol latinra van szükség. Ő ugyanis rájött, hogy a fordításokat megtanultam kívülről és csak azért sikerült olyan jól vizsgáznom.

De nem csak magolásból állt az élet. Majdnem minden héten volt valami előadás, néha komoly (például Padányi Viktor történész), néha vidám, sok volt az átutazó a táborban és csak úgy dült a tehetség. Aztán ha más nem, táncest, jó zenekar mindig akadt, vagy valaki zongorázott és arra is lehetett mulatni. Emlékszem az utolsó nagy szám – amikor mindenki avval akart táncolni, akibe épp akkor volt szerelmes – így szólt:

Jó volna egyszer magához simulni
bolondos szerelmesem,
Jó volna egyszer a vágytól kigyúlni,
S nem bánni mi lesz velünk.
Átcsókolózni az éjszakát,
Mást nem szeretni csakis magát
Jó volna egyszer magához simulni,
bolondos szerelmesem.

M. ERTSEY LIVIA (MUSTÓ NÉNI) „Emlékeim” című könyvéből (Korda Könyvkiadó, Kecskemét, 1990.)

„1947. február 6-án megérkeztünk a passauai táborba egy alkalmi teherautóval, nagy hóesésben és hidegben... Ilyen hideg télre azóta sem emlékszem. Gábort a szétszakadt kabátomba csavartan magamhoz szorítottam az egész úton. Délelőtt lehetett, mire megérkeztünk az akkor mintegy ötezer személyt befogadó magyar táborba. A Dunaparton beton- és fabarakkok váltogatták egymást. Mi a betonbarakkok egyikébe kerültünk. Ajtó nem volt, az ablakok üveg helyett papírkartonnal voltak befedve, még ma is rémképek gyötörnek, ha erre gondolok.

Az első éjjel szalmazsákon aludtunk kabátokba burkolózva és vacogtunk egész éjjel. Másnap ajtót kaptunk, szimpla üveget az ablakokra, és egy vaskályhát is, amelyik sajnos nem sok meleget adott. Lakótársakat is kaptunk, vagy tíz fiatalembert, akiknek a társalgását sűrű káromkodás fűszerezte....

A jó Isten másképpen rendezte el az életünket, mivel Passaubá való érkezésünk után hirtelen megszűntették a menekültek hazaszállítását. Kilenc teljes hónapra keresztül nem indultak szerelvények Magyarországra. Tehát ha akartunk volna, se tudtunk volna hazamenni. A magyarországi politikai helyzet eseményeinek hírei csodálatos gyorsasággal érkeztek el hozzánk, s futótűzként terjedtek el a városban: a kommunisták, ateisták terrorja, Rákosiék felügyeletével. A hazamenetel gondolata nem merült fel többé, megnyugodtunk, s erőinket arra koncentráltuk, hogy gyerekeinknek itt hazát, otthonot tudjunk biztosítani.

A Waldwerkének nevezett passauai tábor négy évig volt otthonunk. Itt is a semmiből, „jóbi szemétdombon” kellett új életet teremtenünk, de megvolt a legnagyobb kincsünk: a hitünk és a bizalmunk.

Három hónap múlva végre felkerülhettünk a dombtetőn épített fabarakkok egyikébe. Ez nagyobb könnyebbséget jelentett. Ez a 18-as számú barakk öt egymástól elválasztott »szobára« volt felosztva, s legfelül, a domb tetején állt. Alatta barakkok, a tábor konyhája, a vezetőség irodája, a kút ahonnan vizet hordtunk, az erdő, s a hazafelé folydogáló Duna. Ha kinéztem az ablakunkból, ez a kép mindig megnyugvást adott. A Dunában fürödtünk, ott mostam, s ha a városba akartunk menni, úgy ez 4 km-es sétát jelentett, egy élvezetes sima betonúton...

Ettől kezdve javulni kezdett az életünk nivója, még ha minden primitív is volt. A gyerekek azonban a többiek társaságában jól érezték magukat, s végre két év után iskolába is

kerülhettek. A sokak nagy jóakarásával megindított iskola foglalkozási lehetőséget jelentett, bármilyen egyszerű és rögtönzött is volt. Egy teremben nagy asztalok körül ültek a különböző osztályok és felszerelés, tankönyv nélkül államtitkár tanított történelmet, tűzoltótiszt földrajzot, képviselő latint, egy jogász matematikát, mint Sanyi [Mustó bácsi]. Ez hatvan márka fizetéssel járt, mert az amerikaiak elismerték az iskolát. A gyerekek tehát tanultak, foglalkoztatták szellemüket, és az a kis kereset is igen sokat jelentett.

Gyerekeink vidáman, boldogan éltek, tanultak szorgalmasan, minden zökkenő nélkül. A megalakult cserkészcsapattal sok kiránduláson, előadáson, énekes és táncos összejövetelen vettek részt, a szabad levegőn töltött sok idő egészségessé tette őket.

Az egyik legnagyobb fabarakkot iskola-, sport-, táncteremnek, vagy gyűlésezni használták, s ennek a teremnek a vége egy függönnyel volt eltakarva, ott állt az oltár, a falon a magyar szent királyok képei függtek. Ha a függönyt elhúzták, úgy az iskolaterem templommá változott.

Így éldegéltünk megelégedetten az elmúlt szörnyű évek után. Béke és nyugalom volt az országban [Németország], a sötétség után világosság, s a sok szörnyűség és tehetetlenség után újra reménykedhettünk.”

IFJ. INÁNTSY-PAP ELEMÉR (Elemérke)

Akkoriban normális volt – vagy talán a szétbombázott Németországban más lehetőség nem is volt –, hogy a menekülteket és a DP-Personokat is volt koncentrációs táborban [mint Waldwerke] helyezték el. 1945. után se a németek se a magyarok – még erősen Hitler befolyása alatt állván – nem igen törődtek ilyen náci múlttal, még ha el is hitték volna!

A táborlakók összetétele nagyon heterogén volt. Voltak katonák, akik a kapituláció után itt maradtak, különösen, ha az SS-nél voltak. A lakók jó része elég egyszerű ember volt, akik a nyilasokkal paktáltak. Aztán volt horthysta középosztálybeli, mint apám is, akik valahogy az orosz veszély elől menekültek, abban a tévhitben, hogy a hitleri Németország jobb.

Ezzel a néppel egy csomó prostituált is kijött, akik vígan gyakorolták Waldwerkében a szakmájukat. Nagyban és egészben a tábori téma – iskolánkat kivéve persze – nem volt más, mint a szexualitás. Politikailag csaknem mindenki abban a reményben élt, hogy az amerikaiak majd győznek és mi mindnyájan volt tisztünkbe hazatérünk. Komoly diszkusszió magunk között arról, hogy hogyan is kavarodtunk ebbe a tragikus szituációba, sohasem létezett a táborban – vagy akár a nyugati magyarságban. Nagy-Magyarországról álmotunk, Trianont vádolva, de magunkat sohasem. Ez így volt a magyar iskolában is.

1948/49-től kezdve, mikor apám megvett egy szobát a tábortól, mert a kevés lakos mellett ez már ment, csak kettesben laktunk egy szobában.

Érdekes volt megfigyelni a táborban, hogy sok képzett férfi és nő is az ottani szituációban elzüllött, mondjuk szakmailag, pszichikailag kikészült. Emlékszem apám egy ismerősére, híres magyar újságíró volt, ki piszkosan, borotvátlanul járt, mert nem volt hajlandó ápolni magát „amíg Magyarország fel nem szabadul”. Állandó kémkedési hisztéria volt. De mert a villany ingyen volt és mindenki olcsó villany-rezsón főzött, állandó tűzveszély is volt. Egy barakk 1950 farsangján le is égett. Volt egy fegyvertelen tábori rendőrség, de ennek dacára napirenden voltak a nagy verekedések, különösen férfiak és nők között.

1945. után az volt a nagy baj, hogy aki nem ment vissza Magyarországra, annak iskolázása elakadt, legalább is magyar nyelven. Közülünk Mustó Isti, aki szintén professzor lett, volt a legtehetségesebb. Ő volt az egyetlen, aki megpróbált elválni a magyar iskolától és

Passauba járt gimnáziumba – de még ő is megbukott. Tehát nekünk nem volt más alternatívánk, mint magyarul iskolázni. Ez volt tehát az első oka az iskola alapításának – externül nézve. Mert Waldwerkéből nézve egész más, komolyabb ok is volt: az volt a veszély, hogy a fiatalság a táborban tétlenül elzúlik – mint ez sokakkal meg is történt. Rendkívül felelősségteljes megfontolás volt tehát az iskolaalapítás. Ez Csejtey igazgatónak és Kálózdy katolikus tábori lelkészének volt fő érdeme. Csejteyt azonban a tantestület [1948/49-ben?] leváltotta, mert állítólag kikezdett az iskolás lányokkal. Ne felejtjük el, hogy a háború következtében sok, relatíve idős fiú – volt katona – és lány is járt az iskolába. Tehát nem „kislányok”-ról van itt szó. Ne feledjük azt sem, hogy a táborban csak a szexualitás volt a mindennapi téma. Tehát egy ilyen vád könnyen létrejöhetett. Hogy igaz volt-e....?! A mai liberális morállal talán másként értékelnénk.

Regős tanár felesége – akit a táborban vett el – szintén diáklány volt. Rokonunk volt, így rokonságba kerültünk vele is. Hamarosan kivándoroltak Ausztráliába.

Legnagyobb hatással Pajor osztályfőnökünk és Vámos volt rám. Sajnos Pajor, bár karakán ember volt, de fanatikus katolikus.... Mindég zsidónak tartott, ami engem bár nem sértett, hiszen nekünk már emiatt elég bajunk volt a nációkkal is, de ettől függetlenül nem volt szép dolog részéről... Tehát inkább negatív hatással volt rám.

Vámos képviselőtársa volt apámnak. Nagyon lelkesített, ahogy a magyar irodalmat előadta. Elsőrangú szakember volt.

Ambrus Szaniszló lett Csejtey utóda, aki Kálózdy utóda is volt, mint tábori lelkész. Csak a legnagyobb tisztelettel és megbecsüléssel tudok róla megemlékezni, mint igazgató és mint pap is – minden fanatizmustól mentes volt!

A református tábori, iskolai lelkész Polonkay Tivadar volt, szintén képviselőtársa apámnak. Elsőrangúan prédikált, de lakása – a lelkészeknek a táborban külön lakás járt –, ahol minket tanított, rettenetesen rendetlen volt, Ambruséval szemben! Ez akkoriban nagyon a katolicizmus felé hajtotta a szimpátiámat, mert ahogy Polonkay tanított, az se tetszett nekem. Később apám lett külön vizsga után segédlelkész és hitoktató, mert Polonkay meghalt rövidesen, mikor mi Lindenbergbe költöztünk.

A tanári kar persze a menekült és tábori szituáció következtében nagyon heterogén volt. Mustó bácsi közjegyző volt, tehát nem tanárember. Livia nénit sohasem szerettem. Furcsa nő volt, jobboldali beállítottságú. Mindég árja származással érvelt. Raab angolt adott elő, furcsa ember volt [ő is], de nyelvtudását nagyon becsültem – hiszen akkoriban az volt az úr, aki angolul tudott.

Mikor az amerikai és német hatóságok elismerték az iskolát, a tanárok 300 DM havi fizetést kaptak. [Ez akkor lehetett, mikor egy darabig az IRO fizette a tanárokat. Erre a niederaudorfi részben is van utalás. *K. L.*] Ez akkoriban nagy összeg volt, úgyhogy a tanárok – a pénzreformtól kezdve – relatíve anyagilag a legjobban szituáltak voltak a táborban. Ezért nekik lakbért is kellett fizetniük.

THIRINGER TAMÁS

1947-ben érkeztem Waldwerkébe. A táborra vonatkozó emlékeim bizonyára különböznek néhány iskolatársunkétól. Én úgy emlékszem például, hogy 1947. után az alsó táborban főleg jugoszlávok laktak, akik nem tartoztak a felső, magyarul a táborhoz, melynek parancsnoksága is a fenti táborban volt elhelyezve. Hatásköre csak a fenti táborra terjedt ki. A magyar táborban körülbelül 20 számozott barakkra emlékszem, melyek közül a legmagasabb sorban lévő fiúinternátus száma 19 volt. A tábor parancsnoka Megay László, Megay Béby apja volt, aki tudtom szerint a menekülés előtt mint Munkács polgármestere működött.

Inántsý-Pap Elemérkének, ahogy őt ismertük, a tábor életéről adott jellemzésével nem érték egyet, mert nekem és másoknak nem voltak hasonló észrevételeink.

Pajor tanár urat mindenki tisztelte, még azok is, mint például én, akiket időnként mennyiségtanból elhúzott. A „Mókus” becenév mellett egy páran „Csimasz”-nak is hívták. Csimasz a pajornak népies változata. A Csejtey „botrány”-t még ma sem tudom elhinni. Ottlétem alatt őt egy mindenkor becsületes, vallásos, talpig úriembernek ismertem. A vádokról már 1948 vége felé, főleg Ambrus Szaniszló érkezése után lehetett hallani, de ezeket, legalább is én, annak tudtam be, hogy valami okból kifolyólag Szaniszló atya láthatóan igyekezett az igazgatóságot Csejteytől mielőbb átvenni. Egyébként tudomásom szerint Csejtey baráti körébe tartozott Nyíró József is, akit waldwerkei látogatásai alkalmával gyakran lehetett Csejtey társaságában látni.

Mire én Waldwerkébe kerültem, az iskola 9. számú Teleki Pál cserkészcsapata már jól működött. Hamarosan én is bekapcsolódtam a munkába, és még 1947 októberében, Guttenburgban a 2. számú vezetőképző táborban őrsvezetői képesítést nyertem. Őrsöm nevére már nem emlékszem, de arra igen, hogy Dolesch Gyuszi volt a segédőrsvezetőm. Miután én 1949 közepe után elmentem Waldwerkéből, ő vette át az őrs vezetését. Én még 1949 áprilisában, Saldenburgban a 3. számú segédtsztképző tábor is eredményesen elvégeztem, de arra már nem volt időm, hogy a kilátásba helyezett rajparancsnokságot betöltssem.

A tábori étkezés valóban igen gyenge volt, és – főleg a tizenévesek számára – nem kielégítő. Reggelire tejporos vízben főtt zabpelyhet kaptunk, melybe több-kevesebb mazsola volt keverve. Ez tápláló volt, de kevés, főleg miután a központi ebéd sem volt kielégítő. Nekem szerencsém volt, mert egy passauai klinikán korom, magasságom és súlyom kombinációja alapján „unterernährt”-nek (rossztápláltnak) lettem nyilvánítva, ami egy ideig dupla élelmiszerjegyeket biztosított. A központi konyha raktárosa Úry Károly volt, egy repülőfőhadnagy, aki roppant igazságosan gazdálkodott a konyha élelmiszerkészletével. Én jó barátságban voltam vele, és emlékezetem szerint integritását soha senki nem támadta, ami abban az időben ilyen „kényes” állásnál ritkaság volt. Egyébként Károly volt a tábor magán-könyvtárosa is. Éveken át leveleztem vele, miután kivándorolt Ausztráliába, ahol az 1980-as évek elején Adelaidben meghalt.

Az iskolát többek között a Münchenben székelő Magyar Segítő Szolgálat is támogatta. Engem Csejtey kétszer küldött Münchenbe Ordódy Sándornéhoz, a Szolgálat akkori vezetőjéhez, az iskola számára élelmiszer- illetve pénz-juttatásért. Ma sem tudom, hogy mivel érdemeltem ki ezt a megbízatást, talán csak azzal, hogy akkoriban én voltam az iskola legmagasabb és leggyengébb tagja. Feltételezhetően Csejtey azt gondolta, hogy eléggé éhes benyomást keltve sikerrel fogok járni. Tény az, hogy Ordódyné mindkét alkalommal (másodszor Csejtey fia, Béla is velem jött) szánakozva megtöltötte hátizsákunkat amerikai édességekkel és egyéb finomságokkal. Ezek aztán ki lettek osztva a tanulók között. Viszont az is igaz, hogy második látogatásukkor Ordódyné figyelmeztetett, hogy egyelőre szüntessük be a „kéregetést”, mert kifogyott a raktár.

Az iskola újságját, a Magyar Ifjú-t, mely egyben cserkészújság is volt, egy-két tanár segítségével Csejtey szerkesztette. Egy rövid ideig, mint a keresztretjtvények szerkesztője, én is bekapcsolódtam a munkába. Ez ugyanolyan stenciles munka volt, mint a tankönyvek sokszorosítása, amit az esti és éjszakai órákban ugyancsak Csejtey, tanárokkal együtt, néha szülők és gyakran tanulók segítségével végeztek.

Az iskolabarakkról már többen írtak, én csak a barakk végén lévő „színház”-hoz szeretnék egy-két megjegyzést fűzni. Emlékezetem szerint ezt a termet nem csak színház céljaira használták, hanem más közösségi összejövetelekre is. „Kabaré” előadásokra nem

emlékszem, de ottlétem alatt iskolánk legalább két jól sikerült színdarabot adott elő. A nehezebb és komolyabb fajsúlyú darab Madách Ember Tragédiája volt, melyből több-jelenetes részleteket játszottunk. Ha névről nem is, de sok szereplőre emlékszem, annál is inkább, mivel én voltam az utolsó jelenet Ádámja. Meglehetősen zavarba jöttem, amikor az előadás végén, öngyilkosságom pillanata előtt Éva (nem emlékszem, hogy a lányinternátus melyik szépsége volt) bejelentette, hogy elkéstem, mert ő már utódunkkal terhes, és így az emberiség jövője biztosítva van. Mindketten belepirultunk a nagy jelenetbe, amit viharos taps és nevetés fogadott, az utóbbi főleg iskolatársaink részéről, akik persze jól ismertek minket. A nagy zaj teljesen elnyomta Csejtey kulissza mögötti „ember küzdj és bízva bízzál” isteni biztatását. Ennek dacára nagy volt a siker, és utólag többen érdeklődtek „családalapításunk” részleteiről.

SZAPPANOS ISTVÁN

1947. január 20-án beköltöztem a waldwerkei tábor internátusába. Ez az internátus, vagy „inter”, ahogy azt csak röviden neveztük, ekkor még nagyon kis méreteket öltött. A tábor hosszú barakksorokból állott, ami szobákra volt felszeletelve. Akkora szobákra, mint egy mostani jó méretű nappali. Ezekben a szobákban két-három család lakott, életterüket egy-egy plafonról lelógó pokróc választotta el a többitől. Ilyen szobákban, ahol még egy kétemeletes priccset be lehetett szorítani, kaptak diákok helyet. Én Geréby Jancsival és Tölgyessy Viktorral együtt abban a szobában kaptam szállást, ahol Mátéffy Pista bácsi és Törökék laktak családjukkal. Mátéffy Micu, Isti és Török Zoli egészítették ki a szoba diáklétszámát. Török Zoli még akkor „alsós” volt, jó humorú srác, de szegény cukorbetegben szenvedett, ami aztán még fiatal korában el is vitte. A magyar menekülttábor akkor két részből állt, az „alsó” és „felső” táborból. A két tábor egy meredek domboldalon fenyőerdőben felvezető falépcsősor és egy régi gyárépület választotta el. Ebben az épületben nem tudom mi volt, de az biztos, hogy fegyveres szerb katonák őrizték éjjel-nappal. Ezekkel senki soha szoba nem állt, féltünk tőlük. (Ne feledjük, a szerbek az amerikaiaknak fegyvertársaivá lettek a német megszállás után.) A mi barakkunk az alsó táborban volt, és onnan minden nap legalább kétszer le-fel kellett caplatni az iskolába, meg a tábori konyhába, ami a felső táborban volt. Téli fagyos hidegben és hóban az bizony nem volt leányálom. Mert hideg és hó, az volt ezen a télen. Naponta -10 fok körül mozgott a hőmérő. A barakkszobát fűteni is kellett valamivel, és a tüzelő beszerzése minden szoba egyéni feladata volt.

A mi tüzelőnk is fogytán lévén elmentünk felfedező körútra. A gyárépület mögött fel is fedeztünk egy szép nagy villanypóznát, amin már csak egy drót volt kifeszítve, valószínű áram nélkül. El is határoztuk, hogy miután besötétedik, jövünk a fűrésszel. Először kilestük, hogy milyen időben jár a szerb járőr és aztán, mikor már jó sötét volt, neki is láttunk. Először valakinek fel kellett mászni a póznára, hogy a drótot levágja. Sok igyekezet után sikerült is, és tényleg nem volt áram a drótban. Majd gyorsan neki a kétemeletes keresztfűrésszel és egyhamar mienk volt a pózna. Három tag a vállára vette, és már masíroztunk is le a táborba, amikor a sötét távolban felbukkant a fegyveres szerb őr. No erre óvatosan letettük a póznát és a fűrészt a mély hóba, és mint aki jól végezte dolgát, fűtyörészve mentünk tovább. Az őr jól megnézett bennünket. Mi meg puskagolyókat izzadtunk, hogy no most vajon megtalálja-e a kivágott póznát meg fűrészt, mert akkor lesz nagy balhé. Kis idő múlva visszasettenkedtünk ... síri csönd. A pózna meg a fűrészt még mindig ott, ahol letettük. Újra fel a vállra, és futólépésben tettük meg azt a pár száz métert a barakkig. Ott már valaki várt és ahogy felbukkantunk, a sötétben kinyitotta az ablakot és a pózna eltűnt a barakkszobában. Utána már csak a fűrészelés fojtott zaja hallatszott ki a havas éjszakába.

1947. február végén már letettem az ötödiket. Az írásbeli vizsgák február 24-én, hétfőn kezdődtek, mennyiségtan, kedden magyar és latin, szerdán német és angol. Csütörtökön már az amerikai vizsgabiztos előtt szóbeliztünk – aki gondolom egy kukkot sem értett abból, ami elhangzott – és pénteken a német Flüchtlingskomissar is megérkezett. Az 1947-es érettségizők is ekkor vizsgáztak. (Ez volt az az érettségi vizsga, amiről később kisült, hogy érvénytelen, mert nem volt német vizsgabiztos.) Iskola közben is többször hazajártam vonattal, és most is az iskolaév befejeztével mentem haza.

Naplóm azt mondja, hogy 1947. március 26-án, amikor még otthon voltam, kaptam egy levelet Mátéffy Pista bácsitól, aki sürget, hogy ha akarok visszamenni az internátusba, akkor jöjjen sürgősen, mert nem tudja tartani a helyet számomra. A baj viszont ott volt, hogy közben a Schülerfahrkarte Ausweis-omat elküldtem Csejteynek aláírás végett és az még nem érkezett vissza. Addig nem tudok utazni. Sürgöny vissza. Az Ausweis 31-én megérkezett és április 9-én aztán meg is érkeztem végre Waldwerkébe, ezúttal Tamás öcsémmel együtt, aki az első gimnáziumot kezdte el. (Hogy miért vártam még 9 napig, arra nem ad naplóm magyarázatot.)

Újra Mátéffy Pista bácsiék szobájába kerültem, de most már ők is felköltöztek a felső táborba és az új internátusi barakkban volt a szobájuk. Azok közül, akikre emlékszem, Gróh Laci, Révai Pali, Kölcsey Pista, Wenczl Ernő, Sárospataky Miklós és Tamás öcsém voltak szobatársaim.

Ezen a szakaszon a VI. és VII. osztályt volt céлом elvégezni, hogy utolérjem magam. Bizony azon osztályok tananyagának kellően teljes elsajátítása is a háború áldozata lett. Még ma is sokszor érzem, hogy világtörténelmi, irodalom- és művészettörténelmi jártasságomban nagy hiányosságok voltak és vannak. Szóval elkezdődött a rohamtanulás. Elejében csak minden másnap – hétfőn, szerdán és pénteken – volt tanítás, de május 19-től kezdve minden nap, majd június 14-étől kezdve szombaton is volt iskola.

Persze azért volt szórakozás is. Többször jártunk be Passaubá a moziba, a táborban is voltak táncmulatságok egy-egy szombat este.

A tanulás mellett itt és ekkor találtam meg folytatását a már otthon elkezdett cserkész életemnek. Amikor Beodray Feri felkért, hogy legyek őrsvezetője a Fecske Őrsnek az akkor frissen alakuló Teleki Pál cserkészcsapatban, szívesen tettem neki eleget és nagy lelkesedéssel folytattam a régen elkezdett munkát.

A fiúinteren kívül ebben az évben már a leányinternátus is kezdett kifejlődni. Egyelőre még csak egy szoba volt, Feketéné Korény Livia (néni) felügyelete alatt. Itt a következő lányokra emlékszem: Tarna Saci, Mészáros Éva, Pohrer Babi, Pongrácz Cari, Pozsgay Éva.

Nem lenne teljes emlékezőm, ha nem szólnék egypár szót Dolesch Gyusziról azaz a „Madárról”, akivel jó pár hónapig egy szobában szívtuk a meleg bűdös, de leginkább hideg bűdös levegőt. Gysuzi volt a fővagány még a légiósok között is. Állandóan cigarettacsikkre vadászott, amikből aztán magának is meg másoknak is (ellenértékben!) cigarettát sodort, ami aztán mindég a szája csücskében lógott, kivéve tanári jelenlét esetén. Kedvenc öltözeke egy koszos, szappant soha nem látott kacett köpeny volt, ami egyszer talán fehér és kék csíkos volt. Valami kiszabadult KZ (kacett, koncentrációs tábor) lakója dobhatta el valahol, ahonnan Gysuzi azt „megmentette”. Ebben járt, kivéve vasárnap. Híres volt továbbá Gysuzi a „stukker” gyűjteményéről. Ez pedig úgy jött össze, hogy azév tavasza, 1948-ban, olyan száraz volt, hogy a mellettünk elfolyó Duna vize teljesen leapadt, úgy hogy a kiszáradt régi vízparttól hosszú méterekig szárazon lehetett beszélni a régi folyómederbe. Gysuzi felfedezte azt, hogy a háború befejezte előtt sok német katona és mindenki más oda, a Duna vizébe hajigálták be fegyvereiket, pisztolyaikat és mindenféle lőszert és még kézigránátot is,

ami most a sárból kikandikált itt is-ott is. Ő minden pisztolyt, és löszert, amit csak fel tudott kaparni, szorgalmasan összeszedett, és összes szabadidejét azzal töltötte, hogy emeleti ágya tetején törökülésben azokat szétszedte, megpucolta, beolajozta, és tökéletesen működőképpé tette. Ezt az igyekezetét még Pajor tanár úr is, maga is mint jó katonaember, kellő fenntartással bár, de akceptálta. Azt már kevésbé, hogy a fényesre subickolt puska és pisztoly töltények egy hosszú sorban a tetőgerendára voltak felállítva, és ha valaki hevesebben csapta be az ajtót, azok mint a géppuskatűz potyogtak le a földre.

Gyuszi, amikor éppen nem fegyvert tisztított, vagy – Isten bocsá’ – tanult, akkor A Falra Mászott Fogkefe és hasonló izgalmas című sárga ponyvaregényeket olvasott az ágya tetején. Nem lehetett tudni, honnan szerezte ezeket, de egy cigi fejében ki lehetett kölcsönözni tőle.

Nem lehet kihagyni ebből az emlékezésből azt a felejthetetlen diák dalkölteményt sem, amit a Mókusról (Pajor tanár úr) költött, valószínűleg Dolesch Gyuszi.

A MÓKUS INDULÓ

Waldwerke, 1947.

(a Bagó nóta dallamára)

Waldwerkei tanár vagyok, Mókus a nevem,
Ágyam alatt a kofferem, min a port mérem.
Mert a port azt felverik, a padlót nem spriccelik;
Hej diák, jó diák, jaj de lusta vagy!

Számтанóráan a suliban jön a szekunda,
Egyenletek, koordináta meg a logika.
Mind ez olyan messze áll, mint a Cassiopeia;
Hej diák, jó diák, jaj de buta vagy!

Minden este csillagászunk künn a dombtetőn,
Magyarázom a helyzetet elég érthetőn.
A diákok hallgatnak, mint egy borjú bámulnak;
Hej diák, jó diák, jaj de buta vagy!

Ha ebédem felhozod, az nálam egy jó pont,
De ha csikket szádban látok, azért haragszom.
Az ebédem felhozod, a csikket azt eldobod;
Hej diák, jó diák, lövöm a csikked!

Az 1947-es tanév szeptember 29-én kezdődött. A VIII. osztályt és az érettségit már normális módon, egy teljes tanév végén tettem le 1948 júliusában, bár tulajdonképpen csak fele időt töltöttem a „suliban”, a többi időt otthon, ahol a szüleimnek segítettem krumplit szedni, fát vágni, káposztát, termést betakarítani, hogy legyen télire élelem és meleg szoba. A normális talán egy kicsit túlzott kifejezés, mert már a kezdésre is két hét késéssel érkeztünk meg öcsémme, és már december 6-án hazamentünk és elkezdtük a karácsonyi szünetet. Aztán szüleim úgy döntöttek, hogy ’48 januárjától kezdve nem fogunk folytonosan benn lakni az interben, hanem mint magántanulók azaz bejárók, havonta egy-egy hetet töltünk fönn, a többit odahaza. Már nem emlékszem, de ennek az oka anyagiak lehettek, meg az, hogy az én házkörűli segítségemre nagy szüksége volt apámnak. Ő sokat betegeskedett, és

olykor én mentem helyette munkába. Mindenesetre az interben az ágyunk és ott tartott holmink bántatlanul ott állt rendelkezésünkre, amikor újra megjelentünk.

Na dehát, bejáró státusz ide, bejáró státusz oda, azért amikor a vizsgák ideje elközelgett, bizony igen meg kellett nyomni a gombot. Ezért öcsémrel 1948. június 3-án tartósra beköltöztünk újra az interbe, és megkezdődött a komoly magolás.

Ezen nagy vizsgázások közepette ért bennünket és egész Németországot az új pénzváltás, azaz Währung, június 20-án. A régi értéktelen Reichsmarkot, amiből mindenkinek volt elég, mert semmit nem lehetett rajta kapni, felváltotta az új Deutschmark vagy „Démárk” oly módon, hogy függetlenül attól, hogy kinek mennyi volt azelőtt, most mindenkinek kapott 60 DM-t (az aprópénz azonban megtartotta továbbá is névértékét, és akinek akkor sok 50 és 10 pfennigese volt, az nagyon jól járt). Bár ez a 60 márka akkor egy elég nagy összeg volt, mégis csekélység azokhoz a kiadásokhoz képest, ami elé néztünk: útiköltség és a vizsgadíjak. Mi, akiket a Währung ott, hivatalos lakhelyünkől távol kapott el, mégis ott vettük fel ezt az összeget. Jellemző a németek tipikus adminisztratív génuszára, hogy ez aránylag simán és zökkenőmentesen ment. Sokan utána hónapokig nem tudták kifizetni a 80 DM vizsgadíjat, én sem, sőt öcsémet már nem tudta apám elengedni a II. gimnáziumi vizsgára, mert erre már pénzünk nem maradt. Csak később, szeptember felé gyűlt össze annyi pénz, hogy Tamás útiköltsége és vizsgadíja fedezve volt, és ő akkor ment pótvizsgára.

Amikor mindnyájan elszéledtünk Waldwerkéből az érettségi után 1948 nyarán, néhányan megfogadtuk egymásnak, hogy kapcsolatban maradunk. Alább egy pár idézet akkori levelezőtársaim, Bösszörményi Pista, Forster Károly, Györey Géza, Hefty Laci, Sárospataky Miklós, Száz Zoltán, Székely Öcsi, stb. leveleiből:

24. szept. 1948. (FORSTER, Bissingen)

When I arrived at home I did just like the others did: I ate and slept very much. This was what we needed very importantly. Then beautiful days followed. I read English and German books and had nothing else to do. From 21st till 31st August I was in a vacation camp of the German Baptist Youth near Stuttgart. This were wonderful unforgettable days. There were 70 boys and girls, mostly students. A week ago I was at my aunt near Schweinfurt. And the weeks passed and I don't know what begin with. I'm as poor as the most of the group. I looked for a job in order to earn my living and if possible to save some money for study. Maybe I have to wait a long time. I hope it will be possible to me to attend a university. ... What is the matter with our certificates of graduation?

Forster Karcsi egy magyarországi sváb fiú volt. Baptista még hozzá. Nagyon szorgalmas és erkölcsös jellemű, ami miatt sokat húzták is a többiek. Önérzetes sváb fiú lévén, úgy látszik nehezebbre esett neki magyarul levelezni, de ugyanakkor azt is felfogta, hogy németül sértés lenne számomra levele. Így volt aztán, hogy mindenkivel angolul folytatta a kapcsolatot. Mert a kapcsolat úgy látszik fontos volt neki, akármennyire nem óhajtott a kultiválni magyar múltját.

28. szept. 1948. (SÁROSPATAKY, Pfaffenberg bei Mallersdorf)

Elválásunkkor ígéretet tettünk egymásnak, hogy levélbeli kapcsolatainkat fenntartjuk. Én tehát – híven ígéretemhez – ezúton jelentkezem s érdeklődöm hogy »mit művelsz, mi sors kíséri életed?« Mit tudsz a többi érettségizett tagokról? Én csak Forsterről és Révairól tudom, hogy még élnek, mindkettő munka nélkül és nem tudják, hogy mit kezdenek. Én dettó. Egyelőre angolul és spanyolul tanulok. Életem pocsékul folyik, circa 6 hete kínozt a kiújult isiászom, és csak bottal tudok járni.

7. okt., 1948. (SÁROSPATAKY, Pfaffenberg)

Forstertől én is kaptam egy angol nyelvű levelet, félórás izzadás után aztán én is megszülettem rá a választ angolul, de ha még egyszer angolul fog írni, én latinul fogok rá válaszolni. Soraidból úgy látom, hogy az összes régebbi érettségi érvénytelen, így a tavaly augusztusi és szeptemberi is. Biztos ez? A tavalyiak közül kik érettségiztek újra? Én azt hiszem, hogy a régi érettségek érvénytelensége csak Bajorországban áll fenn. Az érettségi különbözeti ill. újraelismertetési vizsga terv, amiről beszéltek régebben, kútba esett? Tandíjamat még én sem tudtam kifizetni. No money!

Eszerint az 1947-ben érettségizők bizonyítványa nem volt hiteles, mert akkor még nem volt bajor vizsgaellenőr, csak az amerikai megszálló hatóságok képviselője. Már nem emlékszem, ez hogy oldódott meg.

A mi érettségink 1948-ban, pont a Währung (Reichsmarkból Deutschmarkra való átváltás) után volt, és senkinek nem volt pénze arra, hogy az érettségi vizsgadíjat kifizesse. Az érettségi vizsgadíj 80 márka volt, ami akkor nekünk nincsteleneknek nagy pénz volt.

15. okt. 1948. (SÁROSPATAKY, Pfaffenberg)

...ez részben aljasság is, ilyet ki sem hirdetni, hogy újra kell a régieknek érettségizni. Mátéffy Micun írtó jót röhögtem, ha nem állnék ilyen pocsekul pénzügyileg (helyesebben sehogy sem állok) direkt azért elmennék Passaubá, hogy Micut körülröhögjem. Az aljas mit mulatott rajtunk, mikor mi érettségiztünk. Csejtey tippje...Hogy majd a svábok fogják a mi érettséginket kifizetni, kész röhej! Forster, a hülye 2 angol levelet is írt nekem, de másodszorra megdühödtem, mit képzelsz ez a hóhányó, mi vagyok én, lexikon, vagy fordítóiroda? Latinul válaszoltam neki egy egész oldalt, hadd kínálódjon ő is a szótárral. Ez se fog nekem többet angolul írni. Némelyik mókuskának pedig milyen jól megy, képzeld az Eberhardt autót vett. Mi viszont szegény proletárok...

6. nov. 1948 (SÁROSPATAKY, Pfaffenberg)

100 (Száz Zoltán) éppen tegnap írt nekem, azt írta, hogy Neked fog képet küldeni, egyébként címe: Dillingen/Donau, Klosterstr. 8. 13/B. Forster mióta latinul válaszoltam neki, nem hajlandó felelni.

Az érettségiző csoportunkról készített valaki egy fényképet, és azt zavargáztuk akkor. Én sohasem kaptam meg a képet.

7. dec. 1948. (SÁROSPATAKY, Amberg)

... közlöm Veled, hogy okt. 27-e óta az ambergi IRO szanatórium lakója vagyok. Szóval kezdjük a dolgot sorjában: okt. hó közepén – Isten neki fakeszt – eljöttünk Ambergbe, hogy az Argentín kivándorláshoz szükséges orvosi marhaságokon átessünk. Szüleim szerencsésen át is estek az ügyön, én azonban nem. A „Medical Secretary”-ban közölték velem, hogy ön tudóbajos. Enyhén szólva majdnem hanyatt vágódtam a meglepetéstől. Az ügyről kiderült, hogy csak csúcshurut, de nekem az is elég. Viszont már 5 hete itt üdülök, minden ingyenes, kaja I. o. (első osztályú) egyszóval majdnem örülhetek is neki. Ráadásul az élelmiszerjegyet nem is kérik, tehát még az is megmarad. Ezen kívül a fogaimat is ingyen rendbe hozták. Egyszóval helyzetemmel meg vagyok elégedve.

13. dec. 1948. (SZÁZ, Dillingen/Donau))

...hozzáfogtam még a tavaly elkezdett asztrológiai könyvem befejezéséhez, és miután kaptam egy német főiskolás pacákot, aki le is gépelte, október 15-én be is fejeztem. Összesen 157

géppel írt oldal lett, s a jövő év első quartáljában kijön, cca. 300 oldal lesz majd a könyv formájában. Címe: „Astrologie – wissenschaftlich gedeutet”. Jelenleg egyik példánya egy müncheni kiadónál ül, elolvasás végett. Közben tekintettel arra, hogy tudtam, hogy december végéig semmi sem lesz a spanyol ügyből, beiratkoztam szeptember folyamán a helyi főiskolába, ahol vegytant, fizikát, mennyiségtant és történelmet hallgattam, s az első kettőből pénteken vizsgáztam is a szokásos eredménnyel. Mindenesetre tanulni itt is kellett eleget. ... Nem tudom hallottál-e arról, hogy én megkaptam a madridi Santiago egyetemi kollégiumba való felvételemet, s ha Isten segít, mire a »mandulafa virágzik« »buenos dias«-t fogok Spanyolhonban köszönni, nem pedig „Grüß Gott”-ot, mint itt e nyavalyás Svábiában. Elfelejtettem írni, hogy munkatársra vagyok a „Schwäbische Landeszeitung”-nak, a legnagyobb sváb újságnak..

15, dec. 1948. (GYÖREY, Passau/Waldwerke)

Jó nagy iramban tanulunk, ami ebben a koszfészekben, amint azt magad is tapasztalhattad, nagyon nehezen megy. Ebben a szobában lakik Wenzel Ernő is. Most akar átmenni a 7-ből a 8-ba. Nem tudom, hogyan sikerül neki. Az idő rettenetes, esik az eső és rögtön megfagy, úgy hogy míg az ember az iskoláig lemegy, legalább hatszor hanyatt esik.

16. dec. 1948. (SÁROSPATAKY, Amberg)

Ha pénzügyi helyzetem megengedi, a karácsonyi szabadságom alatt leutazom Waldwerkébe, és Csejteyt meg fogom interjúolni az érettségik ügyében. Forsternek írok karácsonyra (természetesen latinul) remélem válasza is fog méltatni. 100 (Száz Zoli) könyvet akar kiadni, újságtudósító és egyetemre jár. Hogy némelyik hüllő fajú állatkának micsoda disznó mázlija van!

8. jan. 1949. (SÁROSPATAKY, Amberg)

100 (Száz Zoli), az állatka, nekem is írt már kiadandó asztrológiai könyvéről, de kérdem tisztelettel ki a fészkes fene fog ma asztrológiai könyvet venni? ... Mindenesre a tagnak már tényleg leledzik némi tudás a koponyájába, viszont ez érthető is, mert őt nem csábítják a világi örömök... ezen kívül 18 évéből csekély 36-ot átmagolt szegény. Én Paliról (Révai Pali) jelenleg semmit sem tudok (csak amit Te írtál), Leslievel (Groh Laci) viszont – ab und zu – irdogálunk egymásnak. Meg is fogadtuk, hogy akárhová hajigál el minket az a vén K..., akit Sorsnak hívnak, az érintkezést mindenképpen igyekezni fogunk fenntartani. Ezt egyébként mi ketten is megtehetnénk. OK?

Forster, a hülye, írt nekem karácsonyra, persze megint angomániákus rohamában elkövetett egy fél oldal sületlenséget, egy-két nyelvtani, de legalább 4-5 helyesírási hibával. Én latinul írtam neki, pukkadjon meg!

12, jan. 1949. (FORSTER, Bissingen)

Some days ago I received a so called “Fragebogen” from the Tübingen University. Next day I took my certificate of leaving (original), a copy of it and some other important papers and went to Tübingen. I hoped to attend the medicin faculty of the above named university. The leader of the examining club, Prof. dr. Bohomerter (?) was very courteous and looking on my certificate he said it is almost sure I may begin studying at Tübingen (medicin). But as experienced doctor and learned man, who knows the scientific situation of today, he suggested not to attend medicin. There is no possibility to get a job as a doctor in Germany and almost in the whole Europe, he said. Physics, chemistry and even neophilologie should maintain a better future as medicin does the following two or three decades over. Further I was told, that if my financial situation isn't 100% sure, I shouldn't be able to finish medicine study. That's what they told me in

Tübingen and now I have to determine. I have the election for the way I want to go over my life. It's grivious. ...

Tovább folytatja, hogy felvette az oregoni baptista egyházzal is a kapcsolatot. Ha kapna oda kijutást, talán kimegy oda, ha nem, itt marad Németországban ahol angolt és franciát, talán filozófiát fog tanulni és itt talán egy jó német tanár lesz belőle.

Györey Géza nálam egy osztállyal lejjebb járt és az 1948-49-es évfolyamban végezte a nyolcadik gimnáziumot Waldwerkében, amikor én már nem voltam ott. Én 1949 őszén kivándoroltam az USA-ba és megszakadt a kapcsolatunk. Nem tudom mi lett vele, már neve is az emlékezetem hátsó csücskeiben rejtőzött, amikor újra megtaláltam ezt a levelet. [Györeyt azóta „megtaláltuk” és ő is bekapcsolódott az adatszolgáltatók és visszaemlékezők sorába L. K.]

1949. I. 30.

Kedves Pistám!

Már elég régen megkaptam kedves soraidat, és hogy idáig nem válaszoltam annak az az oka, hogy most 8. ikán lesz a fél év és rengeteg a tanulni valónk.

Lajos bácsi [Mártonyi Lajos] elhagyta az iskolát (összeesezett Csejteyvel), de megtudtam a címét, így tehát írhatok neki. Úgy hallottam, hogy egy horoszkópért 5.- DM-t kell fizetni. Akkor, amikor szóltam neki, hogy írtál, elkérte címedet, és azt mondta, hogy ő elintézi.

A jókívánságaidat nagyon köszönöm. Néhány nappal ezelőtt gyönyörű északi fényt láttunk, az egész északi rész gyönyörű színekben játszott. Egyesek ebből arra következtetnek, hogy egy év múlva jön a háború, mert a második világháború előtt is megjelent egy évvel, 1938-ban, s azóta ilyen jelenséget még nem észleltek. Én nem hiszek benne, de már másban nem bízok, mint egy háborúban, vagy Oroszország belső összeroppanásában.

Az iskola, miután tavaly elérte „fénykorát”, szalad lefelé a lejtőn. A tanárok, jó magyar szokás szerint azt nézik, hogy hol tudják egymást megfűzni, és ennek a következtében lett az, hogy Raab és Mártonyi már elhagyták az iskolát, és amint én látom a helyzetet, Regős is az első alkalomkor ellép, már pedig akkor az iskolának befellegzett, mert ő tanítja most a latint, az angolt és franciát. Az új német tanár (ezévből már a harmadik) most hétfőn kezd tanítani. Mókus a fiúknak teljhatalmú diktátora. Minden este kihallgatást tart, ahol a naposok, a szobaparancsnokok és a napközben elfogott rendbontók vesznek részt. Szabályos sorakozó, vigyázz, jobbra nézz után jelentéstétel történik, ezután ő mint egy generális kilép a feszesen álló sor elé, letolja őket, s utána prédikációba kezd, mely szerint öt perc, pedig valóban húsz percen belül abba nem hagyja. Akkor oszolt vezénnyel, és az egész banda a megmerevedett tagjait igyekszik meglazítani. Szombatonként őriült nagy súrolás van. Ennek végeztével Mókus generális végig járja a szobákat a szobaparancsnokok gárdájától körülvéve és minden lukba beledugja az ujját, és jaj annak, akinek a holmija között egy kis porra akad, mert akkor ugrik a naposság. [Aki már elfelejtette volna, az „ugrik” annak az aktivitásnak volt kifejezője, amikor valaki evvel a felkiáltással valamit áruba bocsátott, Sz.I. vagy valaki meglepetésszerűen és gyorsan kapott valamit, pl. egy pofont vagy ez esetben büntetést, K. L.] Ilyenkor kb. egy hétre ellátja az egész intert napossal. Ha valaki beteg, akkor úgy tele tömi feketekávéval és levessel, hogy alig tud mozogni, s aztán kinyitja az ablakot, függetlenül attól, hogy tél van és beengedi naponta kb. 20-szor a friss levegőt, mert ettől gyógyul az ember. Ha valaki szerint marhaságot csinál, akkor az egész iskolában szállóigévé vált mondását hangoztatja: „Álljon meg a menet, észnél legyünk kérem” mire mi kórusban mormogjuk, hogy „füle van a menyasszonynak”, s folytatja, hogy: „mert nem az a fontos kérem, hogy... (s most jön egy 10 perces beszéd, legalább 10 db. kérem-mel fűszerezve), ...hanem az, kérem, hogy... (mint fenn) ...stb, stb.”

De már elég legyen Mókusról, és búcsúszom, mert hogy Geda szavaival éljek (aki most nincsen iskolában, valami szövőgyárban „dolgozik” a francia zónában), tanulni is kell már valamit.

Szüleidet és Csikket [Tamás öcsém] üdvözlöm, téged sokszor ölel

Géza

11. március, 1949. (HEFTY, Passau/Waldwerke)

Most, hogy közeledik az érettségi, egyre inkább érzem, hogy mennyit kell még tanulnom s egyáltalán meg fogom-e tudni mindezt tanulni.? Irigyelni tudom a nálamnál gyengébb tanulókat, hogy mily nyugodtan tudnak lógni, moziba járni, az órákon beszélni, és mind ehhez jó képet vágnak és az érettségiről úgy beszélnek, mint más arról, hogy az x.y. darabra fognak-e jegyet kapni a színházban.

Most ez a Szendrey Júlia – Géza (Györey) valószínűleg írt róla – lefoglalja minden időmet. Naponta 3-4 órát vesz el az időmből, s ez arra vezet, hogy éjjelente 5-6 órát aludhatok, ami elveszi a jókedvem. Németből kaptunk egy egyetemi tanárt, aki hozott egy 360 oldalas jegyzetet, s azt kell érettségire bevágni. Angolból 1-1 oldal memoritert kapunk, hozzá 40-50 szót és nyelvtant. Latinból mindennapra fordítás egy egész oldal, szintén 40-50 szóval. Tehát van mit magolni, ha az ember el akar készülni másnapra.

KÁLMÁN RUDOLF

1947 júliusa végén érkeztem meg öcsémmel Waldwerkébe, három héttel a tanév vége előtt. Ez még éppen elég volt, hogy a VII. osztályt behozzam és (ha jól emlékszem) színjelesen levizsgázzam. Ebben az időben megcsillant előttünk a Chilébe való gyors kivándorlás lehetősége, így spanyolul kezdtem tanulni és tanácsosnak tűnt minél előbb letudni az érettségit. Megengedték, hogy átugorjam a VIII-at. Leérettségiztem néhány „jó”-val, a háború ellenére egy évet megtakarítva. Persze kevés újat tanultam, de szabad voltam és nem bántam meg. Ezzel a matúrával jutottam be az MIT-re, Harvardra és egyéb helyekre, annyira jó hírben állt az európai szisztéma, hogy senki sem érdeklődött a részletek iránt, Passauról, Waldwerkéről, Csejteyről. Az iskolánkból talán én vagyok az egyetlen, aki az MIT-n végzett.

A rövid idő alatt nem alakult ki kapcsolat diáktársaimmal. Geőcze Jánosra emlékszem (aki Braziliában halt meg) és Mengele (Viktor) Toryra (vajon vele mi lett?), Bor Jenőre. A tanárok közül főleg Pajor Elemérre és dr. Polonkay Tivadarra, ez utóbbira azért, mert 1947 szeptemberében ugyanabban a „szobában” laktunk, az ágya az enyém mellett volt a fal mentén, „képviselő úr”-nak szólították és nagyon kedves embert volt, de öreg és lehangolt (velem ellentétben, mivel én még nem ismertem a sorsot, ami ránk várt).

Mindjárt az érettségi után (mivel Chilébe mégse mentünk) Geőcze, én és még egy harmadik diák az iskolából beiratkoztunk Frau Dr. Rattermann Dolmetscherschule-jába, Passauban, a város öreg részében, a dómhoz közel. Azt hiszem azelőtt vendéglő volt ez az épület és itt tanultunk fordítani németről angolra és megfordítva, ami nagyon jól tett mind az angol, mind a német tudásomnak. Ugyanabba az osztályba jártak a magyar Milviusz testvérek (egy lány és egy fiú), de nem emlékszem, hogy ők is Waldwerkéből voltak-e vagy a városból. Karácsony táján végeztünk.

GALGÓCZY JÁNOS

Elnézéseteket kérem, akik ezt a kísérletet olvasni fogjátok, magam-korabeliek és még akik életben vagytok, a munka töredékessége miatt. Ily' távolról a sorrendet nehéz megtalálni. Vegyétek tehát cum grano salis...

Ha jól emlékszem, Passaubá 1948 első felében érkeztem, a Bayreuth melletti oberkonnersreuthi magyar menekülttáborból. Oda lettem elbocsátva 1948. január vagy februárjában az amerikai hadifogságból.

Walwerkében, mint néhai hadapród, szinte automatikusan a 18-as barakkban, a „légió”-ban kaptam helyet. Volt ott magamfajta suhanc és egy csomó más gyerek. Parancsnokunk Pajor tanár úr volt. Első pillanattól fogva megértettük egymást. Ő volt a parancsnok, nekem engedelmességnem kellett. Az akkori idők felfogása szerint ez volt egyedül korrekt magatartásom. Így lett ez belémnevelve 7 éves korom óta. Akkor még mindig katona voltam. (A katonaság soha sem hagyott el engem. Egész életemben nekik dolgoztam. Ott kerestem a kenyerem.) A többi fiú – nevükre már nem emlékszem, nem is sokat közösködtem velük a tantermen kívül – csak kikötéssel akceptálták Pajor tanár urat mint parancsnokot.

Eszembe jut egy incidens a „Mókus”-sal (így neveztük Pajor tanár urat a háta mögött) és a légiósokkal, amelyben nekem is részem volt. Nekünk légiósoknak az volt a szerencsénk vagy szerencsétlenségünk, hogy egynéhányunk beleszagolt többé-kevésbé a háborúba és volt valami kis kitüntetése, amivel aztán borzalmasan felvágott. Úgy én is. A Mókust ugyan elismertem mint parancsnokot és mint tanárt, de kitüntetésem csak nekem volt. Ugyanígy a többi légiós is. Ezt a dolgot a Mókus majd' hogy naponta kapta, úgyszólván a kenyérre kenve. Túrte ő ezt és elnézett felette egy ideig, de egyszer lehet, hogy valamelyikünk túllépett a határon, hangzott a parancs: Kilépés! Vigyázzba...! Ott álltunk hát a barakk előtt, négyen vagy öten és vártuk az elkövetkezőket. Valaki még elmorogta: „Álljon meg a menet, észnél legyünk kérem!” És mintha csak erre várt volna, megjelent, jobban mondva fellépett a Mókus.

Megmeredtünk. Erre a látványra nem voltunk felkészülve. Néhai egyenruhája zubbonyába öltözve nézett felülről ránk ez a jelenség. Bal mellét kitüntetések sora fedte. Álla alatt ott feküdt szalagon a német első osztályú vaskereszt. Elsétált előttünk, hogy mindegyikünk lássa is a látnivalókat, és mielőtt visszament az erdőbe csak annyit mondott: Lelépni!

Jaj de kicsinyre zsugorodott hősök léptek ott le! Nem is buzeráltuk ettől fogva a Mókust soha. Megkaptuk a magunkét.

Visszatekintve csodálattal tölt el engem még ma is ez a jelenet és megértem: ő nem akart bennünket megszégyeníteni vagy lealázni, mert tanúja rajtunk kívül nem volt az esetnek. Ő csak jelgéje szerint cselekedett: „Álljon meg a menet, észnél legyünk kérem!” – Megértettük...

Egyes diáktársak nevére, velük töltött időre alig emlékszem. Csak szórványosan jut egy-kettő eszembe. Így például Jamniki Jóni Agathon. Ahol ő megjelent, ott hangos szóval hirdette, hogy mindenki, de valóban mindenki hallja hogy ő JAMNIKI JÓNI AGATHON.

Anyjával és nővérével a felső táborban lakott és Jamniki Jóniné méltóságos asszony mindenáron házassítani kívánta lányát, aki nem volt valami szépség. A szoba jövő fiatalembereket „five o'clock tea”-re hívta meg sorjában. Egyszer engem is. Szörnyű előkelő család volt.

Eszembe jut még Thiringer Tomi. Szép időben néha együtt mentünk fel az erdőbe, ahol senki sem járt, senki sem zavart bennünket és vice versa, és belőlünk csillogó hőstenor

lett. Ő Leoncavalló Bajazzók-ját harsogta, én pedig Puccini Tosca-jából Cavaradossi áriáját zengtem. Az erdőlakó állatokat még ma is sajnálom. Szegények sokat szenvedhettek miattunk.

Még egy másik név tűnik fel a távolból: Vecsey Dinié. De hogy milyen összefüggésben, arra már nem emlékszem. Különben én inkább magamban voltam. „The lone wolf”-nak nevezett engem Raab tanár úr.

Röviddel az interbe való érkezésem után lehetett, hogy magához idézett Dr. Polonkay Tivadar. – Tudod-e öcsém, hogy miért hívattalak? Persze, nem tudhatod – ezzel fogadott. Egy falatnyi fehér kenyeret és egy kis pohárban egy korty bort tett elém, miután helyet foglaltam. Jól megnézett, megvizsgált. – Te a Galgóczyak melyik ágából származol? – volt következő kérdése. Egy kissé idegenkedve néztem rá vissza, de válaszoltam. – A galántaiból, Nagytiszteletű Úr. – Elmosolyodott. – Hát ezt én reméltem, öcskös és ennek örülök is, mert akkor rokonok vagyunk. Ha távoliak is, de rokonok vagyunk, – ezzel rámköszöntött – ezentúl én néked Tivadar bácsi vagyok, kivéve az istentisztelet alatt – mondta.

Ilyen módon találtam én rokonságra, aki teljesen egyedül álltam a háború utáni Németországban. Az idők folyamán aztán kiderült, hogy én még konfirmálva se voltam ilyen idős létemre. Ez Tivadar bácsi szakába esett. Meg is konfirmált engem ott Passau-Waldwerkében, még három fiúval egyetemben. Nagyon szép és megható ünnep lett belőle. Nekem viszont az a gyanúm, hogy még ma sem lennék konfirmálva, ha Tivadar bácsi nem lett volna rám a waldwerkei táborban.

Különben éltünk úgy-ahogy. A barakkok teljesen klimatizálva voltak úgymond, a réseken – és belőlük elegendő volt – télen-nyáron fútt a szél. Hogy a barakkok huzatosak voltak, nem felelt meg egészen a valóságnak. Télen fagyunk, nyáron főttünk. Minden „szobában” edény állt stratégikus pontokon, amely esős időben felfogta a plafonról csöpögő vizet.

Enni is tudtunk volna többet is, ha lett volna mit. – De tanultunk!

Nékem a számtannal volt mindig nehézségem. Az anyag valahogy nem akart a fejembe menni. Őszintén szólva ez így maradt máig is. – Nyelvtannal és történelemmel viszont sohasem volt bajom. Mint Temesvárt született és ott nevelkedett, az anyanyelvemen kívül németet és oláht úgymond automatikusan megtanultam. (A temesvári még ma is – úgy hallottam csak nemrég – három nyelven parlázik.) Angolul pedig a nanny-tól, birminghami dadámtól tanultam. A magyar és a német meséken és mondákon kívül Artúr királlyal és lovagaival, Sir Gawain és Sir Galahaddal is korán ismeretséget kötöttem.

A latinnal sem volt nehézségem, mert nagyapám, aki folyékonyan beszélt, sokszor használta a latint velem. A történelemben meg szinte szerelmes voltam. Sohasem tudtam eleget kapni belőle. Csak a magyar irodalom állt nálam ennél magasabban. Máig is így van.

No, de nem csak tanultunk. Gyerekek voltunk és akképpen viselkedtünk. Én is. Ott volt a cserkészlet... Be sok gyönyörű órával ajándékozott meg bennünket. Sir Baden-Powell eszméi nélkül szegényebb lenne a világ.

Lívia néni. – Legtöbbször egyedül jártam a tábort. Lehet, hogy nem tudtam a srácokkal mit kezdeni. Ezért is nevezett engem Raab tanár úr „The lone wolf”-nak. A túléltek nyomot hagytak bennem. Végül Lívia néni vett engem gondviselésbe. Szinte fiának fogadott a maga családja mellett. Megszánta az anyátlan-apátlan csavargót és ápolta lelkemet. Tetszett neki, hogy én amolyan fűzfapoéta voltam. – Egy gyöngéd szerelmi állapotba is kerültem általa, kimondottan platonikusan, egy kislánnyal az alsó táborból. Sajnos a nevére már nem emlékszem, de Lívia néni nagy megértéssel ápolta szerelmünket. – Nem tartott sokáig.

Az év elején (1949?) jöttek a vizsgák. Én a VII-et sikeresen letettem, de a vizsgákat követő ünnepségen borzalmasan lebőgtem. –

Mi történt? – Livia néni rábeszélte, hogy szavaljak az ünnepségen, Gyóni Géza „Csak egy éjszakára...” című művét szavaljam el. (Ez a vers különben még mindég az egyik kedvencem.) Ő engem minden áron a színpadon akart látni. Az ünnepség a színházzá emelt barakkban volt.

Ott álltam hát a színpadon. Előttem az első sorban a passau-i amerikai haderők küldöttje. Mellette Herr Hundhammer, a bajor kultuszminiszter. Fehér szakállal a mellét fedte és várakozóan nézett fel rám. A negyedik vagy ötödik sorban, jobbra tőlem, egy ablaknál Livia néni mosolygott rám biztatóan. Meghajoltam és kezdtem: „Gyóni Géza verse: Csak egy éjszakára! – Csak egy éjszakára küldjétek el őket: A.....” És semmi tovább. Belesültem. Valaki súgott valahol, de én nem értettem. Az agyamban pánik tört ki, elkezdtem izzadni, lámpaláz... Vége. – A mai frazeológiával mondva „black out”-om volt.

Nem tudom már, hogyan jutottam ki a színházból, de csak künn, a szabadban tértem magamhoz. Felrohantam az Erődbe, összekaptam a pereputtyomat (akkor még omnia mea mecum porto volt a jelszó) és azonmód indultam Passaubá. E szégyen és blamázs után nem tudtam volna sem a tanárok, sem a lányok és srácok szemébe nézni. Eltűntem Passauból. Visszamentem az oberkonnersreuthi magyar menekülttáborba. A következő hetekben kitöröltem emlékeimből a Passau/Waldwerk-i Magyar Gimnáziumot mindenestől. – Legalább is azt hittem...

Livia néni és
Galgóczy Jancsi „a költő”

MUSTÓ ISTVÁN

Az internátus a 18-as barakk volt. Az „Erőd” a 18-as barakknak egy szobája volt, ahol azok a klassz, rámenős vagányok laktak, akiket a többiek csodáltak. Voltak már a leventéknél vagy a cserkészeknél azelőtt... A „Légió” egyik vezető személye a Kapotsffy volt, akit „Majomfi”-nak szoktak hívni, aki a vízi cserkészeknek a vezetője volt. A kicsik,

nagyok egy szobában voltak és a kicsik titkárai voltak a nagyoknak vagy valahogy így... Kihasztnálták őket... Ők pedig szívesen dolgoztak, mert kaptak érte elismerést, kaptak érte tapasztalatot. Vízi cserkészek voltak, mint a Hefty Laci... kis srác, alacsony volt, nagyon szívós.

Akkor ott volt a Körmöczy Zoltán, volt tűzoltó főcsővezető vagy - nem tudom én - hogy hívják a főhadnagyot és ő értett valamit a földrajzhoz. Tehát ő volt a földrajztanár. Az én apám jogász volt, halvány dunsztja nem volt a pedagógiáról, de neki hobbyja volt a matematika. A Kálózdy tanította a hittant. A Regős János volt az univerzális zseni, és a Regős még mindig él. Már akkor is öreg volt, de még mindig él Ausztráliában. Ő volt az univerzális zseni, mert ő tanított nekünk - ma meg kell állapítanom, nagyon szakszerűen - fizikát, kémiát, történelmet, ókori történelmet, középkori történelmet, újkori történelmet, latint, görögöt... Görög is volt... aki akarta. Eredetileg is tanári diplomája volt és mindent az égvilágon tanított a biológiától kezdve az evolúciós elméletig. Nem volt egy kreatív ember, de mindenütt otthon volt. Deszkriptív, lexikális ember volt. Bármit kérdeztél tőle a - mit tudom én - westfáliai békétől a... az oxigén és a plutónium legkülönbözőbb... Mindenre tudott szakszerű választ adni. A gyerekeknek mindezt elmagyarázta és meg is értették. A Regős elvette feleségül a - hogy is hívják - azt a diáklányt.

...Az osztályfőnököm a Pajor Elemér volt, akire különösebben emlékszem. Rettenő katolikus, katona. Abszolút fegyelmet tartott és abszolút katolikus volt. Nagyon tiszteltem valahol, de senkivel nem csináltunk annyi hülye viccet, senkit nem játszottunk úgy ki, mint a Pajort...

...Mi annak idején megalapítottuk az 5. osztály szövetségét. Egy hatalmas alapító okmány volt, amit mindenki aláírt és az még mindig megvan. Anyámnál megvolt az eredetije és voltak másolatok. 12-en voltunk és pedig kezdem a hölgyekkel: Óváry Klára és Tarna Saci volt a két hölgy az osztályban, a többi fiú volt. Mind a kettő Amerikában van. A Tarna Saciba mindenki szerelmes volt. Az emlékezetünkben úgy él ma is, mint „a kokett lány”. Csinos, szőke csaj volt,... hosszú haja... Mindig kérdeztük: „Saci, ma kibe vagy szerelmes?!”. A fiúk: Wiandt János, orvos, ma már nyugdíjban van. Valahol Bajorországban, hatalmas Mercedesszel jár... A németekkel kezdem: Scheer Oszkár, Elemérke, ha engem is Németországba sorolsz, én is odatartozom, Berlinbe... Szóval, ez négy. Akkor jönnek az amerikaiak: Gulden Cumi (a lánya, a Gulden Julika itt van és egy nagy amerikai cégnek a képviselője Budapesten). A Gulden Cuminak vannak testvérei, akiknek szintén vannak gyerekeik. Négyen voltak testvérek: három fiú, egy lány, a Gulden Juli. A Gulden Cumi egy ilyen egészen filigrán kis srác volt, a legkisebb közülünk, aki állandóan zenélt, rettenetesen jó beköpesei voltak, jól írt, szóval művészi hajlamai voltak. Nyitott egy elektronikai üzletet és állítólag jól megy neki Clevelandban. Én nem ismertem volna meg életemben...

...Amerikában van még a Dolesch. Úgy hívták, hogy „Madár”. A Madárnak rettenetes történetei voltak. Kitalálta azt, hogy létesítsünk egy kémelhárító szervezetet (lásd a Függelemben), mert ott volt egy Bolond Zolinak nevezett srác, aki ott lakott a legszélsőbb barakk legszélsőbb részében. A Dolesch azt kezdte el mesélni nekünk, hogy ez a Bolond Zoli tulajdonképpen nem is bolond, hanem csak tetteteti magát. S akkor kijelöltük, hogy ki fogja éjszakánként megfigyelni a Bolond Zolit. Én is valamikor éjszaka 2-4 között kénytelen voltam figyelni, mert váltottuk egymást. De csak annyit láttam, hogy kijött a barakkból, elment a WC-ig és onnan vissza. A Dolesch azt mondta, hogy biztos a WC-n a telefonba beszélt. Ilyen dolgokat csinált... Ő kb. két évvel idősebb volt nálunk és mi ezt rettenetesen respektáltuk. Neki már voltak tapasztalatai és biztos tudta, hogy ez biztos kém volt és írásbeli jegyzeteket is kellett készíteni...

...Például ki akart tolni a Pajorral, mert valamiért a Mókus megfenyítette az internátusban. Erre mit csinált... Találtunk egy nyulat. Akkor a Dolesch megölte a nyulat és az egész vért, ami a nyúlból kifolyt, a fejére öntötte. Azt mondta, hogy mi pedig vállon vigyük őt vissza az internátusba mondván, hogy ő fölment barackot szedni a fákról és a paraszt, akié a barack volt, agyonütötte. És akkor majd meglátjuk, mi lesz belőle. Jött a Pajor: „Hát mi történt?” Mondtuk: „Hát tanár úr, ott volt a paraszt és egy nagy bottal leütötte őt, mert mindnyájunknak barackot akart lopni a fáról”. „Ezt a szerencsétlen fiút azonnal orvoshoz...” - mondta Pajor. Két orvos volt a táborban, a Szentendrey József és a Kovács Géza. És szaladt mind a két orvos, de azok se találtak semmit... Nagyon nehéz, ha tele van minden alvadt vérral, meg minden... És akkor imádkozott a Pajor az oltárnál, hogy jaj, csak ne történjék semmi ezzel a fiúval. „Én vagyok az internátus főnöke - mármint a Pajor - és felelős mindenért, ami itt történik.” Amikor aztán a Dolesch fölállt, hogy „Tanár úr, most jól kitoltam magával...”. Erre aztán összeült a tanári kar, hogy a Dolescht kirúgják az iskolából, a Pajor volt az aki azt mondta, hogy „...na azért kedves Kollégák, ez egy egyszerű diákcsinny és fogadjuk el így ezt, ahogy volt”. Ez volt az a stílus, amiért szerettük a Pajort, minden ellenére, mert volt benne valami karakánság és ugyanakkor valami korrektség. Dolesch nem jött el sosem a találkozónkra, amit sajnáltam, mert egy színes és érdekes figura volt...

...Akkor Ausztráliában van a Mátéffy és a Zágón... A Mátéffy rettenetesen szimpatikus, jóképű fiú volt, picikét arrogáns, de mindenki tisztelte és szerette. Valami Consulting Bureau-t alapított ott Sidneyben. Gyakran járt Pestre. A Zágón Lali, a festőtanárnak a fia pedig ingatlanokkal kereskedik. Ausztráliában van szintén a Szabolcs Béla, aki szintén nem tartozott a jó tanulók közé, akinek szintén ingatlan üzletei vannak Amerikában és Ausztráliában és mindenütt és golfpályája és micsodája...

A Toppler Jenő szintén Ausztráliában kezdte. Utána átment, mint olajmérnök, Iránba, a Shellhez és onnan visszament Hollandiába. Ő most kivált az anyavállalattól és van egy konzultáns vállalata olajban és ilyesmitben. Rengetegszer volt itt Pesten. Nem minden osztály tartja így a kapcsolatot. Ez valamilyen hőskor volt...

...Ha ez az iskola nem lett volna, mindenkinek sokkal nehezebb lett volna beilleszkedni oda, ahol éppen volt. Ezt magamról tudom: mielőtt Passaubá kerültem, anyám betett egy német iskolába és egy büdös szót nem tudtam németül. Annyit tudtam, hogy nagyjából megértsem, hogy miről van szó. Bizonyos átmenetre volt szükség, mikor az ember már Németországban élt, de még nem volt perfekt a dolgokban, akkor ezt átvészelné, ezt az időszakot. Az iskola megakadályozta, hogy nagyon sok fiatal magyar srác elkallódjon olyan körülmények között, mikor nem tudtuk, hogy mit hoz a holnap, egyáltalán ki kerül majd Amerikában, ki marad itt, ki megy vissza Magyarországra. Tehát egy rettenetesen bizonytalan helyzet volt és a magyar iskola kétségtelen hozott egy bizonyos stabilizációt, kiszámíthatóságot, amire nagy szükség volt, már csak azért is, mert a gyerek, sokkal inkább mint egy felnőtt, ragaszkodik a megszokásokhoz, ragaszkodik bizonyos beidegződésekhez, rendszerekhez. Minél fiatalabb a gyerek, annál nagyobb szüksége van arra, hogy a saját fejlődését egy rendszerbe való bekapcsolódással saját maga irányítani tudja. Ennél fogva én a magyar iskolát - mondjuk - filozófiailag nem tartottam túlságosan értelmesnek, de ebből a szempontból igen fontos funkciót töltött be az életünkben és én nagyon kedves, kellemes, szép időnek tartottam, akkor is, ha nem tudtuk, hogy holnap mit fogunk enni. Tudtuk, hogy holnap német óra van vagy matematika... és hozott be bizonyos rendszert és örültünk annak, hogy átvészeljük mindezeket a dolgokat, aránylag könnyedén és egy olyan társaságban mindezekkel a srácokkal, akikkel megértettük egymást így vagy úgy... Mindnyájan tudtuk azt - annyira hülyék nem voltunk - hogy ez nem lesz a végső szó. Innen valahogyan ki fogunk

jutni és akkor el kell kezdeni az életet. De erre föl kell készülnünk úgy, hogy időközben ne felejtjük el saját identitásunkat, nyelvet, stb., de ugyanakkor megtanuljuk a másikat is, esetleg a harmadikat is, és valahogy így beilleszkedjünk egy olyan közegbe, ami mindenkinek az individuális fejlődését később lehetővé teszi. Tehát ilyen szempontból visszaemlékezve nagyon pozitív emlékeknek tartom.

...Hogy kitől tanultam legtöbbet vagy kit szerettem a legjobban...? – Én nagyon sokat tanultam két embertől: az egyik a Raab Feri volt a másik meg a Regős. A Regős mindent tudott. Bármilyen kérdésed volt, latin, görög, ótörténelem, újtörténelem, fizika vagy kémia.... A Regőst nem lehetett szeretni, csak tisztelni. A Raabot lehetett szeretni ... A Vámos biztos egy jó tanár volt, de egy kicsikét távolságot tartó, disztancírozott valaki volt. Nem is igen emlékszem az ő óráira. A Pajort szerettem. Azért szerettem, mert én akkor verseket írtam és mindig a Pajornak mutattam meg. Nagyon lelkesen kommentálta. Ezek Vörösmartyra hasonlítottak... (hangszalagra vett visszaemlékezés, Budapest, 1996.)

TARNA SACI is írt ezekről a fiúkról egy osztálytalálkozó alkalmából, 1998-ban, 50 évvel a passau-i idők után; az ő engedélyével közlöm:

Szeretnék én is Veletek lenni de a körülmények kombinációja ezt megakadályozta. Az emlékeim viszont szabadok:

Wiandt, mindig figyelmes, csendes erő birtokosa, bár itt lennél a közelben, nem volna problémám jó orvost találni. Magas a vérnyomásom.

Cumi, az emléked zöld leberdzsekben jelenik meg; mindig vidáman, nyíltan, Kati áldás az életedre, úgy, mint Te az Övére. A boldogsággal szűk kezű sors Rád bő kézzel szórta az áldást.

Mátéffy, elképzelhető az ma, hogy milyen zsúfoltan éltünk a sarki szobában (később lányinter lett), falak helyett pokrócokkal elválasztott kis rekeszekben Ti négyen voltatok, Vera, én és egy apa a fiával (Öcsi). A nyolc egyénben négy család volt képviselve probléma nélkül, harmonikus zsúfoltságban.

Toppler, sokat gondolok Rád a kitartó, céltudatos szorgalmadra és segítőkészségedre, különösen trigonometriában, ami akkor magasan felülmúlta az elmei adottságaimat. Képzeld, később az egyetemen én voltam a „freshman star student” a tárgyban. Nem tudom, az én szellemi fejlődésem volt-e óriási vagy az amerikai egyetemi szisztéma degenerált.

Oszi (Scheer), ugye nem csak képzelődöm, hogy birkózó akartál lenni, vagy talán boxoló? Sikerült?

Kis Szabolcs, Téged mindég a karóráddal látlak. Ez valószínű szimbolizálja a Te pontosságod és részletek iránti érdeklődésed. Cumi említette, többször jössz Amerikába. Legközelebb, ha időd engedi, hívjál fel. Még mindég nem voltam a környéki Shopping Centerben (Troy)?, aminek tervezésében részt vettél. Lehetséges, hogy a személyes kalauzolásodra várok.

Mustó Isti, energikus közvetlen, villám felfogású, mindig elnéző voltál, amikor a nem éppen sziporkázó kérdéseimmel gyakran lelassítottam az osztály tanulási tempóját. Ez a türelemmel kombinált energia nagy előnyödre lehet a választott pályádon ahol, mint politikus, különböző adottságú egyénekkal kell kapcsolatokat építeni.

Lali, még ma is rejtély, honnan szerezted meg kérésemre a Schubert Szerenád szövegét. Kedvenc melódiám maradt különösen Bryn Terfel, a welsh bariton lenyűgöző előadásában.

Elemérke, emlékszel még a sétákra és a „szellemi” diskurzusainkra. Nem csodálom, hogy tanár lettél. Érdeklődésed az elvont iránt már akkor megnyilvánult.

A Waldwerkére való emlékezés felidézi bennem a reményekben gazdag, lelkesedő ifjúságot, épp úgy, mint a magyarságomnak a tudatos felébredését. Az utóbbi bizonyult tartósnak; velem maradt, sőt elmélyült az élet folyamán. Ha az élet problémái túl nehéznek bizonyultak, ez

volt a forrás, amiből ősi erőt merítettem s a teher elviselhetőbbé vált.

Éreztétek jól Magatokat a találkozón. Gondolatban Veletek leszek. Üdvözljétek helyettem a Waldwerke alatt hömpölygő Dunát, a fenyveserdőt is a hegyoldalban, ha még nem építették be házakkal. Ha Pesten a Várba mentek, gondolatok rám egy pillanatra; nézzetek helyettem észak-kelet felé, a Mátra irányába. Ott, Heves megyében van a szülőfalum, Karácsond; onnan szakított el az élet, talán örökre, 1944 szeptemberében.

Szeretettel gondolok mindnyájatokra

Saci

DOLESH GYULA (Madár) ezt küldte az 1998-as találkozóra:

Kedves Fiatal Osztály Társaim!

Sajnálom, hogy nem lehetek veletek, de így rendelte Votan. Öcsi írta, hogy a száz éves évfordulót már nem fogjuk tudni megtartani. Remélem, mielőtt elszólít az Úr, mindegyitekkel találkozom, ha itt nem, majd ott.

Szerettem volna összejönni veletek s kiballagni a „Szent Földre” ahol annyi feledhetetlen napot töltöttünk.

Évtizedek óta nem írtam verset, de gondoltam, hogy egy-két emléket rímekbe fogok és mellékelek. Ha borzalmas, ne feledjétek, hogy Balambér tanította a poétikát.

Lélekben veletek leszek. Öllelek benneteket.

Öreg haverotok Madár (sk)

U.i. Az összejövetel napján megiszok egészségetekre egy „Bitburgert”. Sajnos nem mehetek Regannal. M.

WALDWERKEI MAZSOLÁK
/ROZINEN/

Balambér, Mókus és Raab
Hideg szoba, pokrócos fa ágy.
Két gramm „vaj” vasárnap vacsora,
Ételed a küszöbről köpöd a porba.
/Flammós/

Sacit szerette Zsiga,
Etette, imádta, bámulta.
Megverték ezért Mittenwaldba’
Amiért Wenczlt pofon csapta.
/Bedagadt a szeme/

Poros terem, néhány fali tábla
Függönyöktől osztályokra vágva,
Hol templom volt, hol tanterem
Számos barát nyögött ott velem.
/Edukáció/

Mókus kijelenti: „Madár, te referálsz”!!!
Napokon keresztül a hideg ráz.
De Öcsi segít az egyenleten,
Monda Mókus: „Hát ez lehetetlen”!
/Sikerült!!!/

Ötödik osztály! Osztály Szövetség!
Ötödikes órs. Mámosos dicsőség.
De Balambér kibelezte Isti
S Thiringer győzött mégis.
/Túró/

„Mikor mostál utoljára lábat?”
Szópi Limburgere Pajor ágya alatt.
Oszkár kimászik a zsákból
„Megyek s megmosom tanár úr”.
/Hideg vízben/

„Bérgyilkosok orgiáján bőszt Matuska
Elnököl...”
Győztes háborúból jöttünk az erdőből,
Mókus felordít: „Ez már rettenetes!
Vér, hulla, genny... Seholy a szeretet”.
/Népdal?/

Mindenki szerette Óvári Klárit,
Én is.
Ide jött Clevelandba s máshoz ment
Mégis.
/Nem voltam kőműves/

Málna a hegyen, vadrépa a réten,
E szép nap mindenki dögledezik éhen.
Aranka néni mondja: „A keservit,
ha hoztok egy fécánt rögtön megsütöm itt.”
/Rezsón/

Dili hozott pisztolyt és golyót
Mindez Deggendorfbán a Duna parton volt.
Lettünk egy szép őzet, meghúztam a ravaszt
Mellé lőttem s a dög tovább szaladt.
/Ohne tokány/

Schulspeizungot főzünk, izzik a platni.
Spenótot, vaját s tésztát kell berakni.
Balambér üvölt, a képe kékre vált:
„Ti disznók nem raktátok be a tésztát!!!”
/Nem hitt a diákbecsületbe/

„Küldöm a lányokat” hörgi s ezzel lelép
Vörös kályhán fortyog 100 literes edény.
Saci betésztázik, az Éva kavarja.
Robban a fazék, spenót tapad falra
/Tésztástul/

Kecske referál a shuli udvarán,
Formulák felírva az ablak spalettán.
A szél befújja ezt s ő meg utána
Kinyújtott karral firkál a táblára.
/Ezen még Mókus is nevetett/

Thiringerről írtam egy pornó verset
Melyet szavaláskor Doktor Regős elszed
„Ha franciául írtad volna” – mondja
„Nem paphoz menne, megtartottam volna”.
/Jó vers volt, kár hogy elvette
Harminc Miatyánkot imádkoztam érte/

Hun hegy, végső gyűlés, nagyot kell
mondani,
Mókus is velünk ül, nem lehet hantázni.
Valahol olvastam, ez egy kemény dió,
„Szép a nagy természet: élni jó, élni jó”
/Talán/

A dombról loptuk a fát,
Vittük a törzset, hagytuk a lombot.
A német Bauer hívta a rendőrt
Ki jött és kutatott.
Beágyazva voltak a tuskók,
A német Polizei csak mosolygott.
„Hideg van itt” – mondta és elment.
Tasziló begyújtott és köpött egyet.
/Kinek van egy csikke?/

Pokróc alatt rágtuk az algebrát,
Poetikát, angolt és a franciát.
Éhesen, rongyosan, hontalanul,
De éltük sorsunk gondtalanul.
Reménytelenség: kire mi vár?
Új ország, új élet, mi lesz az ár?
Mindegy már, hogy mi árat fizettünk,
Mi ötödikesek mind valakik lettünk.
/Te vagy a legény... leány/

GYÖREY GÉZA

Amennyire emlékszem, 1947 őszén érkeztem Waldwerkébe. Megengedték, hogy két osztályt végezzek egy év alatt, hogy elérjem az osztályt, amiben koromnál fogva lennem kellett volna. 1950 tavaszára elvégeztem a gimnázium hetedik osztályát.

Bár csak ki tudnám fejezni csodálatomat és köszönetemet minden ott tanító tanárnak. Kitűnő ember volt mind, és sokat kaptunk tőlük. Pajor Elemér – a Mókus bácsi – volt a kedvencem. Matematikát, fizikát és filozófiát tanított. Lehet, hogy mivel a matematika mindig a kedvenc tantárgyam volt és ő volt a szobaparancsnokom is, ezért őrá emlékszem úgy, mint a legodaadóbb és legőszintébb tanárra. Örülök, hogy ezt már akkor is így gondoltam, mint erről Pistának írt akkori levelem is tanúskodik.

Mókus fegyelme ellen persze zúgolódtunk, de most utólag meleg hálával gondolok erre vissza, mert ettől jobb emberek lettünk. Ha valami hülyeséget csináltunk, ami gyakran előfordult, elkiáltotta magát: „Álljon meg a menet... Észnél legyünk, kérem...!” Ezt a figyelmeztetést soha nem felejtettem el, és egész életemben magam is használtam. De ahogy mi nem értettük meg fiatal korunkban, gyakran a felnőttek sem értik.

Kisgyerekkorom óta mérnök szerettem volna lenni és a matematika mindig a kedvenc tantárgyam volt. Tehát teleszívtam magamat Pajor tanár úr kitűnő leckéivel, és aztán segítettem azoknak, akiknek nehézségei voltak ezzel a tantárggyal. Ez aztán később nagyon hasznosnak bizonyult. (angolból – K. L.)

TARNA SAROLTA (Saci)

A Lill Vera és a Mészáros Éva és én, hárman nagyon közel voltunk. Ők voltak hozzám legközelebb. Mi hárman... Aztán a Száva Magdi, mikor ő kezdett bejárni, akkor ő is csatlakozott hozzánk. Dórának hívták azt a lányt, aki később a Regősnek lett a felesége, de már az iskolában „együtt jártak”. A Dóra egy ideig bejáró volt, aztán – ha jól emlékszem – bentlakó lett, de együtt jártak be a Regőssel. A Dóra egy magolós diák volt. Okos is volt. Ő idősebb volt, szóval nem volt fiatalos. Abban az időben nem ettünk, szóval mindenki karcsú volt, de a Dóra ő nem, ő eléggé testes volt. A haját is nagyon furcsán hordta. Le volt vágva a haja frufruba, és röviden hordta és elég gömbölyű arca volt. Valahogy öreges volt a Dóra, ennyit tudok csak mondani. Mert ő nem volt öreg. Én nem hiszem, hogy több volt, mint 24-25 éves, de lehet, hogy még annyi se volt. A Regős tanár lehetett olyan 45 és a Dóra elcsábult. Úgy látszik, ő az idősebb emberekhez vonzódott. Dórával nem lehetett huncutkodni vagy ilyesmi... nagyon komoly volt. De nagyon okos volt és szellemes volt. Ruzicky...! Azt hiszem Ruzicky Dórának hívták. Fonetikusan Ruzicky. S volt még egy másik a „Chat-noir” [ejtsd Sanoár], ő is egy nagyon okos nő volt, nem is tudom a másik nevét. Azt hiszem Ica volt.

A 60-as évek vége felé volt egy találkozó a Guldenéknál, eljött a Lill Vera, eljött a Mészáros Éva a férjével, Ernővel és a Száva Magdi... Ha jól emlékszem, akkor Lill Vera már elvált... Magdival tartottuk a kapcsolatot, mert mi ketten itt ugyanarra az egyetemre mentünk, úgyhogy közel voltunk egymáshoz itt is. Éva férjhez ment Ernőhöz jóformán mindjárt hogy kijött, pár év múlva, az 50-es években *(telefonbeszélgetés 2003/2004-ben, K. L.)*.

MUSTÓ SÁNDOR (Szuszu)

Ha az interbe új lakó jött, többnyire csínnyel avatták fel. Csomagjába vagy ágyába fegyvert vagy náci jelvényt dugtak el. Aztán jött az „amerikai inspekció”, egy katonának öltözött nagydiák, aki „felfedezte” a tiltott dolgot. Nagy volt a félelem és mulatság.

Emlékszem egy jelenetre, amely nagyon megzavarta lelki nyugalمامat. Tanúja voltam, hogy Solanowski Zsiga az internátus melletti mezőn egy pokrócon olvasott, mikor

néhány nagydiák hirtelen ráborította a pokrócot és irgalmatlanul megverték. Dühüknek mi lehetett az oka, nem tudom. Zsiga úgy állt bosszút, hogy akit egyedül elkapott, annak visszafizette a verést. A különben baráti hangulat sokáig feszült volt. Sajnáltam Zsiga öccsét, aki igen kellemetlen helyzetbe került.

Itt említtem meg Schöpflin Sanyi esetét is. Jó sportoló. Az internátus alatti téren felépített nyújtó egyik legügyesebb mestere. Az ötös barakkban élt édesanyjával, aki operaénekes volt, vagy csak azt hitte. A szomszéd férfi megunhatta a kitartóan énekelt áriákat és agresszívan lépett fel a művésznővel szemben. A barakk előtt nagy verekedés támadt mikor Sanyi védeni próbálta édesanyját. Nagyon igazságtalannak tartottam, hogy Sanyit egy időre verekedés miatt kitiltották az iskolából.

Fritsche Pistával, egy szerény, szorgalmas, intelligens kisdíákkal történt, hogy elküldték a nagyokhoz, hogy hívjon át valakit. Pista elment és visszajött, de a hívott tag nem jelent meg. Kérdezték Pistát, hogy szólt-e az illetőnek. Nem. Hát mit csináltál? Ránéztem, gondoltam van annyi fényérzéke, hogy megérti, mit akarok...

Egy már fönt leírt „színházi” előadás két szenzációtól fosztott meg: nem mehettem el rá és míg aludtam, az előadás vége felé az egyik barakk kigyulladt és hamuvá égett (jobbra fent, a lányinternátus felett). Egyiket sem láttam!

Grosz Ferit az ifjúságért tett érdemeiért nem szabad megemlékezés nélkül hagyni. Szívvel-lélekkel foglalkozott velünk, kisebbekkel. 7 órakor reggeli tornát tartott, mint cserkészparancsnok összejöveleteket, kirándulást, táborokat vezetett, akrobata mutatványokat tanított be nekünk és bemutatót szervezett. Lelkesedtünk érte. Megóvott a léhűtéstől, csintalankodástól. Feri, hálás köszönet.

Szépek voltak a nemzeti ünnepekről való megemlékezések. (Most kicsit másképp gondolkozom róla.) A konyhabarakk előtt a domboldalból emlékművet csináltak, ahol például március 15-én magyar díszruhában nemzeti érzésű emberek, mint Rendes Pista, díszbeszédet mondtak, szavaltak, zászlót lobogtattak, ahol a cserkészek vigyázzban álltak és mindenki könnyes szemmel énekelte a Himnuszt meg a Szózatot.

Waldwerkében a nincstelen menekültek ki voltak zárva a német társadalomból. Se jót, se rosszat nem tapasztaltunk. Parasztokkal voltak kapcsolatban, akiknek szalonáért ékszereiket eladták. Néha volt egy-két verekedés a jugoszlávokkal az alsó táborból vagy német srácokkal, konfliktus a paraszttal, ha letapostuk a fűvet vagy fát „szereztünk” az erdőből, de a kirendelt rendőrök szemet hunytak, mert belátták, hogy fűteni, főzni kell. Jó tanácsul csak annyit mondtak: „legalább ne ilyen vastag fákat...”

1951 nyarán, mikor a tábor feloszlatták és az iskola elköltözött Lindenbergbe, senki sem törődött az ottmaradt holmikkal, lehetséges több értékes könyvvel sem. Néhányan a Dunából kihalászott biciklin befuvaroztuk a könyveket Passaubá és egy ócskásnak eladtuk kilóra.

RAAB MARGIT (Baba)

Ötödik elemista voltam – a német iskolában – amikor az első és második gimnáziumból Passauban le kellett tennem a különbözeti vizsgát 1948-ban. Utána a harmadik osztályból 1949-ben. Akkor kerültünk be hivatalosan a lágerba.

A Gulden Cumi az egész waldwerkei diákságnak a kedvence volt. Az a nyakigláb gyerek, aki vékony volt, hosszú lábakkal, gyönyörű barna kis szemekkel.... Mindenkit fölvidített, mindenkihez volt egy jó szava. És isteni vicceket tudott mesélni. Volt egy kis könyvecskéje, egy kis füzet és mindig számokkal mondta... Lapozta a kis vicces-füzetét és mindenkihez odament. A Gulden Cumi a legkedveltebb volt.

Ami nagyon fontos volt a waldwerkei dologban, azok a zászlófelvonások. Akkor jött a cserkészcsapat. A Bodnár Gábor és a Jámbor Ági, későbbi felesége, megszervezte a cserkészcsapatot. A Jámbor Laci az osztálytársam volt egy évig, aztán kivándoroltak.

Minden vasárnap volt zászlófelvonás azon a kis téren és volleyballoztak. És a pingpong asztal megvolt, ahol a Mustó Áci istenien kezdett pingpongozni.

Óváry Klári volt a barátnőm meg a „sanoár”, az már idősebb volt, a Gulyás Ilona. Óváry Klári egy ideig még írt nekem, aztán eltűnt. És akivel még nagyon jóba voltam – ő kisebb volt, mint én – az a Körmöczy Ági. Körmöczy Ági, a Mustó Péter meg én barátok voltunk, együtt jártunk. Ott volt egy olyan kis bokros rész, az volt „a vadon”. És ott a Mustó Péter azt mondta, hogy ő házat épít magának, mindenféle szobákkal és mi voltunk a vendégek, akik meg szoktuk látogatni. És az Áci, meg a Mustó Tamás, meg a Mustó bácsi mindig sétáltak föl-alá Waldwerkében és mindig azon törték a fejüket, hogy hol lehet valami kis pénzt szerezni és üzletelni.

Na most, a Pajor tanár úrról azt nem említette meg senki, hogy ő minden ebéd után ment Firmiangut fele – a „Szent Hegy”-nek hívták – aludni egy pokróccal. Nem tudtuk sokáig, hogy miért, de neki ebéd után aludni kellett. És csak később tudtuk meg a Lukitól és a Budhától, a Keszleri gyerekektől, hogy ő állítólag kapott egy gyomorlővést és nagyon kellett vigyáznia. Azt ő mindég titkolta, de azért neki a gyomrával problémái voltak.

A Regős tanár úrnál volt a beiratkozás. Nagyon jó humora volt a Regős tanárnak és gyönyörűen tanította a latint. A Körmöczy Zoli bácsi ... természetrajzot tanított. A Körmöczy a Mustóék barakkjában fönt tánciskolát tartott a fiataloknak, délutánonként egy csésze tea mellett, mert úgy gondolták, hogy kell tanulni táncolni. Mustó bácsi a negyedikben tanított matematikát és csodálatosan magyarázott. Csodálatos tanár volt. És olyan gyönyörűen zongorázott és olyan finom ember volt, hogy csoda....

Livia néni csodálatosan értett az irodalomhoz, szerette is. Gyönyörű verseket írt és nagyon szépen tanította a magyart. Rajongással imádta apukát. Szóval nagyon jó kollegák voltak. A papa nagyon sokat írt a Magyar Nők-ben, Győry Ferenc néven. A Livia néinek egy baja volt, hogy voltak kedvencei. A Paksy Ilit tette előre.

Aztán járnunk kellett közmunkára, azt sem említették. A fiúknak talán nem, de krumplipucolásra a fiúkat is beosztották Waldwerkében, meg a lányokat téstagyúrára meg téstasodrásra. 1949-től megváltozott sok minden. 500-an voltak a táborban, azt tudom.

Mindig együtt jártak és nagyon híresek voltak: a Mustó István és a Mátéffy Pista, azok voltak a nagymenők, mert ők voltak a grand seigneur-ök. Mondták nekem, hogy ez a legokosabb gyerek az osztályban, neki meg, hogy én vagyok a legjobb a lányinterbe és akkor zwangsläufig mi lett abból... az Isti azt mondta, hogy hát akkor csak én... és akkor végig a klasszikus pár voltunk...

Ki volt még klasszikus pár? – Az Oltfalvy Margit és a Svéda. A Svéda osztálytársam volt, de nem érettségizett. Az Oltfalvy Margit abban az évben jött, mikor az iskola költözött. A Svéda nagyon szép fiú volt és nagy volt a szerelem. De olyan nehéz vérű fiú volt...(hangszalagra vett visszaemlékezés, Budapest, 2003.)

KRICSFALUSSY-HRABÁR ZOLTÁN (Krics)

Én az Erődbe és a harmadik osztályba kerültem, mivel latint meg angolt addig nem tanultam. Osztálytársaim Gruber Nándor, Keszleri Antal, Szauer Lajos és később a Niederaudorfból jött Jautz Ferenc voltak. Az én első évem a magyar gimnáziumban, ami a tanulást illeti, nem volt könnyű. A magyar nyelv megértése és használata okozott nehézséget. Akkoriban szokás volt verseket kívülről megtanulni, hogy a tanuló a nyelv szépségével

megismerkedjen. Nekem nem volt lehetőségem, szótár hiányában, az ismeretlen szavakat lefordítani. Sok esetben számomra értelmetlen szöveget kellett megtanulnom. Ilyen körülmények közt nehéz megismerkedni a nyelv szépségével. Bizonyítványt azért kaptam a tanév végén, mert a többi tantárggyal nem volt nagyobb nehézségem.

GASSMANN ANTAL (Dzsészy)

1949 októberének egy szép reggelén indultunk el [Szauer] Lajossal személyvonaton az ismeretlen Passau felé. Feszülten néztünk az út elé és féltünk is egy kicsit. Az 50 Pfennig gyorsvonat többletre már nem tellett, így egész nap úton voltunk és csak késő délután érkeztünk meg Grubwegbe. Megtudakoltuk az utat Waldwerke felé. Nehéz koffereinkkel megindultunk hegynek fölfelé. Gyakran meg kellett állnunk erőt gyűjteni. Halálfáradtan érkeztünk meg a lágerbe. Pihenésről azonban még nem volt szó. Üres szalmazsákokat kaptunk és indultunk ismét hegyre föl a paraszthoz, szalmát koldulni. Testileg-lelkileg kikészülve érkeztünk vissza a legfelsőbb barakkba. Ott a „Dedó”-ban kaptuk meg fekvőhelyeinket. Új életszakasz kezdődött számunkra, kemény és nélkülözésekkel teli, de nagy hatással további életünkre. Jól emlékszem, hogy három nap múlva levelet írtam a szüleimnek: pénzt kértem, hogy minél előbb visszamehessek hozzájuk a lágerba. Pénz nem jött, én pedig lassan beleilleszkedtem a barakk-internátus életébe. A kemény tél után Lajossal együtt jól beleszoktunk a közösség gondoskodó életébe.

Az 1950/51-es télen a barakkokban nagyon hideg volt, a szél befújta a réseken és hasadékokon, a víz gyakran befagyott a vödörben vagy a mosdó-edényben. Az ügyeletesnek már 5: 30-kor fel kellett kelnie tüzet rakni. Az ajtótól balra egyládában volt a szén és fa. A papír hiánycikknek számított. A fát egész vékony forgácsokba kellett vágni, hogy tüzet fogjon. 6 órakor volt az ébresztő. Ha nagyon-nagyon hideg volt vagy erősen esett, akkor már az ágyból kezdtek kiabálni, hogy „bumm a lavór” s utána a többiek: „bumm, bumm” sorjában. Mindenki melegíthetett magának a mínusz 20 fokos hidegben, a lavórban egy kis vizet, hogy macska-mosdást végezzen. Utána öltözés és ki a barakk elé, a Pajor-vezette reggeli tornára. Olykor, ha friss hó esett, szabad volt kint hóval megmosakodni. Ha nem volt túl hideg, kb. 80 métert futottunk le a hegyen és a nagy mosdó teremben derékig kellett megmosakodnunk a jéghideg vízben (edzés) és megtörölközve fölöltözni és megint fölzaladni a hegyre.

A „Dedó”-ban mintegy 16-an laktunk. Scherg Lajos volt a szobaparancsnok. Vámos tanár úr is a szobánkban lakott, volt egy külön sarok, amit egy függönnyel választott el magának. Az idősebb diákok: Páhi Sándor, Pasztusics Pista, Lisicsinszky István, Szauer Lajos, Báró, Buza György, Virág Béla, Fritsche Pista és én, Gassmann Antal (Dzsészy). A „Dedó”-ban vidám életünk volt. Ha a fiatalabbaknak bajuk volt a tanulással, az öregebbek segítettek délután. Ezért gyakran a kicsik mehettek (kellett menniük) le a hegyen a konyhába, a nagyok ételét fölhozni.

Talán 1951-ben volt, hogy egy új, fiatal diák, Barcsay Ákos és a nővére Andrea, akiből később apáca lett (én úgy tudom, hogy ápolónő, *K. L.*), került hozzánk. Ákos még elemista volt. Gyakran neki kellett Scherg Lajosnak az ebédjét felhozni. Egy szép napon Scherg megint küldte Ákost, hogy hozza neki az ételt. Ákos megkérdezte, hogy miben. Hát a lábosomban. Itt nincs lábos! Hát akkor hol van? A szekrényben! Scherg odamegy a szekrényéhez, kinyitja az ajtaját, hát ott van egy pár elmosatlan edény, már a penész is belepte. Szabály szerint mindenkinek evés után el kellett mosogatnia az edényét hideg vízben. Aznap este Ákos megkapta az első „szoba-simá”-ját. Mivel nagyon kicsi volt és fiatal, ez kemény büntetés volt a számára.

Nyáron, ha nagyon meleg volt, Pajor tanár úr, a Mókusunk, Liscsinszky Jancsival, egy pokróccal és párnával fölment a hegyre a kis erdőbe egy kis ebéd utáni pihenőre. Jancsi nem ment vele szívesen, de nagyon jót tett neki. Az erdőcskében sok mókus élt és mikor ketten visszajöttek, mindég ezekről a helyes kis állatokról beszéltek. Azt hiszem, így ragadt Pajorra a „Mókus” név. Ezek a pihenők nagyon fontosak voltak Jancsi számára. A háború, menekülés és kevés élelem miatt Jancsi kisgyerekként nagyon beteg lett és már attól féltek, hogy meghal. Jöttek az amerikai katonák és mikor látták, hogy Jancsi milyen rossz állapotban van, orvost hívtak. Ez személyesen kerített egy csirkét és levest csinált belőle. Napokon át ezt a tyúklevest kellett ennie és így visszanyerte erejét. Babuci szerint ez a leves mentette meg az életét.

Ritkán fordult elő, hogy valaki csomagot kapott a szüleitől. Ha mégis előfordult, akkor gyalog el kellett menni érte Passau külvárosába, Ilzstadtba. Az út egy irányba kb. 3 km volt. Nekünk 13-15 éveseknek ez elég messze volt. Az út a Duna mellett vezetett és nem mehetett senki sem egyedül. Két-három diáknak együtt volt csak szabad mennie. Egy szép napon én is kaptam csomagot. Mikor kinyitottam, 1 kg disznózsírt találtam benne. Ez nagy kincs volt. Mikor a csomag tartalmát kivettem az asztalra, sokan körülálltak és csodálkoztak. Ilyen még nem volt. Másoknak inkább édességet küldtek, ami akkoriban ritkaságszámba ment. A zsírt látva mindjárt hoztam a kenyéradagomat, asztalhoz ültem, aminél ettünk is, meg a házi feladatot is csináltuk, és elkezdtem a zsírt a kenyérre kenni. Minden héten szerdán és szombaton kaptunk egy hosszúkás cipőt. A kicsik szombaton egy kis cukrot meg tejport is kaptak. Úgy kellett a kenyeret beosztanunk, hogy a következő pár napon reggelre is, meg estére is jusson.

Egy szép nap vastag irkafüzeteket kaptunk. A már teleírt lapokat kiteptük tűzgyújtás céljából. De maradtak üres lapok is. L. Pityu meg Báró, akik nagyon jól rajzoltak, elkezdtek a még üres lapokra lerajzolni a szobatársakat. Rólam is készítettek egy jó rajzot: egy nagy szelet kenyéren egy nagydarab zsír és előtte egy éhes diák. Alatta ez állt: „a zsírpapír királya”. Néhány hónap alatt sok jó rajz gyűlt össze és senki sem akarta a füzetet eltűzteni. Titokban Mókus tanár úrról is volt benne több rajz.

Néha előfordult, hogy vasárnap kora reggel egy ember állított be és friss zsömlét árult. Egy zsömlét 4 Pfennigért, kettőt 7 Pfennigért. Csak kevesen tudták megengedni maguknak a zsemlet, pedig mindenki mindég éhes volt.

Az internátustól keletre volt egy nagy rét, ami a láger felé lejtett. Mindjárt a kis kocsitól mellett ástunk egy személgödröt, oda hordtunk minden hulladékot. Nyáron aztán ennek megfelelően kellemetlen szagot árasztott. Ennek ellenére szép időben futballoztak ott. Ha a játékosok a lejtő végén nem vigyáztak, akkor a labda tovább gurult, gurult egészen le a völgybe, és jó ideig eltartott, mire visszahozták.

Mi fiatalabbak akkor már hallottunk egyet- s mást az indiánokról. Eljártunk hát a közeli erdőkbe, ahol nyilat és íjjat készítettünk. Konzervdobozokat használtunk célnak. A Pajornak tetszett, hogy ilyen módon sporttal töltöttük az időnket.

Waldverkében ismerkedtem meg a volleyballal. A tábori boltocskával szemben volt egy kis szabad tér, ahol mindég lógott egy volleyball háló. Minden szabad időnkben volleyballt játszottunk öt-öt játékosal a háló két oldalán. Rám nagy hatással volt ez a test-kontaktus nélküli sport, ami nagy reakcióképességet követelt és gondolkodást is igényelt.

Szép időben, vasárnaponként, az iskolaépület előtti kis térre ping-pong asztalt állítottak. Egyik osztálytársam, Mustó Áci volt az egyik legjobb játékos. A labdát messziről, az asztal szintje alatról tudta visszaadni. Ezt mi, akik alig tudtunk játszani, nagyon csodáltuk. Akkor majdnem minden diáknak rövidre volt vágva a haja, csak M. Ácinak volt egészen

hosszú, a tarkójáig érő haja, mint az manapság sokaknál divat. Áci testvére, Mustó Tamás volt osztályunk legkisebb és legokosabb tagja. Nagyon vicces fiú volt. Sokszor felfüggesztette magát a nyújtóra, néhányunknak a nyújtóba kapaszkodó kezét kellett tartanunk a többiek meg a lábát húzták. Így akart megnőni és olyan magas lenni, mint a többi osztálytársa.

Raab Feri bácsi angolt tanított az alsó osztályokban. Engem arra szemelt ki, hogy háromnaponként egy vesszőt (vékony pálcát) szerezzek neki. Ha aztán nem tudtuk vagy csak rosszul tudtuk az angol szavakat, akkor kaptunk a kezünkre. Ez eléggé fájt. Néha úgy megdagadtak az ujjaink, hogy délután alig tudtunk házi feladatot írni. Ez volt akkor a tanítási módszer, amit egyes tanárok használhattak és használtak is. (németből – K. L.)

KESZLÉRI LAJOS (Luki) meséli, hogy nevét azért kapta, mert az angol órán képtelen volt a lucky szót helyesen kiejteni és mindig „luki”-nak mondta. Hát így... (K. L.)

BARCSAY ÁKOS

Liscsinszky Pityu vitt magával 1950 januárjában Passaubá. Ők nem messze laktak tőlünk Alsó-Bajorországban, s gondolom tőlük hallottunk a passauai magyar iskoláról. A grubwegi állomásról az esti sötétben gyalog vonszolt maga után. 8½ éves voltam. Rögtön bemutatott a Mustó családnak, ahol sok sárga pulóveres gyerek üdvözölt kedvesen. A Dedóba kerültem; egyetlen elemista voltam az internátusban. Ezért – s mert inkább vékonydongájú és kis növésű voltam – nem a szokványos nevelésben részesültem, hanem külön felügyelet alatt álltam. A Nagylisci mellett főleg szobaparancsnokom, Scherg Lali nevelt. Kemény nevelés volt, de mivel igazságos is, ezért úgy érzem, lelkileg sem sérültem meg ebben a miliőben. Szerettem ott lenni, persze csak ca. a harmadik hónaptól kezdve, mert addig inkább siránkoztam, főleg estefelé, honvágyam volt, először voltam távol családomtól.

Az alsóbajorországi faluban hamar elfelejtettem magyarul, s bár Édesapám nekiállt tanítani minket (nővéremet, Andreát is), 1950-ben már alig beszéltem anyanyelvemet. Szüleim ezért azt tanácsolták, hogy ne a negyedik elemít folytassam, hanem menjek vissza a harmadikba, úgyis egy évvel előbbre voltam korosztályomnál. Ezt megtettem és heteket töltöttem már az elemi harmadik osztályában, amikor a Tiszi meglátogatta az elemit és rám nézve azt kérdezte, hogy negyedikes létemre mit keresek a harmadikosok között. Ezzel rögtön a negyedikések közé ültetett. Visszanyertem egy évet, ami már csak azért is jó volt, mert később nyolcra kilenc évre emelték a németek a gimnáziumi osztályok számát. Jellegzetes azonban ez a kis jelenet arra, hogy mennyire ismerte Ambrus Szaniszló a rábízott diákokat, a legkisebbeket is. Az internátusi élet nagyobb feladatok elé állított, mint az iskola, ahol bemelegítésnek nemcsak az egyszeregyet, hanem Nagymagyarország vármegyéit, fővárosaikkal együtt soroltuk fejből kórusban. Először is meg kellett tanulnom, hogy a magántulajdon relatív, amennyiben játékokról van szó. Pillanatok alatt közhasználatban volt a kis jeepem és a foci-társasjátékom. Nem vette el ezeket tőlem senki, de nem is kérdezték, hogy játszhatnak-e vele. Ehhez hamar hozzászoktam, alternatíva úgysem létezett.

Mint elemista nekem jutott az a feladat, hogy a Dedó reggeli „kávóját” egy kisebb vödörben felhozzam a dombon a konyhabarakkból. A vödör túl nehéz volt, a fekete lötyty azonban forró. Utóbbit minden nap tapasztaltam, mert mindkét alsó lábszáramat végiglocoltam vele, mire felértem a szobába.

A rendtartással, mosogatással stb. elég sok nehézségem támadt. Ennek egyik – részemre drámai – jelenetét, a sok koszos csajka esetét Dzsieszy már leírta. Csak annyiban tévedett, hogy nem szobasimát kaptam, sőt ezért a nagy kihágásért még a szokásos pofont sem, hanem azzal fenyegettek meg nagyon szavahihetően, hogy el kell hagynom a Dedót és

az Erődbe kell átköltöznöm. Ez igazán szomorúságot és sírást okozott. Szerencsére megkegyelmeztek, maradhattam a Dedóban.

Egyszer estefelé szobatársaim arról tanakodtak, hogy milyen következménnyel járhat az éjszakára előrejelzett vihar, száz kilométeres széllel. Ezeket hallgatva az lett komoly meggyőződése, hogy reggelre a Dunában fogunk ébredni. Felvettem téli bundámat és sapkámat és így töltöttem az éjjelt. Jól aludtam – hisz a tőlem telhetőt megtettem – de reggel mégis örültem annak, hogy megszokott helyünkön vagyunk.

Ennél is jobban féltem, amikor égett az 5-ös (azt hiszem) barakk. A nagyok elmehettek oltani, a kisebbek pedig azon izgultak, hogy ne kerekedjen nagyobb szél, mert az egész tábor leéghejt volna. Másnap alaposan szemügyre vettem az 5-ös maradványait, amelyek csekélyek voltak, hisz teljesen leégett a barakk.

Első magyar népdalomat (Általmennék én a Tiszán) Liscsi Jancsi (Joe) tanította nekem, meghozza suttogva, mert takarodó után dugtuk össze fejünket ágyainkból.

Különben sokat fociztunk, még fönt a Firmianguton is, sokat éhezünk és általában jó kedvünk volt. A csütörtöki fehérkenyér adagom elfogyott, mire felértem vele a Dedóba, pedig azt hiszem, két vagy három napig is el kellett volna tartania. De a kezemben levő friss kenyér illata és a hatalmas éhség a gyomromban nem férhettek meg sokáig egymás mellett.

Elemista osztálytársaimra nem emlékszem, keveset találkoztam velük, mert ők szüleikkel laktak a táborban. Inkább az első gimisekkel voltam, azoknak gondjait hallgattam, felkérésre kikérdeztem a latin szavakat, s előre izgultam már a jövő évtől, amikor biztosan megismerkedem majd Körmöczy vonalzós körmöseivel. A cserkészeten nem vehettem még részt, de izgalommal hallgattam a beszámolókat a nagy számháborúkról.

Még néhány részlet, ami ebből az időből a fejemben maradt:

-Sauer lapockája gyakran kiugrott, azt hiszem néha kihasználta ezt a képességét, ha már nem volt más védelme.

-Dzsieszy kitalálta, hogy ő egy G-man, s azt nem szabad „lelőni”. Nem tartottuk ezt egészen fair play-nek, hiába „lovagoltunk” sokat és raboltuk ki a postakocsit, őt sosem támadhattuk meg, ő viszont szabadjára végzett velünk. Mintha legtöbbször a postakocsis szerepe jutott volna nekem.

-Néha megviccelték egymást a nagyok, ilyenkor a bosszús, pórul járt fél kilométereket üldözte a csínytevőt. Valami jégcsap-az-ágyban eset maradt meg, mintha Paszta lett volna az egyik szereplője.

-Kedvenc időtöltésemhez tartozott a takarodó utáni May Károly Winnetou-meséje, amit Fritsche adott elő nagyon élvezhetően.

-Nagyliscki karikatúrás nagykönyvére én is emlékszem, benne jómagamra is halványan, mintha egy köptetőt tartó kisfiú éppen egy nagy pofont szenved el.

1951 őszén nem Passauban kezdtem a gimit, hanem Niederaudorfban. Onnan azonban még az első iskolaévben – 1951 januárjában – újból Passaubá és itt megint a Dedóba kerültem. (A niederaudorfi néhány emlékemet külön fejezetben írom le.)

Az 50-51-es I. gimi osztályából még emlékszem Mustó Tecára, akivel nagyon jól megértettük egymást, persze nővéremre Andreára, aki akkor jött először Passaubá s akiből nem apáca, de nővér, azaz betegápoló és nővérképző lett, a Kis-Szauerre, akivel jól lehetett focizni, Buddhára (Keszleri Imre), akivel ministráltunk és később cserkészkedtünk, majd Bauschlottban még a Mária Kongregációnál is segédkeztem neki, Mausra (Virág Béla), akivel az érettségiig együtt koptattuk a padot.

Körmöczy – szerencsénkre – már kivándorolt, míg tanáraink – azt hiszem – nagyjából már a későbbiek voltak. Úgy emlékszem, hogy Kaposy Márta, Dr. Orbán László velünk együtt, 1951-ben jöhettek át Niederaudorfból.

IGO-KEMENES PÉTER (Kis-Kemcsi)

[Niederaudorfból] aztán nagyon hamar átkerültünk a waldwerkei barakktáborba, ahol természetesen a „dedósok” közé kerültem, Titi bátyámmal együtt. Pajor tanár úr halt a dedós barakk pokróccal elkülönített sarkában. Az élet kemény volt, de az emlékeim általában kellemesek. Jó tanuló voltam. Hétéves fejem, mint a szivacs, szívta magába mindazt: éneket, verset, számokat, amit hallottam. Ezért aztán közkedveltnak éreztem magam. Ezt az időt Titi talán jobban megszenvedte, mint én. Az okokra nem emlékszem, de szegénynek nagyon sok baja volt tízévesen a környezetével. A gyermekpszichológia nem nagyon tört be a waldwerkei táborba, és őt sokszor büntették (vajon miért?).

Néhány érdekesség maradt meg az emlékezetemben. Például, hogy jegyre kaptunk bizonyos élelmiszereket, így a heti cukor adagunkat, amit természetesen azonnál el is fogyasztottam. Arra is határozottan emlékszem, hogy az ételért sorban álltunk, csajkával a kezünkben, amibe a forró levest belemerték. Nos, az én csajkám lyukas volt. Választhattam: vagy kifolyik a leves és éhes maradok, vagy megégetem a kezemet. Nehéz konfliktus egy hétéves gyermek számára! A megoldást megint bátyámnak köszönhettem, aki – először csak kívülről, legközelebb pedig már belülről – kenyérbéllel betömte a lyukat; ez azután beépült az életösztóneim közé.

Egészében véve, a waldwerkei időre szívesen emlékezem vissza, a szalmazsákok és a hideg, széllel bélelt barakkok ellenére is. Csendes és okos gyerek voltam, így hát kedveltek. Konfliktusom nemigen volt sem társaimmal, sem a felnőttekkel. A vidék szépsége, a napsütéses séták a közeli kis tóhoz: ezek maradtak meg bennem. Órák hosszat feküdtem a mély fűben és bámultam a felhőket. És ez a kellemes közérzet csak tovább érlelődött bennem, amikor az iskolával együtt mi is Lindenbergbe kerültünk.

IFJ. INÁNTSY-PAP ELEMÉR (Elemérke)

Miután [Németországban] a politikai szituáció nem változott, a magyarok zöme igyekezett kivándorolni, hiszen a szétrombolt Németország jövőjében senki sem bízott. A kivándorlások következtében kiürült a tábor, és 1951-ig már csak az iskolára való tekintettel létezett még.

A passauai fabarakk menekült iskolának a napjai meg voltak számlálva. A waldwerkei menekülttáborra 1951 júliusában feloszlítás várt. Az iskoláért felelős iskolabizottság már hónapokkal előre elkezdett egy másik, az iskola céljaira alkalmas épületet keresni. Ebben a német segítőszervezetek is támogatták.

Aztán feloszlatták a tábort is, mert a gyár munkásházakat akart a barakkok helyére építeni – ami meg is történt.

Sorakozó

Ballagás

Firmiángut

1947. Tanári kar

Elöl balról:

Regős János

Kálózdý Nándor

Csejtey Béla

Inántsý-Pap Elemér

Feketéné Korény Livia

Polonkay Tivadar

Hátul balról:

Walter Gyula

Körmöczy Zoltán

Raab Ferenc

Magyary Tibor

1947. Mátéffy István

Fekete Sándor a barakkszobában

Grosz Ferenc

1948. Második leányinternátus

Ülők balról: Erneyi Márta, ? Gabi, Bogár Márta, Berecz-Tarna Sarolta, Livia néni
Állók balról: Spolarich Hanna, Lill Vera, Mészáros Éva, Medzihradszky Marianne,
Pozsgay Éva, Porer Baby, Pongrácz Baby, ? Erzsike

Barakkszoba

1948. máj. 15. Geőcze Zoltán, Székely Kálmán, Thiringer Tamás

1948. Vecsey Dénes, Porer Elek, Thiringer Tamás

1948. aug. 1.

Balról: Zimonyi Péter, Faber Oszkár, Bíró Zsigmond, Csejtey Béla, Kaczvinfalvy Pál, Angyal Károly, Kálózdý Nándor

Ünneplő közönség, Csejtey Béla orgonál

Kálózdy Nándor

Polonkay Tivadar

Feketéné Korény Livia

Raab Ferenc

Regős János

Magyary Tibor

Pausz László

1949. október. Kisdíákok csoportja

Osztály a Dunánál.

Balról: Fekete Sándor, Eberhardt Vendel, ? , Pasztusics László,
Raab Ferenc, Páhi Sándor, ? , Svéda István, Raab Margit

Vámos János osztálya
Állók balról: Raab Baba, ?, Eberhardt Vendel, Vámos János tanár,
Pasztusics László, ?
Guggolók balról: Páhi Sándor, Svéda István?, Fekete Sándor

Légió szoba Pajor Elemérrel

1949. Balról: Mátéffy István, Zágon Alajos, Thiringer Tamás,
Óváry Klári, Székely Kálmán, Györeý Géza

1949. szeptember 11. Beíratás a gimnáziumba.
Hátsó sor balról: Gulden György, Székely Kálmán, Raab Baba, Raab Mari?
Középen: Körmöczy Ági
Elöl: Regős János, Raab Ferenc

1949? Tanári kar

Balról: Körmöczy Zoltán, Raab Ferenc, Polonkay Tivadar, Inántsypap Elemér, Csejtei Béla, Kálózdy Nándor, Korény Livia, Magyar Tibor, Regős János, Walter Gyula

1949. ősz. Tanári kar

Balról: Regős János, Raab Ferenc, Ambrus Szaniszló, Polonkay Tivadar, Korény Livia, Inántsypap Elemér, Vámos János, Körmöczy Zoltán, Mustó Sándor

1949? Raab Ferenc osztálya

1949-1950. *Dedó* részlet

Balról hátul: ?, Szauer Lajos, Liscsinszky István, Gassmann Antal, ?,
Balról elől: ?, Liscsinszky János

1948-1949. A Nagy Ötödik

Állók: Gulden György, Zágon Lajos, Wiandt János, Toppler Jenő,
Óváry Klári, Dolesch Gyula, Mustó István, Scheer Oszkár
Ülők: Mátéffy István, Szabolcs Béla, Inántsý-Pap Elemér

Balról: Zágon Lajos, Willner Ervin, Schöpflin Sándor,
Gulden György, Friedrich Ottó, Takács Tibor

1950. Szappanos István

1950. Emlékmű. Baloldalon Hauth József, jobboldalon Svéda István

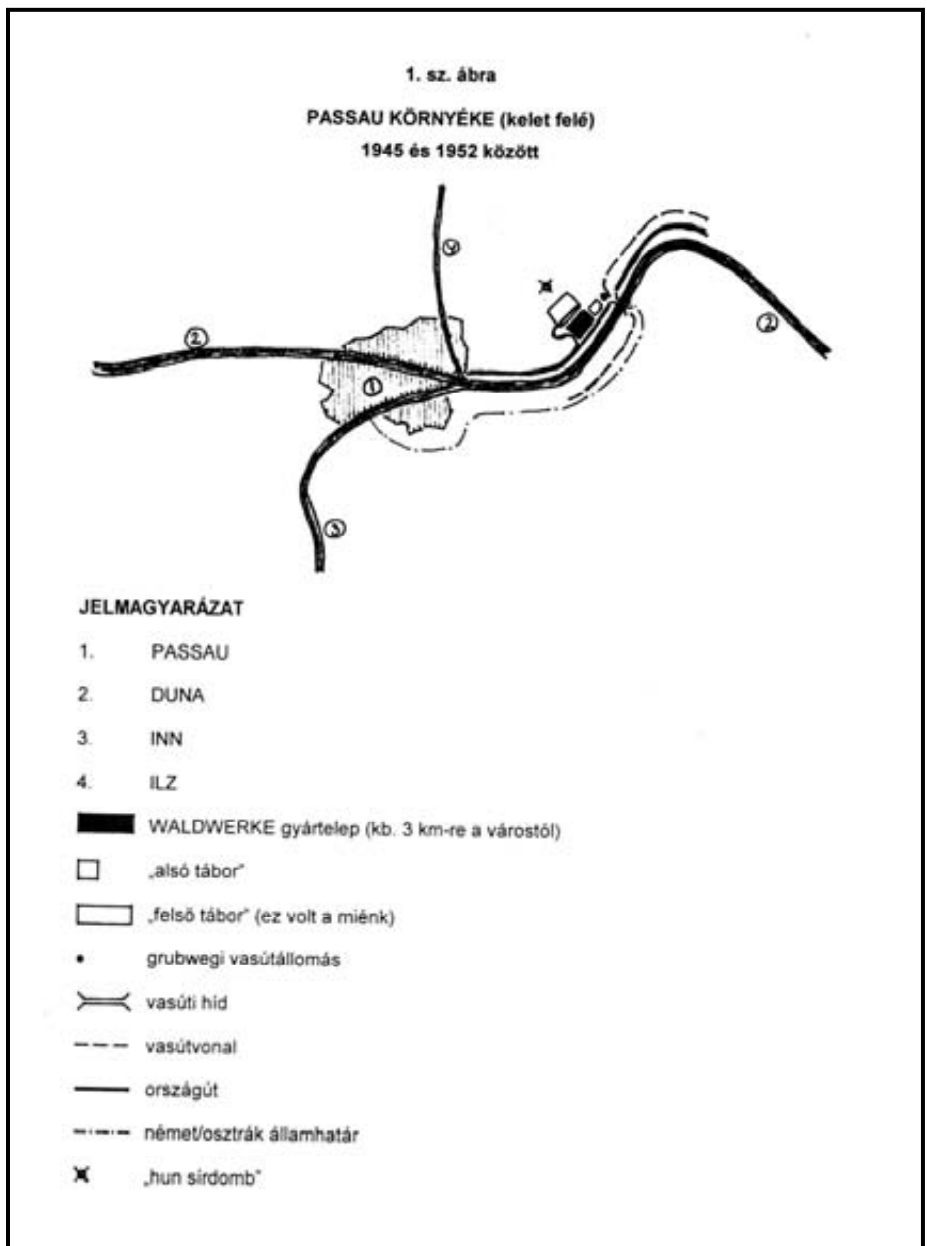

IN MEMORIAM HUNGARORUM
Az 1945 után elhunyt magyar katonák sírhelye
egy Passau közelében lévő temetőben

FÜGGELÉK

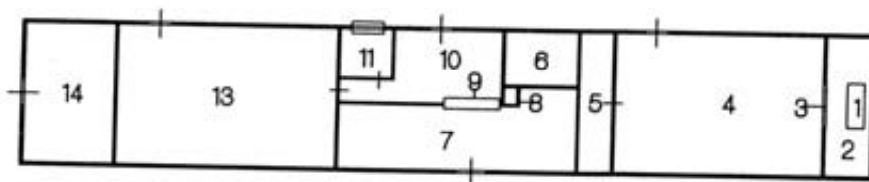
Dokumentumok, emlékek

Liscsinszky István ábrái 1, 4, 6

4. sz. ábra

**A WALDWERKE FELSŐ TÁBORA
KÖZÖSSÉGI ÉPÜLTÉNEK ALAPRAJZA**
(nem méretarányos, csak a funkciók megjelölésére szolgál)

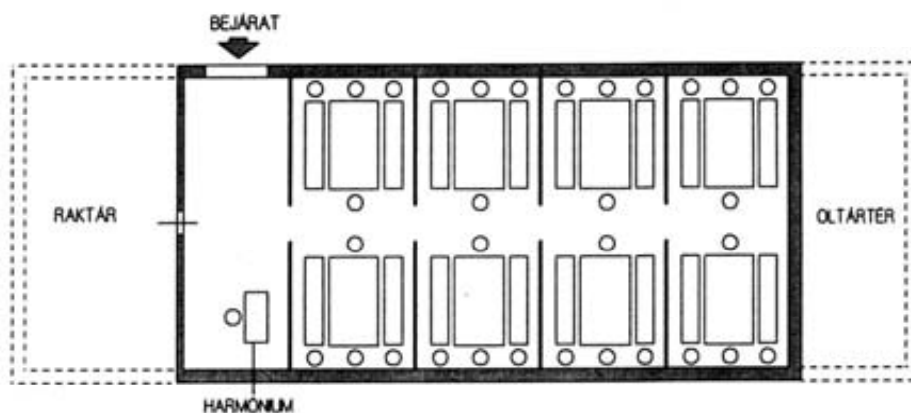

JELMAGYARÁZAT

1. Oltárasztal
2. Sekrestye
3. Fügöny (felirat: Jöjjetek, imádjuk az Urat!)
4. Iskolaterem/templomtér
5. Az iskola raktára/szertára/könyvtára
6. Konyharaktár
7. Központi konyha
8. Itt volt a „bolond Zoli” kócerája
9. Ételkiadó pult
10. Előtér
11. Schirilla úr üzlete (itt volt cukorka darabra)
12. Kiszolgáló ablak
13. Közösségi terem
14. Régebben elemi, később Raab lakás

6. sz. ábra

**A PASSAUI MAGYAR ISKOLA
OKTATÓTERMÉNEK ALAPRAJZA**
(nem méretarányos)

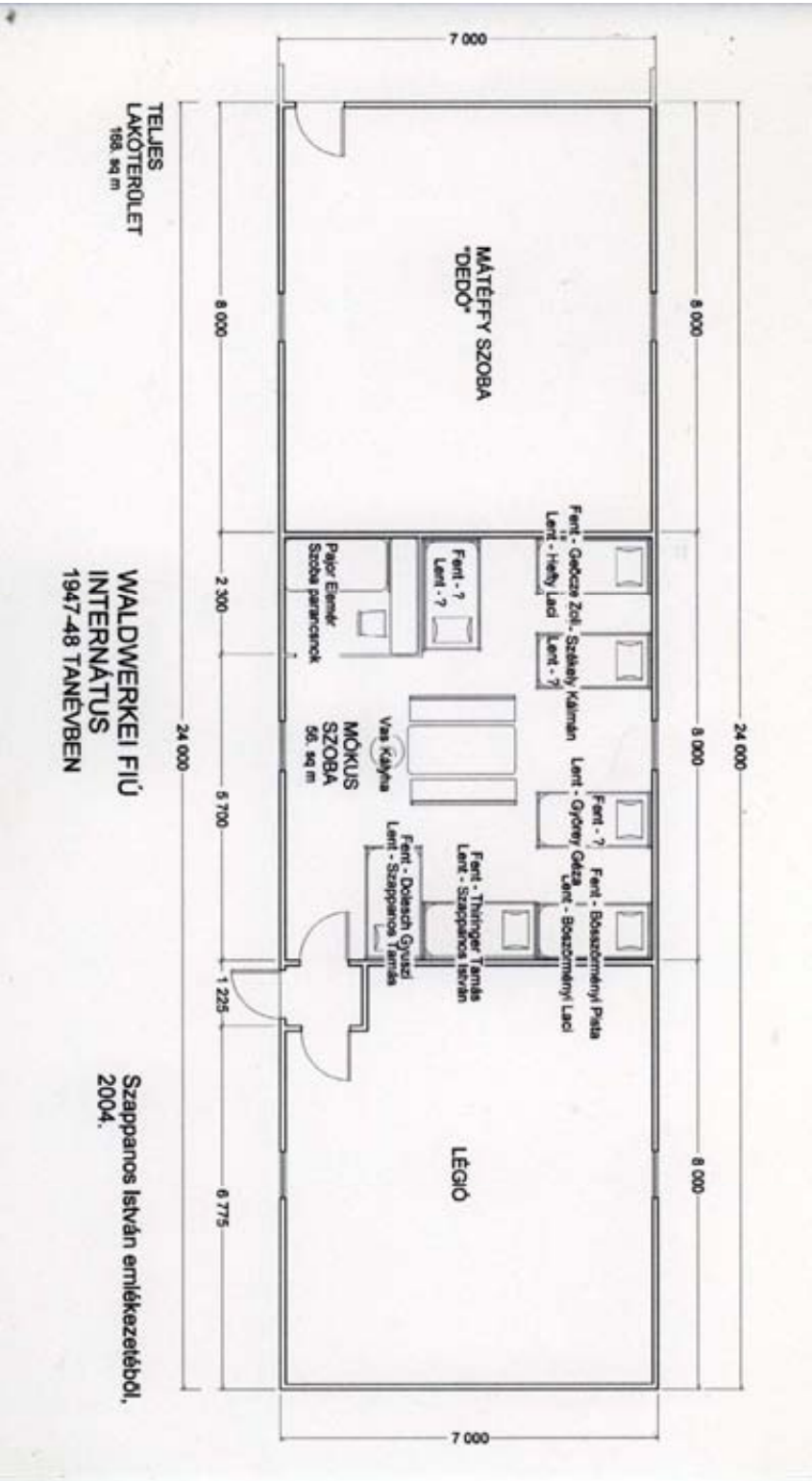

—— Leakasztható térosztó-lapok (kemény bútortápból)

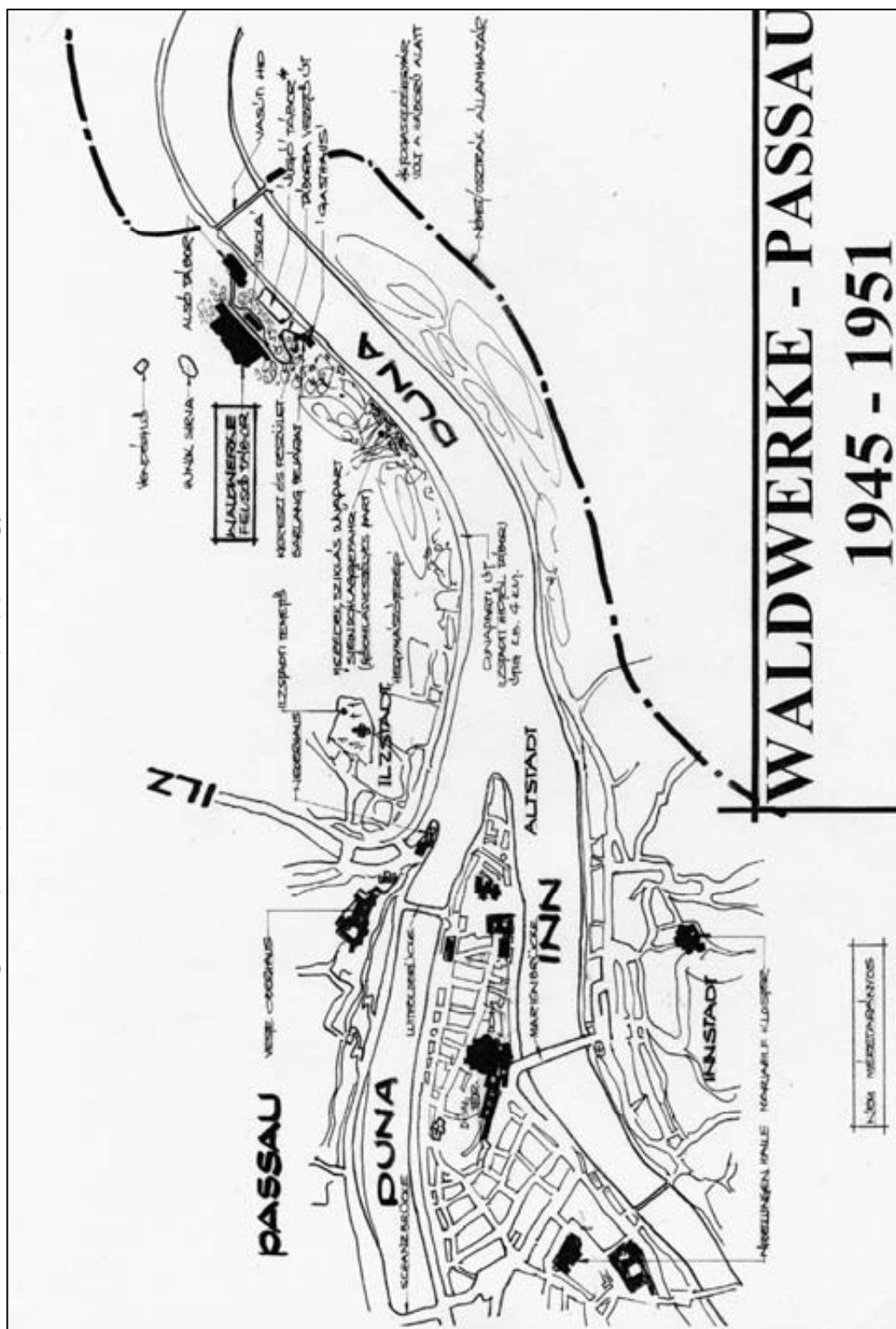
Osztályonkénti berendezés:

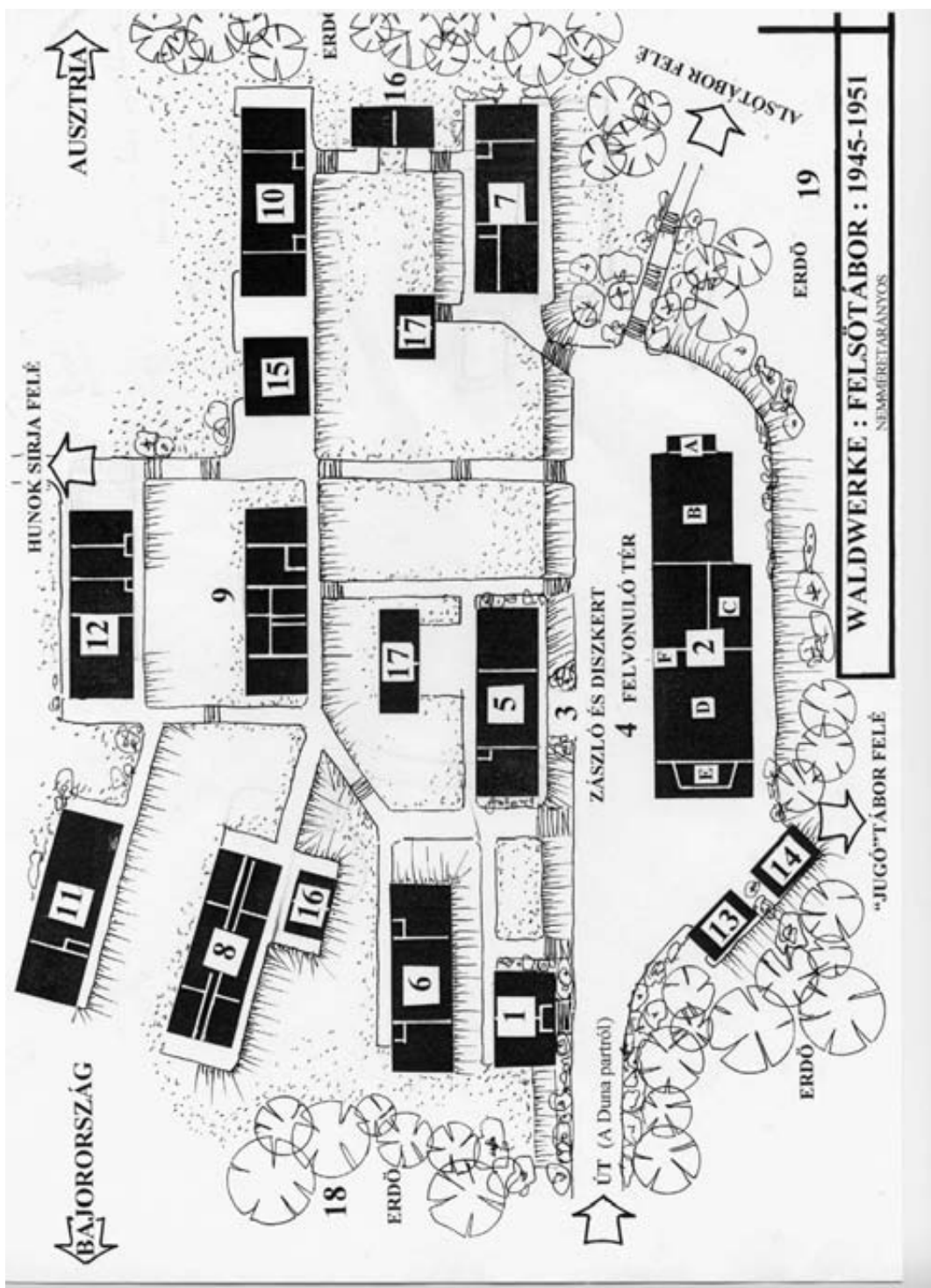
asztal, 2 pad, 1 tanári és 3-4 diákszék, így max. 14 férőhely, de lehetett két egységet összevonni, csak akkor a tantervet hozzá kellett igazítani (lehetett, mert senkinek sem volt más dolga).

Mindenesetre a max. összférőhely olyan 110 lehetett.

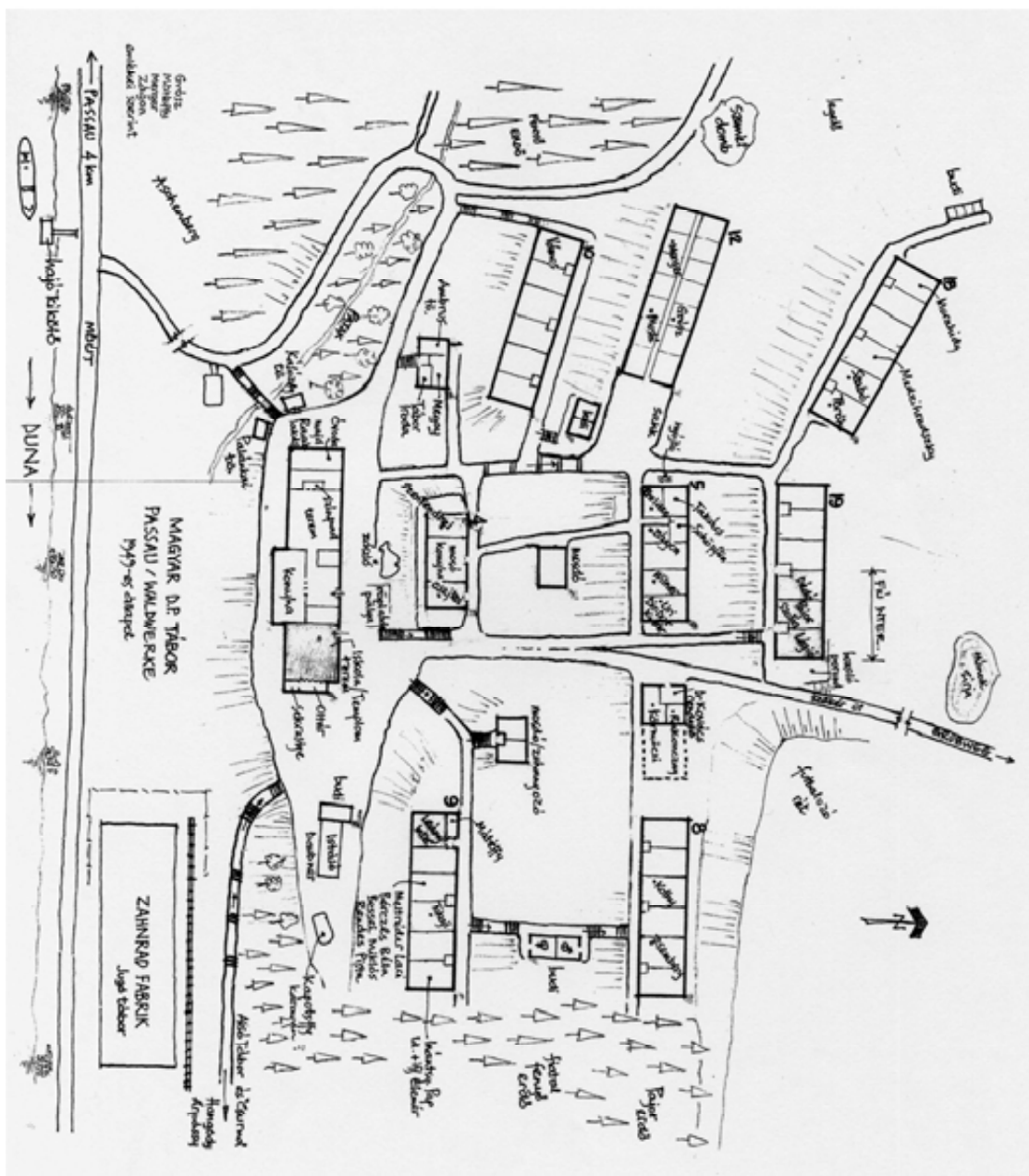
Zágon Lajos rajzai a táborról (1-2) jelmagyarázattal

Jelmagyarázat Zágon Lajos „Waldwerke Felsőtábor” rajzához

1. **TÁBORVEZETŐSÉGI BARAKK**
Megy László dr., Olivér, „Bébi”, László jr.
2. **KÖZÖSSÉGI ÉPÜLET BARAKK**
A. templom B. iskola C. konyha D. terem
E. színpad F. Schirilla üzlet (49 után)
3. **ZÁSZLÓ ÉS DÍSZKERT**
4. **FELVONULÓTÉR**
5. **LAKÓBARAKK (12-es?)**
Csejtei Béla sr. és családja
Orvosi rendelő: dr. Szentirmay Gyula
Körmöczy Zoltán
6. **LAKÓBARAKK (7-es?)**
Walter Gyula ; Jóni Agathon, Judith
7. **LAKÓBARAKK**
Mátéffy István sr., István jr., Aranka néni ;
Magyar Tibor és Erus ; Pajor Elemér
Lányinternátus: Tarna Suci, Mészáros Éva, Kovács Ibolya,
Pongrácz Mari, Bogár Márta
8. **LAKÓBARAKK (14-es?)**
Dr. Mustó Sándor és családja ; Grósz Amália, Ferencz, „Muci”;
Pap Nelli ; Menger Ferenc ; Flórián „Ami” és Zoltán
9. **LAKÓBARAKK (5-ös?)**
Csonka Emil, Gulden György sr., György jr. ; Zágon Alajos sr.,
Alajos jr., István ; Schöpfung Sándor és Edesanyja ; Takács Mária,
Tibor és szülei ; Willner Ervin
Piff-Puff könyvtár, Thüringer Tamás, Murahidy Győző
10. **LAKÓBARAKK (19-es?)**
Zsembery Olga és Szilvia ; Kóti Erzsébet ; Gaál Magdi
11. **LAKÓBARAKK**
Medzihradzky Aladár, Babu Néni, Marianne, Gábor ;
12. **LAKÓBARAKK (18-as?)**
Bakos (Molnár) Ferenc, Ilonka, György, Géza, Ica ;
Fiúinternátus: Dedő, Mókus-szoba, Légitő
13. **LAKÓBARAKK**
Ft. Polonkay Tiadar
14. **LAKÓBARAKK**
Kálózdy Nándor atya, majd Msgr. Ambrus Szaniszló
15. **LAKÓBARAKK + ORVOSI RENDELŐ**
dr. Kovács Géza, Kompolti Dónai
16. **LATRINA** („budi”, „társalgó”)
17. **MOSDÓ BARAKK**
18. **FENYŐERDŐS DOMBOLDAL**
19. **BOKROS DOMBOLDAL**

Mátéffy István
rajza a táborról

Cserkészzet

Tamás THIRINGER
 Name - Nom - Name
10.6.1931.
 Date of Birth - Date de Naissance
HUNGARIAN
 Nationality - Nationalité
Assistant Scoutmaster
 Address
Passau, Waldwerke, Hung. Camp.
 Address
 Is a member of **DPHU** Scout Group Number **9.**
 Ist Mitglied der Pfadfindergruppe Nummer
 registered with the D.P. Division of the Boy Scouts International Bureau.
 enregistré à la Section P.D. du Bureau International du Scoutisme.
 registriert mit der D.P. Abteilung des Internationalen Pfadfinderbüros.
 Signature
 Unterschrift
 Traveling Commissioner for D.P. Scouts in Germany and Austria.
 Commissaire Valant pour les Scouts P.D. en Allemagne et Autriche.
 Reisekommissar für die D.P. Pfadfinder in Deutschland und Österreich.
INTERNATIONAL D. P. DIVISION
HUNGARIAN
 Stamp—Cachet—Stempel
 Signature
 Unterschrift
 Nationality
 Nationalité
 Identity Card No. **825,136** Issued on **22.6.1949.**
 Carte d'Identité No. Ausgegeben am

This Scout Identity Card is issued only to members of the D.P. Scout Groups who are duly registered with the D.P. Division of the Boy Scouts International Bureau; and is only valid when signed by both the Travelling Commissioner for D.P. Scouts in Germany and Austria, and by the registered Chief Scoutmaster of the nationality of origin.
 Cette Carte d'Identité Scout est délivrée seulement aux membres des Groupes Scouts P.D. qui sont bien enregistrés auprès de la Section P.D. du Bureau International du Scoutisme, et est valable seulement si elle est signée par le Commissaire Valant des Scouts P.D. en Allemagne et en Autriche et par le Chef Scout enregistré de la nationalité d'origine.
 Diese Pfadfinder Ausweis ist nur den Mitgliedern der D.P. Pfadfindergruppen gegeben die sich richtig mit der D.P. Abteilung des Internationalen Pfadfinderbüros registrieren haben, und hat nur Gültigkeit wenn sie von dem Reisekommissar für die D.P. Pfadfinder in Deutschland und Österreich unterschrieben ist, sowie von dem registrierten Pfadfinder Leiter derselben Nationalität wie die des Inhabers.
SCOUT IDENTITY CARD
CARTE D'IDENTITE SCOUTE
PFADFINDER AUSWEIS
BOY SCOUTS INTERNATIONAL BUREAU - D.P. DIVISION
BUREAU INTERNATIONAL DU SCOUTISME - SECTION P.D.
INTERNATIONALES PFADFINDERBÜRO - D.P. ABTEILUNG

Magyar Cserkészszövetség.
Magyar Cserkészszövetség.
Magyar Cserkészszövetség.
Thiringer Tamás...UF./szül...**31. 8. 10.**...**9. sz. Tóth Pál**
cserkészszövetség tagja, a Baidenburgban 1949. ápr. 9-16-ig megartott 8 sz.
cs. 1949. évi katonai tényleti cserkészszövetség tagjával elvett és 6. sz. katonai
képesítést nyert. A tényleti katonai fogadalomtételre vonatkozó fogadalomt
telt.
Baidenburg, 1949. április 16.
Magyar Cserkészszövetség
Tóth Pál
cs. táborparancsnok.

Schülerfahrkarte

Bitte Rückseite beachten!

Antrag auf Ausgabe von Schülerfahrkarten

für eine Fahrt ¹⁾
(Der Antrag ist auf Verlangen vorzuzeigen und bei Beendigung der Fahrt mit der Fahrkarte zurückzugeben.)

Ich beantrage eine Schülerfahrkarte

Klasse _____

von _____

nach _____

über _____

Passau, den 8 Juli 1949

Szappanos Thomas

(Unterschrift des Antragstellers, ausgeschriebener Vor- und Familienname)

für mehrere Fahrten ¹⁾
(Der Antrag ist auf Verlangen vorzuzeigen.)
Nach 12 Monaten ungültig, siehe Rückseite 14.

Ich beantrage Schülerfahrkarten

Klasse 3

zwischen Passau Abf.

und Wolfratshausen

über Mö., Dingolfing

Passau, den 8 Juli 1949

Szappanos Thomas

(Unterschrift des Antragstellers, ausgeschriebener Vor- und Familienname)

Bescheinigung

Der Schüler Thomas Szappanos, geboren am 27.7.1936
(ausgeschriebener Vor- und Familienname)

besucht von 1. Juli 1949 bis 1. Juli 1949

die ung. Mittelschule

den Unterricht in H.-Gymnasium ¹⁾ in Passau-Waldwerke
(Fach genau angeben)

Der Schüler ist ordentlicher Studierender ²⁾.
Die Anstalt ist staatlich — städtisch — staatlich genehmigt ³⁾.
Der Unterricht wird berufsmäßig gegen Entgelt erteilt ⁴⁾.
Die Schülerin erhält keinen Lohn und besucht den Unterricht regelmäßig ⁵⁾.
Der Schul-(Unterrichts-)ort des Schülers ist nicht gleichzeitig auch sein Arbeitsort
(Ort der Berufsausbildung, siehe Rückseite 4).

Die Eltern ⁶⁾ des Schülers wohnen Wolfratshausen Untermühl

Der Erzieher ⁷⁾ des Schülers wohnt _____

Der Schüler _____ wohnt _____

Der Wohnort des Schülers Wolfratshausen Untermühl Straße Nr. _____
(Wohnort) Platz _____

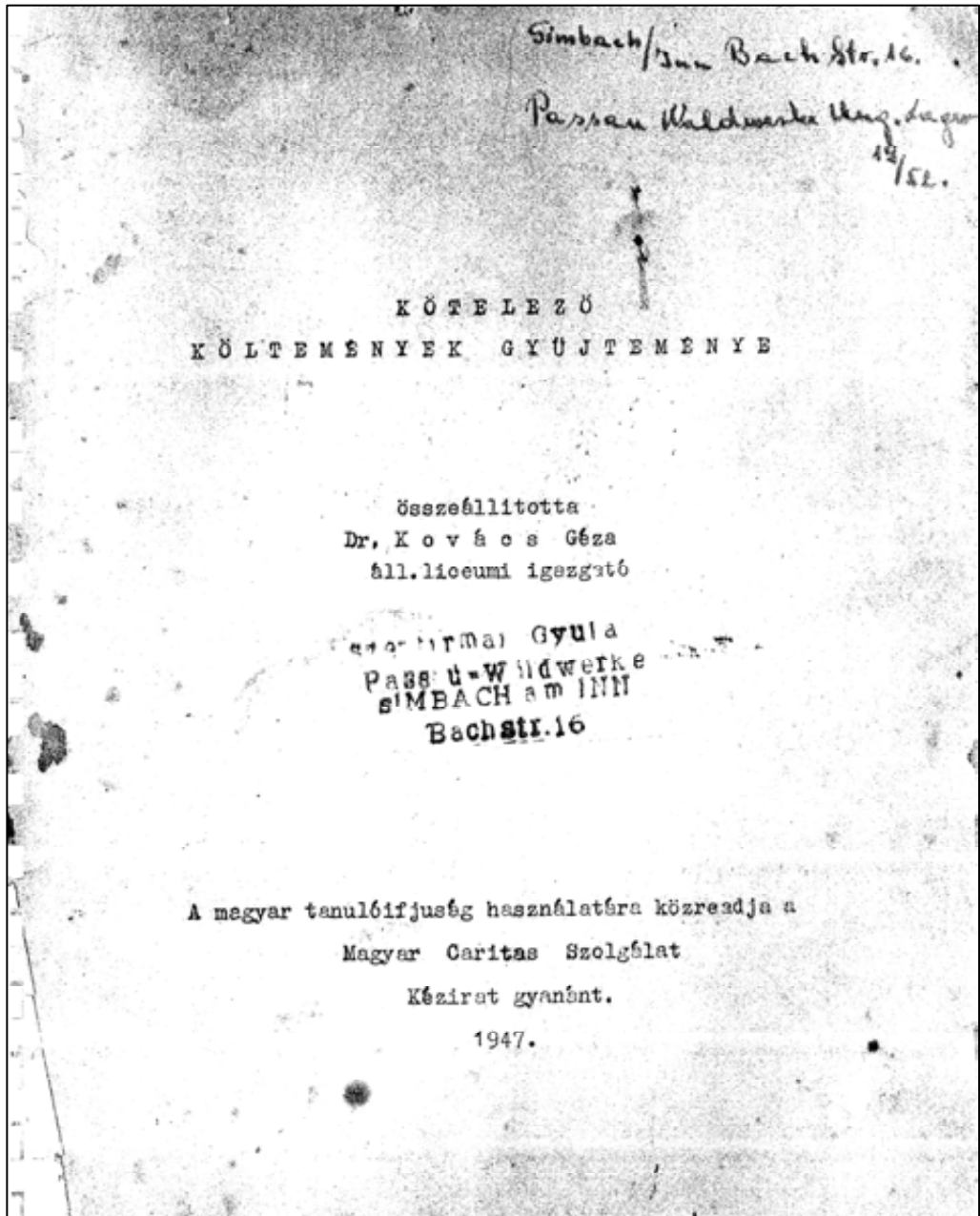
Die Richtigkeit bescheinigt:
Passau den 11. Juli 1949
Hefner
(Unterschrift des Schulleiters, Privatlehrers)

Angerische
Volks- u. Mittelschule
Passau

1) Schüler des öffentlichen Unterrichts
2) nur bei Besuchern von Hochschulen (siehe Rückseite 14)
3) nur bei Besuchern von Hochschulen (siehe Rückseite 14)
4) nur bei Berufsausbildung (siehe Rückseite 14)
5) nur bei Unverheirateten, Verwitweten und Geschiedenen (siehe Rückseite 14)
6) nur für Elternlose Schüler, die das 21. Lebensjahr noch nicht vollendet haben.

I 601 41 Antrag auf Ausgabe von Schülerfahrkarten A 5 b München 1.48 200 000 Sommer

Tankönyv fedőlapja

PRICE OF M. GOVT. FOR BAVARIA
243

<p>PASSAUI MAGYAR ISKOLA</p> <p>Hungarian Grammar-school Passau</p> <p>Ungarische Mittelschule Passau</p>	
<p>24-th szám. 1948. Number Number</p>	
<p>Bizonyítvány – Certificate – Zeugnis</p>	
<p><i>Skarpanos István</i></p>	
<p>aki az <u>1929.</u> év <u>dec.</u> hó <u>1.</u> napján <u>Hecskövénen</u> született és <u>ref.</u> vallása, az 1947/48. iskolai évben a Passau-i magyar <u>realgimnázium nyolcadik</u> évfolyamában a következő bizonyítványt érdemelte:</p> <p>Magaviselet-Conduct: <u>jól</u> Hit-és erkölcstan-Religion-Religion: <u>jól</u> Magyar nyelv-Hungarian-Ung.Sprache: <u>jól</u> Latin nyelv-Latin-Latein.Sprache: <u>jól</u> Angol nyelv-English-Engl.Sprache: <u>jól</u> Német nyelv-German-Deutsche Sprache: <u>jól</u> Francia nyelv-Französ.Sprache: <u>jól</u> Történelem-History-Geschichte: <u>jól</u></p> <p>A vizgatóbizottság határozata: <u>Érettségi vizsgálatot lehet.</u></p>	<p>who was born <u>1 December 1929</u> at <u>Hecskövén</u>, religion <u>Ref.</u> attended in 1947/48. schoolyear the <u>eighth</u> class of the Hungarian <u>Grammar</u> school in Passau Germany, and has merited the certificate as follows:</p> <p>Földrajz-Geography-Geographie: <u>jól</u> Természettan-Zoology-Naturkunde: <u>jól</u> Természettan-Physics-Physik: <u>jól</u> Bölcsélet-Philosophy-Philosophie: <u>jól</u> Mennyiségtan-Mathematics-Mathematik: <u>jól</u> Rajz - Drawing - Zeichnen: <u>jól</u> Ének-Song-Singen: <u>jól</u> Tornabetéls-Sport-Turnen: <u>jól</u></p> <p>The commission of examination has decided: Bescheinigung der Prüfungskommission: <u>authorised to take maturity examination.</u> <u>Berechtigt zur Reifeprüfung.</u></p>
<p>Issued at Passau, <u>1948. június hó 19-án</u></p>	
<p><i>Rege János</i></p> <p>Bizonyítvány</p> <p>The president of the commission of examination Vorstandender der Prüfungskommission</p>	<p><i>Leif Jolyde</i></p> <p>Certificate</p> <p>The principal of the school Schuldirektor</p>
	

PASSAUI MAGYAR ISKOLA

Hungarian Grammar-school Passau

Ungarische Mittelschule Passau

szám.
187. Number
Nummer

Bizonyítvány – Certificate – Zeugnis

Pummer Iván

aki az 1928. év márc. hó 24. napján

Budapest született és *ev.*

vallású, az 1946/47. iskolai évben a Passau-i

magyar *gimnázium - hetedik -*

évfolyamában a következő bizonyítványt érdemelt:

Magaviselet-Conduct: *jó - praiseworthy*

Hit-és erkölcstan-Religion-Religion *jó - eminent*

Magyar nyelv-Hungarian-Ung-Sprache: *jó - eminent*

Latin nyelv-Latin-Latein-Sprache: *jó - good*

Angol nyelv-English-Engl. Sprache: *jó - eminent*

Német nyelv-German-Deutsche Sprache: *jó - good*

Francia nyelv-Französ. Sprache: *jó - good*

Történelem-History-Geschichte: *jó - good*

A vizsgálóbizottság határozata:

feljebb osztályba léphet

who was born 24 March 1928. at *Buda-*

pest, religion *Ev.* attended in

1946/47, school year the *seventh* class of the

Hungarian *Grammar* - school in Passau

Germany, and has merited the certificate as follows:

Földrajz-Geography-Geographie: *—*

Természettudomány-Zoology-Naturkunde: *—*

Természettan-Physics-Physik: *jó - good*

Bölcsélet-Philosophy-Philosophie: *—*

Mennyiségtan-Mathematics-Mathematik: *jó - good*

Rajz - Drawing - Zeichnen: *—*

Tek-Song-Singen: *—*

Testnevelés-Sport-Turnen: *jó - eminent*

The commission of examination has decided:

Bescheinigung der Prüfungskommission:

authorized to attend higher class;

berechtigt zum Besuch höherer Klasse.

Passau, 1947. September 10-én.

L. L. L. L.

a vizsgálóbizottság elnöke

The president of the commission of examination
Vorsitzender der Prüfungskommission

L. L. L. L.

az iskola vezetője

The principal of the school
Schuldirektor

az amerikai katonai kormányzat vezetője
Command of Mil. Government
Militär-Gouverneur

A Magyar Ifjú címlapja

MAGYAR IFJÚ

a Passau-Waldwerke-i cserkészcsapat
kézírata

1. évf. 1. sz.

"Jó munkát!"

1947. V. 25.

BEKÖSZÖNTŐ.

Írta: dr. Tóth Tihamér +

Cserkész táborunk egyik csendes éjszakáján két kis őrtársamat elnyomta az álom...egyedül elmélkedtem az őrőz mellett...Csendes, csillagos éjszaka...Mögöttem az alvó tábor. Elöttem - bármerre nézek - erdő...erdő. Fölöttem milliónyi csillag megszámlálhatatlan tömege...

Kicsinyke földgolyónk évezredek s százazredek óta rohan a csillagok között és azokkal együtt. Hová rohan a Föld s az egész csillagvilág? Nem tudja senki az emberck közül.

Micsoda széddületes energiák forrongának azokon a távoli csillagteken s vizik előre s tartják össze az egész világegyetemet! Itt fölöttem a sok fénylő csillag...Ezer évvel ezelőtt a honfoglaló magyarok ugyanigy látták a csillagos eget, mikor sátruk előtt pihentek az éjszakákban...S a legelső ember, aki égre emelte fejét, ugyanigy látta. Micsoda pontosság! Mily erő! Mily rend! Hát mindez nem elég az örökkévalóságra? Nem, nem! Eszembe jutnak az Ur szavai: "Az ég és föld elmúlnak, de az én igém el nem múlnak." /Luk. 21, 33./

És tekintetem lehanyatlik a csillagokról a földre. Hát ez is elmúlik! Messze, messze a láthatár szélén valami alig hunyorgató fényáv...egy alvó város lámpái. Mint épít s dolgozik a szorgalmas kezű emberi kőköcskékből emel tornyokat, vasból felbőkarcolókat; szolgájává szegődtteti a vizet, a gőzt, a villanyt...vasút, hajó, repülőgép...technikusok s fizikusok találmányai...kora reggeltől késő éjjelig, sőt másik hajnalig megszakítatlanul folyó, lihegő munka...Hát ennek is vége lesz valah? Igen, az Ur ezt mondja. Lesz idő, midőn fölkel a Nap, de senki sem megy többé munkába; mikor nem lesz emberi kéz, mely dinamót kapcsoljon be; mikor nem lesz emberi szem, mely a művészet alkotásait megbámulja... "Ég és föld elmúlnak."

Ha felsőbbrendű diák vagy, bizonyára hallottál már Kant bölcselétéről: eszméi valóságos forradalmat keltettek a filozófiában. És ıme Kantnak még életében látnia kellett, mint pártolnak át tőle a haladás nevében Fichtéhez. De Fichte dicsősége sem tartott sirjáig; még ő is elt, mikor az újabb nemzedék már Hegelre esküdött. Hegel bölcselétét Schellingé ütötte ki a nyeregből, őt felváltotta Schleiermacher, ezt viszont Schopenhauer, ezt meg Hartmann...Ime az emberiség legnagyobb szellemeinek tanításai alig élik túl létrehozójukat, de Krisztus igéi már közel 2000 éve el nem múlnak. Minden változik a világon; minden trónra összeomlás vár, de Szent Péter trónja áll az emberi történelem végéig; minden nő, fejlődik, majd elenyészik, csak Krisztus földi országa, Egyháza nem enyészik el. "Ég és föld elmúlnak, de az én igém el nem múlnak". vélem hallani

Szemelvények a „Magyar Ifjú” 1. évf. 1 számból, 1947. május 25.

„Drága magyar cserkész testvérem! Ha valamikor, úgy azt hiszem a ma szomorú elesettségünkben igen aktuális az intés a magyar ifjúsághoz, és azok közül is elsősorban az ifjúság krémjéhez, a „magyarabb magyar és emberibb ember” eszméjéért lelkesedő magyar cserkészhez: több komolyságot!

Nem mondom, szeretem a kacagó szemű, gondtalan, fehérlelkű ifjúságot. Szeretem, ha fiatalon, gondtalanul végigbohóskodja a fiatalságát. Szeretem, ha egy kis bűn nélküli, fiatalos bohémság is megbújik benne.

S mégis, a mai elesettségünkben, oly sok tragédia közepette, mégis az jut eszembe, hogy bár nem akarom elvenni a fiatalság tiszta örömét és a lélek békéjére épített gondtalan jókedvét, mégis azt szeretném, ha a mai magyar cserkész ifjak és leányok komolyabban vennék az életet, mint ahogyan (néha tapasztaljuk) veszik; szeretném, ha a számkivetésben sínylődő, de az örök magyar cserkész ideálokért még lelkesedni tudó ifjú magyar cserkész testvéreim átéreznék a jövő életért, a saját jövő életükért való felelősséget, hogy úgy ne járjanak, mint a Szilveszter éjszaka bohémje: Hull a hó... vidáman szól a zene a tükrös, fényes mulatókban... Az utcán tápolyog borosan egy bohócruhába öltözött „spicces” bohém... Nekidől egy havas fának és dalolva bölcsekedik: az életet sokszor elhibázzuk és mire azt észrevesszük, rendesen már későn van.

Kedves magyar cserkész testvérem, én nem akarom, hogy te is elhibázd jövő életedet és csak akkor vedd ezt észre, mikor késő van, ezért életed e komoly és nehéz napjai közepette ezt adom programmodul: több komolyságot a te cserkészéletedben!...

Kálódy Nándor lelkész
Cserkésztestvéred”

„Kedves Magyar Cserkész Testvéreim!

Szívem egész melegével köszöntelek benneteket, akik szeretett hazánkból messze idegenbe elsodorva folytatjátok a tíz cserkésztvörvény alapján a közösség érdekeit szolgáló és demokratikus alapokon nyugvó szerény munkátokat. Sohase felejtsetek el, hogy a cserkész mindenkor a becsületességnek, áldozatkészségnek, kötelességérzésnek, testvéri szeretetnek, lovagiasságnak és mély szociális érzésnek az előharcosa és hogy a cserkészlet minden országban arra törekszik, hogy becsületes, embertársait szerető, emberséges érzésű embereket neveljen. Ebben a szellemben végezzétek önzetlen és önfeláldozó munkátokat, mindenkor szem előtt tartva az Isten, Haza és Embertársak hármasságát.

Jó munkát!
Rapaics Dezső”

„Hívlak és várlak

Irta: dr. Faber Oszkár

Elcsüggedtél?... elfáradtál?... céltalannak, reménytelennek látod az életedet?... már-már feladod a harcot?... Igen! Igen Hozzád szólok, téged kérdezlek és várom válaszod, magyar ifjúság. – De várj egy percre... még ne öntsd ki lelkedet, engedj előbb szóhoz jutni, azután hallgatom panaszaidat, vágyaid árját, mint a gyóntató pap és a végén majd oda lépek melléd, hogy penitenciából átvegyem a reám eső részt.

Óh, én is elcsüggedtem sokszor, elfáradtam, gondolatok nélküli pihenőre vágytam. Szerettem volna olykor leülni a rohanó idő országútjának egy-egy mérföld-kövére és szemlélődve várni a jövőt. Már-már feladtam a harcot és a mai élet sodra majd magával ragadott a mocsár felé, de kemény csapásokkal kivágtam magam belőle, mert erőt adott a magyar ifjúság elhivatottságába vetett törhetetlen bizalmam..

Erre a bizalomra támaszkodva kiáltok Nektek: hallgassatok meg és gondolkozzatok. Felajánlom magamat mindenkinek, aki szükségét érzi egy támasztéknak, akire már ráfröccsent a sár egy-egy csöppje, de annak is, akit már elkapott az ár. Nem bírátok, de barátotok vagyok, aki megért és ha kell szóval, ha kell tettel, ha kell megértő hallgatással segít.

Fiatal magyar ember! Te hozzád szólok, aki hisz saját magát, csodákat is létrehozni tudó alkotó erejében. Mert csodával hasonlót kell létrehoznod, hogy le tudd győzni a ma különös erővel ható kísértéseket, megőrizd lelked-tested tisztaságát és fölépíts magadban és magadnak egy világot, amely ma álmovilágnak tetszik. Álomvilág, amelynek alapja a becsület és az erkölcs, ahol nincs fekete piac, ahol a legszentebb eszmék nem adás-vétel tárgyai.

És létre fogod hozni a csodát, ha büszke leszel ezekre a Benned már meglévő és élő értékekre. Ha büszkén teljesíted a ma reád háramló kötelességeket, vállalod a rongyos ruhát és az újabb lyukakat nadrágszíjjadon. Ha büszke leszel arra, hogy nem kísér utadon, szórakozásodon anyák és gyermekek nyomorát, éhezését, ruhátlanságát kiuzsorázó szennyos pénz. Ilyen élet mellett nem jutsz el ugyan bárókba, talán még moziba sem, de ne sajnáld, mert a tiszta élet magában hordja jutalmát: az építők, az úttörők dicsőségét, a jövődöbelid tisztaságát és a Tiéddel azonos világát. Az út, amelyet járnod kell, szép, mert egész embert követel, de nem nehéz, mert segít a többiek hite. És ha olykor-olykor elfáradsz, gondold arra, hogy alkotások, új otthonok, életkapcsolatok, életcélok nem születnek kocsmákban, lebuja, bárók romlott levegőjében, ott csupán pénz és élvezetsóvár emberek „rex”-e vagy „regina”-ja lehetsz, aki[k] Benned is csak árúcikket látnak, ha szavaik mást is mondanak. És gondold arra, hogy boldogságodat csak saját veritékeddel, de nem mások könnyeivel nyerheted el.

Célad felé haladva nyújtsd kezedet mindenkinek és adj bőkezűen, pazarlóan hitedből. Keresd fel a kétkedőket, a csüggedőket, az elfásultakat. Hívd türelemmel, melegséggel, szeretettel, de ha kell rázd meg dühösen vállánál fogva és kiáldd fülébe: „Szedd össze magad és jer velünk”.

Aki nincs velünk, ellenünk van. Aki pedig ellenünk van az tapasztalni fogja, hogy Isten malmai lassan, de biztosan őrlenek és hogy a pelyvát az Igaz Molnár munkája végén a szemétdombra dobja – ahová való!”

„A magyar ifjúság helyzete a német egyetemeken.

Irta: Flórián Zoltán

...talán soha nem volt olyan idegenforgalom a német főiskolákon, mint most. Nincs német egyetem, ahol nem találkozánk külföldivel és ezek között is a legnagyobb számban magyarokkal.

Az itteni magyar ifjúság felismerte annak jelentőségét, hogy okosabb és helyesebb az idekint töltött éveket a káros feketézés vagy tán időlopás helyett tanulással tölteni. ...többen vannak olyanok, akiknek otthon megkezdett életpályájuk van és most azt itt folytatják. Legnagyobb részt azonban olyanok látogatják a főiskolákat, akiket talán otthon más munkakörben találtunk, mert az élet és a körülmények nem engedték, hogy tanuljanak, vagy más terveik voltak. Itt kihasználják az alkalmat és nem hagyják veszni azt a tagadhatatlan jóindulatot, ahogy a külföldi szabad egyetemi polgárokat a német egyetemek kezelik.

Dicsőségére válik a magyar ifjúságnak, hogy nem hozott szégyent a magyar névre. Megállotta helyét az idegen nyelv terén, bebizonyította, hogy előképzettsége, szorgalma és kitartása felülmúlja a más állambeliekét. Talán annál is inkább fontos, hogy tanúságot tegyenek a magyar ifjak komoly tanulmányvágyából, mert legtöbben éppen az orvosi fakultáson dolgoz[na]k...

A nehéz gazdasági viszonyokat megkönnyíti az, hogy a kintlevő magyarság szervezettsége nagy és ezért nincs olyan intézmény, mely az egyetemi ifjakat ne támogatná. Szép összetartás mutatkozik a hallgatók között is...annyi életrevalóság van bennük, hogy az élelmiszerjegyek hiányait kielégítően pótolják.

A lelkiek terén sem elhagyottak. Minden egyetemen van a magyarok mellett egy-egy lelkiatya, aki összetartja őket és gondoskodik róluk

Passau, München, Erlangen, Bamberg, Würzburg, Giessen, Marburg, Heidelberg sőt még Párizs és Róma egyetemeinek magyar ifjúsága bizonyosságot tesz arról, hogy erős akarattal és munkakedvvel mindent el lehet érni, külföldön is lehet boldogulni.

Magyar ifjak és leányok! Megvan a mód a középiskolai tanulmányok folytatására is. Nyitva vannak az egyetemek kapui is. Tanuljatok, készüljétek a jövőre és ne hagyjátok a soha vissza nem térő időt elfutni..."

„Kedves Ismeretlen magyar Ifjú!

Midőn most végiglapoztad e kis ifjúsági lapot, bizonyára eszedbe jutott az otthon maradt régi „Zászlónk”, „Nagyasszonyunk” és a „Magyar Cserkész”. Bizony fájó szívvel gondolunk most az otthon maradt minden magyar betűre, mely itt a bajor világban igen-igen hiányzik. Amikor ezt a kis lapot elindítottuk egy kis emléket akartunk kezébe adni kedves fiatal Barátom, hogy ezen a pár soron keresztül a szívedet kezünkbe véve, formálhassuk azt, miként a szobrász az agyagot s Belőled majd egy olyan ifjú váljék, akire nem csak szülei, hanem édes hazánkon kívül büszke lehet egész Európa.

A napokban egy amerikai katonával beszélgettem itt Passauban. Ő az ifjúsági vezető. Azt kérdezte tőlem, hogy érzi itt Bajorhonban távol hazájától magát? Ő azt felelte: „Minden dolgom úgy igyekszem végezni, hogy büszke legyen rám Amerikán!”

Sok igazság van ebben, de egyúttal e sorokon keresztül minden magyar gyermek lelkébe szeretném bele vésni e szavakat: úgy dolgozzunk, tanuljunk és éljünk, hogy büszke lehessen ránk egész Európa. Lásd meg ez az öreg földrész, hogy van egy mindenki által csak rugdalt nép, kinek fiai büszke daccal, viharok szegezett homlokkal, erős mellel nekivágnak a sok-sok előtornyosuló nehézségnek. ...imára kulcsolt kézzel néznek Kelet felé s naponta...egy fohászt küldenek a jóságos Istenhez: hazájukért és otthon maradt, szenvedő magyar véreikért. Fohászt a távol Keletre, hol embermilliók sínylődnek az orosz hómezők végtelen rónaságain, mint hadifoglyok. És végül megemlékezünk azokról az édesapákról, édesanyákról, gyermekekről, testvérekről, akik a háborúban életüket áldozták akár a harc, akár a bombatámadás alkalmával.

Mint pedagógus, bízom [hogy]...legközelebb már több diák vagy iskolán kívüli ifjú és leány írását közölhetem. Azonban addig is kívánok Mindnyájatoknak

„Jó munkát’

Csejtei Béla (sic!)”

„OKMÁNY”

Az akkor 18 éves Madár (Dolesch Gyula) ötletei és csínyjei kimeríthetetlenek voltak. Az egyik ilyen fantázia-szülte ötlete volt a „kémelhártó szervezet”, melyet néhány osztálytársával alapított (lásd Mustó István visszaemlékezései) és amelyről az alábbi „Okmány”-t készítette.

OKMÁNY
A WALDWERKÉBEN 1949 IX. 12.-ÉN FELVETT JEGYZŐ-
KÖNYVRŐL.
A NÉMETORSZÁGI MAGYAR KÉMELHÁRTÓ SZERVEZET
IFJUSÁGI CSOPORTJA.

JEGYZŐKÖNYV:

1.§. Eskü alatt fogadom, hogy úgy a szervezet létezéséről, mint annak gyűlésein hallott és megtárgyalt dolgokról sem nyíltan, sem célozva soha, senkinek szólni nem fogok.

2.§. Eskü alatt fogadom, hogy a szervezetbeli tagságommal járó kötelességeimet mindenkor pontosan és becsülettel végzem el. Legnagyobb fegyelmet fogadok és a tanács többségi határozatainak mindenkor feltétlen engedelmességet és a határozatokhoz magamat mindig tartani fogom.

3.§. Mindent a cél érdekében és semmit soha a magam javára és egyéni hasznára fogok tenni és ennek érdekében, ha kell bármit el fogok tűrni, vagy szenvedni.

4.§. Ha kell, bármely magyar, német vagy amerikai hatóság előtt a felelősséget vállalom s ha kell, akárhol eskümet megismétlem.

Mindezeket a paragrafusokban jelzett pontokat elfogadom és eskümmel érvényesnek nyilvánítom; ezekhez tartom magamat addig, míg az okmányt a tanács semmisnek nem nyilvánítja:

ISTEN ENGEM ÚGY SEGÉLJEN !

WALDWERKÉBEN, AZ ÚRNAK EZERKILENC SZÁZNEGYVENKILENCEDIK
ESZTENDEJÉNEK SZEPTEMBER HAVÁBAN !

Mustó István

Szabolcs Béla

Scheer Oszkár

Schöpflin Sándor

Pap Elemér

Mátéffy István

Zágon Alajos

OKMÁNY

A WALDWERKÉBEN 1949 IX. 12-ÉN FELVETT JEGYZŐKÖNYVRŐL.

A NÉMETORSZÁGI MAGYAR KÉMELHÁRÍTÓ SZERVEZET WALDWERKEI IFJUSÁGI CSOPORTJA.

JEGYZŐKÖNYV:

1. Ezzel elhatározom, hogy egy szervezet létezéséről, mint annak céljairól, feladatáról és tevékenységéről írásban, aminek létezéséről, feladatáról, tevékenységéről nem írok.

2. Ezzel elhatározom, hogy a szervezetben való részvételre mindenkit meghívom, aki készletet visz magával. A szervezetben való részvételre mindenkit meghívom, aki készletet visz magával. A szervezetben való részvételre mindenkit meghívom, aki készletet visz magával.

3. Mindent a cél érdekében és annak érdekében, hogy a szervezetben való részvételre mindenkit meghívom, aki készletet visz magával. A szervezetben való részvételre mindenkit meghívom, aki készletet visz magával.

4. Ha kell, bármely magyar, német vagy amerikai, aki készletet visz magával, a szervezetben való részvételre mindenkit meghívom, aki készletet visz magával.

Mind ezeket a paragrafusokat írásban elfogadom és elismerem, és elismerem, hogy ezeket a paragrafusokat írásban elfogadom és elismerem, és elismerem, hogy ezeket a paragrafusokat írásban elfogadom és elismerem.

ISTENENGEH ÖGY SEGÉLTEN!

WALDWERKÉBEN, AZ ÚRNAP EZERVILENK SZÁZHEGYVENKILENCEDIK SZÜZETÉNEK
SZEPTEMBER HAVÁBAN:

Károlyos Béla,

Károlyos Béla,

Károlyos Béla,

Károlyos Béla,

Károlyos Béla,

Károlyos Béla,

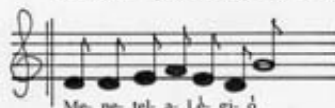
A LÉGIÓS INDULÓ

Waldwerke, Bajorország, k.b. 1946-1950

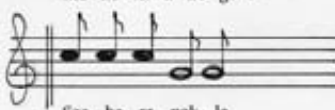
1

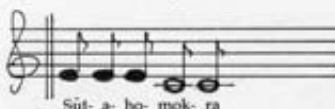
Sí- va- ta- gon - hall- ga- ta- gon

Me- ne- tel- a- Lè- gi- ó

Sza- ha- ra- pok- la

Sút- a- ho- mok- ra

Tű- zel- a- ré- gi- b

2

Aki kidül: meghal egyedül,
Megöli éhhalál,
Rohad a teste,
Megeszi este,
Keselyű vagy sakáll.

3

Úram egek, a Tusaregek
Jönnek a Szaharán,
Csörög a borda,
Röhög a csorda,
Súvölt a jatagány.

4

Tűzel az égbolt,
Hörög a félholt,
Hangja már elhaló,
Sivatagon, hallgatagon
Menetel a Légiből

Lassó , halk ismétlés:

Sivatagon, hallgatagon
Menetel a Légi-Ö(h)

Érettségi bankett, 1947.

Feketéné Korény Livia két verse

Feketéné Korény Livia, az iskola „Livia néni”-je versei kötetben nem jelentek meg az emigrációban. Már csak ritkán lehet rájuk akadni régi publikációkban. Az alábbi két vers közül az elsőt A Délamerikai Magyar Hírlap 1950-es Magyar Naptárában, a másodikat az Új Magyar Út 1. évf. 2. számában találtuk:

CSODAORSZÁG

Fiam mesét vár, míg az este
reáborul az ágy fölé.
S a nyomortanyát elfedezve
a lámpa lehunyja szemét.
„Mondd gyorsan” – unszol –
„mondd Anyu!”
Nyíljál ki hát szép csodavár!
Tárulj ki hát csodakapu!
Egyre a jelent nézni, kár.

Ő is érzi a gondokat
szegény, hogy csak csoda segít
Csodaország, gyermek álom,
bűbajos arcod melegít.
Aranyalma a rőttes ágon,
Selymesen ring a tej-folyó...
Csokoládé-szilvák peregnek,
repülj... repülj álom-hajó...

Amíg mondom, élém tárul
egy ország, mely csupa csoda.
Barátságos kandalló-tűz,
függönyös, puha kis szoba...
A kandallótűz bevilágít
egy meghitt, téli estelen.
Ragad velem a képzelet
s melegét szinte élvezem...
Kint hull a hó, bent ég a tűz.
Oh, mily igazán csodaszép!

Hahó, hahó, repülj hajó!
„Még, Anyukám, - kiáltod – még!”
Csilingel hangod kisfiam,
De hát holnapra mi marad?
Hamar felgyullad ám a villany
s a csodaország elszalad...

Itt marad két apró ablak
a füstös menyezet alatt.
Az ajtó csendesen bezárul
s könnyeznek a piszkos falak.

De addig is, hisz igazad van:
Repülj tovább álomhajó,
csoda ország ajtaja tárulj!
.....
Nekünk már csak álmodni jó!

Walsing, Németország

WITTEMBERGBŐL* SZÓLNAK A HARANGOK

Áldott szél jön most Wittembergből
Hitvallásra szólít, hogy álljak.
Tegyek nagy, erős fogadalmat
Sajátmagamnak és a világnak...

Én, a huszadik század
Bús emberparánya,
eltaposott féreg, bujdosó madár,
kürtszóval szórom szét a világba
s verem a közöny Jerikó-falán
s a wittembergi harang szavára
teszek önkéntes, kínzó vallomást:

Én nem hiszek abban, hogy van erkölcs.
Mit számít az! Élek... És beszélhet
a lélekről nekem, mely szent és eltölt
mindent s az áldott Krisztus nem vétek,
hanem a szeretet Istene volt...
Az életem elrontott, fekete folt...
Mért nem segít hát az Isten, hogyha tud?
Én nem tehetek erről és hazug,
ki mást mond... Én békét akartam
magamnak főleg! ...S aztán veletek...
S háború lett...! És a zivatarban
itt állok ...másként nem tehetek!

Kendőzőm bukott, kócolt életem
s élek, ahogy lehet, s tudok...
Beszélhetnek a reformátorok! –
Könnyen beszélnek! De csak kárnak
született árva emberfiának,
pénzt kell szerezni, ahogyan tudok.
Mindegy: hogyan! Lopok vagy zsarolok,
Vagy a más feleségével élek
s kijátszom magam nagynak, keménynek...
Vagy titkon őrzött életszenteknek
Gyöngysora közt játszom a hőst,
könyörületest... segítőset...
Közben gyűlölök minden árvát,
mert... hátha az én kenyérem eszi?
Lerántom nyeglén a felvett lárvát
s kendőzetlen rohanok neki...
Gyűlölöm azt, ki előttem szalad.
Titokban várom, hátha megszakad
fáradt ina s még utólérem...

Gyűlölöm, ki követ s lépte erős,
mert hátha beér, elhagy... s eszelős
félelmekben az arcába vágok.
S a sokszor áhított, sokszor vágyott
nagy eszmék csak addig érdekelnek,
míg szekerem tolják s menetelnek
előre velem... Vádjuk nem izgat...
Hát lehet nálam még nyomorultabb...?!
Hát nem látják is, sírok eleget...
Én, a huszadik század
bús emberparánya...
itt állok... másként nem tehetek!

Ne kísérts Sátán...! Szól a harangszó
Wittenbergából hozza a szél...
Lelkem meghajlik régen elhangzó
zsoltáron, amíg Luther beszél...
Ne kísérts Sátán...! Mert míg röhögve
mulatsz most rajtam, fogom szívem,
mely bús-keserű lével van töltve, –
hozzád hajítom s messze viszem
bús lélek-cellám, melynek falára
fekete tinta pecsétje folyt...
A harang csak kong. Érces szavában
tört életem hangja belesikolt.
Harcot üzenek minden kufárnak
s a wittenbergi templom falának
kapuján bevésem e vallomást...
S nagy fennszóval szólók én, a bátor:
hogyan jöhetne még száz reformátor
a születne még száz Messiás,
ha én magamban meg nem találom
az elveszett Istenfiát...
S nem kiáltom trombiták hangján,
mely minden apró zugba érjen:
békét akarok kötni veletek
s akarom azt, hogy mindenki éljen!

Áldott szél jön most Wittenbergből,
hitvallásra szólít, hogy álljak.
Tegyek nagy, erős fogadalmat
sajátmagamnak és a világnak:
hogyan én, a huszadik század
elkínzott, megtaposott, sápadt,
megcsúfolt embere, az árva,
hazátlan, bújdosó madár,
kinek már rég' nincs saját ágya
s idegen, mocskos fekhelyre jár,

és az erdők megtépett vadja
fogadom azt, hogy ma hadat
üzenek magamnak, míg hangja
csapkod a vádnak... De azalatt
úgy érzem, tisztul a test s a lélek...
Angyalszárnyak visznek Feléd...
Mert én akarom, mert Te akarsz:
legyek már végre a Tiéd!
Mától kezdve inamban érzem
feszülni megtartó erőd,
s mely a kereszten hullott értem,
a vért, ereben lüktetőt...
Homlokom tiszta lesz és fényes...
Emelem elcsüggedt fejem...
Téged kereslek. Dicsőöséges,
de ott fenn és nem idelelni...
S bár csapkod rám árja a szennynek,
nem ér fel hozzám cseppje sem,
mert Isten erői öveznek
s jósága rajtam végtelen...
Óh, wittembergi szél, csak hozd
megújító harang szavát...
Én a huszadik században
élő féreg, emberparány,
ím, magamat megreformáltam
és békét kötök veletek...
Az Úr felettem úgy ítéljen...
Itt állok: mást nem tehetek,
az Isten engem úgy segítjen...!

(* Wittenberg neve latinul Vittemberga. A kettő kombinációjából lett Wittemberg és Wittemberga.)

II.

Niederaudorf / Reisach (1947-1951)

Hegedűs Nóra

Bevezető

1986 tavaszán megdöbbenve olvastuk a *Húsz éves a magyar gimnázium Kastlban 1958-1978* című könyv 22-25. oldalain iskolánk rövid történetét. A 12 paragrafusból álló szöveg közül csak kettőbe nem csúszott hiba. Hibás volt a legtöbb dátum. Ravasz Dezső helyett Róka Dezsőnek nevezték iskolánk alapítóját és első igazgatónkat. Felesége magyarnóta-énekes volt, nem operaénekes. Nem laktunk padlásszobákban. Tanárnőink nem takarítottak és nem főztek, tanáraink nem vállaltak munkát a parasztoknál. Kovács Ferenc nem azért vette át az iskolát, mert „Róka” illetve Ravasz Dezső meghalt. Egy iskolaévben sem volt több mint 45 diák és a lányoknak sohasem hiányzott a barkácsolás. Fiúk is csak később voltak, 1948 őszén.

A fenti könyvben iskolánkról új információt is találtunk. „... Rosenheimben [ez a része hibás. Nem Rosenheimben, hanem Niederaudorfban] is alakult egy magyar iskola. Ennek az előjátéka egy félreállított vagonban kezdődött.” A volt niederi diákok közül senki sem hallott erről, nem is volt diák közöttünk, aki a rosenheimi vagoniskolában tanult volna. Erről Miklósházy Attila püspök úr megemlékezésében kaptunk további információt: „Fekete páter szabadulása után (...) részt vett (...) a gyermekek hitoktatásában a rosenheimi vasútállomás egyik teherkocsiján.” Majd dr. Ravasz Istvántól, Ravasz diri unokájától két képet kaptunk ezzel a szöveggel: „Ezen a két képen, 1992-ben, a rosenheimi pályaudvar azon vágánya látható, ahol 1946-ban az iskola először megindult. Az egyik képen Édesapám, a másikon magam vagyok látható.” Édesapja diáktársunk volt az Alpenhofban.

A rosenheimi vagoniskola tényleg a Niederaudorfi Magyar Leánygimnázium előjátéka, amit szeretett igazgatónk, dr. Ravasz Dezső, feleségével, Matolcsy Margittal már 1946-ban elindított. Az ő előrelátásuknak, gondoskodásuknak köszönhetjük, hogy megfelelő helyen, a niederaudorfi Alpenhofban teremtették meg 1946 végén az internátust.

Piroska nővérem hívta fel a Burg Kastl-i könyv hibás adataira figyelmemet 1986 tavaszán és azonnal összeállítottunk egy adatgyűjtő ívet, „Adatgyűjtés a volt niederi gimnázium megírandó monográfiájához” címmel, abból a célból, hogy volt iskolatársaink segítségével a téves adatokat helyesbítsük. 1986 nyarán elkezdjük az adatgyűjtést az alpenhofi nagy találkozón, augusztus első hetében. Postán is kiküldtük a kérdőívet azoknak, akik nem voltak jelen. Fényképeket is gyűjtöttünk. 1947-ből sajnos egy sincs, nem volt arra pénzünk. 1948 májusában Buza Gábor, Marika papája több mint 100 fényképet vett fel rólunk. Ez most nagy kincs számunkra. A másik fényképész, diáktársunk Melynádasy Antal az 1948-1951-es időkről készített sok fényképet. Felvételek a konferenciákról és a nyári iskoláról Zoltán Sándortól származnak. Az 1986-os találkozón Piroska felállított egy másoló gépet és az albumokban levő képeket lemásolta. Még most is emlékszik arra, hogy Zoltán Iván felfigyelt erre, és amikor megtudta, könyv készül, mindjárt hozzá is járult Piri költségeihez. További találkozón is gyűjtöttük az információkat, emlékeket, dokumentumokat. Padlásokról, pincékből, dobozok mélyéből előkerültek emlékkönyvek, társaslapok, régi levelek, dokumentumok. Másolatokat kaptunk róluk. Agyunk rekeszeiből előjöttek a mélyen elásott emlékek. Gyűlt az anyag. A megírása váratott magára. Egyik célunk most éppen a fenti hibák orvoslása, történetünk helyes rögzítése. Minderre könyvünkben található a helyesbítések.

Könyvünknek másik célja, hogy örömet szerezzünk volt társainknak, akik éveken át egymástól távol laktak. Korábban el voltunk foglalva családdunkkal, munkánkkal, nem volt időnk fenntartani a kapcsolatokat. Nyugdíjas korunkban szívesen visszaemlékezünk azokra az időkre, amikor fiatalok voltunk és örömmel olvasunk azokról, akikkel együtt végigéltük a nehéz időket az 1940-es évek második felében. Egymást leánynevünkön ismertük, ezért használtuk könyvünkben a leánykori neveket - a férjeknek ez furcsa lehet. Azok, akik közel

laktak egymáshoz, megszokták egymás férjezett nevét. De sokan vagyunk, akik nem ismerjük egymást más néven, mint amikor Niederben voltunk. Férjezett nevünk megtalálható az életleírásokban és az iskolák tanulóinak névsorában.

Többünkben felmerült a gondolat, mi az, ami az idő és a hely távlatában összetart minket? Költséget nem kímélve, miért jövünk össze újra és újra? Rendkívüli időkben, rendkívüli helyzetben nőttünk fel. Gyermekeként ki lettünk szakítva otthonunkból, a megszokott környezetből. Viszontagságos módon hagytuk el hazánkat, nagyszülőket, rokonokat, barátokat. Átéltük a háború és a menekülés borzalmait. Hamar felnőttünk. Niederben találtunk meg egy olyan közösséget, ahol valamennyiünk sorsa hasonló volt. És újra megtaláltuk gyerekkorunkat. Kitűnő tanáraink voltak, akik céltudatosan irányítottak, neveltek minket, biztonságot adtak, meghatározták életünk folyását, akikkel együtt a mindennapi élet nehézségeivel megküszködöttünk. Egyé kovácsolódtunk.

Vallásos nevelésben volt részünk. Amit ott kaptunk, megmaradt bennünk. Hazánk és egymás iránti ragaszkodás, hit abban, hogy feladatunk van a világban. Mindezért örökre hálások maradunk szüleinknek, akik annyi önfeláldozással megadták a lehetőséget a tanulásra. Ami még megfogta lelkünket, az a csodálatos táj, a hegyek, a természet szépségei. Ezek a mindennapi nehézségeket elfelejtették velünk. Megtanultunk dalolni, újra játszani. Mindezek után a sors szétszórta minket a világ minden tájára és hosszú ideig semmit sem tudtunk egymásról. Célunk, hogy történetünk leírása kitöltse azt az űrt, ami megmaradt bennünk.

Ehhez a munkához valamennyien hozzájárultak. Buza Marika, Mélynádasy Tóni, Balla Éva, Bonyhay Éva, Gruber Vica, Csaba Klári, Dax Nusi, Hegedűs Piroska, Jautz Feri, Láhner Béla, Markó Marika, Petres Zsuzsa, Pettendy Kati, Radnay Anikó, Szabó Dóra és Várhelyi Marika képei nélkül nagyon egyhangú és hiányos lett volna történetünk. Levelek, dokumentumok, társaslapok, megemlékezések emlékkönyvekből Ábrahám Judithhtól, Balla Évától, Csaba Kláritól, Dax Nusitól, Finkey Lillától, Gruber Vicától, Hegedűs Piroskától, Jautz Feritől, Juhász Kláritól, Kardos Évától, Láhner Bélától, Markó Marikától, Petres Judithhtól, Petres Zsuzsától, Pettendy Katitól, Radnay Anikótól, Szabó Dórától, Várhelyi Marikától hitelesítették történetünket. Hozzájárultak még a fentiekén kívül emlékeikkel, írásaikkal Barcsay Ákos, Drávetzky Márta, Igo-Kemenes Péter, Kozányi Kati, Kölcsey Klári, Ravasz István, Szkladányi Ági, Tirczka Éva, Váczy Anna. Segítséget kaptam az angol szövegek fordításához Drávetzky Mártától és Bokor Zsófitól. Mindannyitoknak hálásan köszönöm segítségeket.

Szoros munkatársaimnak, Balla Évának, Finkey Lillának, Hegedűs Piroskának, Láhner Bélának, Petres Zsuzsának, Radnay Anikónak, családom tagjainak ezer köszönet. Állandóan segítségemre voltak, lett legyen az biztatás, adatgyűjtés, telefonálgatás, ötletadás. A történetünk megírása és végleges formába öntése nélkül nem született volna meg.

Köszönettel tartozunk Koncz Lajosnak, aki 2003 elején felhívást intézett a német-országi iskolák volt diákjaihoz, rögzítsük le történetünket. Örömmel fogadtuk, hiszen ezen már régóta dolgoztunk. Megszerezte és átadta nekünk Cserháti Ferenc püspök úr írását az iskolánkról és Herold László megemlékezését Ravasz Dezsőről. Feleségének, Judithhnak köszönetet mondunk a kitűnő együttműködéséért.

Iskolánk történetének megírásához megtettük mindazt, ami emberileg elérhető volt. Apró kis részletek még homályban maradtak. Emlékek különbözően rögződtek agyunkban. Volt, aki arra emlékszik, fagyűjtésnél lovak húzták a szekeret, volt aki arra, hogy mi magunk. Gallyakat szedtünk, vagy Dirí vágta ki a fákat? Lehet, ez két különböző alkalommal történt. Ami homályban maradt, annak felderítése a jövő kutatóira marad. Isten segítségével tovább dolgozunk ezen.

A Niederaudorfi Magyar Leánygimnázium és Kollégium 1947 - 1951.

CSERHÁTI FERENC*

A niederaudorfi magyar iskola és leánykollégium, a II. Világháború végén Nyugatra menekült száműzött magyarok egyik legszebb és legnemesebb létesítménye bajor földön, azzal a céllal létesült, hogy itt nevelhessék gyermekeiket édes anyanyelvünknek és nemzeti hagyományainknak megfelelően. Niederaudorf, ez a kicsi, nem különösebben jelentős bajor falucska az Alpok alján, Kufstein közelében, de már német földön, Tirol és Bajorország határán, az Inn-völgyi autópálya mentén mégis örökre beolta magát bajorországi magyar emlékeink közé, beírta nevét a magyar történelembe, a küllhoni magyar oktatás történelmébe mindenképpen.

Az 1946. december 31-én Niederaudorfban megkötött bérleti szerződésben valóban arról olvasunk, hogy Simon Waller a megadott napon dr. Rozsály Ferenc piarista tanár, müncheni lelkész, bajorországi magyar iskolafenntartó rendelkezésére bocsátotta az „Alpenhof” penziót magyar iskola és leányinternátus felállítása céljából, székeket és asztalokat biztosított negyven tanuló részére, valamint gondoskodott a tanulók és a tantestület étkezéséről, ellátásáról.

BALLA ÉVA

Az Alpenhof Penzió egy Waller nevű házaspáré volt, akik a háború után kiestek a kegyekből, mert Hitler-pártiak voltak. Az új kormány nem adott engedélyt a penzió megnyitására, hanem utasította őket a magyar iskola befogadására. Ez nem bizonyult nagy büntetésnek, mert ottlétünk alatt szépen megszédtek magukat, nem annyira az értünk kapott pénzből, hanem a rajtunk „megspórolt” élelmiszerjegyek manipulálásával.

Niederaudorfi Alpenhof Penzió bejárata

A reisachi kolostor

HEGEDŰS NÓRA

1948 nyarán, amikor megerősödött a német pénz, bejött a D-márka, új szerződést kellett kötni. Az iskola fizetésektelen volt és kénytelen volt a nem is egy kilométerre az Inn partján levő reisachi kolostorba átköltözni. Amikor Niederről beszélünk, vonatkozhat az Alpenhofra és a kolostorra is.

*Cserhádi Ferenc, németországi főlelkész írásából **Iskola a fogadóban. A niederaudorfi Magyar Leánykollégium és iskola** című írásából, ami megjelent az ÉLETÜNK című németországi katolikus újság 1999. szeptemberi és októberi számában.

Az Alpenhofban, 1947. január - 1948. június

1947. január - 1947. december. Igazgató: dr. Ravasz Dezső

CSERHÁTI FERENC

Az intézet igazgatói teendőit dr. Ravasz Dezső középiskolai történelem- és földrajzszakos tanár végezte. 1946 januárjában bocsátotta el hadifogságából az amerikai hadsereg. Ezután lett a Rosenheim körzet magyar vezetője.

Dr. Ravasz Dezső

RAVASZ DEZSŐ beszámolójából:* Az iskola alapításának rövid története az, hogy az azóta már gazdát és vezetőséget cserélt müncheni Magyar Iroda, annak szociális osztálya, a római katolikus segítő szolgálat és a református lelkészi hivatal, a Németországban rekedt magyar ifjúság sorsát aggódó szemmel figyelve, szükségesnek találta olyan iskola megszervezését, mely mindkét nemű tanulói ifjúság tanulmányainak folytatását teszi lehetővé. A gondolat az ő áldozatos és fáradságos munkájuk árán vált valósággá és nyílt meg itt Niederaudorfban a Magyar Leánykollégium. Nem óhajtok itt a szervezés munkájával részletesen foglalkozni, kötelességemnek tartom azonban leszögezni, hogy a németországi magyarság hálásan gondolhat **dr. Ordódy Sándornéra, dr. Rozsály Ferencre és Csia Kálmánra**, akik az iskola életrehívásában elévülhetetlen érdemeket szereztek.

1947. január 7-én nyitotta meg az iskola a kapuit. A megnyitás és megindulás nehézségei mindjárt előrevetítették az intézet tanáira és tanulóira egyaránt váró komoly küzdelmet. Rögtön nyilvánvalóvá vált, hogy azok a rendkívüli körülmények, amelyek közé sodródtunk, rendkívüli munkateljesítményt, rendkívüli akaraterőt, kitartást, türelmet és az adott helyzettel való komoly számadást kíván a tanároktól és az ifjúságtól egyaránt.

Az Alpenhof Penzió, iskolánk otthona 1947. jan.- 1948 jún.-ig.

*Az 1947. június 21-én tartott évváró értekezleten dr. Ravasz Dezső igazgató, a niederaudorfi Magyar Leánykollégium tantestületének részletesen beszámolt az iskola első féléves működéséről. Az értekezlet jegyzőkönyvéből idézi Cserhádi Ferenc.

A fizikális helyzet az első pillanatra tetszetős. Csínos, modern kis penzió az otthonunk. Pompás alpesi a vidék. Egészséges, jó a levegő. A belső felszerelés azonban nemcsak szegényes, hanem nagyon hiányos is. Ágy-felszerelésünk nagyon hiányos, még csak tömött szalmazsákjaink sincsenek. Alig tudtunk a lassan szivárgó tanulók részére fekhelyeket biztosítani. Nincs kezdetben egyetlen szekrényünk sem. Valóságos harc indul meg a legprimitívebb felszerelés biztosítására. Szinte megható, hogy az intézet prefektája a leánytanulókkal hogyan járja a környékben levő falucskákat, azok parasztházait és az ott szerzett egy-két kéve szalmát hogyan húzzák télben, fagyban, szélben, kis kézi szánkóval haza, a nehezen szerzett szalmazsákok megtömésére. A közben megszerzett szekrényeket a leánygyermekek cipelik az emeletre és teszik helyükre. Mikor úgy-ahogy sikerült a legégetőbb berendezési tárgyakat megszerezni, elfogyott a fűtőanyag. A dermesztő januárban az a veszély fenyeget, hogy téli szünetre be kell zárni az iskolát. Az ifjúság azonban tanulni akar. Az ő ötletességük vezet arra a módra, hogyan lehet a nappali helységet fűteni. Vállalják a tanári karral együtt a hideg hálószobákat. Nappalra az egész nagy család egyetlen tanulóterembe szorul. Ott tanul, étkezik, szórakozik, adminisztrál megértésben, egymás iránti szeretetben, a célt látva és célért lelkesedve. Mindezekhez járul a bajor konyha és a német élelmészeti jegyek adta silány táplálkozási lehetőség. Igaz, hogy a müncheni szociális osztály, a katolikus és a protestáns segítőszolgálat erején felül igyekszik és tud is rajtunk segíteni, mégis szinte eposzba kívánczik, főként az ifjúság szinte hősiek akarása és a viszonyokkal való bátor szembeszállása.

Nem kevesebb a nehézség a tanító- és nevelőmunka megszervezésében sem. Nemcsak, hogy a tanterv és utasítás, a legszükségesebb szakmunkák, de még a legegyszerűbb tankönyv és a legprimitívebb taneszköz is hiányzik. Nincs semmiféle tanfelszerelés (tábla, térkép, kréta stb.), nincs külön tanterem, a három osztálycsoport az egyetlen mindenek-terem egy-egy sarkában bújik meg, és szinte suttogva végzi munkáját, hogy egymást ne zavarja. És ami a küzdelmet az ifjúság és a tanárok részéről egyaránt majdnem emberfelettivé teszi, nem az, hogy a tanítási anyagot jegyzetvezetéssel lehet rögzíteni, hanem, hogy a rendszeres oktató munka több mint két esztendeje megszakadt. A menekült sors a két esztendő alatt a tanulók lelkéből még a legnélkülözhetetlenebb alapismereteket is kiradírozta. Nagyon mélyre kell ásni, hogy az alapokat újra le lehessen rakni.

A megindulás nehézségeihez tartozott még az is, hogy nem érkezett meg egyszerre minden növendék, hanem körülbelül két hónap alatt alakult ki a teljes létszám. A tanító- és nevelőmunka rendes kerékvágásba ezalatt a két hónap alatt jutott. A délelőtti órákban három osztálycsoportban végzi munkáját az intézet négy tanára. Az összevont osztályokban folyó tanítás természetesen szintén fokozta a terheket.

A tanítás és nevelés munkáját egy igazgató, három tanár és egy prefekta végezte. Igazgató **dr. Ravasz Dezső** földrajz-történelem szakos gimnáziumi tanár tanította a történelmet és földrajzot az összes osztályokban. **Ádelsberger Mária** latin-görög szakos gimnáziumi tanár latint és angol nyelvet az osztályokban, ezen felül egészségtant a IV. és VI-ban, a művészettörténetet a IV., VII., és VIII. osztályokban. **Takáts Sarolta** gimnáziumi tanár tanított mennyiségtant, természettant, természetrajzot, vegytant, valamint magyar nyelvet és irodalmat a VI., VII. és VIII. osztályokban. **Takáts Ezsébet** ének oktató, kisegítő tanár tanította a magyar nyelvet a II.-V. osztályokban, német nyelvet az összes osztályokban, sőt rajzot és kézimunkát is. A filozófiát hetenként egy órában a VIII. osztályban **Kovács Ferenc** gimnáziumi tanár bejáró tanárként végezte. A r.k. vallású tanulók hitoktatását **Fekete Géza** r.k. lelkész, a ref. vallású tanulók oktatását pedig **Csia Kálmán** ref. lekipásztor végezte szombatonként heti 3-3 órában. Az intézet nevelő munkájában és anyagi életének irányításában a prefekta dr. Ravasz Dezsőné **Matolcsy Margit** fejtett ki tevékenységet.

RADNAY ANIKÓ

Én voltam a legelső diák, aki befutott 1947. január 2-án. Drávetzky Márta egy vagy két nappal utánam érkezett meg. Szüleim elbeszéléséből úgy tudom, hogy a müncheni magyarok megkérvényezték az amerikai hatóságoktól, hogy mivel a németek nem adtak alkalmat a magyar középiskolások számára a továbbtanulásra, kellett valamit cselekedni érdekükben.

DRÁVETZKY MÁRTA

Az iskola igazgatója Ravasz Dezső volt, aki előtte a nagyváradi Szent László fiúgimnáziumnak volt az igazgatója. Felesége Matolcsy Margit néni, aki ismert magyarnóta énekesnő volt otthon. Fiuk, Dezső a lányok bálványa és a kis Istók, a kis durva - ezt a kitélt Istók írta az emlékkönyvembe. Ott volt még Margit néni édesapja is, Matolcsy Kálmán bácsi, aki szintén Bihar megyei volt, mint az én családom, ezért engem „földinek” titulált. Ádelsberger Mária néni szintén a nagyváradi Szent László fiúgimnáziumnak volt a tanárnője, ő a klasszikus nyelvek, latin és görög mestere volt. Angolt is tanított. Mindig hálás leszek Mária néninek, mert nagyon szolid alapokat adott a későbbi angol tanuláshoz. Takáts Sári néni matekot és magyar nyelvet tanított, de a retorikát, hogy miért ő, azt nem tudom. Dezső bácsi tanította a történelem és földrajz tantárgyakat. Takáts Erzsi néni énekelni tanított és ha jól emlékszem, német nyelvet.

RADNAY ANIKÓ

Mikor a niederi tanári karról olvastam, eszembe jutott egy édes kis eset. Egy szép nap beállított egy igen fess, magas fiatal tanár, de két napon belül már távozott is. A fiatal tanár úr a jelentkezési lapot magyarosan töltötte ki, kezdve a vezetéknévvel, ami ha jól emlékszem „Sarolta” volt. Dezső bácsi pedig úgy vette, hogy németesen, a keresztnévvel kezdte. Dezső bácsit ez nagyon nagy zavarba hozta. Egyetlen kifogása az volt hogy „nem vehetek fel egy ilyen fiatal, jóképű, egyedülálló tanárt ennyi sok szép fiatal lány mellé”.

FINKEY LILLA

Ami a tanárokat illeti, Ádelsberger Mária néni, aki később hazament Magyarországra apácának, tanította nekünk a latint és a németet. Sárka néni a számtant, és testvére Erzsike néni tanította a magyart. Ravasz diri, úgy emlékszem, történelmet tanított.

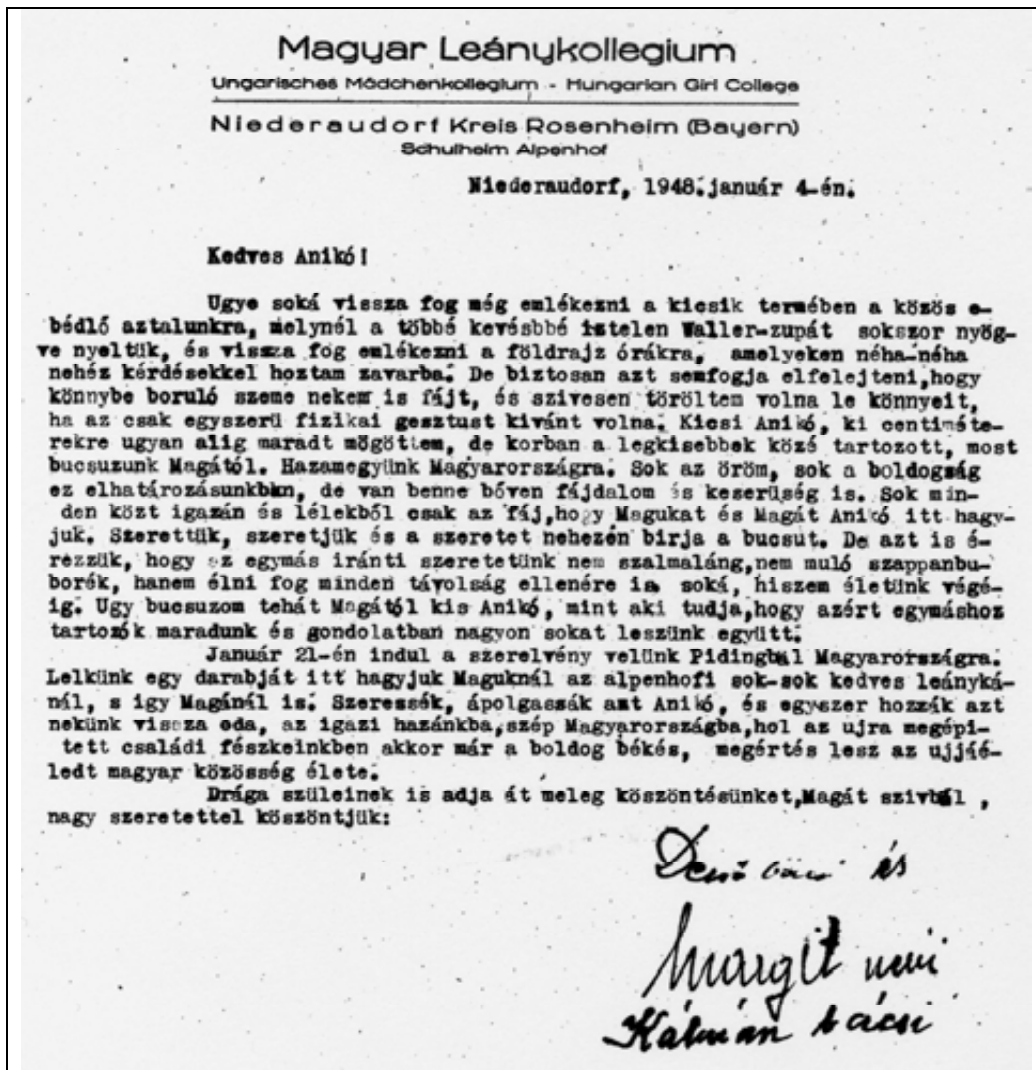
Az őszi iskolaévben Kovács Ferenc filozófiát is tanított a felsősöknek, majd ő lett az igazgatónk, miután Ravasz diri és Margit néni, a fiatal Dezsőke, a kis Istók és nagypapájuk, Kálmán bácsi 1948 elején visszamentek Magyarországra. Sokszor gondolok rájuk, hogy mi történhetett velük, mert még mindig hallom sokaktól, otthoniaktól, hogy akik időben hazatértek, mindet elvitték Szibériába. Azt tudom, hogy Dagiek próbáltak érdeklődni utánuk, de rokonaik kérték, ne érdeklődjenek és hogy ők sem tudnak róluk. Mi az igaz, nem tudom. Jópofa család volt. Dezsőke mindig szerelmes volt a sok lány körében. Különösen Czihy Katinak udvarolt.

BALLA ÉVA

1948 januárjában, amikor karácsonyi szünet után visszatértünk az intézetbe, tudtuk meg, hogy Dezső bácsi és családja a hónap végén visszatérnek Magyarországra. Dezső bácsi és Mária néni mindegyikünknek külön szép búcsúlevelet írtak, amelyet legtöbben megkönnyeztünk.

RADNAY ANIKÓ

Megvan Dezső bácsi búcsúzó levele, amit 1947 karácsonyán küldött nekem, mielőtt hazatértek Magyarországra és még egy lap, amit már Vácról küldött, 1948. május 9. keltezéssel. Ebben értesít, hogy másnap indul Salgótarjánba állása elfoglalására. További címe a salgótarjáni gimnázium lesz.

PETRES JUTKA mamájának írt leveléből:

...ma kaptam Ravasz Dezső bácsitól levelet, nagyon helyesen ír. Salgótarjánban kapott az állami gimnáziumban tanári állást. Rengeteget máskált utána, de végül mégis sikerült a dolog.

HEGEDŰS PIRI

Ádelsberger Mária nénit még mindig látom magam előtt, ahogy közöttünk ült, egyenes tartással, szigorú arccal, amíg mi szorgalmasan jegyeztük mondatait. Ő volt az alsó háló felügyelője és ott is szigorú rendet tartott. Akkor árulta el igazi énjét, amikor elbúcsúztunk 1947 karácsonyán. Akkor még nem tudtam, hogy utoljára látom őt. Megölelt és

fülembe súgta, hogy egy nagyon emlékezetes eset alkalmából alig bírta nevetését visszatartani.

Lámpaoltás után valamin vidáman kacagtunk. Többször ránk szólt, de a kacagás nem maradt abba. Végre bejött a hálóba és megszólalt: „Ha még egy hangot hallok, mindenki az ágya elé térdel.” Erre halkan, de érthetően megszólaltam: „Mária néni, akkor Pertik Baba a vállamra térdel?” Ugyanis, Baba a felettem levő emeletes ágyban aludt. Erre óriási hahotázás tört ki. Nem értettük, miért ment ki olyan gyorsan a hálóból. Nagyon szomorú voltam, amikor ezt a búcsúlevelet megkaptuk. Üzenete velem maradt.

Kedves Piroška és Nora! I. 15.

Ha a könyv nem marad volna nálam,
akkor is búcsúlevelet írtam volna.

Isten Veled! Segítség nélkül előtt
Benneteket is harsa a jó Isten. Ha küszdel-
mes is az élet most mindenütt, Ti lelkiismeretes
munkálatokkal, szorgalmatokkal mindenütt és
mindenkor boldogulni fogtok. Köszönjétek
meg a jó Istennek, ha az iskolában és utoljára
ket eredményekben valami hasznosat, jól la-
mulatok és ne feledjétek soha, hogy amit la-
dában, nevelésben kapunk kötelek. Aki pl.
sok-sok kiint rekedt, vagy ott is ugyanaz a
iskolát, ^{nem?} bíró lány, ha kevesebbet kapott. Töle Isten
s élet kevesebbet kíván.

Köszönöm a könyvet, sajnos kebe-
sem vettem, ha lehetne még kapni harsa -
menetelletek előtt vegyétek nekem. Juhász
Xl. - nál van pénz és hozzájár harsa. Linum:
Dr Csaplary Lipótne! Látogatjánhelyt Köszöntés
vagy Zumpfe Ervinne! Polgárdi Fejér m.
Most pedig búcsú Köszöntésem R. Küldetelnek, Tite-
ket is szeretettel ölel Mária néni

MARKÓ MARIKA

Ádelsberger Mária néni hazautazása előtt meglátogatott bennünket Mittenwaldban. Édesanyámmal közeli barátságban volt.

1948. február - 1948. augusztus, Kovács Ferenc, igazgató

CSERHÁTI FERENC

1948. január első felében dr. Ravasz Dezső Magyarországra való hazatérési szándéka miatt bejelentette lemondását a niederaudorfi Magyar Leánykollégium vezetéséről. 1948. január 15-én **Kovács Ferenc** vette át az intézet ideiglenes vezetését. Végleges megbízását a müncheni Magyar Caritas Szolgálattól január 20-án kapta. Ekkor kapta kinevezését **Bárány Mária**, az intézet prefektája is. 1948. március 12-én az Iskolabizottság rendes ülése Münchenben megerősítette Kovács Ferenc iskolaigazgatói kinevezését.

Igazgatónk, Kovács diri

Erzsike néni, kis Erzsike és Kovács diri.

vagy hat nyelven beszélt, „köpte” a latint és a görögöt, még az arám nyelvet is értette. Kovács diri tanította nekünk a németet és latint, Erzsike néni meg a magyart és a történelmet. Takács Sarolta néni a matematikát és a fizikát, Takács Erzsike néni a földrajzot és éneket. Otthon a budapesti operaház kórusában énekelt, nagyon szép volt a hangja. Ő szeretett meg velünk a klasszikus zenét; kérésünkre sokat énekelt az operákból. Kovács diri minden más tehetsége mellett gyönyörűen orgonált is. Megbarátkozott az Alpenhoffal szemben levő reischach karmelita kolostor papjaival, akik örömmel fogadták ajánlatát, hogy orgonál minden vasárnap a 10-es misén. Áldozás után magyarul énekeltünk, ami elég körülményes volt. Nem mehettünk föl a kórusra, mert oda csak a clausurán keresztül lehetett feljutni, ahová női lélek nem tehetett be a lábát. A templomban álltunk hátul és próbáltunk beintés nélkül alkalmazkodni az orgonához és időben belekezdeni az énekbe.

Az intézet 3. iskolai éve 1948. február 15-én 40 növendékkel, *Veni Sancte*-vel, illetve református istentisztelettel kezdődött. A növendékek száma később fokozatosan 45-re emelkedett. A negyvenen felülieket hely hiányában a külső tanulóteremben helyezték el éjszakára tábori ágyakon. A tanítás naponta de. 8-12-ig folyt. Az énekórák délután voltak. A III.-IV., az V.-VI. és a VII.-VIII. osztály tanítása közösen történt a tanszemélyzet 5 tagjának és 2 hittanárnak közreműködésével.

Diákok emlékei... BALLA ÉVA

Új igazgatónk Kovács Ferenc lett, aki magával hozta feleségét Erzsike nénit, kislányukat, Erzsikét és Bárány Mária nénit, aki prefektánk lett. Kovács Ferencről, mint tanártól eléggé tartottunk. Nagyon komoly és szigorú ember volt, de mikor oda költözött mint igazgató és jobban megismertük, nagyon megszerettük. Ő is fölengedett és bár továbbra is szigorú maradt, igazságos volt, nagyon tiszteltük a tudását. Őt

Tanárnőink: Bárány Mária, Takács Sarolta és Erzsike

IGAZGATÓK, TANÁRI KAR, EGYÉB SZEMÉLYZET 1947 január -1948 július, AZ ALPENHOFBAN

1947. január - 1947 július

Igazgató: dr. Ravasz Dezső, történelem, földrajz

Tanári kar: Adelsberger Mária, angol, latin,
egészségtan, művészettörténet

Takács Sarolta, mennyiségtan, fizika,
vegytan, természettan, természetrajz,
magyar nyelv és irodalom

Takács Erzsébet, magyar, ének, német,
rajz, kézimunka

Ravasz Dezsőné, Matolcsy Margit,
prefekta és cserkészparancsnok

Bejáró oktatók:

Kovács Ferenc, filozófia

Vincze Mihály, hittan - katolikus

Fekete Páter, hittan - katolikus

Csia Kálmán, hittan - protestáns

1947 augusztus- december

Igazgató: dr. Ravasz Dezső, és a fenti tanári kar

Új tanerő: Kovács Ferenc, filozófia
Nagy Ernő, hittan - protestáns

1948. február 15 – június

Igazgató: Kovács Ferenc, latin, filozófia,
etika, hittan

Tanári kar: Takács Sarolta, matematika, fizika
Takács Erzsébet, földrajz, magyar, ének
Kovács Ferencné, Erzsike, magyar,
történelem, latin

Bárány Mária, prefekta

Bejáró oktatók:

Fekete Páter, hitoktató - katolikus

Nagy Ernő, hitoktató - protestáns, angol

Pribus György

A tanári kar, 1948. május. 27.

Tanári kar és érettségiző diákok. Első sor: Nagy Ernő, Takács Erzsébet, Kovács Ferenc, igazgató, Takács Sarolta, Fekete páter. Hátsó sor: Császár Zsuzsa, Kovács Erzsébet, Renkey Magi, Bárány Mária, Bonyhai Éva. 1948. 5. 27.

A diákok háború utáni helyzete. Hogyan kerültünk Niederbe?

CSERHÁTI FERENC

A niederaudorfi Magyar Leánykollégium célja az volt, hogy a Németországban élő magyar leányok gimnáziumi tanulmányainak folytatását lehetővé tegye, főleg azon leányokét, akik a menekülés miatt több esztendő veszteséget szenvedtek. Ezen törekvés érdekében az intézet az 1947-es naptári évben két rövidített tanévet zárt: 1947. január 8-án kezdődött és június 20-án fejeződött be az első, 1947. augusztus 22-én kezdődött és december 20-án fejeződött be a második iskolai év. 1948 első felében még egy (fél éves) iskolai esztendő elvégzését tervezte az intézet, s ezzel többé-kevésbé módot adott arra, hogy a közel hároméves veszteség jelentős részét behozzák a növendékek. Ezután normális, 10 hónapos tanév megtartását tervezte az intézet.

BUZA MARIKA

Bajorországban, Bayerbachban 1945 nyarán létesült egy magyar iskola, ahol újra elkezdtem az 5. gimnáziumot. A bayerbachi iskola nem tartott sokáig, mert szétszéledt a tanári kar is, meg a növendékek is. Kosslern faluban, ahol laktunk és a közeli falvakban csak elemi iskola létezett, úgy hogy sem az öcsém, sem én nem jártunk iskolába.

1947-ben kezdték a szüleim elfogadni azt a gondolatot, hogy egyhamar nem térünk vissza Magyarországra, és elindultak a vonattal elérhető városokba, hogy nekünk internátussal rendelkező iskolát keressenek. Magyart vagy németet. A német iskolák már túlszűfoltak voltak „még németnek sincs hely!”, közölték. Jártak Passauban, de ott leányinternátusról szó sem volt. Niederaudorfba is eljutottak. Azokat részesítik előnyben, akiknek 1-2 év hiányzik a 4 gimnáziumhoz, vagy az érettségihez. Ha lesz hely, majd írnak. Nem találtak iskolát.

1947 novemberében, a „Tünde” találkozó alkalmából Niederaudorfban beszéltem én is Ravasz igazgató úrral arról, hogy szeretnék bekerülni az iskolába. Válasza az volt, hogy még nem tudja, mi lesz januárban. Apuka is újra írt neki, mire azt a választ kapta, hogy ők hazamennek Magyarországra.

Végre 1948. januárban Kovács Ferenc igazgató úr írt, hogy látta a felvételi kérvényeinket, és ha még érdekel bennünket, akkor azonnal küldjük el az adataimat és február 12-én legyen ott szülői kísérettel Niederben. Így kerültem be Niederaudorfi Magyar Leánykollégiumba.

Az 1948. február - júniusi iskolaévben, még az Alpenhofban, egyszerre végeztem el az ötödik és hatodik gimnáziumot, és mindkettőről kaptam bizonyítványt.

Az 1948-49-es iskolaévben a VII. osztályt végeztem, de májusban, még a befejezés előtt, elhagytam az iskolát, mert behívtak bennünket a kivándorló gyűjtőtáborba, Ambergbe. A 7. gimnáziumról nincs bizonyítványom.

DAX NUSI

A müncheni Simmern Schule-ban volt a menekülttábor. Ordódy Sándorné szintén a menekülttáborban lakott a férjével, kis, keskeny, hosszú szobában. Ugyanott a református lelkész és felesége. Ordódynét – a Németországi Magyar Vöröskereszt vezetőjét – személyesen ismertem, az ő révén jutottam Niederbe. Neki mint tolmács segítettem. Mikor Ordódyné egy nap kérdezte tőlem, Nusikám, te még iskolaköteles vagy és a kezem alatt van a niederaudorfi leánykollégium, te nem akarsz tanulni? Én nagyon – mondtam – anyám szerint a leánynak férjhez kell menni. Erre föl Ordódyné kijelentette, hogy én majd beszélek anyáddal. Hát anyám annyira meg volt tisztelve a méltóságos Ordódyné megjelenésével, hogy

nem mert volna ellenkezni vele és így kerültem Niederbe. Jómagam szintén két évet tettem le egy év alatt. 1947 nyarán vizsgáztam.

FINKEY LILLA

Én a második, harmadik és negyedik osztályt végeztem el Niederben. Tudtommal szüleim már kezdetben, 47-ben beadtak oda és 1948 szeptemberében már nem mentem vissza, mert a Währungsreform után, mikor az R-márkát átcserezték D-márkára, nem tudták a tandíjat megfizetni. Czihy Katiról tudom, ő úgy került Niederbe, hogy papája találkozott Dezső bácsival és ő mondta neki, hogy iskola lesz. Kati az elsők között került Niederbe, amikor még fűtésük sem volt, majd megfagytak. Sőt arról volt szó, hogy meg sem nyitják az iskolát.

GRUBER VICA

Idősebbik testvérem Kató, Münchenben, ahová hetenként járt be Pfaffenbergből hegedűórára, hallott a niederaudorfi magyar iskoláról. Miután volt hely, felvették a hetedik osztályba. 1947 őszén, miután Kató leérettségizett, kerültem Niederaudorfba.

SZKLADÁNYI ÁGI

Dr. Rozsály Ferenc piarista pap, a müncheni Caritas vezetője volt, aki elkezdte az iskolát. Ott dolgozott Marika nővérem, így kerültem Niederbe. Páter Goda Ferenc is sokat segített.

DRÁVETZKY MÁRTA

Füstös Sydney városából küldöm emlékezősemet a niederi adatokról, amire emlékszem. Amint Anikó írja, az elsők között voltam, aki megérkezett. Akkor harmadikos lettem volna, de külön engedéllyel Hadady Magdinak és nekem megengedettett, hogy a 3-4-et egyszerre végezzük, mivel mindkettőnk előtté már itt-ott tanulta a harmadikos anyagot. Az első félévben sikeresen elvégezve ezt a két osztályt, az ötödikbe léptünk. Arra emlékszem, hogy az osztályban én voltam a legfiatalabb, kis copfos kukac, akire ezért sokan nem is emlékeznek.

KOVÁTS GABI

Kezdetben nem voltam ott. Pertikének köszönhetem, hogy szóltak anyuéknak, Baba leérettségizett és bekerülhettem a helyére. Hála nekik.

MÉLYNÁDASY ANTAL

Reisachba sok magyar lány járt, akik szintén Laufenban laktak. Petres Jutka, Petres Zsuzsa, Király Éva, Király Nünü, Hadanich Vera. Később én is odakerültem.

SZABÓ DÓRI

Édesapám jegyzetei szerint 1948 októberében költöztünk Oberaudorfba. Lehet, éppen azért, hogy a magyar iskolába járhassak. Magyarországon csak az első elemi végeztem el, mielőtt menekülni kellett. Mikor aztán Bajorországban végre letelepedtünk és megtanultam németül, már a negyedik osztályba kellett volna, hogy járjak. Így aztán megengedték, hogy a második elemi átugorjam és német iskolában a harmadik, és negyedik elemi végeztem el. A magyar iskola megadta az alkalmat, hogy újra anyanyelvemen kapjak oktatást és az első és második gimnáziumot egy év alatt végezhessem el. Így aztán behoztam a mulasztott évet.

MARKÓ MARIKA

Mittenwaldban, ahol laktunk, nem volt középiskola, de még elemi sem, mert az iskolaépületben először sebesült katonák, később a dachau koncentrációs táborból szabadult zsidók voltak.

1946 őszén Garmisch Partenkirchenben megnyílt egy leány középiskola. Oda bennlakónak csak azokat vették fel, akik élelmiszerben fizettek. Ez nekünk sem volt. Bejárni meg nem tudtam a télen is fűtetlen, ki-kihagyó vonaton. Anyu hiába mondta, hogy így az ő lányának még annyi iskolája sem lesz, mint otthon a cselédjének volt. A realitás azóta nagyot változott. A cseléd, mint más sok, az élethez sokkal szükségesebb dolog is, anakronizmusná vált. Szüleim ideiglenesen találtak más megoldást a tanításomra. Apu tanított matematikára, nagybátyám fizikára és latinra, egy német apáca gépírássra, egy német ismerősünk, aki több évet élt New York-ban, angolra. Még zongora-gyakorlásra is találtak szüleim egy helyet. Az apácák, angol tanárnő, zongoratanárnő, mind a falu különböző részén laktak. Kimerítő volt a sok szaladgálás, a sok lecke. Jobban el voltam foglalva, mint valaha. Mindenki attól féltett, hogy tudatlan maradok.

Megérkezésünk az iskolába

MARKÓ MARIKA

Végre egy beszerzési út alkalmával hallottunk Münchenben a Niederaudorfban megnyitandó magyar iskoláról. El is mentünk Édesapámmal 1947. január elején megnézni. Becsületszavát vettem, hogy csak megnézzük, de nem hagy ott.

Oberaudorfba egy vonaton érkeztünk Rusnyával – Hadady Magdával – és édesanyjával. Az állomáson kaptunk kölcsön egy Handwagen-t [kézikocsi], felhalmoztuk rá számos csomagunkat. Apunak úgy látszott nem volt szándékában engem hazavinni és ragyogó napsütésben, cipőnk alatt csikorgó havas úton Rusnyával húzva a kocsit, mentünk az Alpenhofba. Rusnya egyre biztatott, hogy meglátod milyen szép hely, még perzsaszőnyegek is vannak a padlón. Nem tudom, honnan volt ez az információja. Hamarosán rájöttünk, hogy az Alpenhof nincs luxussal berendezve, de akkor már nem számított, hogy a hálóban szalmazsákos emeletes ágyak voltak, az étteremben, ami tanteremnek is szolgált, volt az egyetlen vaskályha, amihez mi szedtünk fát. Ravasz Dezső bácsi és Margit néni igen kedvesen fogadtak. Már voltak rajtunk kívül más lányok is, hatan vagy heten. Én csak Petres Judithra és Tóth Incire emlékszem az első napon. Naponta érkeztek mások is. Hangoz lett az Alpenhof. Nem kívántam hazamenni.

DRÁVETZKY MÁRTA

Megérkeztünk az oberaudorfi állomásra és édesapám felemelve kis kofferomat, amiben pár darab ruhám volt, együtt elbaktattunk Niederaudorfba. Az Alpenhof körül magasan állt a hó, de sajnos bent sem volt sokkal melegebb. Annál melegebb volt a fogadtatás a már befutott egypár diák és a tanári kar részéről. Akkor már több mint két éve nem tudtam rendszeresen iskolába járni és hiányzott az iskola, de azt hiszem a többi diáktársam is ezt érezte. Az Alpenhof udvarán, a kis farakás között gyönyörű fehér hermelinek futkostak, de hamarosan lepadt a farakás, a hermelinek másik játszóhelyet kerestek és mi ottmaradtunk a hidegben.

KOZÁNYI KATI

Azt tudom, hogy 1947 januárjában érkeztünk Csaba Klárral együtt Niederbe. A két mama vitt minket és térdig érő hóban gyalogoltunk, a csomagokat egy szánkón húzva az

Alpenhofba. Ott kissé kellemetlenül ért engem az elhelyezés, mivel én soha internátusban nem voltam, az elképzelésem más volt. Mindketten az alsó hálóban lettünk elhelyezve, ahol igen jó társaság volt. Csak Ádelsberger Mária néni szomszédsága kissé aggasztott. Igen szigorúnak véltem, ami aztán pont az ellenkezője lett, hiszen igen jó humora volt az öreglánynak.

BALLA ÉVA

Mátészalkán, ahol születtem és ahol az évek folyamán sok időt töltöttem nagyszüleim házában, ismertem meg Kozányi Katit három éves koromban, aki a mai napig is legjobb barátnőm. Nagy volt örömünk, amikor a menekülés után 1947-ben, Németországban megtaláltuk egymást. Eljött minket meglátogatni bátyjával, Zsigával, tőlük hallottunk először a niederaudorfi magyar iskoláról. Kati januártól júliusig már elvégezte ott a negyedik gimnáziumot, én meg már egy éve akkor német iskolába jártam. Természetesen szerettünk volna ismét együtt lenni és szüleimnek is tetszett az ötlet, így augusztusban édesanyámmal útnak indultunk jelentkezni a magyar iskolába. Hajnali fél négykor indult a vonat a két kilométerre levő szomszéd faluból. Négyyszeri átszállás után este fél 10-kor érkezünk meg Oberaudorfba, ahol szintén egy-két kilométeres séta várt ránk, amire Niederaudorfba értünk.

Ifj. Ravasz Dezső

Ravasz Istók

Az iskola egy Alpenhof nevű penzióban működött, csodaszép helyen. Mi a Bayreuth-Bamberg közötti sík vidéken laktunk egy kis faluban, így nem tudtam betelni a csodás hegyekkel. Az iskola igazgatója, dr. Ravasz Dezső és felesége, a híres magyar-nóta énekesnő Matolcsy Margit, nagyon kedvesen fogadtak, de sajnálkozva tudtukra adták, hogy a létszám már betelt, nem tudnak több lányt elhelyezni. Marasztaltak, hogy pihenjünk egy-két napot, mielőtt nekivágunk ismét a hosszú visszaútnak. Mi persze, örömmel elfogadtuk a meghívást. A Ravasz házaspárral élt ott 16 éves fiúk Dezsőke és a kis Istók, aki 6-8 év körül lehetett, azonkívül Matolcsy Kálmán bácsi, Margit néni édesapja. Rajtuk kívül ott volt még Gruber Kató, Kührner Ili és Selmecy Vali, ők akkor készültek az érettségire. Valami oknál fogva ott volt Kató 6 éves öccse Péter is [akkor volt a kicsik nyaraltatása], akiből később katolikus pap lett. Kellemes két napot töltöttünk az Alpenhofban. Gyönyörködtünk a vidékben, anyuka jól elbeszélgetett a felnőttekkel, engem meg Dezsőke tanított táncolni egy recsegő rádió zenéje mellett. Végre szomorúan hazautaztunk.

Október első hetében jött egy levél, amelyben Ravasz igazgató úr közölte, egy lány valami oknál fogva nem tudott menni és felvesznek engem helyette. Nagy izgalommal csomagoltam és ezúttal egyedül vágtam neki a nagy útnak jól felpakolva, mert ágyneműt is vinnem kellett magammal. Szerencsére Kozányi Kati és még néhányan vártak rám az állomáson egy kis kézzel húzható kocsival. Így érkeztem meg nagyon boldogan, bár háromheti késéssel. Az ágyamon egy cédula volt „Pettendy Kati” felírással, ebből tudtam meg, kinek a helyére kerültem.

Magyar Leánykollegium

Ungarisches Mädchenkollegium - Hungarian Girl College

Niederaudorf Kreis Rosenheim (Bayern)

Schulheim Alpenhof

A Kollégium megnyílt 1947. január 7-én.

Az első diákok névsora akik 1947. júniusában vizsgáztak;

Csaba Gabriella V. o.

Dax Kriszta I. o.

Géthy Terézia I. o.

Szabo Erzsébet I. o.

Király Éva I. o.

Radnay Anikó I. o.

Kadánich Veronika I. o.

Szűcs Mária I. o.

Várkonyi Márta I. o.

Benke Mária II. o.

Hegedűs Eleonóra II. o.

Peter Gyöngyi II. o.

Székelyné József II. o.

Mészáros Éva II. o.

Tinkay Lilla II. o.

Csaba Klára II. o.

Hegedűs Pirozka II. o.

Szűcs Mária III. o.

Hoskó Mária III. o.

ifj. Kovács Anna III. o.

Géthy Katalin II. o.

Közörmű Katalin II. o.

Böröcz Margit II. o.

Csaba Éva II. o.

Szűcs Mária II. o.

Munkácsy Mária II. o.

Tóth Klára II. o.

Szűcs Klára II. o.

Közörmű Klára II. o.

Böröcz Anna II. o.

Megyeri Anna II. o.

Géthy Katalin II. o.

Géthy Katalin II. o.

Közörmű Mária II. o.

Peter Mária II. o.

Körner Klára II. o.

Szűcs Klára II. o.

Diákok listája Radnay Anikó emlékkönyvéből. Egy része eredeti aláírás, a többit Anikó dokumentálta, kik voltak az iskolában 1947 tavaszán.

Mindennapi élet az Alpenhofban. 1947. január - 1948. június.

Napirend

MARKÓ MARIKA

Kezdődött az intézeti élet és a tanítás. Napunk pontosan be volt osztva. Korai kelés, egy kis cicamosdás hideg vízben, reggeli Ersatzkaffe és kenyér, tanítás, majd tízórai szünet, és újra előadások. Német, magyar, latin, angol, algebra és történelem. Ebéd után tombolhattunk egy kicsit, azután silentium következett. A mi felelősségünk volt, hogy másnapra elvégezzük a leckénket. Ha maradt időnk, foglalkozhattunk valami csendes dologgal, ki amit szeretett. Czihyke olvasott, Kristó Katyi rajzolt. Mindig volt közöttünk legalább egy felnőtt (hová máshová mentek volna, mint az egyetlen fűtött terembe), de nem volt terhünkre jelenlétük. Szerettük őket, de mint menekült fiatalok, hozzá is voltunk szokva, hogy mindenki együtt szorong.

Esténként Matolcsy Margit néni, Ravasz Dezső bácsi felesége, magyar nótákat énekelt zongorakísérettel. Ő menekülésük előtt a pesti magyar rádióban sokszor szerepelt. Takács Erzsike néni operaárákkal szórakoztatott bennünket. Az operáknak a meséit is csodálattal hallgattuk. Néha még vicces esetekről is mesélt, amik a kulisszák mögött történtek. Hétvégeken mentünk kirándulni. Hegyet másztunk, meleg időben mentünk a közelben úszni. Sétálni rendszeresen kellett. Télen is.

Margit néni

PETRES JUTKA mamájának írt leveléből, 1948. február 20.

A napirend a következő: fél hétkor kelés, öltözéssel összekapcsolva, ágyat szétdobálni. Negyed nyolckor reggeli egészen háromnegyed nyolcig. Kifejejtetem a reggeli tornát a balkonon. Háromnegyed nyolckor bevetjük az ágyakat, nyolckor kezdődnek a tanítások tizenkettőig. Negyed egykor ebéd, egytől kettőig séta, kettőtől háromig ill. negyed négyig stúdium, szigorú tanulás, uzsonnáig csendes foglalkozás, ahol mindent lehet csinálni, csak nem hangosan és nem kézimunkát. Uzsonna után vacsoráig szigorú csend, vacsora után szabad idő, aki amit akar, azt tehet. Esti imától reggeli imáig csend. Azután persze vannak eltérések is, de ez a fő dolog. Most már tudod nagyjából, hogy mit csinállok, s hogyan élek. Az első szombaton azért is nem írtam, mert nem nagyon volt mit. Igaz, a szabad időben tilos a tanulás. Ezt add össze.

Elhelyezés

CSERHÁTI FERENC

Az „Alpenhof” penzióban két nappali helység és három hálószooba állt a tanulók rendelkezésére. Egy szobában lakott az igazgató családjával, egy másik szobában az egyik tanárnő. Ezen felül még egy gyengélkedő szoba szolgálta az intézet céljait. A két másik tanárnő a község más épületében lakott. Az említett Jelentésben ezeket olvassuk. Ravasz Dezső: A 39 tanuló, az igazgató és 5 tagú családja, valamint az egy tanárnő részére jutó helységek bizony a kívánatos fizikális kereteket nem adhatják. A két nappali teremben folyik délelőtt az osztálycsoportokban való tanítás, és délután a rendes napi foglalkoztatás. A kis hálótermekben emeletes ágyakban biztosítottuk a tanulók hálólhelyeit. A szűkös elhelyezési lehetőségek megsokszorozták a nevelők munkáját, viszont benső családi együttessé kovácsolták a tanulókat és a tanárokat.

Felsősök, belső terem

Hochenburger Éva, Szűcs Mara,
Tirczka Éva, Markó Marika, Buza Mari

Háttal Hochenburger Éva, Tóth Inci, Hegedűs
Piroska, jobbra Hadady Magda, Czihy Kati

Pettendy Kati, mögötte: Bonyhay Éva,
Váczy Munci, Gruber Vica és Renkey
Magi a kis öccsével, Lacival. Balra a
külső terem.

Balról: Bonyhay Éva, Kovács díri feje mögött Gruber
Vica, szembe vele Kótai Zoltán, pápai nuncius. Az
ablakon túl az alsósok

Balla Éva, Kristó-Nagy Katyi, Berlányi
Mária, Pettendy Kati

Tóth Inci, Szűcs Mara, Buza Marika, Almay Anikó.
Előtérben Hadady Magda. Mögötte Hegedűs Piri.

Alsósok, külső terem

1948 májusában. Alsósok terme. Balról Hegedűs Nóri, Renkey Marica, Szkladányi Ági, Finkey Lilla, Mészáros Éva, Várhelyi Mária. Vele szemben Eördögh Vilma, háttal Radnay Anikó, majd Csaba Gabi

Balról Várhelyi Mária, Király Éva, Szűcs Zsuzsa, a virágcsokor mögött Kovács Gabi, Váczy Pancsi, mellette Dax Nusi, Spöttle Leila, Jászberényi Kati, az asztal végén Szabó Panni, majd Csaba Gabi, Mayer Picu, Radnay Anikó, háttal Eördögh Vilma, és Renkey Marica, jobbra Hegedűs Nóri.

amelynek ablaka egy nagy balkonra nyílt. Nagy örömömre én is az alsó hálóbába lettem beosztva. Ott volt Kozányi Kati is, így rögtön otthon éreztem magam. Nem tudom, milyen szisztémával lettek a hálók lakói összeválogatva, mert nem kor, vagy osztály szerint ment. Ez jó ötletnek bizonyult, mert így nem alakultak ki „klikkek”; kicsik, nagyok jól megértették és istápolták egymást. Nagyon gyorsan beleszoktam és megszerettem az internátusi életet. 14-en voltunk az első hálóban, ahol hét emeletes ágy mellett csak egy falba épített csappal ellátott mosdókagylónak volt hely. Nagy, szinte földig érő ablak nyílt a hátsó kert felé, a Brünstein hegyel háttérnek. Ide szoktak lopakodni a német fiúk, akik egyszer egy bűzbombát dobtak

DAX NUSI

Mikor odaértem, én alsós voltam és a tanulók két teremre voltak osztva. Az erkély alatti volt az alsós. Az asztalunk egy hosszú téglalakban volt felállítva. Dr. Ravasz ült velünk a közepén, reggel, délben, este. Mikor ő felállt, mi is felálltunk, elmondtuk a reggeli áldást, mikor leült, mi is leültünk, és amikor az evőeszközt a kezébe vette, mi is és kezdtünk enni. Mikor dr. Ravasz letette az evőeszközét, mi is letettük. Aki lassan evett, ráfizetett. Persze ezt követte az ima és a tanulás, ebéd vacsora és a nap befejező imája.

„Hálát adunk neked, mennyei Atyánk, hogy kegyelmedből ma is előbbre jutottunk, magunk és világunk megismerésére. Vezess kérünk tovább az igaz élet útján, a jóság és boldogság felé. Áldd meg jó Atyánk hazánkat, szüleinket, nevelőinket, áldd meg mindnyájunkat és add, hogy mi is áldjunk Téged, mindörökkön örökké Ámen.”

BALLA ÉVA

Az épületben a földszinten volt három étterem, amelyből kettőt tanteremnek használtunk, a harmadikból pedig hálóterem lett. Ez volt az alsó háló. Az emeleten volt a 3-as és a 6-os háló és a Diriek szobája,

be. Akkor még nem voltam ott. Több különböző történet született erről. Walleréknak dolgozott egy Betty nevű lány, aki a fáskamra mellé járt találkozni a lovagiával, amit mi az ablakunkból a holdfénynél gyönyörűen láttunk.

Az ágyakhoz persze, létra nem volt. Akik fönt aludtak, azok a két alsó ágy szélén állva húzták föl magukat, kivéve engem, aki a mosdókagyló melletti ágyban laktam és nem volt mibe kapaszkodnom. Mellettem aludt Pertik Baba, akire nagy tisztelettel néztem fel, mert hetedikes volt, én meg csak akkor kezdtem az ötödiket. Szegény Baba diftériát kapott és nem tudta befejezni a tanévet. Alattunk volt a Hegedűs testvérpár, Piri és Nóri. Nórika csendes kislány volt, jó tanuló, aki nővérkéjére hagyta a saját és a világ problémáinak megoldását. Piri arról volt híres, hogy ha elkezdett kacagni, nem bírta abbahagyni. Persze ez lassan mindnyájunkra ráragadt és szabályos nevetőgörcsöket kaptunk. Falunk közös volt Mária néniével, aki először csak ránk szólt, azután kiabált, dörömbölt a falon és fenyegetőzött. Mire a szobájából kiment az előszobába, az étterembe és a mi hálókba, már csak néma csend vagy horkolás fogadta. Az ajtó melletti felső ágy Garanyi Ágié volt, aki művészlélek volt, állandóan trillázott és balettről álmodozott. Alatta volt Radnay Anikó, kis sápadt, csendes alsós, aki úgy meg volt illetődve a sok nagyszájú, nála mind idősebb lánytól, hogy alig mert megszólalni.

Velünk szemben az ajtó mellett aludt Csusz, aki velem volt ötödikes. Ő Dömsödön született és élt. Mindig bosszantottuk, hogy olyan hely nincs is, mert egyikünk sem hallott soha róla. Alatta volt Finkey Lillácska, egy kis cinege alsós, akit édesapja gyakran meglátogatott. Mi a papát csak Lilla bácsinak hívtuk. Mellettük lakolt Koci és Csabusz. Klári szép, szőke, kékszemű lány volt, vele nagyon összebarátkoztunk. Mivel mind a ketten szerettük Kocit, így mi hárman elválaszthatatlan jó barátok lettünk. Ravasz diri el is nevezett minket a „triumvirátus”-nak. Koci és Klári alatt honolt Dagi és a kis Mészáros, ők azt hiszem, mindketten harmadikosok voltak. Az első három osztály egy másik teremben tanult, egy hosszú asztal körül ültek. Nem voltunk benne biztosak, ki hányadikos, nekünk ők mind „kicsik” vagy „alsósok” voltak. A kis Mészáros sovány, szőke, vidám lány volt, esténként villanyoltás után kucorgott Dagival a nagy ablak párkányán, lesték Bettyt és számoltak be nekünk a történeteikről. Az utolsó ágyban Rusnya trónolt, ő velünk volt ötödikes, mindnyájan nagyon szerettük. Fűtés a hálókban nem volt, télen reggelre megfagyott a víz a mosdókagylóban.

Egy reggel tanakodtunk, hogy kinyissuk-e az ablakot, mert úgy véltük, illene időnként szellőztetni. Rusnya kijelentette, hogy „Anyák, hidegben már sokan meghaltak, de bűdösben még soha senki.” E mondás bölcsességét elismerve az ablak zárva maradt. Ez az elhatározás a Rusnya közelében lakozóknak nagy önfeláldozást jelentett, ugyanis ő hagymalével kente be a haját éjszakára és bekötötte a fejét, mert valahol hallotta, hogy a dunszt erősíti a hajszálakat, neki elég vékony és kevés volt a haja. Gruber Vica Rusnya alatt lakott a sarokban, ő a 6-7-et végezte abban a tanévben. Nagyon élveztük mély hangját (Vica, Koci és én énekeltük az altót a kórusban) és a „vazsmegyei” tájszólását. Lámpaoltás után rémtörténeteket mesélt nekünk nagy hang aláfestéssel. Viszolygott a hátunk a félelemtől, de azért kértük, hogy meséljen még. Élveztük nagyon az estéket, mi voltunk a „hírhedt alsó hálósok”. Büszkén viseltük a címet. Nekem ez különösen érdekes volt, mert addig mindig csak zárdákban jártam iskolába és ott soha nem mertünk volna az apáccal szembeszállni. Mária néni végül is megelégedte a sok bosszúságot. Mikor karácsonyi szünet után visszamentünk, „szétrobbantottak” minket. Én a 3-as hálóba kerültem, ahol elég csendesen és unalmasan folyt az élet.

FINKEY LILLA

Bizonyára megírta más a helybeli fiúk látogatását este, de ahelyett, hogy a leányokat meg tudták volna ijeszteni, ők kaptak olyan ellentámadást, hogy futásnak eredtek és ezt már nem ismételték meg.

A lenti hálóba sokszor leskelődtek a német fiúk. Egy alkalommal Mészáros Éva éppen a mosdónál állt félig meztelenül, észrevette a fiúkat és nagyban hadonászott, mondta, hogy látta őket. Ezután odakint az ablak alatt levő két rossz ruhásszekrénybe bújunk le esténként felváltva és botokkal felszerelve, hogyha újra jönnek, kiugrunk és összeverjük őket.

Élelmezés

DRÁVETZKY MÁRTA

A hideg és a sovány koszt ellenére sem jutott senkinek eszébe, hogy hazamenjen. A német konyha soha nem volt világhírű és a háború szűkös éveiben még alacsonyabbra süllyedt a konyhaművészetük. A jegyre kijáró cukrot egyszer egy héten kaptuk meg és mivel nem volt se tea, se kakaó, a barna cukrot a hasonlóan barna kenyérre tettük és jóízűen elfogyasztottuk. Leggyakoribb és legemlékezetesebb eledelünk az u.n. Eintopf (egytál étel) volt. Ezt úgy főzték, hogy egy lábosba beletettek mindent, ami a konyha körül található volt és megfőzték. Ennek természetesen mindig más íze volt, attól függően, melyik nap éppen mi vándorolt be a konyhába. Később valaki kijárta a müncheni Caritásnál, hogy valami ennivalót küldjenek a sok éhező diáknak. Két dologra emlékszem, amit kaptunk, az egyik a zabpehely, a másik lencse volt. Nem tudom, mindkettőt honnan kaparták össze, de valahonnan egérlakta területről, mert emlékszem, sok kellemes délutánt töltöttem Matolcsi Kálmán bácsival, Ravasz Dezsőné Matolcsi Margit néni édesapjával, aki érdekes történeteket mesélt a régi időről és hazájáról Biharországról, miközben szedegettük az egérpiszkot a zabpehely közül, vagy a konkolyt a lencse közül. Nagy élvezettel vártuk az otthonról küldött csomagokat is, amiben nem mindig az volt, amit szerettünk volna, hanem amit azokban a szűkös években szüleink be tudtak szerezni. Ilyenkor a szoba lakói körbeülték a várvavárt csomagot és élvezettel, csemegeként, ették a szardíniát a száraz kenyéren.

GRUBER VICA

Mindig éhesek voltunk, legalábbis én. Még a krumplik nagyságát is néztük az étel igazságos kiosztásánál. Kató emléke Niederről, hogy a Wallnerné megengedte neki a Hafenflocken kásás harminc literes fazék kinyalását. Egyszer, amikor a feje eltűnt a fazékban, akkor jött egy ellenőrző bizottság a konyhába és Kató nagyon szégyellte magát.

FINKEY LILLA

Niederben annak dacára, hogy szegények és sokszor éhesek voltunk, életünk vidáman telt. Kivicceltük a pempőt, ami zabpehelyből készült, ami sokszor reggelink volt; a mákos krumplit, amit mi neveztünk el mákosnak, egyébként krumpli és blutwurst (véres-hurka) volt összekeverve, ami nekünk akkor fejedelmi vacsora volt. Később ezt is megszerettem, kedvenc vacsorám lett. Reggelink legtöbbször egy csésze feketekávé és egy szelet kenyér volt.

Várhelyi Máriával, Dagival telefonon beszéltem, ő több mindenre emlékezett. Az egyik a varjú volt, aminek örültem, hogy végre nem csak én emlékszem rá, hogy vacsora lett belőle. Egyszer amerikai katonák egy varjút lőttek le, ahogy a jeppel elmentek az Alpenhof előtt. Abból Dagi egy-két másik lány segítségével levest főzött. Betty megengedte neki vacsora után a konyhát használni, sőt még tésztát is adott a levesbe. Ravasz diri is meg volt

Élelmézésről bizony nem lehet sokat írni, mivel annyira kevés és szegényes volt. Egyre azonban nagyon is emlékszem, amikor szert tettünk tarkababra és lent a mosodában, ahol tisztálkodtunk is, nagyban főztük, törtük és kevertük a babot remélve, hogy sikerül gesztenyepürét csinálni. Arra már nem emlékszem, hogy kinek a tanácsára reméltük ezt a fantasztikus jó gesztenyepürét elkészíteni. Már arra sem emlékszem, hogy milyen volt.

A koszt pocsek rossz volt és elég sem volt, legtöbbször nem volt repeta. Wallerék nagyon találékonyak voltak, mindenféle szedett-vedett, rendszerint a Schulspeisungra kapott holmikból kreáltak húsnélküli egytálas ételeket. A legszörnyűbb volt a „mákos krumpli”, amely összetört főtt krumpli volt véres hurkával összekeverve. Erre mindenki még a mai napig is emlékszik. Reggelire kukoricalisztból süített forró zsemlet kaptunk, ami ragadt, mint a csiriz, mikor próbáltuk széttörni. A Schulspeisungra kapott mazsolát ledarálták, és kenyérre kenve etették meg velünk. Még most is borzongok, ha rágondolok. Ugyanakkor sok datolyát is kaptak, szerencsére azt nem tudták ledarálni. Attól is úgy megundorodtam, hogy azóta sem eszem. A pempő is felejthetetlen étel volt, zabpelyh vízben főzve, teljesen ízetlen. Cukorral talán jobb lett volna, de persze az nem volt. Az alsósok egyszer szereztek valahonnan egy variút és levest főztek belőle, ezt csak tisztos távolból néztük néma undorral.

Legélénkebb emlékeim közé tartozik az alpenhofi koszt. Közvetlenül a háború utáni években alig volt ennivaló Németországban és bizony mi ott az intézetben, azt ettük, amit be tudtak szerezni. 12:00 óra körül kinyílt az ablak, amelyek a konyhából direkt a „nagytanulóba” nyílt és a konyhából megérkezett Waller néni fűűűűűűűűű ebédje... Wehrmacht Suppe (Gerstensuppe), meg a rettenetes véres hurka törtkrumplival. Azóta sem bírok a véres hurkára nézni. No de nem volt baj: Buza Mari megette a levesedet, ha a húsodat is neki adtad. Abban az időben nem is voltak fogyasztókúra problémáink. Mert ahogyan elnézem fényképeteket a tavalyi találkozóóról... persze magam is közétek állok, mindnyájunkon látszik, hogy utoljára Niederben ettünk rosszul. Nem emlékeztem rá, hogy honnan került tojás a birtokunkba, de Buza Marika szerint az ő mamája tudott tojást szerezni faluról. Hát ez volt aztán csak a nagy élmény! A tojás sárgáját habosra kevertük cukorral és hozzáadtuk lassan, óvatosan, hogy ne törjön nagyon össze a felvert tojás habja és becsukott szemmel, nagy élvezettel eszegettük ezt a földöntúli finomságot. Buza Marika szerint mi azért vettük be őt a „triumvirátusunkba” negyediknek, - Markó Marika, Szűcs Mara és jómagam voltunk az eredeti három - mert ő beszállt a tojással. Valaki másnak, azt hiszem Szűcs Marának volt cukra, így aztán egy darabig volt remek uzsonnáink. Markó Marikának állítólag csokoládéja volt, nekem semmim, csak jó étvágyam.

154

Csomagok otthonról

BALLA ÉVA

Nagyritkán kaptunk csomagot otthonról, amit persze gyorsan elpusztítottunk. Öten ültünk egy asztalnál, Koci, Rusnya, Czihyke, Csabusz és én. Megosztottunk egymással mindent, amit kaptunk. Édesanyám küldött egyszer aranygaluskát kuglóf formába sütve. Dió hiányában mákkal készítette, ami nem lett volna baj, ha nem telt volna egy hétbe, amire megérkezett. Amint törtük széjjel, a cukros tejben főtt mák nyúlt, mint a sajt. Ismét Rusnyára hallgatva, tekertük az ujjunkra a nyúlós penészt és percek alatt elpusztítottuk az egész kuglófot. Még csak betegek sem lettünk tőle.

Segély

RADNAY ANIKÓ

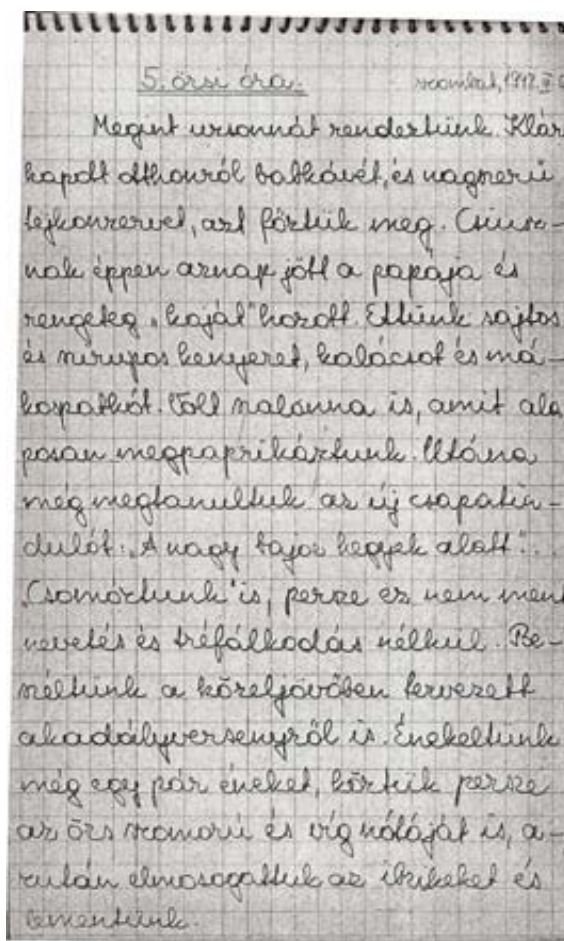
Én nem igen emlékszem sok segítségre, csak egyre, 1947 év közepe táján, amikor az amerikai cserkészettől jött csomag, ruhákkal és cipőkkel. Ebből a csomagból nekem is jutott egy pár szép félcipő és egy nagyon jó barátság, amit a mai napig élvezek.

Ádelsberger Mária néni segítségével sikerült egy angol nyelvű köszönőlevél létrehozása. Egy jó ismerőse Édesanyámnak nagyon jól beszélt angolul és az ő segítségével elindultak a levelek Kathy és én között. Én írtam németül, ami le lett fordítva angolra és Kathy angol nyelvű levelei pedig át lettek fordítva németre. Ez ment mindaddig, amíg mi ki nem vándoroltunk Ausztráliába. Ekkor megszakadt a levelezés mindaddig, amíg az angol nyelvet folyékonyan tudtam, úgy írni mint beszélni. Miután megint felvettem a kapcsolatot Kathyvel, a mai napig, legalább egyszer évente váltunk levelet. Amikor Clevelandban voltam 1989-ben, felkerestem Kathyt és egy nagyon kellemes hetet töltöttem Brookfieldben vele és férjével.

Fűtés

DRÁVETZKY MÁRTA

A penzió két ebédlőterméből tanterem lett és az egyik közepére beállítottak egy kis vaskályhát és az volt az egyetlen fűtés. Télen nagyon hideg volt. A tanítás részletekben folyt. Fél óra tanulás után tíz perc körjáték a kályha körül. „Beültettem kiskertemet a tavasszal” és hasonló gyerekjátékot játszottunk. A hálószobákban egyáltalán nem volt fűtés, a csapokban befagyott a víz, éjjel meleg sapkát, kesztyűt és zoknit felhúзва aludtunk. 1947 telén

Ballusz cserkésznaplójából

Münchenből lelátogatott Ravasz Dezső bácsinak egy volt tanítványa, egy ismert magyar festőművész, aki lefestette a helyi fa- és szénkereskedő feleségét és így kapott az intézet tüzelőfát. A történetet édesapámtól tudom, aki sokat járt le Münchenből és régről jó barátja volt Ravasz Dezsőnek.

DAX NUSI

Hát igen, eleget fáztunk az Alpenhofban és amikor a közeli hegyoldalon fákat vágtak, a gallyakat felajánlották az iskolának. Nekünk kellett elhozni. 40 leány vezetés alatt, nyirkos hideg időben, a hegyoldalról megtöltött kis kocsit nagyobb méretű ember vagy leány húzta és elszállították az Alpenhofba. Nagy munka volt, aznap faágakból állt a tananyag, nem a legjobb lábbelivel, de jó meleg tanterem reményében keményen dolgoztunk. Jutalom is várt ránk. Finom friss kenyér, Sári néni felügyelete alatt dagasztotta, de milyen jól, a mi szeretett Dagi Mártánk. Hálásan megettük, még egyebet is kaptunk hozzá. Márta nagyon jó kenyeret dagasztott, még most is érzem az ízét.

A Mákvirág 1947. szeptember 24-i számából: Csúszs álmaiban is »fázik«.

BALLA ÉVA

1947 őszén fűtőanyag hiánya miatt mindnyájan elmentünk „fázni.” Ez abból állt, hogy egy hegyoldalon szétszéledtünk és szedtük össze a letört gallyakat. Ez magában nem lett volna rossz, a baj ott volt, hogy egész nap szitált az eső és mi csúszkáltunk és bukdácsoltunk a sáros lejtőn órák hosszat. Délben kiskocsival húzták ki az ebédünket a félbeteg állományban levő lányok. Mi ötven a nagy fazék felfordított fedőjét használtuk tányérnak, nem emlékszem rá, hogy miből ettek a többiek. Nagy örömünkre miután megraktuk a szekereket, mi is felülhettünk rájuk. Így nem kellett fáradtan még haza is gyalogolnunk. Jött persze a nagy tisztálkodás, napokba telt, amíg a sok kabát és cipő megszáradt.

KOZÁNYI KATI

Az iskolának nem volt pénze, még a favágást is magunk cselekedtük. Az erdőben kijelölték nekünk, hogy melyik fát vághatjuk ki és napokig jártunk ki az erdőbe fát vágni. A Diri fűrészelte le a fákat, mi meg tisztogattuk, apróztuk. Nekem ez mindig egy óriási teljesítmény volt, de ugyanakkor élvezet is.

Tisztálkodás, egészségügy

DRÁVETZKY MÁRTA

Egy héten egyszer az alagsorban lévő fürdőkádat megtöltötték meleg vízzel, és abban fürödtünk..

DAX NUSI

Hetente egyszer a Wallerék befűtötték a kazánt, akkor volt fürdés, hajmosás és kézzel kimoshattuk a ruhánkat. Persze erre a pincében csak egy helység állt szolgálatunkra, ahol valamennyien egyszerre levetkőztünk, és zuhany alatt fürödtünk a tanárnők felügyelete alatt, és persze félve vigyáztak ránk. Másképp csak jéghideg víz állt szolgálatunkra a csapról, mosdásra, fogmosásra és egyébbre.

RADNAY ANIKÓ

Betegeskedések is voltak, de a legsúlyosabb, amire emlékszem, amikor Baba diftériát kapott, az az apai szeretet, amivel Édesapja, aki orvos volt, azonnal megérkezett és ott volt Baba mellett egész végig. Mária néni adta fel a szobáját, ahol Baba el lett különítve.

FINKEY LILLA

Én a lenti háló lakosa voltam egész negyedikes koromig, amikor felkerültem végre az egyik fenti hálóba. Ott lett egy másik társunk beteg, tüdőbajos lett. Igen imádkoztunk érte mindannyian. Én magam jóformán minden este belázasodtam. Jött hozzám az orvos, aki már tudta, hogy a manduláimtól van. Hamarosan a nyári szünetben ki is vették.

BALLA ÉVA

Egyik nap megjelent az orvos és beoltott mindnyájunkat. Már nem emlékszem, mi ellen. Illetve csak megpróbált mindenkit beoltani, ugyanis Csaba Klári eltűnt, ő félt a tűszúrástól, jöllehet édesapja orvos volt. Dezső bácsi és Dezsőke rohantak keresni, meg is találták, barangolt az erdőben. Másnap, mikor a délutáni sétáról tértünk haza, Klárka az Alpenhof előtt várt és nagy büszkén mutatta a karját, hogy végül is őt is beoltották.

Torna, testgyakorlat, kirándulás, szórakozás

1948. május. Az Alpenhof udvarán. Itt búcsúznak Kótai Zoltántól, a III. vatikáni misszió magyar delegátusától a bérmlás után. Reggelenként jó időben itt tornáztunk.

FINKEY LILLA

Itt az udvaron volt a reggeli tornázás. Az amerikai katonák a jeepjükben utánoztak minket, tornáztak, ha éppen akkor az iskolánk előtt mentek el. A reggeli torna mellett kötelező volt a délutáni séta is.

Az Alpenhof udvarán táncoltunk az egyik kedvenc dalunkra, a „Horsi, horsi, hopp, hopp, hopp, ennél a táncnál sohse volt jobb, cirkusz póni pont így jár, horsi, horsi, menjünk már.” Marika papája, Buza Gábor fényképezett le minket. Ezen a májusi napon több mint 100 képet készített rólunk. Neki köszönhetjük, hogy az alpenhofi idők meg vannak örökítve.

1948. május 26-27. Az Alpenhof udvarán. Háttérben a reisachi kolostor, ahova azon őszön átköltözött az iskola. Bal oldalt Renkey Lacika. Neki nem jutott partner. Csia Éva, Hadady Magda. Jobb oldalon látjuk Mayer Picut, Erzsikét Petres Zsuzsival, aki akkor látogatóban volt.

DAX NUSI

Testedzés. Minden reggel kötelező torna a széles erkélyen, azonkívül, párosával séta egy tanárnő vezetésével. Egy másik tanárnő pedig biztosította, hogy senki el ne kallódjon. A helybeliek csodálkozva néztek bennünket, különösen a fiúk. Persze mi nem vettük észre őket.

FINKEY LILLA

Az Alpenhof nem kávéház volt, hanem turisztaszálló étteremmel valamikor, mint most is. Télen is sokan jártak oda síelni a környékre a háború előtt. Mi is elmentünk emlékszem egy siversenyt megnézni az egyik hegyoldalban, ha jól emlékszem, 1947-ben.

Moziba csak tanári kísérettel, vagyis felügyelettel mehettünk együtt. Sokszor nem volt egyik tanárnak sem kedve ehhez. Édesapám párszor ellátogatott Niederbe s egyszer őt fogtuk be, ő vitte, kísérte az egész iskolát moziba. Sokáig emlegette, mert a lányok Lilla bácsinak hívták.

Dagi említette az előadásokat, amelyekre meghívtuk az amerikai katonákat, hálából, hogy néha egy kis zabpelyhet és más egyebet ajándékoztak iskolánknak. Megay Oliva Marikának egy zöld szoknyájában szteppelt, énekeltünk. Pertik Baba, aki már törte az angolt, volt a bemondó és Marika úgy emlékszik, hogy ő tudott zongorázni is kicsit. Aztán Ballusz, nem tudom mikor, is steppelt. Marika énekelt nekem a telefonon, hogy „Balla Éva táncolja a szteppet és egy ami rögtön beleszeret....” Ballusz lehet, hogy emlékszik rá. Én is sokat ugra-bugrálhattam, tudom, szerettem táncolni, mert az emlékkönyvemben „kicsi steptáncosnőnek és pillangókisasszonyunknak” neveznek.

Nemcsak a német fiúk, a környéken lévő amerikai katonák is sokszor leskelődtek a sok szép magyar lányra. Többször megkopogtatták az ablakot, hogy be akarnak jönni a lányokkal táncolni, amikor este néha ott táncoltunk egymással, ahol mi alsósok voltunk. A hosszú szobában, ahonnan gyönyörűen lehetett látni a szép Wilde-Kaisert, Mészáros Éva zongorázott nekünk. Esténként Margit néni vidám magyar nótákat énekelt, amire táncoltunk is. Erzsike néni szintén zongorázott és énekelt nekünk. Most is eszembe jut és éneklek, hogy

Téli séta az Auerbach partján. Kováts Erzsike elől, mögötte balról Dax Nusi, Hegedűs Nóri, Szűcs Zsuzsa, Buza Marika, Hegedűs Piri, Takáts Erzszi és Sári néni.

1948 tavaszán. Balról: Király Éva, Finkey Lilla, Hegedűs Nóri, Buza Mari, Szűcs Zsuzsa, Balla Éva, Hadady Magda, Csia Éva, Hegedűs Piri, Tóth Inci, Spöttle Leila, tanárnőinkkel Takács Saroltával és Takáts Erzsivel. Háttérben az Alpenhof.

„egyedül hallgatom tenger mormolását, tenger habja felett futó szél zúgását, egyedül, egyedül, a bujdosók közül, nagy Törökországban. Ha csak itt nem lebeg sírjában nyugovó Rákócziak lelke, az eget csapkodó tenger haragjában.” Mindig is szerettem a zenét. Ha nem kellett volna menekülnünk a háború végén, tanultam volna zongorázni. Erzsike nénitől vettem pár zongora leckét is Niederben.

Sokszor viccelődtünk is. Például Csaba Klári pizsamában amerikai katona volt. Egy padon német lány ült. Klári odasétált hozzá és azt kérdezte, hogy kell-e csokoládé, cigaretta? Mire a német lány bólintott, hogy igen és rögtön karonfogva már mentek is együtt. Ravasz diri ilyenkor csak fejét csóválva mondta, hogy „oh maguk lányok!”

Margit néni névnapjára a mezőn virágot szedtünk. A pincében a kádba dugtuk el. Mindenki részére egy kis csokor lett a virágokból csinálva. Hajnalban felkeltünk, hogy csendben mind kimenjünk az erkélyre az ablakukhoz, de a nagy mozgásra a Diri felébredt. Felvette a nadrágját gyorsan és jött volna ki a szobájukból, de az ajtónál Mészáros Éva őrködött, ő gyorsan megfogta a kilincset és húzta az ajtót, hogy a Diri ki ne jöjjön. Siettünk mind az erkélyre és még mindnyájan kinn sem voltunk, amikor már elkezdtünk énekelni a kék Duna dallamára, hogy „Újra felvirradt Margit nap ünnepe, szívünk jókívánságokkal van tele. Jó Isten éltesse sokáig még, boldogság kísérje az életét, virágok nyílnak lába nyomán, kívánja sok kislány.” Diri haragja gyorsan elmúlt, mosolygott és megint mondta, hogy „lányok, lányok!” Felesége Matolcsy Margit volt, aki magyar nótákat énekelt mindig a rádión, Magyarországon. Ha nem tévedek, Erzsike néni tanult vagy már volt operaezenes.

Marikának is eszébe jutott egy-két dal, amit Margit néninek énekeltünk. „Margit néni édesanyánk, Anyák napján mondunk hálát, Isten áldja jóságát.” Az erdők mélyén esti csendben dal dallamára énekeltük.

Az erkélyen énekeltünk és ott táncoltunk is néha, ha Kristó-Nagy Kati tangóharmonikázott nekünk. Oly sokat énekeltük a „Hajmássy Pétert”, hogy az iskola körül settenkedő német fiúk is megtanulták, és egyszer-kétszer késő este jöttek és énekelték odakinn, hogy „Hajmássy Péter, Hajmássy Pál.” Az egyik fiú köztük egy menekült német grófnőnek volt a fia.

Kristó Nagy Katyi húzza a tangóharmonikát. Táncolunk az erkélyen.

RADNAY ANIKÓ

Ami a szórakozásokat illeti, a legélvezetesebbek voltak a táncesték. Lévén nagyon magas növésű és jó táncos, még a nagy lányok sem röstelltek velem, „a kicsivel” táncolni. Persze mivel fiúk nem voltak, nekem kellett mindig a fiú partnert helyettesítenem. Én valójában Niederben tanultam meg táncolni, hála a „nagy lányoknak” és a fiú-hiánynak.

KOZÁNYI KATI

A kirándulások is mind-mind egy külön élmény volt. Akár gyalog mentünk el a közeli hegyre, avagy Münchenbe, ahol a festményeket csodáltuk és élveztük a Kovács diri magyarázatait. Egyszer meg fogaskerekűvel utaztunk fel egy csillagvizsgálóhoz, de sajnos olyan hófúvás volt, hogy nem tudtunk egészen a tetőre jutni. De így is igen élvezetes volt, igen sokat mulattunk.

A müncheni Nymphenburg kastély botanikus kertje.

HEGEDŰS PIRI

Münchenben megnéztünk egy múzeumot, ahol számomra új élményt jelentettek az expresszionista művek és itt láttam először Grandma Moses festményeit

PETRES JUTKA leveléből:

...A kiránduláson kicsit megáztunk, de azért a fűvészkert mégis elérte a várt hatást. Alig tudtunk elszakadni onnan. Utána átmentünk a Nymphenburg kastélyba. Az már nem tetszett annyira. Ezek után visszamentünk Münchenbe és egy fantasztikus képműtárlást néztünk meg. Modern festészet volt, amely ahelyett, hogy gyönyörködtetne, elképeszti az embert. Képzeld el magadnak egy dolgot, amit nem lehet eléggé körülírni: karikák, vonalak, elképzelhetetlen formák Durcheinander-je. Megvettem három RM-ért a magyarázó könyvet, amelyben fényképmelléletek is vannak, csak azért, hogy elszörnyülködésedre meg tudjam mutatni Neked...

Csodálatos kiránduláson voltunk a Giessenbachklammeren! Majd behaltunk a hegymászásba, de megérte. [1948 nyarán]

Vasárnaponként kijárunk a Luegsteinseere csónakázni, de ne ijedj meg, mert a víz nem nagy és nem mély, úszni jól tudok, és nem vagyok sem gyerek, sem hülye. Rengeteget eveztem, tiszta hólyag a tenyerem, de remek volt.

BALLA ÉVA

Egy másik alkalommal Rosenheimbe mentünk a „Jedermann-t” megnézni. Elég kevesen voltunk, mert sok lánynak nem volt pénze a jegyre. Önkéntes színész-társaság adta elő, amit hiányoltak tehetségben, azt bepótolták páthosszal. Olyan síri hangon hívogatták a Jedermann-t a sötét színpadon, hogy futkosott a hideg a hátunkon. A kicsik meg voltak illetődve. Kovács diri csak mosolygott a bajusza alatt és csendben csóválta a fejét. Következő héten már ingyen osztogatták a jegyeket, akkor mindnyájan elmentünk. Mi, akik már láttuk, csak a kirándulás kedvéért.

PETRES JUTKA leveléből:

„...Voltunk Rosenheimban és láttuk a Jedermann-t. Nekem még jobban tetszett, mint a Passion játék. Nagyon kellemesen csalódtam, mert fele ennyit sem vártam tőle. Valami olyan csodálatos hatást gyakorolt rám, hogy amikor a Halál beszélt a nézőkhöz, szinte érezni lehetett az emberek gondolatát: most meg kell javulni, mert nincs más út. Meg kell változni, különben elveszünk...

RADNAY ANIKÓ

Nagyon emlékezetes nekem az Oberammergau-i Passió játék, amit még Dezső bácsi idejében néztünk meg, úgyszintén a Chimsee-i kirándulás a Herren Insel-re.

Brünnstein 1619 m. magas

TIRCZKA ÉVA

Volt egy „alsóháló”, amelynek az ablaka a Brünnsteinre nézett, ahová egyszer kirándultunk. De kirándultunk fogaskerekűvel a Wendelsteinre is. A Kaiser hegyvonulatok elriasztó sziklaoldalait csak nagy megilletődéssel, messziről nézegettük a „kistanulóból”. Annak a megmászására már profi tudás és kitartás kellett volna.

BALLA ÉVA

Megnyílt a faluban a mozi: amerikai filmeket játszott német felirattal. Testületileg vonultunk megnézni a „Sun Valley Serenade”-ot. Nem volt elég ülőhely, így hátul állva néztük végig az egész filmet és vertük a lábunkkal az ütemet a zeneszámokhoz. Az volt az első jazz, amit valaha hallottam. Fölmentünk egyszer a Wendelsteinre a fogaskerekűvel, de olyan köd volt, hogy a gyönyörű kilátásból semmit sem élvezhettünk. Soha nem voltam híve

a sportoknak és a sok testmozgásnak, utáltam és utálok sétálni, így csak egyszer vettem rá, hogy a Brünnsteint megmásszam. Érdekes volt nyári ruhában hógolyózni. A csúcson levő kis kápolna ajtajába belevéstük a nevünket. Gyönyörű vörös barnára lesültem, de ez néhány nap alatt lekopott. Le a kalappal a Renkey és Hegedűs testvérek, Pettendy Kati és a többi leányzó előtt, akik ezt az utat többször megtették.

Mindig szerettük volna megnézni Kufsteint, ami csak pár kilométerre vol tőlünk, Ausztriában. Egyszer sem sikerült.

RADNAY ANIKÓ

A Rosenheim-i Német Ifjúsági Klub rendezett egy hétvégi kirándulást a hegyekbe, amire meghívták a niederi leánykollégiumot. Én csak arra emlékszem tisztán, hogy én is részt vettem rajta. Elégge kikészültem a hegymászás vége felé, ami egy igen gusztos kis tiroli ház volt a hegy tetején. De hogy melyik hegy volt, fogalmam sincs. Emlékezetem szerint egy vagy két éjszát töltöttünk ott. Feltételezem, hogy igen kellemes hétvége volt, nekem sajnos csak egy homályos emlék az egész.

Buza Marika kérdezte „Emlékeztek, hogy integettünk az amerikai röpcsinnek?” Ez még Niederben volt, 1948-ban. Én nagyon is emlékszem, hiszen majdnem minden délután három órákor jelentek meg egy jó pár héten keresztül.

vasárnap elmentünk Tiefenfeldenbe akartunk menni a Kufsteini várba de vasárnap, csak délelőtt lehet átmenni. Ancinini megfizette (Géza) a leányok részére a vonatot, mi pedig biciglivel mentünk. A határátlépést Ancinini fizette volna meg. A Kufsteini vár nagyon szép volt messziről, de a csomán elmentünk Gies-senbachklami vízcsészéhez. Egy darabot én mentem biciglivel egy darabot pedig Géza ment. A vízcsész nagyon gyönyörű volt.

Hegedűs Laci 1950. V. 7-én szüleihez írt leveléből

FINKEY LILLA

Na meg ki nem emlékszik rá, amikor a közeli Brandenburg repülőtérrel az amerikai katonák, felfedezve, hogy mi kint a réten fürdőruhában napoztunk és úgy tanultunk, majd minden délután elrepültek fölöttünk, a repülőből integetve. Persze mi is mind felugrottunk, visszaintegettünk. Délutánonként pár óra szilencium volt, amikor az asztalnál a helyünkön kellett teljes csöndben tanulni. Ha olyankor jöttek az amik a repülővel, nem volt szabad kimennünk. Egy napon aztán mikor a repülő jött szilencium alatt, mind összenéztünk, felugrottunk, kiszaladtunk integetni nekik. Hiába kiabált Dezső bácsi dühösen, hogy „lányok, lányok!”

BUZA MARI

Végigolvastam a niederi nótáinkat és az volt az érzésem, hogy az én írásommal vannak leírva, de nekem már nincsenek meg. Viszont rögtön rájöttem, hogy a hollari-hollaróból hiányzik az a versszak, amelyik a röpcsinről szól:

Minden nap jön a kis röpcsi, akit mindig úgy várunk,

Kitódulunk az udvarra s üvöltözve ugrálunk.

Úgy emlékszem, volt az egyik versben rólam is, meg a poloskaöklöklésről is szó. De úgy látszik, a gyengébb idegűek kedvéért azt a „másoló” kihagyta.

Nótázás, énekkar

DRÁVETZKY MÁRTA

Az éneklés fontos része volt a kurrikulumnak. Takács Erzsi néni, aki operát énekelt, tőle hallottam először a Pillangókisasszony nagy áriáját „Volt egy szép nap végre”. Énekkart is alkottunk és többek között betanultuk a „Hol vagy magyarok tündöklő csillaga” című egyházi éneket és arról volt szó, hogy ezt Münchenben fogjuk elénekelni a templomban egy Szent István napi ünnepélyen, de ebből nem lett semmi. Nem tudom miért.

Amikor közös kirándulásra mentünk, menetelés közben tiszta torkunkból énekeltük a magyar népdalokat, ezek között volt egy, amit nem volt szabad énekelni (címére már nem emlékszem), mert az volt Dezső bácsi őrmesterének a kedvenc masírozó nótája, és mint katonának mindig erre kellett masíroznia, de a háborús emlékek soha nem kellemesek.

KOZÁNYI KATI és DAX NUSI is említették ezt a kánont.

Nusi: Produkálnunk is kellett, mikor a polgármester és egyéb vendégeknek szerepeltünk. Sötét szoknya, fehér blúz és egy hatalmas papírszalag a fejünkön és kettesével énekeltünk kánont.

Kati: Valamikor Kovács diriné, Erzsike tanított nekünk egy éneket, jobban mondva, kánont. Négy dallam, négy különböző szöveg és mikor együtt danásztuk csodás szép alkotás lett belőle. Ha esetleg emlékeztek rá, tennétek már meg, hogy ha ismét lesz egy találkozó, énekeljétek rá egy szalagra és talán el is küldenétek nekem. Ha talán már nem emlékeztek rá, itt küldöm a szöveget, hátha előidézi bennetek a dallamot is. De jó lenne hallani, ahogy ti előadnátok!

Első: Messze fönn a hegytetőn, hangzik a havasi kürt,
Míntha égből hallanám, járja be a messze űrt.
Majd: Sára, te vagy az én párom, hajja hajja, hajja haj,
Sára, te vagy az én párom, hajja hajja, hajja haj.
Ezt követte: Ó tulipiros leánykám, angyalom, báránykám,
Ó tulipiros leánykám, táncolhatnánk.
Aztán: Az anyámnak s apámnak, kiket én szeretek,
Adjon nekik a jó Isten, boldog hosszú életet.
Ezt követte: Egy rocska bor, két rocska bor, nem árt sógor,
Négy rocska bor, öt rocska bor, megárt sógor.

Szavalóverseny

RADNAY ANIKÓ

Soha nem fogom elfelejteni a szavalóversenyt, amin Renkey Magi nyerte meg az első díjat a „Magyarnak lenni tudod mit jelent” szavaltával. A mai napig hallom Magit, amilyen szívhez szólóan szavalta. Bizony életem göröngyös útjain sokszor hallom Magit, amikor megcsuklott hangon szavalta tovább: „Magasba vágva tengni egyre lent”.

PETRES JUTKA leveléből:

A jövő héten szavalóverseny lesz, vasárnap délután. Mindenki fog szavalni, én is. Gondold el, azt a ménkü hosszú verset választottam, mikor a Bujdosó Istennel beszél. Egyszer felolvastam neked és akkor szaladgált rajtad a hideg a gyönyörűségtől. Azt gondoltam jobbat nem választhatnék.

Levéliírás, kommunikáció

KOZÁNYI KATI

Leveleink cenzúrázva voltak, Margit néni ilyesmivel törődött.

PETTENDY KATI naplójából: Niederaudorf, 1947. IX. 23. [Iskolába érkezése első napján.]

Durachból Jancsi öcsém kísért el... Tanárnők még csak be sem mutattak, egyáltalán nem törődtek velem. Uzsonna közben igazgató úr szólt a lányokhoz, hogy újabban sok a fiú levél, szóval egy kemény beszédet mondott. Azután kihívott, átadott pár levelet és mondta, hogy az előbbi nekem is szólt. Tudtam, hogy (Hefty) Laciról van szó. Mutatta is a levelét és előttem eltepte. Elkértem a feladó miatt és nálam is maradt. Véletlenül?

X. 1. Kaptam levelet Lacitól, mint „bátyámtól”.

X. 20. Guttenburgban lesz családvezetőképző tábor, én is kaptam meghívót. Lacitól megint kaptam levelet, most Buza Marika feladóval írt. Írja, hogy Guttenburgban találkozunk.

X. 28. Megérkeztünk Guttenburgba, cserkészfiúk vártak az állomáson. Láttam egy lányt külön álldogálni, odamentem hozzá. Bemutatkozott, hogy ő Buza Marika. Egy szobába kerültünk. Jót mulatott, amikor megtudta, hogy ő már írt levelet!

MÉSZÁROS ÉVA

Nagyon jól emlékszem arra, hogy a postás bácsi jóvoltából Karcsi (később férjem lett) leveleit egy parasztházban vehettem át. Még mindig nem értem, miért voltak olyan szigorúak a tanáraink, hogy cenzúrázták a postát?

PETRES JUTKA mamájának írt leveléből:

Emlékszel, hogy írtam Bálintnak és Erzsinek egy-egy lapot Fehérvárra? Erzsie visszajött székesfehérvári stemplivel és ráírták, hogy a címzett elköltözött. Tíz nap alatt megjárta Magyarországot! Mit szólsz ehhez az őrjítő rendszeretthez és pontosságához? Még vissza is küldik! Az egészben az a furcsa, hogy a Diri tanácsára nem írtam Niederaudorf, Bayern-t feladónak. Diri azt gondolta, jobb, ha nem hirdetjük otthon a menekültek leányintézetét. A képeslap Kufsteint ábrázolta, de az nem volt ráírva, hogy Ausztria. Persze a bélyegről megtudhatták, hogy Németországból adtam fel, de azért az mégis csak furcsa, hogy idehozták vissza az intézetbe, mintha pontosan rá lett volna írva, hogy hol élek.

Volt egyáltalán telefon? Hol volt? Senki nem emlékszik rá.

MARKÓ MARIKA

Az Alpenhofban a bejárat bal oldalán a konyha előtt volt egy kis irodahelység és ott volt egy telefon. Ritkán használtuk. Nem volt rá pénzünk.

Nincstelenség, nehézségek

CSERHÁTI FERENC

Továbbra is komoly problémát jelentett a tanulók élelmezése, a fűtés biztosítása és a szalmazsákok megtömésére szükséges szalma beszerzése, a legszükségesebb taneszközök hiánya.

RAVASZ DEZSŐ jelentéséből: Látszólagos másodrendű kérdések és problémák megoldása rengeteg időt és energiát vett igénybe. Ilyen az írógép kérdése is. A megszorított adminisztráció elengedhetetlenül szükségessé tette az írógép használatát. A központ ezen a téren saját súlyos nehézségei miatt segítségemre lenni nem tudott. Végülis, Irányi László reisachi magyar úr, volt Szeged városi üzemigazgató bocsátotta rendelkezésemre írógépét.

DAX NUSI

Ki emlékszik a ruhacserére? Mindegyikünknek kevés ruhája volt, valaki elkezdte. „Nekem tetszik a te ruhád, elcserélem az enyémmel.” Olyan lázasan ment a cserebere, nekem is tetszett egy másnak a ruhája, az enyém pedig nem, míg el nem cseréltem és máson láttam. Akkor két darabot adtam érte, hogy visszakapjam.

MARKÓ MARIKA

Mint afféle fiatal lányoknak, ruházatunk nagyon foglalkoztatta a gondolatainkat. Rusnyának csodáltam az amerikai rokonaitól kapott penny-loafer-jét. Nekem akkortájt három pár cipőm volt. Az egyik a nagyanyámtól örökölt fekete lakk szandál volt, amivel igen boldog voltam, de télen a hóban elázott és fáztam benne. A másik egy fehér-fekete fűzős cipő volt, olyan, amit kis gyerekek hordtak akkortájt. Anyu valahol szert tett egy párra, ami elég nagy volt, hogy passzoljon rám. Szégyelltem felhúzni. A harmadikat még Wissenfelsben kaptuk jegyre. Jó nagyot választott édesanyám, mert attól félt, hogy hamarosan kinövök belőle, és akkor miben fogok járni? Bukdácsoltam benne. Még Amerikába is elhoztuk, anélkül, hogy valaha is belenőttem volna. Hadanich Verának voltak szerintem a legszebb ruhái. Édesanyja készítette. Az enyém is próbált varrni nekem, de akkor még nem nagy sikerrel. Előbb meg kellett tanulnia az apáca ismerőseitől, hogy a régi szoknyáim szegélyét hogyan kell leengedni. Nekem adott az ő ruhái közül egy bordó szövetruhát. Az volt az ünnepi büszkeségem. Megörököltem a télikabátját is. Később, mint felnőtt döbbsentem rá, hogy nem emlékszem, neki mi maradt. Amikor már Reisachban voltunk a tanteremben, (eredetileg noviciás cella) a kályhának támaszkodtam benne és a hátára nagy barna foltot égtettem, mielőtt a szagát éreztem. Ott senki sem csúfolt érte (menekültek megértők), de Mittenwaldba hazamenet szaladtak utánam a kisgyerekek az utcán. Mi niederiek nem csúfolódtunk soha.

Később kaptunk egy vagy kétszer a müncheni Caritástól ruhacsomagot. Margit néni osztotta el a szerint, kire passzolt vagy kinek volt legnagyobb szüksége arra, ami jött.

HEGEDŰS NÓRA

Hárman voltunk gyerekek. Amikor 6, 11 és 13 évesen teljesen váratlanul, egy éjszaka leforgása alatt szüleinkkel elhagytuk otthonunkat, vittünk magunkkal annyi ruhát, cipőt és kabátot, amelyek egy darabig megfeleltek. Ahogy nőttünk, egyre kifogytunk használható holmiból. Különösen az első években nehezen lehetett bármit is venni. Volt egy idő, amikor kettőnk között csak egy pár használható téli cipőnk volt. Készruhát nem lehetett kapni. Hónapokba tellett, amíg anyukánk kijárta, hogy anyagot szerezzen és megcsináltasson nekünk egy-egy ruhát, amit távollétünkben próba nélkül egy varrónő cserebere alapon megcsinált. És azt még el kellett juttatni hozzánk postán. Ahhoz dobozt kellett kölcsönkérni.

PETTENDY KATI

naplójából, 1947. XII. 6.

Napokig készülődtünk a Mikulás délutánra. A német Jugend vezető Ostermann, ha csak tud, segít rajtunk. Ma is olyan kedves volt. Felküldtek a hálóba és mire lementünk, papírabrosszal fölterített asztalok vártak. Mindenki kapott egy kerámia poharat, savanyú cukorkát és még egy kis ajándékot. Amint az illem megengedte, kitört a szibvásár. Az ajándékképpen kapott német könyvemet elcseréltem egy nagy kerámia hamutartóval, legalább van mit apukának adni karácsonyra. Eddig a kiadagolt cukromat félretettem, most becseréltem savanyú-cukorra, amiből sikerült három poharat és egy cigidobozt cserélnem. Így anyukának is meglett az ajándék négy egyforma pohárral és bátyókámnak a cigi doboz. Persze már csak a karácsonyon jár az eszem.

Megszenvedtük a Mikulás versek igazságtalanságát. De mulattunk is rajtuk.

1947. Mikulás Versek

1947 Mikulás versek

Szombatheli Gruber Kati neked csak az a hibád,
Hogy itt hagyta a niederaudorfi iskolát.
Akármikor újra eljössz szeretettel várunk,
Érezd magad akármikor idehaza nálunk.

Intézetünk kedves tagja,
Nyolcadikos Pertik Baba,
Sokat szenved unjaival,
Jókat kulat a dokival.

Amíg Baba a kórházban szenved,
Szegény Zak a latinnal senyved.
Más vitáját nagy örömmel keveri,
És közben a latinnak gondját feleli.

Kristó Kati rajzolja a miki egért, s Mikulást,
És közben elfelejti azt a sok tanulást.
Ide kapkod, oda kapkod, a lényegét elhagyja,
A pótlást mindég csak a másik napra halasztja.

Magi az intézetünk mártírja,
Neki fölösleges enni és aludnia.
Ha a Brünsteint nappal megmássza,
Az ágya éjjel nem látja.

Császár Zsuzsa rettentően öregíti magát,
Azért hordja konyba rakva a haját.
Hetek óta nagy lábujját fájlalja,
És ezért a német leckét nem tudja.

Juhász Klári csak a Magit irigyli,
Mert nem mehet ő is oda tanulni.
Fáradtságtól majdnem elájul szegény,
De ha éjjel egykor felkel, az erény.

Gruber Vica azért várta a Katit,
Hogy lenyomja szalmazsákja dombjait.
Hiába nyolc oldalas levele,
Panaszai szállnak fel az ég fele.

A kócos fejű Pettendy
Reggel nem szeret felkelni.
Vonalait nem félti,
Amit kap azt megeszi.

Balla Éva táncolja a híres négytáncot,
És ehhez a krampusz koma csörgeti a láncot.
Balla Éva, fejed felett már a ház is lánkol,
Latin órán szaporábban ébredesz álmaidból.

Az alsó háló mormotója a jó Kozányi Kati,
De próbálja ezt előtte szövátetni valaki.
Éjszaka az álmaiban vadak elől menekül,
De bezzeg az órák előtt tudományért nem hevül.
Csaba Klári az oltás elől az erdőbe menekül,
De a Diri és Dezsőke fut utána remekül.
Órákon a sугásra nem reagál,
Mária néni ezért reá kiabál.

Én szép, kedves, jó vagyok, és nagyon jól táncolok,
Mit gondoltok, ki vagyok?
Anyák, hát nem tudjátok?
Én vagyok a ti Rusnyátok!

Czihy Kati olyan, mint egy fogvályó,
Diktázik, diétája pókháló.
Büntetésből Waller levest repetál,
És eközben göndör haja égnek áll.

Csia Éva szöke angyal, ellene nincs kifogás,
A hálóban csendre, rendre ő vigyáz.
Szorgalmasan tanulja a Pythagoras tételét,
Csak az angol órán néha elveszíti a fejét.

Reggelenként a hálóban a Drávetzky így morog,
„Oltások már le a villanyt, én aludni akarok.”
A tanári kar kedvence, az órákon nem figyel,
Akkor tanul, ha van kedve, hisz ő úgyis jól felel.

Tóth Inci egy rendes kislány, reá nincsen sok panasz,
Ha valaki sokat drukkol, sугásért sír, Inci az.
Órák előtt idegesen csipkedi a másikat,
Pedig mindég megtanulja rendesen a szavakat.

Te meg Gréti feleléskor hápogsz, dadogsz, elpirulsz,
Pedig bármily sokat vállalsz,
Mindég rendesen tanulsz.
Ha nem tudod a törit, vagy valami más bánat ér,
A megértő Dezsőkéhez fordulsz mindég vigaszér.

Nyífi, nyafi kis finomka, kedves Markó Marika,
Van neki egy gyenge pontja, és az a romantika.
Fáskamrában, pince mélyén, titkos gyűlésekre jár,
Csak az az egy tragédia, hogy mindenki tudja már.

Esténként ha Piri elkezd kacagni,
Kacajával Mária néni édes álmát felveri.
„Gyee Noa” így kiabál, gyorsan felel és nem vár,
Nála minden féle főnév accusativussal jár.

Hochenburger Évikének vasból van az idege,
Hogyha nem kéne tanulni, nem is főne a feje.
Reggelenként messze jár a hét órás gyorsvonat,
De még Éva falnak fordul, ne zavarják álmomat.

Frufrus fejű Ubi Ibi where are you?
A landshuti delegátus irodába gyakran jár.
De ő azért nagyon szeret tanulni,
És éjszakánként lovagokról álmodni.

Most pediglen Niederaudorf, reszkessenek falaid,
Mert az éjnek sötétjében még megölnek valakit.
Szűcs Mariann kő szívében bosszú lángja égig ér,
Sosem tudod, hogy mi bántja, kire orrol, és miért.
Mégis szegény Mariannra hargadni nem lehet,
Mert a szíve, lelke mélyén ott ragyog a szeretet.

Tirczka Éva állati jó meséket tud mondani,
Ha megnoccan, vagy megszólal, mindenki őt neveti.
Leveleit elvesziti, bánatában sír, visít,
És az egész Niederaudorf zengi ló jó vicceit.

Van egy híres ballerínánk is a híres Garanyi,
Édes hangon tud trillázni, mint egy maeska nyávogni.
Nagyon jól tud kokettálni, ha a Hochenplatten jár,
És azt képzei, hogy a Karli minden percben rája vár.

Szeleburdi, nyelves, cserfes kis teremts Marica,
Mindég nevet. Mindig vidám,
De ha Magi bosszantja,
Marica őt megszidja.

Szkladányi Ágicának sem kell messzire menni,
Ha egy kedves meglepetést kéne kieszelni.
Reggel, este, folyton csacsog, az ajtót becsapja,
Kézzel, lábbal szokott sügni, hisz a leckét jól tudja.

Csaba Gabi szöke haját tükör előtt fésüli,
És eközben szegény Nusit szakadatlan csepüli.
Nyelvecskéje fel van vágva, veszekedni is tud ám,
Hogyha mérges, az útból meneküljél pajtikám.

Dax Nusi a hármas háló világhíres stárja,
Mindég mézédés mosolyra húzódik a szája.
Kacagása betölti a hármas háló csendjét,
És eközben más vigyázza a fiókja rendjét.

Petres Judit a harmadik osztály bölcse.
Sokat beszél, fantasztál,
S mindég tudja, mit csinál.

Mészáros olyan, mint egy kis csikó,
Megfékezni, zabolázni volna jó.
Na, de hiszen vele bérni nem lehet,
Erzsi néni szidja is őt eleget.

A harmadik osztály poétája,
Versben tanárnőit szépen kifesti.
Szegény, szegény kicsi Nóri, talán nem is sejtí,
Hogy a legjobb költeményét Margit néni rejtí.

Ha valamit Panninak mondsz, jól megmérjed,
Mert őt rögtön elfutja a pulykaméreg.
Vigyázz Panni, mert azt mondják ilyenkor,
S ez rád illik: „Kiesi csupor hamar forr!”

Dagi Márta a leckéjét soha meg nem tanulja,
De, hogy este Betti hol jár, ő bizony azt jól tudja.
Szeret járn moziba, s a tanulást kerüli,
Vigyázz Dagi, vigyázz Dagi, megbánja ezt valaki.

Szűcs Zsuzsika nővérével kibékülve soha sincs,
Pedig a szeretet a világon a legnagyobb kincs.
Szeresd hát a nővéredet és sohse légy goromba,
Mert téged is nagyon szeret nővéred a Marika.

Azt hinnéd, hogy Király Éva
Nagyon csendes, rendes, jó gyerek.
Mégis kicsit szeleburdi,
S korán kelni nem szeret.

Czihy Babi próbálja a csendet, rendet tartani,
Habár néha őt sem árt a figyelemre inteni.
Erzsi néni kiküldi a folyosóra délután,
Szegény Kati sírva megy az udvarra hűga után.

Lillácskánk a fülecskéit ahol tudja, hegyezi,
És ha tud egy érdekes hírt, ahol tudja, terjeszti.
Nagyszerűen utánozza Évát, Mártát és Jutkát,
Szinésznő lesz belőle, ha Isten felviszi dolgát.

Anikónak hullanak a nagy krokodil könnyei,
Ha nem tudja leckéjét, a kezét tördeli.
Copfjait a tükör előtt fésülgeti órákig,
Nem baj, mokus, nem lesz baj ez sokáig.

A Hadanich Veronkának harisnyája nincsen,
Mezítlábas cipőben jár templomba a kincsem.
Margit néni hogyha rászól, ránt egyet a vállán,
Grimaszokat csinál hozzá az aranyos kislány.

Dezsőke meg legújában nem jár iskolába,
Mert ha ő az órára jár, sok idő vész kárba.
Néha rágyújt a pipára, nagyot köhhent rája,
Ezzel tellik Dezsőkének napja, s éjszakája.

Jó kis Istók sokat segít az ő Anyácsának,
És aközben sok bajt okoz aranyos bátyjának.

Kedves jó tanári kar, Margit néni, Kálmán bácsi,
Ő róluk sem felejtkezik meg, a Mikulás bácsi.
Számukra is rakott a puttönyába valamit,
S mindegyiküknek ezüstkönybe jegyezte fel a nevit.

Jelentős kulturális események. Kapcsolattartás a körülöttünk levő világgal.

CSERHÁTI FERENC

Az intézet sok közönyösséget tapasztalt a német hatóságok részéről, főleg a rosenheimi „Schulrat” részéről, de nem hiányzott a pozitív támogatás sem. Ez Ravasz Dezső jelentéséből kitűnik: Viszont nem lehetünk eléggé hálásak a rosenheimi „Jugendausschuss” vezetője, Ostermann Mihály iránt, ki minden úton-módon önzetlen szeretettel, a bajor földön még nem tapasztalt segítő jó szándékkal volt támogatónk. Azonfelül, hogy igazán nagy mennyiségű füzettel, írópapírral, blockfüzet adományozással tette könnyebbé helyzetünket, nyitott szemmel figyelte küzdelmes életünket. Vasalók adományozásával a házi munkák végzését könnyítette meg, ablaküveg beszerzéssel a nyári vihar alkalmából önhibánkon kívül betört ablakok beüvegezését tette lehetővé, lombfűrészfelszerelés adományozásával hasznos szórakozásra adott lehetőséget. Ami talán mindennél meghatóbb volt, a rosenheimi ifjúsági vezetők néhány lelkes tagjával Mikulás napján hatalmas hátizsákokkal jelent meg intézetünkben. A Rosenheimben rendezett gyűjtésből mind a 39 növendékünk számára egy-egy csinos csészét, egy-egy blockfüzetet, nagyobb mennyiségű írópapírt, egy-egy németországi térképet, néhány szál ceruzát, s ezen felül minden leányka számára egy-egy ajándécsomagot hozott. Az ajándécsomag tartalma különböző volt. Egyikben varrófelszerelés himzőpamuttal, másikban értékes társasjáték, harmadikban irodalmi értékű könyv, negyedikben a kerámiaművészet egy kis remeke stb. volt. A megható szeretetet szeretettel és hálás köszönettel viszonzozuk.

GRUBER VICA

A niederi időkből az általános kép az emlékezetemben: harmonikus szép napok. Minden jól meg volt szervezve, a tanulás mellett volt idő sétára, kirándulásra; egyszer például Münchenbe mentünk be vonattal a botanikus kertbe. Egyszer fagyűjtés is volt a programon, gyalog vonultunk a szomszéd Fischbach irányába és kb. fele úton a domboldali erdőben gyűjtöttük az ágakat fűtőanyagként. Sok program is volt a kórossal, szavazásokkal különféle alkalmakra: Anyák napjára, Mikulás, nemzeti ünnepek, stb. Cserkészlet is lett szervezve. Münchenből jöttek a főcserkészek „felavatni” bennünket és mi akkor is megmutattuk, mit tudunk. Tirczka Éva volt a főmester humoros előadásokkal és a „csokoládé, csokoládé, csok-csok-csok, mikoládé, mikoládé, mik-mik-mik” többször ismételt cserkész csatakiáltás eredményeképpen mindegyikünk kapott egy kis darab csokoládét a müncheni bizottságtól.

Ha jól tudom, 1948 tavaszán volt a bérmlás és akkor készültek a csoportképek. Akkoriban lehetett a fellépésünk Rosenheimben is (táncos képek) valami ünnepségen, amin több iskola (német) szerepelt. Ez után kialakult egy kapcsolat egy rosenheimi iskola igazgatójával, aki egyszer még ajándékokat is hozott nekünk.

BALLA ÉVA

Időnként Kótai Zoltán pápai prelátus, Goda páter és egyéb válogatott fontos személyek látogattak el Münchenből, amikor mindig egy kis műsorral szórakoztattuk őket. Előre betanult számokat énekeltünk, Tirczka Éva bemutatta a kanásztáncot, Klári meg én egy magyar táncot jártunk el. Egyszer egy „ami” jelentette be magát. Erre az alkalomra Pertik Baba szerzett nekem egy kék és fekete szatén kosztümöt cilinderrel, abban szteppeltem, míg Dagi két kézzel verte a tam-tam zenét a zongorán, egy seprűnyelet használva a futamokhoz. Nagy siker volt. A napokban találtam meg az emlékkönyvemet, amelyben Kálmán bácsi meg is emlékezett róla: „Nemcsak az amerikaiánus veszködött bele Balla Éva exotikus táncművészetébe, de jómagam is igen meggyönyörködtem azt. Viszonzásul kívánom, hogy

minél előbb találkozzék útleveél nélkül a Nemerével s hallja a Góbé ivadéknak atyjához címzett megállapítását: 'Édesapám, nincs ám a víznek leve!' Niederaudorf, 1947. dec. 16, Kálmán bácsi."

CSERHÁTI FERENC

Az [1948.február - 1948. június] iskolai évet a rendes tanításon és nevelésen kívül jelentős kulturális mozzanatok is jellemezték: hazafias szempontból első helyen az 1948. március 15. ünnepség protestáns Istentisztelettel és a helybeli katolikus templomban ünnepélyes énekes magyar szentmisével. Ezt a karmelita kolostor priorja celebrálta s hivatalos volt rá a niederaudorfi polgármester, a „Gemeindeverwaltung”, a főtanító, a kántor és a házi orvos, Oberaudorfból a plébános. Közülük a legtöbben Ostermann Michael úrral, az intézet legnagyobb német jötevőjével Rosenheimből, a szülőkkel és a környék magyarjaival a mise utáni magyar ünnepségen is megjelentek. Ezen közreműködött **Takáts Erzsébet** operaénekesnő. Az intézet énekkara az ének-tanárnő vezényletével szóló-, illetve többszólamú művekkel s zongorakísérettel szerepelt. Az aktuális szavalatokkal tarkított zenei műsort az igazgató beszéde zárta.

Az erkölcsi nevelés fontos rendezvénye volt az anyáknap ünnepség május 2-án, este szülői értekezlettel. A növendékek a cserkészmunkában is kivették részüket. Április 3-án az igazgató s Bárány Mária cspk. vezetésével 8 cserkészleány résztvett Landshutban a Teleki Pál-féle emlékünnepeken.

1948. március 15. Buza Mari szaval a szabadságharc 100. évfordulóján.

Tirczka Éva, Csaba Klári, Balla Éva táncot mutatnak be, az egyetlen tűzhelyünk mellett a kórus.

A rosenheimi Jugendtagon szerepelünk

A másik nagyjelentőségű nap június 13-a volt, a „Tag der Jugend” Rosenheimban, ahol sok német ifjúsági csoport között, mint egyetlen idegen csapat szerepelt az intézet szóló és duett-csárdással, díszpalotással (hat pár szerepelt), kanásztáncsal, magyar kánonnal, Hány egyveleggel és három-

szólamú kórossal, az igazgató vezetésével és németnyelvű konferálásával. Jutalmul az intézet igen hasznos és értékes ajándékot kapott: egy villanyvasalót. A magyar sikerről június 18-i számában a rosenheimi Oberbayerisches Volksblatt is megemlékezett.

A rosenheimi Jugendtagon. 1948. június 13.

Csárdást táncol Csaba Klári és Balla Éva

BALLA ÉVA

Részt vettünk mi is a Rosenheimben tartott Jugendtagon. Mi voltunk az egyetlen más nemzetiségűek a sok német között. Egy kinti nagy pódiumon énekeltünk a Kovács diri vezényletével, azután táncoltunk. A magasabbak voltak a fiúk, sötétkék szoknyában fehér blúzzal, a lányokon piros fehér pöttyös szoknya volt fehér blúzzal. Tirczka Éva mutatta be a kanásztáncot. Végül Csabusz és én jártuk el a már többször előadott magyar táncunkat. Klárin szép díszmagyar volt; azt hiszem, Szkladányi Ágicától kapta kölcsön. Én valahonnan kaptam egy bőszájú fehér inget, fekete hímzett posztó mellényt, fekete csizmát, de nadrág nem akadt, így a Diri adta oda a fekete tiszti nadrágját, amely a sok viseléstől és mosástól egész fényes volt. Közirigység tárgya voltam, hogy a „tükörnadrágban” táncoltam. Programunkkal megnyertük a második díjat, amely egy villanyvasaló volt. Nagy dicsőség volt mind a magyarok, mind az iskola részére. Nagyon büszkék voltunk.

Wir rufen die Jugend!

Am SONNTAG, den 13. Juni in Rosenheim ASV-Platz
bei Regenwetter Markthalle Rosenheim

TAG DER JUGEND

Die Jugend des Kreises singt und spielt!

In friedlichem Wettbewerb will sie ihren Eltern und Freunden, besonders aber auch der Jugend die außerhalb den Gruppen steht, von ihrer Arbeit und ihrem Tun ein Bild geben.

Alle Jugend, Eltern und Freunde der Jugend
sind herzlich eingeladen, den ersten „Tag der Jugend“ des Stadt- und Landkreises Rosenheim mitzufeiern und mitzuerleben.

Zum Ausbau unserer Jugendarbeit erbitten wir einen Unkostenbeitrag von RM 1.—. Freiwilligen Zeilagen nach oben, die der örtlichen Jugendgruppe zugute kommen, sind keine Grenzen gesetzt.

Jugend kommt — sing mit!
Freunde der Jugend, werdet einen Tag jung — feiert mit!

Kreis-Jugend-Ring-Rosenheim
Stadt und Land.

Obb. Druckerei G.m.b.H. Eheim, Eichenstr. 4

Was wir mitsammen gestalten wollen:

8.00 Abholen der Jugendgruppen vom Bahnhof;
8.45 Begrüßung auf dem ASV-Sportplatz;
9.00 Kathol. Jugendgottesdienst auf dem Sportplatz;
9.00 Evangel. Gottesdienst in der evangel. Kirche;
10.15 Fußballwettkampf der Schülermannschaften
ASV-Jugend Kieferfelden gegen Rosenheim, 1. Halbzeit;
10.30 Staffellauf der ASV-Jugend Rosenheim;
10.45 Fußballwettkampf, zweite Halbzeit;
11.00 Leichtathletikwettkämpfe, in mehreren Gruppen gleichzeitig:
ASV-Jugend, Kieferfelden,
ASV-Jugend, Rosenheim
Sportbund-Jugend, Rosenheim
Sportclubjugend, Schloßberg.
11.45 Gemeinsames Singen;
12.00 Gruppenweise Ausgabe des Eintopfes;
Während der Mittagspause:
Vorfürhungen des Jugend-Rot-Kreuzes,
der Bergwacht-Jugend,
der Wasserwacht-Jugend;
Beachtung von Zeitbau und Zeiteinrichtung: Pfadfinder
Rosenheim;
13.30 Gemeinsames Lied;
Begrüßung durch Herrn Oberbürgermeister u. Herrn Landrat;
13.45 Katholische Jugend Pfrundorf — Lieder —
14.00 Falken-Jugend, Rosenheim — Reigen —
14.15 Katholische Jugend Emdorf — Lieder —
14.30 Katholische Jugend Prutting — Flöten —
14.45 Katholische Jugend Kieferfelden — Spiel —
15.10 Katholische Jugend Oberaudorf — Jodler —
15.15 Unger, Mädchenlyzeum — Tanz und Lied —
15.30 MTV-Jugendgruppe — Gymnastik —
15.40 evangel. Jugend Rosenheim — Lied —
15.45 Katholische Jugend Kastemau — Spiel —
16.00 Katholische Jugend Rosenheim — Lieder —
16.20 Preisverteilung;
16.45 Schlußwort und Schlußlied;
17.00 Ende.

Előkerült Csaba Klári papírajai közül a „Tag der Jugend” programja.

DRÁVETZKY MÁRTA

Az osztrák határhoz közel fekvő Niederaudorf az amerikai zónában volt, de Ausztriának a déli része a francia zónába esett, ezért a nekünk magyaroknak olyan jelentékeny közeli kufsteini vár a franciák hatósága alá tartozott, ahova mi hontalanok nem tudtunk átlátogatni. De ha megmásztuk a közeli 1200 méter magas Schwarzberget, a tetejéről leláthattunk a kufsteini vár udvarába.

Az év folyamán intézetünkbe ellátogattak az amerikai és a francia katonaság tagjai. Az amerikaiak tiszteletére betanultuk a nekik olyan kedves „My Bonnie is over the ocean” éneket, amit egy kis koncert keretében énekeltünk. Sajnos arra már nem emlékszem, hogy a franciák tiszteletére mit tanultunk be, csak arra emlékszem, hogy a sok csillagos, nyilván magas rangú francia tiszt minden lányt homlokon csókolt, amint sorban álltunk. Nekünk ez akkor nagyon mulatságosnak tűnt. Magyar vendégek tiszteletére és saját szórakoztatásunkra is szerveztünk programokat. Még ma is kívülről tudom azokat a Mécs és Berzsenyi verseket, amelyeket ilyen alkalmakkor szavaltam. A legemlékezetesebbek Tirczka Éva előadásai voltak. Éva a híres komika, Vaszary Piri unokahúga volt és tökéletesen tudta nagynénje skicceit előadni. Megay Oliva (Bébi) volt a táncművésznőnk. Egyik fontosabb előadásra készülve a főpróbán rosszul spárgázva megficomította a bokáját, nem tudott ráállni. Nagy kétségbe estünk, mire elhatároztuk, hogy Bébit el kell vinni a következő faluba a gyógytornászhoz. Miután Bébi nem tudott lábra állni és nekünk nem volt autónk, kölcsönvettük a gazdánk kis négykerekes kézzel húzható kocsiját, amibe Bébit beültettük és Kocival ketten elkezdtuk húzni és tolni a másik faluba. Nem volt könnyű dolog, de sikeres volt, megmentettük az előadást.

PETTENDY KATI

A képet a kis szekérrel én vettem fel egy itteni (Ausztrál) régiség kereskedőnél, mert emlékeztetett egy hasonlóra, amivel Juhász Klárit húztuk a kórházba, hogy megoperálják. Ez volt a niederi AMBULANCE-unk!

HEGEDŰS NÓRA

Többünknek régi emléket idéz fel ez a kis szekér. Mindig örültünk, amikor megláttuk az oberaudorfi állomáson egyik diáktársunk kezében. Nem kellett már többet cipelni a nehéz kofferokat. Mi például egy kis faluban laktunk, 12 kilométerre a legközelebbi vasútállomáshoz. Ezt legtöbbször gyalog tettük meg. Milyen jó lett volna egy ilyen kis szekér! Jó szolgálatot tett akkor is, amikor Márta és Koci elhúzták Bébit, Megay Olivát Oberaudorfba az orvoshoz. 1949-

ben pedig Markócit többször elvittük dr. Arnoldhoz, ugyancsak Oberaudorfba.

1. sor: Szkladányi Ági, Jászberényi Kató, Dax Nusi, Szűcs Zsuzsa, Kristó Nagy Kati, Szűcs Mariann, Finkey Lilla, Csaba Klári, Renkey Marica, Spöttle Leila, Király Éva, Kozányi Kati, Gruber Vica. 2. sor: Váczy Munci, Bonyhay Éva, Hadanich Vera, Váczy Pancsi, Kovács Gabi, Mayer Picu, Tirczka Éva, Markó Marika, Buza Marika, Hadady Magda, Császár Zsuzsa. 3. sor: Czihy Kati, Petres Judith, Mészáros Éva. 4. sor: Kotai Zoltán, Pápai delegátus, Kovács Ferenc igazgató, Kovács Erzsébet néni, Várhelyi Marika, Oltfalvi Margit, Csaba Gabi, Csia Éva, Hegedűs Nóra, Radnay Anikó, Hegedűs Piri, Balla Éva, Hochenburger Éva, Tóth Inci, Renkey Margit, Berlányi Mária, Pettendy Kati, Bárány Mária néni, Eördögh Vilma, Almay Anikó. Gyerekek: Kovács Erzsike és a kis fiú Renkey Magi és Marica öccse Lacika.

1960. Matolcsy Kálmán bácsi és Ravaszné Matolcsy Margit Salgótarjánban a kis Istvánnal

A Kovács család 1959-ben. Balra Ákos, mellette Ági, majd Laci, aki átöleli Erzsike nénit. Hátul: Kovács diri, Erzsike, Dir testvére Vincent. Tamás később, 1962-ben született.

1947. június. Az első évfőzáróra írt dal.

Az Alphenhof penzióban
Vidám a mi életünk
Sokat dörmög Waller gazda
De mi erre fűtyülünk.
Hollári, hálláró, holla ria ria hollaria
Holláró.

Elveszett a késem, villám
Rettenetes gyerekek
Felkutatok minden koffert
Reggel négykor felkelek.
Hollári.....

A konyhában Waller néni
Finom főzeléket főz
Befogjuk az orrocskánkat
Hogy ha megcsapja a gőz.
Hollári.....

Vinze páter a jó Atya
Hogyha megjön pénteken
Szervusz Oli! Szervusz Marcsa!
Ezt kiáltja kedvesen.
Hollári.....

Margit néni fakanala
Villám gyorsan kalimpál
Ha nincs pempő a fazékban
Vigyázz, mert még eltalál.
Hollári.....

A Dezsőke pipafüstje
Mint a felhő gomolyog
Pödörgeti bajuszkáját
S a lányokra mosolyog.
Hollári.....

Feudális társadalom
Szent László és Hunyady
Erről szokott magyarázni
Órákon a jó Dirí.
Hollári.....

Kedves bajor hódolóink
Nyugodalmat alkonyon
Bombáikat dobáljgadják be
Esténként az ablakon.
Hollári.....

Kálmán bácsi jó Nagypó
Szép meséket mondogat
És a mezőn megtalálja
A legszebb virágokat.
Hollári.....

Hogyha vége a tanévnek
Hazamegy a sok diák
Eltemetjük a konjugáció
Perifrástükát.
Hollári.....

Sári néni tanítja
A pitagorasz tételét
S ha nem tudjuk, segítségül
Hívja Jézus erejét.
Hollári.....

Isten veled Kati, Vali
Isten veled Ilike.
Nyolcadikos vén diákok
Kísérjen a szerencse.
Hollári.....

Erzsi néni éneklí a
Szép Denevér áriát
És e közben megköti a
Kék szoknyája hátulját.
Hollári.....

Búcsút mondunk jó tanárok
Búcsút mondunk iskola
Ha az Isten úgy akarja
Visszatérünk valaha.
Hollári.....

Nyitva van az ajtó, ablak
Az angol könyv elvezett
Mária néni nagy haragja
Megöléssel fenyeget.
Hollári.....

Sej, haj, Niederaudorf, ide járunk iskolába...1948. június

Lányok kérem figyeljetek
Mert én kétszer nem beszélek.
Melléknevet de szeretem,
Ez most az én Steckenpferd-em.
Sej, haj, Niederaudorf, ide járunk iskolába
Híres Magyar Leánykollégiumba.

Mondja a jó Diri bácsi
S közben láncát tekergeti.
Kérdezi a melléknevet,
De nem kap rá feleletet.
Sej, haj...

Voltaképpen miről volt szó?
Amit mondtál, az nem volt jó.
Felveszitek ismétlésnek
A drámai költészetet.
Sej, haj...

Nos gyerekek, itt a reggel
Gyorsan, gyorsan, keljetek fel.
Nem megyek ki a szobából,
Míg ki nem bújtok az ágyból
Sej, haj...

Jaj gyerekek, jaj gyerekek,
Számítanilag nincs szemetek.
Nem tudjátok ezt a példát,
Hogy élitek át a vizsgát.
Sej, haj...

Német óra és karének,
Rossz emlék Erzsi néninek.

Ejnye Dagi figyelj csak rám.
Szaladj gyorsan, hozd a kottát.
Sej, haj...

A der, die, das és activum
S nem marad ki a passivum.
Mond fel csaka Heidenröslein-t,
S ragozd el a kein, keine, kein-t.
Sej, haj...

Már húsz éves ez a módszer,
Hogy tanulni már nem is kell.
Figyeljék meg az észjárást,
S játszva élük át a vizsgát.
Sej, haj...

Hol van ez a Juci gyerek
Kis hugocskám keresse meg.
Meglepetést hoztam neki,
De hogy mit, azt nem mondom ki.
Sej, haj...

Szertatrásztan, dogmatika
Hogy is van az Petres Jutka.
Gyakorlati kérdést teszek,
Gruber Vica felelje meg.
Sej, haj...

Nyolcadikos vén diákok,
Cigi füstöt jól fűjjátok.
De azt meg is érdemlitek,
Mert olyan jól megértetek.
Sej, haj...

1948. június évvégi búcsúzás

Az Alpenhof Penzióban
Nehéz a mi életünk,
Silentium van egész nap
De mi erre füttyölünk

Waller néni a konyhában
Schulspeisung-ot osztogat
Egymás hegyén-hátán mossuk
Utána a kanalat.

Kiszól Kati az ablakon
Gyerekek egy tablettát,
Gyorsan, gyorsan, adjátok már,
Mert nem kaptok vacsorát.

Természetünk tiszta rendje
Rejtett lelkek titkai,
Erről szokott magyarázni
Órákon a jó Dirí.

Történelem, magyar óra,
Toldi, Pázmány, Hunyadi,
Erzsike néni voltaképpen
Erről szokott mesélni.

Sári néni napról-napra
Ragtapasszal fenyeget,
Ha nem tudjuk a képletet,
Megmossa a fejünket.

Erzsi néni a templomban
Händel Largo-t énekel,
És s sok karének-órát
Soha nem felejtí el.

A mi kis Mária nénink,
Akit mi úgy szeretünk,
Silentium példás őre,
Sok levelet adj nekünk.

Ernyő bácsi hogyha megjön,
Piros könyvét keresi,
Kis hugait csipogásra
Nyomban összetereli.

Fekete Páter, a jó Atya
Nobel díjat osztogat,
Szeretárból mint ilyenből
Megnyúzza a lányokat.

Elvesztek a hálókulcsok,
Rettenetes gyerekek,
Nem kapjátok meg a postát
Míg meg nem kerítitek.

Mutast meg csak kis Erzsike
Mi csillog a kezében?
Megvannak a hálókulcsok
Nem vagyunk már veszélyben.

Minden nap jön a kis röpcsi
Akit mindig úgy várunk,
Kifutunk mind a mezőre,
A üvöltözve ugrálunk.

Elhagyják az intézetet
Éva, Magi, Zsuzsika,
Könnyes szemmel ínt most búcsút
Az egész familia.

Megvoltak a szörnyű vizsgák
Nyaraljunk hát, gyerekek,
Magyar óra, történelem,
Ég legyen most veletek.

1947. január-1948 . június. Osztályok az Alpenhofban.

A listák emlékkönyv, emlékezet, diákok jegyzete segítségével készültek

Igazgató: Ravasz Dezső

1947. január-június

8.o.t.

Gruber Kató

Kührner Ili

Selmeci Vali „Babi”

7.o.t

Petrik Mária „Baba”

Zakariás Mária „Zaki”

5-6 o.t.

Bárdi Anna „Anikó”

Juhász Klára

Kristó-Nagy Katalin „Katy”

Lutz Ilona

Megay Olívia

4.o.t.

Bárány Margit „Gréti”

Csia Éva

Czihy Kati

Kozányi Kati „Koci”

Markó Marika „Markóci”

Szűcs Mariann „Mara”

Tóth Ilona „Inci”

3-4 o.t.

Drávetzky Márta

Hadady Magda „Rusnya”

3.o.t.

Csaba Klári „Csabusz”

Hegedűs Piroska

Popincsák Éva

Ravasz Dezső

2.o.t.

Finkey Lilla „Lillácska”

Hegedűs Nóra

Mészáros Éva „Mészároska”

Petres Judith

Renkey Marica

Szkladányi Ágnes „Ágica”

Várhelyi Mária „Márta” „Dagi”

1.o.t.

Czihy Babi

Dax Nusi

Hadanich Vera

Király Éva

Radnay Anikó

Szabó Panni

Szűcs Zsuzsa

4. elemi

Csaba Gabi

?Prepeliczai Irén

?Versényi Mária

Igazgató: Ravasz Dezső

1947. augusztus-december

8.o.t.

Petrik Baba

Zakariás Mária

7.o.t.

Császár Zsuzsa

Renkey Magi

6.o.t.

Juhász Klára

Kristó-Nagy Katalin

Pettendi Kati

Gruber Éva „Vica” (5-6)

5.o.t.

Balla Éva

Bárány Margit

Csia Éva

Czihy Kati

Drávetzky Márta

Garanyi Ági

Hadady Magda

Hochenburger Éva

Kozányi Kati

Markó Marika

Szűcs Mariann

Tóth Inci

4.o.t.

Csaba Klári

Dömötör Ibolya „Ibi”

Hegedűs Piroska

Ravasz Dezső

Tirczka Éva

3.o.t.

Finkey Lilla

Hegedűs Nóra

Mészáros Éva

Petres Judith

Renkey Marica

Szkladányi Ágnes

Várhelyi Mária

2.o.t.

Czihy Babi

Hadanich Vera

Király Éva

Radnay Anikó

Szabó Panni

Szűcs Zsuzsa

Dax Nusi

1-2.o.t.

Csaba Gabi

Igazgató: Kovács Ferenc

1948. február-június

8.o.t.

Bonyhai Éva

Császár Zsuzsa

Renkey Magi

7.o.t.

Berlányi Mária

Gruber Vica

Juhász Klári

Kristó-Nagy Katalin

Pettendi Kati

Váczy Margit „Munci” (7-8)

Vereckey Kató (7-8)

6.o.t.

Almay Anikó

Balla Éva

Bárány Margit

Búza Marika (5-6)

Csia Éva

Czihy Kati

Hadady Magda

Hochenburger Éva

Kozányi Kati

Markó Marika

Szűcs Mariann

Tóth Inci

5.o.t.

Csaba Klári

Dömötör Ibolya

Hegedűs Piroska

Tirczka Éva

4.o.t.

Eördögh Vilma „Bogi”

Finkey Lilla

Hegedűs Nóra

Mészáros Éva

Petres Judith

Renkey Marica

Szkladányi Ágnes

Vácsi Anna „Pancsi” (3-4)

Várhelyi Mária

3.o.t.

Csaba Gabi, Dax Nusi,

Hadanich Vera, Jászberényi

Kati, Király Éva, Kovács Gabi,

Mayer Paula „Picu”, Oltfalvi

Margit, Radnay Anikó, Szabó

Panni, Szűcs Zsuzsa, Spöttle

Leila

A reisachi kolostorban 1948. szeptember – 1951. márciusig

1948. szeptember - 1949. augusztus. Igazgató: Kovács Ferenc.

Előtérben Niederaudorf, jobbra távolabb a kolostor, mögötte a fákkal övezett Inn folyó. Hegyek a háttérben már Ausztria. Az Alpenhof jobb oldalt a téglalakú mezőn túl pár méterre. A képen nem látható.

A reisachi kolostor. A leányinternátus háló két ablaka a bal oldali épület-komplexum első emeletén. A tantermek - cellák - a belső udvarra néztek. Első emeleti hét „cellánk” ablakait a fal takarja.

CSERHÁTI FERENC

Az 1948. június 20-i németországi pénzreform egy csapásra, még a korábbiaknál is súlyosabb anyagi nehézségek és megrázkódtatások elé állította a 3. sikeres iskolai évet záró intézetet. Az iskola sorsa kilátástalannak látszott. Valósággal fizetéseképtelenné vált. A szülők is teljesen fizetéseképtelenek lettek. Az Iskolabizottság nagy nehezen még rendezni tudta az éppen lezárult iskolai (fél)év anyagi kiadásait, de július 6-án már azt is nyomban kijelentette, hogy egyelőre a legnagyobb jóakarat mellett sem képes biztosítani az intézet fennmaradásához szükséges anyagi támogatást.

A helyzetet még az is súlyosbította, hogy 1948. június 28-án Simon Waller az ügyvédje által közölte a Magyar Caritas Szolgálattal a Rozsály Ferencsel megkötött bérleti szerződés felbontását szeptember 30-i hatállyal és sürgette az intézet növekvő adósságainak mihamarabbi rendezését. Dr. Stoll Gábornak, a Magyar Caritas Szolgálat igazgatójának július 1-i fellebbezésére Simon Waller július 17-én levélben úgy nyilatkozott, hogy amennyiben a Magyar Caritas vállalja a fizetési kötelezettségeket és korábban sehogyan sem talál másutt megfelelő helyet a tanítás céljaira, ő hajlandó meghosszabbítani a felmondási időt legkésőbb 1948. december 31-ig.

A niederaudorfi leánykollégiumnak fel kellett adnia régi elhelyezését és rendszerét, mert a változatlanul megmaradt bérleti díjat nem tudta fizetni. Az intézetet szorult helyzetéből a müncheni Kolping egyesület segítette ki, amely a Niederaudorf-Reisach-i karmelita kolostortól általa bérelt épületrészből az egyik emeletet 150.- DM havi bérért a kollégium rendelkezésére bocsátotta. 1948 októberében nyílt meg a lányintézet új otthonában, vonakodva jelentkező 20-on aluli növendékkel, holott életképességéhez a kalkulációk szerint harnincöt-negyven 55.- DM minimális tan- és tartásdíjat fizető növendékre volt szükség. Egy idő után a létszám azután mégis 40-re duzzadt. Az élelmezést a kollégium a saját hatáskörében állította elő. Ezután az intézetnek a befolyó tandíjakból kellett fenntartania magát, legfeljebb a hiányhelyzet pótlásában számíthatott némi támogatásra.

Átköltözés a kolostorba és elhelyezés

BALLA ÉVA

A nyár folyamán Kovács diri tárgyalt Wallerékkal, hogy csak a szállást adják nekünk koszt nélkül, amibe a Wallerék persze nem mentek bele. Diri erre kibérelte a kolostor egyik épületét, amely addig üresen állt. Az ablakok egyik oldalon az útra néztek, a másikon a barátok kertjére, ahol ők sétáltak és imádkoztak, így nekünk nem volt szabad azokon az ablakokon kinézni és zavarni a kispapokat. Ez természetesen egyeseknek „felszólítás volt a keringőre” és óvatlan pillanatokban többen kiültek az ablakba napozni. A kertet három oldalról épületek vették körbe, negyedik oldalon volt a templom. Mi a templom melletti épületben az első emeletet kaptuk meg. A lépcsőháztól jobbra volt a konyha, balra meg egy hosszú folyosó, amelyből nyíltak a cellák, a végén egy nagy teremmel, ami valamikor a papok étterme volt, nekünk meg a hálónk lett. A lépcső melletti első cella lett a Diriek szobája, mellette a 7-8 a betegszoba, az 5-6 a kicsik és a két Bárány Mária néni szobája. Ezúttal u.i. a prefekta Mária néni elhozta az édesanyját, Mária nénit, aki átvette a konyhát és főzött nekünk. Kész mennyország volt a Wallerék szörnyűségei után. Nyakaltuk a paprikás krumplit, amibe kolbász hiányában nokedlit tett Mária néni, voltak jó levesek, grenadiermarsch, stb. Egyszerű ételek, de minden ízletes és volt mindig repeta. Áldottuk is a Dirit az iskolacseréért. Minden szobában volt két hetes, akik terítették, behozták az ételt a konyhából, leszedték az asztalt, elmosogattak és fölseperték a szobát, ami egyúttal tantermünk is volt. A tanárok felváltva ettek minden osztályban egy hétig.

SZABÓ DÓRA

Abban az évben, amikor az iskola Reisachba, a kolostorba költözött, Kovács diri volt az igazgató, míg felesége Erzsébet („uxor” Erzsébet) néni volt a magyar tanárnőnk. Ők a folyosó első szobájában laktak kisleányukkal, Erzsébetével együtt. Szegény kis leány bizony nagyon unhatta az egyedüllétet, így többször beengedték a tanterembe, ahol rendszeresen elég nagy felfordulást okozott. Az a hír volt róla elterjedve, hogy rakoncátlan, rossz kisleány, akit nem lehet megfegyelmezni; pedig később kiderült, hogy egyáltalán nem rossz kislány volt, csak vágyott arra, hogy valaki szeretettel foglalkozzék vele. Ez meg is történt, amikor egyszer édesanyám meghívta és hazavitte magával. Ott játszott boldogan egész nap és igazán semmi komoly baj nem volt vele. Később született még egy kis öccse is, akit egyszer- kétszer láttam.

A tanári kar többi tagja mind nagyon lelkiismeretes, komoly ember volt. Ott ismertem meg Bárány Máriát is, aki tanácsolta később, hogy Bridgeport, Connecticut-ból átköltözzünk, Kaliforniába, ahol ő már édesanyjával együtt lakott. Éveken át fönntartottuk vele a kapcsolatot.

PETRES JUTKA leveléből:

... Rengeteget mulatunk. Van egy latin tanárunk, szenzációs pofa. Még csak 35 éves, de ősz, agglegény és olyan vénember tempói vannak, hogy sokszor a guta kerülget a visszafojtott nevetéstől. Mindig sziürke ruhában jár, és ezért elneveztük Herr im Grau-nak. [Strada Ferenc volt.]

KÖLCSEY KLÁRI

Én a kolostorban töltöttem hónapokat. A kis ablakon a papokat néztük, hogy jártak a kolostor közepén való kertben. A tanteremben nemcsak tanultunk, de ott ettünk is és

játszottunk. Egy nagy teremben voltak az ágyak, dupla ágyak, egyik a másik tetején. A folyosó végén volt a konyha, ahol az idősebb leányok „játszottak”. Igaz hogy ti főztetek mindenkinek? Én legalábbis úgy emlékszem.

Fiúk a faluban, kintlakók, 1948. szeptember - 1951. március

BALLA ÉVA

Itt meg kell említenem egy másik nagy változást: fiúk is jártak velünk iskolába. Ők nem lehettek bentlakók. A faluban béreltek szobát, de mivel velünk tanultak és vacsoráztak, jóformán csak aludni jártak „haza”. Ott volt Csaba Klári öccse, Zsolt. Az 1948-1949-es iskolaévben azt hiszem ő másodikos volt, unokabátyjuk Kardos Laci negyedikes. Mélynádasy Antal, aki Csumi névre hallgatott 5-ikes, Hernády Miklós 6-ikos, Gaál Béla, Illyés Kálmán hetedikesek, Zoltán Iván és Diószeghy Tibor nyolcadikosok. Ismét csak hárman készültek az érettségire, Iván és a két lány, Gruber Vica és Pettendy Kati. Mi heten voltunk lányok hetedikesek: Kozányi Kati, Czihy Kati, Búza Marika, Markó Marika, Csia Éva, Hochenburger Éva, Balla Éva (két Kati, két Marika, három Éva, még szerencse, hogy volt becenevünk).

MÉLYNÁDASY ANTAL

Egy parasztházban laktunk és onnan jártunk be az iskolába. Csaba Zsolt is velünk lakott. Óriási dunyhák voltak az ágyakon. A tulajdonos néninek egy bolond fia volt, aki azt hitte, hogy ő egy zeneszerző. Egész nap írta a dalokat. Szombatonként meg kellett volna fürödni, de persze fürdőkád nem volt. Télen ott a konyhában egy kis vödörbe kellett beülni. Onnan jártunk be a kolostorba. Akkor Kovács diri volt az igazgató. Emlékszem Erzsike nénire, Mária nénire. Ha jól emlékszem, három évet töltöttem ott. A harmadik évben, 1950-1951-ben Jautz Ferivel és Lahner Bélával laktam együtt egy másik parasztháznál. Velük egy szoros baráti kapcsolatot kötöttünk és még ma is fenntartjuk a kapcsolatot.

Diószeghy Tibor és Csaba Zsolt

VÁCZY PANCSI

Reisachban már fiú diákok is voltak. Csumit is itt ismertem meg, habár azt hiszem a papáink ismerték egymást régebből. Szombatonként ő rendezte át a tantermet és szolgáltatta a zenét egy rádióval, hogy táncolhassunk. A cserép-kályhát is úgy emlékszem Csaba Zsolt és Csumi látták el tüzelővel.

BALLA ÉVA

Csumira esett a fontos tisztség, hogy minden óra elején és végén csengessen a folyosón.

PETRES JUDITH leveléből:

A fiúktól, akiket felvettek az intézetbe, nem kell féltetni a lányokat vagy a jóhírnevünket, mert igen helyes, szolid fiú mind. Csaba Zsolt, (aki mindenkinek

udvarias 'keicsókolommal' köszön) és Csumin kívül még ketten vannak. Hernády Miklós, akit csak Toldinak hívunk, mert pont ilyennek képzeljük Toldit. Merev arcú, lassan beszélő, megfontolt alkat, látszólag semmi sem érdekli, még a lányok sem. Mindig minden tantárgyat tud, olyan nincs, hogy nem tudna felelni, vagy rossz feleletet adna. Sohasem jelentkezik, csak akkor beszél, ha a tanár megkérdezi, akkor aztán mindent tud. A mi osztályunkba jár és olyan osztálykellék lett, mint Csumi, akit vagy Kám-Kám-nak,

Elöl Csaba Zsolt, Hátsó sor: Zoltán Iván, Gaál Béla, Mélynádasy Antal, Hernády Miklós.

vagy Naso-nak hívunk, mert olyan nagy az orra, mint Ovidiusnak. A másik fiú pedig Iván. Toldival ellentétben egy kis törekeny, csaknem nyeszlett, nagyon szellemes, néha ironikus, szintén intézeti kellék. Ő is mindig mindent tud, különösen fizikából. A múltkor több mint egy órás előadást tartott az atomról, mi meg csak tátott szájjal bámultuk. Az volt igazán furcsa, hogy ahogyan elmondta, meg is értettük. Ezek a fiúk már tökéletesen hozzánk tartoznak, de szerelem eddig még sehol sem tört ki. Jó barát mind, vagy inkább bátyókák, de nem több. Nekem nagyon jó, mert mindig szerettem volna, ha lett volna egy fiútestvérem, és most van vagy fél tucat. Ezenkívül van két bejárónk még, Illyés Kálmán és Diószeghy Tibor, a költőnk. Ezek ketten már nagy fiúk és hamarosan kivándorolnak.” „Május elseje van, a fiúk bejöttek éjjel a faluból és szerenádokat adtak nekünk. Rém helyesek voltak, mi meg gyújtogattuk a villanyt, mert a gyufákat már régen elcigarettáztuk. A Diri kísérté őket a tisztesség kedvéért és végül elénekelték, hogy »túl a rácson«, mi meg majd szétgurultunk a nevetéstől.”

Élelmezés

A kedvenc témánkhoz többen hozzászóltak. Mari: Niederben Wallerék főztek, de Reisachban Mária néni mamája. Esténként mi segítettünk krumplit pucolni meg zöldséget vagdosni és közben énekeltünk. Ági: Bárány Mária néni lett a prefektánk és amikor 1948 őszén átköltöztünk Reisachba, az édesanyja főzött nekünk. Ott pucoltam krumplit legelőszőr. Vica: Nagy fazekakból lett kiosztva a kukoricakása, főtt krumpli, száraz borsófőzelék. Dóri: Rengeteg borsót, krumplit, babot és lencsét ettünk annak idején, mert sajnos mást nem igen lehetett kapni. Pancsi: Legtöbbször bableves volt és paprikás krumpli. Húsról nem emlékszem. Nem csoda, hogy én olyan kövér kislány voltam abban az időben.

BUZA MARI

Karácsony előtt szaloncukrot csináltunk az ebédlőben álló vaskályhán. A hazulról küldött csomagok tartalmából finom keverékeket kotyvasztottunk: tojássárgát kevertünk ki cukorral, kakaóval, Haferflockennel és kikanalaztuk. Még Reisachban is főzőcskéztünk. Tanóra alatt a cserépkályhán olvadozó műmész egyszerre felforr, kifutott és a terem egy pillanat alatt megtelt fekete füsttel. Ekkor már hetedikesek voltunk.

Tisztálkodás, egészségügy

VÁCZY PANCSI

Rémes volt a hideg vizet a folyosó végéről lavórban a hálóba behozni. Egy padkára raktuk, és úgy mosakodtunk minden reggel. A mosást is csak így lavórban lehetett elintézni. Az ágyvégekre egy szál kötélre akasztottuk a vizes ruhát.

BALLA ÉVA

Se meleg víz, se fürdőszoba nem volt, lavórokkal hoztuk a vizet a folyosó másik végén lévő csapból és melegítettük a hálóban lévő kis vaskályha tetején. Legalább 20 percbe telt, míg a vizet langyosnak lehetett nevezni, így sorba álltunk a lavórokkal. Mikor egy lekerült a kályha tetejéről, ment föl a következő, „rukkoltunk” előre a lavórokkal. Voltak, akik unták a várakozást és inkább hideg vízben mosakodtak. Fogat mosni is a folyosó végén lévő csaphoz jártunk, stafétáztunk eleget a hosszú folyosón. Szerda délután volt a mosónap, akkor kaptunk a konyhából nagy fazekakban melegített vizet, a hálóban tele volt aggatva minden ágy kimosott ruhával, ekkor volt a nagy fürdés is.

MARKÓ MARIKA

Nem volt hol fürödnünk, csak lavórból mosakodtunk.

A niederaudorfi orvos neve Arnold volt. Amikor én 1949-ben beteg voltam, kijött hozzám a kolostorba, miután előbb a lányok húztak be kis kocsin a rendelőjébe és Hungerödémát állapított meg.

BUZA MARI

Niederben meg Reisachban, úgy emlékszem, hogy mind a két helyen egy pinchelyiségben lett felállítva egy vagy két fürdőkád és egy hatalmas katlanban melegítettük a vizet. Hetenként csak egy nap volt fürdésre kijelölve, mikor is érkezési sorrendben sorba álltunk a fürdésre. Mindenki a saját fürdése előtt mosta ki a kádat. Ugyanakkor, ugyanott mostuk ki a ruhánkat. Ha nem sietett az ember, akkor már nem is került sorra. Megdöböntő, hogy a „hiányos” tisztálkodás nemigen háborított fel bennünket. Esténként a kis lavórunkban, jeges vízben „fürödtünk”.

Közös munka

BALLA ÉVA

Minden ebéd után kötelező volt a pihenés. Először úgy képzelték, hogy aludni fogunk, de az ellen nagyon tiltakoztunk, így belenyugodott Mária néni, hogy csak csendben feküdtünk az ágyban egy órát. Ez alatt mosogattak a hetesek és szellőztették, meg söpörték ki a szobákat.

BUZA MARI:

A másik kellemes munka Reisachban a padlósúrolás volt. Az utolsó reisachi estémén én súroltam az osztályunk padlóját. Ez 1948. május vége felé lehetett, amikor a kivándorló lágerbe hívtak be bennünket. Akkor búcsúztam el végleg tőletek.

KOZÁNYI KATI

Az Alpenhofban Wallerék takarítottak, nekünk csak a hálókat kellett tisztítani és a nagy edényeket mosogatni. Reisachban Kovács Dirí egyszer összehívott minket és megkérdezte, hogy mit akarunk: takarítónőt, vagy inkább hangszórókat a hálóban, hogy ott is legyen zene nekünk. Mi mindannyian a zene mellett szavaztunk és magunk takarítottunk. Szombat délután súroltuk a padlókat felváltva. Azt hiszem, erre emlékeztek.

Testgyakorlat, kirándulás

PETRES JUDITH leveléből:

Nálunk most ping-pong örület van, mármint az V.-VI. osztályokban. Csaba Zsolt hozta a játékot és most állandóan ping-pongozunk, még órák kezdése előtt is. Meg is kérdezte az „angol bácsi” (német állampolgárságú úriember, aki angolt tanított), hogy „most angol óra helyett is Tischtennis-t fogunk játszani?”...

A mindennapi sétánkon, párosával. Fiúk a hátvéd.

Kedvenc játékunk, a volleyball

HEGEDŰS NÓRA 1949. VI. 5-i leveléből:

Húsvét után három új tanárunk jött. Mind a hármat szeretjük, egyik különösen kedveli a sportot. Felállítottunk egy pályát, labdázunk, nagyon izgalmas és érdekes játékot (volleyballt). Sokat sétálunk a hegyek között, kirándulunk, ping-pongozunk és amellet készítünk a vizsgákra.

NEMES MARIKA

Ha jó idő volt, gyakran sétára vitt bennünket valamelyik tanárnőnk, de legtöbbször Erzsi vagy Sári nénire került a sor. Nem csodálom, mert igazgatónk felesége, Erzsike néni elfoglaltabb volt öt esztendő kislányukkal, a kis Erzsikével. Sári és Erzsi néniéknek viszont nem volt férjük. Minden tanárnőnk kedves és jó tanár volt.

Egy séta alkalmával, amikor Sári nénire került a sor, hogy ő kíséren bennünket, beszélgetésbe elegyedett velem. Hogy hogyan is jött fel ez a téma, nem tudom már, csak ezt mondta Sári néni: „Nem tudom miért mentem volna férjhez, csak azért, hogy mossak és főzzek?” Mondhatom, eltűnődtem azon, hogy nekem, egy 13 éves tanítványának erről talált beszélni, ill. ezt a kényes kérdést hozta fel, amit még most is eléggé érdekesnek találok.

1950 után kerültem ki Amerikába a szüleimmel. Jacksonville, Texasban végeztem el a középiskolát és utána férjhez mentem. Korán kezdtem el az életet. Hiába, nem okultam Sári néni bölcs mondásából.

Fegyelmezés

PETRES JUTKA leveléből:

Tegnapelőtt kaptam meg leveled, illetve csak tegnap, ugyanis büntetés alatt voltunk. Tudod, ha délután alvás helyett beszélgetünk, akkor nem kapjuk meg egy napig a postát. Most pechem volt, ugyanis egész idő alatt aludtam, talán először kisbaba korom óta, de hát közös a háló és közös a büntetés is.

PETRES ZSUZSI mamájának
1948 őszén írt leveléből: Az
intézet egy nagyon szép helyen
van, Anyukám, irtó jól érzem
magamat. Képzeld el, ha 20 rossz
pontom van, akkor repülök haza.
Tizenkettőnél értesítik a szülőket,
kilencnél kilenc napig nem kapom
meg a postát, hatnál hat napig,
háromnál három napig. De ha
három jó pontom van, akkor
kitörülhetem az egy rossz pontot.
Nekem van egy rossz pontom a
silentium szegés miatt, és két jó
pontom van a tanári karral való
viselkedésért. De talán van több
pontom.

A silencium

PETRES ZSUZSI

A silencium? Hát bizony, az nehéz volt. Most is életem legnagyobb problémája, a vélemény kimondása, amikor arra senki sem kíváncsi. De nehéz hallgatni!

Magyar Leánykollégium

KÖRKEZ : 4. /1966-67.

Ungarisches Mädchenkollegium - Hungarian Girl College
Niederaudorf Kreis Rosenheim (Bayern)
Kloster Reich

INTÉRTETI BIZONYÍTVÁNY

Dénes Zoltán

részre, aki ... született 1936. június 8-án,
... vallású, első osztályos tanuló, az intézet ... lakó növendékaként
az 1940/49. iskolai év II. félévében az alábbi megnevezéseket tette ki :

Szorgalom	Megfelelő
Rendszerezés	Megfelelő
Pontoság	Megfelelő
Ciklusok-tartás	Megfelelő
Tiszteletudás	Megfelelő
Ismerkedési	Megfelelő
Nemzeti és nemzetközi viszonyok	Megfelelő
Alapvető eredmény	Megfelelő
Különleges megjegyzések	

Niederaudorf, 1943. június 20.-én

Ch. ...
osztályos tanuló
prof. ...

K. ...
osztályos tanuló

Ostfriesland :
páldas = 1
megfelelő = 2
tartás = 3
eljárás = 4

BALLA ÉVA

A délutáni szilencium alatt a tanárok minket nem ellenőriztek úgy, mint a többi osztályt, tudták, hogy nálunk csend van, nem zavarjuk egymást a tanulásban.

Levelezés

PETRES ZSUZSI

Panaszleveleket nem írtunk haza. Különben is leveleinket cenzúrázták. Majdnem megmondták, mit lehet írni, ami talán jó is volt. Mindannyian tudtuk, hogy szüleink szinte emberfölötti áldozatokat hoztak értünk. Soha nem írtuk meg, hogy éhesek vagyunk, sőt az ellenkezőt, mert tudtuk, hogy akkor azt a kis keveset, amiből ők éltek, elküldik. Ha valamit kértünk, az csakis iskolai célt szolgált, mint irkapapírt.

BALLA ÉVA

Leveleink cenzúrázva voltak, nem volt szabad fiúkkal levelezni, de az oberaudorfi német postás becsempészte a lányoknak a tiltott leveleket. A mi „fiainkkal” is, ha négyszemközt akartunk beszélni, kikönyököltünk a hosszú folyosó ablakain, úgy szem előtt voltunk, de beszélgethettünk nagy hallgatóság nélkül. Dirí „Muskátlik”-nak hívta ezeket a párokat.

HEGEDŰS NÓRA 1949. II. 23-án Boginak írt leveléből:

Ezt a levelet feketén kell, hogy feladjam, mert csak hét végén lehet feladni, s én nem várok addig. Csak akkor válaszolj, amikor tőlem egy lapot kapsz és erről a levélről ne írj semmit.

Nincstelenség

GRUBER VICA

A szóbeli érettségire 1949. júniusban Hegedűs Piri adta nekem kölcsön a szép sötétkék szoknyáját!

PETRES JUTKA leveléből:

„...most befejezem levelem, mert a maradék papírviből borítékot kell alkossak... Szappanunk sajnos elfogyott, tudnál még szerezni legalább egyet? Ami volt, abból fejet mostunk meg a harisnyákat, és általában túl sokat mosakodtunk. A törülközőnk is szörnyen mocskos, de azt mondták az még jó, így amíg nem kapunk szappant csak spórolgatunk és a törülköző sarkait használjuk, az nem olyan rossz.”

Igen nagyon vigyázok a cipőre, amit küldtél, meg a harisnyára is. Csak vasárnap viselem, meg a hálóban. Ott nem tud tönkremenni.

PETRES ZSUZSA

Levelemben kérem Édesanyámat, hogy ha lehet, küldjön egy pici anyagot nyakkendőre, de ha nincs, az sem baj, és ha lenne valamilyen rongyféle, amivel lehetne a lavórt pucolni, de csak akkor Anyukám, ha nem sok gond...

És ha lehet légy szíves küldjél egy abroszt, tudod azt, amelyiket orosz megszállás alatt találtunk a lakásban. Azt a kék abroszt. De ha szükséges otthon, akkor ne. Tudod Anyukám, nekünk van egy külön szobánk és irtó barátságos, csak egy abrosz hiányzik. Nünü, [Király Judith, aki abban a faluban lakott mint mi] tegnap érkezett meg, és hozott cukrot meg a levelet, meg babát [12 éves voltam] és nagyon szépen köszönöm. És légy szíves, ha van otthon valami iskolai könyv, akkor azt is küldd el.

Külföldi segély, ajándékok

PETRES JUTKA

...ma itt járt egy angyali amerikai házaspár és hoztak vagy húsz pár cipőt, meg rengeteg ruhát. Egyébként itt van éppen az élcserkésző is, gróf Teleky Ferencné. Hozott magával újabb ruhaküldeményt, amit az amerikai lányok küldtek nekünk. Azt hiszem ma este osztják szét, és ezzel már mindenki kapott valamit...

Képzeld, ma kaptunk egy magyar iparművésznőtől, akinek doktorátusa van kézimunkából (még ilyet sem hallottam!) ajándékot: magyaros mintával hímzendő egyen-fejkendőt. Remek lesz,

ha az egész intézet egyforma vadkék hímzett fejkendőben kivonul, nem gondolod? De azért kedves volt tőle. Legföljebb valamennyien szerzünk egy doktorátust fejkendőből.

A kendő, amelyet többen kihímeztünk. Vad kékszínű.

PETRES ZSUZSA

Emlékszem, hogy a reformátusok és katolikusok kaptak a saját felekezetüktől csomagokat Reisachban. Ezeket, ha jól emlékszem, mindig megosztottuk és persze ment a cserélgetés. Inkább próbáltunk cserélgetni az intézetben, amire szükségünk volt, ahelyett hogy hazulról kérjünk.

BALLA ÉVA

Az életmód lassacskán javult. Diri vett minden szobának kancsót, így a heteseknek nem kellett minden pohár vízért külön a csaphoz menni. Később takarítónőt fogadott, aki az egyik kis bejáró alsósnak volt az édesanyja. Dórika helyes copfos kislány volt, mindenki emlékszik rá még most is, de a vezetéknevére sajnos senki sem. Szükségük volt a pénzre, így Diri a mamájának adta a munkát. Mi nagyon feszélyezve éreztük magunkat, hogy míg kényelmesen ülve tanultunk, szegény néni térden csúszva síkálta a hosszú folyosót. Dirieknek volt egy rádiójuk. Mikor valami szép klasszikus számot játszottak, beszólt nekünk. Aki befért, bement a szobájukba, a többiek az ajtóban, a folyosón hallgatták. Egy reggel zeneszóra ébredtünk. Mária néni nagy mosolyogva állt az ajtóban, várta a hatást. Kiderült, hogy a Diri szerzett valahonnan egy hangszórót, és míg előző délután tanultunk, ő becsempészte a hálókba meglepetésnek. Hát hogyan lehetett volna egy ilyen embert nem szeretni?

Önképzőkör

BALLA ÉVA

Erzsike néni magyar tanárnő lévén, megalakította az önképzőkört. Egyszer egy hónapban volt, kis előadásokból, szavatelőadásokból, felolvasásokból állt. Minden tiltakozásom ellenére engem tett meg elnöknek. Minden gyűlést nekem kellett megnyitni, bezárni, ünnepségeken beszélni. Nagyon rühelltem a dolgot. A táncolást nem bántam, de beszélni soha nem szerettem sok ember előtt. A diriék kislánya akkor lehetett 4-5 éves, ő viszont minden lámpaláz nélkül kiállt akármikor és elszavalta a „Nagy magyar télben kicsike tüzek” című hosszú verset hiba nélkül, persze büszkék is voltak rá a szülei.

HEGEDŰS NÓRI Kristó Katyinak írt leveléből, 1949. III. 21:

Mióta elmentél közülünk, sok minden új dolog van, többek között önképzőkör. Mécs Lászlóról lett elnevezve. Felsősök tartják, minden hónapban egy másik osztály. Utoljára a VIII. osztály tartotta.... Nagyon nívós előadás volt. 1. szám Diószeghy Tibor, Az önképzőkör célja itt kinn. Ő otthon önképzőkör elnök volt. 2. szám Pettendy Kati, Móra, Ének a búzamezőkről című könyve ismertetése; 3. szám Zoltán Iván, Az atom; 4. szám D. Tibor, A költő egyénisége a költészet tükrében, saját tapasztalata alapján; 5. szám Gruber Vica, Mozart élete. ...Nagyon nehéz volt nekik az előkészület, mert a legtöbbet németről magyarra fordítottak, ugyanis a könyvek csak németül voltak meg. Még Móra könyve is.

Kovács diri Tamás fia összegyűjtötte az iskolával kapcsolatos írásokat és elküldte Ballusznak, többek között az önképzőkör 30 oldalas jegyzőkönyvét. Ebből néhány részlet:

Alakuló gyűlés: 1948. október 31. Vezető tanárnőnk Kovács Erzsi néni rámutatott az önképzőkör céljára és értelmére. Megismerkedhetünk olyan dolgokkal, melyekkel a tanórákon nem foglalkozhatunk, kritikai érzékünket kifejleszthetjük, a szereplések által határozottabbak, magabiztosabbak leszünk. Ekkor választottuk meg Balla Évát ifjúsági elnöknek és Czihy Katalint jegyzőnek.

Az alakuló gyűlést irodalmi esttel kapcsoltuk össze, amelynek tárgya és hangulata az ősssel és elmúlással foglalkozott.

Második gyűlés: 1949. november 28-án, melyen a magyar paraszt életét és egyéniségét szemléltettük. A hetedik osztály szerepelt.

Harmadik gyűlés: 1949. február 13-án az ötödik és hatodik osztály Mécs Lászlót, az örökifjú költőt jellemezte versei alapján.

Negyedik gyűlés: 1949. március 13-án a nyolcadik osztály szerepelt.

A kritikai érzék fejlesztésére mindegyik alkalommal az előadások után bírálatok következtek. Előre megbeszélt diákok tették ezt, majd vezető tanárnőnk bírálta az előadókat és a diák bírákat, a végén a Diri szólalt meg, bírálta az egész előadást együttvéve, majd a szereplőket külön-külön. Ez volt a legnehezebb. Nem kímélt meg senkit. De jót is mondott.

"nagy érdeme az osztálynak, hogy az előadás nem csak versből és felolvasásból állt, hanem személtetéssel, melyet maguk meríttek. A navabolókörös üggyel ötlet volt, nagyon hatást tett volna, ha többen léteztek volna.

Az előadás műfajilag is gazdag, nívósabb, jobb volt mint a hetedik osztályé, ezért jegyzőkönyvben dicséretben részesültek.

A bírálatok elhangzása után befejeződött a gyűlésünk.

Az Igazgató úr az V.-VI. osztály előadását pozitívan bírálta. Ritka részéről a dicséret, ezért különösen büszkéek voltunk erre a kiértékelésre.

Részlet a március 13. önképző gyűlésről.

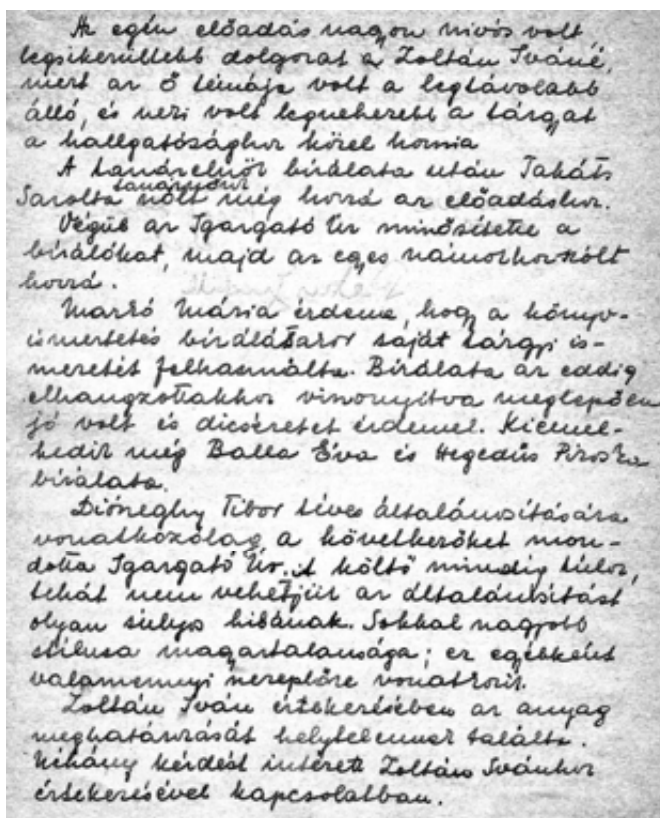
Váczy Anna kézírásában az önképzőkör jegyzőkönyvének 29. oldaláról. Vezető tanárnőnk, Erzsi néni, majd Kovács diri bírálatot mondanak az előadókról és a hozzászólókról.

KÖLCSEY KLÁRI

Még arra sem tudok visszaemlékezni, hogy hány évig is voltam ott? Azt tudom, hogy 1948. októbertől - 1949 májusáig ott voltam, mert van egy emlékkönyvem, amibe a legtöbb iskolás írt mindenféle szép gondolatot. Öcsi (Csaba Zsolt), Zsuzsa meg én, mi voltunk a legfiatalabbak. Csaba Klári és „Apu” meg egy pár felsős főzött, takarított és próbált minket, „fiatalokat” is dolgoztatni. A Mikulás versben

rólam azt mondtátok, hogy nem bírtam 5 kg sót az üzletből hazahozni, olyan kis gyengeség voltam. Én, mivel csak októberben érkeztem oda, ott töltöttem a karácsonyt is. Mindenki hazament, csak én nem. Nagyon el voltam keseredve. Mária néni neve valahogy az eszemben jár. Ő nagyon kedves volt, különösen akkor a karácsonyi vakáción.

Édesapám orvos volt egy DP [Displaced Persons]-vonaton, ami a lengyel menekülteket vitte Olaszországba, úton Ausztráliába. Az északról jövő vonat, amin a papám is volt, közvetlen az épületünk mellett ment el. Egy párszor megbeszélte a vonat vezetőjével, hogy lassuljon le a vonat és akkor kidobott az ablakon élelmiszert, amit elkaptunk. Egy alkalommal Apuka meg is állította a vonatot Oberaudorfban. Öcsi meg én lerohantunk a pályaudvarra, azt hittem meg fogok halni, olyan gyorsan szaladtunk. Húztunk magunkkal egy gyerekkocsit, amit Apuka teletöltött mindenféle étellel, orvossággal és én meg megpuszilhattam. Arra viszont nem emlékszem, sőt nem tudom elképzelni, hogy hogyan tudott minket értesíteni az időről, hogy mikor lesz ott. Volt ott telefon a tanároknak? Talán az állomásfőnök volt olyan kedves, hogy felhívott bennünket, biztos valami csokoládé vagy kávé ajándékért? Hogy orvosságot is küldött nekünk, azt csak onnan tudom, hogy a Mikulás versekben rólam meg azt írtátok, hogy „jövök az injekcióval.” Balla Éva küldött nekem párszor karácsonyi körlevelet, de én csak most kezdek felébredni és próbálok írni azoknak a barátoknak, akik nem hagytak el engem, annak ellenére, hogy én nem írtam senkinek.

1948. Mikulás versek a kolostorban

Az új Klári, a kis hamis a hetesek réme,
Mert ha bejön a szobába,
Injekció van kezében.
Divatrevűt rendez sokszor
Hatszor öltözik naponta,
Da a vézna karját öt kiló só
Majdnem földig nyomja.

Király Éva latin tudós,
Egész nap konjugál,
S minket a nagy tudásával
Majd minden nap lepipál.
Bezzeg szegény Nünükével
Reggel, este verekszik,
S szegény Nünci a bánatba
Majdnem belebetegszik.

Jazz hallatszik a szobában
S Kováts Gabi már szalad,
Úgy szalad be a szobába
Majd leveri a falat.
Aztán rögtön táncra perdül
Vígan járja a foxot,
Ha lehetne, minden este
Tizenegyig táncolna,
Bezzeg másnap az ágyban
Egy óráig horkolna.

Jazz hallatszik a szobában
S Kováts Gabi már szalad,
Úgy szalad be a szobába
Majd leveri a falat.
Aztán rögtön táncra perdül
Vígan járja a foxot,
Ha lehetne, minden este
Tizenegyig táncolna,
Bezzeg másnap az ágyban
Egy óráig horkolna.

Szűcs Zsuzsika máler jelölt
Zsolti körül forog,
És megtölti annak gyomrát
Hogyha nagyon korog.
Addig tömi, míg szegénynek
Már a füle szétáll,
És miután már jóllakott,
Karonfogva sétál.

Csendes, rendes, jó kislány
Hochenburger Mária,
De ha latint kell tanulni,
Égnek álla sok haja.
A hálóba jár tanulni
Mert nem bírja a lármát,
Nővérkéje most itt hagyta
Szegény kisárvát.

Spöttle Leila nagy bőszen
Elmegy az U.S.A.-ba,
De nem fényűző a hajó
S visszajön Reisachba.
Otthon közben daueroltat,
Frufru nőtt a fején,
Ha meglátja a legelőn, elbődül a tehén.

Van nekünk egy jó nagyanyánk
Az ici-pici Dagika,
Ha valaki kíváncsi rá, nagyítóval láthatja.
Szép hangja van néki, szokott is trillázni,
És jelesen tud ő kalácsot dagasztani.

Király Nünü keservesen hullatja könnyeit,
Ez az Éva megint milyen
Szól zokogva, megőrjít.
Ma is inkább kenyér helyett
Vett egy csomó lapot,
S elprédálja azt a sok pénzt,
Amit Anyukától kapott.

Tornyos fejű Seidl Erzsi első osztály dísze,
Kis feje a tudománnyal zsúfolásig telve.
Vékony hangon ha megszólal
Remegnek a falak,
S a sok lány a szobából ezer felé szalad.
Be van zárva a hálóba szigorú fogságba,
Közben folyton sopánkodik,
Be nem áll a szája.

„Én meghalok!” szól Nemes Marika,
Kaptál ma postát?
Ha nem ír még ma Anyuka
Én nem bírom tovább.
Felszedem a sátorfámat és elmegyek haza,
Szól szemeit merengetve komolyan Mária.

A kis Petres Zsuzsikának kinyílt a szája,
 És a negyedik osztályt bőszen kritizálja.
 De ha itt van a kis fiú
 Bezzeg hogy nem beteg,
 És a hideg folyosóról becsalni nem lehet.

Intéztünk kedves tagja a kis Szabó Dóra,
 Két kis copfja füle mellett
 Mint két egér farkinca.
 Kedves, rendes, jó gyerek,
 Megtanulja a leckét,
 Ezért a jó Mikulás arany könyvbe írja nevét.

Van nekünk egy kis Györgyikénk,
 Édes egy leányka.
 Reggel-este hallatszik bűvös-bájos hangja.
 De az órán bezzeg hallgat
 Nem halljuk a hangját,
 S minden egyes óra után
 Visz egy sor szekundát.

Kis Apuci szobánk bölcse
 Szorgalmas egy gyerek,
 Mária néninek minden nap
 Hordja a sok tejet.
 Ha Erzsike néni megszidja
 Meg szeretne halni,
 Hát még mikor lógás helyett
 Kell menjen sétálni.

Van egy osztály az interben,
 Kriminális gyerekek,
 Ha valami rossz történik,
 Biztos ők a tettesek.
 Bemutatjuk Aput, Anyut,
 Utána a kölyköket,
 Reméljük, hogy felismerik,
 S megnyeri tetszésüket.

Apuci a jazzt fújja,
 Anyuci meg turbékol,
 Ilyenkor az egész osztály
 Tiltakozva felmordul.
 Apuci a fánkot hozza,
 Anyuci meg mosogat,
 És e nemes munka után
 Közös cukrot szopogat.

Lassú beszéd, megfontoltság
 Ez jellemzi Juditkát,
 Nála nincsen semmi hiba,
 Csak a latin nyelv ne volna.
 Különösen félelmetes
 A dicső participium sereg,
 Hányan vannak? Négy vagy három?
 S az instancot tudod, lányom?

Hálószoza egy sarkában
 Olympusi magasságban,
 Lakozik a Klárka,
 Földi lélek nem láthatja,
 Égi lényét eltakarja
 Sűrű, misztikus csoda?
 Felhő? Vagy füstkarika?

Jaj, csak ki ne felejtsetek
 A két Hegedűs testvért,
 A könyvtári gondok mellett
 Egymás haját tépik szét.
 Ha a Diri náluk eszik, Piri halkán felkacag,
 De mivel oly síri csönd van,
 Torkán akad a falat.

Csendes, rendes kislány
 Az ő húga, Nóra,
 Csak a német könnyebb volna,
 Sokszor azt gondolja.

Szegény Manci napok óta
 A betegben sínylődik,
 Megszámolja a sarkokat,
 És a „másról” álmodik.

Van nekünk egy kis Pancsikánk,
 Ő gyártja a képeket,
 És ha szükség van reája,
 Kovácsol ő verseket.

Benne van a „Sturm und Drang”-ban
 A mi édes Maricánk,
 És ha kinyitja a száját,
 Visszhangzik a Klostersgang.
 Football labda röptül – gól!
 Maricának hangja így szól:
 „Holnap kezdek fogyókúrát gyerekek!
 Ha hiszitek, ha nem,
 Nem eszem több kenyeret.”

Kanál, villa, és a sok kés szétrepül,
Ha az ajtón Ágicánk bependerül.
Nevetéstől csak úgy reng az öt-hatos,
„Hallgassál már kis Ágicánk, aranyos!”

Három órát elütötte már a toronyóra,
De a Tóni nem csönget még Silentiumra.
Szegény kicsi Apucinak
Olyan sok a dolga,
Ő az öt- és hatodiknak
családfenntartója.
Elfelejté bizony néha az iskola rendet,
Így nem csoda, ha legtöbbször
pontatlanul csenget.

Csia Éva a hetedik Cassandrája
itatja az egeret,
Fogadjunk, hogy azért sír,
mert nem tudja a németet.
Mert hát szegény Csia Éva
olyan kicsi butuska,
Hiába is vigasztalja őt
a Búza Marika.
(Édes Diruszká)

Buza Mari a szájára nem vigyáz,
Órák alatt kézzel-lábbal magyaráz.
Mert hiszen ő sugás nélkül nem élhet,
Pedig most már itt sugdosni nem lehet.
Szokj hát le a sugásról egy kicsikét,
Hiszen úgyis te íszod meg a levét.

Szegény Markó Marikának
nagyon sok a gondja,
Őaz, aki belecsöppen mindenféle bajba.
Pedig a kis Markóci
egy olyan áldott lélek,
Nem ártott ő még senkinek,
talán csak egy légynek.
És ilyenkor préselgeti
nagy krokodil könnyeit,
Ne sírj Markóci! Inkább olvasd
a kolostor könyveit.

Intézetünk Szundikája a kis kici-Kocika,
Életének nagy bánata, hogy hetedikes
tekintélyét senki sem méltányolja.

Éjjelenként fals hangokon
a kóruson énekel,
Diri bácsi ledobja őt,
és a földön ébred fel.

Czihy Katit nem izgatja
a másnapi dolgozat,
A szoba egyik sarkában
még nyugodtan olvasgat.
Másnap reggel siránkozik
„Hol a latin szótárom?
Csak most az egyszer ne feleljek,
soha így nem csinálom.”

Balla Éva betöltötte a tizxenhét évét,
De hogy ő még milyen gyerek
egyenesen rémes.
Órák hosszat könnyöröghet
neki Mária néni,
De bizony ő nem engedi
magát megszurkálni.
Bizony, mert a kis szúrás
nagyon fog ám fájni,
No meghát a vonalakra is
kell már vigyázni.

Most látom csak, van még itt egy
Nagyon rossz leányka.
Neked is sok bűnöd van itt
A nagy könyvbe írva.
Hol is vagy hát?
Gyere elő Erzsike!
Nem szabad ám rosszlkodni,
tudod-e?
Szoktál-e már Apukának
örömet szerezni?
S a lányokat tanuláskor
szoktad-e zavarni?
Engedelmes vagy-e mindig
sétálás közben?
Azt hiszed, hogy nem látom én
Ezeket a mennyben?
Légy hát most már jó kisleány,
Mert különben baj lesz,
S ha rossz leszel, véletlenül
A két krampusz megesz.

István, Tibi, hol vagytok?
Ti sokat kiabáltok.
Ostván, te toporzékoltál,
Te meg Tibi torkos voltál.
Legyetek jó kis gyermekek,
Anyukának segítetek.

Hej, de van még sok tanárnő ide felhordva,
Itt is van egy! Hogy hívják? Takáts Sarolta.
Számoltat tanít a lányoknak ez a tanár néni,
És ráadásul a fejeket fizikával tömi.
Nincsen elég leckéje a hetedik osztálynak,
Még egy órát iktatott be fizikának!
Monden pénzt patikában ragtapaszra költi,
S beragasztja annak száját, aki mer sugdosni.

Nagy híre van még itten Bárány Márianak,
Sok bánatot okoz ő az alvós lányoknak.
Ő az, aki reggelenként álmukat zavarja,
S a rossz pontot mindenkinek
szorgalmasan adja.

Jól megkínozt Erzsi néni itt minden gyereket,
Hibátlanul kell hogy tudják nála a verseket.
Félelmetes latin órát tart ő
az öt-hatban,
Ki nem tudja a szavakat, le is ülhet
nyomban. Nem bocsájtható meg neki
a sok töri dolgozat,
Egyaránt kell azt megérni
kicsiknek és nagyoknak.

Földrajz, német, rajz meg ének
A egészségünk nagy kincsének,
Erzsi néni a tudója, nyájas, szelíd oktatója.
Szent komolyság szelíd arcán,
De a szeme bezzeg pajzán,
Szigorúan cseng a hangja,
De mosolya enyhít rajta.

Puliszka és sárgarépa főzelék
Alig várja mindeki, hogy elfogyjék.
Épp annyit főz Bárány néni ebből is,
Hogy mindenki repetáljon kétszer is
Hej de sok rosszat hallottam én
Odafenn a mennyben!
Nem is fér be ez a sok rossz
Egy hatalmas könyvbe!

Először is hol van az a sötét Kovács Dirí
Aki néha borzalmasan szigorú tud lenni!
Órák alatt megrikatja a szegény lányokat,
És e mellett adja nekik a májinjekciókat.
Olyan kevés időt szab ki nekik tanulásra,
Ám bezzeg egy órát szán délután alvásra.
És ha másnap egy leánya
nem tudná a leckét,
Könyörtelenül megmossa Dirí az ő fejét.
Szegény lányok!
Muszáj nekik szombaton táncolni,
És nem szabad szegényeknek
tánc közben sürolni.
Filozófia órát tart kétszer is egy héten,
S ráadásul Dirí bácsi
napról napra új betűket talál ki.
Alfa, szegol, besz és kappá,
beta, gamma és fiki.
Melyik vajh az egyes? Nem tudja azt bárki.
Mit jelet a fiki? Találgatja Klári.
Ejnye, ejnye Dirí bácsi! Mit látok én itten,
Vakációt csak egy hetet akart most is adni,
Így szokta ő a lányikat mindig sanyargatni.
Pedig hát volt ő is diák, nem is olyan régen,
S tudja jól, hogy minden diák
erre gondol éppen.
Na, na, Dirí bácsi! Sok itt a hiba!
Siessen megváltozni, puliszkából repetálni,
napi renden korrigálni,
Mert annak, aki a lányokat sanyargatja,
Meggyűlik az ördöggel a baja!!!!!!

Mikulás elmegy az égbe,
Sötét bűnlajstromnak vége.

Szórakozás

BALLA ÉVA

1949-ben farsangra álarcos bált engedélyezett Diri. Erre a kicsik-nagyok nagy izgalommal készültek. Ahhoz képest, hogy mi állt rendelkezésünkre, meglepően ötletes és jó kosztümökben jelent meg mindenki. Csaba Zsolt nagyon helyes volt, mint kislány, matrózruhában, masnikkal a hajában. Csiusz kapott a faluban valakitől kölcsön egy egyenruhát, és mint német katona jelent meg. Csabusz gomba volt egy hatalmas piros fehér pöttyös kalappal a fején, amelyet egy drótvázból és papírból ő maga remekelt. Az alsósok és az 5-6-osok különböző ötletes kosztümöt készítettek krepp papírból, napokig sodorták és pödörgették a széleket, hogy fodros legyen. A kis Erzsikének is ilyen ruhája volt. Koci remekül nézett ki mint török pasa, Markóci pólyás baba volt, Váczy Pancsi ápolónő, húgocskám bennszülött fűszoknyában, én spanyol táncosnő a dédanyámnak csodálatos módon megmaradt taft és tüll báli ruhájában. Buza Marika szintén fekete hosszú ruhában volt, amelyre számok és képletek voltak varrva, ő varázsló volt, Pettendy Kati remekül mutatott, mint madárijesztő az Oz-ból. Meg is lettünk örökítve fényképeken, nem emlékszem rá, azokat ki készítette. Az Alpenhofban minden fénykép Buza Gábortól, Marika édesapjától származott. Ő volt a hivatalos iskolai fényképész, tőle rendeltük a képeinket, mert fényképezőgépe egyikünknek sem volt. [Ezúttal ifj. Buza Gábor fényképezett. hn]

GRUBER VICA

A felettünk levő emeleti nagyteremben volt a bál. Ekkor fordult elő, hogy Zoltán Iván, aki lánynak volt felöltözve, a Diri fenekére ütött, - aki a gramafon előtt térdelt, - abban a hiszemben, hogy egyik a fiúk közül. Az arcát sose felejem el, mikor a diri megfordult.

Farsangon résztvevők, 1949. 2. 28. Ez a társaslap is segített abban, hogy kik voltak az iskolában 1949-ben.

Csiusz, Ballusz, Koci, Markóci, Pancsi

MARKÓ MARIKA

Eredetileg más jelmezt akartam viselni. A niederi kastélyból kaptam meg az ottani falon lógó mellvértet, de túl nehéz volt és egy parasztasszonytól egy gyönyörű hosszú fekete szoknyát, hogy mint Jeanne d'Arc díszeljem. Pancsi utolsó pillanatban találta ki, hogy én pólyás leszek a paplanomba csavarva, ami igen melegnek bizonyult és ő pedig bába.

Piri, Jutka, Marica, Ági, Nóri, Margit

Csumi, Miklós, Iván, Buza Gábor, Zsolt

Marika, Zsuzsa, Dóri, Vera, Éva, Erzsike

Buza Mari, Klári, Szűcs Zsuzsa, Csabusz, Peti Kati, Nünü

Zsolt, Erzsike, ?, Szabó Dóri, Buza Mari

SZABÓ DÓRI

Édesanyám az enyémet krepp papírból csinálta, sőt álarcot is hordtunk. Meg is vannak erről az eseményről fényképeim, és most csak azon mosolygok csendben, hogyan gondoltuk mi annak idején azt, hogy az álarcval senki se fog reánk ismerni. Hát ilyen a fiatalság illúziója...

1949 tavaszán változások a kolostorban - kivándorlás - új tanerők

CSERHÁTI FERENC

Az 1948/1949-es rendes iskolai tanév munkáját a reisachi karmelita kolostorban nehezítették a tanerők és az igazgató közötti feszültségek, illetve a rohamosan felgyorsult tömeges kivándorlás. 1949. április 8-án **Takáts Sarolta** bejelentette, hogy hűgával együtt önként elhagyja az iskolát és Angliába távozik. Júniusban a tanulók létszáma is apadt. Még a tavasz folyamán a tanári karba két új tanár érkezett: egyik „hosszú tapasztalatokkal rendelkező piarista tanár”, a másik „ugyancsak nagytapasztalatú, igazgató-helyettesi gyakorlattal rendelkező tanárember”. [Az előző Molnár Sándor volt, az utóbbi Román Endre, aki 1949 őszén átvette az iskola vezetését.] 1949. június 27-én a tanári kar tagjai: **Kovács Ferenc**, a leánykollégium igazgatója, **Kovács Ferencné** tanárnő, **Bárány Mária** prefekta, **Román Endre** tanár és **Csikész Béla** tanár. Bárány Mária bejelentette, hogy kivándorlási kérelme intézés alatt és legfőbb törekvésük lesz elhagyni az intézetet.

BALLA ÉVA

A húsvéti szünet alatt Takács Sári és Erzsi néni elhagyták az iskolát, kivándoroltak Angliába. Kovácsék, a két Mária néni és mi hatan kísértük ki őket az oberaudorfi állomásra és fájó szívvel búcsúztunk el tőlük. Sári néni sokat zsörtölődött, de aranyból volt a szíve, Erzsi néni meg áldott szelíd lélek volt, szerettük őket, és végig nagyon hiányoztak.

Útban Angliába. Szomorú szívvel 1949. április 14-én kikísértük Takács Erzsi és Sári nénit az oberaudorfi vasútállomásra. Balról: Balla Éva, Hochenburger Márka, Erzsi néni, Balla Marika, Kovács Erzsike néni, Kardos Laci, id. Bárány Mária néni, Hochenburger Éva, Sári néni, ifj. Bárány Mária néni

Kivéve a Váczy testvéreket, mi már nem találkoztunk velük. Mária néni ezt az 1960-ban, Londonban készült képet kapta tőlük.

Búcsúztatásukra írtuk:

1. Ballag már a két tanár,
Tovább, tovább,
Elhagyják most az iskolát,
Tovább, tovább.
A két tanár még visszanéz,
Feledni mindig oly nehéz,
Tovább, tovább, tovább,
Fel búcsúcsókra, sok diák.

2. Az élet titkos útja vár,
Vivát, vivát,
Nem tanítunk mi többet már,
Vivát, vivát.
Nem látunk többet titeket,
Örökre Isten veletek,
Vivát, vivát, vivát,
Fel búcsúcsókra sok diák.

3. Kívánunk szerencsés utat,
Vivát, vivát,
Boldogságot nagyon sokat,
Vivát, vivát,
Utánuk néz könnyes szemünk,
Jóságukat soha nem feledjük el,
Vivát, vivát, vivát,
Fel búcsúcsókra sok diák.

4. Elhagyjuk most az iskolát,
Tovább, tovább,
Ne sírjatok sok kis diák,
Tovább, tovább, tovább.
Ha Isten is akarja,
Találkozunk még valaha,
Tovább, tovább, tovább,
Fel búcsúcsókra, sok diák.

VÁCZY PANCSI

Takáts Sári néni és Erzsi néni Angliába vándoroltak ki, mint a családjuk. Egy nagy régi, rettentő hideg angol „country house”-nál kaptak állást, mint „cook & housekeeper”. Nagyon nehéz volt, de aztán végre sikerült Sári néninek megszerezni az angol tanárnői diplomát. Az első időkben többször találkoztunk. Majd Londonba költöztek, ahol Sári néni matematikát tanított. Erzsi néni teljesen váratlanul szívszélhűdésben lakásukban meghalt. Ez nagyon szomorú volt. Arra sajnos nem emlékszem, hogy Sári néni mikor halt meg – ezt Anyukám tudta volna – ő mindenre emlékezett.

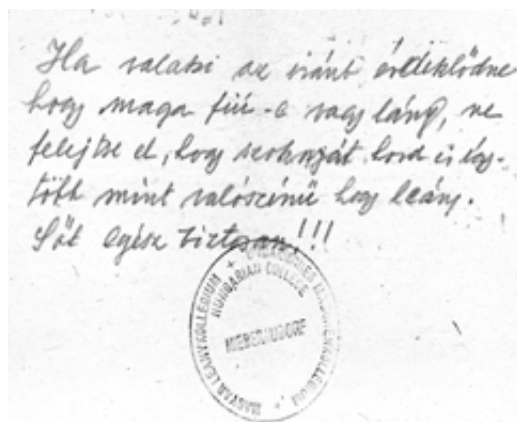
BALLA ÉVA

Húsvéti szünet után zengett ismét a kolostor a sok visszatérő lány élményeitől. Diri gondoskodott új tanárokról, azok is beállítottak egyik a másik után. Minden szoba kapott egy osztályfőnököt. A kicsiké Csikesz Béla volt, egy fiatal, fess ember. A tény, hogy felesége és kis gyereke volt, nem zavarta az alsósokat, mind „szerelmes” volt bele és veszekedtek, hogy ki vigye a kisbabát sétálni a gyerekkocsival; agyon kényeztetették a gyereket.

A mi osztályfőnökünk egy piarista pap lett, Molnár Sándor, magunk között mint Osi bácsi emlegettük. Volt még két tanár. Csikesz Béla csak az alsóbb osztályokat tanította. Nekünk Osi bácsi tanította a Sári néni tantárgyait, Erzsi nénitől meg a földrajzot egy Román Endre nevű tanár vette át, aki rövid időn belül a legkevésbé kedvelt címet nyerte el. Nagy Ernő (Ernyő bácsi) a református vallásán mellett mindnyájunknak angolt is tanított. Az óráinak első 15-20 perce a piros színű angol könyvnek a keresésével telt el, akkor a „leánykák, menjünk csipogni” csatakiáltással elvonult egy-két osztállyal. Nem tudom, ő hol tanulta a nyelvet, de amikor Amerikába érkezve próbáltam használni a tudásomat, csak értelmetlenül néztek rám az emberek.

PETTENDY KATI Juhász Klárinak,
1948. VII. 9.

Miután Sári néniék kivándoroltak Angliába, a számtant, fizikát Molnár Sándor piarista tanár tanította. Kifelé mókás, viccelődő, jókedvű, különben töprengő, lelkiileg, idegileg egy meghasonlott ember. 42 év körüli. A történelmet Csikesz Béla tanította, a magyart Román Endre. Három gyerekes családjára. Imádja a családját, de a szép kislányokat is megnézi, rendkívül vallásos, amellet naturalista, őt az etikett szabályok nem érdeklik, mondhatnám túlzott realista. Nagyon szimpatikus ember volt, aztán közelebről megismertem, igen ellenszenvesnek találtam és végül is őt szerettem a legjobban, mert igaz, hogy „piszkos” realista, de őszinte, soha nem is tagadja. Az ember tudja, kivel áll szemben.

Molnár Sándor humora.

MARKÓ MARIKA

Molnár Sándor főtisztelendő úr a kolostor templomában mondta napi miséjét. Amikor térdet hajtott, a német ministráns felemelte a miseruháját, hogy ne botoljon meg. Ezért igen haragudott. A szertartás legszebb részén hátrafordult és rendreutasította.

PETRES JUTKA mamájának írt leveléből:

...Itt persze óriási változások vannak. Sári néniék elmentek már, a húsvétot Londonban töltötték, onnan írtak egy lapot, aztán mennek tovább. Három új tanerő. Eddig ennyit tudunk róluk. Molnár [Sándor] piarista tanár, számtant, kémiát és biológiát tanít, amiért azt gondoljuk, hogy nagyon tudós ember lehet. Állítólag jó tanár, nagyon szigorú, de dől belőle a humor. A másik Csikesz Béla, fiatal, csinos, házas ember. Azt hiszem, ezek bejáró tanárok lesznek...

PETRES ZSUZSI leveléből, 1949. május:

Van három új tanár, egy számtantanár Molnár Sándor Burghausenből, egy tisztelendő úr. Nagyon helyes vicces bácsi, de órákon nagyon szigorú és komoly. A legkisebb dologért megharagszik. Van egy földrajztanár, aki a szépírást is tanítja. Nem lehet nála kicsi betűvel írni. Azt mondja, hogy nem lehet elolvasni az írásomat. Román Endre. Van még egy tanár, aki magyart, németet, természetrajzot tanít: Csikesz Béla. Őt szeretem a legjobban. Ő az osztályfőnökünk.

Jelentős része volt életünknek, amikor Csikesz Béla megérkezett Reisachba a családjával. Balla Marikával kislányos rajongással néztünk fel Csikesz tanár úrra, feleségét, kisbabáját egyformán szerettük. Versengtünk mind a ketten, hogy ki tologathatja a kisbabát, amikor sétaidő volt.

1949 tavaszán volt még egy nagyon érdekes és szigorú tanárunk, akit Strada úrnak hívtunk. Mindig szürke ruhában járt, latint tanított. Se kedves, se közvetlen nem volt. Bár a latin nekem könnyen ment, mégis tartottam ettől a tanártól. Negyven év után itt találkoztam vele Clevelandben. Addigra már nő volt és végtelenül aranyos, kedves embernek találtam.

Csikesz Tibor tanár úr Petres Zsuzsával és Balla Marikával. Elöl Király Judith

SZABÓ DÓRA

Még az is megmaradt emlékezetemben hogy mi, első-másodikosok, nagyon szerencsésnek képzeltük magunkat, mert megjelent Csikesz Béla tanár úr is, aki a mi osztályfőnökünk lett. Nemcsak hogy kedves ember és jó tanár volt, de bizony a mi „backfisch” szempontunkból az se ártott, hogy csinos volt. Voltak köztünk, akik a kelleténél többet gondoltak rá, és amikor egyik nap megláttuk feleségét, aki kiskocsiban tolta első gyermeküket, bizony egy kicsit elszontyolodtunk.

BALLA ÉVA

Komolyan elkezdődtek a kivándorlások. Sokan a lányok közül még az Alpenhofból elmentek, jött a kolostorba is egyre-másra a haza hívó levél. A két Czihyke is 49 márciusában

végleg elment, nagyon hiányoltuk Katit a 7-8-ban. Jöttek közben újak is, de inkább csak alsósok.

A sok új tanárral és a hiányzó lányokkal egészen megváltozott az élet, nem volt meg az a harmónia, mint régebben. Dirí bejelentette, hogy sem ők, sem Mária néniék nem lesznek ott a következő tanévben, Román Endre lesz az új igazgató. Sikeresen levizsgáztunk, Gruber Vica, Pettendy Kati és Zoltán Iván is „megérték”. Koci hímezett Ivánnak egy magyar mintás kis tarisznyát a ballagáshoz, a lányok kis batyukat kaptak. Volt nagy sírás, mert tudtuk, hogy az életben többet nem fogjuk látni egymást. Ez hála Istennek nem lett igaz, de ez már egy másik fejezet a niederiek életében. Otthon bejelentettem szüleimnek, hogy Kovácsék nélküli iskolába én nem megyek, amibe ők bele is egyeztek. Marika visszament, de néhány hét múlva ő is haza kérte magát, nem akart az új, megváltozott körülmények között ott maradni.

SZABÓ DÓRA

Az 1949-es iskolaév végén a Kovács család elhagyta az iskolát és sajnos, új igazgató került az iskolába. Ezek után határozta el édesapám, hogy visszaküld a német iskolába, hogy a hetedik osztályt ott végezzem el. Sajnos az új direktor nem nagyon jó benyomást tett reá, pláne amikor kijelentette, hogy ő bizony nem igen hiszi, hogy gömbölyű a föld, mert akkor a föld másik oldalán lakó emberek lezuhannának.

1948-1949 - Csoportkép

Első sor: Hegedűs Nóra, Király Judith, Csaba Gabi, Csaba Zsolt, Petres Zsuzsa, Hajtsár Györgyi, Kölcsény Klári, Váczy Pancsi, Kozányi Kati, Szkladányi Ági, Balla Éva.

Hátsó sor: Bárány Mária néni, Király Éva, Takáts Erzsi néni, Zoltán Iván, Renkey Marica, Hochenburger Éva, Csaba Klári, mögötte Hernády Miklós, Ábrahám Jutka, Takáts Sári néni, mögötte Hegedűs Piri, Markó Marika, Petres Judith, mögötte Gaál Béla, Mélynádasy Tóni, Balla Marika, Pettendy Kati, Gruber Vica, Hadanich Vera, Kovács Gabi, Oltfalvy Margit.

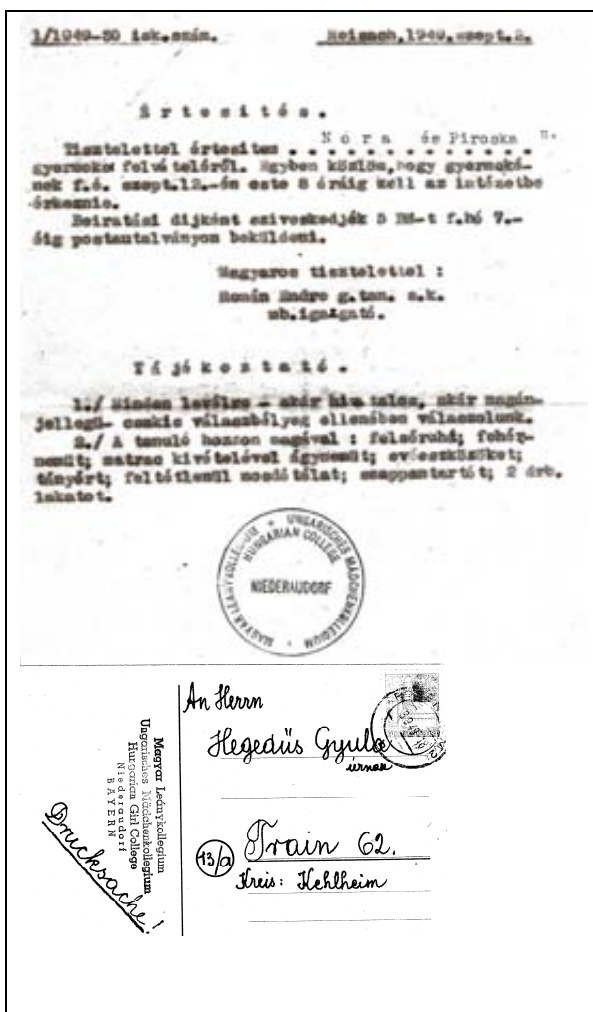
CSERHÁTI FERENC

Adatok hiányában mégsem sikerült kideríteni, hogy az 1949/50-es, illetve az 1950/51-es tanévben valójában működött-e és miként, a niederaudorfi magyar iskola. Csupán néhány általános utalást találtam.

HEGEDŰS NÓRA

Itt megszűnt Cserháti Ferenc segítsége, akinek a müncheni Caritas szolgálat anyaga rendelkezésre állt. Eddig semmi további hivatalos adatot nem sikerült nekünk sem felderíteni. A volt diákok dokumentjai, levelei és emlékei segítségével állítjuk össze az 1949-50 és az 1950-51 iskolaévek történetét. Tovább kutatunk.

Amikor nővéremmel, Piroskával felszámoltuk szüleink Ardmore, Pennsylvaniában levő házuk padlását az 1970-es években, találtunk három doboznyi régi papírt (annyira ragaszkodtunk a múlthoz, hogy mindent megtartottunk), és ezeket postáztam San Bernardinoba, amelyek azután elkerültek Portlandba is. Most, hogy a niederi történeten dolgozunk, előkerültek rég nem látott dolgok. Többek között egy borítékban, amelyen látható az iskola pecsétje és a német posta dátumozása: 1949. 9. 3., az igazgató, Román Endre értesítést küld, hogy felvette mindkettőnket a 1949-50 iskolaévre. Továbbá értesít, hogy szeptember 12-én meg kell érkezünk, a beiratkozási díj 5 DM és mit kell magunkkal vinni.

1949. szeptember - 1950. június. Igazgató: Román Endre igazgató

A tanári kar majdnem teljesen új volt: Román Endre továbbra is földrajzot és magyart tanított, Almássy Béla matematikát, Almássy Béláné Szilvia a kicsikkel foglalkozott, Strada Ferenc továbbra is latint, dr. Dániel németet és angolt, Orbán László matematikát, történelmet, kémiát, és gazdaságtant tanított. Oláh Béláné Anci néni lett a prefektánk és Csontos Magda végezte el az ellátást.

A két és fél éven át összeszokott diákság és tanári kar teljesen átalakult. A nyolcadikba csak Csia Éva jött vissza. Ő sem maradt sokáig. Hetedikbe négyen, Ábrahám Jutka, Csaba Klári, Petres Judith és Hegedűs Piri kezdték el az évet. 50 januárjában már csak ketten maradtak a hetedikben, Piri és Ábrahám Jutka. Hatodikat Mélynádasz Tóni és én

szenvedtük végig. Orbán tanár úr meg akart mindkettőnket buktatni kémiaiából, de azt nem tehette meg. Milyen fényt vetett volna rá? Az ötödik osztály egészen jól indult el hat diákkal, de januárra az is lecsappant. Alsósok jó számban voltak, nagy örömeinkre kisöcsénk Laci, elsőként csatlakozott hozzánk. Tudtunk rá vigyázni és még segíteni is. Nagyon hiányoztak nemcsak a diákok, hanem a tanárok. Volt olyan diák, aki azért nem jött vissza, mert szeretett tanáraink eltávoztak. Voltak sokan, akik vagy kivándoroltak, vagy várták a behívót. A mi családjunk is hónapról hónapra készen állt az eltávozásra.

Továbbra is keményen tanultunk. A kis csoportokban tanáraink szeme előtt már nem lehetett elbújni, mindig mindent kellett tudni. Új tanárainkkal sem voltunk mindig megegyezve. Volt olyan, akit nem találtunk eléggé felkészülve. El voltunk kényeztetve.

De továbbra is jártunk sétálni, kirándulni, igyekeztünk újra indítani a cserkésztevé. Almássy Béla tanár úr elvállalta a cserkészparancsnokságot és azután, hogy ő családotul húsvét után nem jött vissza, a Dirí Pirit bízta meg a vezetéssel. Tartottunk jó néhány őrsi összejövetelt, többet, mint előző évben. Tavasszal elküldött négyünket, Piroskát, Kováts Gabit, Király Évát és engem a cserkészvezetőképző táborba, Saldenburgba.

Az 1948-50. iskolaévből kevés emlék maradt. Diák-társaink szétszóródtak és legtöbbször elvesztettük a kapcsolatot.

Petres Zsuzsi emlékkönyvéből Román diri írása ad betekintést gondolkodásába.

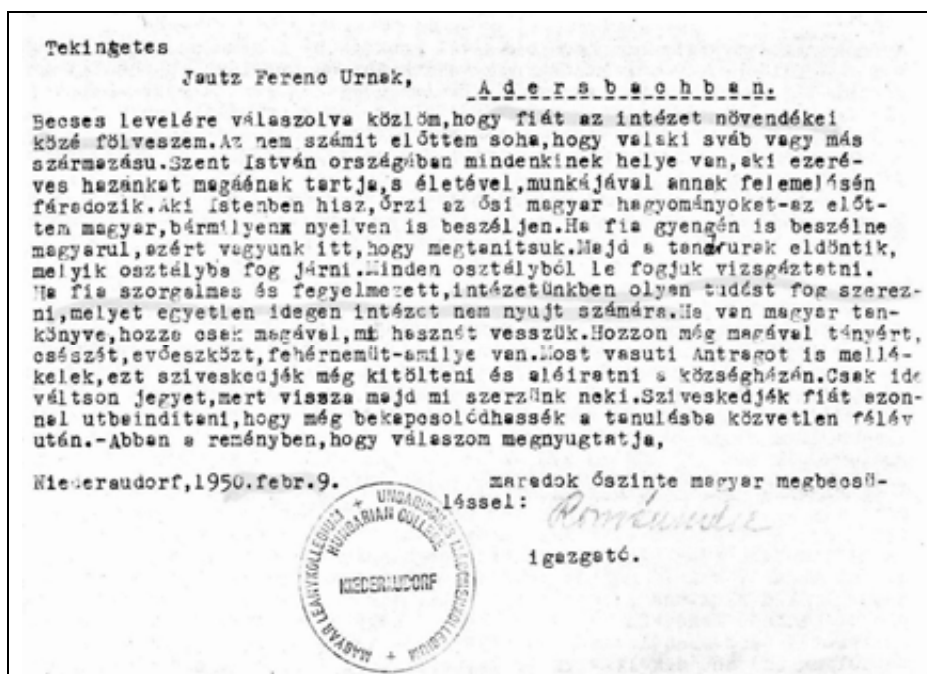
CSABA ZSOLT

Almássy Béla tanárról csak az az emlékem, hogy egy nagyon jóképű ember volt és barátságos. Mikor a silenciumot ellenőrizte, hallottuk, hogy jön a folyosón, mert a falába csikorgott. Mire az osztályhoz ért, mindenki nagy csendben volt. Viccesen mondta, hogy neki be kell olajoznia a lábát, hogy ne halljuk, mikor jön.

Dr. Almássy Béla!
 Az életem képe. Készen álltam arra, hogy megismerjem
 Sok rajta az egyetemes jel: fogadják el őket, mert
csak a társadalmi körülmények. Vigyázom azonban, hogy
 kamasz jelleme ne kerüljön a képre. Ami a képre
 jött, Hazaikat ábrázolta: ne felejtse el: csak képe-
zések vannak. A képet pedig a korának nem
 de, hanem: lényeg. Mindig erre tekinttem, mindig
erre gondoltam. Készen álltam a világra is: ez is
 kell. Sok az óceán: ha valamelyiken át is kerül,
 öltözz meg a Duna és Tisza emléke. A képre sarkán
 mindig ott van a háttér: a mi kis Hazaik. Képi:
tehát elfér a maga kis szívében. Ha ezt sosem felejtse el,
 érdemes volt 1949-ben földrajzot tanulni.
Román László
 a földrajz tanára

JAUTZ FERI

1946-ban egy kis parasztfaluba kerültünk, ott jártam három évig elemibe. Sok üteget kaptunk, mert nem bírtuk a nyelvet. A következő gimnázium 10 km-re volt gyalog, de csak protekcióval lehetett bekerülni – mészáros és nagyfejűek gyerekei. Csodának vette jó apám a „Hungaria” hirdetését, hogy a kivándorlások miatt van még hely Reisachban. A tanév közepén, 1949-1950 iskolaév karácsonyi szünete után kerültem mint 14 éves a suliba. Itt van Román igazgató úrtól a félévi levelem.

Csoportkép a kolostor mögött, 1949 őszén

Előtérben: Vigh Gyuszi. Gyuszi mögött: Gyulay Eszter?, Román Kati, Mayer Teréz, Budai Mária, Liska Éva. Hátsó sor: Nagyószy Judith, Csaba Klári, Csia Éva, Petres Judith, Hegedűs Piroska, Oláh Béláné Anci néni, Király Éva, Kettenstock Trúdi, Hegedűs Nóra. Hiányoznak: Hegedűs Laci, Melynádasy Tóni, Balázs Hedvig, Balázs Gertrud, Csaba Gabi, Hadanich Vera, Kováts Gabi, Balázs Gertrud, Csaba Zsolt, Égi Éva, Hajtsár Györgyi, Lakatos Mária, Balla Marika, Király Judith, Petres Zsuzsa, Csaba Jenő.

A fiúk Frau Bauernél laktak. Balról: ismeretlen fiú, Vigh Gyuszi, Csaba Jenő, Csaba Zsolt, Hegedűs Laci.

A Brunnstein tetején. A képen többek között Hegedűs Laci, Kardos Éva, Hegedűs Piri, Orbán tanár úr, Király Judith, Román igazgató úr, Seidl Erzsi, Király Éva, Vigh Gyuszi, Hegedűs Nóra, Keresztúri János.

Csoportkép, 1949-1950 telén

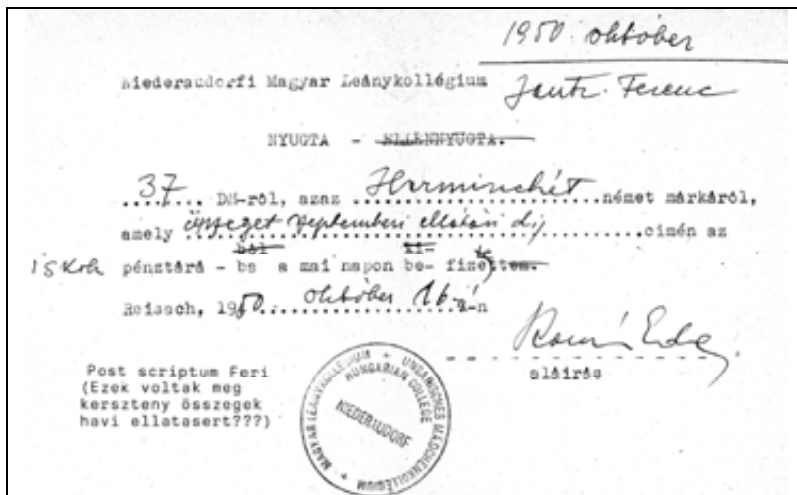
Első sor: Budai Mária, Gyulai Eszter?, Kettenstock Gertrud, Király Judith, Mayer Teréz
Mögöttük áll Liska Éva. Középső sor: Égi Éva?, Oláh Béláné Anci néni, Balázs Gertrud, Hegedűs Nóra, Kardos Éva Hátsó sor: Melynádasy Tóni, Hegedűs Piroska, Balázs Hedvig, Vigh Gyula, Seidl Erzsi, Csaba Gabi, Kovács Gabi, Király Éva, ismeretlen fiú.
Hiányoznak a képről: Csaba Zsolt, Hegedűs Laci, Scheuer Erzsi, Csaba Jenő, Lakatos Mária, Jautz Feri.

1950. szeptember - 1951. március, az utolsó év a kolostorban

Igazgatók:

Román Endre 1950. szeptember - 1950. decemberig

Marcell Árpád, 1951. január - 1951. húsvétig

Láhner Béla, Jautz Feri és Mélynádasy Tóni segítségével a következő információt és adatot sikerült összeszedni. Egyik dokumentum, amely bizonyítja az iskola 1950-1951-beni működését, a fenti elismervény, Román Endre igazgató úr aláírásával, hogy Jautz Ferenc 1950. október 16-án befizetett 37 DMárkát, az októberi ellátási díjat.

Csoportkép 1950-1951 telén

A képen többek között felismertük Lahner Bélát, Jautz Ferit, Mayer Terézt, Király Évát, Király Judithot, Égi Évát. Mélynádasy Tóni készítette a felvételt.

Bármennyire nem szerettük a Mikulás verseket, sokszor nem voltak találóak, sőt, bántóak és túlzók, de most örülünk, hogy előkerültek. Ezek segítségével tudtuk kiegészíteni a diákok listáját. Ugyanakkor hihetetlen, hogy iskolatársaink olyan fontosnak tartották, hogy közel 60 év után elő tudták kotorni fiókjuk aljából.

1950. 12. 6. Mikulás versek - a kolostorban

Kemenesből van itt kettő
A kisebbik néha füllent
Megy neki mint kétszerkettő.
No de Tibor vörös pulyka
A düh néha csak úgy fojtja
Átkozódik, panaszkodik
A templomból el-elkésik.
Krampusz szolgám
Ne légy gyáva
Kettőt üss a nadrágjára.

Ha bajt csinál, ürge mint gyík,
Ha rosszat tesz, máris bűjik
Ha botot lát, máris remeg
A kisebb Csabai gyerek.
Ne bántsd szolgám, de ígérd meg
Az ebédet nem hagyod meg.

Ez meg itt a Román Péter
Neki sem kell a főtt étel.
Összebeszél hetet-havat,
Az étele mind megmarad.

Bakcsi Ernő újról kezd
Latinból lesz egyes neki.
Ha lesz eső a tavaszra
A fülét majd többször mossa.

Andreát ha felszólítják
Tátva hagyja fülig száját.
És titokban húll a könnye
Még siratja a kis cicát.

Kati most csak latint tanul,
Órán bátor, sose lapul.
Korán fekszik, gyorsan eszik,
Csak tanárok nem hiszik.

Dezsőkének sok a dolga,
Leckéjét térden tanulja.

Fiam hosszú éltű leszel,
A halálon is túl teszel.
Ha meg is buksz tudományból,
Egyes leszel lustaságból.

Ákos fiam elmélázol,
Az órákon nem vigyázol.
Sokat fordítsz tanulásra,
Nincsen időd birkózásra.

Csaba fiam halkan beszélsz
Nem is nézel a plafonra.
Ha nem eszel többet fiam,
Elveszel a nadrágodban.

Feri lapul ahogy lehet
Ő vigyázza meg a szemet.
Sokat tanul, kicsit eszik
A templomból sose késik.

Csabaiék Ildikója
Hasonlít a gramafonra.
Ha kérdezik bátran mondja,
Ő bizony ezt nem tanulta.

A Rózsáék Margitkája
Mindig nyitva áll a szája.
Mindig úgy tesz, mintha szólna
Másképp ügyes kislány volna.
Nem hasonlít rá a nénje,
Az ő szája csukva marad.
Akkor is ha nyitni kéne,
Székre nem ül, csak a szélről,
Azt mondja, hogy másképp
szédül.

Teri mostan beteg hallom,
Remélem nem olyan nagyon.
Azt mondják a latint érti,
Már a Csabát is lefőzi.

Nünü a bölcös,
Ő csak hallgat,
Mosolyog a bajsza alatt.
Igaz még csak helyét érzi,
Jó az Isten, majd ad néki.

Égi Éva rendes gyerek,
Csak éjszaka ír levelet.
A mamának persze -titkon,
Hogy ne tudják..No hol?
Otthon.
Kémiában még kiválhat,
A latinból doktorálhat.

Csumi most az osztályidős
Csak latinból biztos elsős.
De ott - biztos -
S ha így halad,
Unokái szép körében
Örök hetedikes marad.
Másképp néki nincs hibája,
A kecskéjét toszigálja.
Leszáll róla, felszáll rája,
Közben az Istent imádja.

A Királyék Évikéje,
Neki biztos a jövője.
Ha a munka már nem fizet,
Árulja a királyvizet.

Láhnerék Béluskája
Latin néki nem szakmája.
Ha kérdezik,
Mindent feled,
Még a haja is
Az égnek mered,
Krampusz bácsi ott
Hibázott,
Hogy saját magára
Nem húzott.

HEGEDŰS NÓRA

Az 1949-1950-es iskolév még több változáson ment át. Az év végén Román Endre elvált az iskolától. Az alanti rövid levélben értesíti Jautz Ferit, hogy az új évben már nem tér vissza és továbbra csak a Levelező Iskolával foglalkozik.

Kedves Feri! Bad Reichenholl

Üdvözlésedet megkaptam. Nagyon köszönöm a megemlékezésedet. Kívánom, hogy az újévben sok örömed legyen. Tanulj szorgalmasan - és majd hű arokhoz, az elvekhez, amelyeket oly sokszor megbeszélünk. Én már nem térlek vissza közéték. Csak a Levelező Iskolával foglalkozom. Ha valakire szükséged van, csak írd, mindig segítek. A könyveket, nagyon kérelek, hagyd nálam, mert én nagyon sok hasznukat veszem. Itt a lapot a tanári úrunk roszál címeztek. Így meg vasárnapig meg is kapod.

Szeretettel köszöntelek kedves szüleiddel együtt.

Román Endre
g. tanár

Továbbá, 1950. végén a két tanár, Vajda Szabó Pál és dr. Orbán László egy levelezőlapon értesítik Jautz Ferit, mikor kell neki visszatérni karácsony után az iskolába. Két nagyon fontos dokumentum.

Niedersaulhof, 1950. december 23.

Kedves Feri,

Köszöljük, hogy a tanítás eredeti terve szerint január 8-án kezdődik. Legkésőbb tehát a vasárnap esti 1/2 6 óráig vonattal kell ide érkezned.

Kedves Szüleidnek és Neked boldog újévet kívánunk!

Vajdaszabó Pál és
Dr. Orbán László!

Képek az iskola életéből, 1949 -1950, Mélynádasy Tónitól

Marcell Árpád tanár, majd 1950 januárja után igazgató tanítja a „kicsiket”.

A diákok Fekete páterrel mondják el az asztali áldást.. Felismertük a képen Király Évát és Mélynádasy Tónit.

Kaposi Márta néni. Balra tőle Király Judith.

Volleyballt játszanak Király Éva, Balázs Hedvig, Jautz Feri és Vigh Gyuszi. Kedvenc kedvtelése a diákoknak.

A nagyok: Jautz Feri, Lahner Béla, Mélynádasy Tóni

LAHNER BÉLA

1950-ben hírt kaptam, hogy a Magyar Leánygimnáziumba fiúk is mehetnek. Így 1950 őszén lehurcolkodtam Reisachba, ahol a magyar gimnázium a kolostor épületének egy szárnyában volt. Úgy 40-en voltunk, kétharmadában leányok. Mindenki a kolostorban aludt, csak a „három nagy fiú” Mélynádasy Antal, Jautz Feri és én aludtunk a faluban.

1950 decemberéig Román Endre volt az igazgató. Dr. Orbán László, Fekete Páter tisztelendő úr, dr. Vajda Szabó Pál és Kaposy Márta néni voltak a fő tanárok. Egy német tanító kisegített a német és angol nyelv tanításával. [Ez valószínű dr. Dániel volt. hn]

Tanítás reggel 8-tól 1-ig volt, azután ebéd. Délután házfeladatként lemásoltuk a leckét a tanárok könyvéből, azután megtanultuk, mert másnap fel kellett mondaní. Az egyik diák mamája, Balázs néni főzött. Vacsora után többször nagyon érdekes beszélgetést tartottunk tanárainkkal az asztal körül. Élettörténetüket, tapasztalataikat és tanácsaikat közölték velünk. Ezért is nagyon jól emlékszem reájuk. Megemlékezésem róluk a tanárok fejezetében található.

A Wechselberger ház, ahol 1950-51-ben a három idősebb fiú lakott.

Kirándulás a Brünsteinre

A két Igo-Kemenes fiút pedig Andrea nővérem mentette meg a kínzócölöptől, amikor rájuk nyilaztunk. [Igo-Kemenes Péter emléke hasonló. Elképzelhető, ez a nyári iskola alatt történt, nem ősszel. A brünsteini kép is akkor készült. A lényeg, mindkettő utal arra, hogy volt iskola a kolostorban 1950-ben. hn] Jó dolog volt az oberaudorfi tóban fürödni, egy-Pfennigekeket lapításra a vonatsínekre tenni, a csodálatos magas hegyeket bámulni és a Brünsteint megmászni. Arra volt a Tatzelwurm vízesés is. Néhány diákra is emlékszem még: Téglási Imre, Igo-Kemenes Tibor és Péter, Dombóvári László, Jautz Feri, Wass Vid, Huba és Miki. Ez bizony nem sok, de nagyon rövid ideig voltam csak ott.

Jautz Feri a "kecskéjével"

BARCSAY ÁKOS

Emlékezetem szerint 1950-ben Román Endre volt az igazgató. P. Fekete Géza, dr. Orbán László, Kaposy Márta, dr. Marcell Árpád tanárookra emlékszem.

Dombóvári volt a banda-vezérem, nagyon csodáltam vadságát, eltökéltségét az indiánok felszabadítására, egyben félttem is a következményektől. Ezt jogosan tettem, mert az igazgató jól elnászpángolt minket, amikor a bozótból az arra járó német gyerekekre nyilaztunk.

JAUTZ FERI

15 hónapon belül három osztályból vizsgáztam. Szerencsére nénikém, aki a Margit Intézetben volt tanárnő, küldött néhány háború előtti gimi tankönyvet. Otthon tanultam. Ezekből vert jó apám sok mindent a kamaszkorú fejembe. Meg kellett tanulni verseket. Toldi negyedik énekét még most is elszavalnám, ha

kéne. Törődött a szépírással is. A szünetet 1950-ben is a nyári iskolában töltöttem. Így előkészülve sikerült is az ugrás. Nem ártott meg a magolás!

1950. szép év volt. Remek kirándulások a Brünsteinre, a Luegstein tóhoz, a vízeséshez, részben biciklivel, a kecskével. Télen élveztük a szánkózást. Egyszer egy nagy és nehéz cserkészfeladatunk volt. Felcipeltünk a hegy tetejére két vödör fehér festéket és kimeszeltük a kápolnát. Mi, a kintlakó három jó madár, mindenféle eszeveszett bolondsággal sokkoltuk az auerbach-i Wechselberger ház lakóit.

Estefelé pléh edényekkel dzsesszeltünk. A háziasszony zokon vette, hogy a férje nem tudott aludni. Hiába próbáltuk neki magyarázni, hogy mi már az anyatejjel szoptuk az AFN katona rádió adásait és majd híresek leszünk.

1951. március végén Marcell diri vezetése alatt Márta néni és Fekete páter segítségével hárman szétszedtük az ágyakat, amelyeket előtte valahogyan barkácsoltunk. Ha ilyen munka volt, nekem lett kiosztva, én voltam a muki, mondták, minek asztalos az apád! Persze ő antikos volt. Március 31-én folytattam iskolai tanulmányaimat a passai magyar iskolában.

LÁHNER BÉLA

1951 tavaszán elhatározták, hogy a reisachi iskolát a Passau-Waldwerke-i magyar iskolához csatolják. Megkérték Mélynádasy Antalt, Jautz Ferit és engem, hogy a húsvéti vakáció alatt segítsünk a költözködéssel. A hurcolkodás két napig tartott.

Az első nap megraktunk egy amerikai teherautót szekrényekkel. Amikor másnap visszajött, székekkel, konyhaedényekkel és apróságokkal indult Passaubá. Ott csak két hónapig voltam, mert május végén be lettünk híva Bremába, Amerikába való kivándorlásunk ügyében. Itt van a postakártya, amelyen igazatónk Marcell Árpád kéri, hogy segítsék a költözéssel.

MÉLYNÁDASY ANTAL

Azután, hogy Kovács Diri elment Reisachból, még közel két évig voltam ott, és amikor az iskola 1951 márciusában megszűnt, egy teherautóval vittünk dolgokat a passai iskolába. Ott fejeztem be a hetedik gimnáziumot, mielőtt 1951-ben szüleimmel kivándoroltunk Amerikába. Utánam a passai iskola is bezárt 1951 júniusában.

Luegsteinsee, az oberaudorfí tó.

1951 márciusában végleg búcsút mondtunk a Niederaudorfi Magyar Leánygimnáziumnak és Kollégiumnak és az iskola utolsó otthonának, a reisachi kolostornak.

A három Mákvirágnak, Jautz Ferinek, Lahner Bélának és Mélynádasy Antalnak, akik a kolostorban örök barátságot kötöttek, dedikáljuk ezt az oldalt. Nélkülük teljes homályban maradt volna iskolánk utolsó éve, amit oly vidáman megosztottak azokban a nehéz időkben.

IGAZGATÓK, TANÁRI KAR, EGYÉB SZEMÉLYZET 1948. augusztus - 1951. március, a REISACHI KOLOSTORBAN

1948-1949 iskolaév

Igazgató:	Kovács Ferenc, latin, filozófia, etika, hittan
Tanári kar:	Takács Sarolta, matematika, fizika Takács Erzsébet, földrajz, magyar, ének, természetrajz Kovács Ferencné, Erzsike néni, magyar, történelem, latin, gazdaságtan dr. Otto Daniel, német, angol Bárány Mária, prefekta
Beszolgáló hitoktatók:	Fekete Páter, hittan - katolikus Nagy Ernő, hittan – protestáns
1949 húsvét után:	Molnár Sándor, matematika, fizika, kémia Csikesz Béla, magyar, történelem Román Endre, földrajz, magyar
Beszolgáló hitoktatók:	Szalontay igazgató és tanár úr, hittan Kobza Dániel tanár úr, hittan Zoltán Sándor, bibliaóra - protestáns, SDG elnöke

1949-1950 iskolaév

Igazgató:	Román Endre, magyar
Tanári kar:	Almássy Béla, matematika, kémis, cserkészparancsnok Almássy Béláné, Szilvia, elemi iskolai tanítónő Strada Ferenc, latin dr. Otto Daniel, német, angol dr. Orbán László, kémia, gazdaságtan Oláh Béláné, Anci néni, prefekta Csontos Magda, ellátás
Beszolgáló hitoktatók:	Fekete páter, hittan Zelehovszki Margit, bibliaóra, diakonissza Bernhard Béla, bibliaóra - evangélikus teológus Zoltán Sándor, bibliaóra

1950. nyári tanfolyam

Igazgató:	Román Endre
Tanári kar:	dr. Orbán László Oláh Béláné Csontos Magda
Beszolgáló hitoktató:	Galambos Gedeon, hittan – református teológus

1950-1951 iskolaév

Igazgatók:	Marcell Árpád, 1950. jan.-márc., magyar Román Endre, 1950. aug.-dec., latin, magyar
Tanári kar:	dr. Orbán László, német, történelem, meteorológia, vegytan Fekete páter, hittan, magyar, rajz, művészettörténet, ásványtan Vajda-Szabó Pál, fizika, matematika Kaposi Márta, elemi iskolai tanítónő, egészségtan, ének, prefekta Balázs mama - szakácsnő

1948. szeptember-1951. március. Osztályok a reisachi kolostorban

A listák emlékkönyv, emlékezet, diákok jegyzete segítségével készültek

1948-49. iskolaév**Igazgató: Kovács Ferenc**

8.o.t.

Gruber Vica
Pettendu Kati
Zoltán Iván
Diószeghy Tibor

7.o.t.

Balla Éva
Búza Marika
Csia Éva
Czihi Kati
Gaál Béla
Hochenburger Éva
Illyés Kálmán
Kozányi Kati
Markó Mária
Seidl Mary

6.o.t.

Ábrahám Jutka
Csaba Klári
Hegedűs Piroska
Hernády Miklós
Petres Judit

5.o.t.

Hegedűs Nóra
Málnádasy Antal „Csumi”
Oltfalvi Margit?
Renkey Marica
Szkładányi Ágnes
Váczy Pancsi
Várhelyi Mária

4.o.t.

Csaba Gabi
Hadanich Vera
Hochenburger Mária
Kardos Laci
Király Éva
Kováts Gabi
Szűcs Zsuzsa
Versenyi Mária

3.o.t.

Csaba Zsolt
Hajtsár Györgyi
Költsey Klári
Lakatos Mária?
Litvay Márta?

1-2.o.t.

Almay Péter II.
Balla Marika I-II.
Csabai Ildikó II.

Király Judit „Nünü”

Nemes Mária I-II.

Petres Zsuzsa I-II.

Salamon Attila II.

Szabó Dóra I-II.

Váczy Magda „Duci” II.

Versenyi Erzsébet I.

1949-1950 iskolaév**Igazgató: Román Endre**

8.o.t.

Csia Éva – rövid ideig

7.o.t.

Ábrahám Jutka decemberig

Csaba Klári rövid ideig

Hegedűs Piroska

Petres Judith november végéig

Keresztúri János 1950-ben

6.o.t.

Hegedűs Nóra

Málnádasy Antal

5.o.t.

Balázs Hedvig november végéig

Csaba Gabi

Hadanich Vera nov. végéig

Kettenstock Trudi

Király Éva

Kováts Gabi

4.o.t.

Balázs Gertrud nov. végéig

Csaba Zsolt

Égi Éva

Hajtsár Györgyi

Lakatos Mária

3.o.t.

Balla Marika december végéig

Király Judit

Petres Zsuzsa november végéig

Seidl Erzsi

Vígh Gyula

2.o.t.

Liska Éva?

Mayer Teréz?

1.o.t.

Budai Mária

Csaba Jenő

Gyulai Eszter?

Hegedűs Laci

1950-1951 iskolaév**Igazgató: Román Endre****1950. decemberéig****Igazgató: Marcell Árpád****1951. márciusáig**

7.o.t.

Málnádasy Antal

6.o.t.

Balázs Hedvig

Király Éva

5.o.t.

Égi Éva

4.o.t.

Király Judit

Láhner Béla

3.o.t.

Jautz Feri

Liska Éva?

Mayer Teréz?

Hanyadikba jártak ???

Hiesl Ágnes

Lökös Dezső

Rózsa Margit

Rózsa xyz

Xyz Csaba

Barcsay Ákos

Román Kati

Csabai Ildikó

Barcsay Andrea

Bakcsi Ernő

Román Péter

Csabai xyz (a fiatalabb)

Igo-Kemenes Tibor

Igo-Kemenes Péter

Ott voltak 1950-51-ben?

Dombóvári László

Mészáros Mari

Saul Laci

Sperling Elvira

Téglás Imre

Wass Vid

Wass Huba

Wass Miki

**Az 1950-51 évi lista Jautz Feri
és Láhner Béla jegyzeteiből
és a Mikulás versek
segítségével készült**

1947-1951 az Alpenhofban és a kolostorban

Tanmenet, tanítás, tanulás, tananyag

CSERHÁTI FERENC*

A tanítás általában a Teleki Pál-féle 1938-as tanterv alapján történt (történelemből a bajor kultuszminisztérium által előírt különös tekintettel az európai történelemre). A feladat nem volt könnyű: 4 hónap alatt kellett elvégezni az év anyagát, még mindig megfelelő számú és részben kielégítő minőségű tankönyv nélkül.

A tanítás munkája [1947 őszi tanév] osztálycsoportokban folyt. Jól átgondolt heti órarend szerint, a tantervben megszabott anyag tanmenet-szerű felosztásával az alábbi osztálycsoportokban folyt a tanítás. Első osztálycsoport a II. és III. osztály, a második a IV. és V. osztály, a harmadik a VI., VII. és VIII. osztály tanulóiból állott. A tanítás a két nappali teremben, a délelőtti órákban folyt. Bizonyos nehézséget jelentett már az is, hogy nem jutott minden osztálycsoportra külön terem, hanem a második és a harmadik osztálycsoport az egyik terem két sarkában végezte munkáját. A tanárok és az ifjak alkalmazkodása az adott helyzethez mégis jól megoldotta a kérdést. Az előírt anyagot az idő rövideje kívánta összevonással minden tárgyból befejeztük. (...) Az 1947. évi augusztus-decemberi hónapokban lefolytatott iskolai év végén vizsgálatot tett 39 tanuló.

DRÁVETZKY MÁRTA

A tanári karunk Ravasz Dezső bácsival az élén, az iskolai könyvek hiányának ellenére minden osztálynak megfelelő tanrendet állított össze. Az anyagot kézzel írt jegyzetekből adták le, ami alapján mi is kézzel írt jegyzetet készítettünk.

MARKÓ MARIKA

Ravasz igazgató úr nem könyvből tanított történelmet. Talán ezért tudta emlékből a legfontosabb eseményeket összegezni és úgy előadni, mintha résztvevője lett volna.

HEGEDŰS PIROSKA

Ádelsberger Mária néni adta elő a németet és latint, amit mi, tankönyvek hiányában, szorgalmasan jegyezgettünk, majd egymással egyeztettünk, amikor lehetett és ebből vizsgáztunk. Nem volt könnyű. Mária néni vezetett be az angol nyelv világába is. Ő a brit angolt tanította. Először az ABC-t vettük át. A magánhangzókkal kezdte:

Pl.: lake = lék bake = bék cake = kék make = mék take = ték

A mássalhangzókkal folytatta. A „th” volt a legnehezebb. Sokáig szívtuk fogunkat, miután a köpködést abbahagytuk, míg rájöttünk a módjára. Ezután tanította az angol nyelvtant szigorúan a latin nyelvtani szabályok alapján, amelytől 1951-ben az amerikai high school utolsó szemeszterében eltanácsoltak: „Az amerikai nyelvet elbeszélő formában használjam” mondta a latin tanárnőm, amikor latinról angolra fordítottunk.

Amikor szükséges volt, elég gyakran, magam szorgalmából, kicsiket-nagyokat angolra tanítottam jegyzetemből. Mária néni módszerét használtam.

*Cserhádi Ferenc, az ÉLETÜNK című németországi katolikus újság 1999. szept./okt.-i számából.

Megkértem anyukámat, hogy gépelje le nekünk a történelem és angol leckéket, amit rendszeresen megtett és elküldött több másolatban, amit osztálytársaimmal megosztottam.

MARKÓ MARIKA

Oberaudorfban egy időben árultak zöld fűzetlen irkapapírt. Ezeket összefűztük és ebbe írtuk jegyzeteinket a pénzüjtás előtt. Később lehetett igazi írkákat kapni, de akkor az új pénzből nem sok volt. Minden cafat papír nagy kincsnek számított.

PETRES JUTKA

Az iskola felszerelés nélkül működött és nem voltak könyvek sem, vagy csak nagyon kevés, és természetesen ilyesmit nem is lehetett akkor beszerezni. De minden diák családja igyekezett valamit tanulásunk érdekében a gyér felszerelésünkhöz hozzáadni. Például az én pap nagybátyám, aki akkor Abaligeten volt plébános és a pécsi egyetemen tanított, levélpapírra gépelte és küldte el hetenként Magyarországról a latin és történelem leckéket az osztályok számára. Valakinek az édesanyja hozzájutott egy sorozat Jósika könyvhöz, amit szerintem más körülmények között el sem olvastunk volna, de mert nem volt más, szinte kívülről megtanultuk.

Az egyik iskolatársunk apja valami munkát kapott az egyik városban, ami abból állt, hogy egy háború alatt működő hivatalt kellett felszámolniuk, magyarul mondvá kitakarítaniuk. A leleményes apuka észrevette, hogy a kidobásra szánt iratoknak csak az egyik oldalára írtak, a hátlapja mindnek üres volt. Becsomagolta tehát és elküldte az iskolának, így egy jó darabig el voltunk látva „írkával”. A furcsa helyzet miatt másként tanultunk, mint az átlag iskolákban. Magolások helyett inkább vitaóráink voltak, lexikális részlet tudás helyett inkább általános, univerzális képet kaptunk a világról és intézményeiről.

BALLA ÉVA

A tanulás elég nehéz volt könyvek nélkül, az csak a tanároknak volt, néha nekik sem. A hatodikban Markóci és én írtunk bőszen, míg a tanárok beszéltek, utána letisztáztuk és a többiek a mi kettőnk jegyzeteiből tanultak. Megvolt mindenkinek a „fortéja.” Buza Marika volt a matematikai zseni, Czihyke a latint köpte, nekem a magyar és német irodalom volt a kedvencem, Markóci meg mindig mindent tudott, mert ő szorgalmasan tanult és nem volt kedvenc tantárgya. Legalábbis nem tudtunk róla. Czihyke eszén ámultunk sokat. Ő egész délután hatalmas vaskos könyveket olvasott, nem tudom, honnan szedte őket. Egy órával lefekvés előtt becsukta a könyvet, hogy „na, adjatok valami tanulnivalót.” Egyszer elolvasott valamit és már tudta is; azt hiszem, a magolást még hírből sem ismerte.

MARKÓ MARIKA

A tanulást is ki lehetett bírni. Segítettünk egymásnak, hogy hamar készen legyünk a feladatunkkal. Emlékszem, hogy nekem az elején egy egész délutánomban került, amíg megtanultam a Toldi trilógiának az első versszakát. „Ég a napmelegtől a kopár szik sarja, tikkadt szöcskenyájak legelésznek rajta...Ég a napmelegtől a kopár szik sarja...” százszor is. Megjédtem, haza fognak küldeni, ha rájönnek, milyen buta vagyok. Csiusz is bánkódott, hogy nem tudja megtanulni a történelmet. Ültünk az előcsarnokban a legelső lépcsőn. Bőségesen folytak könnyei. Próbáltam vigasztalni, nem nagy sikerrel. Különben Csiuszának számtanban is segítettem, nemcsak a házi feladattal, hanem néha a dolgozatírásnál is, amit Sári néni nemigen értékelt. Dehát Sári nénivel én különben sem voltam jóban. Nem figyeltem magyarázatára, megvártam, míg Aputól volt alkalmam megtanulni gyorsabban és világosabban. Neki a véleménye az volt, hogy nő ne is akarjon matematikát tanítani.

(Sorsommá vált hogy 27 évig azzal kerestem később kenyerem.) A tanítást is nehéz és hálátlan foglalkozásnak tartotta. Még a rómaiak is görög rabszolgákra hagyták. A kivételekről Apu nem beszélt.

Tirczka Éva jó zongorista volt. Mikor az Aeneid egy versszakát kellett megtanulnunk, Éva koreografált egy új darabot, mi meg néhányan kórusban szavaltuk a ritmikus sorokat és arra táncoltunk. Ennek tulajdonítom, hogy még most is emlékszem az első sorokra.

PETRES JUTKA leveleiből:

...Zsuzsika (Petres) rémesen élvezi az iskolát és minden nap boldogan újságolja, hányszor dicsérte meg Mária néni. Az első osztályban ő van csak Dórikával. Második osztály nincs, a harmadikban ketten vannak. A legnagyobb osztály a hetedik. Nagyon élvezem én is, hogy nem kell most úgy sietni a tananyaggal, így sokkal élvezetesebb a tanulás. Képzeld, úgy van a tanrendünk szerkesztve, hogy amikor a hetedikeseznek filozófiájuk van, akkor nekiünk lukas az óránk, így mindig bemegyünk meghallgatni. Remek érzés, hogy sokat tanulunk, de sem felelni, sem vizsgázni nem kell – így rossz jegyeket sem kaphatunk érte.

Hát csak egyre tanulunk és olyanokat hallunk, hogy nem is tudom milyen emberek azok, akik ilyeneket kigondolnak. Például a romantikus írók azt tartják, hogy a természet maga az Isten. Hölderlin ezt így fejezi ki: „Eines zu sein mit allem was lebt, das ist das Leben der Gottheit, das ist die Erlösung der Menschen” illetve egynek lenni mindazzal, ami él, ez az istenség élete és az emberek megvalósulása. Most ezen el lehet gondolkodni és stílust gyakorolni, na meg fordításból valamilyen tűrhető osztályzatot kapni, pláne mert a Diri azt gondolja, hogy jobban kellene németül tudnunk, mint magyarul. Persze, mert ő németet tanít! Erzsike néni nem így gondolja, mert ő meg magyart tanít.

A poétika az pláne érdekes. Most éppen a szépség fogalmát tanuljuk, így Erzsike nénivel, illetve a Dirivel a következő elméletet vitattuk, csak sajnos elfeledtem, hogy kitől ered és remélem ez nem is lesz a vizsgán. Tehát: a festészet néma költészet, a költészet beszélő festészet. A legtöbbet egy kép tud mondani, hiszen az emberek nagyobbik része vizuális típus. Vagyis, ha egy könyvet olvas valaki, azt rögtön átváltoztatja a fejében képanyagra, és az egészet látja maga előtt, mintha filmet pergetnének. Ezért szoktak az emberek csalódni a megfilmesített regényekben, mert mindenki másféle képet alakított ki, amit jobbnak tart, mint amit a vásznon lát. A zene a legtisztább, legelvontabb kifejezőmód. Az építészet megfagyott zene és akkor az igazi, ha valódi érzelmet fejez ki. Aki nem érti meg a zenét, az talán mégis ráismer a zene alkotó elemeire az építészetben. A szobrászatban rejlik a legtöbb dráma. Eddig a lecke. De akkor hova lehet a táncot sorolni? Azt gondolom, az az igazi, mert abban zene is, szobrászat is, festészet és irodalom is rejlik. A Diri nem volt ettől meghatva, mert ő nem rajong a táncért. Én meg nem tudtam igazán vitatkozni, mert soha nem láttam még balettot a színpadon, így nem voltak igazán jó érveim.

Történelemből 1492-ig bukdácsolunk és meg kell jegyeznünk Európa összes uralkodóit, vagy legalábbis mindazokat, akik több mint egy évig uralkodtak. Még jó, hogy irtó muris nevek vannak, mint például Gyermek Lajos, Civakodó Henrik, Oroszlánszívű Richard, Földönfutó János, Hódító Henrik és így tovább. Egy kis szín a káoszban.

BALLA ÉVA

Dirinek volt egy fekete kis notesze, abba írta be a jegyeket felelés után. Közel ültünk egymáshoz egy asztal körül, így nem tudta eltakarni előlünk. Úgy fogott ki rajtunk, hogy görög betűket használt és időnként cserélte azokat is, így soha nem tudtunk rájönni, milyen jegyet kaptunk.

PETRES ZSUZSI

Arra emlékszem, hogy az 1948 - 1949-es iskolaév nagyon nehéz volt, mert két gimnáziumi évet tettünk le egy év alatt. Azért is nehéz volt, mert alig volt tankönyvünk és minden anyagot csak diktáltak a tanárok. Amit leírtunk, abból tanultunk. Gyorsan írtunk, ahogyan csak lehetett, mert ha valami kimaradt, nem lehetett pótolni. Mondanom sem kell, hogy ezektől a roham-írásoktól a kézírásunk teljesen elromlott. Nehéz volt a tanulás. Tanáraink nagy súlyt fektettek a szigorú és vallásos nevelésre. Viszont megértőek is voltak és segítőkészek, amit azóta se tapasztaltam, az amerikai iskolákban sem. Abban az időben mindenkinek fontos volt, hogy a diákok tanuljanak magyarul és amit csak lehetett, átadni a diákoknak. Soha nem felejttem el a szóbeli vizsgákat, amiktől úgy féltem és még látom Takáts Sárka néni arcát, mint aki próbál sügni egy kicsit, mikor látta a kegyetlen lámpalázamat. Tudta, hogy tőlem telhetőleg igyekeztem és felfogta, hogy egy kicsi biztatással a lámpaláz elmúlik, ami úgy is történt.

DRÁVETZKY MÁRTA

Soha nem fogom elfelejteni, az első félévi bizonyítványom szinte teljesen jeles volt, kivéve a magaviselet és a szorgalom, ami mindkettő hármas volt. Jó gyerekek lehettem, de az év végére megjavultam, a bizonyítványomat elrontani?

[illegible]

Az első gimnázium tantárgyai megtekinthetők ezen az évvégi bizonyítványon.

az is mindkettő jeles volt, vagy csak nem akarták

Magántanulók

CSERHÁTI FERENC

Az 1948. 2. 1. iskolai évben az intézetben háromszor tartottak magánvizsgálatokat: február-, március- és júniusban. A magánvizsgákra jelentkeztettek általános felkészültsége az intézetben tanulóké mögött maradt. 1949-ben a magánvizsgálatokat június 21-22-re tűzték ki.

1949. májusában Niederaudorf-Reisach-ban mégis 35 nyilvános és 25 magán középiskolai tanuló tanult 6 tanár vezetésével. Ebben az időben Bajorországban volt összesen három magyar elemi iskola (Waldwerke, Plattling, Künzing) és két magyar gimnázium (Reisach és Waldwerke), amelyekben összesen 292 gyermek tanult, közülük 127 nyilvános és 75 magán középiskolai tanuló, 90 elemi iskolás. A tanerők száma összesen 29 volt.

HEGEDŰS NÓRA

Az iskolában éveken keresztül magántanulók is vizsgáztak. Diákok, akik távol laktak az iskolától és szüleik vagy nem tudták fizetni az intézeti díjat, vagy nem akarták, hogy gyermekük olyan távol legyen a családtól, vagy – különösen az első években – nem volt elég férőhely az intézetekben, rendszeresen kéthetenként bejártak az iskolába. Megkapták a feladatokat, eligazítást és a megjelölt időben beadták a feladatokat és levizsgáztak.

A menekülttáborokban segítséget kaphattak. Szülőktől, a táborokban lakó tanároktól, magasabb műveltségű egyenektől. A diáknak sok energiát kellett kifejteni, hogy a feladatokkal megbirkózzon, ami önállóságra nevelte és ami felkészítette a felsőbbfokú tanulásra. Így elő is fordult, hogy sok esetben rövidebb idő alatt több osztályból le tudott vizsgázni. Az ellenkezője is.

LÁHNER BÉLA

1948 őszén levelet kaptunk dr. Kovács Ferencről, hogy Niederaudorfban van egy magyar gimnázium, de miután csak leányok lakhatnak ott, ő segíteni fog, hogy magánúton tovább tudjak tanulni. Én nem voltam meghiúsítva, szerettem a szabadságot. Zsófi néném ellenben elhatározta, hogy belőlem nem lesz földművelési segédmunkás és elküldött Niederbe. Kéthetenként vonatra ültem és lementem az Alpokba. Az első nap beszámoltam arról, amit tanultam, a második nap egész nap másoltam könyvekből és füzetekből a következő leckét. Éppen vagy két héttel ezelőtt találtam régi papírjaim között egy német diák utazási igazolványt, ami szerint mint diák a vonatjegy árának csak egy negyedét kellett fizetnem. Így vizsgáztam négy hónapon belül a harmadik gimnáziumból.

PETRES JUDIT leveléből:

Csuminak (Mélynádasy Antal) üzenem, a vizsgára erősen készüljön a következőkből: algebra, első fokú egyenlet, és vegyes másodfokú egyenlet, négyzetgyökvonás, Pythagoras tétele. A mértant is tanulja, ezek akármilyen ló nehezek, biztosan rajta lesznek a vizsgáján.

MARKÓ MARIKA naplójából, 1948. június 27.

Megkezdődtek a magánvizsgák. Fel van forgatva az egész intézet, mert kb. 10-14 magánvizsgázó van itt. Nekem legjobban egy 20 éves lány tetszik, aki ötödikből vizsgázik. 12-en vannak testvérek és egy lágerben borzasztó körülmények között élnek. Még a legkisebb gyerek is reggeltől estig szőnyeget sző és a szövőszék mellett tanulnak is valamit.

Érettségi

CSERHÁTI FERENC

1947. augusztus 4-én és 5-én a Passau-Waldwerke-i magyar gimnáziumban három nyolc osztályt végzett növendék [Gruber Kató, Kühner Ili és Selmeci Vali] tett érettségi vizsgálatot a niederaudofi iskolából, és azon dr. Ravasz Dezső igazgató bizottsági tagként vett részt.

A Niederaudorfi Magyar Leány-gimnáziumban **Kálódi Nándor** elnöksége és **Ravasz Dezső** igazgató vezetése alatt és az előírt rend megtartásával 1947. december 18-án érettségi vizsgálatot tett két 8. osztályt végzett tanuló. [Pertik Mária és Zakariás Mária. Sajnos 1947-ben fényképek nem készültek.]

1948. áprilisában a bajor kultusz-minisztérium **dr. Lang Karl** Oberstudien-direktor, rosenheimi lakost kijelölte érettségi biztosul a niederaudorfi iskolában a június 22-26-ig megtartott érettségi vizsgálatokra. Az írásbeli tételek felülvizsgálásában teljesen igazolta a szaktanárok értékelését a három jelölt mind a hét dolgozatánál. (...) Mindvégig a legnagyobb érdeklődéssel és figyelemmel kísérte a jelöltek feleleteit, melyeknek főbb tételeit német fordításban – tolmácsolás útján és a terminus technikusok alkalmazásával értette meg. (...) Dr. Lang miniszteri biztos őszinte elismeréssel köszöntötte az érettségizetteket és további tanulmányaikban szép jövő iránti reménységét fejezte ki előttük, komolynak minősített felkészültségük alapján. Ugyanakkor elismerésének megfelelő jelentés felterjesztését helyezte kilátásba illetékes minisztériuma részére – írja **Tarnóczy Alfonz**, a Magyar Caritas Szolgálat kiküldöttje Jelentésében (1948. június 26). A kiállított érettségi bizonyítványokat a miniszteri biztos, a magyar vizsgálónők, az igazgató és valamennyi szaktanár aláírta, s azokat a miniszteri biztos a minisztériumban való lepecsételés és aláírás végett magához vette azzal, hogy visszaérkezésükről az igazgatót azonnal értesíti.

Érettségizők. 1948 június.

Renkey Magi, Császár Zsuzsa, Bonyhay Éva

1948 június, csoportkép a tanári karral és az érettségizőkkel.

1949-ben a bajor kultuszminisztérium **Anton Keller** rosenheimi gimnáziumi tanárt bízta meg az intézetben megtartandó június 20-25-i írásbeli, ill. 27-i szóbeli érettségi vizsgálatokon a miniszteri biztosi teendők és jogok gyakorlására. A miniszteri biztos július 29-én elismerő nyilatkozatban értékelte az iskola növendékeinek és tanári karának teljesítményeit és levelének kíséretében megküldte a kultuszminisztérium pecsétjével ellátott három érettségi bizonyítványt.

1949. június 20-25-i írásbeli, ill. 27-i szóbeli vizsgálatokon Gruber Vica, Pettendy Kati és Zoltán Iván érettségiztek.

PETTENDY KATI

1949. VII. 9.-én Juhász Klárinak írt leveléből:

...Megértünk mind a hárman. Képzeld, Vica is fönn volt éjjelenként húsvét óta 2 óráig... jócskán volt tanulni valónk. Az érettségi bizonyítványt még nem kaptuk meg, de kb. ugyanaz mint az osztály vizsgái. Most egy kicsit az érettségiről: Első volt 8-12-ig a magyar írásbeli. Három tételt kaptunk. 1. A nép belép a költészetbe; 2. Istenem, lesz-e még

Érettségizők: Pettendy Kati, Zoltán Iván, Gruber Vica

élete nemzetemnek; 3. Széchenyi és Kossuth. Vica és Iván az utolsót választották, én a másodikat... Délután 3-5-ig hittan. Itt is három közül választhattunk. Kedden d.e. német volt. Maga a biztos (német) vezette le az írásbelit. Volt 1/2 óra diktálás, majd Socrates életét olvasta el kétszer és nekünk le kellett írni természetesen németül. Szerdán délelőtt latin a többieknek, nekem kémia: szénhidrátok. Délután fizika: atom. Csütörtökön számtan: négy példa trigonometria, analitikus, 2 egyforma, nekem a másik kettő más, maximum, minimum számítás és integrál.... Pénten d.e. angol. Fél óra diktálás, majd mint a németben „Nacherzählung” és fordítás angolról magyarra. Hétfőn volt a szóbeli. Német, magyar, történelemből kötelező volt a szóbeli. Vica mindenképp gyönyörűen felelt. Németet az elnök kérdezte és németül kellett beszélni. Gondolhatod, vért izzadtam. Iván folyékonyan beszél, én mindből nyögtem... Az angolt egy német tanár tanította, nem akart minket érettségire engedni, de aztán minden rendbe jött.

GRUBER VICA

Milyen boldog voltam, mikor sikerült a szóbeli érettségi és még a mai napig is meg vagyok győződve, a Diri hipnotizált, hogy olyan nyugodt voltam és mindenképp jól feleltem. Most is emlékszem, hogy magyar irodalomból Vörösmarthy volt a témám, magyar történelemből a honfoglalástól napjainkig a magyar-német ill. osztrák kapcsolatok, német irodalomból Goethe.

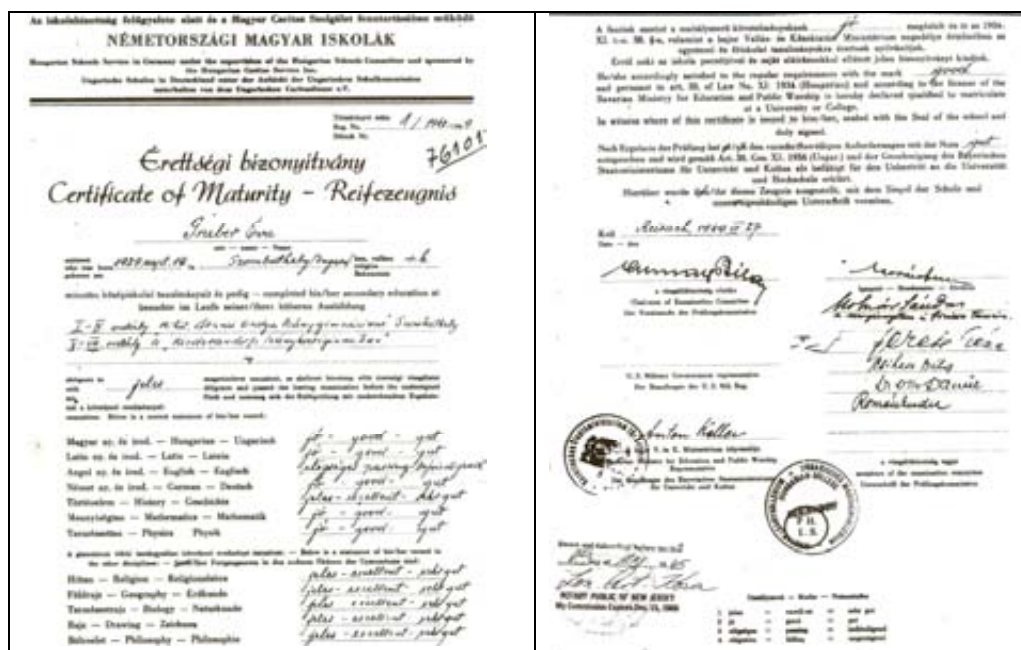

1949. június. Az érettségizők a tanári karral.

Elől balról:

Bárány Mária, Pettendy Kati,
Anton Keller a német miniszteri
biztos, Zoltán Iván, Gruber Vica,
Csikesz Béla, Kovács diri, Kovács
Erzsike néni. Román Endre.

Hátul: dr. Otto Daniel, Molnár
Sándor, Iván és Vica között ill.
mögött?

GRUBER VICA

Szerencsések voltunk, hogy 1948-ban nem kellett megismételnünk az érettségit. Akkor már volt hivatalos német érettségi biztos. Nővérem Kató 1947 júniusában végezte el a nyolcadikat Kührner Ili és Selmeci Vali társaságában. Mind a három kitüntetéssel érettségizett. Kató otthon is mindig tiszta jeles volt. Ők voltak az első érettségizők a niederi iskolából. Amikor Kató hazajött, tortával vártuk – ami nagy szó volt – ünnepelni a sikeres érettségit. Nem gondolta volna, hogy pár hónap múlva, még az év decemberében, jön egy írás, amiben közlik, hogy az érettségi érvénytelen, mert nem volt német vizsgabiztos, így pár

nap múlva jelenjen meg Passauban, ott is volt egy magyar iskola és meg kellett ismételni az érettségit.

Nagy volt az izgalom, mert nem volt ideje felfrissíteni az érettségi anyagot. De mind a hárman megint brillíroztak, Ravasz igazgató büszkeségére. A német bizottság el volt ragadtatva a tudásuktól, mind latinban mind matematikában szerintük magasan a német iskolák színvóján túltettek.

1948 augusztusában Kührner Ili is letette a második vizsgát. Azon a nyáron többen vizsgáztak: Császár Erzsike, Vereckey Kató, Váczy Munci, Olgyay Gyurka és Lehel.

PETRES JUDIT

Először Oltfalvy Mancsi mondott egy verset, utána én mondtam a búcsúztatót, és mindenkinek adtam egy szál piros rózsát. Utánam az Igazgató úr beszélt, azután Gyurka. Ezek után „átballagtunk” a templomba, ahol lelkesen énekeltünk, a papok meg szépen kivilágították a templomot. Egyszóval gyönyörű és megható volt. Elő ment az öt frissen érett lány, utána feketében a két fiú. Leheletke egy aranyos kis pofa, olyan vékony kis keszeg, mint Lillácska, de rengeteget lehet vele kacagni. Utána visszajöttünk az intézetbe és kis késedellel megkezdődött a bankett, de határozottan nyomott hangulatban, mert sajnáltuk, hogy többet nem látjuk már érett-felnőtt osztálytársainkat. Senki sem mert pisszeni sem és csendben evett mindenki, csak az evőeszközök zörögtek. Nekem azonban kedvezett a szerencse, mert Kovács Erzsike néni mellett ültem, szemben pedig Mária néni ült, így csendesen ugyan, de legalább beszélgettünk. A vacsora után bor is került, a két fiú szerezte. Erzsike néni osztotta ki a nedűt és azt hittem már meg fogok pukkadni a nevetéstől, mert mindenáron úgy akarta osztani, hogy a végén nekünk maradjon az utolsó üveg. Vacsora után kicsit felengedett a nyomasztó hangulat, de nem mondhatnám, hogy tomboltunk a boldogságtól. Éjfél után a

1. sor: Takáts Erzsi néni, Kührner Ili, Kovács Erzsike, Váczy Munci, Vereckey Kati, Lehel, 2. sor: Kovács Ferenc, Bárány Mária néni, Kovács Erzsike néni, Gruber Kató, férfi az érettségi bizottságból (dr. Karl Lang?), Takáts Sári néni, Nagy Ernő, Császár Erzsi, Fekete Páter.

Vereckei Kati, Kührner Ili, Olgyay Gyurka, Petres Jutka. Állnak: Gruber Kató, Mária néni, Császár Zsuzsa

legálmosabbak elvonultak, én kávét főztem, Gyurka pedig felverte az egyik üzletest borért. Reggel négyig énekeltünk, még táncoltunk is. Szóval lumpoltunk.

Akkor sikerült az Igazgató urat rávenni, hogy eljöjjön velünk szerenádót adni Sarolta néniékhez. Fél ötre jöttünk vissza és ekkor Igazgató úr kizárta a két fiút. De úgy látszik, az érettségi felbátorította őket, mert valahogyan mégis bejöttek, és éjjeli (hajnali) zenét adtak az Igazgató úréknak, Mária néniéknek és Vereczkey mamának. Ezek után ismét megpróbáltunk lefeküdni, de egyszer csak halljuk, hogy „ballag már a vén diák”, aztán egymás után énekelték minden lány kedvenc nótáját. Ezután végleg lefeküdtünk, csak előbb megtárgyaltuk az egész estét, de közben már fel is ébredtek a többiek.

Fenntartók

CSERHÁTI FERENC írásából, dr. RAVASZ DEZSŐ beszámolója

Az intézet anyagi életét a németországi magyarság nehéz helyzete determinálja. Az anyagi élet súlya a fenntartót terheli. A fenntartást a Vatikáni Misszió, az Evangélikus Református Lelkeszi Szolgálat, a Magyar Segítő Szolgálat és a Magyar Caritas együttesen vállalták.

A fenntartóhoz való viszonyunkat a Németországban élő magyarság joginak alig nevezhető helyzete magyarázza meg. Jogi személy a fenntartó nem lehet. A viszony, amely a fenntartó és a német hatóságok között van, nem jogon, hanem több-kevesebb megértésen alapul. Éppen ezért a fenntartó lehetőségei is nagyon korlátozottak. Ez a körülmény magyarázhatja már elsősorban is meg azt, hogy szerződéses viszony közöttünk és a fenntartó között nem is lehet. Nem vállalhat a fenntartó olyan kötelezettséget, melynek teljesítését a stabilitás hiánya gátolja. A mi helyzetünk éppen ezért mindig és mindenkor labilis. Bizonyos az, hogy a fenntartó a legteljesebb erőfeszítéssel, minden lehetőség kihasználásával, erejének teljes bedobásával, összeköttetéseinek maradéktalan kihasználásával minden lehetőt megtesz, hogy intézetiünk anyagi és erkölcsi feltételeit megteremtse, de szilárd építményt ezen az ingoványon nem emelhet. Nekiünk tehát tudnunk kell azt, hogy mikor itt munkát vállaltunk, akkor nem szilárd jogépítményen állunk, amely egyéni érdekeinket, szociális helyzetünket pontosan és gondosan mérlegeli, hanem igenis nagyon korlátozott lehetőségek között, ingatag talajon, a magyar ifjúság holnapjának szolgálásában hősi munkát kell végezniünk. Igenis, panasz és méltatlankodás nélkül kell elviselniünk hideget, meleget, bajor kosztot, kényelmetlenséget, ellenséges környezetet, szegénységet, jogi bizonytalanságot, vélt vagy valóságos mellőztetést. Az ifjúságot az élet könnyörtelenségeinek elviselésére kell edzeniünk, és példaadással kell őket küzdőképessékké tenni, szenvedni, de holnapot építeni tudó magyarokká formálni.

Tanárok jövedelme

ÁBRAHÁM JUDIT

Hozzám került Bárány Mária feljegyzése. Fizetése 1948 júliusáig 300 RM (Reichsmark) és 1948 októberétől 1949 szeptemberéig havi 80 DM (Deutschmark). A feljegyzésből nem világos, de valószínű, a lakásért és ellátásért nem kellett fizetnie.

Tandíj

A szülőkre komoly anyagi teher hárult azokban az időkben, amikor jóformán senkinek sem volt rendszeres jövedelme. A kiszabott tan- és ellátásdíjról Marika számol be.

MARKÓ MARIKA

Ígéretemnek megfelelően próbáltam összeszedni édesanyám feljegyzéseiből a niederaudorfi tartózkodásommal kapcsolatos anyagi kiadásait. Nem volt meglepetés számomra hogy megvoltak, tudtam hogy ő 1930-tól 1991-ig bevételéről és kiadásairól könyvelést vezetett. Életének csak az utolsó 2-3 hónapjában nincs minden részletezve. Máskülönben minden hónapban pontosak a felírások, külön lapon, dátummal ellátva. Nem találtam összeadási hibát, a kiegyenlítés pontos. Amire nem voltam felkészülve, hogy ezek a bejegyzések az életünk menetét tükrözik vissza. Most tudtam meg, hogy mit kapott staffirungba, mennyit fizettek a bútoráért, mennyit a bábának mikor születtem, mennyit a babakelengyéért, mit költött a háztartásra. Nem az összegek, hanem hogy mire költöttek volt a fontos számomra. Megtaláltam, hogy mennyibe került a taníttatásom.

1947. februárban mentem először Niederaudorfba. Februártól júniusig havonta 75 Reichsmark tan- és tartásdíjat fizetett. Júliusban csak 20-at, mert nyári szünetben hazamentem. 1947. augusztus, szeptember és október hónapokra szintén 75 M-t fizetett. November és december hónapokban 80-at. 1948. januárra nincs tan- és tartásdíjfizetés beírva, mert iskolaszünet volt. Februárban 69 RM-t. Március és április hónapokban lényegesen több zsebpénzt kaptam, mint máskor, úgy gondolom, hogy abból kellett a tandíjamat kifizetni, illetőleg velem küldte el az iskolai járadékot. Május hónapban 80 RM van beírva, júniusban 30 RM (vége volt a tanévnek).

1948. júniusban volt a Währungsreform. Ez mindannyiunk életét megváltoztatta. Ami Reichsmarkunk volt, azért ugyan kaptunk a városházán elismervényt, de mi is csak annyi Deutsche Mark-ot kaptunk, mint más. Az elismervényt Anyu megőrizte minden más féltett emlékei között. Szeptemberben visszamentem az akkor már Reisachban levő iskolába, de 1949 májusáig, amíg ott voltam, szüleim csak egyszer fizettek 5 DM-t beíratási díjat. Tan- és ellátási díjat egyszer sem, nem küldtek sem zsebpénzt, sem élelmiszerpótlékot, nem tudtak látogatni. Telefonálni sem tudtunk egymásnak. Egyedül az útiköltségre tudtak pénzt küldeni, hogy karácsonyra hazautazhassam.

PETTENDY KATI

Félévi kimaradás után csak Kristó Nagy Katyi segítségével tudtam visszamenni Reisachba leérettségizni. Ugyanis teljesen váratlanul – mint csoda az égből – Katyi küldött 5 kg kávé Venezuela-ból. Hogy ez mit jelentett abban az időben, azt el tudjátok képzelni!

BALLA ÉVA

1948 nyara nagyon hosszúnak tűnt, alig vártam, hogy kezdődjék az iskola. Sajnos, anyagiak miatt a végén nem tudtam visszamenni. Fájó szívvel ezt megírtam Kovács dirinek. Postafordultával jött a válasz, hogy csak menjek, mert szerzett nekem ösztöndíjat. Így aztán nagy boldogan befutottam ezúttal Reisachba.

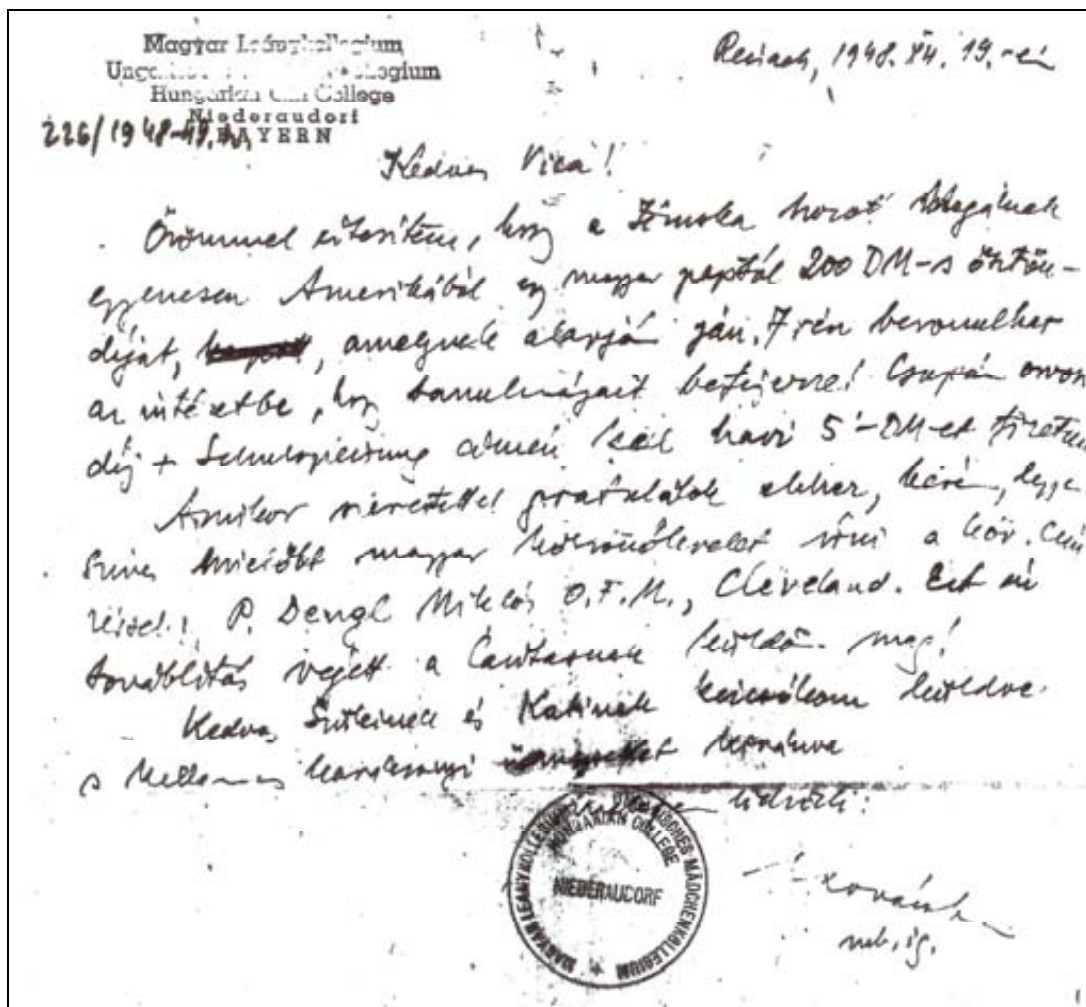
KOZÁNYI KATI

Az első évi ottlétemet a szüleim tudták fizetni, de sajnos aztán már kiürült a kassza. Hála Istennek akadt egy igen kedves ismeretlen személy, aki aztán fedezte a tandíjat. Ezért mindig is hálás vagyok, mert igen szerettem Niederben lenni, ott tanulni. Számomra az a társaság volt a második családom. A hangulat igen remek volt mindig, imádtam az ebéd előtti sétákat, azokra még mai napig is szívesen visszagondolok.

GRUBER VICA

1948 őszén be akartam fejezni a nyolcadik osztályt és felkészülni az érettségire, de nem tudtam visszamenni az iskolába a Währungsreform miatt. Nem volt pénzünk.

Karácsonykor Kovács Dirí levélben értesített, hogy szerzett számomra ösztöndíjat és lehetővé tette a továbbtanulást. 1949-ben le is tudtam érettségizni. Örökké hálás vagyok neki.

VÁCZY PANCSI

Szüleinknek pénzük egyáltalán nem volt. Miután a D-márka bejött, nehezen lehetett a magunkkal hozott értékesebb darabokat eladni. Arra emlékszem, hogy egyszer tandíj helyett szüleim finom pirospaprikával látták el a reisachi konyhát, ahol Bárány Mária néni édesanyja főzött. Mi ugyanis Magyarországról többször kaptunk a nagypapámtól „könyvcsomagot”. Ő a könyv közepét ügyesen kivágta és a fedelek közé tette a finom paprikát. Így történt a paprikacsempészs.

SZABÓ DÓRA

Nagyon örültem annak, hogy bentlakó lehettem, mert mindig az volt a vágyam. Édesanyám vállalta a „pedella” szerepet, hogy ezt az álmomat megvalósíthassa. Láttam őt késő estig dolgozni, főzni. Takarított, sőt felmosta azt a hosszú folyosót, amiből a cellaszobák nyíltak. Ezek a szobák voltak a mi tantermeink és a folyosó végén lévő nagy szoba volt a háló, ahol mi leányok aludtunk. Sajnos a bentlakó állapot nem sokáig tartott,

mert szegény édesanyám egyszerűen nem bírta tovább folytatni a nehéz munkát. Továbbra is diák maradtam, csak nem mint bentlakó, hanem mint bejáró folytattam a tanulást. Ez persze azt jelentette, hogy napsugárban, esőben, hóban egyaránt róttam Oberaudorfból a Reisachba vezető utat. Nem is bántam nagyon, hiszen tavasszal vadvirágos mezőn vezetett utam, télen pedig a hó csikorgott csizmám alatt. Akkor a fák és bokrok puha fehér köntösbe öltöztek és a kerítésoszlopok is fehér bóbitát viseltek. Többször, ősszel, láttam komoly zivatart is, amikor a Brünstein mögött feltornyosultak a fekete felhők, villám cikázott a sötétségben és a szél haragosan sodorta előttem az őszi leveleket. Azóta is szeretem a természet minden változatát, habár Dél-Kaliforniába hozott a sors, ahol nem sok alkalmam van élvezni az időjárás változatos játékát.

Szülők helyzete

PETRES ZSUZSA

Egyet tudok biztosan. Édesanyánkhöz írt Judit és az én leveleim nagyon tükrözik annak a kornak a nevelését, hálás szeretetünket anyánk iránt, aki annyit áldozott, még egészségét is, hogy magyar iskolába járhattunk.

PETRES JUDIT leveléből

...hogy megnyugtassalak, elárulom, egyáltalán nincs hideg a hálóban. Délután 5-6 körül befűtünk és akkor prima meleg van. Egész nap pedig a tanulószobákban ég a cserépkályha, és ezek nem is füstölnek, és nem csinálnak semmi rosszat... a koszt, mondhatom, igen jó. A kenyeret egyszerre kapjuk meg az egész napra, délben pedig olyan laktató az ebéd, hogy még este sem kíván az ember enni. Uzsonnára egy kanál mézet kapunk... (Ez valószínűleg nem igaz, mert emlékszem, hogy milyen gyakran voltunk éhesek – ezt inkább annak kell betudni, hogy tudtuk, szüleink a saját szájuktól vonták meg azt a keveset is, amit kaptak, hogy csomagokat küldhessenek, amiknek szerfelett örültünk és a tartalmukat gondosan beosztottunk, de nem akartuk, hogy mindent nekünk adjanak. J.)

HEGEDŰS NÓRA

1945 és 1948 között a német Márka, a Reichsmark, nem ért semmit, akármennyi pénze volt az embernek. A jegyekre szűkösen kiszabott élelmet megvehettük, más egyebet kizárólag csere alapon vagy munka fejében szerezhettünk az ember, nemcsak a városokban, hanem a falvakon is. Mi kis faluban laktunk, mégis csak nagynehezen jutottunk a szükséges élelemhez, vagy bármi máshoz. Idézek pár részletet Anyukánk több mint 50 leveléből, amelyeket nekünk küldött a niederaudorfi iskolába. Ad egy képet azokról az időkről.

- 1947. március 17. *Úgy sajnállak benneteket, hogy éhesek vagytok, de hát erre el voltatok készülve....* (Két héttel előtte érkezünk az intézetbe.)
- 1947. május 27. *Lacika az iskolából kap enni, de majd csak 14 nap múlva kerül sorra.*
- A tojásmizéria. *Lacika szorgalmasan szedi a cserebogarakat, idén rengeteg van, üvegbe teszi és oda adja Fáninak, aki a csirkéknek adja. Kapott már egy tojást érte.*
- 1948. február 22. *Ebben a hónapban személyenként négy darab tojást kaptunk. Lacika születésnapjára csináltam egy tortát, valami kis olcsó dolgot, két tojás kellett hozzá, amit kölcsönkértem...*
- Gyümölcsmizéria. 1947. szeptember 27. *Csak egy kis apró süteményt küldök, egy pár darab almát és körtét... sajnos nem tudtam szerezni többet, ezt is már két hete tartogatom. Nem tudtam, mibe csomagoljak. Kölcsönkértem egy dobozt a Mittelmeiernétől, amit természetesen vissza kell adni, így nagyon vigyázzatok rá, nehogy eltépődjék.*

- 1947. március 13. *Piroska, mi van a szemüveggel? Meg tudta csinálni Dezső? Én elküldtem az enyémet azért, mert Neked jobban kell, viszont én itt állok szemüveg nélkül és bizony nehezen boldogulok. Azért íratok nagyobb betűkkel és puhább ceruzával, azt még jobban tudom elolvasni.*
- 1949. május 1. *Nincs más levélpapírom, de azt hiszem, azért ezt is el tudjátok olvasni, sajnálom papírra a pénzt.*
- Szülői látogatás: akik messze laktak, ritkán, vagy talán sohasem jöttek látogatóba, nem volt hol elhelyezni őket. Akik közelebb laktak, az esti vonattal hazautaztak. Apukánk 1947. augusztus 30-i leveléből: *Még e héten lelátogatok hozzátok, de valószínűleg csak egy futólagos látogatás lesz belőle, mert szombat délből kerülhetek el Augsburgból, úgy hogy délután hatkor érkezem Oberaudorfba és a negyed nyolcas vonattal megint visszamegyek. Ezért szombaton gyertek ki az állomásra a délutáni vonathoz, hogy ott beszélgethessünk. Megvan a lehetősége annak is, hogy nem sikerül szabaddá tennem magamat, akkor, ha mód van rá, még értesítelek benneteket, ha nem, akkor ne haragudjatok, hogy hiába kellett várnotok, akkor viszont a jövő hét egy napján fogok eljönni.*

Apukánk Augsburgban a győri Magyar Waggon és Gépgyár Magyarországról kihurcolt gépei összeszedésével és megőrzésével foglalkozott. Hónapról hónapra azt vártuk, hogy hazamegyünk Sopronba.

Fenntartási gondok, megoldások

HEGEDŰS NÓRA

A fenntartók, ill. az iskolabizottság, a Vatikáni Misszió, az Evangélikus Református Lelkeszi Szolgálat, a Magyar Segítő Szolgálat és a müncheni Magyar Caritas vállalták az iskolák gondozását, de nem voltak mindig képesek előteremteni a szükségességeket. A tandíjak alacsonyok voltak, nem fedezték a költségeket. Nyári szünetben is kellett az épületek bérleti díját és a tanári kart fizetni. Állandó volt az anyagi gond.

Kovács diri 1948. 7. 22.-i nekünk küldött leveléből: *Az iskola fenntartás érdekében dolgozom, nincs nyugodt napunk. Sok gond és emberileg nem sok remény. De azért bízom abban, hogy majd csak bekopoghatunk ősszel kedves valamenyükhöz a „behívóval.” Kedves Szüleik kérem, amint tudják, küldjék lehetőleg a 18 DM-t, mert többek között az is nehezíti az új szerződés megkötését, hogy a szülőknek csak egyharmada fizette be a kosztpréznkülönbséget s így Waller arra hivatkozik, hogy fizettségképtelenek vagyunk. [A levélből nem volt világos, de úgy veszem ki, hogy ezt a többletfizetést máshonnan várta, de kénytelen volt a szülőkre áthárítani, mert továbbá azt írta:] Ha itt kapnám meg a 20-at, amit nem hiszek, mint hallom - akkor egyszerűbb lenne az elszámolás. Ha Maguk kapnák meg, kérem, legalább akkor küldjék majd!*

CSERHÁTI FERENC

A tanév [1948-49] befejezése alkalmával az Iskolabizottság sajnálattal közölte, „hogy az Iskolabizottság a szüenidő tartamára nem tud már az iskolának pénzbeli segítséget biztosítani.” Ugyanakkor azt is közölte, hogy a Niederaudorfi iskola egész különleges helyzetére való tekintettel a bizottság július és augusztus hónapokra 350-350 DM segítség megadását szükségesnek látta. A Caritas-szolgálat a reá eső hányadot vállalta és a nyári szüenidő alatt tanulásra visszamaradó 8-10 tanulónak és a tantestületnek élelmiszersegítségét ígért. A jövőre nézve nem jó kilátásokat sejtve, az Iskolabizottság afelől érdeklődött, hogy „megvan-e a lehetősége az iskolai évnek 1949.

szeptember hó elején a jelenlegi elhelyezésben való megkezdésére”. Az 1948/49-es tanévet „az iskolának” a nagy nehézségek ellenére is sikerült szerencsésen befejeznie.

1949. augusztus 27-én az **Iránytű** közölte a Magyar Caritas Szolgálat felhívását a szülőkhöz, hogy szeptember 5-ig jelezzék gyermekeik magyarnyelvű iskoláztatásának szándékát, és azt, hogy az IRO [International Refugee Organization] támogatása révén, a lapban megnevezett hét bajorországi magyar iskolában, lehetőség kínálkozik arra, hogy előreláthatólag szeptember 12-én megnyissák az 1949/50-es tanévet. A lap kifejezetten említi a niederaudorfi internátusi bentlakás és tanulás lehetőségét a Magyar Leánykollégiumban: „Niederaudorf, 8 osztályos gimnázium, leányinternátus. Cím: Ungarisches Mädchenkollegium, 13b Reisach, Post Oberaudorf, Kreis Rosenheim”.

1949. augusztusában ugyanis az történt, hogy siker koronázta a Magyar Caritas Szolgálat közel egy esztendei kísérletezéseit annak érdekében, hogy megszerezze az IRO támogatását a magyar tanerők számára. Az eredmény kiharcolásában igen nagy része volt **Hennyey Gusztávnak**, az IRO összekötőjének és **dr. Lits Ernőnének** a Caritas volt alelnöke hitvesének. A tanerők 1949 szeptemberétől 1949. december végéig rendes illetményeket kaptak az IRO-tól. [Az Amerikában működő] **Nemzeti Bizottmány** 1949 októberétől támogatta az iskolabizottságot. Így az iskolaügyek terén a Caritas ettől kezdve elsősorban karitatív teendőket vállalt. Az iskolák és növendékeik főleg élelmiszer, ruházati és általános jellegű támogatásban részesültek. Az általa kiadott tankönyveket részben az önköltségi árnál is jutányosabban bocsátotta az iskolák rendelkezésére. Ennek megtérítését az Iskolabizottság vállalta magára.

1949. december végén sajnálatos és kedvezőtlen fordulat történt az IRO támogatás ügyében. Az IRO felmondott nemcsak a magyar, hanem az összes más nemzetbeli tanerőnek. Így 1950 februárjától az iskolák a tanerők fizetésének elmaradása miatt újra katasztrofális helyzetbe kerültek. A rendkívüli nehézségek ellenére mégis sikerült a folyó tanévet [1949-1950?] befejezni. A Caritas mindent elkövetett, hogy a magyar iskolák [1950?] szeptembertől nyugodt körülmények között kezdhessék újra munkájukat. A bajor kultuskormány is biztatólag nyilatkozott. [A fenti dátumok a zárójelben feltételezés. Jó lenne hozzájutni az eredeti jegyzőkönyvhöz.]

1947 nyarán nyaraltatás az Alpenhofban

1947 nyarán Ravasz Dezső úgy oldotta meg az anyagi problémákat, hogy magyar kisgyerekek számára nyaraltatást szervezett, és egyúttal lehetőséget adott az érettségizőknek és magántanulóknak, hogy ezzel egyidőben a vizsgákra tanulhassanak.

GRUBER VICA

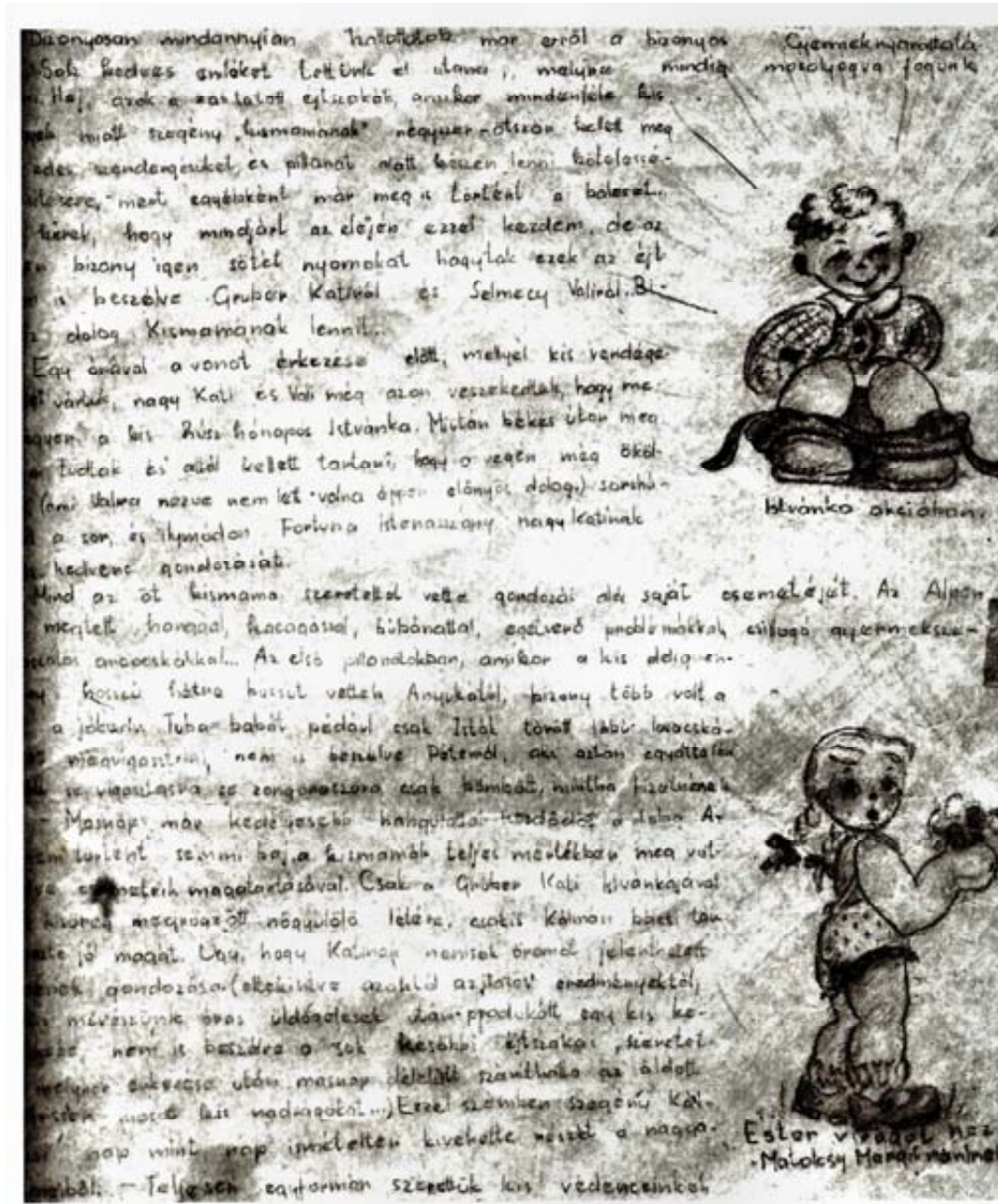
Kató testvéremtől tudom, hogy érettségije után 1947 nyarán visszament az Alpenhofba, ahol Ravasz diriék müncheni magyar gyerekek nyaraltatásával foglalkoztak. Kató, Kristó Nagy Katyival együtt vállalta egy csoport felvigyázását koszt és lakás ellenében. [Selmeczi Vali is ott volt. Valószínű Kató és Vali is felhasználták ezt az időt arra, hogy felkészüljenek az érettségire. hn]

DAX NUSI

1947 nyarán, amikor a tanulók hazamentek és az iskola kisgyerekeket fogadott be, ottmaradtam az Alpenhofban vizsgázni. Két vizsgát is sikerült letennem. A nyaraltatás azt a célt szolgálta, hogy a nyári szünetben ki legyen használva a helyiség, kellett a pénz. Kristó Nagy Kati is ott volt, egész nyáron a gyerekekkel dolgozott, ezzel kereste meg a tandíját. A gyerekek aranyosak voltak, viszont a pempőt kevesen szerették, szójababból készült. Nekem

az is ízlett, mert mindig éhes voltam. Egy három éves igen szép kisfiú így mondta el az asztali áldást a pempőre nézve és mindig lassan – kicsit a többi után mondva – Édes Jézus légy vendégünk, edd meg, amit adtál nekünk. Ámen.

A MÁKVIRÁGBÓL

Részlet Kristó Nagy Katyi beszámolójából a nyaraltatásról, ami 1947 őszén jelent meg plakátújságunkban, a Mákvirágban. Ezt a példányt Hegedűs Piri mentette meg az enyészettől. Technikailag még nem oldottuk meg a reprodukciót. Itt van egy kis ízelítő belőle

1950. július 1- augusztus 30, nyári iskola a kolostorban

Nemcsak 1947-ben, hanem 1950-ben is igyekeztek kihasználni az épületet a nyári szünetben. Román Endre igazgató megszervezte a nyári iskolát iskolaköteles korú 6-14 éves gyermekek számára. Az intézet felsős diákjainak tanítóképző tanfolyamot ajánlott. Többen részt vettek, mint program- és csoportvezetők.

**Nyári iskola, Reisachi kolostorban
1950. július 6 - augusztus 30.**

Igazgató: Román Endre
Tanár: Dr. Orbán László
Ellátás: Csontos Magda

Csoportvezető: Hegedűs Piroska
Diák felügyelők: Égi Éva, Hegedűs Nóra, Király Éva,
Király Judit, Mélynádasy Antal

A nyári iskola résztvevői:

Bakcsy Emőke	Lengyel András
Bakcsy Zsolt	Liska Éva
Báldy Kati	Liska Márta
Báldy Pali	Lovich Klári
Báldy Sári	Martin Erzsébet
Balogh Dóri	Óhegyi Tamás
Balogh Gyula	Ólvedi Lacika
Barcsay Ákos	Pototzky Antal
Barcsay Andrea	Pototzky István
Borbély Gábor	Radváczy Judit
Bordás Csaba	Radváczy László
Csimma Gabriela, Ici	Román Kati
Csimma Géza	Román Péter
Csimma Zoltán	Ruttkay István
Dombovári Laci	Schmidt Vili
Dombovári Sári	Saul Laci
Frics Gusztika	Soós Emese
Frics Lacika	Soós Piroska
Frics Nellike	Soós Zoltán
Gellért István	Szauer Antal
Hahn Erzsé	Székely Ákos
Havas Éva	Szlézák Ili
Havas Katalin	Szlézák Ilma
Hegedűs Laci	Szlézák Lajos
Igó-Kemenes Péter	Szlézák Tamás
Igo Kemenes Tibor	Téglás Imre
Jáhn Ferenc	Törő Edit
Jautz Ferenc	Törő Margit
Jelinek Erika	Zoltán Réka
Jelinek Ferenc	Zoltán Zsombor
Kertész Jenci	Wass Huba
Kollár Helga	Wass Mikó
Kürtössy Csaba	Wass Vid
Kürtössy Sári	Zsögön Bandi
Lakatos Mária	

Kirándulás, csoportbeosztás:

Staubseere	Tatzelwurmra,
Piroska csoportja:	szülőikkel
K. Helga	Tóni csoportja:
B. Emőke	J. Feri
B. Sári	Jel. Feri
L. Éva	Já. Feri
L. Márta	B. Ákos
R. Kató	K. Csaba
L. Andris	H. Laci
Cs. Zoltán	W. Vid
Cs. Gabi	W. Huba
P. István	W. Miklós
P. Antal	S. Zoltán
	S. Vili
	D. Laci
	T. Imre
Inn partra,	
Oberaudorf	
K. Éva csoportja:	Inn - Fischbach
Sz. Ici	Nóra csoportja:
F. Nelli	R. Judit
K. Sári	T. Edit
H. Kató	F. Margit
Z. Zsombor	M. Erzsé
B. Pali	B. Zsolt
F. Guszti	Ó. Laci
I-K. Péter	Sz. Tamás
Kis házhoz	Sí-pálya felé
Judit csoportja:	É. Éva csoportja:
H. Éva	B. Andrea
S. Piroska	J. Erika
S. Emese	L. Klára
Z. Réka	B. Kató
K. Jenő	R. Laci
Cs. Géza	F. Laci
S. Laci	R. István
	I.K. Tibor

HEGEDŰS NÓRA

1950 nyarán rövid ideig én is résztvettem a nyári iskola programjában. Román diri megbízta nővéremet, Piroskát a programvezetéssel. Hatan voltunk felsősök és mindegyikünk felelős volt egy kis csoportért. Délelőtt volt a tanítás, délután a foglalkozások. A legidősebbek közé tartozott a harmadik gimnazista Jautz Feri, akit besoroltunk a segítők közé és nagy segítségre volt Tóninak. Azon az őszön tovább tanult a reisachi kolostorban. Szüleinek küldött leveléből, 1950. 7. 25: ... *A tanulás nem olyan veszélyes... Ma kimentünk a tanárral a szabadba és ott tanultunk. Minden nap megyünk fürödni. A múltkor rekordoztunk, én voltam az első, 375 m. úsztam megállás nélkül, de tudtam volna még 600-at. Ha esik az eső, a Csumival fölülünk a biciklikre, az esőkabátot ránk húzzuk, és ha már nem esik, kigomboljuk, és úgy megyünk, a köpeny meg lebeg. Az egyik bajor azt mondta, „Da kommn's schon wieder die Kloster Gschpenster”.*

Holnapra egy napi kirándulás (tábortűz) van előre nézve, a kicsik is jönnek. Nagyon sokan vagyunk; a nagyokkal 76, még jön 10 gyerek. Délután foglalkozni kell velük és örülök, hogy a magyarság jövő vezetőit taníthatom. A Wass gyerekeket a Csumival hoztuk a pályaudvarról. Egyedül jöttek Hamburgból, egy és fél napig utaztak. Vid 12 éves, Huba 7 és Miklós 5, nagyon értelmes gyerekek... mindenki ide küldte a gyerekeit, hogy magyarul tanuljanak. Az igazgató nagyon örül, hogy ez sikerült neki. A kicsik szorgalmasan tanulják a történelmet és engedelmeskednek. Nagyon jó étvágyuk van, eddig 14 centner zöldséget ettek meg.... Az igazgató úr csináltat és csináltatott sok képet rólunk és kis albumkákat és mindegyik gyerek, aki végigjárta most itt a kurzust, kap egyet és egy bizonyítványt, hogy itt volt. Délután megyünk tornázni...

Kirándulás a Luegsteinsee-re. Nagy kondérban főztük az ebédet.

A legfiatalabb, Igo-Kemenes Péter, első elemista volt. Péter is folytatta iskoláját 1950 őszén a kolostorban. Ezen a képen talán ráismer magára.

IGO-KEMENES PÉTER

Az én pályafutásom Niederaudorfban kezdődött, pontosan mikor, nem tudom: szerintem 1950 elején, alig hatéves koromban, néhány hónap német elemi után. Nyolc éves bátyámmal, Tiborral együtt érkeztünk. Beceneve Titi volt, majd később ő lett a Nagykemcsi és én a Kiskemcsi. Igen, én vagyok az az apró gyerek, aki hasábfával megrakva, gombszemekkel mered a fényképezőgép lenscséjébe az alábbi képen, Fekete páter mellett, Jautz Feri előtt.

A kicsik csoportja egy délutáni sétán a kolostorhoz vezető úton, Román diri és Hegedűs Nóra kíséretében.

1950 őszén. Igo-Kemenes Péter, Jautz Feri, Láhner Béla, Mélynádasy Antal, Fekete Páterrel. Eredeti kép a Kastl/Amberg könyv 23. oldaláról.

megsimogatták! Emlékszem a kirándulásokra az Inn árterületén, és nagy hatással volt képzeletemre, amikor az egyik fiú, lehetséges, hogy Dombóvárinak hívták, bemászott egy rókalyukba és állítólag farkasszemet nézett a rókával. Emlékszem a római gyorsra, ami a kolostor fala közelében rohogott el naponta és számomra a távoli dimenziókat, a „nagyvilágot” jelentette. Aztán nagyon hamar átkerültünk a waldwerkei barakktáborba, ahol természetesen a „dedósok” közé kerültem, Titi bátyámmal együtt.

BALLA ÉVA

Marika örült, hogy megkerült a két „fia”, Tibi és Péter. Azt mondja, minden lánynak két kis elemistára kellett vigyázni. Ez a kettő senkinek sem kellett, mert nagyon rosszak voltak, de mikor Marika elkezdett foglalkozni velük, nagyon megszerették és mentek utána, mint két kis kutya. Mikor Marika hazament, könnyörgtek, hogy ne hagyja ott őket. A kisebbik még sírt is, persze Marika is. Írt is nekik még otthonról egy párszor, meg küldött nekik csomagot is. Megírnád, hogy hol vannak, mi lett velük, tartod-e velük a kapcsolatot? Érdekes volna tudni. (Marika 1949. december végén végleg elhagyta az iskolát. hn)

HEGEDŰS NÓRA

Erről az időről semmi hivatalos dokumentum nem áll rendelkezésünkre. Szerencsére egy jó szokásunk volt. Amikor valamilyen eseményen részt vettünk, aláírásokat gyűjtöttünk.

Sok emlékem nincsen ebből az időből: kivéve, hogy érkezésünkkor nagyban folyt a háború a „kaubojok” és az indiánok között. Minket azonnal besoroltak a kaubojok közé, kikötöttek a kolostorépület ereszéhez és nyilaztak ránk. Barcsay Andrea mentett meg minket kínos helyzetünkből, aki már akkor, tízévesen is, ki mert állni a gyengébbek mellett.

Érdekes: a kisgyermek emlékezetében inkább a fájdalmas pillanatok maradnak meg. Például édesanya hiánya: napokig szorongattam és titokban össze is könnyeztem azt a narancsot, amit az elválás pillanatában a kezembe nyomott. Fekete Páter is úgy maradt meg bennem, mint a szigorú, „fekete páter”, aki a rajzórán nem adta oda a radírt, pedig görcsösen kértem! De ő csak mondta, hogy máskor jobban vigyázzak, mit firkálok az értékes papírra az értékes ceruzával. Persze, bátyámban erős támogatóra találtam. Nem egyszer megvédett, néha erővel is. És hát a nagyobbacska leányok gyengédsége sem ment feledésbe, ahogy kerek fejemet meg -

A római „gyors” az iskola ablakából

Az alábbi emléklapot az emlékkönyvből másoltam ki, aminek segítségével összeállítottam a résztvevők listáját.

Reisach, 1950. VII. 19 - VIII.

Bardossy Ákos
Kiki Jellat István
Sós Zoltán
Wass Klára
Frics Laci
OLVEDI Laci
Bordás László Balogh Gyula
Frics Gusztika
Ohegyi Tamás
Székely Ákos
Balázs Sándor
Vörösmarty Judit
Lőszló
Román Péter
Sklerák Tamás Lovich Klári
Haras Katalin.
Glá's Imre
Jelinek Erika FALI
Soni v. Balogh
Bototzkay Antal
Seauer Antal
Bakcsy Zolt.
Borbély Gábor.
Keményes Judit
Pilot
Hartossy Sándor

Károlyi Jenő
Keller Helga
Lengyel Andrási
Saul Laci
Schmidt Villi
Tóth Edit
Tóth Margit
Zölden Rózsa
Zölden Zsuzsanna
Zölden Bendi

Réti Báldy

Székely Ákos
Balázs Sándor
Vörösmarty Judit
Lőszló
Román Péter
Sklerák Tamás Lovich Klári
Haras Katalin.
Glá's Imre
Jelinek Erika FALI
Soni v. Balogh
Bototzkay Antal
Seauer Antal
Bakcsy Zolt.
Borbély Gábor.
Keményes Judit
Pilot
Hartossy Sándor

Károlyi Jenő
Keller Helga
Lengyel Andrási
Saul Laci
Schmidt Villi
Tóth Edit
Tóth Margit
Zölden Rózsa
Zölden Zsuzsanna
Zölden Bendi

Réti Báldy

Laci öcsénkkel augusztus 7-én, hagytuk el fájó szívvel az iskolát, ami közel négy éven át biztos bázisunk volt. Azonnal jelentkezniünk kellett az IRO-nál.

Piroska	-- M.Éve--	Judit	---Mélyénassay---	H.Nóra	---Z.Éve---
Helga	Ici	H.Éve	J.Feri	Judit	Andras
Emőke	Nelli	Piroska	Jel.Feri	Edit	Erika
B.Sári	K.Sári	Emese	JÁ.Feri	Mergit	Klára
L.Éva	H.Kató	Réka	Ákos	Ersei	P.Kató
Márta	Zsombor	Jenő	Géza	Zsolt	R.Laci
R.Kató	Pali	Géza	H.Laci	Ö.Laci	P.Laci
Andris	Gusztó	S.Laci	Vid	Tibor	R.István
Ilse Wolfen	Péter	---	Haba	Tamás	Tibor
Gabi	---	1--7	Miklós	1--7+	---
P.István	---		S.Zoltán		---
P.Antal	---		Vili		
---	---		U.Laci		
---	---		S.Zoltán		
			1--13		

Továbbá, előkerült papírjaim közül a fenti lista, amit valamelyikünk, vagy az igazgatónk készített, amikor összeállítottuk a kirándulás tervet. Itt látjuk Péter nevét a K. (Király) Éva listáján. Az Inn partjára kirándultak. Péter jól emlékezett!

Képek a csoportokról.

1950 nyarán a fiúk egy csoportja.

Mélynádasy Tóni csoportja

Király Éva csoportja

Király Éva és Judit csoportja

A nagyobbakkal. Kolostor a háttérben.

1950. 8. 7. Hegedűs Piri, Nóra és Laci: búcsúznak az iskolától, a gyerekektől.

Vallási élet

CSERHÁTI FERENC

Az intézetben nagy gondot fordítottak a valláserkölcsi nevelésre. Ravasz Dezső beszámolójából: A r.k. vallású növendékek a helyi karmelita kolostorban minden vasárnap tanári felügyelet mellett vettek részt a miséken. A gyónás és az áldozás szentségével sűrűn éltek. A protestáns növendékek részére az év folyamán **dr. Segesváry Lajos, Nagy Ernő, Csia Kálmán** (ki a hitoktatást végezte) és **Kovács Margit** diakonissza tartottak időnként istentiszteleteket, s bibliaköri órákon mélyültek el hitükben. Ezen felül napi munkánkat imával kezdtük és zártuk, az étkezéseket asztali áldással kezdtük és fejeztük be.

A hitoktatás azonban némi kívánnivalót hagyott. Különösképpen áll ez a megállapítás a r.k. tanulók hitoktatására. Az év elején hosszú ideig nem kaptunk hitoktatót. A múlt évadban **Vincze Mihály** tisztelendő úr végezte a hitoktatást, a folyó évadban [1947 őszén?] azonban nem vállalta ennek a munkának a végzését. A kezdeti nehézségeket fokozta az, hogy a meginduláskor személyes kérésre ígéretet tett arra, hogy a tavalyi munkát folytatni fogja, s csak két hét múlva, amikor ismételt hívásomra nem jött, jelentette ki, hogy nem tud szolgálatunkra lenni. Hosszas utánjárás után végre **Fekete Géza** tisztelendő úr vállalta a hitoktatást.

[Az 1948. február 15. - június 20. tanévben] a római katolikusok vásár- és ünnepnapokon a reisachi karmelita templomba jártak szentmisére, amelyen az igazgató orgonakísérete mellett a tanulók mindig énekelhettek 1-2 magyar egyházi éneket. Ilyenkor a növendékek jelentős része áldozott. Vallásos buzgalmukkal kivívták mind a karmeliták és a helyi plébános, mind a helyi lakosság elismerését.

Május és június hónapban minden este 7-kor a ház lakói, orgonakísérettel és énekléssel egybekötve elvégezték a loretti, ill. Jézus Szíve litániát a niederaudorfi templomban. A megjelenés nem volt kötelező, de naponta még rossz időben is számosan mentek el erre a leányok közül. Ugyancsak önként vállalkozók eljárak első pénteken a 1/27 órai szentmisére. 1948. május 27-én **Kótai Zoltán** pápai delegátus kilenc növendék bérmlását végezte el ünnepélyes magyar mise keretében. Közreműködött az igazgató orgonakíséretével **Buza Gábor** hegedűművész s a leányok énekkara. A delegátus tiszteletére délutáni ünnepséget rendeztek.

A protestáns hittantanítást március közepéig **dr. Csia Kálmán**, azután pedig **Nagy Ernő** végezte szombatoként két óra keretében.

A valláserkölcsi nevelést ökumenikus szellem jellemezte. Valamennyi növendék reggel és este, tanulás és evés előtt és után együtt imádkozott. Az igazgató szombatoként 8-9-ig az otthoni osztályfőnöki órának megfelelő igazgatói óra keretében valamennyi leánynak elméleti és gyakorlati erkölcstani kérdésekről beszélt. Ha véletlenül nem érkezett meg a protestáns hittanár,

éppen a protestáns növendékekre való tekintettel, katolikus dogmatika helyett etikai tanítás folyt. A református hittanár és az igazgató kölcsönösen hospitáltak egymás óráin.

BALLA ÉVA

A szombat vallástanra volt szánva. Ernő bácsi tanította a protestánsokat, a katolikus alsósokat Fekete Páter, a felsősöket meg Kovács diri. Ő eredetileg papnak készült, így azt adta le nekünk, amit ő tanult a szemináriumban. Volt egy óra dogmatika, egy apologetika, két óra etika, amelyre a „kicsik” is bejöttek, utána Fekete páter tanította a szertartást. Mikor Kótai Zoltán egyszer beült ellenőrizni, hogy mit tanulunk, a nap végén megkérdezte Dirit, hogy „Te kispapokat akarsz ezekből a lányokból nevelni?”

MARKÓ MARIKA naplójából

1948. május 4. Minden este járunk litániára. Oly kedvesek ezek az esték. Rajtunk kívül nincs más a templomban, magyarul énekelünk, minden nap más imádkozza elő a lorettói litániát és így olyan kedves, családi, magyar az egész. Egyáltalán úgy szeretek itt az intézetben, mint otthon. Igazgató úr, Erzsike néni, Mária néni, Sári néniék kedvesebbek és jobbak nem is lehetnének már. .. A legérdekesebbek a szombati etika, dogmatika és teodicia órák. Múlt héten dolgozatot írtunk dogmatikából. Az volt a kérdés, hogy Jézus szívét cultus latriaival, vagy duliaival tiszteljük-e, mi lenne az abiectum materiale és formale és mit tisztelünk benne cultus absolutusszal és mit relativusszal....

GRUBER VICA

Vasárnaponként a niederaudorfi templomba mentünk szentmisére, Kovács diri orgonált és minden misén énekeltünk egy magyar egyházi éneket is. Én legtöbbször az orgona Blaseblogját működtettem egy rúd fel ill. alátaposásával. Reisachban 1949. májusban minden délután a kolostor gyönyörű templomában elmondtuk a lorettói litániát. Ez nem volt kötelező. Én voltam az előimádkozó, amíg valaki egy „dicsérő” megjegyzést tett a vasi tájszólásomra, ami nagyon elszégyenített.

KOZÁNYI KATI

Az is igen szép volt, hogy mivel a Diri orgonált a német miséken, azon a misén, amin mi is részt vettünk engedték, hogy áldozás után magyarul énekeljünk. Akkor mindig a Himnusszal fejeztük be a misét. És persze igen szépen sikerült az éneklésünk is, hiszen Diri erre sokat adott és általában négy hangra tanított be különböző énekeket. Még a másvallásúak is segítettek nekünk ebben. Viszont mi is mindig segítettünk a másvallásúaknak az ő énekükben. Ez is csodálatos volt a számomra, hogy így neveltek ott minket.

VÁCZY PANCSI

Sokat jártunk templomba és imádkoztunk, énekeltünk és a mi romantikus lelkünket elbűvölte Diri orgona zenéje. Csumi azt mondja, ő pumpálta az orgona szerkezetet. Szép is a reisachi templom, ott sokan egy életre ható vallásos szellemet találtunk a sok nehézség és balsors közepette.

PETRES JUTKA leveléből

Estéknént litániára járunk, de képtelenség imádkozni. Képzeld, egészen sötét van a templomban, csak az örökmécses világít és Diri olyan zongora koncerteket rendez, hogy csak ott térdelünk és olyan szent feszültséget érzünk, hogy egyetlen szó nem sok, de annyit sem tudunk imádkozni.

PETRES ZSUZSA

Nagyon mély emlék a reisachi kolostor templomában a vasárnapi mise. Sokszor magyarul énekelhettünk és Kovács diri nagy hangsúlyt fektetett arra, hogy szépen és jól. Nagyon szépek voltak ezek a misék. Az ott élő németek elismerését is kívíttuk.

DRÁVETZKY MÁRTA

A lelki épülésünket katolikus és református belátogató lelkészek végezték. Az egyik ilyen lelkésznek szokása volt, hogy amikor a késő esti órákban az állomásról megérkezett, kavicsokat dobott az első emeleti hálósobánk ablakára és élvezettel integetett, amikor a kislányok feje az ablakban felbukott. Nem tudom, hogy ez akkor egy bizonyos kislánynak szólt, vagy valamennyiünknek.

FINKEY LILLA

Vasárnaponként énekarunk énekelt a német templomban, beleegyezett a pap. 1947-ben kétheti késéssel kezdtük a tanévet, hogy mindenki elmehessen szüleivel az Altöttingben megrendezett Szent István ünnepélyre.

Kótai Zoltán vezette 1947. augusztus 20-án az altöttingi Szent István ünnepen a menetet.

RADNAY ANIKÓ

Pribus György 1948 márciusában tartott lelkigyakorlatot. Egy szentképet kaptam tőle, amit alá is írt, az alig olvasható dátum 1948. III. 19.

Kótai Zoltán, a III. Vatikáni misszió magyar delegátusa kilenc niederi diákot bérált 1948 májusában.

Szkladányi Ági Geelong Ausztráliából elküldte bérmalevelét.

1948. május 27. Bérálás a niederaudorfi templomban. Mészáros Éva, Hadanich Vera, Szkladányi Ági, Jászberényi Kati, Renkey Marica, Csaba Gabi, Petres Judit, Hochenburger Mária, Oltfalvy Margit, a bérálás után Kótai Zoltán pápai delegátussal.

Mária Kongregáció

MARKÓ MARIKA naplójából

1948. október. Lesz Mária kongregációnk! Ma este már beszéltem is Ballusszal és Czihykével. (Igazgató úr megbízott, hogy szedjem össze a lányokat.) Szombaton lesz az első gyűlésünk. Lelkes társaságot akar Igazgató úr. Lesz is!

Megtartottuk az első kongreganista gyűlésünket. Jutka annyira nem tudta a verset, (Mécs: Verem az aranyhidat) hogy minden sorát külön kellett súgni neki. Utána következtem én. Mégcsak be sem volt fejezve, amit írtam. Jól kezdtem, de nem jutott idő a folytatásra. Nem baj, majd máskor.

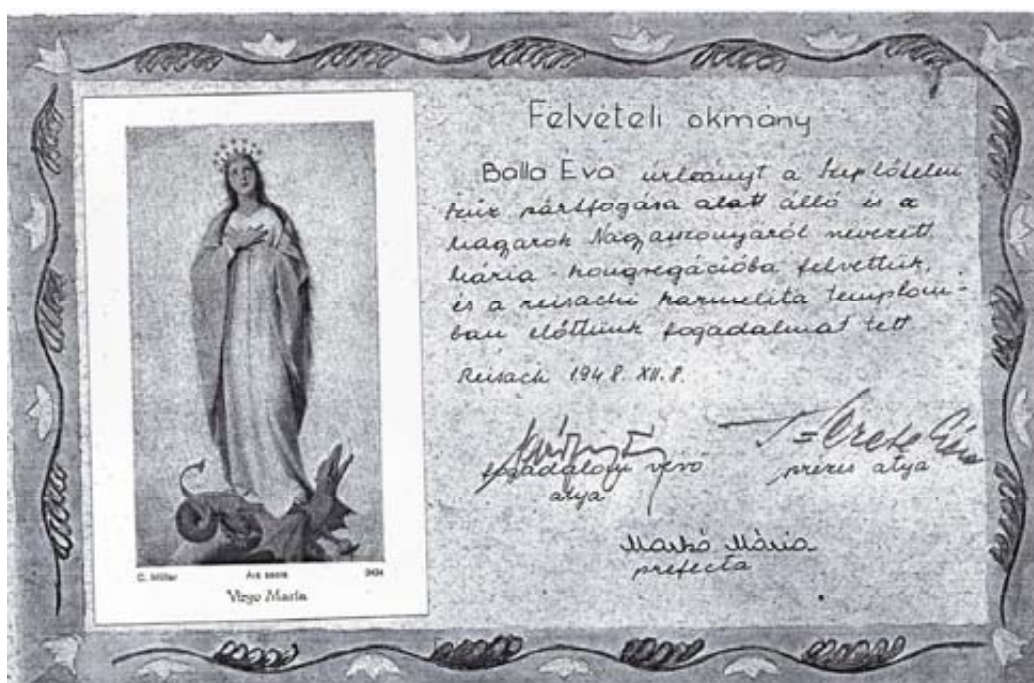
A beszédem. Igazgató úr szerint jó volt, csak nem volt beszéd. Sem orgánusom nincs, sem pedig kívülről nem tudtam, úgyhogy elolvastam. A gondolatok tetszettek neki, úgyhogy gratulált.

PETRES JUDIT leveléből

...tegnap a Mária kongregáció gyűlésen egy verset kellett szavaljak Mécsről, de utolsó percben kaptam meg, kevés lett az idő megtanulni, így pont a közepén belesültem. Csaba Kalár rendületlenül súgott „tavaszok”, de nem tudtam folytatni, mert a tavaszokat én is tudtam csak az eszméket és filozófiákat nem. Zavaromban elnevettem magam, és utána az egész társaság. Azt hittem, meg fogunk fulladni, mert senki sem mert hangosan nevetni...

BALLA ÉVA

Megalakult a Mária-kongregáció, Markó Marika lett a prefecta. Megvan még most is a felvételi okmányom. 1948. december 8-án lettünk szép ünnepély keretében felavatva. Heti gyűléseink voltak.

Konfirmációk

HEGEDŰS PIROSKA

Az iskola gondoskodott arról, hogy felkészítsék a protestáns diákokat a konfirmációra. Nt. Csia Kálmán református lelkész készítette elő minket. Hetenként eljött és az én Sopronból hozott Luther Márton Kiskátéből tanultunk. Konfirmáció után odaadtam a kátét Nt. Egyed Aladár ev. lelkésznek. Nem volt meg neki. Gondolom, ezt nyomtatták újra további használatra.

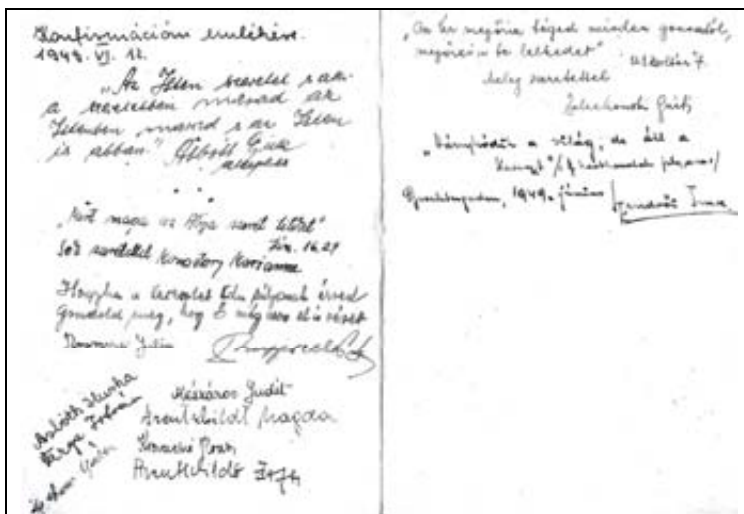
1947 pünkösdjén volt a konfirmáció az Alpenhofban. 14-en konfirmáltunk, tíz református és négy evangélikus. Soha nem felejttem el, hogy Mészáros Éva zongorázott. Megható volt.

HEGEDŰS NÓRA

Hitoktatásunk nem volt rendszeres. A protestáns papok, akik igyekeztek szombatonként időben megérkezni a hittanórákra, ki voltak téve a gyakran pontatlan és rendszertelen vasúti közlekedésnek. Ha jól emlékszem, Nagy Ernő tiszteletes úr Ausztriából járt át hozzánk. Másutt is szolgáltak. Református vagy evangélikus templom nem volt a környéken. Eleinte mi is jártunk a többiekkel a reisachi kolostor templomába. Később megrendszerezítettük a bibliaórákat, amelyeket először az idősebb lányok és fiúk tartottak. Majd azután, hogy kapcsolatot teremtettünk a Münchenben aktív Soli Deo Gloria csoporttal, amelynek vezetője dr. Soos Géza volt, egyetemista diákok gyakran eljöttek hozzánk bibliaórát tartani.

Kristó Katyinak 1949. III. 21-én írt levelemből: *Bibliaórákat minden vasárnap tartunk, mindig felváltva, a legidősebbtől kezdve a IV. osztályig. A múlt héten tartottam először, nagyon izgultam előtte, de legközelebb bátrabb leszek. Nem is hiszed, ezzel mennyit tanulunk, bátorságunkat és önállóságunkat növeljük. Először Tibor (Diószeghy) tartott...olyan szép beszédet ..., hogy egészen felbuzdultunk és most mi is próbálunk néhány mondatot hozzáfűzni az igékhez. Hittanórák terén is sokat javultunk. Szalontay igazgató-tanító úr és Kobza Dániel tanító úr járnak le hozzánk kéthetenként, Ernő bácsi már egyáltalán nem jön, s ha igaz, húsvét előtt vagy után konfirmálok.*

1949. VI. 12-én volt Berchtesgadenben a konfirmációm. Az iskolából csak ketten voltunk, Csaba Zsolt és én. Asbóth Gyula alesperes végezte a szertartást. Nagyon szép volt. A konfirmáció egybe volt kötve egy nemzetközi konferenciával, amelyen részt vettünk.. Odahaza a konfirmáció egy nagy családi ünnep lett volna. Örültem, hogy anyukám velem volt, de nem volt pénz a család többi tagja útiköltségére.

Protestáns konferenciák

Prien, Chiemsee,
1949. IV. 7-10

HEGEDŰS NÓRA

A konferenciát dr. Soos Géza szervezte a Soli Deo Gloria (SDG) Keresztény Ifjúsági Egyesület égisze alatt. Nagyon szerencsésnek éreztük magunkat, hogy meghívták a niederi protestáns diákokat és Kovács di. meg is engedte, hogy részt vegyünk a prieni virágvasárnapi konferencián 1949-ben. Ezzel kitárult előttünk a világ, további kapcsolatunk velük megerősítette hitünket. A csoport tagjai megszervezték a niederi protestánsoknak a további rendszeres biblia-órákat. Anyagi támogatást is nyújtottak. Éreztük, hogy beletartozunk egy nagyobb közösségbe, amelyik foglalkozik a magyar jövővel és keres megoldásokat problémáira. Nem éreztük egyedül magunkat. Befolyásuk kiterjedt egész életünkre.

Niederi lányok - Király Éva, Hegedűs Piroska, Csia Éva és Hegedűs Nóra – dr. Soos Gézával.

Jobbról: Zoltán Sándor, dr. Soos Géza, Szappanos Pista, Csia Éva, Hegedűs Piroska, Király Éva, Litvay Márta, Zelechowski Margit, Sándor Magda, Hegedűs Nóra.

A 2. prieni konferencián, 1949. VI. 20-24. Hegedűs Piri, Hadady Magda és Hegedűs Nóri.

Egyetemi konferencia a reisachi kolostor második emeletén, 1949. VI. 25-29.

A Németországi Magyar Főiskolai Segélybizottság és a Soli Deo Gloria konferenciát tartott magyar fiataloknak, egyetemistáknak a kolostor második emeletén levő helyiségekben. A szünetben mind kivonult a kolostor elé, míg az első emeleten tartózkodó lányok sávargva nézték őket az ablakból.

A baloldali képen Dr. Soos Géza (háttal) előadást tart. Résztvevők az iskolánkból: balról Hegedűs Nóra, Király Judit, Hajtsár Györgyi, Király Éva, Csia Éva, Zoltán Iván, Illyés Kálmán, Kardos Laci, Hegedűs Piri.

BUZA MARI

Reisachban az egyik nagy élmény volt, amikor a kolostor második emeletén egyetemista fiúk tartottak valami tanfolyamot, vagy lelkigyakorlatot. Mi az ablakból gyönyörködtünk bennük. Piri azok közül választott férjet.

BALLA ÉVA

A magyar egyetemisták Reisachban tartottak egy konferenciát, a fölöttünk levő emeleten voltak elhelyezve. A Dirí a tanárok segítségével úgy vigyázott a lányokra, hogy nem is láttuk a fiúkat. Azok persze élelmeseek voltak és mivel az ő hálójuk közvetlen a mienk fölött volt, madzagra kötözött leveleket engedtek le az ő ablakaikból a mieinkbe. Utolsó délután fölmentünk erős felügyelettel magyar-nótázni, de úgy meg voltunk félemlítve, hogy többszörös felszólítás után sem mertünk vegyülni a fiúkkal, külön asztaloknál ültünk egymással szemben. Később aztán „megtört a jég”, valahonnan előkerült egy gramafon és még táncoltunk is. Mai szemmel nézve meg is értem a Dirít, nagy felelősség volt annyi fiatal lányra vigyázni

Cserkészzet

TIRCZKA ÉVA: A Külföldi magyar cserkészzet kezdete és a niederaudorfi leánycserkészzet.

A Magyar Cserkészzet külföldi újjászületéséről, beindulásáról vállaltam hogy írok. De ahogy elkezdtem írni, rájöttem, hogy ez túl nagy anyag lenne – hátha nem is fér bele egy könyvbe, ami csak a niederi iskoláról szól. Mindenesetre, valamit írok a kezdetről, de aztán átugrok a niederi cserkészzet kezdetére, vagyis az 1947. augusztustól - 1948. júniusig terjedő időszakra, mert csak akkor voltam Niederben.

A Külföldi Magyar Cserkész Szövetségnek (KMCSSZ) igen nagy szerencséje volt, hogy egy lelkes, lelkiismeretes és komoly történész, muzeológus, Marosvári Attila, elhatározta, hogy megírja a KMCSSZ történetét. Marosvári akkor még 1988-ban a szegedi Móra Ferenc Múzeumban dolgozott és ő rendezte meg az első kiállítást a Magyar Cserkészmozgalomról. Ennek igen nagy sikere lett. Fél év alatt, nem tudom hány ezren zárandokoltak Szegedre, hogy megnézzék, unokáiknak megmutassák. Ezen felbuzdulva, 1988. november 10-én a szegedi Móra Ferenc Múzeum és t. k. Marosvári egy szimpóziumot rendezett nagyközönségnek, pedagógusoknak a cserkészmozgalom bemutatására, amelyre meghívta Bodnár Gábort az USA-ból.

Marosvári ezek után döntötte el, hogy megírja a külföldi magyar cserkészmozgalom történetét. Szigorúan tartotta magát a jegyzőkönyvekhez, személyes beszélgetésekhez. Személyes találkozása után Szegeden Bodnárral kiutazott az USA-ba, hogy Bodnár Gábort még részletesebben meginterjúvolja. Amikor elkészült a KMCSSZ első részével (1946-1956), kéziratát szétküldte azoknak, akik szerepelnek a könyvben. Átolvashattuk, belejavíthattunk és csak ezek után adta ki. Ez valóban egy történelmi munka.

A következő részleteket az emigrációban megalakult cserkészetről, részben Bodnár Gábor 1988. november 10-én, Szegeden elmondott beszédéből, Marosvári Attila kéziratából és részben saját személyes élményeimből, emlékeimből vettem:

Legelső életjel: *„Császár Ede: 1945 nyarán a Felső-Ausztria-i Braunau városban összeverődött egy őrsre való legénycserkész... nem tudták tétlenül nézni azt a bizonytalanságot, tétovázást és félelmet, amiben a nyugatra menekült magyarok éltek. Hogy felrázzák őket, előkerültek a daloskönyvek, hangszerek.”*

Marosvári felsorol még egy sereg ilyen menekült-lágerekben alakult kisebb nagyobb cserkész csoportot. De ezek csak ideig-óráig működtek. A munkát megnehezítette és újra-meg újra megakasztotta egyrészt a megkezdődő hazaindulás, másrészt a kivándorlás. A megszálló angolok, franciák és amerikaiak sem nézték jó szemmel ezeket a csoportosulásokat.

Kisbarnaki Farkas Ferenc főcserkész, ahogy kiszabadult az amerikai tábornoki fogolytáborból, 1947 márciusában tett első lépéseket az emigrációs magyar cserkészzet megszervezése érdekében. Teleki Pál halálának 6. évfordulóján életre hívta a Teleki Pál Cserkész Munkaközösséget. A munka azonban még nem tudott igazán megindulni. Nem volt központi szerv, nem volt egységes irányítás, se vezetők kiképzése.

Az első összefogó erő a Hontalan Sasok törzse volt. Tizenkét 20 év körüli fiatalember és Bodnár Gábor 27 évesen, 1947 szeptemberében egy kirándulás keretében történő alakuló ülésükön beszéltek meg és indították be valójában a magyar cserkészetet külföldön. A törzs tagjai egy modern vérszerződést kötöttek egymással és egy fogadalom szövegét mondták el: *„... szívünk és lelkünk minden odaadásával a cserkészmozgalomnak szenteljük életünket”* A cserkészmunka céljait immár négy pontban foglalták össze: *„... Az Isten, haza és embertársak mellett a magyarság szolgálatát is vállaljuk.”* 1947-ben a Hontalan Sasok tagjai: Beodray Ferenc (Feri), Bernhardt Béla (Buli), Bodnár Gábor, Falvy György

(Gyurka), Grosz Ferenc, Kővári Lajos (Ubul), Lajtaváry Endre (Dani), Olgyay György (Gyurka), Ravasz Dezső, Rónay Tamás, Szőke József (Jóska), Szöllősi (Dániel) Dani, Tokaji László, Tumbász Lajos (Lurkó). [Kutattuk, lehetséges-e, hogy Ravasz Dezső, tagja a Hontalan Sasoknak, a mi Dirink volt? Ez alapja lehetett annak, hogy már 1947 nyarán elindult a cserkészzet az iskolánkban. Ez további kutatást érdemel.(hn)]

Ezen a képen vannak a Hontalan Sasok és a Tünde tagjai, akik megszervezték a külföldi magyar fiú- és lánycserkészzetet. A niederi lányok közül a képen felismertük Kristó Nagy Katyit, Tirczka Évát és Szűcs Mariannt.

A következő hónapok folyamán a Hontalan Sasok megszervezték az intézményes kereteket, kibocsátottak egy kiscserkész és leánycserkész próbaanyagot, cserkészújságot szerkesztettek és megkezdték talán legfontosabb munkájukat, a Központi Vezetőképző táborok szervezését.

A külföldi magyar cserkészmunka rögtön rakétaszerű fejlődésnek indult, először Európában majd a kivándorlások során Délamerikában. Az első „tengerentúli” csapat Rio de Janeioban alakult meg 1949-ben, Északamerikában, Ausztráliában és mára már egy több mint fél évszázada eredményesen működő szervezet lett.

Niederben azzal kezdődött a cserkészzet, hogy Kristó Katyi és Margit néni 1947 júliusában egy körlevelet írt a niederi tanulóknak a cserkészetről.

Amikor 1947 őszén az iskolaév megkezdődött, a Hontalan Sasok közül Bodnár Gábor, Kővári Lajos és Rónay Tamás jött Niederaudorfba „toborozni”. Ismertették a cserkészzetet, majd Katyi kezébe tették le bizalmukat és megbízásukat. Katyi elindította a 32. számú Cecey Éva leánycserkészcsapatot. Szeptember 15-én volt az első őrsi gyűlés.

1947-ben október végén és november elején a guttenburgi vezetőképző táborban már részt vettek niederi lányok: Markó Mrika, Pettendy Kati, Szűcs Mara, Kristó Nagy Katyi. Landshuton részt vettek egy Teleki napon, akkor már Kovács diri és Bárány Mária néni kíséretében és Buza Mrika Irlbachban elvégezte a segédtszti tábort.

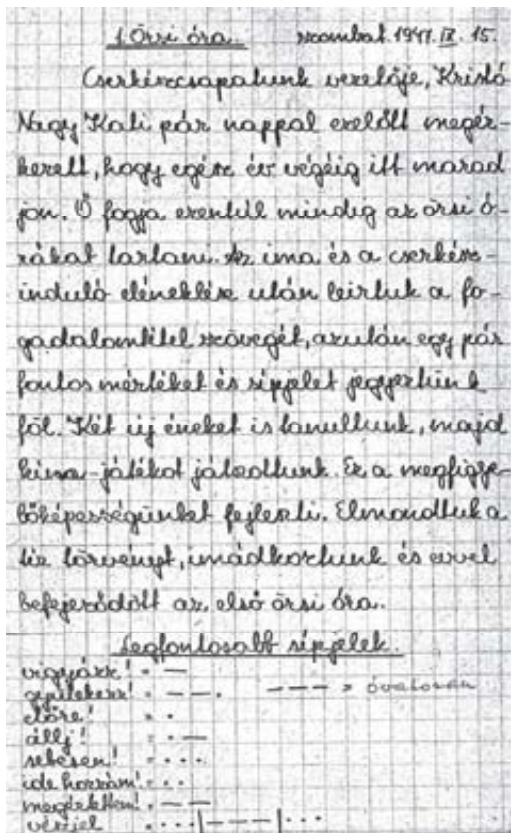
Kristó Katyi indítványára csináltunk egy plakátújságot, a *Mákvirág*ot. Katyi rajzolt bele először, majd amikor ő kivándorolt, Buza Mrika folytatta az illusztrálást, és mi meg mindenféle szépet és jót, szellemeskedést, komoly és komolytalan dolgokat írtunk bele. Katyi gyönyörűen rajzolt. Remek keze volt. Ő illusztrálta az első Leánycserkész könyvet is, amit 1962-ben Garfield, New Jerseyben kiadtak.

1947. végén volt egy komoly cserkészmunkánk: a téli tüzelőnk betakarítása. A város egy egész hegyoldalt letisztított és a földön heverő gallyakat mi vállaltuk, hogy betakarítjuk. Igen kemény munka volt. Szúrt, horzsolt a sok fa, nehezek voltak a vastag, hosszú ágak, összegabalyodtak, összeakadtak. De több órán keresztül izzadtunk, dolgoztunk és lehoztunk mindent az útra, ahonnan aztán szekérrel behozták az iskolába.

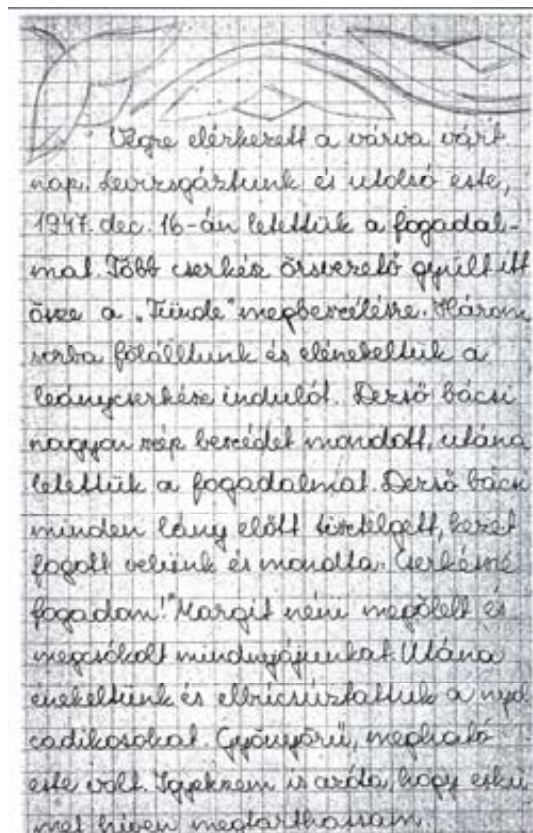
Egy másik cserkészkeretbe bújtatott tevékenységünk volt, amikor 1948. június 13-án a „Tag der Jugend” keretében Rosenheimben, sok német ifjúsági csoport között, mint egyetlen idegen csapat felléptünk. Cserkészegyenruhánk nem volt, én fehér blúzban, hosszú nadrágban és zöld cserkésznyakkendővel szóló kanásztáncot jártam. Rajtam kívül volt még szóló és duett csárdás, díszpalotás, magyar kánon. Kítettünk magunkért, nagy tetszést arattunk, sőt egy villanyvasalót is kaptunk jutalmul, ami akkor igen nagy dolog volt.

Tirczka Éva bemutatja a kanásztáncot Rosenheimben.

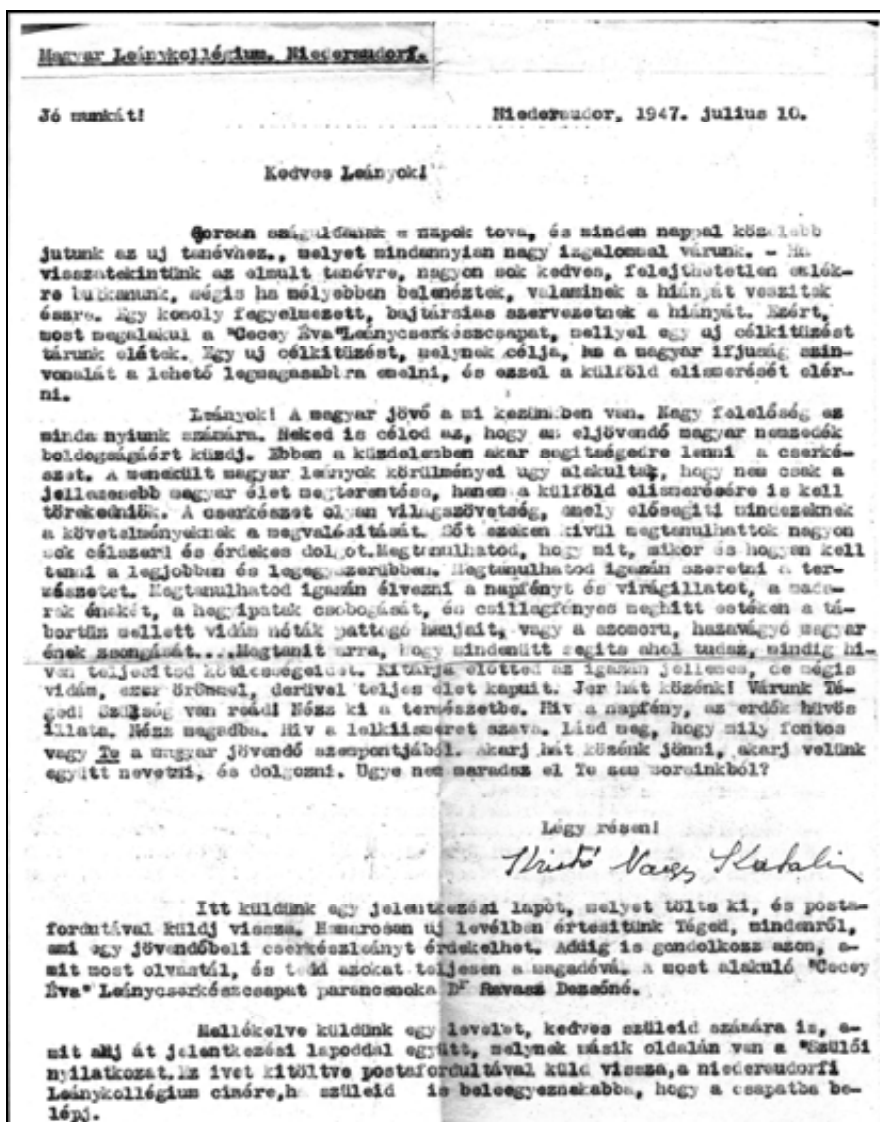

Balla Éva cserkésznaplójából

Fogadalmiétel, 1947. dec.16.

Másolat Kristó Nagy Katyi eredeti leveléről, amit 1947. július 10-én küldött a diákoknak.

"Cecey Éva" Leánycserkészcsapat.
Niederaudorf. Post Oberaudorf.
Schulheim Alpenhof.
Hr. Rosenheim 13. b.
Mag. Mädchenkollégium

In Tel.

Piroska und Nora Hegedűs

A feladó: a Cecey Éva Leánycserkészcsapat.

Margit néni levele

Magyar Leánykollegium, Niederaudorf.

Jó munkát!

Niederaudorf, 1947, július, 11.

Kedves Szülők!

A mai idők küzdelmei között sokkal több és nagyobb nehézséggel kell a szülőknek megküdeniük, mint a békeidők nyugalmas éveiben. A lágerekben, vagy egyszobás albérlési lakásokban, a mindennapi kenyérért való küzdelemben, a mindennapi élet állandó lekötöttsége mellett, nem is lehet olyan ideális nevelést adni, mint egy kiegyensúlyozott, egy békés nyugodt élet, egy tágas otthon kezei között. Mégis a szülők mindent megtesznek gyermekeik nevelése érdekében. Szinte emberfeletti az a küzdelem, melyet az idők nehézségeivel folytatnak. Ebben a küzdelemben akar a szülők segítségére lenni a cserkészlet. A cserkészmozgalom célja, hogy bevezesse az ifjúságot, kifejlessze a közösségi érzést, megteremtse a leányok lelkében az erkölcsös családi életre való felkészültséget, fokozza az akaratot, az cserkésztevényt megtartásával jellemes életre neveljen, kifejlessze a magyar ifjúságban a magyarság érzését, és mindennel kivívja a külföld elismerését. Célja az is, hogy az ifjúság körül teremtsen egy olyan boldog, vidám légkört, melyben az ifjú lányok könnyebben megküzdjen a mai nehéz idők harcát.

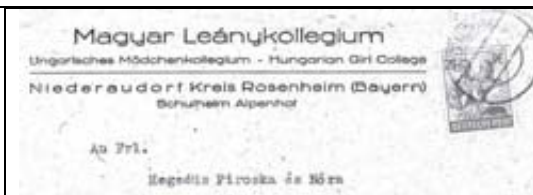
A most alakuló "Cecey Éva" Leánycserkészcsapat ennek az eszméket és elgondolásokat a niederaudorfi Leánykollegium tanulóira akarja alkalmazni, és segítő kezét nyújt a szülők felé is. Kérjük a szülőket, engedjék leányaikat a lilomos cserkészleányok sorába állni. Kérjük a mellékelt "Szülői Nyilatkozatot" kitöltve postafordultával visszaküldeni a következő címre:

"Cecey Éva" Leánycserkészcsapat.

Niederaudorf, Post Oberaudorf,
Ungarisches Mädchenkollegium.
 Schilheim Alpenhof, Kr. Rosenheim, 13/b.

Légy résen!

Dr. Hans Beger
Christa Mary Katalin

RADNAY ANIKÓ

Szép emlékeim közé tartozik a cserkészzet. Nem annyira a hegymászások, amiből szintén volt egy pár. Hiszitek vagy nem, de én nagyon is élveztem, mikor kijártunk az erdőkbe fát vágni, tüzelőnek.

FINKEY LILLA

Egy német Jugendtag alkalmával meghívták iskolánkat is Rosenheimbe. Végigvonultunk a városon a német ifjúsággal énekelve. Rajtunk kívül még ukrán cserkészek voltak a menetben, mind fiúk. Azok gyönyörűen énekeltek. Mi lányok közel sem voltunk az ő erős hangjaikhoz. Mindnyájan a sportpályára vonultunk be, ahol a különböző csoportok szerepeltek. Mi is megint előadtuk a palotás táncunkat, énekeltünk, persze magyarul is. A sok némettől nagy tapsot kaptunk, de mivel a „cserkész nem tapsol,” legalábbis akkor azt mondták, az ukrán fiú csapat taps helyett elkezdett huj-huj hajrázni. Műsor után ebédet adtak, de nekünk nem voltak csajkáink, semmiféle edényünk. Az ukrán fiúk jöttek segítségünkre. Miután ők ettek, csajkáikat kölcsön adták nekünk.

Czihy Kati beszélt nekem a rosenheimi Jugendtagról, amiről már én is írtam. Ő is emlékszik arra, hogy végigvonultunk a városon a sportpályára, ahol szerepeltünk, táncoltuk a palotást. S akiket a tánchoz fiúknak akartak öltöztetni, azokra nem ment rá a nadrág, ő róla meg leesett, mert ő olyan vékony volt. Nem tudom, milyen nadrágról beszél, honnan vettünk mi fiú nadrágokat?

DRÁVETZKY MÁRTA

A második félév legnagyobb eseménye a cserkészzet megszervezése volt az intézetben. A Magyarországon betiltott cserkészmozgalom a menekülttáborokban újra megalakult, a nyári szabadság alatt Kristó Nagy Kati elvégezte a cserkészvezetői tábort és többek segítségével az intézetben is megszervezte a cserkészzetet. Nagy örömmel és idealizmussal követtük őt a Cecey Éva leánycserkészcsapat tagjaként. A cserkészzet egyik fontos alapköve a felebaráti szeretet fontossága, az, hogy mindenkit lehet szeretni, mindenkivel lehet jó barátságban lenni. Az ideától áthatva elhatároztam, hogy ezt én is kipróbálom. Az intézetben volt egy első kislány, akit az első perctől fogva nem találtam szimpatikusnak, ami kétoldali volt, így valahányszor alkalom nyílt, csípős megjegyzésekkel illlettük egymást. Cserkész-i idealizmustól áthatva megpróbáltam barátságosan közeledni felé, ami visszhangra talált és az év végére legjobb barátnők lettünk. Ezt az életem folyamán más alkalommal is kipróbáltam, legtöbb esetben sikeresen.

FINKEY LILLA

Cserkészeknek is fel lettünk avatva. Buza Marika, Tirczka Éva voltak az őrsvezetők. Bodnár Gábor és még pár nagycserkész meglátogatott minket.

PETRES JUDIT mamájának írt leveléből

...A cserkészzet most teljes erővel dühöng. Mindenfelét kitalálnak, ami egészbe véve nagyon kedves és helyes, és időnként még szórakoztató is. Mióta cserkész-jelöltek vagyunk, azóta nem poroszkálunk az úton, ha valahova megyünk, hanem mindig szépen masírozunk, ami kifelé nagyon jó hatást kelt. Befelé nem mindig, mert ha nagyon fáradtak vagyunk, akkor morgunk a tempó miatt, mire Tirczka Éva felszólal: hallgass, anya! Hogy ti mit tudtok összenyafogni, azt ép észszel nem lehet elviselni...

Képzeld, tegnap volt az első tábortüziünk. Olyan nagyon szép volt. Fél kilenc felé kezdtük, már jó sötét volt és az a rengeteg szikra csak úgy szállt a sötétben. Saját gyűjtésű fánkából raktuk a tüzet. Sajnos ilyen luxust nem engedhetünk meg magunknak mindennap, mert a fakészletünk nem bírná ki.

RADNAY ANIKÓ

Miután a cserkészlet elindult, csodálatosképpen még a nagylányok is valamennyire észrevettek, főleg Kristó-Nagy Katyi és őrsvezetőnk, Mariann. Én a Pipacs Őrsben voltam. A kiscserkészsé avatásom még a mai napig is nagyon is az emlékezetemben van. Nekem rendkívül tetszett a Morze, persze mint minden, ha az ember valamit szeret, jól is tudja csinálni. Katyi is és Mariann is mindig megdicsérték.

Az egyetlen tábor, amin én is résztvettem, 1948-ban volt, de hogy ez júliusban Mittenwaldban a nemzetközi tábor, vagy augusztusban a plattlingi nagytábor volt, arra már nem emlékszem. Amit még ma is tisztán látok magam előtt, az a kis erdő, amelyik egyik oldalán a lánycserkészek, a másik oldalán pedig a fiúcserkészek sátrai voltak felhúzva. Reggelenként zászlófelvonás mindig a fiúknál, miután a reggeli nálunk a lányoknál, ahol a konyha is volt.

Ami a razziákat illeti, az örökké éhes fiúcserkészek éjnek idején rendszeresen keresték fel a konyhát. Egy ízben a sátorba, ahol én aludtam, besurrant egy pár fiú és ellopták (kölcson vitték) ruháinkat, amiben aztán másnap megjelentek reggelizni. Nekem volt egy fehér ruhám, piros rátéttel, amiben Papp Gábor (mindenki úgy ismerte, hogy a „Papp Mazsola”) jelent meg. Ezeknek a razziáknak aztán az volt az eredménye, hogy minden éjjel be lett osztva egy pár cserkészlány éjjeli őrsegre, persze nagylányok kíséretében.

A tábortüzeket szintén mindig nagyon élveztük, hol a fiúknál, hol a lányoknál volt megtartva.

Miután a tábornak vége volt, Papp Gábor elkérte a címemet. Gábor passauai volt. Tudván, hogy én mennyire élveztem a morzét, felkeresett Morzéval írt soraival, amelyekre én örömmel szintén válaszoltam. Sűrűn ment a Morzéval írt levelezés. 1949-ben, ha jól emlékszem, úgy valahogy októberben lehetett, amikor átbiciklizett Passauból Handlabra, ahol mi éltünk. Eljött elbúcsúzni. Édesanyjával és két nővérével megkapták USA-ba a kivándorlási engedélyt. Miután kiérkeztek az USA-ba, még váltottunk egy pár levelet, így Gábor is tudta, hogy minket pedig a sors 1950 szeptemberében Ausztráliába vetett.

Én, hogy a nyelvet minél előbb megtanuljam, 1951-ben az itteni Sacré Coeur-nek egyik vidéki városában lévő intézetébe lettem beadva, bennlakónak. Gábortól ebben az intézetben kaptam utolsó levelét. Ha jól tudom, Gáborék valahol Clevelandban kötöttek ki. Gábor még a Columbia Academy-re járt, ahonnét küldött is fényképeket, amelyek a mai napig megvannak.

Bizony én is teljesen tudatában vagyok, hogy milyen óriási ajándéka volt életünknek minden niederi kapcsolat, ami a mai napig is velünk van.

MARKÓ MARIKA naplójából, 1948. március 13.

Órsi összejövetelt tartottunk, nagyon is családi összejövetelt. Oly bensőséges meleg hangulat volt, megmondtuk egymásról a véleményünket, problémákat beszéltünk meg és elhatároztuk, hogy nagyon komolyan fogjuk venni a lelkigyakorlatot. Ezentúl minden hétre új jelszónk lesz és meg fogunk javulni, önmagunkat fogjuk nevelni. Meglesz az eredménye, abban biztos vagyok. És ha ezt elérjük, megvalósítottuk az ideális leánycserkészletet. Mert mi más lehetne

a cél, mint családi keretek között a nemesebbé válásra segíteni egymást! Nem a morse és az akadályverseny a lényeg, hanem a leányideálhoz hasonlónak lenni, vagyis erőnkhez képest küzdeni hibáink ellen. Ha minden család-összejövetel így sikerülne, mint a mai! Ma már megtaláltam a vigasztalást és örömet, amire úgy vágytam a cserkészeten.

1948. május 26. Nagyszerű az új próbatervünk, sok újdonság van benne és a leánycserkész ideált a legjobban megközelítheti az, aki valóban komolyan dolgozik az önnevelésen és betartja az egyes próbák pontjait. Azt hiszem elég, ha a jelszavunkat leírom, mert ez mindent kifejez. Visszamosolyogni mindenre, visszamosolyogni az Istenre. (Mécs) Csak sikerülne megvalósítanom!

PETRES ZSUZSA

Egy régi Anyunak írt levelemből látom, hogy már 12 éves koromban cserkész voltam, ahogyan írtam Anyunak, „a muskátli családba tartozom.” Persze ahol Buza Mari jelen volt, ott nem volt kiút és mindenki cserkészkedett.

BUZA MARI

Már Nieder előtt is cserkész voltam. 1947. augusztus 20-án, az altöttingi magyar zarándoklaton találkoztunk először a pfarrkircheni cserkészfiúkkal és Bodnár Gáborral. Az öcsém rögtön közéjük állt; a barakktáborunkból Jámbor Pali is csatlakozott és egy pár héten belül megalakult Kosslernban a 18. sz. Széchenyi István vegyes cserkészcsapat. A leányőrsöt én vezettem. Az őrsömben volt Jámbor Ági is, aki később Bodnár Gábor felesége lett.

Részt vettem az első guttenburgi Leánycserkész Zetőképző táboron 1947. okt. 28 - nov. 4-ig. A tábor Gróf Teleki Katalin vezette. Kiképzőink fiúcserekészek voltak: Bodnár Gábor, Kőváry Lajos, Rónay Tamás, lovag Weisz Zoltán, Beodray Ferenc, Bernhard Béla. Velünk volt nt. Kótai Zoltán, a vatikáni misszió magyar delegátusa is. A tábor utolsó éjszakáján alakult meg a „Tundra” (amit aztán „Tündé”-re helyesbítettünk), leánycserkész vezetői gárda. Tagjai: Bárány Gréti, Berlányi Mária, Falvy Márta, Jámbor Ágnes, Kristó Nagy Katyi, Markó Marika, Mayer Picu, Medzihradsky Marianne, Pettendy Katalin, Rónay Klára, Mariann. A fiúcserekészeknél már létezett a „Hontalan Sasok” vezetői törzs.

1947. november végén Kristó Katyi hívására Niederaudorfba mentem „Tünde” találkozóra. A leánycserkészlet célkitűzéseiről, kiképzéséről, próbarendszeréről, ruházatáról tárgyaltunk két napon át. Úgy emlékszem, hogy a Hontalan Sasok közül is jelen volt valaki. Magyarországon a Leánycserkészlet programja nagyban különbözött a fiúkétól, bár a törvényeink ugyanazok voltak, de a kiképzési anyag más volt. A ruházatunk is különbözött, még a nyakkendőt is másként kötöttük. Őrs-kifejezés helyett család, őrsvezető helyett családvezető volt.

A többi tábor, amelyeken ezekben az időkben résztvettem:

1947. november. Passau-Waldwerke akadályverseny.

1948. április. Két napos szervezési megbeszélés Plattlingban (ide már Niederből mentem).

1948. július. Mittenwald II, nemzetközi tábor.

1948. augusztus 17-27. Plattlingi nagytábor.

1948. VIII. 27 - IX. 4. Irlbach, 4. sz. Leány VK tábor, ahol segédtiszti képeztést kaptam

1948. április. Landshuti országos cserkésztalálkozó. Niederből többen részt vettünk Kovács dirivel és Mária nénivel.

1949. január. Bergeni téli tábor

1949. május. Pfarrkircheni ukrán-magyar akadályverseny.

Miután Kristó Katyi kivándorolt Venezuelába az 1948. iskolaév végén, én vettem át a niederi 32. Cecey Éva lcs. vezetését. Akkor már Reisachban voltunk, a kolostorban.

Körülbelül 30 tagja volt a csapatnak, öt órbe osztva: Mákvirág, Búzavirág, Pipacs, Tulipán és Muskáti. Plakátújságunk, a Mákvirág díszítése Kristó Katyi műve volt. Mikor ő elment, én rajzoltam tovább.

A reisachi cserkészmunkáról nagyon kevésre emlékszem, mert valószínűleg nagyon keveset is csináltunk. Mivel ott már én voltam a parancsnok, engem vonhattok ezért felelősségre. Egyes csapat-összejövetelre emlékszem, ahol a cserkésztvörvényeket tárgyaltuk, az önfegyelmézést tűztük ki célul, és egymást figyelmeztettük a hibáinkra. Egy ilyen megbeszélésen tudtam meg, hogy utálatosan falánk vagyok és feltűnően stréber. Megpróbáltam kiküszöbölni. Az esténkénti konyha-segítés Reisachban talán cserkész kezdeményezés volt, amikor nótázva hámoztuk a krumplit, szemeztük a babot, vagy zöldséget aprítottunk. Ezeken én nagyon sokszor résztvettem.

HEGEDŰS NÓRA

Volt továbbra is cserkészzet, nemcsak 1948-49-ben, hanem a következő évben is. Valahonnan előkerült az őrsi naplóm, amely szerint 1948 őszén több őrsi órát tartottunk. Balla Éva őrsében voltam. Rendszeresen beszélgettünk a cserkészzet céljáról, a cserkésztvörvényekről, amelyek alapján élünk. Rengeteg népdalt tanultunk, szerettünk énekelni. Egyik kedvenc játékunkat, a Kim játékot, ami fejleszti megfigyelő képességünket, majdnem minden összejövetelen játszottuk.

Köveltük a központi cserkészszövetség programját is. Akadályversenyre készültünk fel, gyakoroltuk a cserkész csomók csomózását, megtanultuk az útjeleket és egy pár sípjelet, amit az akadályversenyen fel tudunk használni. Éva elsősegélynyújtásról magyarázott, amit ki is próbáltunk Zsuzsikán, családunk legújabb tagján.

A „Hiszekegy” elmondásával kezdtük és a cserkészinduló, és csapatinduló éneklésével fejeztük be az összejöveleteket.

32. Cecey Éva Leánycserkészcsapat indulója

A nagy bajor hegyek alatt
Van egy kicsi falucska
Oda járunk iskolába
Magyar kollégiumba.

Magyar lányok,
Diáklányok vagyunk mi.
Cecey Éva cserkészcsapat
Vidám cserkészlányai.

Fenn a magas tiszta égről
Nevet ránk a napsugár.
Cserkészajkról száll az ének
Daltól hangos a határ.

Nyujtsd ki felém
Cserkészpajtás a kezed
Fogjunk össze szeretettel
Százszor könnyebb az élet.

Parancsnokunk Mária néni
Jaj, de nagyon szeretünk.
Nagy örömmel, szeretettel
Dobban feléd a szívünk.

A jó Isten nagyon sokszor
Áldjon meg.
Hogy jó szívvel, cserkész szívvel
Vezethessél bennünket.

Az 1948. 11. 25. őrsi összejövetelen énekeltük először. Szerző ismeretlen.

1949. III. 21-én Kristó Katyinak írt levelemből:

A cserkészzet egyelőre fel van függesztve. Piri, Balla Éva még húsvét előtt Buza Marika csapatvezetőnkkel elmennek őrsvetítő kiképző táborra. Mi szellemiekben az órákon megkapunk majdnem mindent, amit egy cserkésznek tudnia kell. A nyáron lesz a gyakorlati kiképzés. Ez most a leghelyesebb, mert most is annyi tanulnivalónk van, mint mikor négy hónapig tanultuk egy teljes év anyagát.

1949 őszén Almássy Béla lett az új csapatparancsnokunk. A kiképzett őrsvetítőink nem jöttek vissza az iskolába, vagy kivándoroltak, vagy várták a behívást. Újakat kellett kiképezni. Erre csak 1950 tavaszán került sor, amikor négyen, nővérem Piroska, Király Éva, Kováts Gabi és én részt vettünk a saldenburgi cserkészvezető táboron. Sajnos kiképzésünk után csak pár cserkész-összejövetelt tudtunk tartani. Húsvét után Almássy Béla már nem jött vissza az iskolába, ő is kivándorolt. Román dirí Pirit bízta meg a csapatvezetésével. Kérdemelte, kiválóan végezte el a saldenburgi kiképzést és nagy lelkesedéssel igyekezett újraéleszteni a niederi cserkészzetet.

Naplóm szerint az év vége előtt alkalmam volt három őrsi összejövetelt tartani. Budai Mária, Liska Éva, Mayer Teréz, Román Katalin és Román Péter voltak őrösöm tagjai.

A saldenburgi cserkészvezető tábor
1950. IV. 7.

A saldenburgi cserkészvezetőképző tábor, 1950. 4. 1-8.

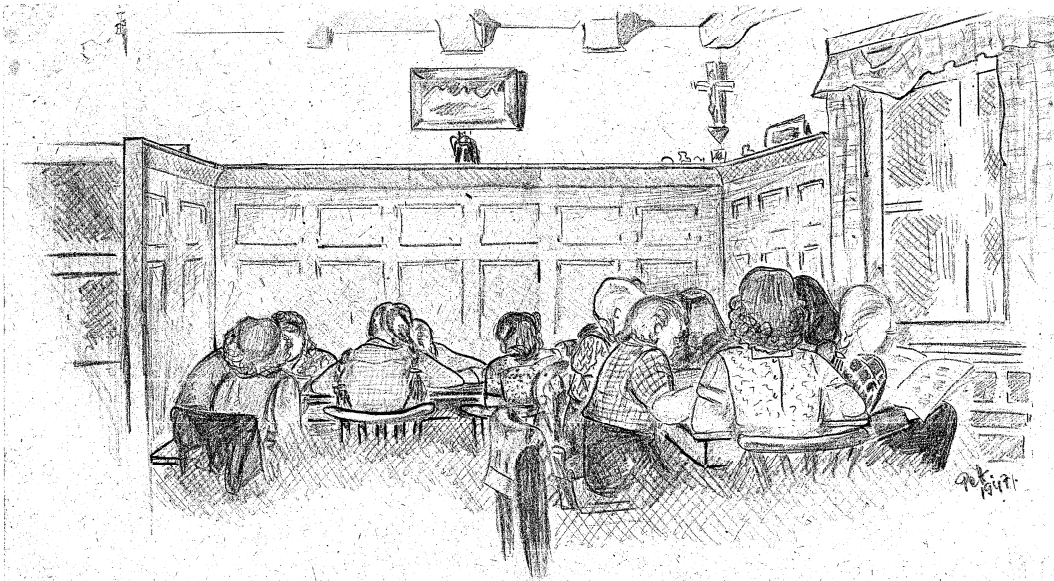
Emlékkönyvek, társaslapok

HEGEDŰS NÓRA

Emlékek elhalványulnak. Iskolánk története megírásához nagy segítség volt az emlékkönyvünk. Ez volt az egyik eszköz, amelynek segítségével összeállítottuk, ki mikor tanult az Alpenhofban vagy a reisachi kolostorban. Segítettek az aláírások a társaslapokon, az évvégi búcsúsorok, aláírásokkal, dátumokkal ellátva. Óriási segítő eszközök. A másik, ami segíthette volna memóriánkat, teljesen hiányzott az 1947-es iskolaévből. Ebből az időből egyetlen fényképünk sincs. Művészi tehetséggel rendelkező diáktársaink ezt a hiányt is pótolták. Remek rajzokat készítettek, amelyek közül párat mellékelek. Segítségével emlékeink megmaradtak.

Csaba Gabi műve az Alpenhofról

Szilencium Niederaudorfban.

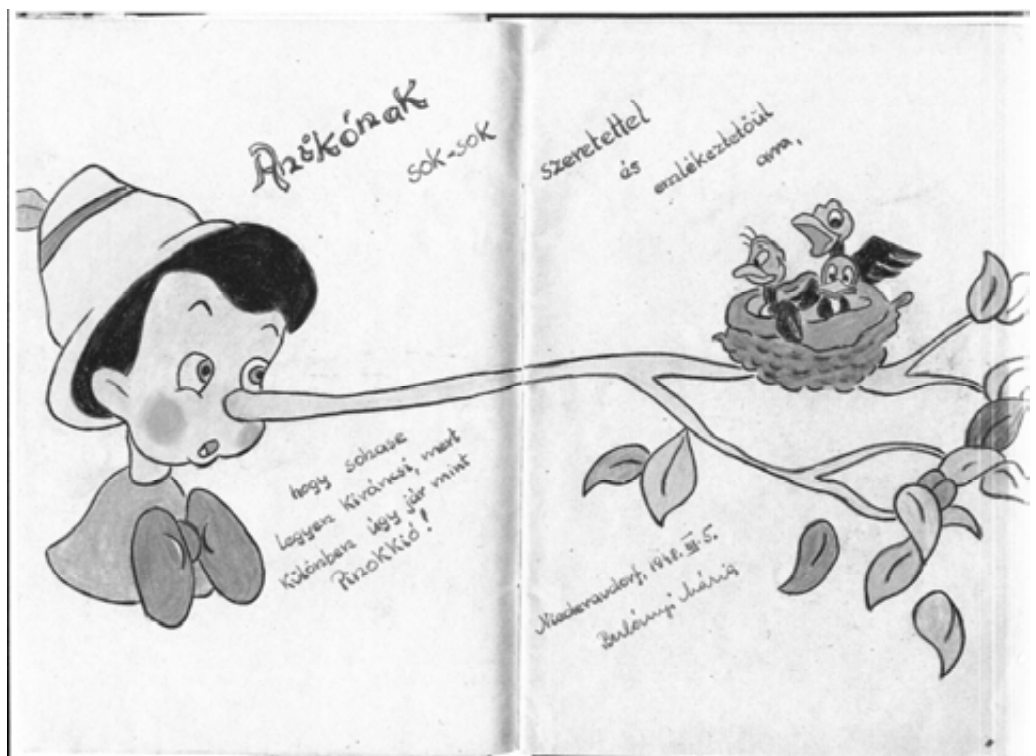
Pettendy Kati megörökítette a felsősöket szilencium alatt 1947-ben az Alpenhof ebédlő-tantermében. Ez az egyetlen „képünk” a 47-es időkből.

Mélynádasy Tóni rajza.

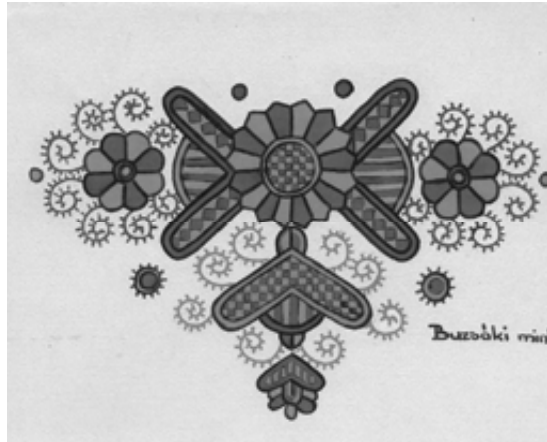
Váczy Pancsi műve.

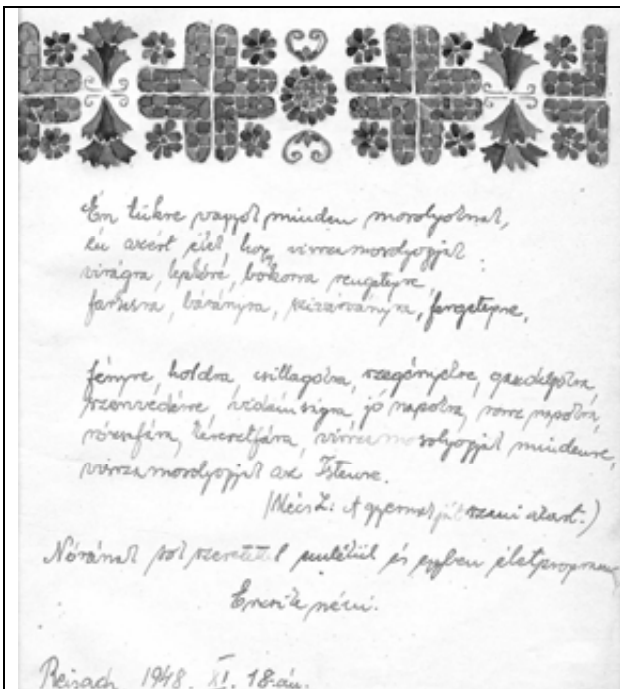
Radnay Anikó messze Ausztráliából e-mailen elküldte Berlányi Mária remekművét.

Pettendy Kati kedves rajza.

Markó Marikától Kristó Nagy Katyi mintái
közül.

Kovács Erzsike nénitől emlékül és életprogramul.

Katyi megosztotta velünk tehetségét és anyagát. Többünket tanított magyar népi hímzésmintákra. Tőle tanulta Marika a buzsáki, majd sárközi, matyó és kalotaszegi mintákat. Festékét is megosztotta. Marika gyakran felhasználta ezeket a mintákat ajándékok készítésére.

Az emlékkönyv alkalmas volt arra is, hogy művészi tehetségüket valamilyen módon bemutassák. Szébbnél szebb rajzok készültek, amelyek vidámbbá is tették emlékkönyvünket.

Maradandó élvezetet nyújtott az emlékkönyv. Verseskötetünk nem volt, papírunk sem sok. Tanáraink és barátaink kedvenc versei megmaradtak emlékkönyvünkben. Üzeneteik útravalót adtak.

Képeslapokon és az emlékkönyvünkben levő társaslapokon levő aláírások alátámasztották az emlékezetünkben összeállított, az iskolánkban tanuló diákok listáját.

1947 tavaszán, Petres Judithtól

1947. 5. 29. Markó Mariától

1948 tavaszán, a nymphenburgi kirándulásról, Dax Nusitól.

1948 őszén, a tatzelwurmi kirándulásról, Petres Zsuzsától.

Emlékezünk diáktársainkra, tanárainkra, élményeinkre

BUZA MARIKA

Emlékeztek, hatos hálósok arra, amikor Picu bejött a hálóba, elkiáltotta magát, hogy gyerekek, olyan szerelmes vagyok! Levetette magát az ágyára és az ágy összedűlt. Vagy amikor Almay Anikó beleült egy lavór vízbe, amit valaki az ő ágyára tett le. Mi mindnyájan neveltünk rajta, de ő halálosan el volt keseredve. Vagy emlékeztek még, amikor az alsó hálóban letörött a mosdókagyló és a hálót elöntötte a víz? Mi meg mint majmok ugrándoztunk ágyról ágyra, míg a Dirí hordta vödörszámra ki a vizet és dugdosta be a törött vízcsövet.

BALLA ÉVA

A 42 lány közül nyolcan voltunk Évák, ami elég sok zavart okozott, így többen más becenevet kaptunk. Tirczka, Bonyhay és Király Éva megtartották a nevüket, Gruber Éva Vica lett, Hochenburger Éva Hochenka, Mészáros Éva a kis Mészáros, Csia Évából Csiusz lett, belőlem Ballából Ballusz. Még a mai napig is, ötven egynehány év után, mindenki annak hív. Nem álltunk meg az Éváknál. Csaba Kláriból Csabusz lett, Kozányi Katiból Koci, Czihy Katiból Czihyke, Markó Marikából Markóci, Várhelyi Marikát Mária néni valami oknál fogva Dagi Mártának hívta. Szegény se Dagi nem volt, se Márta, de azért hallgatott arra a névre is. Hadady Magda erdélyi volt és zamatos székely kifejezéseket használt, őt szegényt meg Rusnyának keresztelték el. Király Éva húgának a mai napig nem tudjuk az igazi nevét, mindenki csak Nünükének szólította. Volt több testvérpár is: Czihy Kati és Babi (Teréz), Hegedűs Piri és Nóri, Hochenburger Éva és Márka, Petres Jutka és Zsuzsa, Renkey Magi (Margit) és Marica, Szűcs Mariann és Zsuzsika, a három Váczy lány Munci (Margit), Pancsi (Anna) és Ducika (Magda). Következő évben jött még Csaba Klári öccse Zsolt és az én húgom, Marika.

Nagy szomorúságunkra 1948 tavaszán megtudtuk, hogy Rusnya csak a tanév végéig marad velünk, azután kivándorol Amerikába a szüleivel. Remek humorát és székelyes beszédét nagyon élveztük. Mi mind „anyak” voltunk, mások meg „leánkák és legénkék”, a krumpli „pityóka”, a csúnya meg „rusnya”. Tirczka Éva, Vaszary Piri unokahúga, a nagy cserkész, meg beállított a „ló jó” kifejezéssel. Renkey Marica, mikor vigasztalt valakit, azt mondta, hogy „gyere ide, anya, gurulj a tüdőmre!” Az irodalmi nyelv mellett sok más érdekességet összeszedtünk. Szerencsére Dirí és Erzsike néni nem bánták, nevettek velünk együtt.

Amiért irigyeltük Katit, az a fekete göndör haja volt. „Czihy Kati olyan, mint egy fogvájó, diétázik, diétája pókháló, büntetésből Waller levest repetál, miközben a göndör haja égne áll.” Ezt a versikét írta róla Kristó Nagy Kati Mikulásra és ez nagyon találó volt. Katyi hetedikes volt akkor, nagy cserkész és gyönyörűen rajzolt. Mindig kész volt segíteni mindenkinek, ő írt Mikulásra minden lányról és az egész tanári karról humoros kis verseket.

Volt ott egy „Csibi” nevű leányzó is, akinek a vezetéknevére nem emlékszik senki, csak arra, hogy amikor Ravasz diri hívta őket „agytornázni”, Csibi kijelentette, hogy ő nem tud menni, mert nem régen vették ki a vakbelét. Kati szerint a Csibike elég hamar leszerepelt, csak néhány hétig volt ott.

Reisachban egy ideig volt velünk egy Seidl Mary nevű lány is, aki nagy derűségünkre teniszrakettel állított be, mert úgy hallotta, hogy nálunk jó pálya van. Felvilágosítottuk, hogy még ha volna is, nem érnénk rá játszani, mert sok a tanulni való. Mary volt az egyetlen, akinek nem tetszett az internátusi élet. Nem szeretett másokat

kiszolgálni, amikor hetes volt, morgott, hogy ha tudta volna, hogy itt mosogatni kell, elhozta volna a gumikesztyűjét. Mikor megtudta, hogy hetenként felváltva térden csúszva súroljuk fel a szobáinkat, végképp kétségbe esett. Ha ebédnél vagy vacsoránál valaki vizet kért, a hetesek mentek ki a folyosó végén levő csaphoz és poharaként hozták be, mert se kancsónk, se tálcánk nem volt. Mi voltunk legközelebb a csaphoz, így ez sem volt vészes, de a másik két tanterem hetesei bizony sokat rohangáltak. A „fiaink” nagyon rendesek és udvariasak voltak, próbáltak minél kevesebb munkát okozni nekünk, de már ők is megunták Mary finnyáskodását és panaszait. Iván kért vizet, Mary behozta, akkor Béla kért. Mire ő megkapta, Iván nyújtotta ismét a poharát. A két fiú betegre itta magát, csak hogy Maryvel kitoljanak. Nem emlékszem már, hogy kivándorlás vagy a sok bosszantgatás miatt Mary rövid idő után hazament.

Diószeghy Tibor nem volt velünk sokáig, de mi többiek a VII-VIII-ban nagyon jól összeszoktunk és megértettük egymást. Pettendy Katinak saját beceneve volt mindenki számára, ő az egyetlen, aki engem nem Ballusznak, hanem Ballucinak hív még most is. Töprengett, hogy hogyan lehetne Gaál Bélát becézni. Úgy döntött, Bélácska nem passzol rá, így németesen „Bélchennek” keresztelte. Tovább vitte a tréfát és különböző kacskaringós beleket kezdett rajzolni először csak papírra, később az osztályban a faltól elkezdve a szekrény oldaláig minden tele volt a Kati művészi Bélchen rajzaival. Sokat bolondoztunk, viszont komolyan vettük a tanulást.

VÁCZY PANCSI

Mi voltunk a lenézett alsósok. Munci és Bonyhay Éva akkor már az érettségire készültek és kicsit irigyeltük a felsősöket. A sok kényelmetlenség dacára soha nem voltunk lehangoltak, csak éhesek sokszor. A Wallerék főztek, amit tudtak, dehát az bizony nem volt elég. Sokat énekeltünk, játszottunk kint és mivel könyvünk alig volt, a jegyzeteinket kis füzetekbe írtuk és onnan tanultunk.

KOZÁNYI KATI

Most leírok egy kis történetet, talán erről nem is tudtok. Az Alpenhofban voltunk hárman is, akik már akkor cigiztünk. De csak úgy tudtuk azt cselekedni, hogy naponta délután mentünk „adorálni.” Persze a tanárok meg voltak hatva, hogy ilyen vallásosak vagyunk és csak Reisachban jött napvilágra bűnünk. Ugyanis Reisachban történt, hogy eltűntek holmik és a Dirí kérte, hogy mindenki jelentkezzen, akinek hiányzik valamije. Csaba Klári és én sok tanakvás után bejelentettük, hogy eltűnt a dohányunk. Akkor jöttek csak rá, hogy mit jelentett nálunk a vallásosság.

DAX NUSI

Oly sok emlék bukkan elő. Jó is, rossz is. Átlagban egyformán kezeltek bennünket, persze a tanárnőknak voltak kedvenceik, különösen Sári néninek. Erzsi néninek nem volt. Voltak leánycsoportok, akik egymás társaságát jobban kedvelték. Én mindig a gyöngébbet igyekeztem felkarolni. Például jött egy új leány, fantasztikusan ügyes volt a bicska használatában, de kés-villával nem. Így gyorsan beiktattam erre a módszerre, nehogy lenézzék. Ez a mai napig a mi titkunk. De bármi különbség volt, baj esetén mindannyian összetartottunk és egymás iránti szeretetünket mind a mai napig bebizonyítottuk és megtartottuk.

MARKÓ MARIKA

Míg az Alpenhofban volt az iskola, Édesanyám minden hónapban, és két alkalommal Édesapám is meglátogattak. Mikor egyik hónapban Édesanyám Bad Aiblingban volt fogkezelésen, Édesapám és nagybátyám Bandi jöttek helyette látogatóba. Maguk sültötte fasírozott húst hoztak ajándékba, aminek mikor megláttam, nagyon örültem, de megrágni nem lehetett. Prézli helyett grízben hempergették meg, de valami más baja is lehetett. Ők nem ettek otthon belőle, hogy többet hozhassanak nekem, így nem tudták, hogy nem nagyon jóra sikerült.

Zsebpénzt minden hónapban kaptam és élelmiszerpótlást is. Szalonnát, cukrot, tejport, amit feketepiacon vettek, hoztak. Ruhám az volt, amit Édesanyáméból lehetett alakítani, volt konyhafüggönyből varrt nyári szoknyám, orosz ejtőernyőből bármi más, ha kellett. Kedvenc nyári ruhám egy csíkos cseléddunyahuzatból készült. Landshutban egy magyar suszter csinált Édesapám Magyarországról hozott csizmabőréből bakancsot, meg volt még egy Nagymamától vett fekete lakkszandálom is. Édesanyám magas sarkú cipői sem neki, sem nekem nem voltak hasznunkra. A kabát, amit viseltem Anyuém volt, nem tudom hogy neki mi maradt. Nem éreztem, hogy hiányom volt valamiben is.

FINKEY LILLA

Egyik alkalommal szüleim és öcsém jöttek látogatóba. A környéken szétnézve, egy folyó partján mentünk végig. A folyó egyik részén kicsit kiszélesedett, úszóhelynek használták, ugródeszka is volt ott. Elmeséltem, hogy mire bukkantunk, mindenki fürödni vágyott és később elvezettem a társaságot oda. Párszor ott fürödtünk. Egyszer valaki ott-hagyta véletlenül a kombinéját a vízparton. Este már jöttek a német fiúk, egy botra kötve lobogtatták, mint egy zászlót.

BALLA ÉVA

Egyik sétánk alkalmával felfedeztünk egy patakot. Meleg délután lévén, levettük a cipőt, zoknit és belegyalogoltunk a jó hideg vízbe. Néhány merész leányzó jobban levetkőzött és beleült a vízbe, de hamarosan nagy vacogva ki is másztak. Másnap a falusi német fiúk nagy vigyorogva masíroztak az Alpenhof elé. Az egyik fiú kezében egy hosszú faágon egy intim női ruhadarab lógott. Miután a lányok között nem akadt gazdája, elvonultak, lengetve a zászlójukat.

FINKEY LILLA beszélgetése VÁRHELYI MÁRIÁVAL, akit Dagainak hívtunk.

Dagi említette, hogy szellemet idéztünk az Alpenhof mögött. Meg akartuk tudni, Hitler a mennyországban van-e? Egyszer-kétszer én is velük voltam. A felsőhálóban – én az alsóban voltam akkor – elrémisztő meséket mondtak el. Dagi lepedőben, mint szellem is ijesztgetett és éjszaka a félelemtől egyikük sem tudott aludni.

A Niederben eltöltött évek mai napig is felejthetetlen élményt jelentenek számomra, ahol egy életre szóló szerető és gondoskodó barátokra találtam. Német és amerikai iskolákban ezt nem találtam meg. A mai napig is összetartozunk, és ha kell, segítjük egymást. Oltfalvy Margit, mindnyájan tudjuk, öngyilkos lett. Három gyermeke igen nehéz helyzetben volt és Ballusztól hallottam, hogy Hernády Miklós többször is meglátogatta őket és még pénzzel is segítette. Margitot még életében is sokan segítették, amikor elvesztette férjét és megszületett a harmadik gyereke. 1965. V. 19-én írt leveléből: „...Jól esett, hogy a régi niederiek ebben a nehéz helyzetben nem hagytak egyedül, minden levél örömnapot jelent számomra. Írjál..., leveleiteket sokszor előveszem, hogy vigasztaló soraitokból erőt vegyek...”

Jól kijöttünk egymással, nem veszekedtünk, elnéztük egymás hibáit. Elmulattunk egymás viccein. Nem vagyok biztos benne, hogy Császár Zsuzsa, vagy valaki az ő osztályából egy fiúnak levelet küldött Magyarországra. A fiú hirdette, hogy levelezni szeretne magyar lánnyal, aki külföldön él. Sokan együtt ütöttünk össze egy levelet, amiben azt írtuk, hogy „magyar lány vagyok, de már nem beszélni jól magyar, nekem van görbe hajam és göndör orr. Tanulok magyar iskolában, magyart, németet és latint.” A levelet úgy fejeztük be: - Ich amo you.” Persze a levélre sohasem jött válasz. Sokszor elbolondoztunk így.

PETRES JUDITH

Egy szeretetsomagban valaki Olaszországból kis gyerekeknek szánt képes mesekönyvet kapott, természetesen olaszul. Ezeket Erzsike kapta meg. Latin tudásunkra, na meg a képekre alapozva, ezeket igyekeztük neki magyarra fordítani. Senkit sem ismertünk, aki olaszul beszélt, így a mai napig nem tudjuk, hogy valóban lefordítottuk-e ezeket, vagy pedig egészen új meséket költöttünk.

SZKLADÁNYI ÁGI

Amikor aztán átköltöztünk Reisachba, végre volt külön tantermünk. A Diri minden este más osztály tantermében vacsorázott a tanulókkal. Még jól emlékszem egy nevetséges alkalomra, amikor a Diri velünk vacsorázott. Természetesen az asztalfőn ült, tőle jobbra Hegedűs Piri. Főtt krumpli heringgel volt a vacsora. Pirivel szemben ültem én. Az ima után mindenki nekiállt a főtt krumplit először is szépen meghámozni, majd darabokra vágva, a heringet villára téve megenni. Piri beleszúrta a villáját a krumplibá, de a krumpli megcsúszott és a Diri tányérjába repült. Egy pillanatra síri csend lett, de ő csak elmosolyogta magát, mondva: köszönöm Piri, honnan tudta, hogy én valójában olyan éhes vagyok és nem adta vissza Pirinek a krumplit, hanem megette. Erre persze mindenki nagy hahotába tört ki.

KOZÁNYI KATI

Én is emlékszem arra a nevető epizódra, amit Piri emleget. Na meg mikor lefekvés után a Megay Oliva köhögött nekünk. Valami különleges módon tudott kérésre köhögni és mi mindannyian egymásután kértünk tőle egy ilyen szórakoztató köhögést. Persze, ez is kuncogással fejeződött be. Egyik alkalommal csak jön a kopogás Mária nénitől azzal, hogy „Oliva nekem is köhögj már egyet.” Ekkor jöttünk rá, hogy Mária néni is „human”.

Na meg mikor egyik este lefekvés után rájöttünk, mi négyen, Ballusz, Csabusz, kis Mészáros meg én, hogy nagyon éhesek vagyunk. Mindenki más aludt, csak mi nem tudtuk lehunyni szemünket a korgó gyomor miatt. A végén rájött Ballusz, hogy neki van egy darab kenyere, kis Mészárosnak meg volt egy doboz szardíniája. Viszont a hálóban nem lehetett enni, mivel Pertik Baba olyan beteg volt. Így aztán kimasírozottunk négyen a W.C.-be és ott elfogyasztottuk a szardíniát kenyérrel. Persze, ez is mind elég hangos kuncogással történt, mire aztán a végén Mária néni meg is jelent a W. C. ajtóban és már az arca is egy kérdőjel volt. Kis Mészáros meg az ő kis ártatlan arcával csak azt mondta: „hát mi csak ettünk”. Mária néni soha nem szólt erről senkinek.

Na meg aranyos kis Sári néni! Próbált nekünk matematikát tanítani de sajnos nem sok sikerrel. Fél óráig magyarázta a Pythagoras tételét siker nélkül. A végén megkérdezte, „értitek?”. Kórusban feleltük, hogy „nem”. „Na akkor buták vagytok” - mondta ő. Ezek után soha sem mertük mondani, hogy nem értünk valamit, inkább mentünk a Kovács dirihez, aki olyan pazarul elmagyarázott mindent, hogy még én is megértettem.

Sajnos, Ravasz né Margit nénivel nem a legjobb hangulatban váltunk el. Egyik látogató napon jött bátyám meg Kardos Laci látogatni. Valami nagy dráma volt a tanári

karban és így nem kaptunk kimenőt, ami nekünk, mármint Ballusznak, Csabusznak igen nagy megrázkódtatás volt, hogy nem mehetünk ki az állomásra fogadni a bátyámékat. Dezsőke ment el helyettünk. Én meg küldtem a bátyámnak Dezsőkével egy levelet, amiben leírtam, hogy milyen okból nem mehetek én ki az állomásra. Bizony engem nagyon is lesújtott ez a tény és nem éppen szépen festettem le a helyzetet. Sőt, Margit nénit sem. Azt hiszem egy bőszt kakashoz hasonlóan írtam róla. Dezsőke meg ezt a levelet odaadta az anyjának, így aztán nagy bajban voltam, kegyetlen nagy szidást kaptam és vége volt a barátságnak is. Pedig mai napig is nagy szeretettel gondolok a Ravasz házaspárra. Margit napkor, emlékszem, Kristó Katyi szerzeményével kívántunk Margit néninek boldog névnapot. Az ablakuk előtt sorakoztunk és énekeltük:

„Újra felvirradt Margit nap ünnepe, Szívünk jókívánságokkal van tele, Jó Isten éltesse sokáig még, Boldogság kísérje az életét, Virágok nyílnak lába nyomán, Kívánja sok kislány.”

A dallama az volt ami „O how we danced” avagy a „kis csónakom a Dunán rengedez”. Na de gondolom, ti is emlékeztek ezekre a kis történetekre. Irigyellek benneteket, hogy ti mind ott egy „csokorban” lehettek. Sajnos én itt Melbourne-ben csak egyedüli niederi vagyok. Nekem és bátyámnak minden vágyunk az volt, hogy az USA-ba vándoroljunk ki, de sajnos apám meg minél messzebb akart Európától menni. Mivel mi még kiskorúak voltunk, bebeszólásunk a dolgokba nem volt.

Nem tudom, ti emlékeztek-e rá, hogy Niederben volt nekünk lelki gyakorlat is, amit dr. Galló Géza tartott? Ő ide vándorolt ki és ki is lépett. Már ide úgy jött, hogy hozta a menyasszonyát is. Bizony igen nagy zavarban voltam mikor először találkoztam vele, mormogtam egy „dicsértessék”-et, de rögtön észre is vettem, hogy nem jól cselekedtem. Múlt évben halt meg, a felesége még él, mondhatom igen kellemes hölgy még ma is. Galló volt az, aki a lelkigyakorlat utáni gyónásnál mindenkit megkérdezett, hogy mi az, ami nem tetszik az iskolában? Azt hiszem mindannyian a cenzúrát emlegettük, mert csodálatosképpen, utána megszűnt, legalább is a szülők levelét nem cenzúrázták. Ez nekem pláne jól jött, mert egyszer a bátyám kis csomagban négy doboz cigit küldött! Mi is lett volna, ha azt a diriék felbontják?

MÉLYNÁDASY TÓNI

A Király-lányokra jól emlékszem, mert ők is Laufenban laktak. A papa az ottani gyógyszerárnak volt a vezetője. Ők a gyógyszerár fölött laktak. Sajnos, amikor kijöttek Amerikába, Kaliforniába mentek és elvesztették a kapcsolatot. Ez az én hibám volt, de ezen most már nem tudok segíteni.

Petres Jutkát még Laufenből ismertem. Azt mondta a lányoknak, hogy ő ismer engem és majd megtanít, hogyan kell a lányokkal beszélni. Mindig mondom, hogy „kezit csókolom” és bármit kérnek, meg kell tennem. Gyorsan tanultam. Csaba Gabi, akit ismertem még Münchenből, azt ajánlotta, hogy majd odajön hozzám és megcsókol. Egy tömeg lány összegyűlt. Egyszer csak Csaba Gabi oda fordult hozzám és megcsókolt. Mindenki nevetett, mert én egészen elpirultam. Csaba Gabi aztán egy másik fiúba volt szerelmes és mindig lestük, amikor a kolostor ajtajában csókolóztak.

Arra is emlékszem, hogy Fekete Páterrel, aki ismerte az összes magyar nótát, a kolostor ablaka alatt szerenádot adtunk a lányoknak.

NEMES MARIKA

I.-II. gimnáziumi évemet az 1948-1949. iskolai évben végeztem el. Osztályunk vagy öt személyből állt: Király Judith, Szabó Dóra, Petres Zsuzsa én és egy leányka, akinek a nevére már sajnos nem emlékszem, csak úgy, hogy „Bogyó”. Gyönyörű hely volt az a Niederaudorf, nagy hegyek közé befészkelte kis falucska.

Mivel egy ferences kolostornak az egyik szárnyában volt az iskolánk helysége, természetesen szép templom is volt helyben, csak lementünk a lépcsőn és már ott volt a templom.

Eszembe jutnak az ebédeink a nagy hosszú asztalnál, ahol mindenkinek megvolt a saját helye. Én a Diri jobboldalán ültem, szemben srégen Kölcsey Klárral. Utána Király Éva, Hochenburger Mária.

Bárány néni, Mária néni édesanyja főzött részünkre, a körülményekhez képest ízletes jó ételeket. Mária nénire úgy emlékszem vissza, mint a legkedvesebb tanárnőnkre. Ő ügyelt fel ránk. Igaz, régen voltak ezek, de emlékeimben végig megmaradtak.

PETRES ZSUZSA

Az én emlékeimben több humoros anekdota van. Például Markóci beteg állapota, amikor Diri kicipeltette a rétre a reisachi kolostor előtt ágyastul a napra, hogy meggyógyuljon, vagy amikor Kovács diri megszerenádoztatta velünk Marikát, vagy Hernády Miklós piros nadrágja, miután esőben átbiciklizett Reisachba, vagy Judit kozmás almaszós-z-főztje, amit a fiúk az emeleti ablakból adtak vissza. Ez akkor volt, mikor már nem volt szakácsnőnk. Csikesz Bélához való végtelen ragaszkodásunk, akit rajongva szerettünk, feleségestől, kisbabástól. A sétákra esténként, mikor énekeltük a falun keresztül, hogy „...ölni, ölni és rabolni...” A vasárnapi misékre a kolostor kis templomában, ahova szerintem még mindig kellene egy emléktáblát helyezni, hogy igen, itt voltak a magyar lányok, és itt énekeltek vasárnaponként. A sok szép kirándulásra, Nóra kedvességére irántam, Judit végtelen szeretetére, hiszen minden otthonról érkezett csomaghoz hozzá sem nyúlt, hagyta hogy én torkoskodjak belőle, amíg a készlet tartott.

Egy időben az alsós társaság bentlakóinak száma pontosan három volt. Balla Mária kedvenc barátnőm, Hajtsár Györgyi, nem éppen kedvenc barátnőm és jómagam. Egy hálószobában voltunk, a felsőszökökkel együtt éltünk. Györgyit örökre fürdetni akartuk azaz mosdatni, mert nem volt hajlandó. Persze a hideg őszi meg téli napokban hideg vízben nem volt éppen álom mosdani, de mi Marikával elhatároztuk, hogy ami muszáj, az meg is történik, meg is tettük és sikerült is. Lehet, hogy Györgyi nem bocsátott meg nekünk.

Az emlékek bizony ennyi idő után elködösödnek és csak kis képek maradnak meg. Emlékszem kis Kovács Erzsikére, az igazgató kislányára, milyen szemfüles, okos lányka volt. Tanítás alatt belopakodott a szobába, bemászott az asztal alá és ott üldögélt. Ha valaki megakadt a szaválásban, ő szépen folytatta kis cérna hangján ...

Később egy másik osztálytársnőm, Szabó Dóra volt, aki úgy írta alá magát emlékkönyvembe, hogy „ikred”. Dórral semmi kapcsolatunk nem volt éveken át, de Bárány Mária néni megadta a címét és most őt is ígekszem visszahozni a múltból. Sikerült.

SZABÓ DÓRA

Kovács dirivel kapcsolatban még egy nagyon világos emlékem van. Karácsony táján történhetett. Arra lettünk figyelmesek, hogy a folyosón nagy zűr van; valaki hangosan kiabál. Erre aztán mi mind kiszaladtunk a tanteremből és láttuk Kovács dirit egy lángba borult karácsonyfával a kezében. Rohant szobájukból a folyosó másik oldalára, ahol szerencsére egy vízcsap és valamilyen mosdómedence volt. Közben kiabálta, hogy: víz! víz!! Az ijedtségen túl

nem történt senkinek komolyabb baja. Bizony szerencsések voltunk, mert abban az időben igazi gyertyákkal díszítettük a karácsonyfáinkat, nem is gondolva milyen komoly tűzveszélyt jelentett ez a szokás.

KOVÁTS GABI

Szép emlékem van arról, hogy Hegedűs Pirivel Münchenben egy nemzetközi eseményen magyar táncot adtunk elő.

BALLA ÉVA

A kolostorban a hálóterem óriási volt. Huszonvalahány emeletes ágy mellett akár táncolni lehetett, annyi hely volt. Az ajtótól jobbra csak egy ágy volt két ablak között. Alul aludt Czihy Kati, fölül meg én. Ismét egyedül állt az ágyam, nem volt mibe kapaszkodnom. Már annyira hozzá voltam szokva, hogy még álmomban is föl tudtam volna tornászni magam. Szerettem nagyon a helyet, mert előttem volt az üres tér és a magasból láttam, mi ment végre az egész hálóban.

Egyik éjjel nagy sikoltozásra ébredtünk. Valaki gyorsan meggyújtotta a villanyt, és mindnyájan ámulva néztük, hogy Koci sikítózva hadakozik a párnájával. A végén azt is, meg a paplanját is kidobta az ágyból, és mint egy ugródeszkáról kinyújtott karokkal ő is kiugrott. Szerencsére a paplanján kötött ki és még nagyobb szerencséjére ő az alsó ágyban aludt, különben ki is törhette volna a nyakát. Miután kicsit magához tért, elmesélte, hogy álmában a templomban volt, de mivel falsul énekelt, a diri ledobta őt a kórusról. Sokáig derültünk ezen és a diri ünnepélyesen megígérte, hogy nem fog tettelegességhez folyamodni, akármilyen falsul is énekel Kocika. Nem is tudom, miért álmodott ilyesmit, mert mindig jó hallása volt.

Egy másik alkalommal valaki kiszedte a deszkákat Csusz ágyából és ő szegény magasról esett, de legalább szalmazsákostul, így nem ütötte meg magát.

Nekem is volt egy furcsa kalandom. Egyik este éppen hogy csak elaludtam, mikor éreztem, hogy valaki áll az ágyam előtt és rángatja a párnámat. Kérdeztem, hogy mit akarsz? De az illető csak állt ott és cibálta tovább a párnámat. A végén nagy mérgesen felültem, ekkor nyílt az ajtó és az egyik nyolcadikos jött be. Ők egy órával tovább maradhattak fent tanulni. A folyosóról jött világosság megmutatta a látogatómat. Egy nagy fehér imbolygó alak volt, aki, vagy ami, egyre kisebb lett és a végén a földön kúszva szétmállott, mint a füst. Ez volt életem első és remélem utolsó találkozása egy szellemmel. Rajtam kívül csak Petres Jutka látott egyet, de az sokkal ijesztőbb volt. Ő a betegszobában aludt és arra ébredt, hogy valaki föléje hajolt és ránehézkedett, alig tudott levegőt kapni. Nem is mert attól fogva senki ott aludni egyedül. Úgy látszik, valaki nem vette jó néven, hogy megzavartuk az öreg kolostor csendjét.

Karácsonyi szünet után húgom, Marika is jött velem. Örültem, hogy volt utazótársam a hosszú úton. Amint megérkeztünk a kolostorba és felmentünk az emeletre, kinyílt a Kovácsék szobájának az ajtaja és a diri egy égő karácsonyfával a kezében rohant a csaphoz és eresztette rá a vizet. Marikának így egy felejthetetlen első benyomása lett az „interről”. Petres Zsuzsával végezte az első és második gimnáziumot. Olyan jól összebarátkoztak, hogy jóformán csak este láttam a hálóban.

Kovács diri akkor töltötte be a harmincadik évét, ami nekünk, 16-17 éveseknek egy tisztelni való kor volt; ettől függetlenül nagyon „platonizáltunk”. Erzsike néni egy nap behozta a diri frissen mosott ingét és egy szék támlájára téve odatolta a cserépkályhánk elé száradni. Körbeálltuk mind a heten és nagy áhítatosan egymás után megérintettük. Koci egy gyufaskatulyába gyűjtötte a diri cigaretta csikkjeit, amelyeket a hamutartóból halászott ki. Vérszerződést kötöttünk, ami abból állt, hogy egy vacsora után, miután diri visszament a

szobájukba, mind a heten ittunk a poharából. Igyekeztük titokba tartani, de azt hiszem Erzsike néni tudott róla és mosolygott magában. Arról is tudott, hogy többen cigarettáztak, de nem szólt semmit. Akkor jöttünk rá, mikor az év Mikulásnapján mi VII-VIII-sok írtunk mindenkiről verseket. Erzsike néni mondta, hogy a Csabuszét hagyjuk, azt majd ő írja meg. Mai napig is emlékszem rá:

„Hálószoza egy sarkában olympuszi magasságban lakozik a Klárka.

Földi lény őt nem láthatja, égi lényét eltakarja egy nagy misztikus csoda:

Felhő? ... Vagy füstkarika?”

A kolostor templomában volt egy fali bemélyedés egy mécsessel megvilágított Mária szoborral, ahová gyakran lejárunk egy rövid kis imára. Klári, Koci, Vica és a kis Mészáros is eljáratk „adorálni”, de náluk az egy kicsit mást jelentett. Ők a templom melletti bokor mögé mentek „bagózni.” Gondolom, diriék tudtak erről is, de szemet hunytak felette. Megértőek voltak, amit nagyon értékeltünk és igyekeztünk nem sok gondot okozni nekik, ami azt hiszem, sikerült is, mert ők is élvezték az ottlétet.

1949 húsvétján mindenki hazament, de nekünk Marikával nem volt érdemes azért a pár napért a hosszú utat megtennünk, így mi ott maradtunk, a két Hochenburger szintén (a két idősebb Éva, a két fiatalabb Marika). Gaál Béla és Kardos Laci sem mentek haza, így rájuk is főznünk kellett, mert Mária néni szabadságolta magát a szünet idejére. Először is beköltöztünk a betegszobába, mert egészen elvesztünk négyen a hatalmas hálóban. Úgy osztottuk be, hogy egyik nap Hochen Éva főz az én Marikámmal, másnap meg én az övével. Úgy véltük, hogy más testvére jobban hallgat ránk, mint a sajátunk és ez így is volt. Nem emlékszem már rá, hogy miket kotyvasztottunk, de a fiúk udvariasságból, vagy éhségből megették és betegek sem lettünk. Így jól sült el a dolog. Kivéve húsvét vasárnap, mikor rajtam volt a sor és én meg akartam lepni a társaságot egy tortával. Koci remekül sütött, így mielőtt hazament, elmagyarázta, mit hogyan kell csinálni, én mindent gondosan leírtam. A recept szerint a tortalapokat három nappal hamarabb kell megsütni, a krémet kikavarni és állni hagyni. Én ezt mind meg is tettem. Vasárnap előszedtem, hogy összeállítsam a tortát, a tészta kemény volt, mint a kő. Koci azt nem mondta, hogy a krémet rá kell kenni a lapokra és így az három nap alatt megpuhul. Koci ezt olyan természetesnek vette, hogy eszébe se jutott nekem analfabétának ezt is elmagyarázni. Laci hozott valahonnan egy kalapácsot, azzal verte a kést a tésztába, mint egy éket. Az így összetört lapokat megkentük krémmel és ettük, mint a vajaskenyeret; majd beletört a fogunk. Nagyon restelltem a dolgot, főleg a fiúk előtt, de mindenki más jót mulatott rajta.

Májusban egy szép napon rádöbrentünk, hogy másnap anyák napja van és illene Erzsike és Mária nénit felköszönteni, de honnan veszünk virágot? A kupaktanács eldöntötte, hogy „szükség törvényt bont”, más nincs hátra, „szerezni kell”. Aznap este a sötétség leple alatt vagy hatan kiszöktünk a kolostorból és bementünk a faluba, ahol majdnem minden ház kertjében voltak orgonabokrok. A jó bajor atyafiak 9-kor már fekszenek le, így sötét volt mindenütt. Belopakodtunk az egyik ház kertjébe, és nagy óvatosan szedtünk két nagy csokorra való orgonát. Mielőtt el tudtuk volna hagyni a büntett színhelyét, több alak jelent meg a kapu előtt és állta el az utunkat. Helybeli német fiúk voltak, akik – becsületükre legyen mondva – nem árultak el minket, sőt nagy lovagiasan visszakísértek a kolostorba. Akkor eldöntöttem, hogy a „bűnözős” élet nem nekem való, nem is loptam soha többet semmit.

Az idő szép volt, kijártunk a szabadba tanulni. A szegény fiatal barátok a földekről vagy a faluból hazafelé jövet csak lesütött szemmel mertek járni, mert minden bokorban, meg fa alatt is lányok ültek. Az út másik oldalán, a mezőn kicsik játszottak. Egy nap húgocskám szaladt a labda után. A félhomályban nem vette észre a drótkerítést és teljes gőzzel belerohant. Csúnyán fölhasadt több helyen a lába és a combja, mai napig is látszanak a

forradások. Könyörgött, hogy ne vigyék orvoshoz, félt, hogy varrni fogják, így aztán minden nap Mária néni és Pettendy Kati fertőtlenítették és kötözték át a sebeit. Markóci nagyon beteg volt abban az időben, az orvos pihenést és följavított kosztot rendelt neki is. Diri szerzett valahonnan két nyugágyat, azon feküdt a két Marika a legelőn és tanultak amennyit tudtak, hogy ne maradjanak el nagyon. Mindkettőjüknek kecsketejet írt elő az orvos. Ezt a fiúk hozták minden nap a faluból, mikor jöttek iskolába, már messziről hallottuk a mekegésüket. Egyik nap a tehenek találtak egy nyílást valahol a kerítésen és átjöttek a másik oldalra legelni. A diri és a fiúk mentek a két lábadozó Marikát megmenteni, akik moccanni sem mertek, mert körbe voltak véve a tehenekkel.

PETTENDY KATI Juhász Klárinak írt leveléből, 1949. 7. 9.

"Rengeteget nevtünk és bolondoztunk hárman, a három VIII-os (Iván, Vica és Klári). Iván volt a bolondozásokban a főmester. Összevartuk más osztálybeliek kabátujjait, kesztyűit. Olyan locsolásokat vittünk véghez, hogy ázott az egész intézet..."

Iván finnyás volt a kosztra, de már mi is untuk a lencsét. Niederben nem volt szabad ételt hagyni a tányéron, így Erzsi néni bezárt minket az osztályba, amíg meg nem ettünk mindent, vagyis Iván kezdeményezésére bele nem kapartuk az egészet a kályhába.

Az egyetlen, amit Iván szívesen megevett, az a kukoricakása volt. Én kb. egy méternyi fekete cérnát tekertem Iván tányérjába és Kocika ügyeletes lévén, rámerte a nagy merőkanál pempőt. Azt hiszem, diri is éppen velünk vacsorázott. Ő felváltva mindig más osztályban étkezett, ami egyben gyakorlati etikett óra is volt. Szegény Iván, mint akit puskából lőttek ki, úgy rohant az ajtónak, amikor a kása nem akarta elhagyni a tányérját.

MÉLYNÁDASY TÓNI

Az utolsó évben Jautz Ferivel és Láhner Bélával laktam együtt egy parasztháznál. Velük szoros baráti kapcsolatot kötöttünk és még ma is fenntartjuk a kapcsolatot. Jautz Feri Németországban Mauerből jött oda. Mauer Heidelberg mellett volt és ő meg a testvére Imre a heidelbergi Schlossnak voltak később az idegenvezetői. Ők mindketten a németországi magyar iskolában érettségiztek. Láhner Béla, miután kivándoroltak Amerikába, Kalamazoo-ban telepedett le és ott nősült meg. Béla felesége amerikai, Feri német nőt vett el feleségül. Feri és felesége télen Spanyolországban, nyáron Németországban laknak.

PETRES ZSUZSITÓL

Amire emlékeztünk a 2004. június 13-án tartott niederi visszaemlékezésen Clevelandban. Jelenlevők: Mészáros Éva, Ballusz, Csaba Zsolt, Kardos Éva, Csiusz, Császár Zsu, Markóci, Dax Nusi, Kováts Gabi, Ábrahám Jutka, Hochenburger Éva.

CSABA ZSOLT emlékezett arra, hogy Mélynádasy Csumival együtt kocsin hordták fel a lányok csomagjait a vasútállomástól az intézetig és persze vissza is. Azt is mesélte, hogy 1948 telén hogyan történt a karácsonyi hazautazása. Úgy látszik, kellett engedélyt kérni a hatóságoktól kedvezményes diákjegyre, amit aztán a szülőknek kellett aláírni, visszaküldeni a diáknak és így kaptak csak olcsó vasúti jegyet. Zsolt ezt mind megtette, de késedelem volt a levélváltások között és egy hetet kellett várni, amíg megérkezett a levél szülei aláírásával. Volt valamennyi pénze, de az a vasúti költségre volt csak elég, de csak kedvezményen. Akkor a Frau Bauer házában lakott és miután mindenki hazautazott, ő egyedül maradt. Egy hétre volt egy teljes „vekni” kenyere és egy kiló zsírja és semmi más étele. Zsolt egész hétig ki sem mászott az ágyából, gondolom a hideg miatt, amire végre megérkezett a várva-várt levél. Nem is emlékszik arra, hogy a karácsonyestét hol töltötte, Frau Bauernál, vagy már otthon.

Mélyebb emléket hagyott benne az egyedül-maradás. Frau Bauer háza nem volt messze az intézettől, valahol Reisach és az Alpenhof között. Másra nem nagyon emlékezett.

HOCHENBURGER ÉVA viszont arra emlékezett, hogy mindenkinek mondta, „fontosabb a templomba járás, mint a tanulás!” Élete mindkettőt visszatükrözi, utolsó tanulmányát most fejezte be, vallástanból! Ő is nagyon tisztán emlékezett a napi kötelező tornákra, amelyek az Alpenhof udvarában történtek, Rusnya vezénylete alatt, és a téli kötelező sétákra. Később a reisachi kolostort is körbe kellett szaladni tornagyakorlatként.

MARKÓCINAK még egy emléke volt. Niederaudorfban volt egy régi kis kápolna, amit általában zárva tartottak, de valakit találtak, aki kinyitotta nekik és oda jártak havonta, díszítették az oltárt. Volt egy régi harmónium, amin Tircza Éva játszott. A reisachi kolostorban májusban minden nap délután jártunk litániára.

KARDOS ÉVA csak arra, hogy amikor megérkezett az intézetbe, be volt dauerolva a haja. Szerinte mindenki megrökönyödve nézte és erre Éva azt gondolta, hogy neki ez a társaság nem kell és hazament.

ÁBRAHÁM JUTKA viszont rendszeresen vitte szennyesét egy mosodába, ahol mostak és vasaltak neki. Jutka szerencsés helyzetben volt, mert orvos édesapja aránylag jól keresett még azokban a nehéz időkben is.

Senki sem emlékezett arra, hogyan lett a tandíj előteremtve. Valahogyan nem gondoltak rá, de 1948 után, amikor a Währung volt, többen nem tudtak visszajönni az intézetbe anyagiak miatt.

Arra sem emlékezett senki, hogyan volt az orvosi szolgálat. Dr. Arnold Oberaudorfból járt az intézetbe és a lányok is hozzá, de hogy ki fizette ezt, arra nem emlékszik senki sem. Talán az állam magára vállalta a költséget?

A nehézségekre? Senki sem emlékezett már, csak a hidegre és örökös éhezésre.

TIRCZKA ÉVA

Utoljára láttuk egymást az 1948-as év végén? Mármint a tanév végén. Az iskola még „Niederben” volt, az Alpenhof Penzióban. Utána tudom, átköltöztetek Reisachba a kolostorba, akkor én már sajnos nem voltam ott. Mi minden történt azóta? 36 év, egy egész élet elszaladt. Még emlékszem, az utolsó délutánra. Buza Gábor bácsi osztályonként, csoportonként lefényképezett minket a kerítésnél a nagy fa alatt... és azután szétfröccsentünk.

PETRES JUDITH: Emlékezés Niederaudorfra

Az emlékező képességem átlagon aluli. Nevek, arcok, dátumok a legrövidebb idő alatt szürke homályba burkolóznak, és hiába töprengek a múlton, a tények mint megfoghatatlan foszlányok tűnnek a feledésbe. Kárpótlásul ezért annál élesebben maradnak meg a benyomások, a színek, a hangulatok, a dolgok és események érzelmi értékei. Hatvan év elmúltával már nem emlékszem Ravasz igazgató úr feleségének nevére, pedig nagyon szerettük őt. Bajba lennék, ha kicsiny létszámú osztályunk névsorát fel kellene sorolnom, és csak az mentette meg élményeim töredékét, hogy szeretett édesanyámnak gyakran és kiadósan írtam ezekről, és ő megőrizte leveleimet. A többit elfeledtem.

De tisztán emlékszem a januári megérkezés hangulatára, a kristálytisza levegőre, a táj ragyogó hótakarójára, a fenséges hegyek csodájára, az izgalomra, hogy új életem kezdődik. Nem emlékszem, hogyan találtuk meg anyámmal az Alpenhofot, de emlékszem a hatalmas ablakokon beözönlő fény csodájára, hiszen mi évekig egy kiürített koncentrációs tábor rabcellájában laktunk, ahol a fény ritka vendég volt. Emlékszem a januári hideg ellenére is melegítő napfényre és arra az érzésre, hogy itt jó lesz nekünk. Kíváncsian nézegettem a lányokat, akik előttem érkeztek, és akik úgy láttam, állandóan és jóízűen nevettek. A nevetés

is idegen volt a fehérvári orosz megszállást és utcai harcokat átél kislánynak, aki én voltam, és akit úgy védtek az orosz horda elől, hogy fiúnak öltöztették és hivatalosan is fiúnak jelentették be, amikor a megszállók összeírták a ház lakóinak névsorát. Eközben állandóan attól rettegtünk, hogy valaki besúg, vagy valaki rájön a hazugságra. Az Alpenhofban a lányok vidámak, a tanárok kedvesek voltak, és végre jól és biztonságban éreztem magam. Megérkeztem.

Aztán megkaptuk a napirendet, és a ragyogás mintha elhalványult volna: ridegnek, katonásnak, kellemetlennek tűnt, hiszen akkor már két éve olyan szabadon éltünk, mint csikók a réten, és a merev napi beosztás elviselhetetlennek tűnt. Úgy éreztem, hogy egyetlen kincsemet, a szabadságomat, csúnyán megcsonkították. Anyám búcsúszavaira gondoltam. Ő biztosított, hogy néhány napon belül már nem fognak zavarni a megszorítások, de ha nem tudnék boldogulni, akkor „haza” mehetek, vissza a börtöncellába. Ez csak tovább keserített, mert ezt nem valami nagyvonalú választási lehetőségnek minősítettem, hanem közönséges zsarolásnak.

De mint mindig, most is neki lett igaza. Amint elindult a „gépezet”, már nem zavart a katonás ritmus. Elfeledtem, hogy az ócska ébresztőórán kimért idő múlása szabja meg életem ritmusát, és újra lelkesedtem, mert egy egészen új, csodálatos világ tárult elém és a több mint két évig tartó szellemi aszály után szomjasan fogadtam be az ismeretlen csodákat. A földrajzórán nem az volt a dolgunk, hogy bemagoljuk a folyók, hegyek, országok, városok nevét, hanem tanárunk, akinek idő és tér mit sem számított, elrepített minket a világ minden részére. Jártunk mi Malagasyban, Belizében és Thaiföldön, igaz, akkor még Madagascart, Honduras és Sziám volt a nevük. Régen volt. De az idő nem számított. Végigbarangoltuk az ókori görög birodalmat és a mitológia elevenné vált. Hallgattuk Pythia misztikus és kétértelmű jóslatait, és ott voltunk Socrates börtönében, amikor megitta a mérget. Voltunk Pompeiben, amikor a Vezúv kitört, és hallottuk a gályarabok szitkozódással vegyített imáit. Lélegzetviasszafojtva izgultunk Theseusért, hogy el tudjon banni a labirintus Minotaurusával. Másik tanárunk a latin nyelvet keltette életre. Megértettük, hogy a nyelvtannak is van logikája, amit ki lehet bogozni, és megtanultuk csodálni a csillogóra csiszolt, tömör, elegáns mondatok szépségét. Magyar tanárunk, akit a Teremtő elképesztő memóriával áldott meg, emlékezetből megtanított a magyar irodalom legszebb verseinek szavalására. Kovács igazgatónk a logikát, esztétikát, etikát és a zenét tette életünk élményévé. Egyik legelképesztőbb eset volt, amikor egyszer bejött órát tartani. A szoba zsúfolásig megtelt, mert megengedte, hogy olyan hallgatók is részt vegyenek, akiknek nem volt előírt tantárgy az apologetika, és persze senki sem akart kimaradni az előadás élményéből. Leült, majd miután kényelembe helyezte magát nagyon higgadtan kijelentette: „Nincs Isten. Nem is volt soha.” Megdöbben és szótlanként fogadtuk ennek a meggyőződésszerűen vallásos embernek istenkáromló szavait. Egy darabig csend volt, majd ismét ő szólalt meg enyhe gúnnal ötvöződött csodálkozással: „Na mi az? Egy éves intenzív tanulás után senki sem tud meggyőzni az ellenkezőjéről?” Olyan vita fejlődött ki, hogy még az ebéd kedvéért sem akartuk befejezni a „Kovács diri megtérítését.”

Alig voltak könyveink. Tanáraink emlékezetből tanítottak és mi az órák alatt jegyzeteltünk, így megtanultuk, hogyan kell a lényegre figyelni. Órák után összedugtuk a fejünket és közös erővel írtuk át a sebtében írt jegyzeteink lényegét, így megtanultunk közösen dolgozni, egymást segíteni. Sokat segített, hogy nagybátyám, dr. Dujmovits Zsigmond, aki Abaligeten volt plébános, de a pécsi egyetemen is tanított, cigarettapapír vékonyságú ívek egy háború előtti történelemkönyvből kimásolta az osztályunknak megfelelő anyagot, úgyszintén legépelt nekünk latin olvasmányokat, szótárral ellátva. Ezeket az írásokat 1947-1950 között nem kis veszélyére, részletekben, levélként küldözgette

nekünk Magyarországról. Micsoda megkönnyebbülés volt, hogy ezeken az órákon vagy semmit, vagy csak keveset kellett jegyzetelnünk! Eszünkbe sem jutott, hogy abban az időben pap létére a fejével játszott ilyen tevékenységért.

Akkor természetesnek vettük azt is, de csak sok évvel később jöttünk rá, hogy micsoda különlegesen jó emberekkel voltunk körülvéve. Ellentétben más, „békebeli” tanárokkal, akik az iskola utolsó órája után szabadok, a mi tanáraink egész álló nap velünk voltak, együtt fáztunk, és együtt voltunk éhesek. De amíg minket Kant kategorikus imperativusa kötött le, tanárainkat valószínűleg az élet bizonytalansága gyötörte. Mi boldogok voltunk és képesek fél éjszakákat átnevetgélni, de ők nyilván azon aggódtak, hogy meddig maradhatunk Németországban, és hogy utána mi következik. Az elvont kérdésekkel csak mi bíbelődtünk. Nekik az imperatív kérdés az volt, hogy melyik országban lehetne új életet kezdeni. Ennek ellenére, gondjaikat soha sem érzékeltük, és elképesztő türelmük sem fogyott el az ötven „teenager” terelgetése közben, ami már-már csodával határos. Arra sem emlékszem, hogy valaha veszekedtünk volna egymással. Szerettük egymást és ez a szeretet és összetartozás érzése több mint fél évszázad után is megmaradt. Ma is együtt aggódunk, együtt sírunk, amikor valamelyikünket sorscsapás éri. Nagy-nagy család lettünk, és a távolság ezen semmit sem rontott.

Sokszor voltunk éhesek, sokat fáztunk, de ez nem tűnt szenvedésnek, nem adott okot boldogtalanságra. Ez volt az életünk, tehát természetesnek vettük, és zúgolóadás, csodálkozás nélkül elfogadtuk. Ha fáztunk, egy rozoga, lehangolt zongora zenéjére addig táncoltunk, amíg ki nem melegedtünk, és az éhség is csak akkor volt igazán rossz, ha a lányokba belebújt az ördög és fantasztikus ételekről kezdtek nosztalgiázni. Ilyenkor egymást túllícitálva tették „terítékre” életük legfinomabb ételeit, és az éhségérzet ilyenkor valóban gyötrelmes volt, de egyébként nem emlékszem, hogy ez különösen lehangolt volna minket.

Könyvek, segédeszközök és pénz nélkül olyan csillogó műveltséget kaptunk, hogy később, amikor idegen országokban, sántikáló nyelvtudással egyetemekre jelentkezünk, több szemesztert is elengedtek nekünk a felvételi vizsgák után, mert tudásunk messze meghaladta az átlagot. Ez azért különös, mert néhányan, (például én is), érettségi nélkül jelentkezünk, hiszen az utolsó középiskolai év befejezése, illetve megkezdése előtt vándoroltunk ki a világ befogadó országaiba. De sajnos, a tudás mulandó dolog. Ahogyan az évek múltak, már nem maradt meg más, mint az első sor az Aeneisból, versek töredéke, valami sejtés fizikából. Valószínűleg egyikünk sem tudna már gyököt vonni, vagy az ezüst atom számára emlékezni. A világ térképe is megváltozott. Nem ismerjük az új országok nevét, fővárosát, vagy fontosságát; keservesen kínlódunk a számítógép sajtóságos magatartásán; gyermekeink, unokáink olyan állásokban dolgoznak, amelyek a mi időnkben nem is léteztek, és őszintén szólva nem is igen értjük, hogy a fellengzős címek milyen tevékenységet jelentenek. De mi mást is kaptunk Niederben, olyat, ami maradandó és amit gyermekeinknek is tovább tudunk adni: erkölcsi tartást, bátorságot, felelősségvállalást, a szépben való hitet, az értékek megbecsülését. Ezért volt Niederaudorf több mint iskola, több mint internátus.

Kovács igazgató sokszor elmondta, hogy csak két fajta ember létezik: az, aki épít és az, aki rombol. Középút nincs, mert aki nem épít, az passzívan bár, de rombol. És aki rombol, az bűnös. Visszatekintve életemre és niederi testvéreim életére, tudom, hogy nem voltunk soha rombolók. Élet-sikereimet anyámnak, tanáraimnak köszönhetem, és annak a közösségnek, amiben szerencsém volt kifejlődni, és amely résztvevői öregkoromban még mindig legjobb barátaim, testvéreim és minden földi bajokban támaszaim maradtak.

III.

**Lindenberg
(1951-1954)**

Koncz Lajos

Az iskola (Hotel Krone)

A Bodeni tó közelében levő Lindenberg városkában egy akkor részben kiürült szállodát, a Hotel Krone-t sikerült bérbe venni. Iskolának nem volt nagyon alkalmas, de a fabarakkokhoz képest nagy előrelépésnek számított. Két összeépült ház alkotta az iskolát: az egyik egy csúcsos fedelű, alpesi stílusban épült kétemeletes ház volt, aminek az iskola csak az első emeletét használhatta. A bejáratról egy hosszú lépcső vezetett az emeletre, amit két nagy terem, a diák- és tanári ebédlő foglalt el, valamint egy kis irodahelyiség, amit tanteremnek használtak. Ezen a szinten volt egy kátrányozott falú pisilte/árnyékszek (amit, mint a többi illemhelyet, a diákoknak kellett takarítaniuk). Innen vezetett lépcső a másik, tulajdonképpeni szálloda épületbe. Mindkét épület földszinti helyiségeit mások használták. Kivételt képezett a földszinten lévő nagy konyha, ahonnan egy kötéllel működtetett ételfelvonón juttatták az ételt nagy tálcákon a diákok ebédlőjébe. A konyhából lehetett lemenni a szenespincébe, ahonnan az épületet is fűtötték. A szállodaépület első emeletén volt a fiúinternátus, három nagy és két kisebb szobával, egy W. C.-vel és egy lezárt, külön fürdőszobával. Minden szobában volt mosdó, de hét közben csak hideg víz folyt a csapokból. A szobákban kizárólag emeletes ágyak álltak, vasból, szalmazsákkal, amit olykor-olykor újra kellett tölteni. Ágyneműt a diákok hoztak magukkal. Az első emeleten talán csak az egyik kis szobában folyt tanítás, de azt hiszem Liscsinszkyék is ezen az emeleten laktak egy szobában. Minden emeleten volt egy hosszú, széles és világos folyosó. A második emeleten volt a kisebb létszámú lányinternátus, az internátusvezető, Kaposy Márta néni és Livia néni szobájával, és itt lakott a fiúinternátus vezetője, Pajor is. Itt is volt egy kis szoba, amit csak tanításra használtak. A harmadik illetve tetőtér emeleten lakott néhány tanár és többgyermekes család (Inántsý-Pap Elemér bácsi, Raabék, Mustóék, Keszleriék). A Keszleri család, szintén egy sokgyermekes család, mint Mustóék, Passauból elsőként érkeztek Lindenbergbe. Az ő feladatuk volt, hogy lakhatóvá tegyék az épületet és előkészítsenek mindent az iskola (tanulók, tanárok, stb.) számára és aztán mint szakácsnő és házmester működjenek az internátusban. Mire én odaérkeztem, ezt a munkát már nem ők végezték. Semmi szerepük nem volt az épületben és érezhető feszültség uralkodott köztük és az iskola felnőttjei között. Sohasem tudtam meg, hogy mi történt, de

gyerekeik tovább jártak az iskolába még évekig. Ugyancsak ott lakott – ahogy Liscsinszky emlékszik – Frank Mariska mamája, de nem tudni, milyen alapon.

A „padláson” is volt legalább egy szoba, amiben csak tanítás folyt. Az épülettel szemben az út másik oldalán, a Baldauf nevű pékség fölötti emeleten lakott a Tiszi (Ambrus Szaniszló, igazgató). Még mások is laktak az interen kívül, így pl. Vámos tanár úr.

Raab Baba szerint – és ő biztosan édesapjától tudja, aki Ambrus Szaniszló jobb keze volt – az iskola 400 márka „tőkével” érkezett meg Lindenbergbe.

A hivatalos leírásban az áll, hogy a gimnazisták száma, elsősorban a kivándorlások miatt, 176-ról 72-re csökkent. Ez azt jelentheti, hogy míg Passauban még 176-an voltak, addig Lindenbergben az átköltözés után 72 tanulóval kezdték. Bár voltak elemisták is, akiket Kaposy Márta néni tanított, ez azt jelenti, hogy a gimnáziumi osztályokba átlag 6-8 diák járt. Valójában inkább az alsó osztályok voltak népesebbek, a felső osztályokban a létszám inkább 5-6 volt. Az alsó osztályok létszámát többnyire a népi-német gyerekek tették ki, akiknek családját néhány éve telepítették ki Magyarországról. Ezek a szülők szívesen adták gyerekeiket, főleg a fiúkat, magyar iskolába. Ilyen nevekkel lehetett találkozni, mint Rodenbücher, Luxenburger (Roxi és Luxi), Gassmann (Dzsészy). De sváb fiú volt Csátaljai Szepi is, akinek a papája – úgy tudtuk – vitézi birtokot kapott és jogot a magyarosításhoz.

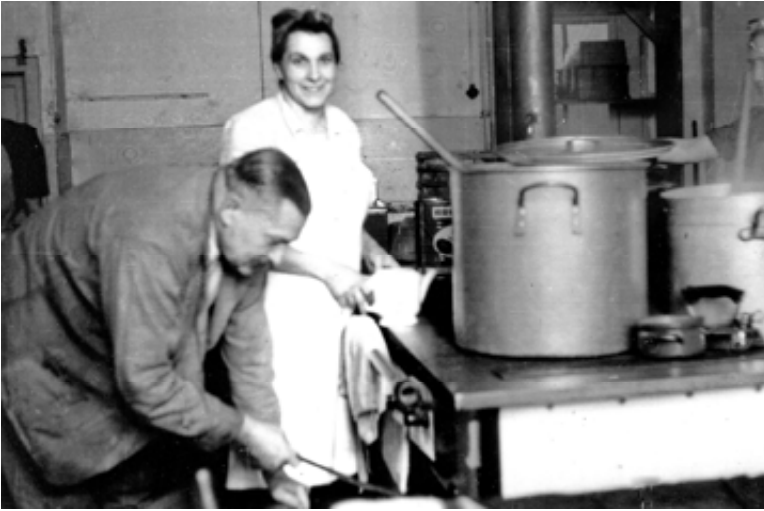
E sorok írója (K. L.) ekkor került az iskolába a IV. osztályba, miután az I. és II. gimnáziumból magánvizsgát tett Passauban. Osztálytársai 1951-ben Kricsfalussy-Hrabár Zoltán (Krics), Gruber Nándor (Nándi, Hosszú, stb.), Jautz Ferenc (Vadász), Keszléri Antal (Tudor) voltak. Tehát öten voltunk. Egész rövid ideig ott volt még Hiezl Ági. Nem emlékszem mi lett vele. Később még oda járt egy Kern Karcsi (?) nevű diák is egy rövid ideig, aki aztán eltűnt.

A z i g a z g a t ó Ambrus Szaniszló, katolikus pap jelenítette meg az iskola szellemét. Reverendát viselt, de se papos, se tanáros nem volt. Fiatalos, vidám, azt hiszem jószágos ember volt, aki csendes és nyugodt szigorral vezette az iskolát és nagyon különböző tanárait. Nem tett különbséget a református és katolikus gyerekek között, ami akkor nagyon ritka volt, még a cserkészetben is. A gyerekek, kicsik és nagyok, szerették, tisztelték. Székelyesen beszélt. Pl. rászólt a dobálózó gyerekekre: „Ne dobigálj!”

A k o n y h a i m u n k á t egy volt csendőr alezredes családja végezte (egyébként egészen 1959-ig), mindenki meglegedésére – írja a hivatalos történet. Liscsinszky Béla bácsi nagytetű, nagybajuszú, harsány hangú, parancsoláshoz szokott, de melegszívű ember volt. Ő volt a házimunkás, a házmester, a pedellus, és ő intézte a gazdasági ügyeket. Hajnalban ő kelt föl és rakta meg szénnel a pincében a kazánt, ami a központi fűtést működtette. Ő végezte a nehéz munkát a konyhában, ő vásárolt be. Talán ő dolgozott a legtöbbit az iskolában. Mustó Szuszu arra emlékszik, hogy Béla bácsi hónapokon keresztül telefonkönyvekből írta ki üzemek, stb. címeit és kérő leveleket küldött, valószínűleg az ellátási költségekhez való hozzájárulásért, valószínűleg gyenge eredménnyel. Valami baj lehetett egyik térdével, mert úgy emlékszem sántított, sőt mintha bottal is járt volna. De ez semmit nem csökkentett a tekintélyén. – A munkában mindjárt követte őt felesége, a drága Piró néni és Babuci (vagy Babuka) lányuk, akik a konyhát vezették, azaz főztek a közel száztagú társaságnak. Törékeny úriasszonyok voltak, akik a menekült-élet szimbólumaivá váltak a szememben, ahol nem az számított, hogy ki mi volt és mit veszített, hanem az, hogy az új feladatokkal sikeresen és zokszó nélkül megbirkózzék és főleg, hogy másoknak segítsen megbirkózni az új körülményekkel, az új élettel. Mert az iskolának, internátusnak működnie kellett, a népségnek, tanároknak enniük kellett, háromszor egy nap, hét nap egy héten, egész évben.

Ezt csinálja utánuk valaki...! Szabadnap, betegszabadság nélkül, még a nyári szünidőben is üzemeltetve az iskolát a tanároknak és azoknak a gyerekeknek a részére, akiknek nem volt hová hazamenniük, akik a nyarat is az iskolában töltötték. Liscsinszkyéknek két fiuk járt az iskolába. Az internátusban laktak. Liscsinszky István (Pityu vagy Lisi) néhány osztállyal felettem járt és Lindenbergben érettségizett, és „Kis Lisi” vagy „Joe”, aki viszont alattam járt.

A konyhai munkában Mustó néni is részt vett. A mosogatást teljesen a beosztott diákok, lányok-fiúk egyenlően végezték. Ha valaki büntetést érdemelt, gyakran mosogatni küldték.

Liscsinszky Béla bácsi
és Piró néni

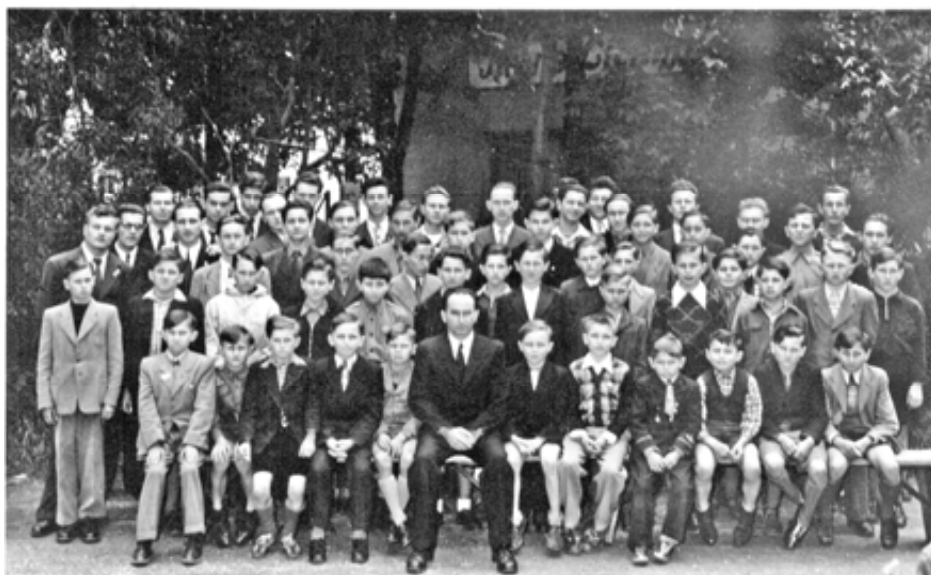

A Liscsinszky család
Balról: István, Babuci,
Béla bácsi, Piró néni,
János

A fiúinternátus élete katonásan folyt. Reggel hatkor volt az ébresztő. Hideg vízben derékig kellett mosakodni télen-nyáron. Pontosan fél hétkor sorakozó volt, rendszerint a szabadban, télen-nyáron (csak egészen rossz időben a fiúinternátus folyosóján). Egy nyolcadikos volt az ügyeletes (talán havonta), ő vezényelt „vigyázz”-t, talán „jobbra nézz”-t is, majd katonásan „jobbra át”-ot csinálva odalépkedett feszesen Pajor elé és jelentette, hogy az internátus készen áll. Talán létszámot is adott. Utána ima, és kezdődött a reggeli torna, amit Pajor vezetett nagy odaadással. A szokásos egyéni gyakorlatok után ketten háttal állva egymásnak, karukat egymáséba kulcsolva hol az egyik hajolt meg előre és a hátán hanyatt hajló társát emelte föl, hol a másik. A torna egy kis futással az épület körül fejeződött be, de lehet, hogy azzal kezdődött.

A reggeli torna után, mondjuk hét órakor, a katolikusok ismét sorakoztak, lányok, fiúk, a maguk folyosóján és együtt (de persze tisztes távolban egymástól) elvonultak misére. A lindenbergi lakosokra pozitív benyomást tett az utcán, kettes sorban fegyelmezetten vonuló diáksereg. A mindennapi templomba járást nagyon szigorúan vették, és az alól csak az ágyban fekvő beteg húzhatta ki magát. A protestánsok otthon maradtak, ám nem henyélhettek, mert gyakran befogták őket konyhai munkára. Leggyakrabban krumplihamozásra, sokkal ritkábban zöldségtisztításra vagy mákdarálásra. Minden héten legalább egyszer volt mákos tészta.

Mikor hazaérkeztek a katolikusok, kezdődött a reggeli. Éveken át ugyanazt a reggelit osztották: tejpörrel készült kávé (nem tudom milyen fajta „kávét” használtak, de az évekig tartó háború alatt az emberek teljesen elszoktak az igazi kávétól és a gyerekek azt sem tudták milyen az), hozzá másfél szelet (nem két szelet, nem is egy – három fél szelet!) kenyér. Pusztán kenyér. Akinek volt mit a kenyérre kennie, az titokban kente meg a kenyeret, mert ha az ebédlőbe magával hozta a lekvárt, vagy amije volt, azt kötelességszerűen meg kellett osztania legalább az asztaltársakkal. Csomagot csak kevesen kaptak és ritkán, és az mindjárt el is fogyott rendszerint a szobatársak bendőjében. Tehát ezzel a reggelivel kellett megenni délig. Ez sokszor nehéz volt, különösen a növekvő kamaszok részére, akik, mint mindenütt a világban, állandóan éhesek voltak.

Fiúinternátus

1951-1952. Fiúinternátus

A tanítás nyolckor kezdődött. Az első órát adó tanár feladata volt a reggeli ima elmondatása. A „Mi Atyánk”-ot imádkoztuk. Ha volt protestáns az osztályban, az tovább mondta, rendszerint egyedül a „...mert Tiéd az ország”-ot. Évekig én voltam az egyetlen református az osztályunkban és hangosan, kihívó hangon szólóztam a hosszú mondatot, egynémely „nagy katolikus” tanár (Pajor, Vámos) bosszúságára. Az osztálytársak hallgatva, kajánul villogó szemekkel, kicsit gúnyosan nézték a bosszankodó tanárt. A mi osztályunkban egy hosszú asztalt ültünk körül. Az asztalfőn a tanár, és én a másik oldalon vele szemben, éveken át. Nem tudom, miért kaptam ezt a helyet. Talán senki sem szeretett szemben ülni (és nézni) a tanárral. Az biztos, hogy puskázni, sügni vagy nem odafigyelni nagyon nehéz volt.

Már nem vagyok benne biztos, de azt hiszem egyig folyt a tanítás. Utána nagyon hamar ebéd, mert mindenkinek korgott a gyomra. Volt néhány étel, ami hétről hétre megismétlődött. Ilyen volt a paradicsomleves, amit valamilyen amerikai szeretetsomagban érkező porból készítettek, csakúgy, mint a sárgarépa-főzeléket. Az apró kockákra vágott, csontkeményre szárított sárgarépa hatalmas konzervekben jött a Vöröskeresztől vagy az ég tudja honnan és évekig elállt. Volt belőle annyi, hogy évekig minden héten legalább egyszer sárgarépa-főzeléket ettünk Minden héten volt paprikás krumpli, persze hús illetve kolbász nélkül. Húst talán egyszer egy héten ettünk, de már nem emlékszem, milyen formában. Nagyon gyakran ettünk tésztát. A heti mákos tésztát már említettem. Kaptunk még krumplis tésztát (amit nálunk otthon grenadiermarschnak neveztek), vacsorára sokszor tejbegrízt tejporból, lekvárral (a lekvár viszont a német hadsereg világháborús lekvárjára hasonlított, amit csak ők, a németek voltak képesek megenni és magyarul Hitler-szalonnának hívtak). Az ételek a körülményekhez képest ízletesen voltak elkészítve, még a sárgarépa-főzelék is, csak hát a változatosság hiánya néha lehangoló volt. Úgy emlékszem, hogy az adagokat az asztalnál ülő legmagasabb osztályba járó fiú osztotta ki. Nem lehetett könnyű dolga, mert mindenki vigyázott, nehogy megrövidüljön. De veszekedésekre nem emlékszem ezzel kapcsolatban. A tanárok általában ugyanazt ették, mint a diákok és erre a diákok árgus szemmel ügyeltek. Másrészt a szolidaritás érzését tolmácsolta a diákok felé. A tanárok is egy

asztalnál, de külön, a szomszéd szobában ettek, a „tanári”-ban, ami napközben szintén osztályteremként szolgált.

Az I. osztály a Hotel Krone ebédlőjében, F. Korény Livia osztályfőnökkel a jobb oldalon

Délután 2-3 óra szilencium volt a házi feladat elvégzésére vagy egyéb, az osztályban elintézhető tevékenységre (olvasás, levélírás). A szabadidő vagy ebéd után volt, vagy szilencium után, már nem emlékszem. Az én korosztályom általában a szabadban töltötte a szabadidejét. Séta volt a fő szórakozás. Ketten-hárman elindultak beszélgetni, rendszerint a városkán kívülre (Waldsee, Alpenstrasse).

A vacsora talán 6-7-ig zajlott és könnyebb volt, mint az ebéd. Néha hideg ételt adtak. 7-8-ig szilencium, utána sorakozó és esti ima, ez már az épületben, és takarodó.

Hét végén a takarítás és személyes tisztálkodás állt a középpontban. Természetesen minden takarítást a diákok végeztek. Ceremoniális volt a pokróczázás, amit ketten kellett végezniük a serénykedőknek. Ablaktisztítás, mosdó, fürdőszoba és W.C.-takarítás, a padlók, folyosók, lépcsőház fölmosása, mind szigorúan ellenőrzött tevékenység volt. A szemetet is diákok vitték el, kocsit húzva a városka utcáin, rendszerint más-más osztály.

Közutálatnak örvendett az időről-időre megismétlődő szénlapátolás. A szenet teherautóval hozták és a pinceablak elé borították. Innen aztán a diákoknak kellett a sok szénport árasztó „értéket” a pinceablakon belapátolni és aztán lent a pincében a kijelölt helyre transzportálni. Ezt a munkát csak a nagyobb fiúk végezték, az is lehet, hogy önkéntes alapon. Ebben az esetben persze senkinek nem volt pofája nem jelentkezni. Sokan ügyesen valami kendőt kötöttek a szájuk, orruk elé, mint a cowboy filmekben, hogy csökkentsék a belélegzett szénpor mennyiségét.

Szénlapátolás.

A baloldali képen: 1. sor: Páhi Sándor, Jautz Ferenc, Riemer Oszkár, Joosz Péter
2. sor: ? , Osztfalk József, ?
3. sor: Dienstkoch Ferenc, Keszleri Antal, Fekete Sándor
Egyedül: Eberhardt Vendel
Hátul: Gruber Nándor, Zoltánfi Alex , Fritsche István (keze az arca előtt)

Hét végén volt meleg víz és az emelet egyetlen fürdőkádját lehetett használni. A fürdés nem volt kötelező és így a kisebb diákok nem nagyon tolakodtak. Ebben elsősorban az öltözködésükre is sokat adó nagyobb fiúk jártak az élen. Szabály volt azonban, hogy mindenkinek naponta derékig meg kellett mosakodnia hideg vízben. Erre nagyon ügyeltek a szobaparancsnokok, akik a felsőbb vagy középső osztályokból kerültek ki. Ez és a minden nap, télen-nyáron a szabad levegőn végzett, mintegy 15-20 perces torna nagyszerű testedzés volt kicsik és nagyok számára. A zsúfolt életter ellenére a náthák és megfázások igen ritkák voltak. Nem emlékszem, hogy az évek folyamán bárki is egy napnál tovább lett volna ágyban vagy pláne kórházba került volna valamilyen betegség miatt. Azóta Krics emlékeztetett, hogy ő egyszer tornából hazajöve hideg vízben mosakodott meg és tüdőgyulladást kapott. Először az internátusban gyengélkedett, és Liscsinszky Béla bácsi még egy narancsot is hozott neki – csendőrgyerek volt! – de aztán kórházba kellett vinni. A Tiszi küldött vele egy penicillin ampullát, amit Krics átadott az orvosnak, aki azzal köszönte meg, hogy jó hasznát fogják venni.

Az idősebb fiúknál (talán a lányoknál is) az evés, az éhség igen nagy szerepet játszott. A diákok, ha voltak szüleik, és a legtöbbnek azért volt, olykor-olykor kaptak csomagot egy kis elemőzsiával. Ezt a szobában volt szokás kinyitni és mindjárt szétosztani a szobatársak között. Így egy nap alatt ez el is fogyott. Volt a nagyobbak között, aki a csomag tartalmát gyorsan berakta a folyosón álló szekrényébe, amit gondosan lezárt és csak akkor nyitotta ki, ha nem volt senki a környéken. Egy-két idősebb társunk nevezetes volt arról – maradjanak

névtelenek –, hogy beálltak a két nyitott ajtószárny közé és testükkel eltakarták a belsejét, hogy ne lehessen látni, mit csinálnak. Persze hátulról azért lehetett látni, hogy tömök a szájukat. Ki is gúnyolták őket, de ezzel nem törődtek. Az éhség halálosan komoly dolog!

Azt hiszem Toncsi (rendes nevén Nagy Gyuszi) jött rá, hogy a nap vége felé a hentesek a kolbászvégeket olcsó pénzért odaadják a kutyatulajdonosoknak. Ketten-hárman mi is összeálltunk és olykor elmentünk „Wurstreste”-t kérni „für unser Hündchen”. Ezt aztán diadallal hoztuk, és közösen elfogyasztottuk az osztályban. De még erre is csak ritkán jutott pénz. Gyakrabban tudtunk a délelőtti szünetben egy szelet süteményt venni a Baldauf péknél az iskolával átellenben.

A tanításról

Mikor 1951-ben, 15 évesen, szüleim végre beíratk az iskolába, a IV. osztályba kerültem (a II. és III. gimnáziumot német iskolában végeztem, nem nagy sikerrel). Abban az osztályban még Feketéné Korény Livia néni tanította a magyart. Akkor még nem irodalmat tanultunk, hanem „stiliztikát”. Ez abból állt, hogy Arany Toldiját olvastuk és elemeztük egész évben, ebből tanulva meg a nyelv és vers szabályait, szerkezetét, dallamát, a verselés ritmikáját és főleg Arany János lángeszű költői nyelvét, képeit. Livia néni, aki maga is író és költő volt, olyan szépen és nagy szenvedéllyel magyarázta az anyagot, hogy a mai napig szinte hallom a hangját, ahogy Arany költői képeit, metaforáit magyarázza. Sok időt töltött azzal, hogy megértesse velünk, hogyan emelte Arany János a nép életét és a nép nyelvét a magyar irodalom magaslatára. Hogyan lett az ő nyelve a magyar irodalom nyelve. Lehet, hogy az ő előadásainak hatására csírázott ki bennünk az irodalom (és nem csak a magyar irodalom) iránt való, olykor elég intenzív érdeklődésünk. Csak az első éneket kellett könyv nélkül megtanulnunk.

A latint, úgy emlékszem minden osztályban, Vámos János tanár úr tanította. És a felsősöknek ő tanította a magyar irodalmat. Nem volt nagy kedvelője az akkor modernnek számító 20. századi íróknak. Különösen Adyt nem kedvelte, de azért hősiesen leadta a kötelező anyagot. Nem emlékszem, hogy József Attila neve elhangzott volna az iskolában, legfeljebb Livia néni szájából, mert ő azért tudta, hogy ki nagy költő, ha ideológiailag vagy erkölcsileg nem is értett egyet velük. De hát ő nem tanított irodalmat, „csak” stiliztikát. Ő csak írt, a Magyar Nők című lapban, amit férje, Fekete Sándor szerkesztett és küldött szerte Münchenből a nagyvilágba. Kétségtelen azonban, hogy magyar irodalmi műveltségünk oroszlánrészét Vámostól tanultuk. Szenvédélyes magyar érzését és hazafiságát lehetetlen volt nem érezni óráról órára. Bár távolságtartó személy volt – már csak koránál fogva is, - ha szűkebb hazájáról, a délvidékről és Zentáról, avagy feleségéről, aki Magyarországon rekedt és családjáról, fiairól esett szó, könnyen elérzékenyedett és még könnyeket is hullatott. Ezt persze mindnyájan értettük és komolyan vettük. Így tanultuk a hazaszeretetet.

Talán az V. osztályban tanított nekünk Vámos valamit, amit akkor poétikának neveztek. Ez tulajdonképpen egyetemes, tehát világirodalom-történet, azt is mondhatnám irodalmi műveltség-tan volt. Itt nem csak az irodalmi alapfogalmakat tanultuk meg, hanem röviden megismertük civilizációnk kezdeteinek irodalmi megnyilvánulásait a Mahabharatától és Ramayanától Homérosz eposzain át a Roland énekig, az Eddáig és a Kalevaláig, mindent, amit egy művelt európai magyar embernek ismernie kell. És egy éven át sok mindent meg lehet tanulni még heti egy vagy két órában is. Ez a tantárgy az osztályunkban többekben, pl. Kricsfalussyban és bennem, kiváltotta az érdeklődést a világirodalom klasszikusai iránt, Hemingwayvel bezárólag. Ezeket a városi kölcsönkönyvtárból vettük ki és németül olvastuk. Lindenbergben is volt magyar könyvtár, mégpedig a tanári melletti szobában, ami V-ben vagy VI-ban a mi osztályunk volt.

1953-54. Vámos János osztálya

- 1 .sor balról: Nickl Károly, Raab Baba, Vámos János, Joosz Péter, Osztfalk József
2. sor balról: Eberhardt Vendel, Riemer Oszkár, Fekete Sándor, Purgly Pál
3. sor balról: Diószeghy Tibor, Fritsche István, Paksy János

Ide kívánczik egy lista, amit kockás papírra gépelve, különböző irományok között találtam (vagy talán valaki küldte). Ez áll rajta:

Az 1953/54-es tanév magyar írásbeli tételei:

A.

1. Legrégibb nyelvm emlékek, HB. 2. Balassi Bálint 3. Zrínyi 4. Pázmány 5. A kuruc kor költészete 6. Faludi és Mikes 7. A magyaros, franciás és latinos iskolák 8. Csokonai 9. Kazinczy és a nyelvújítás 10. Kisfaludy Sándor 11. Berzsenyi 12. Kölcsey 13. Katona

B.

1. Kisfaludy Károly 2. Vörösmarty Mihály 3. Jósika 4. Eötvös 5. Kemény 6. Jókai 7. Madách 8. Tompa Mihály 9. Petőfi 10. Arany 11. Mikszáth, Herceg, Gárdonyi 12. Ady és az új lírikusok 13. Szabó és az új regényírók (Móricz Zs.)

C.

1. A monda és legenda 2. A ballada és románc 3. Az eposz 4. A dal 5. Az óda 6. A regény és a novella 7. A tragédia 8. A komédia 9. A középfajú dráma és népszínmű 10. A nép- és tanítómese 11. A tanköltészet és epigramma 12. A szép, az intuitió, művészetek felosztása 13. A költészet és próza közti különbség

D.

1. A dualizmus és magánhangzó illeszkedés 2. Rag, képző, jel 3. Alanyi és tárgyi ragozás 4. Főnévképzés igékből 5. Főnévképzés névszókból 6. Melléknévképzés névszókból 7. Melléknévi igenevek, igéből képzett melléknév 8. Határozó igenevek 9. Beszédrészek és mondatrészek 10. Az egyszerű mondat 12. Mellérendelten összetett mondat 12. Alárendelten összetett mondat 13. Szórend. Az ige fajtái

Az 1951-ben 70 éves Inántszy-Pap Elemér bácsi tanította a történelmet, ha igaz, kicsiknek és nagyoknak egyaránt. Előbb a világtörténelmet, kezdve a görögökön és rómaiakon s csak az utolsó két-három felső osztályban a magyar történelmet. Mint az akkor szokás volt, a történelem megállt az első világháború kitörésénél. Ami azután történt „az még nem volt történelem” - volt szokás mondani. Ez bölcs elmélet volt, mert megkímélte mind a tanárt mind a diákot, hogy ideológiával bajlódjék. Az már a politikusok dolga volt. Így hát még a kommunizmus, ami elől pedig elmenekültünk vagy a Szovjetunió, ahol sokak hozzátartozóját megölték vagy még akkor is fogolyként tartották, mint Krics édesapját, sem került szóba. Elemér bácsi csendes, nyugodt és bölcs tanár volt, tulajdonképpen egyetemi ember, aki műveltséget és ismereteket épített. Ötödik vagy hatodik osztályban művészettörténetet is tanított nekünk, ami azért volt érdekes, mert fiatal korában sokat utazott és sok mindenről, különösen Olaszországról, saját élményei alapján számolt be. Ezenkívül ő tanította a protestáns hittant. Ezt persze nem osztályonként, mert annyi református, evangélikus és unitárius nem volt az osztályokban. Egy-két korcsoportot összevonva történt a hitoktatás.

Tény, hogy a magyar történelem és magyar nyelv és irodalom volt az a két tantárgy, amit máshol nem, csak egyedül a magyar gimnáziumban lehetett elsajátítani. Minden más tantárgyat németül is, német iskolában is meg lehetett volna tanulni.

Raab Ferenc tanár úr a német nyelvet és irodalmat valamint az angol nyelvet tanította, főleg a felső osztályokban. Igen jó tanár volt, népszerű és kitűnő pedagógus. Népszerűségéhez hozzájárult, hogy ő volt a futballedző, ha ilyen egyáltalán létezett. A foci nem volt hivatalos, de hát szinte az egyetlen sport volt, különösen Lindenbergben, amit űzni lehetett. Még biciklize se volt senkinek. Volt egy válogatott csapat, akik néha másokkal játszottak, főleg felnőttekkel, ami azért volt lehetséges, mert az iskolában mindég volt jó néhány férfikorban lévő diák, akik több éves kihagyás (munka, katonaság, internálás) után tértek vissza, hogy befejezzék a gimnáziumot, és egyetemre mehessenek. Erről még lesz szó.

Mustó bácsi (Dr. Mustó Sándor) nem volt tanár. Amatőr matematikus volt, de kitűnően taníthatott, mert a gyerekek rajongtak érte. Lindenbergben még rövid ideig tanított bennünket a IV. osztályban, de aztán a matematikaoktatást Pajor Elemér (a Mókus) vette át. Nekünk osztályfőnökünk is lett és vitt végig érettségig. Nem szerettem, és sokan idegenkedtek tőle, hogy enyhén szóljak. Vadul szigorú, pofozkodó ember volt, és erre, mint internátusvezetőnek, sokszor volt alkalma. Csak azok jöttek ki vele jól, akik jók voltak matematikában, mert azoknak nem kellett magyaráznia. Azt hiszem, utált tanítani és nem is igen tudott. Ha valaki nem értette, amit magyarázott, dühös lett. De Pajor sokszor lett dühös, és akkor nem kímélt senkit. Egyszer, már Bauschlottban, takarodó után berohant a lányinternátusba és megpofozott egy nagylányt, mert – úgymond – az nem hagyott egy VIII-os lányt tanulni. Nem hordott nyakkendőt és mindenkit utált, aki nyakkendőt hordott. A focit is utálta, mert szerinte nem volt elég test- és léleknevelő sport. Bár nagy katolikus volt, utálhatta Ambrus Szaniszló tisztelendő urat is, mert Berényi tanár úr Bauschlottban a fülem hallatára azt mondta neki egyszer, hogy „Te a szent ostyával a szádban átharapnád a

tisztelendő úr torkát!”. Hogy Lindenbergben az ott érettségizőknek tanított-e fizikát és kémiát, arról majd a Lindenbergben érettségizetteknek kell beszámolniuk, mert reméljük, hogy lesznek még, akik közülük is hajlandók (és képesek) emlékezni. Nekünk, akik már Bauschlottban érettségiztünk, tanította ezeket a tantárgyakat is – a Bauschlottól szóló részben majd szót ejtek még erről.

A lindenbergi tanári karhoz tartozott még dr. Orbán László, a „Gombóc”, aki Niederaudorfból ment Passauba és így került Lindenbergbe. Csak az alsó osztályokat tanította.

MACZKY EMESE így emlékszik rá (e-mail, 2003. márc. 1.):

„... földrajzot tanított, ő írta meg a világföldrajz könyvünket – akkor II-os voltam – még a sokszorosításában is segítettünk neki, mert nálunk használta először. Ezen kívül zenét tanított. Tőle tanultam meg a kottát, ütemet, stb. Minden tudásom tőle származik, mert soha hangszereken nem volt alkalmam játszani, furulyát kivéve. Irtózatosan művelt, sokoldalú ember volt. Édesapám néha beszélgetett vele, ő mondta, mert egy 12-13 éves illet nem tud megállapítani... [Többen emlékeznek, hogy Orbán eszperantót is tanított néhány önként jelentkezőnek.]

Kaposy Márta tanítónő tanította az elemistákat. Nagyon szigorú volt, de meg is tanultak nála mindent. A gyengébbeket a jobb tanulók is kellett, hogy tanítsák. Szigora

1953 őszén Kaposy Márta elemistákkal a nagytemplom kapujában

ellenére nagyon jószívű volt, és a gyerekeket is nagyon szerette, ezért is volt ő az internátus vezetője. Gergely Ildikó – Enikő húgom elemista osztálytársa – 1951 karácsonyán került az iskolába. Félárva volt vagy pedig más okból még a szünetekben is ott maradt az iskolában. Márta néni, mint pótmama, magához vette, gondoskodott róla, sőt a szobájában lakott. – Pofozógépnek is hívtuk, mert jómagam is kaptam tőle jó néhány megérdemelt pofont és néha nem-megérdemeltet is. Ennek ellenére nagyon szerettem (bírtam, ahogy annakidején mondtuk) és egy vagány személynek tartottam és így is gondolok rá vissza. Jó néhányszor megtréfáltuk az ő vezetésével Pajor tanár urat, akinek a szobája ott volt a lányinternátus kellős közepében. Márta néni soha nem tanított a gimiben, kivéve azt a fél évet, karácsony után, mikor Márta néni tanította a magyart, de az is lehet, hogy a németet. Soha olyan szigorú tanárral nem volt. Valami nagyon az emlékezetemben maradt: A mienk volt az iskola legnagyobb

osztálya. 1951-52-ben 37-en voltunk. Geisel-hardt Lőrinc, a »Lóri«, biztos valami nem tetszőt cselekedhetett, mert Márta néni masnit kötött a hajába, fél lábon, kinyújtott karral kellett álljon 15 percig. Utána mindnyájan kipróbáltuk és megállapítottuk, hogy érdemes rendesen viselkedni, mert ez kegyetlen büntetés.

Ezenkívül Márta néni remekül zongorázott és orgonált. Amikor Mustó bácsi kimaradt, Márta néni orgonált a templomban és én mindig ott ültem mellette az orgona padján, amikor nem »fújtattam«, mert az még olyan orgona volt.

Még egy szép emlékem van vele kapcsolatban. Ezek az iskolai táncok. Amikor nem volt más zene, őt kérték meg, hogy zongorázzon. Ő ezt CSAK azzal a feltétellel vállalta, hogy ha a kicsik is részt vehetnek a táncon. Ezért mindnyájan nagyon hálásak voltunk neki. Mutatja ez is, hogy mennyire fontos volt neki a gyerek. Ő mutatta meg nekünk a tánclépéseket is. Ez még Mustó bácsi idejében volt, amikor még ő zongorázott a táncokon.

Dr. Orosz Márta talán a legfiatalabb tanerő volt. 1952-ben került két évre Lindenbergbe és minket is tanított, lehet, hogy angolra vagy magyarra. Talán másra is, hiszen majd minden tanár legalább két tantárgyat tanított.”

1951-1952. Leányinternátus

1952-1953. Leányinternátus

1951. nov. 22. Tanárok, nevelők

Balról: Raab Ferenc, Marczell Jolán, Kovács Zoltánné Etelka, Liscsinszky Béla,
F. Korény Livia, Mustó Sándor, Orbán László, Kaposy Márta, Pajor Elemér

A II. osztály 1953 őszén, Mustó bácsi osztálya

1953-ban került Lindenbergbe Fennesz Imre, kissé őrült pap-tanár. Érdekes, hogy bár tanított bennünket, nem emlékszem, mire. Csak a hangos, harsány hangjára emlékszem. Tulajdonképpen röhögött rajta mindenki. Azt hiszem ő volt az, aki minden órára azzal robbant be, hogy „Felállsz...! Köszönsz...! Laudeturrall köszönsz!” Mire mindenki kórusban, lassan, tagolva mondta, hogy Lau-de-tur-Je-sus-Chris-tus, ami után én, a kálvinista jó hangosan és pattogva hozzátettem, hogy „Tiszteletem!!!” - nehogy csorba essék a protestantizmuson. Hát ez ellen ugye senki sem szólhatott. De azért nem tartoztam a kedvelt diákok közé azoknál, akiknek ez fontos volt. Fennesz is szeretett pofozkodni, de aztán teljesen elment a tekintélye, mikor Bauschlottban (illetve Pforzheimben) valaki az autóját – mert az is volt neki, szegény menekült magyar papnak – olyan környéken látta parkolni, ami pletykára adott okot.

Dr. Liptay Lajos felsőházi tag volt és úgy emlékszem bankember. Rövid ideig tanított Lindenbergben, pedig nem lehetett tanár. Nekünk az V-ben adott órákat, de nem emlékszem miről, talán közgazdaságtanból, ha volt ilyen.

Galavits M. Geraldine az az apáca, aki lindenbergi fényképeken látható és a kimutatás szerint az 1952-53-as évben volt a tanári kar tagja.

Szerepel még a kimutatásban Dr. Tömböly Elemérné, Elza, aki két évet tanított Lindenbergben, de nekem nincs róla emlékem. Szintén nem emlékszem (de Liscsinszky István emlékszik) Marczell Árpád nevére, vagy hogy kinek, mit tanított. A Niederaudorfról szóló fejezetben emlitenek egy Marczell Árpád nevű tanárt, valószínűleg ugyanarról a személyről van szó.

A kimutatásban nem szerepel, de rövid ideig tanított bennünket Árentschildtné (talán helyettesített valakit), akinek a fia Lindenbergben érettségizett.

Zenét nem tanított senki az iskolában. Akik cserkészek voltak, azok énekeltek és tudtak népdalokat. Barna Kornél a szalagra vett beszélgetésben említette, hogy ő Mustó bácsitól vett privát zongoraleckéket. Azt is elmondta, hogy Mustó bácsi orgonált minden reggel a misén a gyerekeknek és mialatt áldozott, megengedte, hogy Kornél nyomogassa halkan az orgona billentyűit.

1952-ben vagy 1953-ban, mikor a Szabad Európa Rádió megkezdte működését, zenei anyagként gyerekkórust akartak használni. Egy kórusra való magyar gyereket akkoriban csak a magyar iskolában lehetett találni, ezért leküldték Lindenbergbe Kovács Etelka nénit, aki megszervezte a kórust és rengeteg éneket tanított és gyakorolt be velünk. Az énekkarban mindenki részt vett. Persze csak egy szólamban énekeltünk és szigorúan csak népdalokat. Aztán időről időre megjelentek a rádiósok és szalagra vették, amit megtanultunk. A pénz, amit a rádió fizetett, biztos nagyon jól jött az iskolának, sanyarú anyagi helyzetében. Soha senkitől nem hallottam semmit arról, hogy ezt a zenei anyagot hogyan használták föl.

Egyszer a rádió elhatározta, hogy dramatizálják a Pál utcai fiúkat. A rendezők lejöttek és kiválasztottak néhány gyerekszereplőt. Nemecsek szerepét Mustó Tomi kapta, Bokát pedig Barna Kornél játszotta. E sorok íróját is kiválasztották valamelyik kisebb szerepre és Fritsche Pista is jött. Még talán más is. Egy tanár kíséretében (talán Vámos?) fölutaztunk Münchenbe és az Angolkertben lévő épületben megismerkedtünk a rádiózás titkaival. Szörnyen élveztük azt a pár napot, mert persze elkényeztettek bennünket. A Chinesischer Turm vendéglőben étkeztünk és a Park Hotelben laktunk, ahová amerikai autókön szállítottak. A spártai iskolaélet után sztároknak éreztük magunkat. Még moziba is elmehettünk. Megnéztük az Egy nyáron át táncolt című svéd filmet, amiben Ulla Jacobson meztelenül volt látható, nem csak mi kamaszok, hanem az egész német nézőközönség nagy hűledezése közepette.

A kapcsolat a rádióval sokáig fönállt. Még Bauschlottban is vettek föl egyszer egy betlehemes játékot, amit A magyar népzene tárából állított össze és dramatizált valaki. Érdekes, hogy ennek az együttműködésnek semmi nyoma nincs abban a vaskos könyvben, amit Borbándi Gyula Magyarok az Angolkertben címen a rádióról írt.

Kovács Etelka népi táncokat is tanított. Az éneknek és táncnak nagy hasznát vettük, mikor az iskolát „fontos” személyek látogatták meg, mint a nemzetközi menekültek, vöröskereszt vagy a nemzetközi cserkészlet szervezeteinek képviselői. Mindenki azt remélte, hogy ha sikerül jó benyomást tenni rájuk, akkor segítségben fogják részesíteni az iskolát. Dicséretet kapott az iskola bőven, de utólag úgy tűnik, hogy az egész felhajtás (külön takarítás, próbák, mifene) hiábavaló erőlködés, és részükről a fontoskodás csak show volt. Szuszunak erről később volt alkalmja egy ott járt cserkessel beszélgetni Hollandiában, aki megerősítette ezt a gyanúját.

Egyszer svéd látogatók jelentették be magas szintű látogatásukat. Valakinek az az ötlete támadt, hogy tanuljuk meg és énekeljük el nekik a svéd himnuszt. Napokat és órákat gyakoroltunk. A himnuszt még ma is elejétől végéig el tudom énekelni (K. L.): Du gamla, du fria, du fjälhöga Nord, du tysta, du glädjrika sköna..... – valahogy így.

Valamilyen Szabad Európa felvétel alkalmával jött el egy igen kedves amerikai úr, aki állítólag a zenei osztály valamilyen igazgatója volt: Douglas McKinnon. Őt is körüludvarolta mindenki s ő ezt annyira élvezte, hogy többször ellátogatott az iskolába, sőt később Bauschlottba is. (Erről majd ott többet.)

Időtöltés

A séta és kirándulás volt a legkézenfekvőbb és kedvelt időtöltésünk. Vasárnaponként, ünnepnaponként kisebb-nagyobb sétákra indult az iskola apraja-nagyja. A városhoz közel egy erdő közepén volt a Waldsee, a nyári fürdőhely. A tőzeget talaj miatt a vize inkább kávé-vízhez hasonlított. Partján egy szép vendéglő, amit persze csak kívülről ismertünk. A tó környéke nagyon szép sétákra nyújtott alkalmat. De szerettünk az Alpenstrassén is sétálni, ami egy széles műút volt és szép kilátás nyílt róla az Alpok láncára. Akkor még alig volt forgalom, pláne hét végén, turizmus még nem létezett.

1954. március. A leányinternátus az Alpenstrassén, közös sétán

Néha nyáron Lindauba mentünk autóbusszal vagy biciklivel, fürödni a Bodeni tóban és élvezni a turistákkal, főleg francia katonákkal nyüzsgő várost. Olykor valamilyen vándor színtársulat látogatta meg Lindenberget és oda is elmehettünk, pláne ha klasszikusokat játszottak. Emlékezetes volt egy Médea előadás, amiben nagyon élveztük a színésznő Jázont hörgő üvöltözését (Jááááázon...!).

Évente többször rendeztek „hivatalos” táncestet. Fiúk, lányok felvették egyetlen vasárnapi ruhájukat, az étteremben a fal mellé tolták az asztalokat és székeket, és mikor megszólalt a gramofon vagy Zoller Helmut zongorajátéka (az amerikai katonáknak volt jazz zongoristája), a fiúk nekifutottak, nehogy más kérje föl a már kiszemelt lányt. A nagyobb fiúk, a tanárok biztatására, kijelölt sorrendben táncoltatták a kevésbé attraktív lányokat is.

Mustó Szuszu emlékeztet arra, hogy az iskola két koncertet is rendezett a lindenbergi lakosoknak. A főszereplő egy operett énekes volt, akinek nevét már elnyelte a feledés. Liscsinszky Babucit, aki szépen énekelt, Mustó bácsi kísérte zongorán. Ezenkívül magyar táncbemutató is volt (talán a Pécs Borbála – Nickl Karcsi páros, Brahms ötödik magyar táncával).

Három kirándulásról vannak emlékeink. – Egy szép tavaszi vasárnap 5-6-an elindultunk, talán mint cserkészek, egy egész napos gyalogtúrára. Még nem értünk messzire, mikor egy zsombékos terület mellett mentünk el. A kis tavacskákat alkotó sekély vízben rengeteg béka úszkált. Valaki egy husággal rácsapott egy békára, ami menten megdöglött és a víz színén maradt. Valamelyikünknek az az ötlete támadt, hogy együnk békacombot. Nyomban néhányan nekiláttunk békára vadászni, és az agyonütött békák szépen szaporodtak. A partra dobáltuk őket, ahol valamelyikünk bicskával levágta a combjukat és lehúzta róla a bőrt, megnyúzta a combokat. Ebédre kenyeret és vajat vagy margarint kaptunk, amit egy csajkában vittünk magunkkal. Tüzet raktunk és a csajkában zsiradékot forrósítva, megpirítottuk a combokat. Só ugyan nem volt nálunk, de a békacomb így is jóízű volt. Béka volt elég és mindenki jóllakott. Nem is mentünk onnan tovább. Annyira megelégedtünk a napi teljesítményünkkel, hogy a maradék kisült combokat magunkkal víve sötétedés előtt vissza is érkeztünk. Persze elmeséltük a kalandot és sokan odasereglettek „békacombot ropogatni”. Most már sőt is tettünk a megmelegített ínycsikszégre és mindenki elismerte, hogy a sült békacomb nem is olyan rossz eledel.

A másik kirándulásra, ami rosszul is sikerülhetett volna, hárman indultunk: rajtam (Koncz L.) kívül Fritsche Pista és Inántszy-Pap Elemérke. Vasárnap lehetett. Kinéztünk magunknak egy közeli hegyet, ebéd után elindultunk, hogy fölsétálunk a tetejére. Toronyiránt mentünk, árkon-bokron át. Egy áldott lélekkel se találkoztunk, és ház vagy falu mellett se mentünk el. Közben szokásunk szerint, hiszen többször mentünk együtt sétákra, jól beszélgettünk, filozofáltunk. De nem voltunk gyakorlott kirándulók és a hegy sokkal távolabb volt, mint ahogy látszott. Mire fölértünk a tetejére, már alkonyodott. Alattunk a túlsó oldalon a Bodeni tó gyönyörű képe tárult elénk, amint visszatükrözte a lebukó nap sugarait. Nem sok időt töltöttünk a gyönyörködéssel. Fordultunk és indultunk vissza. Fogalmunk se volt, hogy hol vagyunk, csak úgy megbecsültük az irányt arra, ahonnan jöttünk. De hamarosan besötétedett és mi a vadon közepén meneteltünk vaksötétben. Végre valamilyen tanyára akadtunk, és bementünk megérdeklődni az irányt. A paraszt az istállóban tevékenykedett és megkérdezte, mennyit tudunk fizetni neki, hogy átvigyen bennünket az osztrák-német határon. Akkor döbbsentünk rá, hogy mi átmertünk Ausztriába, s most fogalmunk sincs, hol lehetünk és hogy kerülünk haza. Mondtuk, hogy kiránduló diákok vagyunk és nincs pénzünk. Néhány márkányi aprópénzt összeszedtünk, de csak legyintett. Úgy látszik, elhitte a történetünket, mert elrendezte, amit csinált, és intett, hogy kövessük, de csöndben. Kis ösvényeken vezetett, néha megállást intett, előrement fürkészni az erdőszélre,

majd intett, hogy tovább. Fogalmunk se volt, hogy mikor léphettük át a határt, de egyszer egy kis falu határába értünk. Itt megmutatta, hogy hol az autóbusz-megálló és hálálkodásunktól kísérve visszafordult. Nemsokára jött is egy autóbusz, és a pénzünk éppen elég volt a jegyekre. Megkönnyebbülve értünk haza az internátusba, ahol már takarodó volt. Becsöngettünk. A Tiszi jött ajtót nyitni. Az aggodalomtól, hogy hol a lehetünk, nagyon dühös volt. Fritschének és nekem nyomban lekevert egy pofont. Majdnem Elemérkének is, de ő már érettségizett és az édesapjával (Elemér bácsival) mint „felnőtt” lakott az épületben. Neki csak ennyit mondott: „...és te is te vén ló!”. Megúsztá a pofont. Csakhamar megjelent Pajor is, aki mint internátusvezető elsősorban volt felelős az „eltűnt” diákokért. Mivel a büntetést már letudtuk, őt mint nagy cserkész már csak az érdekelte, hogy hol jártunk, mit fedeztünk föl, tehát hogyan sikerült a kirándulásunk. Térképet hozott s miközben a számunkra félretett vacsorát fogyasztottuk farkasétvággal, próbálta kisilabizálni, hogy hol is járhattunk. Neki imponált a vállalkozásunk, bármilyen amatőr módon hajtottuk végre.

A Hotel Krone-ból gyönyörű kilátás volt a kb. 20 km távolságra lévő Hochgratra, az alpesi hegyláncolat egy kb. 1.800 méteres csúcsára. Árentschildt Karcsi, Fritsche Pista, Barna Kornél, Szuszu és Koncz elhatározták, hogy egy őszi hétvégen megmásszák a hegyet. Kora reggel busszal elmentek Oberstaufenbe és onnan gyalog nekivágtak a hegynek. Mire a hegy lábához értek, már hullott a hó. Félcipőben, egyesek talán rövidnadrágban, egyre lassabban, de hősiesen kapaszkodtak a csúcs felé. Késő délután a nagy hóesésben már alig láttak és bokáig süllyedtek a hóba. Csúszkáltak, bukácsoltak. Még az optimisták is úgy vélték, hogy vagy azonnal visszafordulnak és keresnek egy menedékhelyet, vagy ott fagynak a hóban. Megfordultak s szinte futva és fenéken csúszva igyekeztek lefelé. Hamarosan találtak egy pajtaszerű épületet. Több pásztor vagy favágó-külsejű ember gyanakodva nézett rájuk és csak fizetés ellenében akarta őket éjszakára elszállásolni. Kiforgatták zsebeiket, de csak néhány márkát tudtak összeszedni. De aztán megsajnálták a szegény diákokat és mindenkinek jutott fekvőhely. Másnap reggel elindultak, hogy szégyenszemre hazamenjenek. Alig értek le a hegyről, már várt rájuk két rendőr. Jól kikérdezték őket, de mivel hátizsákjukban csak néhány szelet száraz kenyeret és egy pár kocka Velveta sajtot (amit Lindenbergben gyártottak) találtak, elengedték őket. Nem lehetett tudni, hogy a pásztorok árulták-e el őket, vagy a rendőrök voltak szemfülesek. Az iskolában szégyenkezve vallották be, hogy a Hochgratot nem sikerült megmászniok. De Szuszu a reményt még ma sem adta fel. (*Mustó Sándor és Koncz Lajos emlékei alapján*).

Nem szívesen vette az iskola a moziba járást. Lehet, hogy bizonyos filmeket megengedtek vasárnap délután, már nem emlékszem. De voltak, akik este is kiszöktek. A mozi ugyanis a Hotel Kroné-hoz épült. Ha az ember kimászott a fiúinternátus W. C.-jének ablakán az első emeleten, akkor egy tetőn át a vetítő gépházába juthatott. A vetítőgépes pedig szívesen átengedte a potenciális mozijegyvásárlókat. Mikor erre rájöttek – talán valaki árulkodott, – beszögezték az ablakot vagy rácsot építettek az ablakra. Szóval véget ért ez az egerút.

Már veszélyesebb volt a 16-18 éves korosztály egyes tagjainak az a szokása, hogy késő este kiszökjének, ha valamilyen táncmulatság volt a városkában. Ez különösen farsang idején csábított. A városka leányai, fiatalasszonyai szívesen vették a – kissé egzotikusnak ható – magyar fiúk udvarlását. Az a négy-öt fiú – köztük legfiatalabbként e sorok írója, – akik ezekben a kalandokban részt vettek, persze a kicsapás veszélyével játszottak, de a jelek szerint megúszták. A szökés útja a földszinten lévő konyhán keresztül vezetett. A két emeleti lejárát közül az egyik belülről volt kulccsal bezárva, de a kulcsot a zárban hagyták (gondolom Béla bácsi). A konyha utcára nyíló ajtaja is belülről volt zárva, a kulcs szintén a zárban. E sorok írójának, mint legvékonyabbnak, jutott a feladat, hogy az ebédlőből az ételfelvonó

aknájában az üres fülkén bemászva, a fönti és lenti ételtartók között átmásszon a túlsó oldalra, belülről az aknából egy vékony fémtárggyal a lehúzott ajtó alá nyúlva a keletkezett résen át föltolja az ajtót s máris a konyhában volt. Fölszaladva a lépcsőn kinyitotta a belülről becsukott ajtót, és szabad volt az út a társaság részére le a konyhába. Igaz, a betörő-jelöltnak még le kellett vetnie a piszkos ruhát, míg társai türelmesen vártak. A konyha kifelé vezető ajtaját kívülről bezártuk és a kulcsot magunkkal vittük. A kirándulás végén ugyanezt visszafelé meg kellett ismételni. Azt hiszem, ez volt a legveszélyesebb diákcíny, amit az iskolában elkövettek. A kiszökött diákok soha nem okoztak bajt vagy kellemetlenséget senki számára és így nem érkezett panasz az iskolába a városiak részéről. Ha ittunk, sört ittunk és azt is csak mértékkel, mert túlságba vinni nem volt pénzünk és különben is magyar úriembereknek tartottuk magunkat.

Sport

A rendszeres reggeli csuklózáson és futáson kívül intézményes illetve rendszeres sport Lindenbergben sem volt. Az iskola használhatta a városka futballpályáját és oda gyakran eljártak a diákok, főleg a kisebbek, labdát rugdosni. A nagyobbak közül többen (Mustó Szuszu, Gruber, Kostevc Robi), a jó futballisták, a városi csapatban játszottak és talán edzettek is, Mókus nagy bánatára, aki utálta a futballt, mert valamilyen dekadens időtöltésnek tartotta.

1954 tavasz, futballcsapat

Térdelők balról: Igo-Kemenes Tibor, Verbói András, Mayer Ernő, Speier Antal, Luxenburger József

Állók balról: Bischof Mátyás, Bakos Viktor, Rodenbücher József, Mihalovits Ernő, Takáts Zoltán, Szkladányi István, Kostevc Róbert

Páhi a rúdon

Ezen kívül még ott volt a Hotel Krone hátsó udvarában a szőnyegporolásra használt nyújtó, amit Páhi példamutatása nyomán többen használtak.

Mustó Szuszu és Krics évekig jártak a városi tornaegyesület szertorna edzésére. Télen pedig ott volt a síelési lehetőség, amit szintén jó néhányan kihasználtak.

A Waldseere meleg időben eljárt a diákság fürdeni, télen pedig korcsolyázni lehetett a befagyott tavon - már akinek volt korcsolyája. Akkor az is ritkaságszámba ment és nagy kincsnek számított.

A lindenbergi években a diákoknak egy másfajta csoportja jelentkezett az iskolában. Ezek különböző okokból évekre megszakították gimnáziumi tanulásukat. Visszakerülve a gimnáziumba, osztálytársaiknál jóval idősebbek voltak, és nem is maradtak egy osztályban, hanem igyekeztek az osztály anyagából mennél gyorsabban levizsgázni és eggyel feljebb lépni. Ezek a fiúk, mert főleg fiúkról van szó, egészen más, sokkal gazdagabb élettapasztalattal rendelkeztek, mint mi, akik – bárhogyan is vesszük – mégiscsak többé-kevésbé rendezett családi körülmények közül jöttünk és a II. világháború utáni németországi menekülteket éltük.

Néhány példa: valamikor 1951 vagy 1952-ben lett tanulója az iskolának Péterfy Pál, aki vagy 2 évvel volt idősebb nálam, de 2-3 osztállyal alattam kezdte az iskolát. Bár az ő családja (édesapja magas rangú katonatiszt volt) szintén 1944/45-ben menekült, ő nem folytatta az iskolát, hanem nagyon korán pénzkereső lett. Többek között fényképezéssel foglalkozott és saját motorbiciklijét volt, amit persze nem hozhatott magával az iskolába. A lányok körül is sokkal nagyobb tapasztalattal rendelkezett, mint mi, legalább is így mesélte. Nagyon irigyeltük ezért az érdekes felnőtt életért, és nagyon megszerettük. Persze alsós létére a „nagyok” szobájában és társaságában kapott helyet, már csak azért is, mert egy táskarádió büszke tulajdonosa volt, amit csak titokban hallgathattunk (csak az amerikai slágerek érdekeltek bennünket), de az első rádió volt az internátusban. Az ágy mélyén volt elrejtve és takaródó után gyakran bújtunk össze az ágyon az ismert slágereket és tánccenét hallgatva. Pali alacsony gyerek volt, ezért Csöpinek is hívtuk. Ő is ugrott osztályt, de az én osztályomat nem érte volna el. 1956-ban, mikor mi érettségiztünk, ő átment Innsbruckba az ottani magyar iskolába és így két évet takarított meg, mert amíg 1955-ben Németországban megtoldották a gimnáziumi osztályokat 8-ról 9-re, Ausztriában továbbra is 8 osztályos maradt a gimnázium. Paliról még lesz szó a bauschlotti részben. Itt még csak annyit, hogy csínytevéseinknek és egyéb kalandjainknak hű társa és résztvevője, később éceszgébere volt kezdettől fogva, és engem hozzá fűzött és fűz ma is a legtestvéribb barátság és szeretet.

Szécsi László is vagy 2 évvel volt idősebb nálam. Ő a mi osztályunkban kötött ki. Néhány évvel korábban kiszökött Magyarországról Jugoszláviába. Ott elkapták, és mint kém-

gyanúst bebörtönözték. Vagy két évig volt internálva, egyszer úgy megverték, hogy valami agyalapi törést vagy repedést kapott és erről egy elektro-encefalogramm is tanúskodott, amit magával hordott, hogy olykori erős fejfájásait igazolhassa és ne tekintsék szimulánsnak. Csöndes fiú volt, magáról, családjáról nem mesélt. A végén valahogy sikerült Jugoszláviából kimenekülnie és Belgiumba került, ahol egy lánytestvére élt. Onnan került az iskolába és német helyett franciául beszélt. Lindenbergben sokat sétáltunk együtt, jókat beszélgetve.

Toncsi (Nagy Gyuszi, már nem él) idősebb volt mindnyájunknál. Ő azt hiszem a francia katonaságnál kötött ki, miután eljött Magyarországról. Alsóbb osztályokban kezdte, majd elért bennünket. Udvarlási, hódítási és egyéb lány-ügyekben ő, mint tapasztalt volt francia katona, lett a „gurunk”. Csak egyben nem követtük a példáját: táncba készülve kölnivízzel öblítette ki a száját. Nagyon jól táncolt és hamarosan azok közé tartozott, akik takarodó után szívesen kiruccantak, hogy a helyi német lányoknak tegyék a szépet.

Zámbó Lajos nyolc évvel volt idősebb, mint én. Legkésőbb Bauschlottban már ő is a mi osztályunkban volt. Ő az idegenlégióban kezdte s már Északafrikában volt, mikor rájött, hogy ez így nem lesz jó. Betegséget színlelve megszabadult a légiótól és Belgiumban bányász lett, majd földolgozta magát szőnyegkereskedőnek. Összespórolt annyi pénzt, hogy el tudott jönni az iskolába. Lindenbergben kintlakó volt és csak bejárt az iskolába. A fentiekből is kitűnik, hogy több évet kellett bepótolnia. Bauschlottban már az internátus egyik szobájának volt a parancsnoka és egy emeletes ágyat osztottunk meg egy ablak közelében (előkelő hely), ő fönt, én lent.

Horváth Géza határőr volt Magyarországon a jugoszláv határon. Mikor egyszer járőrtársa elaludt, ő fölmászott a drótkerítés tetejére, ledobta a puskáját s ahol az földet ért anélkül, hogy aknát robbantott volna, oda ugrott le ő is. Ez már később lehetett, mint Szécsi menekülése, mert ő nem töltött annyi időt Jugoszláviában. Ismét megszökött onnan, ahol tartották és a tengerben átúszott olasz területre. Gézának rövidebb volt az egyik lába gyermekbénulás miatt és sántított, de ez úgy látszik nem zavarta a magyar katonaságot vagy határőrséget. Géza nem érettségizett velünk. Münchenben aztán később szobatársak voltunk egy darabig az egyik diákotthonban.

Ezt a kis szociográfiai részt azért iktattam ide, hogy röviden bemutassam az emigráns élet széles skáláját, amin azok a gyerekek helyezkedtek el, akiknek a jövőjét ez az iskola alapozta meg. Az iskola nélkül közülük nem sokan jutottak volna egyetemre, e sorok íróját is ideszámítva. Nem találok ennél jobb módszert arra, hogy a magyar gimnázium fontosságát, értékét, jelentőségét bemutassam. Reméljük, hogy a volt diákok, nem csak az itt megemlítették, majd maguk is megszólalnak, kijavítják, amire én nem jól emlékszem és leírják, hogy mire vitték az életben, milyen indítást kaptak az iskolától és tanárainktól, esetleg iskolatársaktól.

Lindenberg története nem lenne teljes Hollósy Ervin nevének említése nélkül. Talán 1953-ban ő lett a fiúinternátus vezetője Pajor helyett. Hollósy aránylag fiatal ember volt, nem tanár, hanem katona – tényleges-e vagy tartalékos, de nagyon katona. Zömök termete, mély hangja és bajusza miatt a gúnyos „Bunyul” nevet kapta. Feladatának úgy állt neki, mint egy őrmester az újoncok megfegyverzésének. Az internátusban eddig is elég katonásan folyt az élet. Ezt már csak azzal lehetett még katonásabbá tenni, hogy még nagyobb kiabálásokat csapott és valami nyakatekert katonanyelvet igyekezett bevezetni. Így a szobák pl. „kerületi körletek” lettek és egyéb ilyen cífraság... A diákok kuncogtak, mint mindig, ha valami eltért attól, amit már megszoktak. Gépelt napiparancsokat függesztett ki az internátusban, ahol az

időt pontosan beosztotta és dörgedelmisségeket vetett papírra, amit aztán cirkalmas betűkkel írt alá, a jó ég tudja milyen parancsnoki címet választva magának. Történt egyszer, hogy valami fölbosszantott, de az is lehet, hogy csak úgy heccből az ujjamat belemártottam egy tintatartóba és egy jó nagy pacát fröccsentettem az aláírására. Nem látta senki, szerencsémre. Mikor Hollósy meglátta az okirat szörnyű meggyalázását, olyan dühbe gurult, hogy azt hittük, menten megüti a guta. A gyereksereg kaján elégtétellel nyugtázta az ügyet. De Hollósy nem hagyta annyiba. Megindult a kivizsgálás. Ki tette? Ki tehette? Sorakozó! A sorok előtt le-föl sétálás... A gazember tettetést üvöltözéssel próbálta megfélemlíteni és jelentkezésre készíteni. Ezek után senki nem gondolta, hogy valaki tényleg jelentkezik az aránylag ártatlan csínytettt vállalására. Vasárnap volt. Addig nincs kimenő, míg a tettetést el nem kapják... Nem voltam benne biztos, hogy ha jelentkeznek, nem vágna-e agyon azon nyomban, de legalább is kicsapásomat követelhetne volna. Nyomozás...! Szerzett valahonnan egy pecsétpárnát és mindenkitől vagy csak a nagyobbaktól ujjlenyomatot vett. Ezt talán pszichológiai vallatásnak szánta, mert senki nem hitte, hogy bármit is meg tudjon állapítani. Én sem. Egyedül a futballisták csikorgatták a fogukat, mert nekik volt valamilyen rendezvényük. Nos ekkor az egyik fő futballista barátunk, aki valakitől azt hallotta, vagy ő magától jött erre az ötletre, hogy biztosan Péterfy Pali csinálta, elment és megmondta Hollósynak. Az meg szegény Csöpit majdnem kínpadra húzta. Pofozással fenyegetve vallatta. Csak én tudtam, hogy ártatlan, de addigra már olyan terror-hangulat alakult ki, hogy ha eredetileg akartam is volna jelentkezni, már nem mertem. Egyetlen vigaszom az volt, hogy akik nem akartak nagyon menni valahová, nagy elégtétellel nézték, hogy Hollósy hogyan teszi magát nevetségessé. Teljesen elvesztette a méltóságát. Mint egy eszelős nyomozta a bűnöst. Palinak semmi baja nem lett, hiszen olyan ártatlan volt, mint a maszületett bárány. Egyedül futballista barátunk járt rosszul, mert rá úgy megharagudott az osztálya, hogy ünnepélyesen megtagadta és hónapokig nem állt vele szóba senki. Egyik társunk azt hiszem egészen az érettségiig. Akárcsak a börtönben, az iskolában is a legnagyobb bűn a besúgás, akár van mit besúgni akár nincs. De hát én csak ne prédikáljak...

Hollósynak volt még egy feladata, nevezetesen hogy a kilógásokat megszüntesse. Nyilván az iskolának volt tudomása, hogy valakik némelykor kilógnak. De hogy kik, mikor és hogyan, azt senki nem tudta megállapítani. Hollósy, aki a harmadik emeleten, a tetőtér egyik szobájában lakott, takarodó után 2-3-szor is végigjárta a szobákat, mint egy börtönőr, zseblámpával mindenkinek az arcába világítva. Ha kiszökésre készült egy társaság, akkor előbb biztosították a kijáratot, aztán mindenki lefeküdt s volt, aki el is aludt. Egy kijelölt tag időről-időre kilopózkodott az utcára és fölnézett a harmadik emeletre. Ha még égett Hollósy ablakában a villany, akkor az illető visszasietett az ágyba. Ha az ablak elsötétült, tudni lehetett, hogy Hollósy lefeküdt és már nem jön éjjeli szemlére. Indulhattak. Könnyen becsaphatott volna minket, ha eloltja a villanyt és azután jön szemlére. De ez nem jutott az eszébe és mi maradtunk a győztesek. A lindenbergi egérútra soha nem derült fény és Bauschlottban már mások voltak a körülmények. Vajon mi lett az ételfelvonóval a Hotel Kroné-ban? És kivel táncolnak a lindenbergi kislányok?

Liscsinszky Pityu bukkant erre a hosszú „Mikulás-vers”-re papírjai között. Annyi nevet és személyes anyagot tartalmaz, hogy közlését azt hiszem minden lindenbergi diák üdvözölni fogja (a szerző egyelőre ismeretlen, kiemelések tőlem K. L.)

A Mikulás köszöntője 1952. dec. 6-án a Lindenbergi Magyar Iskolában.

Kedves jó Gyerekek, kedves jó Tanárok!
Mint a múltban, most is eljöttem hozzátok.
Sok levelet kaptam a magyar iskolából,
Hogy beszéljek nektek az iskola dolgáról.

Mert hogy a szigorú tanárok megtiltották néktek,
Hogy kis hibáikat kiénekeljétek.
De közelről nézve azok nem is hibák,
Csak nagyítón nézve támadnak galibák.

Mivel hogy a versikémnek olcsó ma az ára,
De kinek nem inge, ne vegye magára.
Tehát senki se támadjon énreám ököllel,
Nézzük hát meg a dolgokat a görbe tükörrel.

Messziről hallatszik a híres Krone csendje,
Fenn a mennyben az angyalok gyönyörködnek benne.
S hogy az itteni lakosság megérthesse jobban,
Csak svábul beszél mindenki, másként hébe-korba.

Mérhetetlen hangulatuk sok tilalmat megszeg,
Harmonika, s zongora szól, hej sohse halunk meg!
Szépen táncolnak ifjaink, ha nekividultak,
Hisz' külföldi tánc és illemhelyeken tanultak.

Most azonban vegyük sorba hát a diákokat,
Jókat, rosszakat és a gyanús alakokat.
Elsősorban nézzük meg hát az elemi osztályt,
/:Hol:/ Márta néni uralkodik, s jutalmakat oszt át.

Mivel Márta néni gyöngéd, s nem bír a kis haddal,
Farkas Laci dirigál a karmesteri bottal.
Gergely Ildi nagyon szerény, a levest megeszi,
De még kanalazás közben is Márta nénit lesi.

Szommer Ernő, Weiner Jancsi mind tiszta magyarok,
Andráskó és Saul László is rendes kis tagok.
Mészáros Marika szeret ám utazni,
Ámde azért Márta nénit nem képes itt hagyni.

A kis **Heckenhoffer Pityu** a „puktát” szereti.
Bika tag ő, az adagját mindenkor meg teszi.
Schröder Helga, kis **Adrika** nagyon jó barátnők,
Kiss Alma meg **Anna-Mari** épp az ellenkezők.

Bresztyenszky együtt tanulna **Hernádi Bélával**.
Ha utóbbi nem volna rossz **Rácskay Bélával**.
Maczky Enikő, **Nagy Olly** és **Keszleri Márta**,
Együtt csenték az almát a paraszt udvarába’.

Ez lett volna az elemi becses hadosztálya,
Térjünk át a gimnázium első osztályára.
Adjuk ki hát most a jussát sorban mindenkinek,
Sok örömet szereznek ők Livia nének.

Wittner György az első osztály színe és virága.
A sok pofontól mindenkor félre áll a szája.
Hű barátja **Mocsnek Matyi** különb legény nála,
Bizonyíték reggelenként ott van már az ágyba’.

Nyelvtehetség különben is, akárhogy tagadja,
Nyelvét a nagy sietségben többször elharapja.
A kis **Müller** kapust játszik, s mivel nincs labdája,
Minden este beleveri fejét a vaságyba.

Héber, Huber, Hahn, Éberhardt, ezek jó barátok,
Ki nem pucol gyakran cipőt, bízza pénzért rájuk.
Inokai Saci s Klári bár szeretik egymást,
Választott már mind a kettő magának egy-egy mást.

Inokai Palit pedig a lányok kedvelik,
Mert rendesen közvetíti a levelet nekik.
Szeőke Szilárd bár kicsi tag, azért talpig férfi,
Szavalni tud, csak az a baj, a mértant nem érti.

Fallmann Emil nagy gavallér, csomagot kap néha,
A jó barátai között azonnal szétosztja.
Kedves gyerek a **Skerl Józsi**, nem is alamuszi,
Szerény közvetlenséggel megy mindennap aludni.

Szép is és kedves leány is **Budavári Teréz**,
Ha a nyelve pörög, olyan, mint a szélvész.
Új gyerek az iskolában a **Négele Franci**,
Nem tudom az ideálja Sári-e vagy Mancsi.

Az elsőnek üdvöskéje **Kovács Ibi**, óma,
Gyengédlelkű és törékeny, ópát nagyon bírja.
Tűzről pattant magyar kislány **Heckenhoffer Gabi**,
Ezért oly jó barátnője a **Gadányi Magdi**.

Ez utóbbi az osztálynak legszerényebb tagja,
Ülve, állva, reggel, este a primadonnát adja.
Werli Mari, akiben dül a nagy ambíció,
Mindent tud már, pedig nehéz a conjugáció.

A második következik, nagyon derék osztály.
Úgy tudnak ők futbalozni, hogy az szinte már fáj.
Néhányuknak nagy a feje, akár egy-egy nagy tők,
Ezért aztán Mustó bácsi rajong is érettök.

A csapatnak kapitánya **Mihalovits Ernő**,
Nem lehet azt nála tudni, a feje miben fő.
Egy bizonyos, minden tanár megállapította,
Hogy csak tanuláson nem jár soha gondolatja.

Jó barátja **Szkladányinak**, ki a legfőbb csatár,
Ha egyet rúg, nagyot porzik ám az egész határ.
Órولا a Hotel Krone krónikása írja,
Hogy a verést nála jobban már senki sem bírja.

Speier Tóni az osztálynak legnagyobb férfia,
Bár a rossz nyelvek azt mondják, hogy skótnak a fia.
Szorgalmasan tanul mindig, s feladatát írja,
De azokat elolvasni a tanárok kínja.

Geiselhardtnak nagy a feje, kicsi a dunnája,
Annál nagyobb és hangosabb állandó dumája.
Barátja **Jautz Imre** majdnem mindig beteg,
Egyébként jó fiú, csak baja rengeteg.

Máyer Ernő igen okos, /:a:/ számtant nagyon érti,
Jószívű is, a nagyokat mindig megsegíti.
Jóbarátja, **Bischof Mátyás**, nagyon fegyelmezett,
Futbalozás közben bizony luftot rúg eleget.

Van egy nagyon szelíd kislány, az pedig nem mese,
Udvarias, gyöngéd, finom kis **Maczky Emese**.
Rettenetes jó étvágyú, nem nézi a formát,
Múltkoriban szilvás gombóc megnyomta a gyomrát.

Takács Zolit, a világfit, mindenki szereti,
Kecses alakjáért, finom modoráért mindenki kedveli.
Csak az a baj néha, hogy nem szeret enni
És mint egy fakutya, úgy szokott nevetni.

Sok a baja, gondja **Hernádi Pistának**,
Ha kérdezik, mi a baja, megtartja magának.
Deák Zsuzsa mit forgathat vajon a fejébe?
S miért jár le rendszeresen a sötét pincébe?

Legelől ül **Komsa Judit**. Ah, de kedves kislány.
Ha valaki WALTERT bántja, a szeme szikrát hány.
Walter alatt **Bakost** értem, nagyon rendes férfi,
Angolt, magyart, latint, számtant borzalmasan érti.

Welches Pali sírva fakad, ha leckét nem tudja,
Az első osztályból Ómát segítségül hívja.
Egy kicsikét affektál **Mihalovits Vali**,
De szilencium alatt mindig nagyon sunyi.

Gyalay Laci a gumit de hangosan rágja,
Ha Alex meghallja, majdnem pofon vágja.
Sweipert Éva vékony teste az asztalra borul,
De ha ebédre csengetnek, nem megy, hanem gurul.

Legcsinosabb **Német** kislány egész Bajor honba'
A kis **Magda**, Márta néni legjobb besúgója.
Osváth Klári egyik napról másikra nagylány lett,
Látszik rajta, hogy szűk neki ez a kicsi keret.

Roxi, Luxi jó barátok, s úgy szeretik egymást,
Roxi lövés helyett Luxinak adja át a labdát.
Pfeifer Rozi mindig begyes ondolált hajával,
S elpirul, ha találkozik a **Horváth Pistával**.

Mindenki fél az osztályban **Verbói** hangjától,
Úgy viseli magát, mint egy kis fiók-diktátor.
Az utolsó másodikosnál meghajlik a zászló,
Mert e csimbók becses neve: **Dombovári László**.

Max és Moritz egy személyben, az internátus réme.
Lindenbergi vadnyugaton a cowboyok kréme.
Vizet, szappant ő utálja. Minek is ez néki?
Banditának minek mosdás, a bőrét kíméli.

Sok a gondja osztályával Orbán tanár úrnak,
Fejéből a gondok miatt időnként leváogat.
Nem is csoda, osztályának **Barna Zoli** tagja,
A lányok fontosabbak neki, a tanulást hagyja.

Büszke leány **Steib Ancika**, nagy szeretne lenni,
Bánata, hogy Inokai nem tudja elvenni.
Kreszán Vali helyes kislány. Nagyok ideálja,
Nem kell félni, nem sokára rátalál a párja.

Lángesze van **Jucikának**, ezt Gruber is tudja,
Csak nem vesz erről tudomást egyetlen tanára.
Mustóéknak Terézében sok fiú veszett el,
Pingpongozik, fára mászik, s mindenkit felképel.

Horváth Péter következik, nagy neki a hasa,
Sok zsebpénzt kap ő hazulról, s nincs soha egy vasa.
Szimpatikus, kedves gyerek **Barcsay Andrea**,
Dirigálja öccsét **Ákost**, mint egy haramia.

De Ákos nem hagyja magát mindig vezényelni,
Csak nagyokkal szemben tud szerényen viselkedni.
Az itteni Buddhizmusnak **Keszleri** a feje,
Lassan jár, hogy ki ne folyjon tanárának teje.

Házastársnak ideális típus **Pécs Borbála**,
De füttyül ő a fiúkra, s a harmonikára.
Ám van, aki túlfüttyüli. Ez a fiú **Szauer**.
Az utcán csak megfordulnak, s ráfordulnak: bauer!

Scharreisz Erzsébet tanítja a cserkészlányokat,
Sokat mesél, de ha rosszak, meghúzza copfjukat.
A harmadik osztály legszebbik **Virága**
Az elegáns, csinos, Maus-nak hívott **Béla**.

A negyedik osztályunk az iskola éke,
Az igazgató úrnak ezért szemefénye.
Osztályfőnök-csere megviselte őket,
Márta néni keze megmosta a főket.

Bíró Imi s László, ezek gézengúzak,
Ha ők verik egymást, döngenek a falak.
Liscsinszky Jonnynak megvan a sok gondja,
Hogy a konyha véleményét miképp irányítsa.

Ezen kívül ő az Orbán tanár úr haverja,
Mamájának kis kedvence, s irigyének bújja.
Műkedvelő komponista **Sperling Elvirácska**,
Jazz zenéje behallatszik tanári szobába.

Csátaljai nagyfiú lett, mert egy osztályt ugrott,
Tanárjától ajándékba száz vadregényt kapott.
Jóbarátja **Gassmann Antal**, már ezt meg kell hagyni,
Állandóan segít neki könyveket olvasni.

Mustó László megkeresi wurstját és kenyerét,
Schneider néni büszkén fogja a markos tenyerét.
Hogyha egyszer megesküsznek, - erre szavát adta –
Iskolának felvágottra nem lesz többé gondja.

Nagy fiú a **Mustó Tamás** mióta színész lett,
Nagy fiúkkal barátkozik, s Barna cinkosa lett.
Moziba is együtt mennek, kivált ha nem szabad,
E jelszóval: kutya ugat, a karaván halad.

Harkály őrsnek parancsnoka **Keszléri**, a róka,
Kis őrsével naphosszat a zöld erdőket rója.
Kövi Mihály titoktartó, a rekordot tartja,
Mindent, amit egyszer meghall, tüstént tovább adja.

Raáb Marit az egész osztály annyira szereti,
S hogyha beteg, **Barna** mindenkor nélkülözi.
Az ötödik osztályfőjét megtisztelés érte,
Amiért a tanári kar nagyon irigyelte.
Az osztályfőnök ugyanis Liptay tanár úr,
Hogy pedig kiknek a főnöke, mindjárt élénk tárul.

Ez az osztály lángész osztály, korelnőke **Gruber**,
Mozi, tánccal és lógással szabályokat rúg fel.
Hantájával tanárokat, s lányokat befonja,
Ha hazamegy, édesapja betegre pofozza.

Intelligens **Kricsfalussy**, korát meghaladja,
A latinban nagy tehetség, a bankot nagyon adja.
Japán-fajú emberekért szíve lángra lobban,
Ám ha erre célzást tesznek, akkor mindjárt robban.

Konczi Lali a Krics komája. Szeretik ők egymást,
De fejével kapcsolatban nem állja a tojást.
Fölényes ő mindenkivel, ha kicsi az vagy nagy,
Pedig az ő tudásában nagyon sok a hézag.

Papnak készül nagy **Keszleri**, de akadály Klári,
Lesz még más is életében, Ibolya és Sári.
Jautz Ferenc a Gé-em-bé-hás, nagy hasa mutatja,
Ricinus az éltetője, a nélkül megfúlna.

Erős osztály a hatodik, nehéz vele bírni,
Ezért lett osztályfőnöke Pap Elemér bácsi.
Külön-külön egyéniség ennek minden tagja,
Épp' ezért Pajor tanár úr az osztályt átadta.

Különösen **Kostevc Róbert** nem fér a begyébe,
Ha más is a hibás, mindig őt tolta le érte.
Robi a sok vádaskodást mosolyogva tűrte,
Könyökölve, nyugalommal, kihívóan nézte.

Dienstkoch Ferenc klubtag s kántor.
Különben normális.
A híveknek öröme néha orgonál is.
Misék alatt mindig tornagyakorlatot végez,
Rémes, amit a zongorán naponként visz véghez.

Mustó Sándor nem tanul jól, de fűtőnek bika,
Szereti az írógépet, márkája Erika.
Barna az önképzőkörnek elegáns jegyzője,
Városonként egy-két kislányt őriz a szívébe'.

Jegyzőségre nem pályázott. Úgy kellett nógatni,
Néha szokott csak Marinak nagyokat lógatni.
Minőségben, mennyiségben **Alex** a legnagyobb,
Bolondulnak is utána kislányok és nagyok.
Elragadó küllemével minden szívet bevesz,
Rokonszenves modorával,
eredeti humorával,
rettenetes étvágyával minden ételt megesz.

A hetedik Mihály-osztály, főnöke fémjelzi,
Az internátus figyelme ezt az osztályt lesi.
Festő, művész, irodalmár, genie is van ottan,
Tudománytól és vitától fejük sokszor loccsan.

Hallgassatok világcsodát, történetet, mesét,
Raáb Babuka föltalálta a vízszintes esést.
Csinál sok spanyolviaszkot. Ablakát kitarja,
Nyugat felől napokon át a levelet várja.

Az önképzőkör elnöke a **Fekete Sanyi**,
Sokat rohan, s olyan, mint egy ételhordó csacsi.
Lippaynak nincs epéje, puha a zúzája,
Ha letolják, ijedtében félreáll a szája.

Kis kedvenc a **Joosz Péter**, de nem tudja lenyelni,
Mért kell neki minden órán németből felelni?
Riemer Oszkár reggel-este a szekrényét bújja,
A leltárát egész napon osztja és szorozza.

Fritsche István a hetedik legnagyobb genieje,
Nem hiába lófő székely, olyan is a feje.
Szellemesek a viccei. Az is bizonyítja,
Ha elmondja, kizárólag csak ő mulat rajta.
Jelszava a mi Pistánknak: lassan járj, tovább érsz!
Vastagnyakú kálvinista - ezzel aztán ő kész.

Paksy János büszke lehet ősi családjára,
Azért tanult meg festeni, hogy ezt illusztrálja.
Jogosan gőgös is rája. Sok őse már megholt,
Mert azok egyik fele férfi, másik nő volt.

Osztfalk Jóska nem volt zsidó. A családja árja.
Fütyül is ő ezért tehát minden tanárjára.
Osztályviták nagy mestere. A számtant is érti,
Csak az a baj, az eredmény sohse jön ki néki.

Wendelt elkerülte eddig a vészes malária,
Annál nagyobb hatással van reá **Valéria**.
Csendes fiú, rokonszenves és sok a kelleme,
Nagyon mélyen gondolkodik, lentebb, mint a feje.

A nyolcadik osztály arról nevezetes:
Innen kerül ki a mindenkori hetes.
Pajor tanár úr a főnök, de nem ő az oka,
Hogy az osztályt minden évben néhány tag elhagyta.

Árentschild Karcsinak nincs még élettársa,
De utolérhetetlen udvarlási vágya.
Úrlovas létére gyalog indult útra,
Egyszer szállt le csak a lóról, a rendőr el is fogta.

Arról híres **Páhi**, mindent jól megtanul,
De ha Nővér kérdi, mosolyt ad válaszul.
Másként sok lány-könnynek lett az okozója,
Kis és nagy tagoknak rendre pofozója.

Farkas bácsi is idejött, nejét otthon hagyta,
Vár rá otthon gyerekserreg apraja és nagyja.
Ili néni a nyolcadik gondos kis mamája,
Intézeti kislányoknak hűséges dadája.

Erős kapcsolatok fűzik Franciaországhoz,
Csak nem tudom, Márta néni mit szól a dologhoz.
De hogy milyen az illető, nem jut az eszembe,
Merthogy bajuszának vége nem fért rá a képre.

Minek készül **Winkler Lipót**, azt maga sem tudja,
Fő az, hogy a gyerekeket szorgalmasan mossa.
Mustó Péter kis fiúkkal nagyon sokat játszott,
Megpofozta Heckenhoffert, hogy szeme szikrázott.
Ez az ő nagy tévedése úgy mardossa lelkét,
Heteken át mellőzte a kongregáció gyűlését.

Azt hiszem, nem feledkeztem meg egyetlen diákról,
Beszéltem én erényekről, beszéltem hibákról.
Énekeltem diákokról eleget és sokat,
Nézzük meg hát mostan sorba tanáraitokat.

Haladunk a német nyelvben, haladjunk a korrall,
Öntsük nyakon a német leckét egy pár pohár borral.
Ez az elve nálatok az **Igazgató Úrnak**,
Nem értik meg azok, akik mindenkor csak fúrnak.
Német tudásánál nagyobb zenei érzéke,
Az „ite missákat” vajon honnan szedi össze?

Számot tevő egyéniség **Pap Elemér** bácsi,
Született pap, de különben valódi Inántsy.
Kissé szakadt és pecsétes kabát földi vállát,
Az ágyában nem szereti a jó puha párnát.

Van egy édes kicsi fia **Livia néninek**,
Minden gondja, csak hogy fiát hogyan is védje meg.
Meg is van ám róla minden kis emléke,
Nagy ládába zárva Sándor kis edénye.

Liptay tanár úr bírja türelemmel,
Kesztyűs kézzel bánt a diáksereggel.
Rendet, pontosságot otthon megtanulta,
A legpontosabban ő jár az órákra.

Iskolánknak hű kántora **Mustó Sándor** bácsi,
Minden reggel lazacot hoz neki fia: Áci.

Két iker a szipkát mossa, nikotin-lé foly ki,
A diákját óva inti, ?óvát hozzon néki.
Különben a hangját csak ritkán hallani,
Mert a diákok zajától nem tud szóhoz jutni.

Márta néni – úgy hallottam – fél a véleményétől,
Mikulás bácsinak az ítéletétől.
A lányok és kedveltjei azért nem szeretik,
Mert a büntetést tetteikért lágyan osztja nekik.
Őröla még azt hallottam, úgy körülrajongja
Hódítók nagy serege, szíve választottja.
Ám eredményt felmutatni eddig csak egy tudott,
Ajándéku a szerencsés bájos mosolyt kapott.

Jó tanártok **Pajor tanár**, ez aztán a legény!
Rövidujjú ingekben jár télvíz idején.
Amit el is felejtettem, ő cserkészparancsnok,
Mégse engedelmeskednek neki ezek a porontyok.

Égrengető reformokról hallotok most gyerekek,
Amit **Orosz Márta** néni művel majdan veletek.
Parancsnokot kinevezi, ez a kedvenc gondja,
Nagyszobának parancsnoka tekintélyét rontja.

Mint Sámsonnak az ereje, kontyában volt rejtve,
Orbán tanár úré a homlokát kiverte.
S mivel a halandó ily sok erőt nem bírhat,
Néha napján orvosokkal egy dudort levágat.

Geraldine, a kedves nővér az újságot leste,
Ki lett vajon kardinális, nincs-e neve közte?
Kinevező okiratát olyan nagyon várta,
Postafiókja ablakát kezével bevágta.

De vannak itt még mások is, nem csak a tanárok,
Nem akarok én sérteni, gondoljunk hát rájuk.

A Kronénak nincsen gondja, van neki gondnoka,
Aki minden jónak, rossznak egyformán az oka.
Tekintélye van is neki otthon is meg máshol,
Sokszor szokott az ágy alatt sétálni csákóستól.

Piró néni jól fogadja **Orbán** tanár bókját,
Aki megcsinálta neki egész horoszkópját.
Mustó néni egész héten pusztán azért reszket,
Hogy a kedves kis fiai mily' keveset esznek.

Babuka meg vidám kislány, mindenki szereti,
Osztfalk se a kulcsáért akarta moziba elvinni.

Ez volna az egész Krone apraja meg nagyja,
Aki egymást jóban-rosszban soha el nem hagyja.
Ez a kis magyar közösség a boldogság fája,
Nem találok szavakat a magasztalására.

Lindenbergben érettségizett diákok

1952

Elöl balról: Horváth István, Zoller Helmut, Pajor Elemér, Feitl János
Hátul balról: Scheer Oszkár, Liscsinszky István, Hauth József

1953 (nincs fénykép)

Árentschildt Károly, Farkas László(?), Mustó Péter, Paksy Ilona, Páhi Sándor, Winkler Lipót

1954

Balról: Nickl Károly, Purgly Pál, eltakarva Fritsche István, Joosz Péter, Ambrus Szaniszló,
mögötte Riemer Oszkár és Paksy János, Vámos János, Raab Margit, Diószeghy Tibor,
Osztfalk József, Fekete Sándor (hiányzik Eberhardt Vendel)

Személyes visszaemlékezések

M. ERTSEY LIVIA (MUSTÓ NÉNI)

[A magyar iskola állami támogatással]...kibérelt Lindenbergben, a majd 800 m magasan fekvő alpesi városkában egy háromemeletes épületet... A passauí „Lager” után ez egy kisebb tábor lett, csak hát egy épületben, fűtött szobákkal, folyóvízzel és jobb ellátással. Ezek igen sok előnyt jelentettek az elmúlt esztendőök nélkülözései után... és mégis, minden más lett. Mindezek az előnyök külsőleg javulást hoztak, de a belső atmoszféra megromlott. A közös sors, a baráti megértés, a jóindulatú segítőkészség, amit még Passauból magunkkal hoztunk, valahol elveszett. A nagy jóakarattal létrehozott iskola a semmiből született, a sok-sok szegény, németül még nem beszélő magyar gyerek számára, szellemi foglalkoztatására, iskolai végzettségére. Ez a tény ugyan nagy érték volt, s az is maradhatott volna, ha az összezártság és az egyéni gondok meg nem rontják az egységet. Sajnos itt a jobb körülményekben kitört az egyenletlenség, elégedetlenség és az egész közösség szenvedett a megromlott idegek harcában. Hazától, otthonától kiszakítottan senki sem érezhette a jövőjét biztonságosnak. A félelem tartotta össze ezt a kis közösséget, ahol azért bizonyos védetség még érezhető volt, bár azért teljes nyugalmat nem adhatott. Ez a közösség csak a negyvenes évek [utolsó éveiben] lehetett szoros. Akik továbbra is félték az önállóságtól, elvesztették az önbizalmukat és elmulasztották az időpontot megteremteni egy új egzisztenciát. Mind ez a gyengeség volt a feszültségek legfőbb oka. Ez váltotta ki minden rosszakarát nélkül az ideges feszültséget, önzést, irigységet, egymástól való elidegenedést, gyanakvást és jelentette a legnagyobb veszélyt, a helyes ítélőképesség elvesztését. Mindez ugyan emberileg érthető, de hosszú évekig nem lehet elviselni, főleg, ha az ember rádöbben, hogy ő maga sem kivétel.

Férjem egyelőre még tanított, szívesen is tette, s a diákok szerették. Csöndes, békés természete megvédte a közösség harcától, de belsőleg annál jobban megszenvedte az egyenletlenséget. Nem volt ereje, önbizalma kitörni ebből a helyzetből... Én a konyhán dolgoztam, mint kisegítő... (M. Ertsey Livia: Emlékeim, Korda Kiadó, Kecskemét, 1990.)

RAAB MARGIT (Baba)

Átköltöztünk Lindenbergbe. Ott jött a Piró néni meg Béla bácsi, meg Babuci, ők voltak a konyhán. Ott is kellett segítenünk... csak a Lili néni nem szeretett lemenni. Le kellett menni pl. császármorzsát keverni. Azt nagyon nem szerette. Anyuka meg a Lili néni szomszéd szobákban laktak a harmadik emeleten. Az Elemér bácsi lakott ott, meg az Orbán tanár úr lakott ott még. És Anyuka is takarított.

Lindenbergben a Papa elhagyta az iskolát 1953-ban, mert a Jancsó Irénbe szerelmes volt... A papám egy költő volt és mindég szerelmes volt a szerelembe. Jancsó Irén messze a legcsúnyább lány volt, akivel valaha is találkoztam. Lapos volt, mint a Nagyalföld, ha nem is volt olyan szép. 21 éves volt és imádta a papa verseit... Csak úgy döntöttek, hogy egyszer karácsonyi szünetben eltűnt a Jancsó Irén, eltűnt a Raab-papa és nem jöttek vissza. A Jancsó Irén az osztálytársam volt a hatodikban. Az én osztályomhoz tartozott Lindenbergben a Páhi Sándor, aki állandóan portrét festett rólam... De azért nem szólt egy szót sem. Nagy szerelmem volt. Második szerelmem volt... Sosem jöttünk össze, mert ő 21 éves volt, én meg a papa lánya voltam. Nem is táncoltunk együtt... Akkor volt a Kiss Erzsébet. A papája volt a Kiss József, a festő, aki nagyon szép tájképeket festett és még az iskolának is segített anyagilag. A Pötyi, az ott volt hatodikig... Aztán volt még egy harmadik... azt nem tudom, hová ment az a lány. Valamilyen Réka... volt még a hatodikban. De nem tudom milyen Réka. Az csak fél évig volt ott és elment... egy olyan fekete lány.

Akkor jött a Liptay, a felsőházi tag, aki a kiskönyvből tanított. Az Ambrus Szaniszló megaragudott a papára először. Liptay viszont nem tudta tanítani se a németet se az angolt. Borzalmas kiejtése volt és az érettségénél kiderült, hogy ez nem fog menni. Akkor az Ambrus Szaniszló elküldte a mamát, hogy keresse csak meg a papát. Engem vitt el, mert én voltam a papa kedvence, még emlékszem, és akkor a papa visszajött.

Nálam [az osztályban] volt akkor a Pasztusics, a Páhi, a Svéda István, a Fekete Sándor. Akkor nem is volt még a Fritsche. Nem is tudom, a Fritsche ugrott-e és ő aztán csak a hetedikbe jött.

Az „angolok” meghívtak minket Adelbodenba. Az angoloktól kaptunk egy csomó csomagot, és az Osváth Klárral mentünk reprezentálni. Egy holland hotel felavatásán kellett táncolnunk. A Barcsay Andrea volt ott, meg egy csomóan, akik táncoltak, azt hiszem még a Juci is, meg a Deák Zsuzsa is. Nekem azért kellett mennem, mert én jó voltam angolból, a németből is jó voltam és akkor táncoltunk, úgy hogy még a söprű-táncot, meg még a verbunkost is eltáncoltuk – mi lányok. Hát benn voltunk a csoportban, a Kovács Etelka tanította...

A Paksy János írt egy verset és azt akarta, hogy én szavaljam el. Én ezt később tudtam meg. Az Ili jött hozzám, hogy van egy olyan szép kis költemény, az ő kedvéért szavaljam el. Hát az költemény, költemény volt... de se dráma se semmi. Hát úgy el tudtam volna mondani, elszavaltam volna, de nem nagyon akartam, mert csak egy vers volt, de nem volt egy költő... mit tudom én micsoda... Hát most én álljak ki az önképzőköri és szavaljak egy ilyen verset? De hát az Ili... Jó hát a kedvéért...! Hát elszavaltam s utána mondták, hogy a Paksy János írta. A Paksy Jani... olyan kis csöndes, meghúzódo srác volt...

A Diószeghy Lindenbergben azonnal elkezdett nekem udvarolni. Az pedig nagyon kellemetlen volt, mert én magáztam őt mindvégig. Írt 100 verset hozzám, úgy hívtuk, hogy „Anna dalok”. A Juci, meg az Andrea, meg a Deák Zsuzsi, meg a Mustó Teréz – én voltam a szobaparancsnok, Márta néni mindig jött figyelni – leoltottuk a villanyt, viszont az utcai lámpa pont odavilágított és akkor fölolvastuk a verseket. Minden este, mikor mentünk vacsorázni, kezembe nyomott egy verset és mi elolvastuk, és jókat röhögtünk... A Teca csinált egy rajzot nekem: a Kostevc Robival elmentünk korcsolyázni a Waldseere, aztán jött utánunk a Diószeghy, de nem tudott korcsolyázni és szépen elhasalt... Csináltak egy szép rajzot nekem: Ott van a Diószeghy, a szemüvege erre... és odaírták, hogy „Baba! Benned élek én...” A Diószeghy 10 évvel volt idősebb nálam. (Hangszalagra vett beszélgetés Raab Babával, Budapesten 2004-ben)

MUSTÓ SÁNDOR (Szuszu)

Többen a Lindenbergi csapatban fociztunk. Ha más városban játszottunk, a szeniorokkal együtt már kora délelőtt elutaztunk busszal és este értünk haza. Az egész napos fáradság után egy szelet kenyér néhány kocka szalonnával és egy csésze hideg kakaó várt rám, amit barátom, Dienstkoch Feri mentett meg számomra a vacsorából. Vasárnap évekig ez volt, vagy lekvár.

KONCZ LAJOS

Már folyt a tanítás néhány napja, mikor megérkeztem. Az idősebbek közül néhány taggal azon a nyáron együtt voltunk Ausztriában a világ-jamboreen (1951), de leendő osztályomban nem ismertem senkit. Kiderült, hogy nemcsak én vagyok a legfiatalabb, legkisebb és legvékonyabb az osztályban, de ráadásul az egyetlen református is. Védekezéséül osztálytársaimmal fölényeskedéssel akartam lépést tartani. Úgy tettem, mintha nagy tapasztalataim lennének a lányokkal (igazából még a kezét sem fogtam meg lánynak).

Ezen a téren Gruber vitte a pálmát. De mindenki meglehetősen fölényesen és felnőttként igyekezett viselkedni. Nagyon adott mindenki arra, hogy valamiben (vagy mennél több dologban) különbözzék a többitől. Krics a sok katolikus között nagyon kihangsúlyozta, hogy ő nem is az, mert ő görög-katolikus, és ha ő nem akarna, akkor nem is kellene templomba járnia. Mindenki külön „egyen” akart lenni és a világért sem akart úgy öltözködni, viselkedni, szórakozni, stb., mint a másik. Ez később nagyon szokatlannak tűnt a mindent uniformizálni akaró világban. Nem ismertük a „divatos” fogalmat és kerültünk mindent, ami népszerű volt, kialakítva a magunk egyéni ízlését. Talán ennek köszönhető, hogy nem kezdtem el cigarettázni, mert elég sokan dohányoztak és én csak nem fogok úgy tenni, mintha utánaoznék valakit... Békés természetű, barátkozó kis társaságba kerültem. Egyetlen kivétel Tudor volt, aki hamar rájött, hogy én vagyok az egyetlen, aki nem tud vele szembeszállni. Gyakran durván belémkötött, aminek aztán birkózás lett a vége. Egymás megütése nem volt szokásban. Komoly verekedésre nem emlékszem az iskolai éveim alatt. A pofozkodást, mint fegyelmezési aktust, csak egyes tanárok gyakorolták.

Emlékszem, egyszer osztályunknak kellett volna kivinni a szemetet a szeméttelre. Ezt valami okból elmulasztottuk. Pajor, az internátusvezető és a rend rendületlen őre, bejött az osztályba és az egész „vigyázz”-ban álló társaságot fölpofozta, annak rendje és módja szerint. Én lehettem 15-16 éves, nálam mindenki legalább egy-két évvel idősebb. Nem lettünk lelki rokkantak. Ezeket Pajor a katonás rend fenntartása és a katolikus erkölcs jegyében tette. Hihetetlenül puritán és erélyes ember volt, aki a nyakkendőt a puhánság és züllés szimbólumának tekintette és nemcsak a mozt és táncot tartotta erkölcstelennek, de a focit is. Ő volt a cserkészvezető, minek következtében az idősebbek – a már tapasztalt cserkészek is – messze elkerülték a cserkészetet.

SZÉCSI LÁSZLÓ

Valamennyi tanár kedves volt. Hát ugye nagyon nyavalyás körülmények közül kerültem – már Jugoszláviát értem alatta – Lindenbergbe és nagyon sok szeretetet és barátságot találtam. Nekem különösképpen, legföljebb tanulmányi szempontból Pajor tanár úr volt, aki nagyon sokat adott, hiszen a beállítottságom is tudományos, természettudományos volt, és ott kaptam meg az alapokat, amiket a későbbiek folyamán hasznosítottam. Ambrus Szaniszlóra is nagy szeretettel emlékszem. A magyarságát igyekezett az ottani gyerekeknek megtartani, a magyar nótáknak [helyesen: népdaloknak. K. L.] megtanulásával, szombaton délutánonként. És hát ez sok gyereknek nem nagyon tetszett. Úgy vették, mintha ez egy szükségszerű rossz lenne. De aztán később biztos rájöttek arra, hogy nem csak azért mentek oda, mert másutt nem tudtak volna tanulni, hanem bizony ez magyar iskola volt... (hangszalagról, Budapest 2004. K.L.)

BARNA KORNÉL Budapesten, 1996-ban szalagra vett visszaemlékezése:

...mi 1945-ben jöttünk ki. Én 6 évig német iskolába jártam probléma nélkül. Mikor a szüleim átköltöztek Baden-Badenba, és francia iskolába kerültem, akkor azt mondták, hogy ez tényleg hülyeség. Magyar iskola, német iskola, most francia iskola... Akkor volt szó arról, hogy az iskola Lindenbergbe költözik, már nem barakk körülmények közé, és fölvették a kapcsolatot Ambrus Szaniszlóval... Megkérdeztek minket... Én azonnal azt mondtam, hogy igen és tulajdonképpen szert tettem egy olyan baráti közösségre, egy olyan kiképzésre, aminek megvoltak a hibái, de...(!) Én annyi történelmet nem tanultam sehol, mint az öreg Inánts-Pap Elemértől, aki szinte egy élő lexikon volt. Ő úgy mondta el, hogy mikor ez itt-és-itt volt, közben Párizsban összeült nem tudom... és egyúttal Londonban ez-meg-ez... Ez tetszett nekem. Az összefüggések... kezdtem megérteni. Én már kezdtem elfelejteni

magyarul. Német iskolába jártam, apám dolgozott, német barátaim voltak. Baden-Badenban egyáltalában nem voltak magyarok, úgyhogy nekem ez egy pozitív rész volt. És megtanultam azt is, hogy önállóan kezeljem az én dolgaimat egy közösségen belül. Számomra ez kiváló dolog volt és ezt soha nem felejtettem el... Mi tanulni akartunk. Én jóval többet tanultam a magyar iskolában, mint a német iskolában. Nagyon sokat tanultam, mert akartam is... és tetszett is... és láttam, hogy mennyire igyekeztek a tanárok. Azt se felejttem el soha, hogy ezek öreg emberek voltak. Elemér bácsiról nem is szólva... de a Vámos is... Mindég mondta, hogy zentai országgyűlési képviselő volt... nagyon büszke volt rá... ezt mindég említette. De ők már öregek voltak és erre figyelemmel voltunk. Soha ezekkel az öregekkel nem csintalankodtunk. Csak a Pajor volt a csínytevések célpontja, mert ő erre alkalmas is volt a szélsőségei miatt. És a Raabbal se... Ő nem volt olyan idős. A Raab szeretett tanár lenni és ezért jó tanár is volt. Én a Raabtól rengeteget tanultam.

BARNA KORNÉL a 40. érettségi találkozón készült hangszalagról, Neumarkt, 1996.

Ki emlékszik arra, hogy mit fogtunk mi a Takáts Zolival...? Jött egy cirkusz Lindenbergbe. És mindenütt kiírták, hogy egy majom meglógott a cirkusból. 50 Márka jutalmat [ígértek]... Mondtam a Takáts Zolinak – az egy ilyen kis haverom volt, a nővérenek udvaroltam, mi haverok voltunk – tudod mit, menjünk az erdőbe. Mi meg fogjuk találni azt a majmot. Megyünk az erdőbe, ott a Waldsee Hoteltől nem messze... Egész délután kóboroltunk és jön két idősebb nő és „Oh, da ist ein wildes Tier...!” Mondom a Zolinak: megvan a majom. No, ott volt egy majom. Mondom a Zolinak, idefigyelj, most ezt a majmot valahogyan meg kell fogni. Fönn volt a fán, vicsorított ott ránk. Mondtuk gyere le... hát majd ezt, ugye... Már éhes volt, azt hiszem már két napja lelépett. Na, valahogyan meg kell fogni a majmot. Hogy fogjuk meg...? Próbáltunk mindent. Követ dobáltunk utána.. Attól még rosszabb lett. Az vicsorított...– bocsánat, elmondom, a Zoli a tanúm: a majom a markába szart és ránk dobta...! Mondtam, Zoli, te most futsz a cirkuszba, megvan a majom, jöjjenek ki, hozzák az ötven márkát, a „Belohnung”, ami állati pénz volt és hozzák ki az embereket. Én pedig addig követ, minden... tartom a majmot, hogy le ne lépjen fáról-fára. – Jöttek autóval, jött a cirkusz, jött az igazgató. Jött egy ekkora nagy mellű ilyen... nő, aki a majmokat... és mondta, hogy micukám, nem-tudom-én mi, gyere le, aztán odaadott egy banánt, minden... Azt’ lejött a majom, mi ott álltunk és figyeltük, és akkor a nő így ráment és akkor a majom a mellébe harapott. Vértett... És sikított a nő, arra is emlékszem. Mondtam az igazgatónak, hogy most jön a...– Nem hoztátok a majmot a cirkuszba! Így kezdte. Na mondom, akkor megyünk a rendőrségre...– Húsz márkát adott a disznó. De volt a Zolinak meg nekem 10-10 márkánk, az száz darab kakaós pite volt! Fejenként. Mert akkor az volt nálunk a valuta.

...Emlékeztek a Toncsi standard meséjére a sivatagból? Mindég mikor este takarodó volt és leoltották a villanyt, nem akartunk aludni, és akkor mindég egy nagyon tapasztalt fiú – tehát vagy a Toncsi vagy a Csöpi, mert ez volt a két tapasztalt, nőekkel nagyon járatos fiú – akkor a Toncsi azt mondja: „Elmondom nektek, hogy milyen a sivatag.” Mindenki, mint az egérke olyan csendben volt. Azt mondja: „...a Légión kivezényelt minket a sivatagba. Ott voltunk. Olyan meleg volt, hogy megállt a levegő. 50 fok volt...!” Én emlékszem szó szerint, mert ilyenkor az ember figyel. Hátha valami olyat hall, amit még a filmen se lát. Azt mondja: „...elmondjam nektek, hogy milyen meleg volt?! Hogy állt ott a levegő! Ott voltam, bementem egy bazárba. És mielőtt bementem, egy nagy, meleg „levegőt” leeresztettem. És

mikor kimentem – aszondja – még mindég ott volt!!!” – a Toncsi ezt ötször elmondta. A Toncsi nem volt a Légióban. (A Zámbó volt a Légióban.) A francia hadseregnek volt egy része, ahová nem-francia állampolgárokat fölvettek, mint őrt. És ő ott volt. – A Toncsi lehet, hogy nem volt légiós, de ... állati fantáziája volt. Lehet, hogy ezeket a dolgokat mind kieszelte. De olyan érdekesekeket tudott mesélni...! Jókat mondott és érdekesen, a maga egyszerű nyelvén. A Toncsi... egyszerű ember volt, mikor odajött az iskolába. Ő az iskolának köszönhetett mindent, mert ott a nevelését is megkapta egy kicsit, és a tanárok azért tudták, hogy ő ki és mindég azért segítettek rajta, azt meg kell hagyni. Nem hülyéskedtek vele. Hagyták... Ez egy kihívás volt a tanárok számára is. – A Toncsi nem illeszkedett ám be. Az így szembenézett a Pajorral is néha. Ha a Toncsi megfogja a Pajort... – A Pajornak imponált a Toncsi, mert a Toncsi katona volt. Igen. Aki katonás volt, annak majdnem mindent szabad volt.

...Egyszer eltűnt egy atlasz. Egy magyar tankönyv. Azt hiszem a Mocsneké volt. És akkor a Pajor jött és üvöltözött és azt mondta, hogy ilyen nem volt még az iskolában. El lesz tiltva a szombat, el lesz tiltva a foci és minden... És akkor a kis Barna, az öcsém, aki nagyon igazságszerető gyerek volt, akkor 14 volt és nem félt a Pajortól. Ő soha nem félt senkitől. Odament a Pajorhoz és azt mondta: „Tanár úr! A tanár úr bízsa rám, ez ebben a szobában történt, a tanár úr adjon nekem egy órát, és én ezt rendezem. Meg kell találni!” Én ott voltam, mert az öcsémről volt szó és eltűnt valami. A Pajor azt gondolta, hogy annál nagyobb csattanó lesz a végén. Azt mondta: „Rendben van Zoli, csináld.” Ők becsukták az ajtót. Kupaktanácsot tartottak – az Ikrek ott voltak – és addig ment a dolog, míg valahol – soha nem derült ki – megtalálták. Előkerült. És akkor a Zoltán ment a Pajorhoz jelenteni, hogy tanár úr, itt van... Megvan... A Pajor azt mondta: „Ki volt?!” És erre a Zoltán azt mondta: „Tanár úr! Én azt vállaltam, hogy megtalálom. De, arról, hogy hogyan arról... azt nem ígértem meg.” Erre a Pajor azt mondta: „azonnal följössz velem...” – minden. Akkor én oda mentem a Pajorhoz, mondtam: „Tanár úr, előkerült... A dolog el van intézve.” „No rendben van!” – mondta Pajor.

GASSMANN ANTAL (Dzsészy)

Kezetben Vámos tanár úr is a Hotel Kronében lakott. De mivel szerette a csendet, keresett magának egy kis szobát a városban. Télen nagyon hideg volt ez a szoba. Gyakran megkért, hogy menjek vele és rakjak neki tüzet. Tanítás után és az étkezés után együtt mentünk haza hozzá. Nagyon jó viszonyban voltunk. Amint megérkeztünk, a törömmel egészen vékony forgácsokat vágtam és egy kevés papírral próbáltam meggyújtani a tüzet. Ez nem volt mindég könnyű, mert a fa nagyon nedves volt. De úgy egy fél óra múlva a szoba már meleg volt és Vámos tanár úr, akit én nagyon tiszteltem, elkezdhetette javítani a házi feladatokat. Vámosnak fiai éltek külföldön és tőlük csomagban kapott cigarettát és édességet. Mikor elkészültem a munkámmal, gyakran kaptam tőle egy-két gerezd csokoládét. Ez számomra igen különleges csemege volt és nagyon hálás voltam érte. Felesége akkor még Magyarországon élt.

Télen Lindenbergben az 1953-1954-es években nagyon sok hó esett és gyakran nagyon hideg volt. Huszadmagammal a nagyszobában laktam. Az emeletes ágyban Csátaljai Szepi volt alattam, mellettem fönt Kövi Misi az egyetlen ablak mellett. Nem messze aludt Dienstkoch Feri és Barna Kornél. Ha éjjel nagyon havazott, a negyedik, ötödik és hatodik osztályos fiúknak korábban kellett kelniük és a ház előtt ellapátolni a havat. Elég fárasztó volt. De nem ártott meg. A járdáról kellett ellapátolnunk a havat. A hókotró aztán megtisztította az utat és a havat a járda szélére tolta. Néha a Hotel Krone előtt 1 - 2 méter magasan állt a hó. Délután, tanítás után aztán mutogatni akartuk, hogy milyen bátrak

vagyunk. Kövi, Dzsieszy, Keszleri Luki az első emeleti ablakból kiugráltak a magas hóhalmazra, és derékig süppedtek a puha hóba.

Az iskola öreg sílécet kapott valahonnan adományként, azzal vonultunk föl vasárnaponként az Alpenstrassera. Volt ott egy jó meredek hegyoldal, azon csúsztuk le. Persze sálift nem volt, így a sílécet a vállunkon másztunk ismét föl a hegyre. Három-négy lesiklás után aztán jó fáradtak voltunk. Egyszer Gruber Nándi is velünk volt. Azt mondja: „Mit adtok, ha fönről kabát és ing nélkül lesielek?” Pénzünk kevés volt, így mindenki 10 Pfenniget adott össze, míg meg nem volt az 1 Márka. Nagy ámulatunkra Gruber aztán tényleg félmeztelenül, mindnyájuk mulatságára lesiklott a lejtőn, mi meg a ruháival utána. Ez diák-hőstettnek számított.

Síelők balról: Gruber Nándor,
Fekete Sándor, Barna Kornél,
Mustó Sándor, Bíró Imre,
Eberhardt Vendel, Szmútkó Sándor

Ha az iskola szenet (kokszt) kapott, azt a pincébe kellett transzportálni. A mozi bejárata mellett volt egy nyílás, abba lapátolták a diákok a szenet. Lent a pincében egy másik diákcsoport aztán a szenet lapáttal meg gereblyével a pince mélyébe transzportálta tovább. Ez a kevésbé kellemes tevékenységekhez tartozott, mert a munka nagyon poros volt. Az óráig tartó munka végén mindenki olyan fekete volt, mint egy kéményseprő. Jutalomként Béla bácsi, aki a fűtést kezelte, mindenkinek egy külön adag ételt utaltatott ki.

A Hotel Krone mögött volt egy bekerített kert (Freiplatz). Ott tombolhatták ki magukat szabad idejükben a kisebb diákok futballozással. A kert sarkában Páhi Sándor, Kricsfalussy Zoltán, Mustó Szuszu és még néhány idősebb diák (Horváth István, stb.) egy nyújtót épített magának. Ezt én is használtam és itt tanultam meg nyújtón tornászni. [Szerintem ezt nem Páhiék állították, miből is állíthatták volna, hanem már ott volt és a hotel szőnyeg-porolásra használhatta. K. L.] Ezt nagyon élveztem, mert az iskolában nem volt külön sport. Csak Kricsfalussy meg Szuszu járhattak a helyi tornaegyesületbe. Gruber Nándi meg Szauer Lali futballozhattak a városi klubban. Emlékszem, hogy néha az iskola-válogatottunk futballozott a városi csapattal. Egyszer egy meccset 8: 3-ra veszítettünk el, mert nem volt edzésünk. A kapuban Eberhardt Vendel állt. Hauth Jóska és Scheer Oszkár voltak a hátvédek (beck), Gruber és Szuszu voltak a középcsatárok (half), Szauer Lali meg Dzsieszy a csatársorban.

Az egyik évben Scheer Oszkárral laktam a főutcára néző középső szobában. A Bíró ikrek meg a kis Jautz is itt lakott. Scheer Oszkár mindig éhes volt. Így aztán a reggeli meg a vacsora után a lányok asztalánál mindig összegyűjtötte a megmaradt kenyérdarabokat. Az ágya alatt egy kartondobozban tárolta a kiszáradt kenyérdarabokat és egy kocka Sanella

margarint, meg egy kést. Ha tanítás alatt az éhség már nagyon kínozza, a következő tízpercben berohant a szobába, megkent egy kenyérdarabot margarinnal és gyorsan megette. Ilyenkor aztán boldog volt, hogy a gyomrát egy kicsit megnyugtathatta.

Lindenbergben emlékszem még egy nagy és erős diákra, Alexnak hívták. Úgy emlékszem, Észak-Németországból jött. Mesélte, hogy birkózó volt. Ha néha dühbe gurult, ajánlatos volt nem útjába kerülni. A kisebbekre egészen veszélyessé válhatott. Mégis sokat bosszantottuk. Egyszer elkapott és elkezdett szorongatni. Nem számítottam gyöngének, de egy ilyen nehéz kolosszus ellen nem tudtam védekezni. Ha akkor a barátok nem segítenek, nagyon megjárhattam volna.

Nem nézték jó szemmel, hogy a fiúk az iskolában csapni akarták a szelet a lányoknak. Abban a korban voltunk, mikor bizony szerettünk a lányokkal foglalkozni. Egyik diáknak, Berky Alfonznak Steyerből vagy Voralbergből volt Lindenbergben barátnője. Nem tudtuk a nevét, csak Fonsinak hívtuk. Gyakran elsétált az iskola előtt és mindég integetett a diákoknak. Gruber Nándi is megismerkedett egy csinos, feketehajú lánnyal. Erikának hívták és igen kedvelte a magyar fiúkat.

Mi fiúk, nagyon szerettük nyaranta a cserkésztáborozást a Bodeni tó mellett. Meersburgtól nem messze, egy hegy tetején, ahonnan jó kilátás volt a Bodeni tóra, vertük föl a sátrakat 1953 és 1954-ben. Régebben kivándorolt magyarok, akik most az amerikai katonaságnál szolgáltak, gondoskodtak nagy, 20 személyes, és kis sátrakról és konyhafelszerelésről. Majdnem minden fiú és lány az iskolából eltöltött ebben a sátoztáborban pár hetet. Kis csoportokba osztottak bennünket. Minden csoport kapott egy feladatot. Például meg kellett tanulni a Morse jeleket, iránytűvel térképről tájékozódni, sátozt verni, tűzhelyet építeni, gallyat gyűjteni a főzéshez, de a felejtethetlen táboztüzekhez is, amit minden este körülültünk, énekeltek, magyar táncot jártunk és történeteket meséltek egymásnak. Néha konyhaszolgáltatást is kellett végeznünk. Ilyenkor korán kellett kelni és elkészíteni a reggelit a többiek részére. Napközben krumplit kellett hámozni. A közeli Svájcából átjött néhány emigráns, és azok is segítettek. Nagyon élveztünk majdnem mindent. Kivétel az éjjeli őrködés volt. Ez két diákból állt, akiknek körbe kellett járniuk a tábozt és különösen arra a sátorra vigyázni, amiben az élelmiszert tartottuk. 10-12 óráig szívesen őrködtünk, 12-2-ig már kevésbé. 2-4-ig és 4-6-ig nem szerettünk őrni állni, mert az idő még nyáron is nagyon lehűlt és hideg volt.

Mivel a tábor a hegy tetején volt, ébresztő után 6 órakor vagy 100 métert kellett a hegyen lefelé futnunk, rendszerint csak egy fürdőnadrágban. Utána még vagy 100 métert egy út másik oldalán egy föld szélén és ott voltunk a Bodeni tó partján. A tó hideg vizében kellett megmosakodnunk, aztán még egyet úsznunk és utána irány vissza hegynek föl. Ez volt az igazi, Pajor szíve szerinti testedzés. Senkinek sem ártott meg. Beteg csak ritkán volt valaki. Esténként nagy táboztüzet raktunk. Mindég volt valami műsor, amire meghívtuk a szomszédságunkban táborozó embereket. Emlékszem, hogy egyik este például a fiúk afrikai bennszülötteknek öltöztek. Magunk-varrta kis szoknyákban, feketére festett ábrázattal dobszóra táncoltuk körül a tüzet. A legfelsőbb cserkész Beodray Ferinek hívták, és amerikai katona volt Németországban. A szabadságát velünk, a táborban töltötte. Feri vett magának egy ócska autót, ami szállításra nagyon alkalmas volt. Erre pakoltuk föl a tizenkét személyes sátrat meg élelmiszert. Feri előre hajtott a kb. 10 km-re levő rétre. Nekünk 12-nek pedig térkép és iránytű segítségével gyalog kellett eljutnunk a megadott helyre. Egy kis tiszta patak kanyargott a találkozóhelyen. Ott ütöttük föl a sátrat. Teljesen elhagyott hely volt, messze a civilizációtól, úgyhogy nem kellett semmitől félnünk. Vacsora után bebújtunk a sátor alá és a szokásos őrseget sem állítottuk föl. Nem is történt semmi.

Másnap reggel lebontottunk mindent és visszagyalogoltunk a táborba. Megérkezve elmeséltük, hogy milyen szép és idillikus helyen töltöttük az éjszakát és még őr se kellett

állunk. Erre föl mások is oda akartak kirándulni. Kaptak egy térképet, amin a táborhely be volt jelölve és nekiindultak. Egyikünknek az jutott az eszébe, hogy ezekkel éjjel ki kéne tolni. Beodray Feri egy párunkat az autóján elvitt a táborhelyük közelébe. Lopódkodva, zseblámpával megközelítettük a sátrukat. Ők sem állítottak őrt. Egy jeladásra egyszerre kihúztuk a sátor köteleinek a cövekéit és a sátor önmagába összedőlve ráesett az alvókra. Egyszerre meglevenedett a sátorponyva alatti társaság. Mi gyorsan visszavonultunk az autó irányába. Mikor ez a társaság másnap visszaérkezett, egy szót sem szóltak a velük esett kalandról.

Lindenbergben is kevés volt az élelem. Ahogy visszaemlékezem, néha hónapokig esténként hol lencsefőzelék, hol borsófőzelék volt vacsorára. Aztán minden héten egyszer este vagy tejberizs vagy tejbegríz. Ez attól függött, hogy az iskola éppen milyen élelmiszersegélyt kapott. Az ételeket a Liscsinszky család főzte és többnyire ízlett mindenkinek, mert éhesek voltunk.

(Erinnerungen von *Gassmann Antal*, 'Dzsasz', an das Ungarische Gymnasium, April 2003, fordította K.L.)

KRICSFALUSSY-HRABÁR ZOLTÁN (Krics)

Waldwerkéhez hasonlóan Lindenbergben több lehetőség volt a szabadidő töltésére. A közeli Waldseere nyáron fürödni, télen korcsolyázni jártunk. A város fekvése kiváló síelési lehetőséget nyújtott, már akinek volt hozzá felszerelése. Az iskolából többen [a helyi német] sportegyesületbe jártak, pl. Horváth István, Kostevc Róbert, Mustó Sándor. Gruber Nándor [a város] futbalcsapatában játszott. Én magam, Mustó Szuszuval együtt, három éven át hetente szertornaedzésre jártunk.

...Ha a Konczot láttad annak idején...csak „Amerika”...! Az a mennyország... blue jeans... A leghidegebb télben is csak blue jeans-ben járt. Ilyen Hawaïi-nyakkendő, az inge kilógva... Hawaïi-ing lógott kifelé... Egyetlen a suliban, mindenki irigyelte, senkinek se volt...!”

PÉTERFY PÁL (Csöpi)

Ki tudja merre, merre visz a végzet... Egy napsütéses őszi délután ott álltam a kapu előtt és hevesen dobogó szívvel lenyomtam az iskola bejáratának kilincset. Nehezen tudtam megkülönböztetni, hogy ez valóság vagy csak merengés és éber-álom. Az elmúlt évek folyamán kiszíneztem elképzelésemben ezt a jelenetet és ez most valóság lenne...?

Ott álltam tehát 1953 őszén, 19 éves fejjel, 4 elemi végzettséggel a Lindenbergi Magyar Gimnázium kapujában, hogy megszakadt iskolai tanulmányaimat folytassam.

Döntő pillanat volt ez számomra. Remegett a kezem és a kétség gyötört, hogy lehetséges lesz-e számomra, 19 éves fejjel, önállósághoz és szabadsághoz szokva, az első osztályos tanulókkal egy padba ülni és tanulni.

Lehetséges volt. Áldom azt a percet, ami megnyitotta számomra ezt a lehetőséget.

Itt állok tehát az iskolában és Ambrus Szaniszló tisztelendő úr fogad, mint új növendéket. Megjelenése és meleg, szíves szavai rögtön feloldották első idegességemet. Az internátusban a 6-os szobában kaptam elhelyezést. Ebben a szobában idősebb felsős diákok laktak, így nem kerültem az alsósok laktermébe. Az első köszöntés után rögtön úgy éreztem, hogy otthon vagyok. Persze szobatársaim nagyon érdeklődtek erről és arról. Meghatódva regisztráltam, hogy ezek a fiúk rögtön befogadtak és így tagja lettem ennek az új közösségnek.

Ettől az időponttól kezdve Koncz Lalival köt össze a legmeghittebb barátság. A szobában lakott rajta kívül Nagy Gyuszi is, akit Toncsinak nevezünk (hogy miért, azt ma

sem tudom). Toncsi is már öreg fiú volt, leszerelt francia idegenlégiós, nagyon magas, erős, sportos alakja és a beszédjébe beleiktatott francia zsargon szavai mindnyájunknak imponáltak. Toncsi az ötödik osztályba került. Keszleri Antal, akit Tudornak hívtak, aztán Barna Kornél és Szécsi László hatodikosok voltak a 6-os szobában.

Aztán az idők folyamán a szobatársak és barátok elmesélték mindazt, ami az életükben történt. Így részletesen megismertük mindenki sorsát és családját, úgy, mintha testvérek lettünk volna. Az én sztorim is érdeklődésre és bizonyos fokú elismerésre talált a kollégáknál, ami aztán úgy nyilvánult meg, hogy néhány esetben vagy hozzászólásnál hozzátették: „...mert ő már kint volt az életben”. Ami kétségkívül emelte a tekintélyemet, azt annak köszönhettem, hogy tulajdonosa voltam egy kofferrádióknak, egy fényképezőgépnak, egy foto-labor-berendezésnek és egy motorkerékpárnak. Ez mind erősen hozzájárult, hogy jó benyomást keltsék. Így aztán nagyon hamar beleilleszkedtem új diákéletembe.

Az első felvételi beszélgetés után úgy döntöttek a tanárim, hogy nem az első, hanem a harmadik osztályba kerülök, azzal a feladattal, hogy az első két osztály anyagát bepótolom. Karácsony után levizsgáztam a III. osztályból és a IV-be kerültem. A következő évben az V. és a VI. osztályt végeztem el. A korkülönbség ellenére egész internátusi tartózkodásom alatt nem esett nehezemre beilleszkedni az iskola rendjébe. De mindezen kívül erősen buzdított az a tudat, hogy jótevőim elvárják, hogy rendesen viselkedjek. (Ez persze nem zárta ki, hogy több diáksínyben kolompos szerepet viseljek, ami a visszaemlékezést még gyönyörűbbé teszi.) A cél, hogy leérettségizzem, mint vezércsillag lobogott előttem. Életem legnagyobb csalódása lett volna, ha ezt a célt nem tudtam volna elérni.

Nagy szeretettel kell megemlékeznem volt osztálytársaimról is. Miután az első két évben hat különböző osztályba jártam, majdnem az egész iskola végül osztálytársam lett. Tisztelettel kell elismernem, hogy a korkülönbség ellenére osztálytársaim soha nem éreztették velem, hogy lemaradtam. Teljes mértékben elfogadtak, mint egy családtagot a mi internátusi közösségünkben.

BARCSAY ÁKOS

A lindenbergi időre nem tudok általánosan érdekes részlettel hozzájárulni, hiszen még csak 11-13 éves voltam. De talán néhány személyes emléket közlök, ami még él bennem.

Éhezés: bizony mi kicsinyek is erősen éreztük üres gyomrunkat. Sok percet töltöttem az alagsori hentes kirakata előtt és tátott szájjal bámultam a „Landjäger”-t (kolbász).

Délutáni foglalkozás: majdnem naponta fociztunk a mozi melletti kertben. Különösen élveztük, amikor ősszel vastagon hevert a lomb a földön és a kapus nagyokat vetődhetett. Amellett Páhi mutatványai a nyújtón és Szuszu tornagyakorlatai a szobában, a magas ágy keretén (korlát gyanánt) erősen hatottak rám, mégsem lettem tornász, mert Karinthy „lógok a szeren”-je nagyon is vonatkozott rám. Helyette Scheer Osi karján lógatott ki az első emeleti ablakból, de ezt nem önszántamból tettem. Valamivel biztos bepipásítottam.

A Luki-féle bandával (később integrálódunk a cserkészetbe) minden áldott nap az erdőben voltunk a Waldsee mögötti vidéken, az erdőn kívül pedig jó magasból ugrálgattunk a puha tűzeges talajra. Az utolsó őszen pedig szisztematikusan jártuk a vidéket és almát loptunk, amit otthon [az internátusban] a hátizsákba kivéve újságpapírba csomagoltunk, majd télire nagy kartondobozokba tettünk. Télen naponta minden őrsi tag kapott egy almát. Ez volt a vitaminellátásunk – talán az egyetlen...

Orbán László osztályfőnökünk volt. Utálta a fokhagyma szagát, amit évente egyszer kihasználtunk, bekenve az asztalát az ülőhelye előtt. Ez lyukasórát garantált, de persze sok zúrt is vont maga után.

Livia néni óráin úgy tudtunk tizenötperceket elcsenni, hogy hárman-négyen (fiúk) karjainkon felhúztuk a pulóvert könyékig. Így biztosak lehettünk abban, hogy komoly betekintést kapunk a stricik és jampecek világától való elhatárolás fontosságába. Vámos János pedig évente egyszer hajlandó volt belemenni abba a játékba, hogy a zentai csatamesélés csapdjába beleessék.

Végül még a Tiszi: azzal hatott meg minket, hogy még a legkisebbet is személyesen ismerte és mindnyájan éreztük szeretetét. Tudtuk talán már mi kicsinyek is azonban, hogy elég keményfejű az iskola vezetésében, de ezt mi személyesen nem éreztük. Rajongtunk érte.

A heti közös énekórák mindig nagy „happening”-ek voltak részemre.

MACZKY EMESE

Márta néni egyszer megbüntetett már harmadikos koromban, mert tiltás ellenére sakkozni akartam az egyik Hajdú-Németh fiúval. Sakkom csak nekem volt és csak úgy adtam kölcsön, ha legalább egy játékot velem játszanak. Vasárnap délután volt és nem mehettem ki, hanem ablakot kellett mosnom. A szobánk a Hotel Krone 2. emeletén, középen a főutcára nyílt. Hát én kiléptem a párkányra, és természetesen kívülről mostam az ablakot. Lett is botrány, mert a németek az utcáról rohantak be az iskolába, hogy a 2. emeleten valaki kint sétál a párkányon, és mindjárt leeshet... Jött Márta néni és leteremtett. Én meg ártatlanul: „Csak azt csináltam, amit Márta néni mondott, az ablakot kívülről is meg kell mosni...” Már nem emlékszem, volt-e ennek valami következménye. Szerintem kiment, miután elmúlt az izgalom, és elnevette magát titokban. Nagyon jóízűen tudott nevetni...

Livia néni első gimiben osztályfőnököm volt és ezt soha életében nem felejtette el. Akármikor találkoztunk, mindig megemléltette. Rettenetes szigorú volt hozzám magyarból, amit rossznéven vettem. Mindig sokkal rosszabb jegyet adott, mint a többieknek. Egyszer ezt szóvá is tettem. Megmagyarázta, hogy tőlem többet vár és kész. Viszont a bizonyítványban ezek az évközi rossz jegyek sohasem mutatkoztak, szóval végül is nem volt igazságtalan, még ha nem is voltam soha a kedvence. Lindenbergben még természetrajzot is ő tanított nekünk. III-ban az emberi csontokkal bajlódunk, erre jól emlékszem, mert nem nagyon kedveltem ezt a tantárgyat. Fenygetett is, hogy megbuktat...

Livia néni vezette Lindenbergben a leánycserkészcsapatot, de igazán az első két évben Paksy Ilona vezette a munkát. Harmadik évben Paksyék elmentek, így teljesen Livia nénire maradt a vezetés. Bevezette, hogy m i n d e n á l d o t t n a p volt cserkészgyűlés, legalább egy fél óra. Persze, amíg lehetett, ezt a szabadban töltöttük, vagyis kóboroltunk a vidéken, őrsönként. Csuda jó volt. Aztán irtózatosan komoly tanulást is megkövetelt tőlünk, le kellett tegyük a 2. és 3. cserkészpróbát. Hónapokig tanultunk a vizsgákra. Nagy izgalom volt az elsősegély. És hogy milyen jó kiképzést kaptunk akkor, arra csak később jöttem rá, felnőtt cserkészkedésem alatt. A nem-lindenbergiekhez viszonyítva hihetetlenül sokat tudtam már Európában is, de itt Amerikában... arról nem is beszélek.

1953 tavasz. Cserkészlányok

1. sor balról: Mustó Teréz, Schweipert Éva, Maczky Emese, Mihalovits Valéria, Barcsay Andrea, Komsa Judit
2. sor balról: Paksy Ilona, Steib Anna, Dienstkoch Nelli, Raab Margit, Pfeiffer Rózsi, Raab Mária, Németh Magdolna, F. Korény Livia

1953 nyár. A Liliom Őrs kirándulása

1. sor balról: Maczky Emese, Werli Marika, Mihalovits Vera
2. sor balról: Dienstkoch Nelly, Raab Margit, Isoz Gertrud, Kovács Ibolya

1954. márc. 15.

Balról: Mészáros Mári, Kiss Ágnes,
Németh Magdi (hátsó)
Nagy Olga, Maczky Enikő

Lívía néni az alsó három osztályban angol is tanított. IV-ben már Raab tanított és teljesen más volt a kiejtése. Erre mindnyájan megállapítottuk, hogy Lívía néni nem tud angolul és Raab az igazi... Eljött pár év múlva az angliai utam és akkor jöttem rá, hogy Lívía néni nagyon is jól tudott angolul, de ő angliai angolsággal ejtette a szavakat, míg Raab amerikai angolsággal. Mi ezt akkor nem tudtuk. Magamban szépen bocsánatot kértem Lívía nénitől.

Mustó bácsi II-ban osztályfőnököm volt. Nagyon szerettük és nagyon-nagyon jó tanár is volt. Úgy kezdte az elsőben az első órákon, hogy azonnal felejtünk el mindent, amit a német iskolában tanultunk, mert az nem jó. Utána megtanított rendesen számolni, osztani, szorozni. Valóban egyszerűbb volt és logikusabb volt mindjárt az egész. Tőle hallottam először az űrről, UFO-król és minden ilyen csodálatos dologról. Nagyon érdekelte ez, többször is beszélt róla az osztályban.

Mustó bácsinak még jó humora is emlékeim között van. Ahogy a kövér Schweipert Évát „zörgőcsontú”-nak nevezte, de olyan kedvesen, hogy inkább bóknak hatott.

Igen letört bennünket, mikor hirtelen, 1953 karácsonya után valamivel már nem tanított bennünket. Utána sok matematikatanárom volt, akiknek már a nevére sem emlékszem, csak Nagyisire, aki tán 5 hétig tanított 1954-ben.

Orosz Mártára azért emlékszem különösen jól (nem tudom mit tanított), mert II-os koromban ő mondta meg, mit olvassak. Vagyis a tanári melletti kis iroda-osztály-könyvtár valóban működött, mint könyvtár. Sorba vettem ki a könyveket és mindig Orosz Márta néni volt ott. Egy alkalommal, eléggé az év elején, tehát még 12 éves sem voltam, ajánlotta, hogy Gárdonyitól olvassam el Isten rabjai-t. És ő adta kezembe... Hát nem volt könnyű, mert igazán az nem egy 11 évesnek való. De végigküzdöttem magamat rajta és van, amire még mindég emlékszem. Ha nem ajánlja nekem ezt a könyvet, talán őt is, meg a könyvtárat is elfelejttem.

Nagy Olga 1952-től volt Lindenbergben. Bauschlottban is ott volt az elején. Rajta van a képeken. Ha jól emlékszem külföldről jött, azt hiszem Bregenzből. Balettot tanult előtte és ezért Lindenbergben minden lány „balettozott”. Kedvence volt a „Hoffmanns Erzählungen”, ahogy álmából ébredszik a kislány. Így mi is állandóan a földön

„ébredtünk” Lindenbergben, utánoztuk Ollyt, mert ez nekünk tetszett. Hogy mi lett vele, fogalmam sincs.

IGO-KEMENES PÉTER (Kis-Kemcsi)

Lindenbergben már harmadikos elemista voltam, és halálosan szerelmes voltam Gadányi Magdiba, aki tizen-valahány (öt-hat) éves lehetett. Nagyon szép lány volt, ezért őt illette az a kiváltságos feladat, hogy a tanári kar ebédlőjében felszolgáljon. Egész fantáziámat kitöltötte, hogyan találkozam Magdival „véletlenül”, amikor munkája végeztével a lépcsőn felszalad a leányinternátus felé, és a visszamosolygása (ami nem maradt el soha) hosszú ideig táplálta érzelmi világomat. Hát még amikor a vasárnapi reggeli után, ahol a tanárok – hogy-hogy nem – kalácsot ettek, a maradékból nekem is jutott egy-egy szelet. – Vajon mi lett Gadányi Magdiból? Nagyon szép lány volt.

Itt már úgy látszik, elkezdődhetett Németország gazdasági felemelkedése, mert az utca másik oldalán, Fridolin Baldauf cukrász és pék üzletében minden nap ki volt rakva egy nagy tálca „Bienenstich” (egy krémes sütemény, sült cukros mandula-szeletekkel a tetején); sőt, mi több, néha mi is össze tudtuk dobni a bátyámmal a vagyonunkat, és meg tudtunk vásárolni egy-egy szeletet, 10 Pfennig ellenében. Hogy a pénz honnan jött, az rejtély előttem; zsebpénzünk semmiképpen nem volt. Talán a nagyobbaktól kaptuk valami „szolgáltatért”.

Életem első igazi nagy pofonját is ott kaptam, Liscsinszky Béla bácsitól. Hogy miért? – Gyönyörű téli délután lévén, eléggé nyilvánvaló volt, hogy Titivel szánkózni akartunk. Persze szánkónk nem volt, viszont a Hotel Krone bejárata mellett ki volt kötve egy gazdátlan, kétszemélyes szánkó, pont nekünk. Kár, hogy a gazdája jelentette a szánkó eltűnését, még mielőtt visszaköthettük volna. Még nagyobb kár, hogy a kapu teljes szélességét elállta Béla bácsi, aki csak ránk várt. A technika egyedi volt: visszakézből kaptuk a pofont mindketten, egyszerre. Éles fájdalom, sötétség, és egy villámszerű csillogás: erre mondják, hogy „csillagokat látni”.

Az iskolától hosszú sorban mentünk reggelente a templomba. Szívesen tettem, gyermeki vallásossággal. Elsőáldozó is ott voltam: a fényképen rövid nadrágban térdelék az oltár előtt, begipszelt balkarral. Ezt a kis Speyernek köszönhettem, aki még csak nem is volt erősebb nálam (nem úgy mint a Dombovári, akitől mindannyian tartottunk), de valahogy sikerült neki kitekerni a karomat. A fájdalomnál nagyobb volt a szégyen. Azt hiszem, Dienstkoch Feri (már akkor ő lehetett az iskola „orvosa”) vitt be a kórházba a nyakán, és minden lépésnél feljajdultam.

A tanulás most sem, később sem okozott gondot. Vasárnap délután nagyokat sétáltunk, többnyire a városkában vagy az Alpenstrassén, vagy pedig a tó felé. Itt télen korcsolyázni is lehetett (nyári fürdésre nem emlékszem). Egyszer Barcsay Andrea beszakadt. Nagy volt a riadalom.

Lindenberg városának volt igazi futbalcsapata, és szombatonként nagy küzdelmek folytak a helyi ligában. Ehhez nem kellett belépőjegy. Moziba mi, a kicsinyek nem jártunk (miből is?), ellenben egyszer arra járt egy vándorszínész-társulat. A Csipkerózsikát játszották, és néhányan a kicsinyek közül elmehettünk. Erre azért emlékszem, mert a színdarab végén, a gyermekserег harsány ujjongása mellett, a királyfi amúgy igazán megcsókolta Csipkerózsikát. Hát igen: akkoriban még ez volt a teteje mindennek ...

A Hollósy „fenoménre” én is emlékszem, bár semmit sem értettem abból, mit jelentett a sok kiabálás. Annyira emlékszem, hogy el tudom mondani most is, milyen szöveget talált a fiúinternátus falára biggyeszteni ez a fura ember: „Ha netalántán valaki volna, aki a kerületi körszabályok ellen vétkezne: öt hét laktanyafogság!” - Szegény ember, nem lehetett könnyű élete.

Az iskola anyagi és egyéb nehézségei minket, kicsiket, nem érintettek. Az élet szép volt és kiegyensúlyozott. Szerettem a verseket, könnyen tanultam őket. Szerettem szavalni, és sokszor szavaltattak, március 15-én, vagy az évet záró szavalóversenyeken. Itt már díjat is osztogatott a Tiszi. Egy ilyen év végi versenyen meg is nyertem az első díjat: egy kerek ötmárkást! - Ez éppen jól jött, mert megválthattuk belőle a vonatjegyet a hazautazáshoz; az útiköltséggel ugyanis előzőleg törlesztettük az adósságunkat Fridolin Baldaufnál, aki jó üzletember lévén, hitelre is adott Bienenstichtet. – Hogy hová utaztunk „haza” nyári vakációra? – Münchenbe, ami akkorra már a családunk fix központja lett.

Verset nemcsak szavaltam, de írtam is. Nem sokat: egyet, de az bekerült a világirodalomba, ugyanis Lívia néni megjelentette a „Magyar Gyermekek”-ben, aminek a fejlécében ez állt: „A Magyar Nők állandó melléklete”. Viccesnek találtam. A „Bolygó esőcsepp” a víz körforgásáról szólt (eső, napsütés és párolgás, újra eső) és már a jövőbeli fizikust vetítette előre.

NICKL KÁROLY

Ambrus Szaniszló igazgató atya felvett az iskolába annak ellenére, hogy tudta, hogy vagy egyáltalán nem, vagy csak nagyon keveset tudunk majd fizetni. Édesapám orosz hadifogságban volt és mivel Szaniszló atya maga is volt [orosz]fogságban, megértette helyzetünket. Isten áldja meg érte!

A Kislisitől tudtam meg mindjárt az elején, hogy cserkészet is van. Mondanom sem kell, hogy Pajor tanár úrral hamar összebarátkoztunk. Kezdetben a reggeli tornát bízta rám, a sorakoztatást, a jobbra- és balraátot, később a cserkészmunka nagy részét, főleg, ha kivonultunk. Nem fogom elfelejteni szép gesztusát. Amikor már beleéltem magam a csapatmunkába, egy napon fogta magát, levette zöld cserkészliliomát és odaadta nekem, hogy vezessem ezután már én a csapatot. Azt ma csak kevesen tudják elképzelni, hogy milyen ritkaság volt akkor a kis zöldzománc magyar cserkészliliom!

Az érettségien tanáraink jóindulata mellett kétségtelen, hogy érettségi biztosaink megértésére is szükség volt, hiszen hogyan lehetett a háborús szétszórtságból összeverődött legénységet Ciceróból vizsgáztatni... [Lehetett! – K. L.] De az érettségi biztosok jóindulatúak voltak, mi meg tanultunk tőlük egy kis emberséget.

A vizsgák közben mi még fel-felmentünk a dombtetőre levegőt szippantani. Egyszer falubeli gyerekeket láttunk ott énekelve játszani: „Körben áll egy kislányka...” Nekik is szép emlékeik lehettek... (2004. október 17.)

ZÁMBÓ LAJOS

...megérkeztem Lindenbergbe, 1954 februárjában. A kollégiumban nem volt hely, így kintlakóként éldegéltem az Alpenstrasse valamelyik kis házikójában. Fizettem 30 vagy 40 márkát havonta, nem emlékszem rá pontosan. Benne volt a reggeli is. Innen jártam be a gimnáziumba, több mint másfél hónapig.

Első napi körülszaglálásaim után észrevettem, hogy én, az egyed, vagyok a legfiatalabb, de ugyanakkor a legidősebb diák! Néhány nap múltán ebéd közben a tanári ebédlőből óriási lármá hallatszott: kiabálás, ordítás, asztaldöngetés. Mint új ember a táncban, diáktársaimtól kértem felvilágosítást. De ők csak sunyorogtak, míg az egyik fölényesen kiköpte: „majd megtudod te hamarosan, hogy ez nem más, mint a jó magyar szokásoknak egyik fő pontja: a civakodás, vagyis egyik magyar marja a másikat.” A veszekedések majdnem kéthetenként ismétlődtek. Úgy láttam friss, de idősebb fejemmel, mintha a tanári kar két részre szakadt volna, (mint a numidák, de ezt már latin tanulásom ideje alatt kaparintottam magamnak): igazgatói és egy másik pártra. Úgy kerülgették egymást, mint macska a forró

kását. Majd mind a két csoport, mintha csak összebeszéltek volna, rávetette magát egy dr. Orbán László nevű tanárra. Ez az ügy annyira ment, hogy amikor az iskola átköltözött Bauschlottba, az említett tanár úr nem mehetett velük. Kitűrták maguk közül? Ne konjekturáljunk, mondtam magamnak. Talán szabadelvűnek nyilvánították? Vagy nem volt direktor-párti? Vagy tényleg szított? Ez vagy az, de az átköltözés Lindenbergből Bauschlottba 1954. április 28-án megtörtént, ha emlékezetem még tartja magát tisztességesen.

Néha sétálgattam diáktársaimmal, de időm nem engedte meg [gyakran] ezt a luxust, mivel a fölvételi vizsgára kellett készülnöm. Ez sikerült is, habár nem nagy dicsőséggel, csak elégséggel. Utána rögtön nyomtam az első félévet a VI. osztályból. Ez is sikerült, több alsóosztályos segítségével: azt hiszem Liscsinszky János (Joe), valamelyik Mustó, talán Áci, Barcsay Ákos, Raab Marika. Tehát gyerekekkel volt dolgom, kinyitották szemeimet a matematikával kapcsolatban. A félévi vizsga eredménye: általános osztályzat elégséges, aláírta Vámos János osztályfő, továbbá Ambrus Szaniszló igazgató.

Egy waldseei gondolkodó-sétánk alatt, pici kis tó mellett valaki elmesélte nekem, hogy Gruber Nándi itt törte ki két metszőfogát, midőn fejest ugrott, nem látván a fatönköt, amely a vízben lapult, mint dinnye a parajban. Néha gyönyörködni szoktam útközben, hazamenet az Alpenstrassén. Igazán szép kilátás volt a lábam előtt elterjedő völgyre, még ha ablakomból is láthattam egy részét.

A Bodensee nem nagyon érdekelt, mivel már fürödtem benne 1946 szeptemberében. Francia zóna volt, és a jövőendő légiósok itt kvartíroztak pár napot közvetlen a tó partján, csak a vasúti síneket kellett átlépni. Akkor még nem volt drótkerítés! És mivel francia zóna volt, uralkodtunk az osztrák sógorokon. Persze ez nekem különösen tetszett. A várost úgy hívták, hogy Bregenz, a német Lindauval szemben. Hogy miben részesítettük a „sógorokat”, erről jobb lenne hallgatni, de elképzelhetni, mi történt a körülöttünk lévő melegágyakkal, üvegházakkal, stb. mivel a sógor nem akart almát adni nekünk [légiósoknak]! Természetesen de connivence avec, azaz összejátszva a jelenlévő tisztekkel. Itt és ekkor MI voltunk a győztesek s MI írtuk a történelmet. A jelszó itt ez volt: Omnes tulit punctum, qui misquit utile dulci! – No, ennyit a meséből.

1951-1952. A VIII. osztály

Balról: Feitl János, Zoller Helmut, Hauth József, Raab (állva), Scheer Oszkár, Horváth István, Liscsinszky István, Reinik Magdolna, Oltfalvy Margit

1952 után. Tanárok

Balról:

Mustó Sándor

mögötte Orbán László

Ambrus Szaniszló

mögötte jobbra Inántsý-Pap Elemér

Vámos János

Marczell Árpád

1953 október. Az iskola tanulói

Nagy Gyula és Kostevc Róbert

Páhi Sándor

1953. jan 30. Jautz Ferenc és Koncz Lajos

Horváth István

Gruber Nándor

Állók balról: Fritsche István, Nagy Gyula, Péterfy Pál
Guggolók balról : Barna Kornél, Koncz Lajos, Kostevc Róbert

Állva balról: Barna Kornél, Fritsche István, Raab Margit, Koncz Lajos,
Kostevc Róbert
Guggolva: Gruber Nándor

1953 tavasz. Kiscserkészek színdarabja

Állók balról: Maczky Enikő, Nagy Olga, Bresztyenszky Erzsi,
Keszleri Márta, Paksy Ilona, Inokai Sára, Kiss Alma,
Kiss Anna-Mária, Gergely Ildikó

Ülők balról: Mészáros Mária, Barcsay Andrea (?), Inokai Klára

1954 február.

Tündérek és manók harca -
színdarab.

Maczky Emese és Inokai Klára

Önképzőkör

Balról:
Zoltánfi Sándor
Barna Kornél
Raab Margit
Gruber Nándor
Kövi Mihály
Dienstkoch Ferenc

Tanárok

1. sor balról:
Kaposy Márta
Galavits M. Geraldine
F. Korény Livia
Orosz Márta

2. sor balról:
Orbán László
Ambrus Szaniszló
Liptay Lajos
Inántsý-Pap Elemér
Mustó Sándor
Pajor Elemér

Tanárok

1.sor balról:
Orosz Márta
F. Korény Livia
Kaposy Márta

2. sor balról:
Pajor Elemér
Ambrus Szaniszló
Vámos János

3. sor balról:
Raab Ferenc
Orbán László
Fennesz Imre,
Inántsý-Pap Elemér
Mustó Sándor

Függelék

Dokumentumok és emlékek

Liscsinszky István, VIII-os gimnazista magyar dolgozatfüzetéből

N e g y e d i k d o l g o z a t.

1952. febr. 10

Mivel bizonyíthatjuk Nagy-Magyarország visszaállításának szükségességét?

Hamarosan sor fog kerülni arra, hogy a végső szörnyű összecsapás után a világ népei megpróbálnak újra beleilleszkedni a régi rendbe, ahol minden nemzet kifejtheti jó szándékú munkásságát a béke fenntartására. Ez igen szép és tetszetős cél lenne, ha a nagy elrendezés mindenhol az igazságnak megfelelően történne. Sajnos azonban a világban mindjobban elnyomja az igazság fogalmát egy másik fogalom: az érdek. Hogy ez helyes-e vagy nem, azzal nem kell bővebben foglalkozni és nem is tartozik a tárgyhoz. Mint tényt azonban feltétlenül számításba kell vennünk. Azt is tudnunk kell, hogy velünk nem fognak egyenlő félként tárgyalni azok, akik a rendezést el fogják végezni. Mi lesz hát a teendő, ha sor kerül arra, hogy visszaállítsuk Nagy-Magyarországot? Nekünk úgy kell előadnunk kívánságunkat és igényeinket, hogy azok megfeleljenek a mi igazságunknak és a világ érdekeinek. Ha ezt elérjük, akkor biztosak lehetünk, hogy ki fogják elégtíteni az igazságnak megfelelő és jogos kívánságunkat. És mi az, ami színgáz és bizonyítja, hogy Nagy-Magyarország fennállása a Nyugat érdeke? Erre felelni nem is olyan nehéz feladat, mert a magyar történelem épp elég példát ad ennek a bizonyítására. Lássuk csak, hogy mi történt volna a keresztény, művelt Nyugattal, ha Magyarország nincs ott, ahol van és nem az, ami volt?

Szent István uralkodása alatt a magyarság keresztény nemzetté lett. Ezzel mintegy nagy szövetséget kötött a Nyugattal, amely a műveltséget képviselte. A már régebben keresztény fejedelmek igen vegyes érzelmekkel fogadták a magyarok ezen lépését. Nem tudták ugyanis, hogy a magyarság képes lesz-e megvédeni a kereszténységet a keletről újra- és újra fenyegető pogány veszedelemtől. Bebizonyosodott azonban, hogy Magyarország, mint a Nyugat védőbástyája, igen eleget tett történelmi hivatásának, mert a keletről lecsapó kard mindig a magyar acélon tört el.

Először a tatárjárás idején mutatta meg a magyarság, hogy hivatásának meg akar felelni. Batu Khán összegyűjtött tatár hadaival megindult a keresztény Nyugat hódítására és pusztítására. Hamarosan tapasztalta, hogy hatalmas akadály áll útjában: a Kárpátoktól övezett Magyarország. Szerződést akart tehát kötni a magyarokkal, melynek értelmében a tatárok átvonulhattak volna Magyarországon. A magyarok nem fogadták el a számukra előnyös szerződést és ekkor a tatárok pusztítva, gyilkolva kezdtek beseregleni az országba. A magyar történelem legsötétebb lapjai közé tartozik az 1241-42-es évszám. Ha akkor nem IV. Béla a király, talán elpusztult volna az ország a szörnyű vérengzés alatt. Képes volt azonban kitartani egy borzalmas évet és ezzel megmentette a Nyugatot, mert egy év múlva a tatárok kitakarodtak az országból a főkhán halála miatt. Mi lett volna a „kultúra bölcsőjével”, ha Magyarország nem áll ki mellettük? Ajánlatos lenne ezen egy kicsit elgondolkozni a Nyugatnak! Ez az eset

azonban nem egyedülálló és nem is a legnagyobb. A XVI-XVII. században szenvedte Magyarország a legtöbbet a Nyugat védelmében. Másfél évszázadon át sínylődött a török uralma alatt, de a Nyugatot megmentette attól a vésztől, amelyet a török jelentett volna. Felmérhetetlenül nagy áldozatot jelentett ez, mert ennek következményeképpen szakadt az ország három részre, ami a nemzet létét nagymértékben veszélyeztette. De a nemzet mégsem tört meg. A mohácsi vész után az ország nyugati részében, amely magyar kézen maradt, osztrák királyt emeltek a trónra. Ezzel is bizonyították a Nyugathoz való ragaszkodásukat, pedig a török alatt százszor is megbánhatták volna, ha ingadozóak lettek volna hitükben. Nagyon sokat kellett szenvednie a magyar népnek ez alatt a másfél évszázad alatt. Sőt még előbb, a Hunyadiak hadjáratai során, igen sok magyar vitéz adta életét a Nyugat létreért, majd 1526-ban Mohács mezején elveszett a király, a nemesség, a főpapság és tizenöt (pirossal aláhúzva, fölötte: 25) ezer vitéz. Ez nagyon nagy áldozatot jelentett abban az időben. Nem tudom, hogy a Nyugat meghálálta-e ezt a hősiességet? Hazánk felfogta a Nyugatnak szánt ütest és szenvedett a Nyugat helyett, mert kötelességének vélte. A harmadik nagy vállalkozást a Nyugat védelmében napjainkban vitte és viszi véghez a magyarság. A mindent elsőprő vörös áradatot tartóztatták fel ezúttal. Vajon hol állna a „vasfüggöny”, ha az oroszok nem találtak volna hazánkban olyan ellenállásra, mint amilyenre találtak. Magyarország volt az egyetlen, aki a Nyugatnak tett ígéretét a végsőkig tartotta. A szomszéd államok: Románia, Szerbia és Csehország szégyenletes módon adták be derekukat az erőszaknak. És, mert a magyarságban volt hivatásérzet, ma érezheti a nemzet sajátmagán azt a halálos szorítást, amely a Nyugatra nehezedett volna.

Nem érdeke-e tehát ezek után a Nyugatnak, hogy Magyarország erős és olyan nagy legyen, amelyen jól kifejtheti az erejét és, amihez joga van? Ahhoz azonban, hogy hazánk újra lehessen a Nyugat védőbástyája, feltétlenül szükséges Nagy-Magyarország visszaállítása. Merő hazugságok azok az állítások, melyek szerint Nagy-Magyarország erőltetett tákolmány lenne! Sőt, olyan tökéletes egység, amely páratlanul áll az egész világon! Magyarország csak akkor képes újra fellépni a kereszténység és kultúra védelmében, ha ez az egység megint létrejön. A Kárpát-medence bármelyik darabja nélkül olyan, mint egy beteg ember. Nagy-Magyarországot az Isten egy országnak teremtette. Határai, nagyon kevés kivétellel, természetes határok. Európában a legtökéletesebb vízrajzi egység hazánkban van. Valóban tökéletes földrajzi egység.

Sokan azzal vádolják a magyarságot, hogy elnyomja a nemzetiségeket. Ezen mi csak sírhatunk vagy nevetethetünk, de egy biztos, akik ezt állítják, maguk sem hiszik el. Nem is tudom, hogy lehetett egy ilyen butaságot kitalálni. Volt-e még egy olyan európai állam, ahol a nemzetiségek olyan szabadságot élveztek volna, mint nálunk? Beszélhették a nyelvüket, tarthattak fenn iskolát és ugyanolyan joggal bírtak, mint a született magyarok. Nem volt ez elég? Különben ezt a kérdést népszavazásra kellene [vinni] és akkor kiderülne, hogy hogy gondolkoznak azok, akiknek részük volt ebben az „elnyomatásban”. Csak azok koholták ezt a hazugságot, akiknek érdekük volt az ország szétszakítása, mert Nagy-Magyarország nem

adott helyet a pánszlávizmus terjedésének! Én biztos vagyok abban, hogy a háború előtti magyarországi nemzetiségek éppúgy kívánják Nagy-Magyarország helyreállítását, mint mi!

Természetesen az is hozzátartozik az ország ütőképességének megerősítéséhez, hogy gazdaságilag erős legyen. Ennek elsődleges követelménye az, hogy visszaállítsák a Kárpát-medence gazdasági egységét. Hazánk gazdasági egysége olyan tökéletes szerv, amelyet szétszakítani lehetetlenség, mert akkor az ország nem számít egésznek. Rendeltetésszerűen egymásra vannak utalva a különböző vidékek és annak lakói. Ha ez az egység teljes, akkor ez már magában is nagy erőt jelent. És erre az erőre a Nyugatnak van szüksége!

Sajnos, hogy nekünk nyugati érdekekre kell támaszkodnunk, amikor arról van szó, amit magyar vér szerzett és tartott meg ezer éven át. Ez az évezred lenne a legjobb bizonyíték, ha a világ igazságérdekére támaszkodhatnánk. A történelem ítélete nem elég azonban csak nekünk.

Egyről viszont meggyőződhet a Nyugat: ha Magyarország nem lesz az, ami volt ezer éven keresztül, akkor Európa még úgy sem lesz az, mert az első keleti veszedelem elsöpri.

[Alatta pirossal]: *Átfogó, jól érvelő, önérzetes és öntudatos. 1*

Köszönő szavak

Hauth József

Egynéhány szót szeretnék még mondani most, mikor egymástól búcsúzunk. 1950-ben megalapítottam a MK-t [Mária Kongregációt] avval a szándékkal, hogy a magyar fiatalságot odavezessem a Magyarok Nagyasszonyához, édesanyánkhöz. Különösen itt a számkivetésben kell nekünk valaki, aki fölemel, ha elestünk, aki újra fölbuzdít, segítséget ad, vagyis aki kezünkönél fogva vezet azon az úton, amelyen a magyarság Szűz Mária oldalán már 1000 esztendeje ment. Szükségünk volt valakire, aki minket is, fiatal magyarokat megtanít tűrni, szenvedni, de megtanít imádkozni is – imádkozni szegény, romlott hazánkért, hogy egykor újra Magyarországon örvendhessünk a Magyarok Nagyasszonyának.

Annak idején ilyen hasonló gondolatok indítottak meg arra, hogy Waldwerkében odavigyem a Szűz Mária különös tiszteletét, amelyre a MK ad lehetőséget a legjobban.

S azt hiszem, fáradozásom nem volt hiába, mert hiszen már az első évben álltak 44-en a Szűz Mária zászlaja alá, 44-nek lett Szűz Mária édesanyja. A második évben a sok kivándorló ellenére ismét 22-en találták meg az utat a Magyarok Nagyasszonyához.

Az idén ugyanis sok szereplésben volt részünk a MK-on kívül, mégis azt mondhatom, hogy az MK szempontjából nézve ez az év sem telt el hasztalanul, nem veszett kárba. Ez az év is nagy munkák elé állított ismét; a nagy nyilvánosság elé kellett állnunk, hogy a Mária tiszteletet terjesszük, vallomást tegyünk hitünkről és krisztusi szeretettel megbarátkozzunk a külvilággal. Ezért rendeztük az ünnepélyes karácsonyi MK-ós gyűlésünket. S szabadjon azt hinnem, hogy az a gyűlés meghozta bőséges gyümölcsét. Március 21-én megrendezett gyűlésünkkel ismét nagy megbecsülést szereztünk a MK-nak, amikor Mindszenty J., Magyarország hercegprímása tiszteletére és névnapjára rendeztük gyűlésünket. A gyűlések kiesése miatt talán nem tudunk annyira a tagokkal foglalkozni, ami miatt elmarad most, illetve eltolódik augusztusra vagy szeptemberre az avatás. De a következő sorok be fogják bizonyítani azt, hogy az idei munkánk sem veszett kárba, mert a tagok megértették a MK lényegét és annak jelentőségét:

Elsősorban Présesünknek köszönöm mindazt a fáradságát és segítségét, amelyet e 2 év alatt a MK munkájában kaptunk. Köszönöm, hogy az alapításkor mellettem állt és tanácsot adott, mert a Présesünk engedélye és támogatása nélkül én is tehetetlen maradtam volna. Azt hiszem Présesünknek is örömet szerzett az, amikor láthatta a körülötte levő magyar ifjaknak a Mária tiszteletben való kifejlődését. Kérem, maradjon ezután is mellettünk atyai jószágával. Az Isten áldása kísérje munkáját és hosszú életét.

A lányoknak és fiúknak is köszönöm segítségüket és szíves közreműködésüket, amelyekkel széppé és értékessé tudtuk tenni gyűléseinket.

Köszönöm a sok szavalónak, felolvasónak, éneklőnek és egyéb aktív kongreganistának munkáját és vállalkozó szeretetét. Hangsúlyozom, nem nekem szerepeltek, hanem mindent a Szűz Anyának, Pártfogótoknak és szent Fiának cselekedtetek. Kérlek benneteket, hogy ezután is vegyetek részt nagy buzgósággal a MK munkájában.

En most nem búcsúszom tőletek, hanem csak megköszönöm mindenkinek az eddigi segítségét és szeretetét, amely nélkülözhetetlen volt munkámban.

Nagy Asszonyunk és szent Fia áldása kísérjen életetekben és áldja meg az Ő tiszteletére alapított Mária Kongregációt.

Lindenberg, 1952. V. 24.

Hauth József, Prefektus

Lindenbergi bizonyítvány

Ungarisches Realgymnasium Lindenberg (Allgäu)	Lindenbergi Magyar Reálgymnázium	Hungarian Grammar and High School Lindenberg (Allgäu)
Nr. <u>IX-6.</u> - 19 <u>ri</u> / 19 <u>re</u>	<u>IX-6.</u> - 19 <u>ri</u> / 19 <u>re</u> sz.	Nr. <u>IX-6.</u> - 19 <u>ri</u> / 19 <u>re</u>
ZEUGNIS	BIZONYÍTVÁNY	CERTIFICATE
<i>Koncz Lajos</i>		
<p>geboren am <u>24. Juli 1936.</u></p> <p>In <u>Budapest</u></p> <p>Religion: <u>ref.</u></p> <p>besuchte im Schuljahr 19 <u>ri</u> / 19 <u>re</u> die <u>vierte</u> Klasse des Ungarischen Realgymnasiums Lindenberg mit nach- stehendem Ergebnis:</p> <p>Benennen <u>ausgezeichnet</u></p> <p>Religionslehre <u>ausgezeichnet</u></p> <p>Ungarische Sprache und Literatur <u>ausgezeichnet</u></p> <p>Lateinische Sprache und Literatur <u>gut</u></p> <p>Englische Sprache und Literatur <u>ausgezeichnet</u></p> <p>Deutsche Sprache und Literatur <u>ausgezeichnet</u></p> <p>Französische Sprache und Literatur <u>—</u></p> <p>Geschichte <u>ausgezeichnet</u></p> <p>Erkunde <u>—</u></p> <p>Naturkunde <u>gut</u></p> <p>Physik <u>—</u></p> <p>Chemie <u>—</u></p> <p>Mathematik <u>gut</u></p> <p>Gesundheitslehre <u>—</u></p> <p>Philosophie <u>—</u></p> <p>Zeichnen <u>gut</u></p> <p>Singen <u>gut</u></p> <p>Leibesübungen <u>ausgezeichnet</u></p> <p>Ordnungsliebe <u>ausgezeichnet</u></p> <p>Allgemeine Note <u>gut</u></p> <p>Entscheidung d. Prüfungskommission: <u>Berechtigt zum Besuch</u> <u>nächster Klasse.</u> Lindenberg, den <u>29. Mai 1938.</u></p> <p><i>Blumstein</i> ostösterreich. Klassenrat, sein vater</p>	<p>aki <u>24. július</u> hó <u>24.</u>-n <u>Budapestben</u> született, <u>ref.</u> vallású, az 19 <u>ri</u> / 19 <u>re</u> tanévben a Lindenbergi Magyar Reál- gimnázium <u>negyedik</u> osztályában a következő bizonyítványt érdemelt:</p> <p>Magviselés <u>jó</u></p> <p>Hit-és erkölcstan <u>jó</u></p> <p>Magyar nyelv és irodalom <u>jó</u></p> <p>Latin nyelv és irodalom <u>jó</u></p> <p>Angol nyelv és irodalom <u>jó</u></p> <p>Német nyelv és irodalom <u>jó</u></p> <p>Francia nyelv és irodalom <u>—</u></p> <p>Történelem <u>jó</u></p> <p>Földrajz <u>—</u></p> <p>Természettan <u>jó</u></p> <p>Természetfajta <u>—</u></p> <p>Végzet <u>—</u></p> <p>Menyiségtan <u>jó</u></p> <p>Egészségügy <u>—</u></p> <p>Bölcsélet <u>—</u></p> <p>Rajz <u>jó</u></p> <p>Ének <u>jó</u></p> <p>Tanulmányok <u>jó</u></p> <p>Rendszertan <u>jó</u></p> <p>Általános osztályzat: <u>jó</u></p> <p>A vizsgálatbizottság határozata: <u>Felölti a következő osztályba.</u> Lindenberg, <u>29. máj.</u> hó <u>29.</u>-án</p> <p><i>Koncz Lajos</i> osztályfőnök, igazgató</p>	<p>who was born on <u>24. July</u> 19 <u>36</u> at <u>Budapest</u> religion: <u>Catholic</u></p> <p>attended in the schoolyear 19 <u>ri</u> / 19 <u>re</u> the <u>fourth</u> class of the Hungarian Grammar and High School Lindenberg and has merited the certificate as follows:</p> <p>Behaviour <u>excellent</u></p> <p>Religion <u>excellent</u></p> <p>Hungarian language and literature <u>excellent</u></p> <p>Latin language and literature <u>good</u></p> <p>English language and literature <u>excellent</u></p> <p>German language and literature <u>excellent</u></p> <p>French language and literature <u>—</u></p> <p>History <u>excellent</u></p> <p>Geography <u>—</u></p> <p>Natural History <u>good</u></p> <p>Physics <u>—</u></p> <p>Chemistry <u>—</u></p> <p>Mathematics <u>good</u></p> <p>Hygienics <u>—</u></p> <p>Philosophy <u>—</u></p> <p>Drawing <u>good</u></p> <p>Singing <u>good</u></p> <p>Sport <u>excellent</u></p> <p>Tidiness <u>excellent</u></p> <p>General note <u>good</u></p> <p>The examination committee decided: <u>Authorized to attend next class.</u> Lindenberg, on <u>29. May 1938.</u></p> <p><i>Koncz Lajos</i> Director gymnasium headmaster</p>

IV.

Bauschlott (1954-1956)

Koncz Lajos

Légi felvétel a bauschlotti „kastély”-ról, balszélen az iskolaépület

Az iskolaépület

az utcáról nézve

a belső udvarról nézve

Lindenberg fölszámolása és az átköltözés megelőzte a bauschlotti kezdeteket.
A hivatalos történet szerint:

„A magyar gimnázium elbúcsúzott Lindenbergől, s a Krone szállót most Bauschlottban, a Baden-Württembergben lévő Pforzheim közvetlen közelében, egy százhektáros parkkal körülvett egykori hercegi vadászkastély cserélte fel...Hogy az épületet iskolai és internátusi célokra használni lehessen, különféle átépítéseket kellett végezni a főépületben és a két nagy melléképületben is. A főépület földszintjén laktak a fiúk, az első emeleten a lányok. A pincerészt nagy áldozattal kápolnává alakították át, ahol vásár- és ünnepnapokon a község és a környék katolikusai az iskola katolikus tanáraival és diákjaival együtt vettek részt a szentmisén, a községben ugyanis csak egy evangélikus templom volt. A konyha és az óriási ebédlő egy különálló épületben volt. Az iskola vezetője továbbra is Ambrus Szaniszló atya volt, a diákok száma 122.”

Liscsinszky megjegyzése: „Százhektáros. – Biztosan nem. 1 ha = 10.000 m². Hogy mennyi, azt nem tudom, mondjuk, hogy »nagy»”. Annak idején hatholdnyi területről beszéltek és ezt most többen megerősítették (K.L., M.E.).

A költözködést Zámbó Lajos emlékezete szerint április végén bonyolították le azok a nagyobb diákok, akik nyáron is az internátusban laktak, mint Zámbó, Nagy Gyuszi és néhány önként vállalkozó, mint e sorok írója, akik nagy kalandnak tartották a költözködést. A legnagyobb munka az emeletes vaságyak szétszerelése és vasúti vagonba rakása volt. Ehhez jöttek még a szekrények, asztalok és a rengeteg szék. Minden tanuló két széket használt, egyet a tantermében, egy másikat az étkezdében. Konyhai berendezés (nem volt sok) és a tanárok ingóságai (szintén nem volt sok) egészítették ki a rakományt. Majd talán jelentkeznek azok, akik részt vettek a költözködésben. Azt hiszem Vadász volt ott, Kricsfalussy, Fekete Sanyi biztosan, édesanyját, Lívia nénit és nagymamáját költöztette. Liscsinszky Joe, akinek ez volt az otthona, és biztosan Szécsi, Kostevc Robi, stb. Egy akkor csatlakozott fiatal tanító, Kutassy Ferenc volt az irányítója a költözködésnek és derekasan kivette a részét a munkából.

Egy kb. 40 éves férfi, aki valahol a Bodeni tó közelében lakott, kis VW buszával 7-8 diákot vitt el Bauschlottba, ahol egész nap dolgoztak, és későn este utaztak vissza Lindenbergbe. Mások úgy emlékeznek, hogy ott maradtak Bauschlottban és segítettek az ágyak, bútorok fölállításában, elhelyezésében.

Mi, diákok igen büszkék voltunk, hogy ilyen módon szinte a megalapítói lettünk Bauschlottnak. Spártaiaknak neveztük magunkat és himnuszt is költöttünk magunkról, amit a bauschlotti park végében álló kilátótorony fehérre meszelt lépcsőházában pingáltunk a falra, tanúságtételül az ősze utánunk jövő „puhány” társaságnak.

Mint kiderült, ezt a verset Maczky Emese lemásolta a falról és megőrizte, sőt Amerikába is magával hozta. Álljon tehát itt a diák népköltészetnek ez a (kissé torz) szüleménye, mert ezt a falra írt verset annak idején a bauschlotti diákok apraja-nagyja olvasta.

SPÁRTAI-HIMNUSZ

Még itt sem volt senki
Már heten kuliztak
Nem gondolta senki
Máris táncoltak.

Száját tátotta a tokos
Azt gondolta ő az okos
Pedig a magyar tag bikább
A lány hozzá megy inkább.

Kiszálltunk és szorgolgtunk
A trágyaszagú levegőt,
Körülnéztünk, s bámulgattuk
A sok német paraszt nőt.

Óserdő [volt] hajdanában
A bauschlotti öreg Schloss
De a spártaiak markában
Egyből eltűnik a kosz.

Hurcoltuk a sok faszekrényt
Izzadtunk, mint öreg ló,
Munkánkra csak derített fényt
Amint szólt a rádió.

A Marika leégett,
Mert Krics, Koncz, Zámbó meglépett.
A faluban késő este
Magyar tagok húznak messze.

Falu végén van az Adler
Televíziót néz, ki mer
De lehet ott mást is nézni
Hol Gréta a sok sört méri.

Zsalufestést igen értik
A spártai ifiak
Mert reggeltől késő estig
Keverik a lakkokat.

Fennesz Imre a kormánynál
A Mercédesszt vezeti
Jó sok gáz meg kevés kuplung
Az egész autót rezgeti.

Spártai himnusz (Népballada)
Írta: egy spártai kéz

(Emese megjegyzése: „Itt-ott kicsit sántít, ez lehet az én hibás másolásom is. Itt küldöm ezt a régi szép emléket”.)

A torony.

Fent:

Mrs. és Mr. Patterson

Középen:

Rev. Metzen

F. Korény Livia

Ambrus Szaniszló

Lent:

Inántszy-Pap Elemér

Vámos János

A torony előtt:

Liscsinszky Béla

Zámbo Lajos így emlékszik vissza: „Bizony volt munka, kipofozni az öreg kastélyt. Noteszemből látom, 12-13-14 éves gyerekekkel dolgoztam három hétig a kastély csinosításán. Hordtuk az anyagot a kőműveseknek, kapartuk a falakat, majd a kőművesek után takarítottunk. Erdőről fát hordtunk, amit fűrészgéppel darabokra szeldestünk, biztos a konyhának volt rá szüksége. Míg én kaptam a munkámért 40 DM-át, a kis srácok kaptak 46 – 50 DM-át. Befogtam magamat a fűtési munkába is. Volt egy öntöttvasból készült idősebb kinézésű kazán, amely meleg vizet szolgáltatott, no meg télen fűtött is imitt-amott. Ennek az etetését vállaltam szénnel. Egy más alkalommal, midőn kápolnánkat a talajvíz elöntötte, az iskolával szemben lakó Morloch (?) bácsitól szerzett tűzoltó slauggal pumpáltam ki a vizet a kápolnából, s később is vigyáztam, hogy el ne öntse a pincekápolnát a talajvíz. Ezen munkák néha még éjszaka is igénybe vették jelenlétemet. Biztos nem sokan tudnak erről. Mikor szemet kaptunk a tantermek fűtésére, ezt le kellett szállítani a pincébe. Tiszi rám bízta a kulcsot, hogy én osszam ki, minden szoba számára egy kanna szén jutott naponta. Természetesen az én szobám kettőt is kapott! [A legnagyobb szoba volt. K.L.]

Mindezt nem a pénzért csináltuk, hanem jó szívből, iskolánk javára. Noteszomban találtam ezt az ideálisnak tetsző bejegyzést: »Az embernek nem szabad saját munkáját

felmagasztalni, azaz túlbecsülni, mert akkor az történik, hogy nagyon elbizakodott lesz és elfelejti, hogy az arca egykor Krisztus arca volt»”.

A falu katolikus lakóinak külön miséjük volt. Ezt Fennesz tisztelendő úr tartotta. (Bauschlott lakosságának többsége evangélikus volt.)

Pincekápolna

A bauschlotti „kastély” egy U-alakú épületkomplexum volt, mindvégig egy emeletes. Az épületek egy macskakövekkel kirakott belső udvart vettek körül, aminek a közepén egy nem működő nagy szökőkút állt. Az udvarra egy ódon bolthajtáson keresztül lehetett bejutni, akár autóval is. A főépülethez széles lépcsőzet vezetett. Az épület két oldalán az egykori szolgálati lakások, gazdasági épületek és a konyha foglalt helyet. Ezekből az épületekből fedett folyosón át lehetett a főépületbe jutni. Az egyik szárnyba zuhanyozókat építettek (csak hét végén volt használható), a másik részében volt a szép boltíves ebédlő, mindjárt a konyha közelében. Olyan sok hely itt sem volt. Majdnem minden internátusi szoba, akár lányoké, akár fiúké, tanteremnek is szolgált napközben. A földszinten volt egy terem, ahol nem voltak ágyak, amit reprezentatív alkalmakra is használtak, amiket a kápolnában nem lehetett lebonyolítani. Itt szerepelt az énekkar, vagy gyűlt össze az egész iskola valakit meghallgatni, vagy farsangi táncmulatságra.

Tanítás

Az iskola tanulói és tanárai

1954-1955. Bauschlotti diákok

Hivatalos történet:

„Az 1954/55-ös iskolaév rendkívüli volt Németországban, mert a végén nem volt érettségi. Akkor vezették be az egész országban a gimnázium 9. évét, vagyis azt a rendelkezést, hogy az érettségi vizsgát kilenc osztályos gimnáziumi tanuláshoz kell megelőznie. Tehát az 1953/54-es iskolaév hetedikos tanulói csak 1956 februárjában érettségizhettek. Tizenketten voltak...”

Liscsinszky István szerint a 9-osztályos döntés 1951-ben született; akkor rendelték el, hogy aki harmadikos, annak már tehát kilenc osztályt kell végeznie. A szöveg nem említi, hogy 56-ban két osztály tanulói vizsgáztak. E sorok írója és osztálytársai, akik 1955 tavaszán a VII. osztályt végezték, a nyári szünidőben az iskolában maradtak és fölkészültek a következő osztály, azaz a VIII. anyagából úgy, hogy szeptemberben a fölöttük lévő osztállyal egyesültek és együtt kezdték meg a IX. osztályt. A fölöttük lévő osztály amúgy is megcsappant, mert voltak, akik nem akartak egy évvel tovább tanulni és már korábban vagy most átmentek az innsbrucki magyar gimnáziumba. Ezek között volt pl. Szuszu (Mustó Sándor), Tudor (Keszleri Antal) és Zoltánfi Alex. Így lettek osztálytársak Barna Kornél meg Dienstkoch Feri. Talán Kostevc Robi is ebben a felsőbb osztályban volt. S addigra beérték a társaságot a később csatlakozottak, mint Zámbo Lajos, Zoller Erich, és Toncsi (Nagy Gyuszi). Utolsó évben csatlakozott az osztályhoz egy magyarul gyöngén beszélő lány, Müller Ági, akinek nagy nehézségei voltak a fiúk közé beilleszkedni. A rossz nyelvek azt beszélték, hogy a német gimnáziumban nem tudta megállni a helyét és ez volt az egyetlen esélye, hogy leérettségizzék. Később Münchenben járt az egyetemre, orvos vagy fogorvos lett belőle.

Mivel hivatalosan az iskola mint magyar nyelven működő intézmény volt elismerve a kultuszminisztériumok által, a német idegen nyelvnek számított, és érettségizni is csak mint ilyenből kellett, akárcsak latinból vagy angolból. Ám az osztály többsége anyanyelvi szinten beszélt németül, így semmi akadálya nem volt annak, hogy Raab Feri bácsi kedve szerint taníthassa kedves szaktantárgyát, a német irodalmat. Az osztálynak kifejezett irodalmi érdeklődése volt, ezért Raab megvalósíthatta tervét, hogy a német irodalmat még a német gimnázium anyagát is jóval meghaladó szinten és mennyiségben tanítsa. Figyelme főleg a német klasszikus drámairodalomra irányult. Minden nap az esti szilencium alatt (7-8-ig) az összegyűlt osztály egyik drámát a másik után olvasta fel, a szerepeket szétosztva egymás között. Az órákon aztán megtanultuk elemezni őket. Ehhez a fillérekért kapható Reclam füzetecskéket használtuk. Lessing, Goethe és Schiller drámákat olvastunk nap mint nap, egyiket a másik után. Nem csak a Faustot hanem a Faust II-t is. A nagy sorozatot Grillparzerrel fejeztük be. Azt hiszem, két éven keresztül olvastuk el az anyagot. A hangsúly az elemzésen volt. A szóbeli érettséginnél mindenki húzott egy cédulát, amin néhány sornyi szöveg állt. Az idézet kifejezte egy-egy dráma alap gondolatát. Erről a pár sorról, ami néha csak egy mondatnyi volt, meg kellett tudni mondani, melyik drámából van és az idézet alapján beszélni kellett a műről és szerzőjéről. Ez nagy benyomást tett a német érettségi biztosokra, mert ilyenfajta irodalmi felkészültséget a német gimnáziumokban nem lehetett elérni. Mi pedig büszkéek voltunk, hogy magyar létünkre így ismerjük a német irodalmat.

A tanítás Bauschlottban úgy folyt tovább, ahogy azt Passauban és Lindenbergben megszoktuk. Voltak a tanári karban új arcok; ők főleg az alsósokat tanították. Kutassy 1955-ben vehette át az elemi Mártá nénitől. Ezen kívül Kutassy sportot/tornát és éneket tanított. Ő vezette a „kicsik” énekkarát.

Kutassy Ferenc vezényli
a kicsik kórusát

Maczky Enikő úgy emlékszik, hogy Kutassy próbálta bevezetni a barkácsolást. Mások nem emlékeznek erre. Berényi László mérnökember lehetett, és úgy emlékszem számtant, talán fizikát is tanított 1954-1956-ig az alsóbb osztályokban. Nagy Géza (1954-1956), aki az érettségi képen is látható és akit „Halbak”-nak vagy „Habakukk”-nak becéztek a diákok, franciát tanított azoknak, akik angol helyett ezt választották – csak kevesen voltak. Aztán Annabring Margitra (1955-1956) emlékszem, mert ő néhány fényképen látható. A kimutatás szerint 1955-től volt egy Sulyok Laura nevű tanár, aki lányinternátus vezető volt és biológiát tanított. Kovács Etelkát kell itt még felsorolni, aki Münchenből járt le és a Szabad Európa megbízásából azokat a népdalokat tanította, amiket aztán a rádió fölvelt.

1955.
Kémia óra
Pajor tanár úrral

Nem emlékszem, hogy korábban volt-e kémiatanítás, de Bauschlottban már mindenkinek kellett egy év kémiát vennie. Egy régi, talán 15-20 évvel korábban kiadott magyar tankönyvből tanultunk. Pajor tanítgatta, de sokat nem értett hozzá. Gondolom egy-két órával járt előttünk. Ez azonban nem számított, hiszen többeknek (Kricsnek, Csöpinek)

ez lett a hivatása. Az iskola vett egy játék vegyészeti kísérlet-ládikát, amivel egyszerű kísérleteket lehetett végezni. Ezzel a ládikával néha kivonultunk a szabadba, a szag vagy a robbanásveszély miatt és ott töltögettünk különböző színű folyadékokat ide-oda, amik aztán vagy habzottak, szint változtattak vagy bűzt árasztottak. Volt egy kis láng is hozzá, amin a kémcsöveket föl lehetett forralni, ha ez volt előírva.

Vámos János osztálya

1. sor balról: Striegl György, a Bíró ikrek egyike, Hoffmann Mária,
Vámos János, Dienstkoch Nelli, Raab Mari
2. sor balról: Keszleri Lajos, a másik Bíró iker, Liscsinszky János,
Csátaljai József, Gassmann Antal

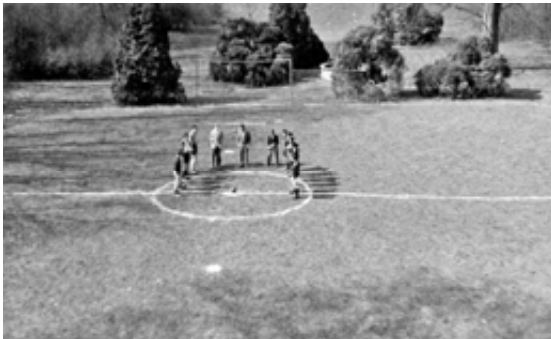
Más dolog volt a történelem és irodalom tanítása. Régen Magyarországon az volt a szokás, hogy a történelem a közelmúlt eseményeit már nem ölelte föl. Így, azt hiszem, mi már az első világháborút se tanultuk. Irodalomtörténetben hasonló volt a helyzet. Az biztos, hogy József Attila neve nem hangzott el a magyar órán, de abban sem vagyok már biztos, hogy Babitsról, Kosztolányiról tanultunk-e. Ady úgy emlékszem még érettségi tétel volt, Vámos tanár úr nagy bánatára, mert az a hír járta, hogy nem szereti Adyt, mint embert. Az egyetemes magyar irodalmat azonban nagy szenvedéllyel adta elő és meg is szeretettette diákjaival. Az évek folyamán ettől a két tanárunktól szolid történelmi és irodalomtörténeti, sőt művészettörténeti műveltséget kaptunk az iskolában. Akit érdekelt az irodalom és történelem, az erre építve aztán bepótolhatta ismereteit a 20. század magyar irodalmának és történelmének kalandokkal és tragédiákkal bővelkedő időszakairól

Élet az internátusban

Hivatalos történet:

„Itt végre bőséges lehetőség nyílt a tanulók játék- és tevékenységvágyának kielégítésére. Voltak termek, ahol játszhattak, barkácsolhattak, tornázhattak, volt sportpálya és futballpálya, ahol minden lehetőségük megvolt a versenyekre, testedzésre. Lehetőségeiket nagy lelkesedéssel ki is használták.”

Soha senki nem barkácsolt. Nem is tudtuk mi az. Nem is volt mivel. A lányok kézimunkáztak. Futballpálya sem volt, csak rét, ahol lehetett labdát rúgni, ide eszkábáltak két kapufélét, persze háló nélkül, de a szabályoknak megfelelő nagyságút. Még az igazi focilabda is kincsnek számított. Németországban minden kis falunak van egy futballpályája, azt használtuk Lindenbergben is és biztosan Bauschlottban is. De volt hol kifeszíteni egy volleyball hálót, amit a labdával együtt talán a YMCA/YWCA-tól (ejtsd: imka-ivka) kaptunk. Ez nagy népszerűségnek örvendett, mert lányoknak-fiúknak együtt volt szabad játszaniuk.

Kezdődik a futballmérkőzés

Futballmérkőzés az ötödikesek és a hatodikosok csapatai között

Futballmérkőzés.

Balról a felismerhető játékosok: Kostevc, Szécsi, az egyik Bíró iker, Gruber.
Jobboldalon sötét ruhában Keszleri Antal és Zoltánfi Alex

Kovács Etelka gratulál a nyertes csapatnak: Zoltánfi Alex, mögötte Keszleri Antal

Volleyball.

Az alsó képen szemben felismerhető: Horváth Péter, Barcsay Ákos,
Rodenbücher József, Szkladányi István, Luxenburger József

Az órákon kívül lányok-fiúk nem lehettek együtt. Bár egy időben étkeztek, egymástól tisztes távolban, az étkezéshez zárt menetben, külön vonult mindkét internátus. Persze azért beszélgetni szabad volt a tízpercekben és egyéb iskolán belüli alkalmakkor. Ha lányok és fiúk találkozni akartak, az legföljebb vasárnap volt lehetséges, amikor a lányok egy csoportban elmentek a falun kívülre sétálni, majd a megjelenő fiúkkal párokba verődve szétszéledtek. Megadott időben ismét találkoztak és ismét együtt mentek vissza az interbe. Később ebből a generációból többen házasságot kötöttek egymással, de az udvarlás az iskolában nem volt általános. Kevesen voltak, akik szívük hölgységét már az iskolában megcsókolták. Bár lehet, hogy e sorok írója téved s majd talán a még emlékező lányok (ma

már öreg nénik) és bácsikká vénült fiúk kijavítják. Péterfy Pali is mondhatna erről egyet-mást...

Sorakozó ebédhez

A fiúk ebédelnek. Az előtérben Keszleri Antal

Péterfy Pali megtanította e sorok íróját fényképezni, fényképeket előhívni és nagyítani. Együtt berendeztek az egyik lépcső alatti lyukban egy kis sötétkamrát Pali nagytőjával, ahol vagy saját kedvtelésükre vagy az iskola részére, de leginkább üzleti célból, egy Foto céget működtettek „Foto Glück” néven. Ez az oka, hogy ők ketten egymást „Cég”-nek nevezik mind a mai napig. A falvakban házakat fényképeztek vagy temetést, és a fényképeket igyekeztek az érdekelteknek eladni. Az így keresett pénzen mindjárt ott a faluban kolbászt (Wurst) és kenyeret vásároltak, és hazajöve nagy lakomát csaptak mindig éhes társaikkal.

Ide tartozik még, hogy Livia néni édesanyja, aki követte a lányát és az iskolát, és egy szellemileg friss, igen kedves és szellemes öreg néni volt, Péterfyt és Konczot, mivel mindég együtt látta őket, elnevezte „Pollux és Castor”-nak. Ez jól illett a humán atmoszférához.

Bauschlottban már aktívan működött az iskolai kölcsönkönyvtár. Egy szekrénnyi könyvet lehetett kikölcsönözni. E sorok írója volt a könyvtáros és Barcsay Andrea volt a segédkönyvtáros, ha jól emlékszem. Volt néhány könyv, amit nem lehetett kölcsönadni, „indexen” voltak. Egyszer megkérdeztem a Tiszit, hogy például ezt a könyvet miért nem szabad kikölcsönözni: Illyés Gyula „Puszták népe” volt. A Tísi csak annyit mondott: „kommunista író....” Ezek után persze én, mint könyvtáros, elkezdtem olvasni. De csakhamar viszolyogva letettem, és igazat adtam az igazgató úrnak. De lehet, hogy összetévesztette a nevet Illés Béláéval. Az biztos, hogy én akkor nem hittem el, amit Illyés a Puszták népében írt. (Később igen.)

A kölcsönkönyvtár.
A könyvtáros Barcsay Andrea,
az olvasó Igo-Kemenes Péter

Iskolaújságot is szerkesztettek MAGYAR DIÁK címmel. Az első szám 1954 októberében jelent meg, egy szám ára 0.25 Dpf volt. Mint kiderült, Zámbó volt a főszerkesztője. Meg is őrzött néhány számot, ötöt – több nem is jelent meg. A szerkesztőség munkájáról az alábbi fénykép (Foto Glück) tanúskodik.

A Magyar Diák szerkesztősége. Keszleri Luki kezeli a sokszorosító gépet, Tudor és Gruber írnak, Dienstkoch ül a sajtó-írógépnél, mellette Zámbó (csak félig látszik)

Az Első évfolyam – Első számban egy bekeretezett cikk köszönt:

KEDVES OLVASÓNK!

Engedjétek meg, hogy néhány szót szóljunk újságunk céljáról!

Ha visszapillantunk iskolánk múltjára – a Passau-Waldwerke-i időkre, ahol gimnáziumunk megalakult, Lindenbergre, ahol három hosszú évet töltöttünk és most Bauschlotttra, ahol tanulmányainkat folytatjuk és reméljük, hogy be is tudjuk fejezni – azt tapasztaljuk, hogy iskolánknak igen sok és nagy nehézséggel kellett megküzdnie. Sokszor már arról is szó volt, hogy bezárulnak az iskola kapui, de tanáraink kitartása, irántunk és hazánk iránti szeretete fenntartotta és még gimnáziumunk színvonalát is évről-évre emelte. Iskolánk cserkészcsapata, önképzőköre és kongregációja kiváló munkát végeztek. Érettségizett tagjai mindenütt kitűnően álltak és állják meg helyüket.

Kedves olvasóink, mi ezt a nyomot követjük, amikor újságunkat kiadjuk. Mi is akarunk nyújtani nektek valamit: komoly tárgyú munkát, szórakozást és iskolánkban megtörtént érdekes eseteket.

Kedves Olvasóink! Nektek, kik már kinn vagytok az életben, újságunkban fel akarjuk eleveníteni a régi szép diákemlékeket. Reméljük, lapunkat szívesen olvassátok és pártolni is fogjátok!

A Szerkesztőség

Volt az iskolának egy kis jazz zenekara is: a „Fancy Band”. Tagjai (a fenti képen balról) Nagy Gyuszi [Toncsi] trombita, Kricsfalussy Zoltán tangóharmonika/zongora, Péterfy Pál gitár és ének, és olykor Zoltánfi Alex klarinét. Toncsi kezdő volt, de szorgalmasan gyakorolt a park végében, hogy kímélje a dobhártyánkat. Mindenki szívesen hallgatta őket. Még táncmulatság alkalmával is játszottak, de nem sokat, mert táncolni is nagyon szerettek.

Dienstkoch tudhatott a legjobban zongorázni, de ő megvetette a könnyű műfajt. Egy fénykép tanúsága szerint még önképzőkori hangversenyt is adott. Ezen kívül az iskola kápolnájának ő volt az orgonistája.

Önképzőkör: Dienstkoch Ferenc zongorázik
Szemben balról: Deák Zsuzsa, Raab Mari, Péterfy Pál

Minden évben már Lindenberg óta a diákság rendezhetett egy-két farsangi bált. Kicsik és nagyok komoly kosztümöket készítettek maguknak. A lányok kifesthették magukat. A fiúk között sok volt a cowboy. A Bíró-ikrek gondoskodtak a dekoráció ábrázoló részéről. Valakinek lehetett egy táska-gramofonja, amit az iskola nagy rádiójához kapcsoltunk. A lemezeket a diákok szolgáltatták. Ennek is, annak is volt egy lemeze, amire táncolni lehetett. Kizárólag csak az akkor népszerű amerikai slágerek érdekelték a diákokat. Ezeket akkor az AFN, az American Forces Network, játszotta egész nap. Az adó egész Nyugat-Németországban rendkívül nagy népszerűségnek örvendett és nagyban hozzájárult a fiatalság angol nyelvtudásához. Akkor még a rock'n-roll elődje, a boogie-woogie volt divatban. De népszerű volt Glenn Miller zenekarának zenéje is: In the Mood, Moonlight Serenade, Tuxedo Junction, Chattanooga Choochoo, stb.

1955. Farsang. Tanárok és szülők

Elöl balról az asztal körül: Raab Ferencné, Raab Ferenc, Nt. Kóts Lajos, Deákné Terézia, Kissné Paula, Schreiberné, Ft. Fennesz Imre, Maczkyné Erzsébet, Kóts Lajosné, Ft. Ambrus Szaniszló, Liscsinszky Béláné

Farsangolók

Az Önképzőköri feladata volt az ünnepélyek megrendezése. Álljon itt egy riport a Magyar Diák (1954. október) „Iskolai hírek” rovatából:

OKTÓBER 6-i ÜNNEPÉLY

Program

1. Hiszek egy Istenben... /Iskolai Énekkar./
2. Végváry: Október 6. /Bajnok S./
3. Ünnepi beszéd. /Kricsfalussy Z., az önképzőkör titkára./
4. Reviczky: A magyar leány. /Gergely Ildikó/.
5. Felolvasás: Október 6. /Liscsinszky J./
6. Reményik: Mindhalálig /Péterfy P./
7. Kossuth Lajos... /Iskolai énekkar/
8. Édesanyám sírján... Raab M. és Pécs B. duettje.
9. Vajda: Virrasztók. /Barcsay A./
10. Én Istenem... Iskolai énekkar.

Az iskolai énekkar Raab tanár úr vezetése alatt igen jól szerepelt és nagy sikert aratott. Majd Bajnok Vitéz kis elemista talán túl gyors, de jól hangsúlyozott szavalata vitte be a hallgatóságot az október 6-i hangulatba. Raab Mária, iskolánk tehetséges szavaló- és énekesnője epikai felolvasásával, melyet kiválóan hangsúlyozott és szívből jövően adott elő, megható keretbe helyezte az ünnepséget.

Kricsfalussy Zoltán önképzőköri titkár tartotta az ünnepi beszédet, de nem sikerült neki egészen, igen halk és hangsúlytalan előadása nem érezte velünk az ünnep jelentőségét. Annál jobban tündökölt a kis elemista Gergely Ildikó kiváló szavalatával. Igen tehetséges kislány, látszik rajta a tanítónéni keze! Most Lis-csinszky János, önképzőkörünk ismert jó szereplője tartott történeti megemlékezést. Ám előadása HUNGÁRIA-ízű volt. Péterfy Pál, jó megjelenésű diáktársunk szavalata volt az ünnepség koronája. Péterfy, megszokott kiváló hangsúlyú, szívből jövő szavalatával, mely iskolánk legjobb szavalójává emelte őt, nagy tapsot aratott. Az ünnepség másik fénypontja Pécs Borbála és Raab Mária megható, lágyhangú duettje volt, mely könnyeket csalt számos hallgató szemébe. Szívből gratulálunk!

Barcsay Andrea, ismert önképzőköri sztárunk, újra bemutatta kiváló szavalóképességét. Tisztelendő igazgató urunk meleg köszönő beszéde zárta be az ünnepséget, mely Raab tanár úr vezetése alatt ily szép eredményt ért el.

Vendégünk volt Dr. Fekete Sándor, az ismert emigrációs lap, a MAGYAR NŐK főszerkesztője. /Gruber/

A Szabad Európa Rádió (SzER) folytatta Lindenbergben megkezdett kapcsolatát az iskolával. Az énekls tovább folyt Kovács Etelka vezetésével. Ismét született egy hangjátékszerű műsor: egy betlehemes játék. – Valaki (Szamosi József ?) Münchenben a Magyar Népzene Tára II. kötetének (Jeles napok) alapján különböző betlehemes játékokból válogatva összeállított egy „forgatókönyvet”, amit a tanulókból válogatott szereplők voltak hivatva előadni.

Ismét lehettek próbafelvételek, most már lányokra is szükség volt (angyalok, szűzanya, háziasszony). A szereplőket egy fénykép örökíti meg (359. oldal), amin Barcsay Andrea, Hoffman Marika, Pécs Boriska és Raab Marika és egy (egyelőre névtelen) kislány látható. A fiúk: Barna Kornél, Dienstkoch Feri, kis Lisi és Kricsfalussy. Alex is látható a képen klarinétal a kezében, ami annak a jele, hogy ő volt hivatva pótolni a pásztorfurulyát. E sorok írója (K.L.) „narrátor” volt, aki mintegy helyszíni közvetítést adott és halk hangon jelezte a történeteket. Valaki épített egy csinos kis betlehemet. Volt láncos bot és álbajusz, hogy mennél jobban föl tudjuk idézni a betlehemezés hangulatát.

Narrátor:
Koncz Lajos

Betlehemes játék a Szabad Európa Rádióban

Megmaradt a szövegekönyv egy erősen fakult példánya, aminek címlapja a Függelekben látható. Ezek a hangfelvételek valószínűleg megvannak a SzER archívumában, amit a rádió a rendszerváltás után a Magyar Rádióra testált. Bárcsak akadna vállalkozó, aki kiásná ezeket a szalagokat és a többi iskolai emlék mellé tenné letétbe.

G a z d á l k o d á s

Bauschlottban nemcsak a disznóölést, de a disznóhizlalást is Liscsinszky Béla bácsi felügyelte személyesen. Többször is megmutatta az őlt büszkeségeivel. És nyugodtan mondhatom, hogy az azóta eltelt 50 évben senki olyan finom hurkát nem tudott készíteni, mint Liscsinszkyék. Azóta is keresem az ízét... De szívük-lelkük benne volt, amit csináltak. Ezen kívül Béla bácsinak hatalmas konyhakertje is volt. Az egész napot ott töltötte a sok növény között. Délután ott aludt. A látogatónak büszkén mutogatta, hogyan használja ki a területet. Tehát a friss zöldségünk sok esetben saját termelés volt. *(Maczky Emese)*

Szinte fölösleges hozzátennünk, hogy a hurkából és friss zöldségből a diákok nem sokat láttak, illetve ettek. De hiszen minden diáknak nem is jutott volna s az iskola filozófiája az volt, hogy ha nem jut mindenkinek, akkor senki se kapjon *(K.L.)*

L á t o g a t ó k

Gyakran jöttek a legkülönbözőbb emberek és szervezetek képviselői. Ezeket rendszerint nagy reverenciával fogadtuk, mert legtöbbjüktől várt valamit az iskola: segílyt, pénzt, miegymást. Egyik ilyen ünnepélyesen fogadott vendég az öreg József főherceg volt, akit az emigráció szinte államfőként tisztelt. Két hölgygel (az egyik Anna hercegnő) sofőrös autón érkezett és egy délutánt töltöttek az iskolában, meghallgatva a szabadban az énekkart, amit Raab vezényelt. (A „Foto Glück” készített erről fényképeket.)

József főherceg látogatása 1955 nyarán

Elöl balról: József főherceg és Ambrus Szaniszló, mögötte Fennesz Imre

Hátul: dr. Nagy Géza, sofőr, Anna Főhercegnő, F. Korény Livia

1955. Csoportkép József főherceg látogatása alkalmából

Érettségi

Bajorországban, tehát a passauai és lindenbergi érettségiknél, mind a szóbeli mind az írásbeli vizsgák az iskolába látogató bajor állami érettségi bizottság felügyelete alatt az iskola helyiségeiben zajlottak le. Bauschlottba való átköltözésünk után a Baden-Württemberg-i kultuszminisztérium úgy rendelkezett, hogy az írásbeli vizsgára az egyik pforzheimi gimnáziumban kellett megjelenünk, ahol a megbízott német vizsgafelügyelő bontotta fel a minisztériumból kapott érettségi tételeket. Ez különösen matematikából volt fontos, mert így nem Pajor állította össze a vizsga anyagát aszerint, hogy mit tanultunk és miben éreztük (mind ő mind mi) otthon magunkat, hanem a minisztériumtól kaptuk a feladatokat. Pajor szinte jobban izgult, mint mi, hiszen évek óta ő tanította nekünk a matematikát és most vált el, hogy jól tanított-e. Bár jelen volt a vizsgán, de még ha akart volna segíteni se tudott volna, mert a német felügyelő tanár őt is figyelte, nem csak minket. De járt le-és-föl és nézte

mindegyikünk dolgozatát s talán annyit megtehetett, hogy némán odabökött az ujjával, ha valaki nem jól vezetett le egy feladatot. Lényeg az, hogy mindenki megállta a helyét, még e sorok írója is, aki a leggyöngébb számtanos lehetett az osztályban. Jeles eredmények is születtek. Mivel reálgimnázium voltunk, a matematika számított a legfontosabb vizsgának. Fizikából úgy emlékszem csak szóbeli vizsgát tettünk.

A német idegen nyelvnek számított és a vizsga diktálásból és úgynevezett Nacherzählung-ból állt, azaz egy felolvasott szöveget a meghallgatása után saját szavainkkal kellett leírunk. Tekintettel arra, hogy az osztály nagy része (de nem mindenki) anyanyelvi szinten beszélt németül, ez legtöbbünknek vicc volt. Ugyanez volt angolból is, csak ez már iskolában tanult nyelv volt mindnyájunk számára. E sorok írója akkor már töltött egy nyarat Angliában és kiváló angolosnak számított. Így ő vállalkozott arra, hogy az angolul csak gyöngén beszélő Toncsinak megírja a dolgozatát, de úgy, hogy ne hasonlítson a sajátjához, nehogy észrevegyék a turpisságot, de azért jó is legyen. A papírt aztán egy óvatlan pillanatban hátraadta a mögötte ülő Toncsinak, aki már várta és lemásolta. Felelőtlen dolog volt, mert ha a német érettségi biztos elkap, mindkettőnk, sőt talán mindnyájunk érettségijét felfüggesztette volna. S ki tudja mi lett volna a büntetés...? De hát... vagányoknak tartottuk magunkat és ügyesek voltunk.

Az 1956-ban érettségizett IX. osztály és tanáraik

1. sor balról: Nagy Géza, Pajor Elemér, Ambrus Szaniszló, Vámos János tanárok, Müller Ágnes, az egyetlen lány az osztályban
2. sor balról: Kostevc Róbert, Barna Kornél, Dienstkoch Ferenc, Szécsi László, Nagy Gyula, Kricsfalussy-Hrabár Zoltán
3. sor balról: Gruber Nándor, Jautz Ferenc, Zoller Erich, Zámbo Lajos, Koncz Lajos

Hogyan tovább...?

1956 szeptemberében ugyanúgy kezdődhetett a tanév, mint minden megelőző évben. Ki gondolta volna, hogy egy hónap múlva milyen földindulás rázza meg a magyar világot, mind az országban, mind külföldön. Talán majd akad a bauschlottiak közül, aki leírja, hogyan érintette a forradalom az iskolát és mikor kezdtek megérkezni az első újonnan menekült diákok Bauschlottba.

Az iskola létszáma úgy megnövekedett, hogy hamarosan új megoldást kellett keresni. Ennek a részletei nem tartoznak már iskolánk történetének itt tárgyalt korszakához, mert ami Bauschlott után következett, az már egy másik iskolának tartotta magát és a Burg Kastl-i iskolát új kezdetnek és nem folytatásnak tekintették azok, akik meghatározták az iskola megszervezését, átköltöztetését és jövőjét.

Rengeteg hír és pletyka terjedt annak idején az iskola „átváltozásáról”. S bár a kastli iskola jó hányadát a bauschlotti kontingens adta és az évek óta tanító tantestület is folytatta munkáját, a Kastli Magyar Gimnázium 1958-at tekintti kezdetének. 1978-ban a 20 éves évfordulót ünnepelték (holott akkor már legalább 32 éve működött a németországi magyar gimnázium).

Az a hír járta, hogy a marakodás a katolikus egyház berkeiben zajlott, ahol az akkor közismert Ádám György főlelkész ragadta magához a teljhatalmat az iskola felett, szemben az iskola önállóságát védelmező, kevésbé dogmatikus és a diákok körében rendkívül népszerű Ambrus Szaniszló igazgató úrral, aki akkor már több éve állt az iskola élén. Lehet, hogy csak mendemonda volt az az elmélet, hogy az újonnan jött papok a régi iskolát „úri fiúk”, „csendőrr ivadékok” intézményének és fasiszta szelleműnek tartották és ezért nem vállaltak azzal közösséget. Visszagondolva az akkori hangulatra, ez egyáltalán nem tűnik valószínűtlennek. (Emlékezzünk csak a koronás címer és a Kossuth-címer hívei között dúló csatákra.)

Ezzel kapcsolatban van egy szomorú történetem. A 70-es években Harangozó Ferenc, a kastli iskola igazgatója bejárta Amerikát, hogy pénzt gyűjtsön. Egy filmet is hozott magával az iskoláról, amit bemutatott. Bostonban én rendeztem az előadását, és előadás után vendégünk volt, talán nálunk is aludt. Nem tudta rólam, hogy a „rég”i” gimnázium tanulója voltam és ez nem is hatotta meg különösképpen, amikor megmondtam neki. Azt állította, hogy a Kastl előtti időknek náluk semmi nyoma sincs. Mikor azt kérdeztem, hogy mi történt például az osztálykönyvekkel, amit igen gondosan naponként vezettünk és minden tanár minden alkalommal aláírt, a válasza az volt, hogy azokat biztosan mind kidobták.

IGO-KEMENES PÉTER (Kis-Kemcsi)

Nem tudom, amit az alábbiakban leírok, megfelel-e az igazságnak. Akik nagyobbak voltak, talán másképpen látják. Szerintem 1957 januárja, amikor az ötvenhatos diákok óriási számban előzönlöttek az iskolát, szellemi törésvonalat jelent, amit az iskola soha többé nem hevert ki, és ezt mi, ötvenhat előttiek, nagyon is megszenvedtük.

A diákság létszáma hatalmasan megugrott, és új tanárok is érkeztek. A német hatóságok (Jugendamt) hirtelen „észrevették” az iskolát, ami nyilván anyagi haszonnal járt, de kritikával is. Odavezényeltek minden menekült fiataalt, bizonyára válogatás nélkül, és az iskola befogadott mindenkit. Elég furcsa helyzetek alakultak ki. Például az én osztályomban, ahol 13-14 évesek voltunk, voltak 16 évnél is idősebb „diákok”, akik inkább fiatal munkások lehettek, és most az iskolában találtak átmeneti biztonságot. Persze ezek a nagyobbak azonnal átvették a vezetést. Ők lettek a Janik! A beszédmód is pillanatok alatt megváltozott. Azelőtt trágár szavakat nem ismertünk; most viszont mást nem is lehetett hallani.

Furcsán hatott az is, hogy minket, a régieket, erősen lenéztek. Úgy éreztük, hirtelen meg lettünk bélyegezve: vagy sváboknak, vagy zsidóknak becéztek minket, ami teljesen új volt számunkra. Bár az iskolában sokan voltak a népi-németek, a magyarországi kitelepített svábok gyermekei, ilyen jellegű megkülönböztetésről mi addig nem hallottunk; a zsidózás pedig szigorúan tabu volt a háborút veszített Németországban. Így aztán az iskola családias hangulata, az összetartozás érzése, a szolidaritás tanárok és diákok között, a tisztelet, a hangnem, erősen megváltozott. Diszciplínáról ezután már aligha lehetett beszélni. Voltak verekedések, lopások. Az oktatás is megsínylette ezt az átalakulást. Régi, jó tanárainkról hirtelen kiderült, hogy nincs is megfelelő tanári végzettségük és eddig jótalanul (!) neveltek minket.

A kapcsolat a falusiakkal annyira megromlott, hogy az egyik vakációról visszatérve hadiállapotot találtunk. A buszmegállótól az iskoláig dühös tekintetek követtek minket. Az iskola el volt barikádózva, és az internátus igazgatója, „Iván” (Plávenszki Pál) éjjeli őrzőratot szervezett. Úgy rémlik, valami fiú-leány botrány lehetett a kiváltó ok, de biztosat nem tudok. Azért az élet ment tovább, a törés ellenére...

MACZKY EMESE

Igo-Kemenes Péternek teljesen igaza van az 1956. utáni változással kapcsolatban. 1957 januárjában elárasztották az iskolát az „újak”. Minden megváltozott, főleg a hangnem, a beszédmodor. Valóban lenéztek bennünket és kihívóan mutogatták, hogy mennyi pénzük van és különbek nálunk, stb., állandóan az orrunk alá dörgölve, hogy mi már régóta jólétben élünk, míg ők csak most kerültek ilyen helyzetbe. Egy év alatt nem ettünk annyi csokoládét, mint ők két nap alatt.

Ez a mi osztályunkban állandó téma volt, amit számbeli fölényünkkel akkor még sikerült elhallgattatnunk. Mint már említettem, elsőtől fogva mindig az én osztályom volt a legnagyobb. Még 56-ban is 18-an voltunk. Ehhez jött 1957 januárjában 6 diák, ha jól emlékszem mind fiúk. Próbáltak bennünket lehengerelni, de ez nem sikerült. A többi osztályban pont fordítva volt az arány. Ott a régiek visszahúzódtak, mert jóval kevesebben voltak.

Nálunk a téma és minden veszekedés kezdete a „majomtól való származás” volt. És mivel tudták, hogy ez bosszant bennünket, örökké felhozták. Végül is – mert meggyőzni nem lehetett őket az ellenkezőjéről – azzal zártuk le, hogy ők valóban a majomtól származnak és ez meg is látszik rajtuk, ezért jobb lesz, ha elhallgatnak a felsőbbrendű lények közelében, mert bennünket Isten teremtet. És mivel Isten az embert rendelte úrnak és parancsolónak, jobb lesz, ha ennek alávetik magukat. – Szóval nekünk ilyen vitáink voltak, de semmi egyéb, főleg erőszak nem történt, mert nálunk kétszer annyi fiú volt, többen köztük idősebbek, és ugyanannyi lány, akik közül egy sem volt félénk.

Enikő húgomnak egy egészen más élménye illetve emléke van. Az első 56-os „szabadságharcos” még karácsony előtt jelent meg az iskolában. Ez Agárdi István volt. Az V. osztályba került, eggyel alattam. Erre az eseményre emlékezve írta Enikő: „Amikor Agárdi elsőként Bauschlottba érkezett, olyan hihetetlennek tűnt, hogy Magyarországról valaki közénk jön. A szabadságharcot végig követtük és hallottunk a sok rémségről. Ezért Agárdit nagyon sajnáltuk, mert biztos éhezett, szomjazott a hosszú út után. Ezért mi, 10-11-en kislányok összegyűjtöttünk kekszeket, meg finomságokat, ami nekünk is nagy kincs volt, és ünnepélyes fogadásán a terítékhez tettük mindezt nagy szeretettel, mert ő még csodának számított a mi szemünkben.”

Ezt az eseményt azért találtam fontosnak leírni, hogy érzékeltessem, milyen szeretettel várták és fogadták még a legkisebbek is ezeket a fiatalokat. Csodának számított, hogy valaki a vasfüggöny mögülről közénk jött.

Agárdi István

AGÁRDI ISTVÁN (1956-ban a forradalom után elsőként került Bauschlottba, Raab Baba férje)

Az 1956-os magyarországi forradalomnak következményeként az iskola megtelt menekült gyerekekkel. A német állam és a különböző nemzetközi szervek segítségével megpróbálták az iskolát megnagyítani. Bauschlott erre már nem volt megfelelő, így az iskola vezetősége körülnézett más megoldás után. Sok veszekedés és viszály után, ami a tanári kart is megosztotta, Bajorország mellett döntöttek. Felsőpfalz (Oberpfalz) egy kis faluja, Kastl nyerte meg a versenyt. A vezetőség óvakodott egy nagyvárostól, pl. Augsburgtól, vagy annak közelségétől. Ez egy régi vár, majd kolostor újjáépítését követelte.

Az ügy sürgőssége miatt (az előző 122-fős iskolában már 200 diák szorongott) az iskolát kettéválasztották. A felső tagozat – mert ezek voltak többen – egy rövid fürstenriedi (München külvárosa) intermezzo után 1958 tavaszán átköltözött Kastlba.

Már 1956 telén kibontakozott egy bizonyos ellentét az úgynevezett „újak” és „régiek” között. Ez főleg a nevelés és kialakult világnézet miatt történt. Ami ugyan normális volt, de az már nem, hogy a felsősök igazgatója ezt az ellentétet saját hírnevének emelésére és bencés-karrierjének támogatására kihasználta. Annak a szomorú esetnek lehattunk tanúi, amikor katolikus papok saját érdekük szolgálatába állítottak egy nemes ügyet. Így azt kellett tapasztalnunk, hogy Dr. Galambos Iréneus, Dr. Ádám György és Ambrus Szaniszló egymásnak estek. Mások emlékezete szerint ehhez még egy Sümegh Lothár nevű pap is tartozott.

1959 tavaszán a többi bauschlotti diák is átköltözött. Ambrus leváltotta az iskola-bizottság, mire a diákok kivonultak az iskolából és kikényszerítették Ambrus maradását. 1960 nyarán Ambrus önként távozott, hogy az iskola békéjét és a diákok tanulását ne zavarja. Dr. Galambos ettől kezdve nyíltan hirdethette, hogy az iskolának nincs múltja, csak jelene és jövője. Még pár kisebb próbálkozás történt Passaut és a többieket összekötni Kastlval – többek között az Alumni megalakulásakor – de az már nemigen sikerült, mert a régi diákok sajnos ezt a próbálkozást, bizonyos fokig megsértődve, nem támogatták.

Dr. Galambost is elérte a sors, és már 1961-ben nem volt teljes jogú igazgató. Valahol Burgenlandban lett falusi pap. (Beszélgetés 2004-ben, Budapesten K.L.)

Lássuk, hogy dr. Galambos Ireneus, Kastl volt igazgatója, 30 évvel később „Kastl nagy napja: 1958. május 13.” című visszaemlékezésében mit ír erről (A Magyar Gimnázium Évkönyve, Kastl, 1987/1988. 153.o.):

„Az 1956-os forradalom leverése után mintegy 200.000 magyar menekült nyugatra (sic!). Sok ezer ragadt Németországban, köztük igen nagyszámú gimnazista, akiket az akkori hatóságok a bauschlotti Magyar Gimnáziumba küldtek. Az egykori kis vadászkastély azonban már akkor is tömve volt, s már csak néhány növendéket tudott felvenni.

Egy olyan alkalmas helyiség és egy olyan épület keresése, amelyben – iskolával és internátussal együtt – mintegy 300 diákot lehetne elhelyezni, több mint egy évig tartott. Erre a célra új iskolabizottság alakult, amelynek elnöke dr. Ádám György prelátus volt, helyettese pedig a ref. egyházkerület prezese. A nehéz és felelősségteljes munkát, hogy t. i. alkalmas helyet találjon az iskolának, dr. Ádám György vette magára.

A német hatóságok, világiak és egyháziak egyaránt, sokféle ötlettel jöttek, mert mindnyájan segíteni akartak a magyar menekülteken. Egymás után kerültek megnézésre a legkülönbözőbb szállodák, kolostorok, üres épületek. Utólag meg kell állapítani, hogy ezek közül egyik sem volt annyira alkalmas, mint Kastl...

...Ádám prelátus úr szíve kezdettől fogva Bajorországba húzott. Így kerültünk – szinte az utolsó pillanatban – Kastlba. Az egykori bencés kolostor már át volt alakítva a városból néhány hétre idejövő iskolák tanulói számára („Landschulheim”)...”

A fentiekre vonatkozóan még egy írásos emlékre bukkantam édesapám levelezésében. Családunknak egy katolikus pap barátja, Varga Gábor, a Kastlhoz közel fekvő Michelfeldből, 1974. dec.10-én a következő sorokat írta Amerikába:

„Bizony bajok voltak a gimnázium körül. Kezdődött azzal a sunyi bencés tömött alakkal – most Mariazellben van – neve hirtelen nem jut eszembe – hazai megbízott volt, kollaboránsa volt az öreg tanítónő, a gimnázium majd tönkrement, egyedül álltam a kilövésüknél, de sikerült kibogozni, hogy hazafelé dolgoznak, otthoni megbízottak. Majd belefulladtam, mert Ádám is sértve érezte magát. Bencéshez nem volt szabad hozzányúlni! Na de sikerült mindkettőt Németországból kitiltatni is. Ekkor került az élre Galambos, hamarosan erről is meg lett állapítva, hogy hazai megbízott! Itt az előbbieik alapján könnyebb volt a munka. Szerencse, Harangozó Feri került aztán oda. Ádám hibája volt, hogy Szaniszlót kilőtte, mert feltétlenül Galambost akarta beállítani. Szaniszló is hibás volt, mert amikor egyedül támogattam, erővel kijelentette, hogy nem érdemes. Pedig jobb lett volna, ha marad...”

A bauschlotti kastély ma egy elég előkelőnek tűnő vendéglőnek ad helyet, amely a Schlosschänke Bauschlott nevet viseli. Az interneten is megtalálható: (www.schloss-schaenke.com). Egy légi felvétel mutatja az épületkomplexumot és a vendéglő egyik helyisége, a boltívvel, az iskola ebédlőjével azonos.

Személyes visszaemlékezések

IGO-KEMENES PÉTER (Kis-Kemcsi)

Rengeteg szép emlékem fűződik az ötvenhat előtti időhöz. Bauschlottban én is már gimnazista voltam. Kivettem részemet a hétköznapi dolgokból: terítettem [az ebédlőben], mosogattam, reggel hatkor krumplit pucoltam, szemet hordtam, fűtöttem, takarítottam, diktálás után stencilre tananyagot gépeltem ... mindezt természetes jókedvvel. Belenőttem abba a szolidaritásba, amiről már annyian írtak. Tanáraitam szerettem és tiszteltem, mert éreztem a szeretetüket. A cserkészlet újra megalakult Pajor tanár úr vezetése alatt (9. Teleki Pál cs.capat). Nem nagyon szerettem egyes cserkészvezetők túlságosan katonás bakancskopogását, de ezt mint természetes velejáróját elfogadtam. Szerettem ministrálni a hajnali misén; a „Lépcsőima” részeit (latinul) még ma is ismerem. Nagyon szerettem a szombat esti népdaléneklést, ahol a Tiszi és a tanárok nagy része is teli tüdővel részt vett, és az énekeket Dienstkoch Feri kísérte zongorán. Nem volt akkor még tévé meg egyebek; legfeljebb itt-ott egy-egy rádió a nagyobbak ágyánál, amihez az áram hajmeresztő módon lett odavezetve és szétszítva (de nem tudok szerencsétlenségről). És soha nem unatkoztunk. Mindig el voltunk foglalva, és a szabad időnk az óriási parkban, a „torony” körül, vagy éppen a kastély nagy felvezető lépcsője alatt az első udvaron, vagy az erdőben töltöttük. Sokat bicikliztünk a környéken. Vasárnaponként engedélyt kaptunk néha, hogy autóstoppal Pforzheimbe is beutazzunk (10 km); néha mozira is futotta. A nagyobbak tényleg valahogy felelősséget éreztek irántunk. Ekkor szívtam el az első cigarettámat, ami kellemetlen szédelgést okozott, és ekkor kaptam emiatt a második emlékezetes pofonomat Keszleri Lukitól, aki valamiféle önjelölt erkölcsös szerepét játszotta, nagy buzgósággal és következetességgel. A tanulás most sem esett nehezemre. Mint a szivacs, mindent felvettem. Sok volt ez? vagy kevés? – az oktatás valódi színvonalát nem tudom megítélni. Tény, hogy a számtant nagyon szerettem, és latin-tudásom tizenhárom éves koromban tetőzött ... akkori tudásommal érettségiztem 1962-ben, még mindig a legjobb eredménnyel.

Ekkor történt, 1956 nyarán, gyermekkorom legnagyobb huszárvágása. A hazautazáshoz az útiköltséget, mint máskor is, adósságaink törlesztésére használtuk, és maradt kettőnknek egy márka húsz fillérünk. Titivel elhatároztuk, hogy biciklivel utazunk Münchenbe, ami mégiscsak több mint 300 km (autópályán 270), középen a Bajor Középhegységgel. (Mi az már nekünk! Én még nem voltam tizenhárom, bátyám tizenöt.) Nem tudom, a kölcsönös bizalom jelének véljem-e vagy némi felelőtlenységnek: tény, hogy a Tiszi elengedett minket. Pénzt nem kaptunk, de vihettünk kenyeret, az amerikai „Corned Beef” konzervet (amit macskahúsnak becéztünk); a CARE csomagból származó sárga sajtot, és a kulacsunkban vizet. Volt nálunk térkép, amin az út Münchenig nem volt több, mint talán harminc centiméter.

Korán reggel indultunk, gyönyörű időben, szép iramban. Az első kifulladásom negyven km után, Stuttgart közelében történt, egy hosszú emelkedőnél, ahol Titinek sikerült megkapaszkodnia egy lassú teherautó mögött, én meg lemaradtam. Teljesen elkeseredtem, összeszorult a torkom, és leálltam. Titi először vissza akart fordulni, de aztán összeszedtem magam és folytattuk. Szerencsére hosszú lejtő következett, ami növelte az önbizalmamat és a szuszom is visszajött. Aznap 160 km-t (!) tettünk meg és sötétedés előtt fent voltunk a Középhegység tetején.

Egy iszonyatosan szegény menekült jugoszláv paraszt pajtájában aludtunk. Reggel forró vizet ittunk velük, valami fűvel. Megajándékoztuk a hálálkodó házaspárt egy húskonzervvel (mivel mi már úgyis hazaérünk) és elindultunk ... hosszan lefelé. Augsburg

környékén már teljesen ki voltam merülve. A kedvemet nem növelte, hogy erős ellenszéllel kellett küszködnünk, és hogy a szél beröpített egy darazsat az ingem alá, ami össze-vissza csípett. Titi vigasztalt, türelmesen kivárta, amíg könnyeimet törölgettem. Summa summarum, sötétedés előtt megérkeztünk. A család majd elájult. Szegény Titi kapta a fejmosást, hogy nagy számár létre vállalta a kockázatot. Két napig nem néztünk a biciklik felé, de azután nagyon büszkék voltunk. És nagyon hálás voltam bátyámnak, hogy nem fordultunk vissza Stuttgarttól.

Azon a nyáron, müncheni német és magyar cserkészekkel, még egy biciklitúrán is részt vettünk, ahol teljes tréningben voltunk és mindig az élen jártunk. Barcsay Ákos is velünk volt. A Chiemsee partján aztán sikerült egy földalatti, háborús akna tetejére raknunk az esti táborüzet. Az akna fel is robbant. Súlyos sebesült is volt (vér, kórház, mentők, rendőrség ...). Ákos arca alaposan összeégett, de a legtöbben megúsztuk könnyebb égésekkel. A szilánkok nagy részét, szerencsénkre, a nehéz kondér és a rizskása megfogta. Így hát befejeződött a „robbanó-tábor”, és másnap, mint egy vert had, kissé megrázva és nagyon megázva, hazabicikliztünk.

És akkor következett Ötvenhat. Drámaian éltük meg az eseményeket az iskolában. Tanárok, diákok, csüngtünk a recsegő rádión; együtt lelkesedtünk és aztán együtt ért mindenkit a nagy kiábrándulás. A történelemórán az öreg Elemér bácsi, mikor kérdeztük, hogy most mi lesz, tenyerébe temette az arcát és sírt. Azt hiszem, ekkor vált igazán tudatossá az egész nyugati emigrációban, hogy hosszú ideig nem lesz visszatérés Magyarországra.

Az első „szabadságharcos” diák Agárdi István volt; aki ráadásul bekötött kézzel érkezett; ezért nagy csodálat és tisztelet vette körül a szabadságharcos „sebesültet”. Aztán hamarosan, talán már amikor a karácsonyi szünetről visszatértünk, teljesen megváltozott kép fogadott minket.

GASSMANN ANTAL (Dzsoszy)

1954-ben a Magyar Gimnázium a Pforzheim melletti Bauschlottba, egy kastélyba költözött. Az osztályomban a két Bíró, Imre és Laci, Keszleri Luki, Liscsinszky Jancsi, Striegel Gyuri, Raab Mária, Dienstkoch Nelli és Csátaljai Szepi voltak. Jól megértettük egymást. Egy ideig Zámbo Lajos és Nagy Gyuszi is ebbe az osztályba járt. De sokkal idősebbek voltak és így ugorhattak egy osztályt. Pajor gyakran az udvarban, a főépület előtt tanított bennünket.

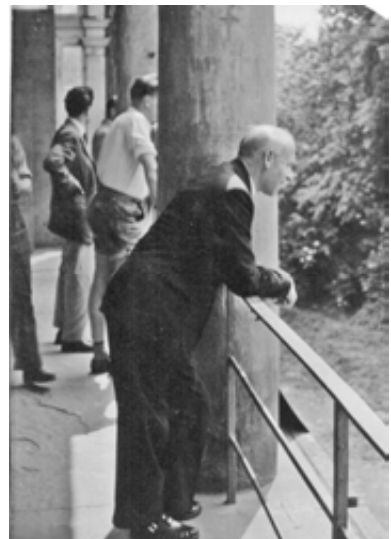

Készül a sportpálya Berényi László vezetésével

A kastély mögött a diákok fáradtságos munkával építettek maguknak földből egy sportpályát. Mivel nem volt rá pénz, fűvel nem tudtuk bevetni. Ezen a pályán nagy, osztályok közötti mérkőzések zajlottak. Ha kitűztek egy mérkőzést, akkor játszani kellett, akkor is, ha előtte nagy esőzés volt. A játék után aztán ennek megfelelően néztek ki a játékosok. A kastély terasza volt a nézőtér, ahonnan a nézők követhették a pályán zajló eseményeket.

A futballmérkőzés
nézőközönsége

Ambrus Szaniszló a drukkolók között

Bauschlottban egész' jó volt az életünk. A kastélyhoz egy szép, nagy park tartozott, csodálatosan öreg fákkal. Mindenki kereshetett magának egy helyet, ahol senki sem zavarta. Testi jólétünkről továbbra is a Liscsinszky család gondoskodott: Béla bácsi, Píró néni és Babuci. Ők az iskola Kastlba költözése után ott maradtak Pforzheimben. Szép életünk ebben a kis közösségben nemsokára véget ért. 1956-ban, a magyar felkelés után egyre több menekült diák csatlakozott az iskolához. Az osztályunk létszáma egyre nagyobb lett és osztályunk nem volt többet az a zárt közösség, mint régen.

KONCZ LAJOS

Mindég szerettem énekelni és Kovács Etelka néni kóruspróbáin is szívesen vettem részt (attól eltekintve, hogy kötelező volt). A dalok legnagyobb részét már a cserkészetből ismertem. Ám az egyik új dal megváltoztatta ezt a vidám szórakozást. Valahogy így kezdődött:

Lángba ugrott a kemence, meglobbant.
Hajlonca, szalagonca
Sej, a dínomdánom,
Szép nesze-nosza... stb.

Nos, egyszer aztán valaki a Hajlonca, szalagonca helyett azt énekelte, hogy Hajlonca, szar-a-konzra... A körülötte állók hallották, átvették és csakhamar mindenki üvöltötte. Még talán a lányok is. Be kellett látnom, hogy a szójáték nagyon kézenfekvő. S bár próbáltam jó képet vágni a rossz játékhoz (gute Miene zum bösen Spiel), nagyon bosszantott a dolog. A fiúk csak azért nem röhögtek hangosan, mert énekelni kellett. Így hát komoly képpel, de teli torokból bömbölték. Ráadásul igen jó, pattogós dallam... – aki ismeri. A legjobban az bosszantott, hogy Etelka néni úgy tett, mintha nem hallaná. Pedig szinte senki sem énekelte az eredeti szöveget. Akkori (és mai) véleményem szerint csak az lehetett volna a megoldás, hogy ezt a nótát Etelka néni kihagyja. Ehelyett én maradtam el a kórusból.

Még Lindenbergben jött a SzER rádiósokkal egy kedves amerikai úr, akiről annak idején azt hittük, hogy valamilyen nagy kutya. Ennek megfelelően őt is körüludvarolta az iskola. Látogatásait Bauschlottban is folytatta. Livia néninek jutott a feladat, hogy szíveslátásban részesítse ezt az urat. Egy fénykép legalábbis Livia néni lakásán ábrázolja őket, teázás közben. Én, mint (Angliát-járt) jó angolos, társalkodóként kerültem vele kapcsolatba. Douglas McKinnonnak hívták, egy Vespaval érkezett Bauschlottba. Mint fokozatosan kiderült, ezzel a járművel járta be egész Európát. Egyszer elvitt a kis motorkerékpárral a közeli maulbronni kolostor szép gótikus épületeit megnézni. Később, mikor vakáción voltam otthon Ambergben, meglátogattam és szüleimmel együtt tettünk (a mi autónkon) kirándulást Baureuthba, ahol Liszt Ferenc sírját is meglátogattuk. Az évek során kapcsolatban maradtam McKinnonnal, egyszer New Yorkban is meglátogattam és lassan fény derült foglalkozására is. Egy investment cégnek volt az ügynöke és valószínűleg leendő befektetők után kutatott. Úgy nézett ki, hogy üzletfelei nagy részét a zenei világból toborozza. Mint kiderült, Harvardon szerzett zenei diplomát és zeneszakember lett. Például a híres, úttörő New York-i WQXR rádióállomásnak volt munkatársa, és mint ilyen, Bartók Bélával készített rádió-interviewt.

Üzleti tevékenysége mellett egy vagy több amerikai zenemagazinnak volt európai tudósítója. Mint ilyen, később egyszer zürichi tartózkodásom alatt egy Pergolesi zene fesztivál előadásaira szerzett ingyen jegyeket.

Douglas McKinnon, Korény Livia édesanyjával

Elég jó angol voltam. Tudásomat még a német gimnázium alapozta meg, de sokat profitáltam amerikai magazinok (Saturday Evening Post, Life, Argozy) olvasásából és az AFN könnyűzene műsorainak hallgatásából. Raab Feri bácsi tovább fejlesztette tudásunkat. 1954 nyarán édesapám lehetővé tette, hogy Angliában töltssem a nyári vakációt. Angol nyelvtudásom ezzel úgy megizmosodott, hogy teljesen otthon éreztem magamat az angolban. Nagyon eseménydús és tanulságos volt ez a vakáció, abban az időben, mikor az iskola tanulóinak még nem volt módjukban utazni, csak legfeljebb biciklitúrákat tenni.

A rákövetkező Mikulás estén aztán ki is énekelt a gúnyos bárd:

A Koncz Lali flying baggel elment Angliába,
Sudár karcsú angol lánnyal járt ott boogie-bárba.
De annak a nagy örömnnek hamar vége lett,
A mi Lalink üres zsebbel hazasietett.

Két hónappal jött csak későn egy lány bánatára.
Tollat fogott, latint magolt világ csudájára.
Az órákon minden tanár mégis bőszen fűjt:
„A hülyeség az osztályba veled bevonult.”

PÉTERFY PÁL (Csöpi)

...a lindenbergi Magyar Gimnázium átköltözött Bauschlottba. A költözésben sajnos nem tudtam részt venni, mert több iskolatársammal a nyári szünetben együtt dolgoztunk a düsseldorfi Ehrenreich csapágy gyárban. Düsseldorfban egy ifjúsági otthonban laktunk, ahol rezsociálódó ifjak laktak. Itt mi nevelők voltunk és ezért ingyenes ellátást kaptunk. Ez a nyári kereset volt az alapja a ruha és egyéb szükségletek kielégítésének.

Nem felejttem el az első benyomást, amikor bevonultam ősszel a bauschlotti kastélyiskolába. Ma is emlékezetemben van a lehullott falevelek illata, amik a park sétányait takarták. Az öreg épület, rosszul záró ajtóival és ablakaival, a nagy termes szobabeosztás, ami kevésbé alkalmas egy internátus részére, ez mind nem számított semmit, a fő dolog az volt, hogy megint itt lehettünk diáktársainkkal és közelebb jutottunk az érettségihez.

A nyári keresetemből vettem Düsseldorfban egy használt gitárt. Egy pár akkord megtanulásával zenéltem és énekeltem, ami nekem nagy szórakozást nyújtott. Így lehetőség nyílt arra, hogy egy kis zenekar összeálljon. Kricsfalussy Zoli zongorázott és tangóharmonikázott, Toncsi trombitált, Alex pedig klarinézett. A „Fancy-Band” ettől fogva átvette a szórakoztatás szerepét. Vasárnap, ha jó idő volt, a kastély feljárati teraszán „koncerteztünk” a diákok és főleg magunk örömeire. Nagy ritkán vasárnap táncdelutánt lehetett rendezni, ahol felléptünk. Nem voltunk túl jók, de nagyon lelkesen játszottunk és ez magával ragadta a közönségünket. Sok örömünk telt benne.

A park felé nézve egy nagy füves térség volt, ahol a szép őszi napokon focimérkőzések folytak. Itt Bauschlottban a felsősöknek vasárnap kimenő napjuk volt. Ilyenkor szorgalmasan jártunk a falubeli vendéglőbe televíziót nézni. Persze a lányok után is jártunk, kisebb nagyobb sikerekkel, ami aztán kiszínezve foglalkoztatott a következő kimenőig.

Az internátusban leányok is voltak, ami életünket némileg felvidította. De ne gondolja senki, hogy ott laza erkölcsi kilengésre még csak gondolni is mertünk volna. Márta néni, a leányinternátus vezetője állandóan szemmel kísért minden mozdulatot és minden szempillantást. Még a közös sétálást is megtiltották. De minden szigor ellenére a szív megtalálta az utat a szívhez. Így több iskolai románc és szerelem az iskola után végül is házassággal végződött. A diákok részéről, hála Istennek, nem történt semmi botrány, amibe magamat is beleszámítom. Az iskola hírneve tisztán és makula nélkül szerepelt a köztudatban.

Az internátusi étkezést a Liscsinszky család szervezte és látta el. Piró néni és leánya Babuka, aki nővéremmel együtt még Magyarországon érettségizett, főztek számunkra. Liscsinszky Béla bácsi, volt ezredes, szigorú megjelenésű, de nagyon jóindulatú ember, mint háznagy és gondnok működött. Az egyszerű és többnyire szegényes, általában húsmentes ételeket ízletesen készítették el. Mindég csodálkoztunk, hogy ilyen kevés anyagi hozzájárulásból hogyan lehetett ellátni bennünket? A közmunkát: krumpli pucolást, terítést, mosogatást, takarítást, stb. a diákok végezték. Volt egy heti beosztás. A büntetésekhez tartozott, ha valakit soron kívül mosogatni küldtek.

Néhanapján, nem tagadom, az éhség erősen gyötört bennünket. A zsebpénzem havi 10 márka volt, ebből nem jutott pótélelemre. Tenni kellett valamit. Visszatértem a fényképész mesterségemhez. Egy lépcső alatti kis kamrában felállítottam a Fotolabor-berendezésemet. Koncz Lali barátommal a környező falvakban felléptünk, mint vándorfényképészek. Ez nem volt egyszerű, mert a délutáni szabad órákban kellett lebonyolítani a tevékenységünket. Sokszor lihegve futottunk be a szilencium kezdetére. A cégnek „Foto-Glück” nevet adtunk. A szerencsére mindég szükségünk volt. A fényképek kidolgozása után kihordtuk a megrendelőknek az árut és kasszáltunk. Egy pár márkával a zsebünkben örvendezve tértünk vissza és az utunk a falubeli élelmiszerüzletbe vezetett. Lalival összenéztünk és feltettük a kérdést: és ma Foto-Glück party lesz? Kellően bevásároltunk és a baráti körben közösen elfogyasztottuk a pótvacsora kaját.

Az iskolában egy Foto-kört alakítottam, aminek révén a diákoknak lehetősége nyílt a fényképész-mesterség titkaiba betekintést nyerni. Különben minden iskolai eseményről Foto-dokumentációt készítettünk. Gondolom, hogy sok képes emlék az iskolából a „Foto-Glück” pecsétjét viseli.

A hetedik osztályt elvégeztem. Az iskolatársaim, akikkel szoros barátságban voltam, leérettségiztek. A híres 6-os szoba tagjai 1956 tavaszán elhagyták az iskolát. Ez azt jelentette számomra, hogy nem tudok tovább osztályt ugrani és a kilencedik osztály végéig még két évet kellene az internátusban eltöltenem. A régi baráti körben még talán magamra vállaltam

volna ezt az időt, de ha arra gondoltam, hogy 22 éves vagyok és még további két évet kell várnom az érettségiig, és még két évig jótevőim támogatására vagyok szorulva, ezt nem bírtam elviselni. Keszleri Antal barátom hasonló okból átváltott az Innsbrucki Magyar Gimnáziumba [ahol továbbra is nyolc osztályos volt a gimnázium]. Érintkezésbe léptem Romhányi Árpád igazgatóval Innsbruckban. Lehetőséget kaptam, hogy a nyár folyamán, mint magántanuló, elvégezzem a nyolcadik osztályt és az ősz folyamán mint pótérettségiző egy másik diákkal együtt levizsgázzam.

ZÁMBÓ LAJOS

Bauschlott kis paraszt-falu volt. A trágyadombokat az ablak alá helyezték. Hogy miért...??? Az iskola egy régi, rozoga kastélyban lett elhelyezve. De szép volt a parkja, tele fákkal, no meg egy szökőkút, amely nem működött. Itt csöppentem teljes gőzzel tanulótársaim kegyes fogadtatásába, akik mindjárt ki is toltak velem. De hogyan is történt ez? Miközben az iskola cuccai megérkeztek Lindenbergből, siettünk ki- és bepakolni a dolgokat. Egyik este azonban elmentünk a kis falucska mozi termébe egy filmet megnézni. A sofőrt, azt hiszem, Jósának hívták, hatalmas darab ember volt, olyan hatalmas, hogy midőn leült az egyszerű falusi székre, a szék darabokra tört, hatalmas lármával. Mintha ez nem lett volna elég, felsőbb osztályú társaim (Krics, Koncz, Szécsi, Gruber, Kostevc, Toncsi, stb.) engem kineveztek „tanár”-nak s mindig így is szólítottak. Valahonnan előkerült egy okuláré, amelyben nem volt üveg. Ezt én orromra akasztottam. Néha-néha levettem és zsebkendőmmel törölgettem a nem létező lencséket. Hátról társaimtól jött a biztatás: na, minden jól van Herr Professor? A mellettem ülő falubeli német házaspár többször sandított felém, s egyszer csak az asszony meglökte férjét és súgta neki – Herr Professor szemüvegében nincs lencse! – No, ne mondj ilyet! – volt a válasz. Pár perc után levevém szemüvegem és ismét fényesítem lencséit, de úgy, hogy zsebkendőm áthúztam a nem lévő lencséken. No hisz az asszony könyökével jól meglökte férje oldalát: – Ugye jól mondtam, nincs a Herr Professor szemüvegében lencse! – Így mutatkoztunk be a kis falucskában egy szép tavaszi estén mi, diákok. Még csak annyit, hogy a nevezett Jóska, aki szállított bennünket Lindenbergből Bauschlottba, útközben kapott egy kihágási büntetést, mivel kilencen voltunk a nyolcszemélyes kocsiban.

Nem tudom megnevezni azt a sváb családot, amelyik mintha a kastélyban lakott volna, és a nagymamájuk várta halálát az ágyon, amely abban a teremben volt, ahol mi vacsoráztunk. Nagyon rendes család volt, még szénát összeszedni is segítettünk nekik.

A 100 hektáros parkot, amely körülvette a vadászkastélyt, kibővítette egy gyönyörű rét, ahol rengeteg őz legelészett. Tavasszal szinte meg lehetett volna simogatni az újonnan jött gidákat, de a jó cserkész tudta, hogy nem szabad. Másnap már meg sem bírtuk volna fogni őket. A rétet erdős rész vette körül, ahol még vaddisznók is tanyáztak. Szerettünk volna elkapni legalább egyet Keszleri Lukival, a nagy cserkésszel, de nem sikerült. Talán jobb is, mivel házilag készült lándzsáink megsimogatták volna a vaddisznó bőrét, de sebet semmi esetre sem okoztak volna az állaton. Barkácsolásról, futballról, sportról és különböző kirándulásokról majd talán később. Tanulási elfoglaltságaim nem engedték meg nekem azt, hogy szemeim másfelé forduljanak, mint a tankönyvek, ha ilyenekről lehet beszélni. Van nálam belőlük kettő vagy három, az egyik egy német nyelvkönyv, a Tanítóképző Intézetek V. Osztálya számára. Ebben van egy pecsét: „Magyar Leánykollégium, Niederaudorf”, 95 oldal, ára 4.80 P.

Nekem rengeteget kellett bepótolnom a tudás terén. A befejezetlen polgári után [10 évvel], több különbözőzeti vizsga letételével elérni társaimat, szinte a Himalája megmászását jelentette. S mivel a hegy nem jött hozzám, mégis csak nekem kellett megmásznom.

Az év végi vizsga a VI. és a VII. osztályból egy szuszra Bauschlottban történt 1955. március és június havában. Érdekes itt megjegyezni, hogy Pajor tanár úr minden áron levizsgáztatott még abból a tantárgyból is, amelyből már Lindenbergben is megkínzott. Tehát nem élhettem úgy, mint „csirahén a kukoricában”, hanem inkább mint „gánica a zsírban”. De ha nincsen vásár sátor nélkül, nincsen rózsza tövis nélkül! A bizonyítvány így nyilatkozott erőfeszítéseimről: „Felsőbb osztályba léphet”. Ez kimondhatatlan örömet hozott számomra. Idáig jutottam az ész-tornával. Nagy fiú lettem egyszerre, mivel elértem az érettségire készülöket. Igaz kicsit sántikálva, de büszkén követtem őket. És ők húztak engem, különösen Dienstkoch Feri a matematikában, Raab Feri bácsi a németből, Pajor Elemér fizikából és matematikából. A nyolcadikból is sikerült a vizsga. A bizonyítvány általános osztályzata ezt bökte az orrom alá: „megfelelő” – tehát folytathattam tiszta lelkiismerettel. Ekkor kukorékoltam magamnak, hogy a legnagyobb hős az, aki saját maga felett is győzelmet tud aratni!

No, megemlítem még, hogy a fiúinternátusnak nem volt felügyelője és így a fegyelem kissé meglazult, mondhatnám azt is, hogy nulla volt. A tanárok veszekednek, mint Lindenbergben, nem is ebédelnek egy helyen. Vámos tanár úr, mint kinnlakó, hazahordja ebédjét. Később én hordtam neki a biciklimen. Ilyenkor sikerült vele többet beszélgetni és így a kapcsolat közöttünk kellemesebbé vált. Dr. Nagy Géza és Berényi László Livia néninél kajáltak. Dr. Ináncsy-Pap Elemér történelemtanár hol itt – hol ott.

Fennesz Imre főtisztelendő, latin és német szakos, direktor-párti, legalább is látszólag. Pajor Elemér nyugodt családi körben él. Ő az egyedüli a tanárok közül, akit nem érdekel mások dolga, fegyelmezett, hívő, római katolikus ember, mennyiségtan, fizika és kémia tanár. – Ambrus Szaniszló, a Tiszi, igazi székely modorával járkált közöttünk. A fiúinternátus vezetését 1955. május 15-e körül átvette Pajor tanár úr. A rend lassan kezdett visszaállni, tiszta mindenütt.

Ez nagyjából az én nézetem és bírálatom. Nekem bele kellett illeszkednem ebbe a rendszerbe, mint fognak a fogaskerekbe.

De hogyan is történt ez?

Már megkezdtem Lindenbergben, de teljes erővel mentem neki Bauschlottban a tanuláshoz, mintha valaki mondta volna: na, szaladj neki, lökd fel, edd meg és jó emésztést! – Azt hiszem a magyar nyelvtudásom nem volt valami túrhető (hiszen ez nem is csoda, mert 1946. óta nem gyakoroltam anyanyelvemet!) s így a negyedikesek közé próbáltak rakni engem, vén diákot, tehát Livia nénihez. Ő rögtön észrevette, hogy kényelmetlenül érzem magam, s átküldött Vámos tanár úrhoz, aki magyart és latint tanított, azt hiszem, hatodik osztályosok részére és fölfelé. A latin nekem teljesen új tantárgy volt, nekiszaladtam úgy, hogy minden nap megtanultam 100 szót, de másnapra csak 90 maradt belőle. A következő napon ismét 100 szó, no meg a bepótlás... Ez így ment 14 napig, szókinccsem 1200 latin szó volt! Ehhez jött a nyelvtan, magyarból és latinból. Természetesen németből is, de ezt inkább magánúton végeztem – Raab Feri bácsi hallgatólagos beleegyezésével természetesen –, mivel a többiek sokkal erősebbek voltak, és csak lassítottam volna a menetet, s talán bosszantottam volna a tanárt. Mennyiségtanból is volt mit bepótolnom, itt is kaptam segítséget, mind társaimtól, mind Pajor Elemér tanár úrtól. Kezdem tehát nyomni a munkát, s mindig jobban és jobban belejöttem az ugatásba, mint a kis kutya vagy mint a Balbulus, azaz a dadogós Notker, a latin szekvenciák megteremtője. Nehéz napok voltak számomra ezek a nyári napok, mivel más tantárgyak is üldöztek: történelem Elemér bácsival, földrajz Elza néniel (Dr. Tömböly Elemérné), természetrajz Berényi Lászlóval. Ő vizsgáztatott műszaki rajzból, még meg is dicsért a szép és ügyesen elkészített munkáért. Ha jól emlékszem, a természettant is ő adta le, nem is csoda, hiszen foglalkozása: volt olaj-főmérnök. Vegytannal hadakoztunk

Pajor tanár úrral. Mindezekből levizsgáztam, mint hatodikos, elégséges jeggyel, amint ezt már említettem. Lehetséges, hogy Dr. Orbán László is adott elő valamit a kisebb kaliberű tantárgyakból, mivel ő is megjelent Bauschlottban 1954 augusztusában, ha csak rövid időre is. Utána eltűnt. Mintha földrajzot adott volna elő, meg valami kis közgazdaságtant, de nem vagyok biztos ebben. Viszont többször sakkoztam vele, nagyon jól tudott sakkozni és több csínyre is megtanított. Volt még egy tanár, aki később Szécsinek és nekem francia írásbeli dolgozatunkat készítette elő. Egy kis strabizmus volt s nekünk úgy tűnt, mintha nem azt látná, amit néz. Talán Dr. Nagy Géának hívták. A sváb fiúk úgy becézték: „Halbak”. Hogy ez mit jelentett az ő nyelvükön, nem tudom. Egyszer valaki megmérgeztette az osztályban, mire ő erősen kifejezte magát: - Édes fiam viseld magad rendesen, mert olyan pofont adok neked, hogy utána alulról szagolod az ibolyát. - Hatalmas röhej az osztályban, mivel volt egy leányunk, Ibolya! Ha már itt tartunk, akkor még egy emlék az udvaron tartott kémia óráról, Pajor tanár úrral. Azt hiszem hidrogént gyártottunk, hogy durrantsunk egy nagyot, de közben valaki valahogy az asztal alatt záptojást gyártott, SO₄-et. A szag kezdett elterjedni, midőn valaki beköpte: - Ági, nem te voltál? - Szegény egyedüli leányunk, Müller Ági, irult-pirult, mert minden szem őt nézte.

Nekem nyomni kellett a melót, mivel a VII. és a VIII. osztályokat nagyon rövid idő alatt kellett bepótolnom 1955 tavaszán és a nyár végén. Sikertől is, mint már említettem. Ez idő alatt volt mit kapargásznom, mint a furulyásnak midőn sok a bémol. Ugyanis 1955 szeptemberében megkezdődött az újonnan bevezetett IX. osztály. Németországban bevezették azt a rendelkezést, hogy az érettségi vizsgát kilenc osztályos gimnáziumi tanulónak kell megelőznie. Nagy kavarodás volt a tanítással 1955 nyarán, mivel ugrani kellett a VII. osztályt, vagyis nagy darab anyagot kellett lenyelni rövid idő alatt. Természetesen ennek emésztése is nehezebb volt, különösen nekem, akit néha a VII., néha a VIII. osztályban láttak társaim. Igazi Huidini voltam! De 1955 őszén már együtt volt az érettségire készülő csapat. Elkezdtek a IX. osztályt! Mindössze 12-en voltunk. Fölöttes és alattas osztályok, no meg a későn jövők egyesültek. Én a későn jövők közé tartoztam.

Az utolsó évben tanáraink igazán hatalmas erőfeszítéssel dolgoztak és mindent elkövettek, hogy a tudatlanság határait visszaszorítsák az ifjúság körében. Elemér bácsi történelemórái, ahol szinte ittam szavait, midőn mesélte nekünk, milyen volt Magyarország nagy hatalma az Anjouk és a Hunyadiak korában, a Hugenotta küzdelmek Franciaországban, a Nagy hatalmak megalakulásának kora, a korlátlan királyi hatalom Franciaországban, az újkor világnézetének és életviszonyainak kifejlődése, a 30 éves háború, Németország állami szervezkedése és európai főhatalma, stb. Mindezt megmaradt jegyzetemből kaparászom elő. Vámos tanár úr szép elbeszélései a többfajta írásmű teremtéséről, például „A tragikus mag Arany János balladáiban”, „Arany János balladái róli pályája”. Arról is beszélt nekünk, hogy milyen szempontok jelennek meg a költemények tárgyalásában: a költemény műfaja, tárgya, alapeszméje, szerkezete, jellemzése, érzelmi világa, erkölcsi értéke, stb. És midőn a szépről beszélt...! Az a híres szó, mely neki nagyon tetszett és nagyon fontos szerepet játszott az életben: kalokagathia (kalosz kagathos), vagyis a szellemi és megjelenésbeli tökély, vagyis az erkölcsi szépség! Ez kiművel bennünket, amennyiben egyúttal megtanít fölfigyelni a célszerűségre az öröm érzésében. Így a szép, ami érdek nélkül tetszik. Néha úgy belemerült gondolataiba, hogy a külső környezet fölöslegessé vált számára. A diákok ezt hamar észre is vették, s néha tréfából kihasználták az alkalmat a felelésnél. Volt [korábbi] osztályomban egy ikertestvérpár, Bíró Imi és Lóci. Amikor Vámos tanár úr feleltette Imi, volt úgy hogy Lóci felelt. Mivel annyira hasonlítottak egymáshoz, a tanár úr mindig ránézett az egyikre kérdezvén „Te Lóci vagy, vagy Imi?”. Mind a kettő jó labdarúgó volt, de különös esztétikai érzékkel is bírtak. Raab tanár úr milyen gyönyörűen analizálta „Die Jugfrau von Orleans”-t,

célzásai a Goethe és Madách közötti filozófiára, stb. Pajor tanár úr fizika és mennyiségtan órái... egyszer beleakadt és lecsapta a könyvet, fölment a szobájába, gondolom megnézni az eredményt. Sokszor voltam nála, néha este 11 óráig, nagyon sokat segített nekem és jószívűen. Talán mivel cserkészkedtem? Nem tudom. Ha az osztályban kérdeztem tőle valamit, amit nem értettem meg az óra alatt, mindig azt válaszolta: „no hát a gyengébbek kedvéért...”. Sokszor szükségem volt segítségére a differenciál és integrál csatái miatt. Tiszi tanította a filozófiát. Ebből semmi nehézségem nem volt, mivel kedvenc tantárgyamnak neveztem ki. Csátáztam eleget, de megérte. Míg a félévi általános osztályzat „gyengé”-t mutatott, addig az év végi általános osztályzat már „jó” lett. Tehát majdnem nyugodtan indulhattam az érettségi vizsgára!

Koncz említette, hogy a kaja milyen gyenge volt a serdülő fiatalság számára. Íme mit ad nekem noteszom pár napra:

1955.

november 23: reggeli ?

ebéd: Maggi-leves, krumplis tészta

november 24: reggeli ?

ebéd: gulyásleves

vacsora: tejberizs

november 25: reggeli: kávé és kenyér

ebéd: paradicsomleves, lekváros tészta

vacsora: héjában főtt krumpli, egy kanál vaj [sós vajkonzervből],
egy darab sajt

november 26: reggeli: 2 szelet kenyér + 1 csésze kávé

ebéd: lencse konzervhússal

vacsora: almakompót.

november 27: reggeli: ugyanaz

ebéd: Maggi-leves

vacsora: két szelet vajás pástétomos kenyér és mustos tea

november 28: reggeli: ugyanaz

ebéd: paradicsomleves és paprikás krumpli

vacsora: tejbegríz

Parascholáris aktivitások

A tanulás mellett munkálkodtunk, kirándultunk, cserkészkedtünk, énekeltünk, zenéltünk. Még újságot is szerkesztettünk, címe: Magyar Diák! Sajnos a sok tanulás miatt 1955 februárjában véget ért az újság. Élete öt hónap volt, öt példánnyal. Jelentek meg benne velős cikkek is, humorosak is, még keresztretjtvénye is volt, sőt még hirdetni is lehetett benne. A hirdetés ára (szinte hihetetlen) betűnként egy Dpf (Deutschpfennig).

Kirándulás

Július 15-21 között egy kis, félig-meddig cserkészcsapattal kirándulni mentünk a Schwarzwaldba, Neuenbürg közelében, pontosabban Engelsbradba. Az idő gyönyörű volt. Én voltam a szakács, és különböző ételeket kotyvasztottam. Két fiú gyomorrontást is kapott, de másnap már minden rendben volt. Éjjelenként őrsegállás is volt, de a kicsik közül a legtöbb elaludt, vagy féltében csak a sátrak előtt őrködött. 17-én délelőtt szentmisét hallgattunk a neuenbürgi templomban, délután pedig öten a legnagyobbak, fürödni mentünk.

A következő napokon cseresznyefákra akadtunk, s így lakmározunk is nagyokat! Estefelé segítettünk szénát gyűjteni és pajtába rakni a paraszt bácsinak, akinek a földjén sátoroztunk. Kiruccantunk a büchenbronni kilátótoronyhoz, ami 609 m magasan fekszik. Egyszerre látni lehetett az Enz és a Nagold völgyét, és teljes egészében Pforzheimet is. Este pedig jó meleg záporban fürödtünk. 21-én reggel a kis népet útnak indítottuk, mindent szépen elrendezvén mi is hazafelé tartottunk kerékpárral. Délután 2 órakor értünk Bauschlottba, a napot rögtöni takarítással fejeztük be. Másnap fahordás és tisztogatás. Sokat dolgoztunk, de szívből csináltuk, tudtuk, hogy iskolánk javát szolgáljuk munkánkkal. Mindezek ellenére Igazgató urunk nem jó szemmel nézett ránk (mondta Piró néni!). Hogy miért?... Ezt nem tudom.

Cserkészkedés

1955. február 8-án, 14:00 órakor őrsi gyűlés a VI. osztályos teremben. Hiányoztak: Liscsinszky J. És Gassmann A. Miről is volt szó? Arról, hogy mi a cserkészlet tárgya, a cserkészttörvények tiszteletben tartása, végül pedig az őr megalakulása, s kezdeti feladatai. Február 9-én az őr közös erővel garázst takarított saját elhatározásából. Másfél óra munka után csillogó rend! Február 10-én fél órás munka: elszórt konzervdobozok összegyűjtése. Február 11-én 3 tag a fiúinternátus balkonjáról rongált székeket hordott föl a padlásra. Mindezen munkák és összejövetel előkészítésnek számítottak a jövőre Kloster-Schaeftlarn-i cserkészttáborra. Ez volt ám aztán valami! Különösen annak a négy fiúnak, akik három kerékpáron indultak a tábor felé. No de lássuk, hogy is történt az egész s hogy milyen vagány alakok voltak, vagy talán modern Odysseusok.

1955. július 25-én, reggel 6 órakor indult a csapat: 3 személy kerékpáron, egy autóstoppal. Egy már előre megbeszélt hely volt a találkozási pont. A cél: München melletti cserkészttábor. Szerdán reggel, július 27-én az út legelején Luki kerékpárjának az első tengelye eltört. Buddhát előző nap egy nagy teherkocsi (22 02 82) belenyomta az árokba, szerintem készakarva. Szerencsére az ijedtségen kívül semmi komoly baj sem történt.

Útközben megnéztük az augsburgi dómot, szép öt-hajós épület. Starnberg felé. Lukinak gumilukadás. Bekerékpároztunk Münchenbe és templomot is néztünk. Délután Barcsayéknál... Össze-vissza kerékpároztunk a városban. Több nevezetes helyet megnéztünk és elmentünk fürödni a Dante fürdőbe.

Münchenből indultunk az Alpok felé. Egyik nap bementünk Prachenbachba Dienstkochékhoz. Reggeliztünk, cipőt tisztítottunk, utána szentmisére mentünk. Míse után rendbe szedtük holminkat, kicsit beszélgettünk, majd ebédhez ültünk. Olyan bőséges ebéd volt, hogy még a kínai császárnak is böcsületére vált volna. 3 óra tájt indultunk tovább. Nem is kellene mondani, de elhallgatni sem lehet, gyönyörűen elláttak bennünket útravalóval. 5 órakor Chamban voltunk a cseh határtól 20 km-re. 6 órakor Lukinak gumilukadás. Szerencsénkre az idő gyönyörű, langyos nyári este volt, kedvező széllel. Schwandorf előtt szálltunk meg. Másnap, 22-én reggel folytattuk utunkat, 8-kor indultunk, Ambergen át Nürnbergig. Itt fürödtünk egy nagyot. Ansbachnál aludtunk. Reggel folytattuk utunkat Schwaebisch Hallon át Heilbronn felé. A városból kiérve egy gyümölcsösben aludtunk. 24-én kora reggel indultunk és 9: 30-kor már a mülacheni strandon voltunk, d. u. 4 órakor pedig Bauschlottban. Még hozzá kell tennem, hogy valamelyik város (Ulm? Altötting? Augsburg?) dómjában ki volt terítve egy misekönyv, benne lehetett olvasni a következőt: „a saggetiss hungarorum libera nos domine” vagyis a magyarok nyilaitól ments meg Uram minket!

De miért is regéltem el mindezt? Azért, hogy megemlékezzünk azon ifjúságról, elevenségéről, bátorságáról, önzetlenségéről, képzelőtehetségéről, amely a bauschlotti magyar reálgimnáziumban képezte, formálta, külsőleg és belsőleg önönmagát, tehát testi, szellemi és

lelki kiképzésének alapelveit rakta le, tanárai önzetlen irányítása mellett az 1954-1956-os években.

Sport.

Voltak pingpongosok, de leginkább a labdarúgás ment. Játsoztunk magunk között és a helybeli gimnázium csapata ellen is. Azt hiszem, a pforzheimi gimnázium csapata ellen 1:0-ra, de a revanzs meccset elvesztettük 3:1 arányban. Liscsinszky Joe matematikai kalkulálása szerint a mi csapatunk százalékarányban szebb aratást végzett. (Avagy ez Lindenberg ellen lett volna?) Voltak közöttünk olyanok is, akik a helyi csapatban is rúgták a tőköt: Robi, Szécsi, Gruber és jómagam is. Egy köztünk lévő meccsről Gruber Nándor, nagy kaliberű újságírónk ügyesen számolt be (lásd Függelék). Volleyball is létezett, ahol fiúklányok közösen játszhattak.

Énekkar és zenekar is létezett. A zenekarról még a Magyar diák is megemlékezett: „...A régi Római Birodalomban az összeesküvőket kegyetlenül kivégezték. Büntetésük oka összejátszásuk volt. Iskolánk zenekara azidőben is tehetett volna kirándulást a Birodalomban, és egész bizonyos, hogy semmi bántódása nem lett volna, hiszen kitűnően játszik, de nem játszik össze!” De még az akkori Magyarországra is...! Ott is kegyetlenül bántak az összejátszókkal!

Szellemi élet

Amit tanárainktól kaptunk, nem csak a tantárgyak voltak, hanem nevelés is. A középiskolában lehet még nevelésről beszélni, sőt kell is. Az egyetemen már majdnem késő. No de vissza a szellemi élethez, legalábbis ahogy én tapasztaltam. A célt egy tömör mondatban lehet kifejezni: „A természet rendje, hogy az idősebb nemzedék tanítsa az újabb nemzedéket.” De milyen is legyen ez az új magyar nemzedék, ez az új magyar ifjúság? Ennek az ifjúságnak kell legyen feladata és kötelessége. Ezen feladat és kötelesség magját így vetette elénk, ha jó még az emlékezetem, Raab Feri bá' szeretett tanárunk: „...Az Istenben való szilárd hit és vallásos erkölcs, a cselekvő és áldozatos nemzeti és hazafias érzület, a család szentségének tisztelete és gyakorlása, a szociális igazságosságon felépített társadalmi és állami rend. Mindezeket pedig kösse össze a nemzet minden tagjában elevenen élő, tevékeny nemzeti együttérzés. Ez legyen a jövő és jelen magyar ifjúság testi, szellemi és lelki képzésének alapelve, nevelésének tárgya.”

Ilyen gondolatok bontakoztak ki, midőn ünnepek alkalmával előadásokat tartottunk különböző eseményekről, mint március 15-e, augusztus 20-a, 1849. október 6-a arról a szomorú tényről, amely Világosnál ment végbe. Avagy irodalmi műveket produkáltunk, mint például: Mária az emberiség születésének megújításában, Arany János balladairói pályája, A tragikus mag Arany János balladáiban, Beszámoló Vörösmarty Mihályról, karácsonykor A betlehemi csillagról, Keresztény gondolatok újev napján, stb. Idézem [az újságírónak készülő és az érzelmi húrok pengetéséhez értő] Gruber Nándi Csaba királyfi földjén című előadását, amely így végződött: „Nagy keserűség fog el, ha az én elmúlt gyermekkori meseországomra, Csaba királyfi országára gondolok. Sírni szeretnék és mégsem sírok, büszkén emelem szememet a tejútra és hő fohászom száll a Magyarok Istenéhez. Majd dacosan szólal meg bennem egy hang: Ne csüggedj el, lesz még kikelet Kolozsvár felett!”(1955. január). Tehát lehetetlen cél nélkül andalogni, különösen akkor, amikor mindenütt otthon kell lennünk, tudván azt, hogy otthontalanok vagyunk. Így szükségünk van egy életfilozófiára, amely sarkantyúz bennünket arra, hogy az életnek értelmet és értéket adjunk. A jezsuita atyák által tartott lelkigyakorlatok segíthettek ezen azoknak, akik hajlandók voltak követni a lelki nevelést, még akkor is, ha ezt ideális mozgalomnak nézték. Én ezek közé tartoztam.

Iskolatársaimról

... már akire visszaemlékezem, és akikkel tartottam a kapcsolatot, vagy akikkel sikerült útközben találkoznom, de csak röviden, pár szót... Dienstkoch Ferenc, aki nekem nagyon sokat segített matematikából... Meglátogattam lakásán. Már nős volt. Felesége: Roswita. Tiszi vitt ki hozzájuk, majd egy későbbi látogatás alkalmával náluk is aludtam. Midőn már Louvenben voltam, levelet kaptam tőle 1960. február 29-i dátummal, amelyben tanácsot kér tőlem a „személy belső harmóniájával” kapcsolatban. Válaszoltam neki egy 21 oldalas levélben (melyből 64 oldal lett, de még mindig parlagon hever!), melyet ő elkezdett németre fordítani. Sajnos megállt a fordítás harmadik oldalánál. Utána megszakadt kapcsolatunk...

Nagy Gyuszi (Toncsi): együtt tanulgattuk a verseket, melyeket kívülről kellett fújni Vámos tanár úr óráin, mint: Osztályrészem, Berzsenyi Dánieltől: „Partra szállottam. Levonom vitorlám.” stb. Nagyon jószívű fiú volt. Egy alkalommal valaki Magyarországról kért tőlem télikabátot. Toncsinak volt valahonnan, alig hordta pár napig, de nekem adta, hogy küldjem el az illetőnek. Az úr, akinek elküldtem, még évek múltával is köszöntgette. Soha nem tudtam kihúzni belőle, hogy milyen alakulatnál volt a francia hadseregben. TONCSI: áldás poraidra!

MACZKY EMESE

Bauschlottban történt, hogy Schreiber Mónikának – igen gyenge tanuló, magyarul sem nagyon tudott – különösen a számtannal volt baja. Márta néni Enikőre bízta, hogy tanítsa meg neki az egyszeregyet. Copf-húzással és ki tudja milyen más módszerekkel Enikő eleget tett a parancsnak. Mónika semmit sem jegyzett meg az iskolai tanulmányaiból, de az egyszeregyet még felnőtt korában is tudta. Amikor Bauschlottban [Márta néni] „beteg” lett (gyermekáldással), Enikő és Gergely Ildikó – akkor már 4. elemisták – tanították az elemít, Márta néni utasításai szerint. Kutassy valószínűleg 1955 őszétől taníthatta az elemistákat, amikor Enikő már gimnazista volt.

Márta néni 1954 nyarán esküdött meg Pajorral Bauschlottban. A tanúk Liscsinszky Béla és Maczky László csendőrtisztek voltak. Piró néni készített csodálatos ünnepi ebédet, amiről még évekig beszéltek.

1955-ben, tavasszal, amikor Márta néni már nem tudott olyan aktív lenni a jövőendő kis Pajor miatt, Lívia néni lett a lány-internátus vezetője. Akkor ott is lakott két kis szobában köztünk. Attól fogva nekünk is volt reggeli tornánk (nem csak a fiúknak). Reggel 6-kor berontott a szobákba „ébresztő, fell...” kiáltással és 3 perc múlva ott kellett legyünk a nagyszobában és megkezdődött az ő irányításával – és be is mutatta – a kb. 15-20 perces torna. Voltak persze, akik nagyon nem szerették és mindent megtettek, hogy ne kelljen tornászni, de sokan szerettük. Én nagyon... Jó volt az a kis mozgás és kimondottan szükségünk volt rá, hiszen amúgy nem volt torna.

Raab Ferenc IV-ben kezdett nekünk angolt tanítani. Egyszer feladta, hogy tanuljuk meg a Miatyánkot fejből. S nem tudtuk. Délután az egész osztályunk szobafogságot kapott és addig nem hagyhattuk el a termet, amíg egyenként fel nem mondtuk neki. Soha többé nem felejtettem el. A másik emlékem VI-ból van (1956-57). Irtózatosságtól szenteltem mindég. Az iskola nyomora még a krétára is kihatott. Két krétát kaptunk egy napra. Raab mindig olyan erősen nyomta a táblára, hogy eltört. Fél krétával meg nem volt hajlandó írni. Egyszer csak kiszaladt a számon, hogy ha tanár úr nem vigyáz a krétára, a nyelvvel írhat... Nem szólt semmit, de tudtam, hogy ez már sok volt. Utána négy szemközt tudatta velem egész

különös hangon, hogy így egy Maczky Emese nem beszélhet. Ennyi volt az egész, de nekem jó lecke volt.

Raab nem szerette, ha a lányok nadrágban járnak. Egy alkalommal, fogalmam sincs már hogy miért, az összes lány – heten voltunk – fekete pulóverben és fekete nadrágban jelent meg. Nekem nem volt nadrágom, így fekete szoknyát hordtam. Szikrát hányt a méregtől és elkezdte feleltetni a lányokat. Engem először kihagyott, de gyorsan közöltem vele, hogy vegye úgy, hogy az a szoknya nadrág. Egész órán nyúzott bennünket, Deák Zsuzsi és én helytálltunk. És akkor közölte velünk, hogy szemtelenkedni és ellenkezni csak a jó tanulóknak szabad. Na, ezt sem felejttem el soha. Amúgy jó tanárnak tartottam, de mondjuk nem szerettem úgy, mint pl. Mustó bácsit.

Fennesz Imre nekem latint tanított, amíg az iskolában volt. Szerintem nem volt rossz. Óriási tenyere volt és szerette használni. Igazán nem pofozott, hanem megfogta az áldozata fülét, csavart egyet rajta, felemelte vele egy kicsit az illetőt és utána néha még egy pofont is adott, de az nem volt nagy. A fül-csavarás sokkal rosszabb volt szerintem.

Mindig ki kellett állni felelésre, egyszerre úgy 5-6 tagnak is. Mivel mestere voltam a sűgásnak, mindenki jól felelt, ha én ülve maradhattam. Erre hamar rájött és vagy maga mellé ültetett és a fülem veszélyben volt, de ezt elviseltem a cél érdekében, mert még onnan is tudtam sűgni. Ezt aztán úgy oldotta meg, hogy szinte mindig a felelők között voltam, szemben vele. – Osztályfőnököm is volt, azt hiszem IV-ben, mert akkor mindig az osztályának kellett a „bébi”-t megmosni. Bébi az autója volt és az volt a mindene. Dédelgette és velünk is dédelgettette.

1955-ben, amikor Ausztriából kivonultak az oroszok, azonnal visszaköltözött Burgenlandba (a várvidékre) és attól fogva ott plébánoskodott szülőföldjén.

VI-ban tanított végre Pajor. Nagyon élveztem nála a mennyiségtant. Mindennek hirtelen értelme volt számomra. Úgy látszik Pajor stílusa feküdt nekem. Azon kívül az egyetlen voltam az osztályban, aki, ha nem értettem valamit, megkérdeztem. Ezt senki nem merte megtenni. És érdekes, amikor kérdeztem, soha nem volt türelmetlen. Kiparancsolt a táblához és ott vezetett rá a megoldásra.

Vámos János igazán szigorú tanár volt. V-ben retorikát, VI-ban poétikát tanított. Nála nagyon igyekeztünk. Sokat is követelt. Emlékszem, egyszer ő mondta az ünnepi beszédet. És előre közölte velünk, hogy jól figyeljünk beszédének fölépítésére, mert ebből felelés lesz másnap. Lett is. – Egy életre szóló mondatot tőle is tanultam. Egy alkalommal elemezte a keresztnévek jelentését. Valamelyik névnél kerek-perec azt mondta „nem tudom”. Először megdöbbsentünk: hogy lehet, hogy valamit nem tud. Ő aztán megmagyarázta, hogy nem szégyen, ha az ember nem tud mindent, de be kell vallani, hogy „ezt nem tudom és utána fogok nézni”. Akkorát nőtt a szememben, hogy le sem tudom írni. Ezt a tanítását megjegyeztem és követem mind a mai napig.

A csendőrnapiakat Bauschlottban is megtartotta Béla bácsi, de arra már nem emlékszem, mit csináltunk. Azt hiszem, lakásukra hívtak bennünket és ott vendégtelt meg. Nem voltunk sokan.

Tömbölyné Elza néni tanította nekünk Bauschlottban a természetrajzot, növénytant. A tantárgyat ki nem állhattam, Elza néni pedig nagyon gyenge kezű volt. Ennyi maradt meg. Vele is kimentünk a parkba tanulni, amikor az idő engedte. Osztályunk az összes asztalt kicipelte. Szerettünk kint lenni.

Volt még egy tanár. Talán 1956 elején (tanév) jöhetett. Pap volt és borzalmasan kövér. Hektoliternek hívtuk. A keresztnéve Alojzusz volt. De a családi nevére nem emlékszik senki. Enikőt tanította, engem nem – szerencsére. Borzalmasan szerette ütni a gyerekeket. Arra még én is emlékszem, hogy a szomszédos osztályban hallottuk a nagy zúrt, amikor

valakit meg akart büntetni (ütni)... a diák elkezdett előle futni, ő meg a nagy hasával utána... Ezt Enikő húgom többször is megélte. Körbe-körbe kergették egymást az osztályban. Persze a gyerek gyorsabb volt. Mesélték, hogy erősen cukorbeteg volt és rengeteget ivott – nem alkoholt természetesen. Gondolom ezért hívták Hektóliternek.

Sulyok Laura nénivel kapcsolatban van egy örök emlékem. 1956. október 23-án Kurányi kihozta Bauschlottba a Stuttgartban vendégszereplő 100 tagú cigányzenekart. A táncosok nem jöttek velük, de mind a négy prímás ott volt. Az ebédlőben kaptak vacsorát és a kápolnában volt a hangverseny. Felejthetetlen volt ez számomra. Akkor láttam és hallottam először életemben cigányokat játszani – igaz, nem mind volt cigány, ahogy mondták, én ezt nem tudtam megítélni – szóval csodálatos volt. A cigányokat visszavitte Kurányi Stuttgartba, mi pedig nem tudtunk elaludni az élmények miatt. Egyszer csak berohan Laura néni a szobánkba és mondja, imádkozzunk, mert valami történik Budapesten, valami nagy baj van, lőnek. Neki volt rádiója és úgy látszik késő este hallgatta és a falon keresztül azt is hallotta, hogy mi még fenn vagyunk. – Így Laura néni úgy maradt emlékezetemben, mint 1956. első hírhozója.

Laura néni Livia néni után vezette a leányinternátust. Nála már nem volt közös reggeli torna. Livia néni volt szobájában lakott. Nem emlékszem, mit tanított. Szép, finom úriasszony volt. Mindig csodáltuk szép kékre festett haját.

[1956. október 23. után] az iskolában elképesztő volt az izgalom. Hazamenetelről, családegyesítésről, milyen lesz... az égvilágon mindenről volt szó. Többen az idősebb fiúk közül felkerekedtek, hogy elmenjenek harcolni Magyarországra. Az egyáltalán meg se fordult a fejükben, hogy egy sem tud fegyverrel bánni, de meg akartak halni a hazáért, mint a pesti srác. Tudtommal Magyarországra nem jutottak be. Gondolom, mire odaértek már nem nagyon lehetett bejutni, meg biztos Bécsben le is beszéltek ezeket a tizenéveseket. Úgy emlékszem, hogy volt, aki a határig ment, de többségük Bécsben elakadt.

Vámos tanár úr volt talán a legizgatottabb lelkiállapotban. Mindnyájan őt figyeltük és borzalmas nagy izgalommal vártuk, hogy jön-e a felesége.

Pajor tanár úr napokig nem tartott mennyiségtanórát, csak a magyar történelemről beszélt, valóságos szónoklatokat tartott a VI. osztályban (osztályfőnökünk volt) és nagyon jók voltak ezek a beszédek, perzseltek a magyarságtudattól és érzéstől. Engem teljesen magával ragadott és biztos vagyok benne, hogy nem csak engem, hiszen óriási eseményekről volt szó. Legnagyobb megrökönyödésünkre állandóan a rádiót hallgatta (mindenki tudta, mennyire megveti a technológia e darabját, ezért voltunk elképedve). El is mondta, amit hallott. Volt, hogy még órára sem jött, csak hogy el ne mulassza, ami történik Magyarországon. Úgy emlékszem, ugyanez volt a többi órán is, ha nem is olyan mértékben, azokban az októberi napokban.

Én hazamentem Mindenszentekre és otthon voltam azon a borzalmas november 4-én, amikor a segélykiáltások elhangzottak a rádióban és jöttek az orosz tankok. A német rádió is tele volt vele. Aznap este mentünk vissza az iskolába és rekedtre kellett beszéljem magam, hogy elmondjam, mi történt, mit hallottunk, mert talán csak egy recsegő rádió volt a leányinternátusban, senki semmit nem tudott még aznap. Ami ezután jött, az még rémesebb volt. Olyan idegfeszültségben voltunk mi idősebbek a tanárokkal együtt, és másról sem beszéltünk.

Raab tanár úr teljes energiával tanította az énekkart (ezek nem népdalok voltak, meg is szóltak bennünket érte, mert nemcsak az iskolában tartottunk márciusi ünnepélyt, hanem bevíttek Stuttgartba szerepelni, hogy az új menekülteket vigasztaljuk. Az egyik ilyen ének volt a „Hallod-e pajtás a bujdosók kürtszavát...”. Ezt már Lindenbergben is betanította, de most elővette megint. (Lásd a Függelékben.) Nekem meg kellett tanulnom Pap-Váry Elemérné

„Magyar Hiszekegy”-ét, amit Stuttgartban több ezer hallgató előtt kellett elmondanom. Erre az eseményre kaptam egy díszmagyar ruhát, amit szüleim varrtak. A pruszlik és pártá zsinórozása Édesapám műve volt. A verset Raab tanár úr tanította be, hogy hiba ne csússzék bele. Ő velem több hazafias verset megtanultatott, persze mindig előadásra. A stuttgarti szereplés után kritizáltak bennünket a választott énekek miatt. Persze nem tudták, hogy több népdalt tudunk, mint bárki ott a közönségben. Ekkor tanáraink mindent helyre tettek. Áldom őket érte. Mivel 1957. húsvétján, év végén – mert Württembergben húsvét után kezdődött az új tanév akkoriban – kimaradtam, nem kellett a többi kellemetlenséget elszenvednem. Tehát nem voltak rossz tapasztalataim, kivéve a majom-dolgot. De arra hamar rájöttünk, hogy az új diákok bizony megközelítőleg sem tudtak annyi népdalt, mint mi, hála Tiszinek és Kovács Etelkának. Utóbbival még számtalan cserkész táborban találkoztam és nagyon szerettem.

KUTASSY FERENC tanár

Milyen emlékei vannak az iskoláról, kérdezzük: „Nem sok jó...Szóval ez a szokásos magyar veszekedés ott is volt. Nem volt ott olyan jó kapcsolat a kollégákkal. Szabályosan széthúzás volt. Az elemi iskolát akkor létesítették és nem volt neki múltja és elég sivár volt, mert nem lehetett ott úgy dolgozni, ahogy az ember szeretett volna. Sok diák nem volt, én ugye, az elemi iskolát vezettem és testnevelést tanítottam a gimnáziumban. Volt olyan idő, hogy földrajzot is kellett tanítani. Ambrus igazgatóval nem volt különösebb kapcsolatunk, mert valahogyan ott állandó veszekedések voltak a tanárok között. Szinte lehetett sajnálni az Ambrus Szaniszlót... a »régik« tanárok nem jöttek ki vele. Én meg ugye az új... engem nem is fogadtak be rendesen... »ez a kommunista« ugye,... szóval nem a legjobb emlékekkel gondolok vissza... Ezek a régiek bennünket abszolút nem értékelték és nem fogadtak be. Reakciósnak nevezték őket, pedig nem voltak azok. Pajor Elemér is, szóval ezekkel semmit nem lehetett kezdeni... Generáció különbség volt és ideológiai...” (Telefonbeszélgetés 2004. dec. 7-én.)

[K.L. megjegyzése: Kutassy Ferencre mint tanítóra emlékszem. Lehet, hogy már a népi demokráciában szerzett tanári diplomáját a magyar iskola nem értékelte sokra. Azt is megértem, hogy a nála sokkal idősebb és kommunistaellenes érzelmekkel rendelkező tantestület tartózkodóan viselkedett a frissen jött, új tanerővel szemben. Mivel én és legtöbb iskolatársunk különösebb feszültségekre vagy pláne veszekedésekre nem emlékszünk, lehetséges, hogy Kutassy visszaemlékezése az 1956-ot követő bauschlotti időszakra utal. A Forradalom egészen biztosan nagyon felkavarta a tanárok lelki világát és politikai véleményét, ahogyan a magyarországi forradalmi eseményeket látták és magyarázták. Tanáraink professzionális emberek és úriemberek voltak, akik politikai nézetüket és társadalmi előítéleteiket nem hozták magukkal a tanterembe.]

SZŰCS SZILÁRD (nem tartozott az '56 előtti nemzedékhez; már Kastlban csatlakozott az iskolához. Mégis nagy lelkesedéssel csatlakozott vállalkozásunkhoz és vett részt emlékek fölevenítésében.)

Mikor én megkésve az iskolába [Kastl] felvételt nyertem, engemet Hildchen mellé ültettek...Akkor is már nagyon szép, karcsú lány volt. Csak alig tudott magyarul... No, ő is „régik” volt, úgy tudom az apja volt magyar, anyja tiszta német...

Pajor... sajnos nem nagyon tudta a szakmáját, főleg sovinizmussal és a vallással foglalkozott. Nagyon könnyen ki lehetett hozni őt az irányból. Ha nem tanultunk, valaki felhozott egy magyar (pl. a romániai kisebbségről) témát, akkor begurult és az óra vérmes

magyarkodással és filozófiai vagy vallási lelki fröccsel telt el. Neki tudhatom be, hogy orvos és nem kémikus lettem. Nem tanultuk meg a matematikát és fizikát rendesen. Amint tudom, az öcsém (négy évvel fiatalabb) tartotta sokszor az óráját. Azt mondta, „Szűcs te érted, mondd el az osztálynak”. (Igaz, később öcsém fizikus is lett, most is docensként dolgozik a berlini egyetemen.) – Azt is mesélték, mikor a gyerekei még csaknem csecsemőkorúak voltak, rájuk nyitotta egy kemény télen éjjel az ablakot, hogy „edződjenek”. Persze inkább betegek lettek. Nagyon be is gyulladt tőle...

1954. Elemisták az osztályukban, mely egyben leányinternátusi hálószoza is

1. sor balról: Schmidt Mária, Sommer Ernő, Réthy Gábor, Réthy Péter,
Zavaczky Öcsi, Stuchli Diana
2. sor balról: Bajnok Sándor, Hernády Béla, Kurányi Uzonka, Kiss Ágnes,
Maczky Enikő, Nun Magda, Pajorné Kapossy Márta tanító,
Gergely Ildikó, Schreiber Mónika

A Magyar Gyermekek olvasóköre

1954. A IV. osztály a
parkban tanul

Háló és tanterem

Kötőtanfolyam

Vöröskeresztes oktatás

Balról: Pécs Borbála, Barcsay Andrea, Dienstkoch
Ferenc, Képes József, Gergely Ildikó

Fiúk csoportja Fennesz Imre tanár úrral

Balról: Rodenbücher József, Bakos Viktor, Inokai Pál, Szkladányi
István, Mayer Ernő, Welches Pál, Igo-Kemenes Tíbor, Verbói
András, Jautz Imre, Takács Zoltán.

Megérkeztek a Care csomagok

Farsangi nyakkendő-parádé

Elöl: Péterfy Pál és Koncz Lajos

Hátul: Kostevc Róbert (maszkban), Kricsfalussy (fezzel),
Nagy Gyula, Barna Kornél, Gruber Nándor

Az iskola kórusa a Süd-West Funk-nak énekel

Gruber Nándor a kis Kovács Enikővel
a Süd West Funk látogatásakor

1955 tavasz. Negyedikes lányok.

Balról: Maczky Emese, Deák Zsuzsi, Isoz Gertrud, Németh Magdi, Szombathy Hildegard.

1955. Elsőáldozók.

Balról 1. sor: Bíró Gyöngyi, Stuchli Diana, Maczky Enikő
2. sor: Réthy Gábor, Fr. Ambrus Szaniszló, Réthy Péter
a háttérben: Vámos János és Inántsý-Pap Elemér tanárok
és Szécsi László

Önképzőkör: Kostevc Róbert előadása
Ülve: Raab Mária, Péterfy Pál, Kricsfalussy-Hrabár Zoltán

Az „IMKA-IFKA” plakátja, a Bíró ikrek műve

Maczky Emese

Balról: Inokai Klára és Sarolta

Balról: Kricsfalussy-Hrabár Zoltán
Koncz Lajos

Balról: Deák Zsuzsa, Isoz Gertrud

Wischer Anna

Szécsi László

Láng Juci

Zoltánfi Sándor

Zoller Erich

Horváth Géza

Péterfy Pál

Koncz Lajos

Ülve balról: Anabring Margit, Henneyi Gusztáv, F. Korény Lívia, Ádám György, Ambrus Szaniszló, Tömböly Elza
Állva balról: Kutassy Ferenc, Fennesz Imre, Inántsypap Elemér, Vámos János

1955. Balról: Nagy Géza, Raab Ferenc, Vámos János, Inántsypap Elemér

1956. márc. 15. Raab Ferenc vezényli az énekkart

Bauschlott

Függelék

Dokumentumok, emlékek

Mikulás-versek

Mikulás, 1954. december 6.

Elemisták:

Elemisták országában búsan szól a nóta,
Beteg lett a Márta néni s elmaradt az óra.
Enikő és kis Ildikó nagyon jó tanítók
De a népet megfélemezni nem elég szigorúk.
A rendet azért megtartották, rosszat nem mondhatok
A virgács helyett puttyonyomból ajándékot osztok.

Gimnázium

I. osztály:

Az első osztály kedves osztály a tisztelendő úrnál
Úgy tudják a mennyiségtant, hogy mindnek jeles dukál
Kati, Mari, kis Verbói ők latin szakosok
Kérdésekre azt felelik, biz mi mindent (nem) tudunk.
Magyar beszéd lenni nehéz mondják a többiek
S e szép nyelvet kifordítva jó svábul beszélnek.

II. osztály:

Leányinter szeme fénye a dicső második
Szenteinek hőstetteit a verebek is zengik
Indiánok üvöltését Icuka hallgatja
Pláne, ha a bömbölőknek Pfeiffer Anti atyja.
Ám, ha a lányok napos tisztje a bájos Andrea
Képes kapus parancsára csendben van a banda.

III. osztály:

Futballisták erős vára a harmadik osztály
Wittner Gyuri rúgására elámul a határ
S ha feláll a válogatott, bizony minden tagját
Vastaglábú bekkeket is, a 3-ikból kapják.
Motschnek fiú nagy Krumbachban az ifiben játszott
Ám az ősszel Luki őrssel békákra vadászott.

IV. osztály:

Iskolánknak úri tagja a dicső negyedik
Leányinter kollégái őket jól kedvelik
Focimeccsen az Uzonka, de Emi is jelen van
Mert ha Luxi a gólt rúgja, Mayer a kapuban van.
Zsuzsika Takácsnak lett a (?)
Verbói a Speierrel áll ki boxpárbajra.
Komoly tagok: Roxi, Szkladi na meg Lőrinc gyerek
Földrajz órán hatos helyett megnézik a kertet.
Kovács és a Márta néni Cikát nagyon bírják

A hatosban a nagyfiúk bálványának hívják.
 Emesének s Juditkának kőből van a szíve
 Ikrek Ámor nyilainak dicső ellenfele.
 Németh Magda bájos lányka, mélabúval van megáldva
 Napokig nem hallik hangja, ám büszke, mint egy primadonna.
 Mihalovítt a szerencse Belgiumba vitte,
 Buikkal és Oldsmobillal jártak – úgy regélte.
 Mihikének hantájából négyzetgyököt vonván,
 Örült, ha még villamosra tellett néha napján.
 Éva szívem, Éva, most rólad szól a nóta
 Sokat egyél, gömbölyödjél Mikulás óhaja,
 S ha szófogadó kislányként tartod meg tanácsom,
 Márta néni kettős ágyat állít neked nyáron.
 Jautz Imiék a totóban majdnem sok pénzt nyertek,
 De a „majdnem” nem engedte és így csak nagyot nyeltek.
 Welches ópa faládája kolbásszal van tele,
 S mert egy időben szoktak enni, fukar lett a neve.
 Bischof Matyi két ballába ismert már az iskolába’.
 Bakos Vikit a társai pilótának hívnak
 Álmában a Verbóival légi harcot vívnak.

V. osztály:

Dallam: „Zime-zum, zime-zum...”

Horváth Péter kórházba megy, Emma lelkem Isten veled
 Zime-zum, zime-zum, recefice bum-bum-bum.
 Buddha inkább fára mászik és a lányokra pipázik,
 Zime-zum, zime-zum recefice bum-bum-um.

Dallam: „ ??.....”

Peches nő a Juci
 Hogy a divat a hosszú szoknya lett
 Galambom ámbár lehet, most is lehet
 Juci rosszul lett.
 Peches nő a Juci
 Hogy a Robi őt már nem bírja
 Galambom ámbár lehet most is lehet
 Juci nem csúnya.

Dallam: „Szép kislány az Anikó...”

Szép kislány a Borikó, rózsás tünemény,
 Csak ő tudja mi a jó cukros sütemény.
 A Robitól s a latintól, jaj, de nagyon fél,
 Hogyha jönni látja őt, száll, mint a szél.
 Ám egy farsang délután jött a Robi
 És latin helyett Boriska angolt tanul.
 Már nem mondja: jaj, se nem: juj, inkább jó,
 Ilyen lány a Borikó.

Dallam: „Én Istenem tégy egy csodát...”

Az Andrea tett egy csodát, a Képesből jámbor babát,
Úgy táncol ő furulyára, ahogy Andrea kívánja.
A Kiss Nóra csuda néni, minden kislány őt szereti.
Nóra néni kérem szépen, cipőkrémre van szükségem.
Virág Béla konyhánk réme, ha kákabéle nincs megtelve,
Annit eszik meg ebédre, hogy az hatnak elég lenne.

Dallam: „Mexikói préríken...”

Hatos szoba csecsemője nagy Péterfy lett,
Foto-„Pech”-nek dísz elnöke sok pénzt beszedett.
De jaj a Blitzlicht mért nem gyulladt meg,
Gitin helyett Csöpi-baba haját tépdesett.
Iskolánknak zöld kertjében Ákos barangol,
Csokor virág a kezében, Icura gondol.
Ám arcán a mosoly megmerevedett,
Kerti úton Icu mellett Pfeiffer lépkedett.
Pénzkérésnek nagy mestere kis Barna volna,
Ha őneki valaki is ficshitelt adna.
Holnap megadom ígérte ő meg, de ígéretét
Betartani sose szokta meg.

VI. osztály:

Dallam: „Megismerni a kanászt...”

Megismerni a Lukit hetyke járásáról,
Magasszárú csizmájáról, görbe lábszáráról.
Hej élet, élet kanász élet ez aztán az élet,
Ha megunom a sulit, az erdőben élek.

Dallam: „Mississippi...”

Csendes a ház, már minden alszik csak Hoffman sóhajt:
Ó Luki, ó Luki, s oly messze viszi a sóhaj hangját a szél.
Ha szólózik és énekel, vagy Free Europeban szerepel
A fiúk szíve már felé repül, így bíz bajában nincsen egyedül
S oly messze viszi a szépsége hírét a szél, a szél.

Dallam: „Holdvilágos éjszakán...”

Holdvilágos éjszakán, sötét árny a ház falán.
Raab Marika álldogál, a tengerészre vár talán.
Költeni is szeret ő, de a vers milyen minő,
Hallgatni azt: fájdalom, minden sora borzalom.

Dallam: „előlről”

Mennyiségtan jegyeit, hatos ki nem fejezi,
Hetest gyűjti szaporán s táncosnő lett álma már.

Dallam: „Flying bag...”

Bíró Lóci és az Imi Szécsinek barátja,
Focipályán egymás haját tépték garmadára
De a Szécsi Lóci ujját törte vala volt
Hogy a Judit fájó szíve majd meghasadott.
Imi gondolt, itt azonnal segíteni kéne
S míg a Lóci ágát nyomta, Juditkáját nézte.
De ennek az udvarlásnak csúfos vége lett
S a két Iker e nagy kincsért testvérharcra kelt.

Dallam: „Mexikói préríken...”

Minden héten ötször megy be Szepi Pforzheimba.
Sokan kérdik kíváncsian, hány kislány várja.
Liebrich arcán kaján mosoly áll,
Ibit meg a sárga méreg majd megette már.

Dallam: „Fekete Péter...”

Striegl öcsém te bamba, te kis ügyefogyott
Ki a Katika kezét bíz még sosem fogott.
Ki, ha jobb lábbal is rúg, ballal talál,
Hisz minden lány engem csodál.

Dallam: „Van nekem...”

Zámbó Lajos hegedűje egerekkel van megtöltve
Szobájának kínzására jár a vonó egyfolytában.
Gassmann Antal haját tépi, idegeit majd megeszi.
Kéri szépen, szidja csúnyán, de a Zámbó csak nyikorgál!
Végül is mind összefognak, jaj a szobaparancsnoknak!
Most Gassmann békít, ne bántsátok, hétkor kelünk, meglássátok.

Dallam: „Jóska lelkem...”

Joe barátom én édes vitézem,
Valaha ha őrzöd kapudat
Gondolj rá, hogy nézlek az erkélyről
S a labdák után bátran vesd magad.
Mert fájdalom nekem, ha gól ott bemegyen
S ha nem győz a pályán a dicső hatodik.
Itt vár rád a sárban hűségese kis Ibid.

Dallam: „Mississippi...”

Nelli szívem, mért bús az arcod?
Dús könnyeid mért hullatod?
Jöjj, sügd meg nekem és megsegítlek hamar.
Kovács néni oly kemény lélek, mert azt kívánta, hogy énekeljek,
De az én hangom, mint repedt fazék hangzik.

VII. osztály:

Dallam: „A fák alól...”

A fák alól csak egy repedt trombita szól,
Melyet szívből Gyuszi fúj, mint takarodót.
A fülekbe gyorsan vatta kerül, mert a dobhártyáink
Összedül e szóló után.

Dallam: „Flying bag...”

Koncz Lali Flying baggal elment Angliába
Sudár karcsú angol lánnyal járt a boogi bárba.
De annak a nagy örömnél hamar vége volt,
A mi Lalink üres zsebbel hazaballagott.
Két hónappal jött csak későn egy lány bánatára.
Tollat fogott, latint magolt világ csudájára.
Az órákon minden tanár mégis bőszen fújt:
A hülyeség az osztályba veled bevonult.

Dallam: „Hamvadó cigaretta-vég...”

Fehérre mázolt kapu-félfavég
Szécsi áll a pályán, s mélabúsan néz.
Vajon e labdát én hogy fogjam meg
Hogy Feribá ne haragudjon meg.
Éhes a Laci, gyomra üres lett
Nincs energiája, a gólt hogy fogja meg?
Szurkol a drukker, de kár a benzinért
Tejbegrízben nincs erő se vér.

Dallam: „Holdvilágos éjszakán...”

Tiszta fényes éjszakán ki mászkál a toronynál?
Hosszú cső a kezében, az eget nézi éppen.
Meg is lát egy új bolygót, Zoller kapsz borraivalót.
Az új állvány szuperál, Keppler haja égnek áll.

Dallam: „Túl az Óperencián...”

Krics ül ott a zongorán s játszik egyedül.
Fancy-bandnak elnöke, mélyen elmerül.
Free Europeban szerepelt s szólózott nagyot,
Egész világ hallgatja most a bajnokot.
Úszóbajnok volt a nyáron, simester lesz most az álom.
Fizikából öreg Newtont szégyeníti meg.
Lányinternek a kedvence, de őneki nincs ínyére,
Inkább focizik, a lányok úgy is figyelik.

Dallam: „Ó don...”

Ó don Feri, szép Jautz Feri, képed a krémtől,
Mint a hold. Jött a csomag, s hogy falja már
Beteg lesz ő holnap, jaj de nagy kár.

Borotvád tompa, szakállad ronda,
ne aludj nyolcig s vágjad le azt.

Dallam: „Gaudeamus...”

Gaudeamus igitur, ha diák vagy ne tanulj!
Mondja Gruber és cselekszi, könyveit a por belepi,
Mennyiségtan órán de beteg, s fizikára se gyógyul meg.
Ha kislány áll a sarokban, Gruber mindjárt talpon van.
Szeme úgy jár, mint egy bolygó, nem lusta már a csavargó
Futballozni menni ott sem rest, bár a tanulást is szokná meg.

VIII. osztály:

Dallam: „Balatonnak...”

Iskolánk kórház termében Dienstkoch
Fejfájásra jódot rendel, örömmel hantáskodik.
Harmónium nyaggatása hét határba hallatszik,
Kappanhangú énekeit Müller tyúkok nevetik.

Dallam: „Poppej a tengerész....”

Alex a tengerész, szobáját nem éri vész,
Tőre a kezében, szellem kivégzésben, ehhez kell erő és ész.
Miki a focihős, rúgása bomba erős.
Zúzza a kapukat, rúgja a gólokat s bátran megy harcba ő.
Vérfolt a toronyban fent, bíz én ezt felfedezem.
Alex kint a parkban fúj, mint egy bösz bika,
A nyakát kitekerem.

Dallam: „Szeretlek én...”

Imádlak én, szívem-Zsuzsikám,
Sóhajtja Tudor s a bánat elemészi tán.
Üres az élet, nélküled Düsseldorf pokol volt számomra már,
Fizettem húszassal s ötvenessel
Bankoltam mint a tatár
Moziból ki és a színházba be, de vágyamnak nem volt határ.

Dallam: „Von den blauen Bergen kommen wier...”

Baden-Baden ismert hercege
Barna Kornél igazi neve
Hantájából jól kivenni, hogy őt minden lány ismeri
Mert ő a város kedvence.
A múlt nyáron autót tervezett,
De ebből csak ócska roller lett.
Minden hegyen fel kellett tolni és úgy jobb volt
Otthon hagyni, mert az hozzá bizony nem illett.

Dallam: „Egon...”

Viaszgyertya lángjánál, ki kuksol vajon?
Éjjelen és nappalon szíve fájdalom.

De Juciban és Ibiben nincsen irgalom.
Hogy érdemes élni nem tudom.
Ó Vendel, Vendel az egész inter rajtad nevet
Minden leányra szemed veted.
De lásd be, hogy hiába
Ó szegény Vendel, sose leszel te a nők bálványa,
Hiába lelked kívánsága a Don Juan.

Dallam: „Kis-Kolombus fölfedezte Amerikát...”

Iskolánknak futballhőse pufi Robi.
Focipályán járja ő a boogi-woogit.
Bauschlott-pályán mindenki csak őt szereti.
De Robi a német nőket mind megveti.
És már be is rúgta azt a gyönyörű gólt
Lelkesen süvölt a drukker: kiváló volt.
Jaj, de ő alakja milyen megnyerő,
Boris leány mondja s szalad fogadni,
Kézét megrázní, az én Robim milyen dicső.

6-os szoba:

Dallam: „Pesti lokálban...”

Hatos szobában kopog a dzsessz
Sütik a krumplit, s folyik a szesz.
Feri bá' kedves mindenkire
Zoller az Alextől csikket szerez.
Ez zsírt fizet, az tejet szervez.
Nem igen kell már itt sok pénz ehhez.

Dallam: előlről...

Ablakuk alatt fülel egy árny
Halálfej látszik az éjszakán
S véres lepel fent a toronynál
Tört ragadott és öklöt formál
De ők bátrak s Alex kimegy
Rongyra veri kint a szegény szellemet.

MIKULÁS-PRÓZA

1955. december 6.

Bevezető (mondja a Mikulás)

Jó estét gyerekek, eljöttem hozzátok Szent Mikulás este. Messze, hosszú útról jövök, ezüstszánon csúsztam, puha felhős úton. Kergetett hóvihár, hideg szélnek derme, és sok millió gyermek hívó szeme. Bejártam én immár az egész világot, láttam sok gyermeket, szegényt, gazdagot, hazátlant és árvát, de olyat is, akinek nem adtak betevő falatot. Ott ahol elhúztam, arany ezüstszánon csilingelve itten, dörömbölve ottan, mind kigyúltak a hő gyermeki szívek, és elfelejtették a nyomorúságot. Adtam ajándékot, botot és virgácsot, ki hogy érdemelte. Lett is nagy vigalom, öröm, kiabálás, lőtás-futás, üdvívalgás minden berken és ungon. Egyformán szeretek én minden kis gyereket, ám most találtam egy fajtát, egy hazátlan árvát, kit szívembe zártam: a magyar gyereket. Elvesztett ő mindent, hazát, anyát, testvért, mozdonyt, hintalovat, örömet, de sohasem a hitet. Ők is nevetgélnek, örülnek, játszanak, homokvárt építenek vagy felferik az ugart, ám minden vígság mélyén ott ül a fájdalom, hogy árva magyar vagyok, idegenben élek, talán majd meg is halok. Van a magyar szívben egy külön Isten-áldás, mely nem hagyja csüggedni, végleg elfásulni, hogy felveszi a harcot minden ellenséggel, küzd, vérzik és ha kell, hal dicsőséggel. Tiszta erkölcsben gyökérsző mély Istenhite, acélakarata, ez az adottság, és ősei dicső példaképe.

Nagy öröm ezért nekem minden évben lejönni a földre ellátogatni sok meghitt családi fészekbe, de főleg közéték, közepébe ennek a kis magyar közösségnek, ahol annyi szépet s jót látok s ti pedig oly sok hasznosat tanulhattok. Hallom ebben az évben is szorgalmasok voltatok, már egyeseket kivéve. Hát én az idén némely szarvas hibát megbocsátani is hajlandó vagyok. Nagy puttonyomban sok-sok ajándékot hoztam, aminek biztos örülni fogtok. A legkedvesebb ajándékot viszont, amit magyar gyerek kívánhat, még sajnos nem hoztam el, ehhez talán még Szt. Mikulás bácsi zsákja is kicsi, de ezzel a biztos hittel és erős reménységgel osztom szét csecsebecsémot, hogy esztendőre már drága hazai földre fog hullani az a hó, melyen én hozzátok lecsúszom majd, s ha ti együtt imádkoztok velem, a jó Isten biztos meg fog hallgatni mindkettőnket. Mielőtt felkérnék néhány kedves diáklányt nagy batyum kiosztására, kötelességemnek tartom beszámolót tenni az elmúlt évről, említést minden rossz és jó cselekedetről. Ama hosszú út és kemény hideg nagyon megviselt. Hadd lám, ki olvasná fel szegény fáradt Mikulás bácsi helyett az arany könyvet.

Nini itt ül egy fiatalember, ez még krampusznak is beválna, nem csak felolvasónak. Kérem olvasson helyettem.

Gimnázium

Első osztály

Amikor még én a földön jártam és mint szurtos kisfiú háborúsdit játszottam, akkor is kellett iskolába járni, s sokat, ó be sokat tanulni. Az igazat megvallva, nekem is nehezemre esett, én is szívesebben játszottam volna, de ami kell, az kell. Ám nehogy azt higgyétek, hogy én azért kerültem az égbe, és azért lettem Szt. Mikulás bácsi, mert inkább szerettem játszani, mint tanulni. Hát, ahogy a fülemhez jutott, az első osztály sem nagyon kultiválja a tanulást, szerintük futball, sakk és a parkban rablóvezér sokkal fontosabb, de legalábbis élvezetesebb. Ám, hogy jó diplomáták és nagy huncutok, az bizonyos! Ugyanis, mikor a sok nem-tanulásért már rájuk jár a rúd, a kis Bajnok az Igazgató úr választott kedvence, az első osztály nevében vállalta az adventi koszorúk készítését. Persze ezzel Tisztelendő urat úgy levették a lábáról, hogy minden el lett intézve. A kis Bajnokról azt

beszél, hogy rengeteget eszik, és amióta Szécsi szobaparancsnok úrral lakik egy szobában, minden egér fejvesztve hagyta el a szobát, ugyanis, ahol ők laknak, az egér is morzsahiányban éhen hal. Még a kis Hizl egy ilyen kiemelkedő alak az elsőben, ő az anyámasszony katonája. Édesanyja csinálja helyette az ágyat, minden közmunkát, sőt ahogy hallottam, eteti is, mert még azt sem tud. Nagyon kell vigyázni, nehogy bal szemmel nézzen rá valaki, mert az illető aznap nem kap ebédet. Azért átlag jó és csendes osztály, pláne, ha a tanárok kérdezik őket, kivéve Verbói Borkát, annak még álmában is jár a szája. Von Látesről az a rege járja, hogy a golya fejjel lefelé lógatva hozta. Hát ez látszik is rajta, csak a rajztehetség és a kétségbeejtő rendtelensége maradt meg, a többit kirázta a golya.

Második osztály

Minden emberben megmutatkozik fiatal korában a hajlama, a jó asztalos már fiatal korában fűr-farag, sőt a pap is kiskorában kezd misézni, így a második osztály tanulóinál is megmutatkozik a hajlam: ők rettenetesen nem szeretnek tanulni, ám annál jobban kártyázni. Bászler Margit verseket költ nagy eredménnyel, 30 év múlva biztosan helyet foglal a magyar irodalomban, mint a kínrim megteremtője. Ölvedi Gachalból valószínű, hogy szemorvos lesz, ugyanis Verbói Marinak állandóan könnyezik a szeme, de ha a Balázst meglátja, még a szeme is nevetni kezd. Eppler Skóciába vándorolhatna ki, mint nemzeti hős, mert rúdszámra romlik meg a kolbász a szekrényében. Schwarzingert, Schmidt és Varga nyugdíjas mosogatók és fűtők, Kricsfalussy munkafüzetében örök hírnévnek örvendenek. Eddig még legkilátásosabb jövője Roosnak van, ha Luki elve szerint a világ visszaemelkedik az őskorba, ők már most is ott érzik magukat.

Harmadik osztály

Azt hiszem, az alsó osztályokban a harmadikat nevezhetem legszorgalmasabbnak és legrendesebbnek. Bresztyenszky, Reicher, Gröbner, Schwarzingert stb. Mind a tanárok, de főleg Fennesz tisztelendő úr kedvencei. Na és melyik osztály tud annyi világembert és ismert színésztehetséget felmutatni, mint az ideges Kemenes Peti, Kóts Icuka, ki Audrey Hepburnre hasonlít, Striegl Edith, ki táncosnőnek készül és a többiek. Icuról és Láng Annáról az a hír járja, hogy ők képviselik az osztály esztétét, és hogy Anni leszokott a szabadstílusú verekedésről, aminek nagyon-nagyon örvend Juci. Nun Erzsi és Nagy Olly postáshoz fognak feleségül menni, amióta Mihlovits és Speier elhagyták az iskolát, törzsvendégek lettek a postán. Hernádi az osztály mágnása, jelenleg Szécsinél rabóri állást vállalt, és Kutassy tanár úrnál mint mosólegény állt be az elemisták fürdetésénél. Héber Erzsi, Zavacki Adri és Wischer Anni vágya az érettségi, de nem hiszem, hogy azt kis Wischer Anni el fogja érni, ha a bő hazai csomagok özöne nem szakad meg, szappangyárban végzi.

Negyedik osztály

Nyugodt lelkiismerettel mondhatom, hogy az iskola legtöbb egyénisége a negyedikben található. A diákok közül áll a legnagyobb lábón, az nem is csoda, hisz 50-es számú cipőt hord szegény, következő nagyságú már hegedűtök lesz. Hoffmann és Petkó két kiváló haver, iskolánk díszai-virágai, csak nem néha szokta őket a rendőr hazahozni. Legnagyobb büszkeségük a hajuk, igazi Dzsizg frizura minden fortéllyal, a piszkos jól megmerevedve, bukósisakoknak is lehetne használni. Ahányszor elmennek a rendőrség elé, a bumolt cigarettacsikket a jobb szájukba ragasztva, bokáig érő modern csónadrágban, kezüket lehető legmélyebben a zsebükbe süllyesztve, a bauschlotti rendőr, bár már jól ismeri őket, önkénytelenül a pisztolyához kap, és visszagondol gyermekkorára,

amikor még ő is chicagói gengszter regényeket olvasott, nem hitte volna, hogy a magyar iskola által fogja megismerni Al-Caponét és alvezérjeit. Skerl József is beléphetne ebbe a „Gangba” mint előzékeny, túlbuzgó, ízes-mázos udvarias kereskedő. Hét zsidó, nyolc örmény és öt görög veszett el benne, tiroli citrom humorával biztosan mozogna a Figarók körében. Hahn és Héber pályát vesztettek, ha Hahn Gyuri elment volna tejes csacsinak, ki minden koszt magához vonz mint egy mágnes, vörös bohóccorrával a szemetesládát helyettesíthetné és Bajnokkal mint csacsivezetővel a legjobb üzleteket csinálhatnák, mint rongyos zsidók. Azt susogják a levelek, hogy Keményváriék bemondták a csődöt, édesapjának egész munkanélküli segélyét Ibolya szoknyái átalakítása eszi meg, ugyanis Ibi az utolsó időben olyan egyoldalúan fejlődött, hogy a végén egy skót szoknya anyaga is kevés lesz ruhacsínálásra, tudvalevőleg még a fukar skótok is csak 7m posztót használnak elkészítésére. Végre Kubola Ghandi Wittner is pályát választott. A jó múltkorában az egyik ismert focicsapat edzője jelentkezett az igazgatóságnál és Gyurira tartott igényt, de ő sajnos közben egy bábszínházhoz szerződött el csontváznak. Az Inokai lányok nagyon betegek az utóbbi időben, rossz szél fúj, Svájcból Párizsba vitte a szerencsét. A szívbaj is dühöng most az iskolában, és elvitte a legjobbakat egy rövid nap alatt. Jaj Imi, Péter, Saci, Klári, szerencsére nem jó várn! Werli Marikának nagyon ízlik a koszt, főleg a tejbepapi, állandóan sebes szájjal járkál, kicsapta a forró Griesz. De azért mégis ő a legszebb kisleány negyedikben. Bauschlottban ő képviseli az igazi magyar lánytípust: fekete haj, forró fekete szem stb. A múltkor úgy rákacsintott a német gimnázium kapusára, hogy a magyarok három-egyre nyertek. Megjegyzendő, hogy Naegerle állandó, velőt rázó horkolásával csak azt fogja elérni, hogy Zámбот a sorozatos nem-alvástól elhúzzák az érettségén, és idegösszeroppanással, mint életunt remete kolostorba fog vonulni.

Ötödik osztály

Inokai Pál, a gentlemen kapus képviseli az osztály szellemét. Ő Pajor tanár úr bal keze és ezért szobában gyermekpásztor, Angliában hamarosan csinálna karriert, mint egy vén konzervatív lord mindenek szolgája, mert mozdulata, testtartása és modora díszére válna egy öreg komornyiknak. Welches Pali az osztály „fekete Péterje”, olyan teddide-teddoda kis ügyefogyott, ki szerencsemalac fülét még sosem fogott, kinek mindkét keze bal, jót sose hall, de él, mint a vízben a hal. Két sztárt is tud az osztály felmutatni. Igo-Kemenes Tibort, az idegest, biciklichampion, amatőr fényképész és világutazó, színes olaszországi képei boldog-boldogtalan könyökén jönnek már ki, és a Szabad Európa művészegyüttesének nélkülözhetetlen tagja. Majd Takács Zoltán teniszbajnok, Friedrichshafen ismert mestere, Wittnertől ugyan pingpongban kikapott, de az a vereség is Werli Mari huncut kacsintásaira vezethető vissza. Németh Magdi az osztály féke, csendes kislány, igazi bagoly természet, csak éjjel huhog. A legszerencsétlenebb ember az ötödikben a Luxi Jóska. Minden iskola-meccsen felállítják a válogatottba, de nem akkor történik valami baja, mikor játszani kéne! A legnagyobb baja, hogy nem tud focizni, mert mindig fáj a lába, ilyen peches középcsatár. Szkladányi Bibak István, nagyon szeretne belépni a Hoffmann Petko-féle dzsig-Bagó-Frizura klubba. Dzsiggelésnél és Bagónál már megfelelne, csak a haja nem érte még el a normát, de fel a fejjel, hosszú haj, rövid ész, ha ez a közmondás igaz, akkor a te hajad hamarosan meg fog nőni. Jautz Imre az osztály atlétája. Amióta az Alexet kiütötte, már a tanárok is félnek tőle, azért olyan jó barátok, Bakos(?) egymást. Viki adja a csontot és a bőrt a barátságban, kis Jautz pedig a testet és így jogosan mondhatjuk, hogy testi-lelki jó haverok. Maczky Ernő és Mayer Emese felfedezték az egymás iránti nagy szimpátiát és ezzel szereztek Morlock néninek egy kiváló vevőt, ugyanis

amióta a kis Barna oda jár vásárolni, súrolókefét kapni lehetetlen. Az osztály legvérmesebb leánya mégis csak

„...és itt megszakad a szöveg. Hát ha minden olyan találó, mint amit rólam írtak, akkor az egész nem sokat ér. Annak idején meg is állapítottuk, hogy el nem tudjuk képzelni, hogyan kerültem össze Mayer Ernővel, azt hiszem, annyira hiányzott a fantáziája az illető „író-költőnek”, hogy a két „Ma” szókezdő betű örömére szőtt egy regét. Nem tudom ki írhatta ezt a szöveget, de se pont, se vessző egy- egy fejezetben. Többször el kellett olvassam, hogy mi tartozik egybe és mi való külön. De még mindig van, ahol alaposan összefolyik a szöveg és nem mindig világos. A helyesírásról nem is beszélve, mert az rettenetes. Azt igyekeztem kijavítani, de biztos maradt még... Itt is előfordul néhány új név, amikre nem is emlékszem. Az ismerteket kijavítottam, de itt sem egyértelmű, hogy mi a helyes. Majd beszélek megint Enikővel, hátha ő emlékszik.” (Maczky Emese)

MIKULÁS

1956. december 6.

Kedves gyermekek, kicsik és nagyok!

Messziről jöttem én
Nagy utat bejártam
Amíg végre hozzátok
Ide betaláltam.

Híreket hallottam én
Ezelőtt már régen
Elmondom én rólatok
Mit írnak az égben.

Talán alulról kezdeném
Mert hisz ez a szokás,
Egyeseknél lesz nevetés,
Másoknál meg sírás.

Első osztály

Nagyon sok rosszat hallottam
Az első osztályról,
Elmondom a véleményem
Lányokról s fiúkról.

Arany betű alig van itt
Minden név csak fekete
Kevés itt az olyan osztály
Mely képes ilyen tettekre.

Csirkefogóknak királya
Az Okulicsányi
Nagybőgő az osztályban
A Kerekes Anni.

Márió a lukakból
Sok egeret csal ki
Óra alatt mindig lóg
Madárfészkét szed ki.

Feketében van megírva
S jól alá van húzva
Minden lánynév az osztályban
Legcsibészebb Jutka.

Tanárurak panaszkodnak:
Nem tanul az osztály
Stúdiumnak idején csak
Papírrepcsit dobál.

Második osztály

Észben kicsit feljebb van már
A második osztály
De rosszaságuknak híre
Az egekig felszáll.

Legrosszabb a Fritz Péter,
Követi őt Pallmann
Minden rosszban benne vannak
Velük mindig baj van.

Galacsingyártásnak
Főhőse a Horváth
Ezért minden délután
Büntetésből fát vág.

Az osztálynak többi tagja
Még sok szidást érdemel,
Nem folytatom a rossz mesét,
Hogy kedvünk ne menjen el.

Harmadik osztály

Rosszaságnak mintaképe
A dicső harmadik.
Az órára nem készülnek
Jó eszüik van pedig.

Balázs az ő fővezérük
Mindenféle csínyben
Segíti őt Varga
De ez még nem minden.

Van ott még sok hangos lány is
Folyton csak csevegnek,
Félnek tőlük a fiúk
Mindenkit megvernek.

Persze a kis Schwarzingert
Nem hagyhatom én ki.
Éles hangján kiabál
Nem bírja ki senki.

Negyedik osztály

Kis Schwarzingert éles hangját
Nagy testvére követi,
Negyedikben olyat kiált
Megdermed ott mindenki.

Van nekik egy kardvívójuk,
Bellovics a neve.
Az ideges kis Kemcsi az
Osztályának esze.

Osztályukat látogatván
Nagy zajra figyelsz fel
Hancúroznak állandóan
Úgy hogy a por elnyel.

Ezek között van egy hentes
Mindenkit csak elver,
Úgy hantázik ez a Berci
Hogy a lábaidról lever.

Felsősöknek ehhez képest
Mennyi a hibájuk
Külön-külön mondok én
Ítéletet rájuk.

Ötödik osztály

Sárga színű a sok krémtől
Szeőke Szilárd arca,
Sűrű sorban a makeszok
Csillagképe rajta.
Ruhafogas alakjára
Jól illik az új ruha,
Bőrkesztyűjét, nyakkendőjét
Nem mellőzheti soha.

Bajnokról csak azt mondhatom
Minden reggel későn kel,
Oly mindegy az már neki
Hogy ezért fát vágni kell.
Mindamellet nagy cserkész ő
Látni a tőréről,
Csak az a baj, hogy mindig lóg
A cserkészgyűlésről.

Ötödiknek sok lánya közt
Legszebbik a Klára
Magolásban sem utolsó,
Nincsen abban párja.
Fejébúbján kontyában
Sok kis madár fér el,
De szívének mélyében
Csak egy rigó fészkel.

Cigizésben nagy barátok
Hoffmann Gyuri meg a Papp
A lógásban nincsen párjuk
Enélkül nem múlik nap.
A stúdium az nem számít,
Tanultunk már eleget,
A leckét majd átnézzük mi
Óra előtt, ha lehet.

Gyakran terít Budavári
Bajnok asztalánál,
Sok édeset susog neki
Minden egyes tálnál.
Ha nem láttál még szép mosolyt,
Ilyenkor nézz rája,
Szemlesütve rápislog,
S kipirul orcája.

Winnetou és Old Shatterhand
Négelének álma,
May Károlynak hőse lenni
Egyetlenegy vágya.
Egyelőre expanderrel
Vágjait megfékezi,
Feszítgetve az öt rugót
Izomzatát fejleszti.

Pallmann Győző a neve,
Csibészek királya,
Almalopást igen érti
Nincsen abban párja.
Sok tanárúr szidta már
De minden nem számít,
A sok szép szó mind hiába,
Mondhatsz neki bármit.

Ötödiknek szeme fénye
A sötét hajú Mária,
Szeme mint egy cicáé
Pislog az osztályra.
Minden nap új nácit vesz fel
S hozzá a skót blúzá,
Az ebédnél alig eszik,
Félti karcsúságát.

A tiroli hegyek hőse
Skerl József a hegymászó.
Hízélgésben nincsen párja,
Benne veszett hat zsidó.
Nyakkendője hervadtan lóg
Gyűrött inge nyakából,
Szélesvállú nagy kabátja
Fehérlik a korpától.

Happabalubi tuttifrutti
A zene bolondja
Folyton táncol a Kepi
Ha ezt a számot hallja.
Gondatlan ruhája
Mindig szőrös arca,
Nem érdeklik őt a lányok,
Nincsen arra gondja.

Nemes indiánus törzsből
Származik a Sára,
Gengenbachi Kinzig partja
Mostani hazája.
Gyémánt szeme csillog-villog
Rézszínű arcában,
Mindenféle kakadutoll
Díszeleg hajában.

Karót nyelt a Grábner Pista
Akárki meglátja,
Pincér volt ő, azért olyan
Büszke a tartása.
Autója is lehetne már
Szórja a sok pénzét,
Budapestet úgy ismeri
Mint saját tenyerét.

Kicsi volt a negyedik
A nagy Wischer Annának.
Felugrott az ötödikbe
Helyet csinált magának.
Tudománynak bő helye van
E nagy lángelmében,
Állandóan gyarapodik
Testében lelkében.

Háhn Gyuri egy olyan fiú
Ki, ha jön csomagja,
Sok kolbászát és kalácsát
Mind elosztogatja.
Ha nincs este mit egyél
Keresd fel szobáját
Biztos lehetsz odaadja
Utolsó morzsáját.

Hatodik osztály
Bankol, pedig nyaka sincs,
Haja mint a túske,
Takáts Zoltán a neve,
Hatodik rá büszke.
Láthatatlan teniszbajnok,
Focizni ő nagyon tud,
Csak az a baj „Schusspechje” van
Mikor a labdába rúg.

Afrikai arab törzsnek
Fa Márton a főnöke.
Bőre sárga, szeme izzó
Bicska illik kezébe.
Azon kívül tűzoltó ő
Népét készen tartja
Netántán ha tűz ütne ki
Fecskendő ragadna.

Csendes lány volt hajdanában
A daliás Magdi,
De legújabb hírek szerint
Tanárokkal kezd ki.
Bízik testi fölényében,
Felesel majd szájal,
Ki is merne kikezdeni
Sámson utódjával.

Hatodiknak vitázója
Bakos Viki pilóta.
Akármit is mond a másik,
Neki van csak igaza.
Hogyha neki ellenszegülsz,
Akkor biztos komcsi vagy!
Vigyázz, nehogy agyonüssön,
Mert ilyenkor dühe nagy.

Mayer Ernő szépfiú
Csak az a hibája,
Nagy a feje mint a hold,
S nincsen szempillája.
Sokat fésülködik ugyan,
De sajnos hiába,
Vörös haja a fejében
Lobog mint egy fáklya.

Talizmán függ nyakában
A szép Hildegardnak.
Vajon kit választ bele
Szíve lovagjának?
Talán Ákos lenne az?
Nem lehet az mégse,
Hiszen olyan kicsi ő,
Hogy álláig sem érne.

Hatodikban rekedt hangján
Jautz Imre kesereg,
Hiába vesz orvosságot,
Állandóan csak beteg.
Akármennyit keni arcát,
Bőre mindig kireped,
Hogyha elkezd vakarózni,
A szobája felébred.

Udvariasan elpirul
S magát jól meghajtja
Ha meglátja Siglindét,
Inokás a parkban.
Ha tanárt lát mondja szépen:
Jó reggelt tanár úr kérem!
S haptákba áll, majd szerényen
Meg-meghajtja magát mélyen.

Szép lány a Klem Anni
Más néven a Macska,
Ki nem régen jött suliba,
S máris van, ki bírja.
Szemérmes nagy szemét
Földre szegzi mélyen,
Megy és érzi, hogy ő
Győztes minden téren.

Szürke egér a Roxi
Nincs mit szólni róla,
Folyton magolja leckéjét
Tudja szóról-szóra.
Tanuláson kívül még
Csak egyre van gondja:
Hol focizunk vasárnap?
Itt-e vagy Oelbronnban?

Ritkán rikkant
Korán reggel Erika
Arra gondol,
Merre jár most Gyurika.
Gyakran terít
Tanáriban Erika,
Rengeteg ott
A kenyér s a repeta.

Luxenburger hosszú név
De rövid a gazdája.
Olyan mint egy csőfödő
S túl kurta a lába.
Tornászom én sokat nyújtón
Hátha nagyobb leszek,
Ha megnőttem meglátjátok,
Hosszabb ruhát veszek.

Beképzelt lány a Zsuzsi
Pedig nincsen mire,
Kezét csípőjére teszi
Lenéz mindenkire.
Derekát jól megszorítja
Talán karcsúbb lehet,
Akad talán egy bika tag
Aki beleszeret.

Pauli Welchesz a neve
Annak a legénynek,
Kit a lányok bálványoznak,
S csodálattal néznek.
Meg is védi ő szívének
Egyetlen virágát,
S párbajra kel, hogyha egyszer
Megsérted Olgáját.

Két oktávval magasabban
Beszél mint a többi,
Túlkiáltja bármelyiket
Osztályában Bandi.
Alig egy pár éve még
Hogy csörgő volt kezében,
S máris lányok futkosnak
Csipetnyi eszében.

Hatodiknak Emeséje
Osztályának anyja,
Megbecsüli őt mindenki
Rengeteg a gondja.
A kislányok hozzájönnek
Mindenféle bajjal
Hiszen tudják, hogy a szíve
Meg van kenve vajjal.

Hogyha éjjel patkány rágszál
A szobában valahol
Hívd a Kemcsi detektívet,
Elteszi az láb alól.
Egy darabig szimatolgat,
Keresi a lábnyomot,
Majd pedig egy ügyes griffel
Elcsípi az állatot.

Hetedik osztály
Kicsi ember az Ákos
Nincs is más hibája.
Órák alatt folyton kotyog,
Be nem áll a szája.
Izeg-mozog a templomban,
Nem tud nyugton lenni,
Gitárját ha kézbefogja
Megszökik mindenki.

Pici lány a Boriska
Tanulgat is néha,
Jobb lenne ha angol helyett
Flamandul tanulna.
Állandóan szemlesütve
Járkál az interben,
Folytonosan arra gondol
Mikor megy Löwenbe.

Bodának egy szép lányért
Érdemes kimenni
És magát még érette
Meg is büntettetni.
Főleg ha a szép leány
Aki ott kint várja,
Egy kis falusi szépség
Kerekded formája.

Szép kislány az Andriská
Csak nem elég magas.
Ha meg akarsz nőni,
Tanácsomra hallgass.
Ha rövid a kardod,
Told meg egy lépéssel,
S legmagasabb sarkú
Cipőcskédet vedd fel.

Kis Barna fejét kopaszra
Levágatta nyáron.
Hadd lássa az egész sulit,
Ember ő a gáton.
Meg is tetszett valakinek
Ez a merész tette,
Továbbra is megbecsülte
S még jobban szerette.

Borzosan ül padjában
Pápaszemmel Nóra
Szótlanul nézi leckéjét,
Most lesz angolóra.
Lapozgatván a könyvében
Szíve meg-megdobban,
Fénylő szeme tükrén
Végzet tüze lobban.

Mindkét kezét zsebre dugva
Cammog a nagy Virág.
Keresi ő a szobákban
A jól fűtött kályhát.
A mennyiségtant nem szereti
De van egy tantárgya
Cicerónak fordítása
Földi boldogsága.

Ha csikónyerítést hallasz
A hetedik osztályban
Ne ijedj meg, Juci volt az,
Mosolygott magában.
Ez csak mosoly, ha azonban
Jókedvűen nevet,
Nincs kizárva, hogy dobhártyád
Egyből szét is reped!

Éjjel bagoly, nappal doktor
Keszleri a Buddha.
Hashajtót a betegnek
Mindig csak ezt fújja.
Ha nincs láza ágyba küldi,
Lesz majd neki holnap,
Hadd lássa a egész sulit,
Nehéz egy doktornak.

Nyolcadik osztály
Nyolcadiknak Nellykéje
Gyakran könnyre fakad,
Az osztályban pedig vihog
Egész óra alatt.
Minden levélnek tartalmát
Szórol-szóra mondja,
Elpletykázza az interben
Hogy minden lány tudja.

Piga dag a Szeple
Sogat fényképezik.
Sag az a baj, hogy egy gép
Ára ötven fennig.
Dalalgája is fan neki
Minden szombad esde,
Kertrud, Kutrun, Prigitte
A barátnőg nefe.

Amint a Deák Zsuzsi
Elhagyta a Jánost
Haragjában az a falhoz,
Kilenc csészét vágott.
Hamislelkű Zsuzsanna
Elhagyta te engem,
Mindig rólad álmodom én
Úgy hiányzol nekem.

Bunyevac vér csörgedezik
Gyurinak érében,
Bosszúálló szerb indulat
Villan két szemében.
Szemet szemért, fogat fogért,
Mondja rémes haraggal,
Iszonyatos bosszút forral
Szörnyű nagy haraggal.

Osztályába váratlanul
Hoffmann Mari betoppant,
Persze minden ifjú szíve
Szerelmesen kilobbant.
Mindenki csak arra gondolt
Mellém fog-e jönni,
S kisült, hogy a két lány közé
Kellett neki ülni.

Szép lány mégiscsak a Kajusz
De kár hogy otthagytam,
Imi gyakran sóhajtozik,
Mennyire megbántam.
Sok bánata ellenére
Egész órán ugrál,
Verekszik ő a Lócial
Mindenkit csak piszkál.

Nyolcadikba minden reggel
Dzsieszy jön táskával,
Ki van tömve jó erősen
Tele van kajával.
Nem jövök én a suliba,
Nem jó itten lakni,
Sokat kell itt fizetni,
S nem lehet jóllakni.

Halló boys!
Good morning everybody!
Mondja bankos kiejtéssel
Reggelenként Mari.
Sinustétel integrál,
Örökös témája,
Láthatja az egész sulis,
Hogy helyét megállja.

Utolsónak érkezik meg
Lóci az osztályba tízpercben.
Persze hol lehetett megint,
Csak az ötödikben.
Sosem figyel az órákon,
Forgolódik folyton,
S közben mindig félig megírt
Levelére gondol.

Hórihorgas barbárvezér
Nyolcadikban a Luki,
Hangja mint egy őrmesteré
Az utcára hallik ki.
Múltkor este tornázott ő
El is tört a korlát,
Lezuhanván a magasból,
Majd kitörte nyakát.

Záró beszéd
Most pedig, hogy hallottátok
Rengeteg hibátok,
Fogadjátok meg nekem,
Hogy most jók maradtok.
Abban a reményben
Hogy most jók maradtok,
Jöjjetek ki szépen,
Ajándékot kaptok.

Hallod-e pajtás a bujdosók kürtszavát
Maczky Emesétől (emailen, 2006. június 25.)

Hallod-e pajtás a bujdosók kürtszavát?
Téged hív, Téged vár egy táborba magyar.
Siess hát, ne késs, ne tévóvázz
Nem vagy jó harcos, ha félre állsz
Szorítsd erősen testvéred kezét
S nézz bátran szembe sorsoddal s ne félj
Ne félj hát...

Hallod-e pajtás a bujdosók kürtszavát?
Téged hív, téged vár egy táborba magyar.
Csak küzdj tovább, csak küzdj tovább
Véled az Isten s tiéd a jövő
Magyar, magyar bujdosó nyugatos
magyar.

És egy másik:

Én Istenem, már újra itt az este
S a csillagom szemem már megkereste
Kitárom apró ablakom megint
S a csillagom ím fénylőn ideint
Üzen s szavában bársony tiszta dal van
Szent biztatás e könnyes esti dalban
Csak hinni kell, susogja, hinni még
Haza megyünk, haza megyünk mi még.
Haza megyünk, haza megyünk mi még.

Várnak bennünket a korhadtt fakesztek
Minden göröngy a csókjainkért reszket
Ölébe vár a violás vidék
Hazamegyünk, hazamegyünk mi még
Vár még reánk, ha holtan is, de vár még
Anyánk, e drága, fényes, tiszta árnyék
Hogy ránk csókolja hamvadó szívét
Haza megyünk, haza megyünk mi még
Haza megyünk, haza megyünk mi még.

„Biztos ezt is énekeltük akkor 1957. március 15-én, mert teljesen emlékszem a dallamra. Szerintem mindkét ének a 45-ös menekültek szerzeménye. Valaki kellett legyen Passauban, vagy ott Bajorországban, aki ezeket írta... mert Lindenbergben már a legelején tanultuk.

Most, hogy énekelni is akartam az egész »Hallod-e pajtás«-t, egy kicsit bajba kerültem a dallammal. Aztán a második kísérlet után teljesen sikerült. Rémesen örülök, hiszen 50 éve volt, akárhogyan is forgatjuk.” (Maczky Emese)

„A Z Ú J M A G Y A R I F J Ú S Á G !

A Magyar Diák vezércikke az első évfolyam első számából, 1954. október

A természet rendje, hogy az idősebb nemzedék tanítsa az újabb nemzedéket. Nagy nemzeti szerencsétlenségünk első éveiben már erre gondoltak kint a bujdosásban sokan az idősebb nemzedék tagjai közül, amikor a külföldön szétszórta magyar ifjúság nevelésének ügyét kezükbe vették és a lehetőségek szerint megszervezték. Az a cél lebegett előttük, hogy a hazai földtől elszakadt magyar gyermekeket és ifjakat nem lehet a véletlenre bízni, hanem a jövőre, az egyén hasznára és a felszabaduló ország szolgálatára.

Milyen legyen ez az új magyar ifjúság, mire és hogyan kell ezt a magyar ifjúságot tanítani és nevelni? És milyennek kell nevezni az otthon maradt és a régi nemzeti és polgári eszméktől eltántorított magyar ifjúságot? Ez a legnehezebb, de legfontosabb kérdés, a jövő magyar problémák között talán a legalapvetőbb. Ez a rendszer első feladatának tartotta, hogy mindazt, amin a régi nemzeti és társadalmi rend nyugodott, fenekestül felforgassa és kiírta. Ádáz dühvel ment neki az egyháznak, a nemzeti érzésnek, a családnak és az iskolának. Jól tudta és tudja, hogy ezeken nyugszik egy nép érzelmi és gondolati világa és ha ezeket átalakítja a maga ínye szerint, a maga romboló céljainak megfelelően, csak akkor építheti rá tartósan a maga uralmát.

Minthogy pedig az idősebb nemzedék, amely egy más eszmekörben nőtt fel, már nem nevelhető át az ő gondolat és érzésvilágukba, mert az legfeljebb alkalmazkodik és kényszerűségből átveszi az új életformákat, a rendszer minden figyelmét és erőfeszítését az ifjúság felé fordította, hogy azt a maga képére átalakítsa és ezzel nyerve meg a jövőt.

Az új magyar ifjúságot tehát vissza kell vinni egy tisztultabb eszmekörbe, emelkedettebb világfelfogásra, hogy biztosítéka, támasza és talpköve legyen a szebb magyar jövőnek. A magyar ifjúság nevelésének tehát a jónak, helyesnek bizonyult, régi, keresztény és magyar hagyományokon felépült rendszeren kell alapulnia, azonban hozzá kell adni mindazt, amit a modern élet hatalmas lendülete és tapasztalata parancsolólag előírt a jövő ifjúság céljául. Legyen az ifjúság képzett, felkészült tudásban, rátermettségben, minden viszonylatban. Ezt követeli a hatalmas arányokban kibontakozó nagy technikai fejlődés. De ez nem elég. Ez legfeljebb a boldogulást szolgálja egyéni és nemzeti téren. Egy nemzet léte, fennmaradása nem csak anyagi és szellemi kultúrától függ. A nemzeti léleknek kell irányítani a nemzet életét, küzdelmét, a nemzeti lélek viheti előre a nemzetet felkeltésében.

Az új magyar ifjúságnak, a kintinek, a világban szétszórtnak és otthon maradtaknak, mint a felszabaduló magyarságnak jövője hordozójának egy feladata és kötelessége van: biztosítani a magyar jövőt!

Ennek a múltnak hagyományain és az új idők tanítása szerint lényege és magja az Istenben való szilárd hit és vallásos erkölcs, a cselekvő és áldozatos nemzeti és hazafias érzület, a család szentségének tisztelete és gyakorlása, a szociális igazságszágon felépített társadalmi és állami rend. Mindezeket pedig kösse össze a nemzet minden tagjában elevenen élő tevékeny nemzeti együttérzés. Ez legyen a jövő és jelen magyar ifjúság testi, szellemi és lelki kiképzésének alapelve, nevelésének tárgya és célja.”

(Az írás névtelenül jelent meg. Szerzője feltehetően a lap szerkesztője: Zámbo Lajos.)

S P O R T

„Válogatott VI.: IV. osztály 1. csapata 9:3 /4:2/

A Magyar Diák 1954. októberi számából

Az első 10 percben mindkét oldalon tapogatództak, de egyben szép összjátékkal és bravúros mutatványokkal kötötték le a nézők figyelmét. Közben lassan de biztosan a VI. vette át a vezetést. Testi fölényükkel, rámenősebb játékkal és minden helyzetből küldött paprikás bombáikkal végül is ők diktálták a játék menetét. 1:0 Gassmann, 2:0 Bíró, 3:0 Zámbo, 4:0 szabadrúgás Csátaljai. Kapucser a IV-nél, Mayert Takáts váltja. 4:1 Roxi, a negyedik egyenlítő. 4:2 Mayer, 4:3 Luxi. Minden válogatott játékosnak becsületére vált volna ez a bravúros hátrahúzás! Félidő! Félidő után besötétedett a IV-nek. A VI. csatársora a gyors élénk Bíróval a bombarúgású Zámbo és Gassmannal teljesen lehengerelte őket. 5:3 Zámbo, 6:3 Bíró, 7:3 Rodenbücher /ön-gól/, 8:3 Bíró, 9:3 Gassmann. A IV. beksora gyönyörűen működött, főleg Takáts, Rodenbücher, Speier. A VI. oszt. Kitűnő játékosai: Bíró, Zámbo, Csátaljai, Liscsinszky. A IV. oszt. az utolsó percre hősiesen harcolt és megmutatta, hogy tud játszani, de erősebb ellenfél ellen becsületesen elveszteni is. Kostevc Róbert igen korrektül vezette az amúgy is lovagiasan folytatott játékot. A futball csapatok szívélyesen felkérlik és elvárják, hogy a leányszurkolók megjelenésükkel emeljék a játék színvonalát! /Gruber/”

„Válogatott VIII. : VI. 7:8 (5:4) mérkőzése.

A Magyar Diák 1954. novemberi számából

Iskolánk sportpályáján játszódott le október hó legfőbb sport eseménye, amit a rossz szájak a XX. sz. legszebb és legizgalmasabb labdarúgó találkozójának csúfolnak. A többnapos esőtől fölázott pályán áll fel a két csapat. Zoltánfi Sándor a VIII. oszt. keménykötésű kapitánya bokáig érő sár és zuhogó eső ellenére is legbájosabb mosolyával nyújtotta át az ellenfél kapitányának, Gassmann Antalnak az ilyenkor szokásos osztályzászlót. Iskolánk tehetséges zenekara kísérte buzdító indulókkal a találkozót. Újságírók és fényképészek tömkelege nyüzsgött a játékosok körül, hogy a játék minden izgalmas mozzanatát a jelen és az utókor számára megörökítsék. A legnagyobb meglepetés volt talán a televíziós felvevő készülék megjelenése. Ilyen rendkívüli eseményektől feltüzelve mindkét csapat nagy hévvel csapott össze. De a síkos talaj úgy megnehezítette a játékot, hogy az első negyed órában egyik fél sem tudott eredményt elérni. Végre Zoltánfi csapatkapitány belátta a helyzet ily tarthatatlanságát és a középpályán elkapva a labdát, az ellenfél hátvédjét, sőt még a célkémény Csátaljai-Liebrich* fedezetet is átjátszva hatalmas rúgással foghatatlan bombát küldött a jobb sarokba. Ez a gyönyörű sportteljesítmény mindkét oldalon megnyitotta a gólaradatot. Élénkebbé vált a meccs és potyogtak a gólok. A mezőny legjobb játékosa Keszleri és Liscsinszky igen ügyes és tehetséges kapusok, Kostevc, a Bíró testvérek, Gassmann és magától érthetően Zoltánfi Sándor csapatkapitány voltak. Zámbo Lajos bíró igen áttekinthetően és igazságosan vezette le az izgalmas találkozót. A meccs a VI. osztály gyenge de megérdemelt 8:7 győzelmével végződött. Reméljük, hogy a novemberi visszaütköző mérkőzésen Zoltánfi csapatkapitány győzelemre fogja vezetni csapatát.

/Gruber/”

(K.L. magyarázata: *Liebrich a magyar sportnyelvben akkor szitokszónak számított. Ő volt az a német játékos, aki a berni világbajnokság elődöntőjében – egyesek szerint tervezetten – lerúgta Puskást és így talán a magyar csapat későbbi vereségének okozója lett. – A fenti mérkőzés sok túlzást tartalmazó leírása arra enged következtetni, hogy ez talán nem lehetett egy komoly mérkőzés.)

III. osztály : IV. osztály 6:9

A Magyar Diák 1955. februári számából

Röviden karácsony előtt beállt erős havazások véget vetettek az osztályok labdarúgótállaikozóinak. A múlt évi játékokból a negyedik osztály került ki, ha nem is veretlenül, de a legtöbb nyert meccsel és gólszámmal mint leghősebb csapat. Tagadhatatlanul iskolánk legtehetségesebb labdarúgóinak nagy része a negyedik osztályból kerül ki. Ez a kis csapat átlag 13-16 éves fiúkból áll, ám tudásuk korukat jóval felülmúlja. Kevés ifjúsági csapatban találunk ilyen számos kiváló labdarúgót ennyi egyéni tudással. Az egyéniség mellett azonban fiúk a lehető legtökéletesebben vannak egymásra beállítva, úgy hogy a csapat összhangján és együttes ütőerején nem esik csorba. Csodálatos ügyességgel és érzéssel kezelik a labdát, úgy hogy még testileg jóval erősebb ellenféllel is elbánnak. Említésre méltó a jobbszél Szkladányi István, hihetetlen rátermettséggel kezeli a labdát, jól szerel, beadásai pontosak és lágyak, specialitása még a leglehetősebb szögből is gölt rúgni. Majd a két beton hátvéd Mayer és Mihalovits, igen megbízható két játékos, minden veszélyben helyt állnak, erő s rúgás és pontos leadás jellemzi őket. A csapat esze, hajtómotora, a negyedik osztály Puskása, Rodenbücher József. Tőle indul ki majdnem minden támadás, ő önt lelket a játékosokba, sarkalja őket gyorsabb menetre, mindamellett veszélyes gólvadász és ravasz technikás. Csapatkapitány Takáts Zoltán, ő a legnyugodtabb, talán sokszor kicsit lassú játékos, megbízható, biztosrúgású half, inkább ésszel játszik mint testtel, jó fejelő. Van két nemrég felfedezett csillaga is az osztálynak, a kis növésű, de jó képességű Verbói András kapus, kiváló reagálóképessége, biztos keze és jó helyezkedése miatt iskolánk legjobb kapusai közé sorolhatjuk. Gyengéje a magas labda, de reméljük, hogy hamarosan belenő a kapuba. Majd Speier Antal balhalf tűnik ki a csapatból. Őt is kis termettel áldotta meg a sors. Váratlanul jelenik meg ellenfele előtt, gyorsan és biztosan szerel, fáradhatatlan támadó. Bakos Viktor jobbhalf szívesen és jól fejel, finoman, de ha szükséges kemény játékos, kár hogy meccs közben nagyon izgatott. A csapat akrobatája, a második Kocsis kis arányban Luxenburger József, rendkívül gyors játékos, kapásból rúgott bombáiról ismerik.

Az 1955. év első hivatalos labdarúgó mérkőzését vívta a két osztály. A negyedik mint verhetetlen favorit indult, de mindjárt a játék első perceiben megingott ez az önbizalom, mikor a harmadikosok veszélyes támadásai után Képes és Motschnek gyönyörű góljai 3:0 hátrányba szorították őket. De hamarosan megmutatkozott a negyedik fölényes ereje és nagyobb tudása. Rodenbücher magához ragadta a játék vezetését, gyönyörű összjáték után Rodenbücher pontos leadását Luxenburger foghatatlanul tette a Hálóba. Ez után a harmadik kapusa, Fallmann alig jutott egy nyugodt perchez, támadás támadás után gurult a kapu elé, úgy hogy rövid idő múlva sikerült az eredményt kiegyenlíteni 3:3-ra. Most újra a negyedik támadt és Máyer húsz méterről küldött paprikás bombáját Eberhardt hátvéd csak kézzel tudta kivédeni.

A tizenegyest viszont a negyediknek nem sikerült érvényesíteni. Alig volt már néhány perc félidőig, és így a negyedik minden erejét és tudását bedobva, teljesen visszaszorította ellenfelét. A szépen folyó támadásokat Rodenbücher és Luxemburger és nem kivéve Takács lövéseit koronázták, úgy hogy az első félidő végén 6:3-ra vezettek a negyedikesek.

A második félidőben azonban teljesen ellenük fordult Fortuna istennő, hiába vezették a legszebb támadásokat az ellenfél kapuja elé, majdnem minden lefutásuknak kapufalövés lett a vége. Eközben a harmadik sem volt rest. Képes és Négelének sikerült a remeken védő, de a csúszós talaj miatt egy kicsit bizonytalan Verbói kapust kétszer is átjátszani, úgy hogy az egyenlítés nagyon a levegőben lógott. A harmadik most teljes gőzzel játszott, minden áron nyerni akart, de a negyedik hátvédsora minden veszélyben erősnek bizonyult., sőt Mihalovits balbekk, a védelemből támadásra lendülve egy hatalmas rúgással 7:5-re emelte az eredményt. Nemsokára Mayer kirúgását biztosan vette le Takács, majd ügyesen szöktette Luxemburgert, ez átjátszott egy védőjátékost és nyolc méterről hatalmas dugót csúsztatott a jobb sarokba, 8:5. Azonnal a középkezdés után Rodenbücher kaparintja meg a labdát, viszi egyedül, majd gyönyörű testcsellel csapja be a középfedezetet, lefut a labdával a 16-osig és innen rettentő erővel rúg kapura, a nézőközönség fölszisszen, de sajnos megint csak kapufa. A visszapattanó labdát a közben odasiető Takács könnyen teszi be a földön fekvő kapus fölé a hálóba, 9:5. Alig öt perc játékidő van még, a csapatokban már kevés az erő, nagyon fáradtan mozognak. Az utolsó percben Mihalovits kissé keményen választja el a támadó Képest a labdától, a bíró szabadrúgást ítél, melyet Képes foghatatlanul a felső-jobbсарokba helyez, 9:6. Újra középkezdés, de már felhangzik a bíró sípja és a két csapat kemény küzdelem után fáradtan hagyja el a pályát, miközben az égből lassan nagy hópelyhek kezdenek szállingózni. Ha ez így folytatódik, hamarosan befellegzik megint a labdarúgásnak.

/Gruber/”

A betlehemes játék kéziratának címlapja

RADIO FREE EUROPE
 MUNICH GERMANY
 HUNGARIAN DESK

R.F.E.
 Q.M. FOR B'CAST
 DATE 12
 BY He

PROGRAM TITLE: BETLEHEM PLAY THIS PROGRAM
 AIR DATE: 24. December, 1954
 LENGTH: 29:30
 SCHEDULED AT: _____
 AUTHOR: SEANCSEI JÓSEF
 SOURCES: BARTÓK-KODÁLY: A MAGYAR NÉPEZENE KÖNYVE II.

FOUND: YES
 MUST: YES

CAST
 NARRATOR VIKAR
ANONYMOUS
 NARRATOR II KÖNÖZ
 BETLEHEMES 160
 PÁSZTOR I BAGNA KÖRNEC
 PÁSZTOR II LISC.
 PÁSZTOR III KRISTFALUSY
 ÖREG PÁSZTOR DIENSTKÖCL
 ANGYAL I BARSÁY A. SZAROS
 ANGYAL II OSWALD SKUDLA
 MÁRIA RAAB MARIKA
 ANGYAL III-IV HOFFMANN MARIKA
 JÓSEF OSKAR ENCK / PÉCH BORISKA / DETERFFY

Érettségi protokoll

Priv. Ungarisches Realgymnasium.

Bauschlott.

Protokoll über die mündliche Reifeprüfung.

Schulart:.....Klasse:.....Prüfungsfach: Mathematik
 Prüfungstag:.....Prüfender Lehrer: Pajor Elemér
 Dauer der Prüfung:.....Das Protokoll führt: Berenyi László

Prüfling	Dauer	Prüfungstoff	
2 Kristofalusz Zoltán	15-15	Funktionstheorie	2
4 Máté Ágnes	15-25	Simultane Gleichungen, Hyperbeln	3
3 Nagy Gyula	15-25	Elliptische Funktionen	3
3 Stein László	15-35	Hyperbeln, Elliptische Funktionen	2
4 Zánó László	15-45	Kürze, Parabeln, Elliptische Funktionen	4
4 Zoltai Erich	16	Die elliptischen Funktionen, Die parabolischen Funktionen, Die elliptischen Funktionen	4
② Barna Kornél		Die elliptischen Funktionen, Die parabolischen Funktionen	4
② Dörmöck Ferenc		Funktionentheorie, Elliptische Funktionen	1
④ Jankó Ferenc		Elliptische Funktionen, Die elliptischen Funktionen	3
⑤ Gyula Viktor		Elliptische Funktionen, Die elliptischen Funktionen, $\eta = 1/x^3, \eta' = ?$	5
④ Kőrös László		Die elliptischen Funktionen, Die elliptischen Funktionen, $\eta = 1/x^3, \eta' = ?$	3
4 Kőrös Róbert		Kürze, Die elliptischen Funktionen, Die elliptischen Funktionen, $\eta = 1/x^3, \eta' = ?$	4

Jedes Protokoll bitte doppelt führen und unterschreiben!

424

A Magyar Diák karácsonyi prémiumai

Név	Örök	Állás
Dünstoch Ferenc	lett DM	Leutkosky
Gyurber Miklós	lett DM ötven	Gyurber Miklós
Hoffmann Mária	lett DM	Hoffmann Mária
Licsinsky János	eg DM	Licsinsky János
Zámbo Lajos	lett DM ötven	Zámbo Lajos
Kentini Lajos	lett DM ötven	Kentini Lajos
Kentini Antal	lett DM ötven	Kentini
Karácsonyi prémiumok össz (20) DM		
Bauschlott 1954. XII. 11. Kentini		

V.

Más táborokban lévő iskolák

*Ormai Ildikó, Gulden György, Koncz Lajos,
Oszlányi Éva*

1948. Az osterodei iskolaépület székelykapuja, előtte Szathmáry Károly gyermekeivel.

Adatgyűjtésünk utolsó évében jutott tudomásomra, hogy közvetlenül a háború vége után Németország más helységeiben illetve menekülttáboraiiban is alakultak magyar iskolák, amelyek középiskolai fokon tanítottak fiatalokat rövidebb-hosszabb ideig.

PIDING

A pidingi tábor a dél-németországi magyar menekülttáborok egyike volt. A táborban folyó tanításról és a tanárokról Láhner Béla is ír (lásd 444. és 576. o.) Itt történt, hogy 1946-ban összeállt öt érettségi korban lévő fiatal azzal a céllal, hogy érettségit szerezzenek maguknak. A történetet Buzáné Ormai Ildikó mondta el a 2006-ban, a Clevelandben megtartott iskola-találkozón.

Az öt diák felkérte a táborban azokat, akikről feltételezték, hogy hajlandók és képesek arra, hogy felkészítse őket az érettségi tantárgyakból. Az iskolaigazgató szerepét Zsdánszky László töltötte be, aki a történelmet és földrajzot is tanította (eredeti foglalkozását nem ismerjük). Osztályfőnök, és a magyar, német és latin nyelv- és irodalom, valamint a filozófia tanára Kovács Ferenc volt. Valószínű, hogy ő az a Kovács Ferenc, aki 1948-tól a Niederaudorf-Reisach-i iskolának lett igazgatója, tanárember. Rajtuk kívül még Takáts Géza (angol), Zeiner Pál (kémia és fizika) és Ft. Himesy Károly (hittan) nevét őrizte meg az emlékezet.

Az előkészítés és az érettségi vizsga a német és amerikai hatóságok engedélyével, a Vatikáni Misszió felügyelete alatt (dr. Rozsály Ferenc) és a Passau Magyar Iskola (Csejtei Béla) vezetésével zajlott le. Az öt érettségiző közül csak három nevet tudtunk identifikálni: Ormai Ildikó, Buza György és Halász László.

Menekült magyarok iskolája 1947-ben.

Ötvenkilenc évvel ezelőtt
Mélyen a bajor hegyek között,
A Salach partján, lent a völgyben
Magyar szó törte meg a csendet!
Hol barakkok hosszú sorából
Létesült a Piding-i tábor.
Hazánktól távol, menedékünk,
Otthonunk, létünk az lett nekünk!

Háborúnak, pusztító szele
Sodort ifjút, öreget erre!
Egymást segítve talpra álltunk
És „életiskolába” jártunk.
Egyetemi tanárok kara
Tanításunkat elvállalta:
A Passau-i iskola ága
Lett Piding nyolcadik osztálya.
Bevonult öt lelkes diákja,
Négyen voltak fiúk s egy lányka.

Érettségink elmaradt otthon,
Harcok tomboltak minden fronton.
De Isten küldött lehetőséget
Szellemünk új fejlődéséhez!

Közben elárulom boldogan,
Hogy a diákleány én voltam,
S egyik fiú: Gyuri –a férjem-
Mert tanulni jó – rábeszéltem!
Jött hozzá még két osztálytársunk
S Halász Laci, jó barátunk.

Érettségi vizsgáink nyomán
Három nyelven szól diplománk!
Kaput nyitott főiskolákba
Németföldön – Amerikában...

Diákkorunk a legszebb emlék,
Áldja az ég tanáraink lelkét!

Buzáné Ormai Ildikó
Bay Village, Ohio, 2006. aug. 30.

1947. augusztus 26. „... Az érettségi emlékére...”

26.

Toten segre életutakon a mi, brekket is mutatósítok
 1947. aug. 16. Piding, 16. aug. 16.

„Lasciatemi la Gloria morir povero.
 dichiarava Manzoni — is sonodi altra opi-
 nione: „Siate ricchi — nella felicità!”
 Piding, il 16. Agosto 1947 Jakán Gyese

Fyékird, Laci, lelkedet minél fogékonyabbbá
 tenini a igai süpőgek iránt, mint ahi erékkel
 meret; és erékben gyönyörködök, az gárdag: —
 lelked, saki lelkeben gárdag, az magan-magyan
 boldag!

Az érettségi emlékére:
 Piding, 1947. aug. 16. an Kovács Gyese

Egy kü firistek is!

Az élet olyan mint egy Koldosdankos. Nemcsak
 a sötétsegek, hanem a világ is meg kell benne
 lólni. Adja a jó Toten, hogy mint a mai napon
 is, mindig csak néj minchek lánsatok.

Piding, 1947. aug. 16. an Zenné Pál

POCKING

Pocking valószínűleg a legnagyobb volt a magyar menekülttáborok között. Kiderült, hogy egyik Passau/Waldwerke-i iskolatársunk, Gulden György, az első gimnáziumi osztályt Pockingban végezte és erről bizonyítványa van. A pockingi magyar tábort rövid idő múlva feloszlatták, talán 1946 augusztusában, és a magyar menekülteket különböző magyar táborokba telepítették szét. A Gulden család így került Passau/Waldwerkébe.

ROSENHEIM (a vagon-iskola)

A már többször idézett kastli jubileumi évkönyv (*Húsz éves a magyar gimnázium Kastlban 1958-1978.*) idevágó része így szól:

„A passau-i iskolával egy időben Rosenheimben is alakult egy magyar iskola. Ennek az előjátéka egy félreállított vagonban kezdődött. 1945 nyarán ott találkozott Fekete Géza ferences atya, Dr. Rozsály Ferenc piarista tanár és Róka Dezső minden nap a környéken lakó magyar családok gyermekeivel. A legfiatalabb 3 éves volt, a legidősebb 18 éves, kezdetben mind leány.

...Hogy ezek az órák vidámak és változatosak legyenek, ahhoz nagy mértékben hozzájárult Róka tanár úr felesége, aki mint operaénekesnő és zenetanárnő magával ragadó lelkesedéssel énekelt és táncolt a kicsikkel és nagyokkal. A vagon-iskola játékos tanítása és tanulása értékes előjáték, de csak előjáték volt...”

A vagon-iskola létezése később bizonyítást nyert (lásd a Niederaudorf-Reisach fejezet Bevezetőjét, 134. o.). Ravasz Dezső niederaudorfi igazgató fia, ifj. Ravasz Dezső („Dezsőke”), 1992-ben fiával, Ravasz Istvánnal ellátogatott Rosenheimbe és fényképeket készített a vasútállomásról. A fényképeket 15 évvel később Ravasz István eljuttatta Hegedűs Nórának. Az egyik képen egy üres sín pár látható, amit az édesapa, ifj. Ravasz Dezső, nyilván azért fényképezett le, mert kedves emlékei fűzték ehhez az üres állomásrészhez. Fiának úgy magyarázta, hogy itt állt a vagon, amiben (valószínűleg már 1945 őszén) megindult a tanítás és ahová ő is járt, mint tanuló. Feltételezzük, hogy 1945-46 telén már elhagyták a fűthetetlen vagoniskolát és melegebb környezetben folytatták a tanítást.

A Rosenheimtől kb. 20 km-re fekvő Niederaudorfban 1947. január elején kezdte meg működését a Magyar Leánygimnázium és Kollégium.

1992. Ifj. Ravasz Dezső a rosenheimi pályaudvaron

Nyitva marad a kérdés, hogy kezdetben Rosenheimben, 1945-46-ban, volt-e egy Róka Dezső nevű tanár, vagy pedig a kastli évkönyv pontatlan és névtelen szerzője összekeverte a neveket és Ravasz Dezső helyett Róka Dezsőt írt (ravasz – róka). Ravasz Dezső csak 1946 januárjában szabadult az amerikai fogságból, tehát nem sokkal ezután már csatlakozhatott a Rosenheimben működő tanulócsoporthoz. Ugyancsak az évkönyvből megtudjuk, hogy „Róka tanár úr” 1946 őszén meghalt. Ravasz tanár úr pedig Niederaudorfban lett igazgató. Innen tért vissza Magyarországra 1948 elején. Két különböző sors.

A rosenheimi vagon-iskola egyike volt azoknak az iskoláknak, amelyek pár hónappal a II. világháború vége után már megtették az első lépéseket, és tanáraik hivatástudatától vezetve elkezdtek a menekült magyar fiatalok tanítását és nevelését.

OSTERODE

A magyar hadsereget és civil menekülteket nem csak Dél-Németországban rekesztette meg a közelgő német összeomlás. Menekültek jutottak Németország más, északabbra eső területeire is, különösen azok, akiket még 1944 utolsó két hónapjában irányítottak Németországba és még volt idejük elérni célpontjukat. Ilyenek voltak pl. a kolozsvári és komáromi helyőrségi kórház vonatai, felszerelésükkel, személyzetükkel és azok családjaival, és sebesült magyar katonákkal. A megszállás után az angolok gyűjtőtáborokban helyezték el a menekülteket. Az osterodei menekülttábor angol neve Bournemouth Camp volt, ahol 1.000-1.200 magyart helyeztek el. Sok iskoláskorú gyerek gyűlt itt össze. Volt egy-két pedagógus katonatiszt, akik óvodát, elemi iskolát szerveztek, és az I-IV osztályig, majd az V-VIII. osztályig terjedő középfokozatot hoztak létre. Mivel kevés volt a pedagógus, bevontak orvosokat, nővéreket, papokat is.

Gerébnyé Nemes Stefánia a következő nevekre emlékszik:

tanárok: Pathó László és Pathó Gyula (Komárom), Rákos Rajmond ferences pap,

dr. Gancsov Péter orvos és dr. Fazekas György orvos

diákok: Barta Judith, Lajtai László, Medve Erzsébet, Nemes József, Nemes Stefánia, Nemes Ildikó, Okorichányi Zsóka, Pathó Gizella és Pathó László, Szegfű Piroska, Veress Dalma

Az 1945/46-os években sokan visszamentek Magyarországra. A menekülttáborokat az angol zónában összevonták, így új menekült magyarok kerültek a táborba Holzmunden és Lübeck városából. Új tanári, oktatói személyekkel gazdagodott az iskola, ekkor hívták meg igazgatónak dr. Oszlányi Róbertet. Komoly szervezéssel, beíratkozással kezdődött az 1946/47-es tanév. Oszlányi Róbert igazgató és tanár a magyart, németet, franciát és történelmet tanította, míg felesége, Oszlányiné Mátéfy Jolán tanítónő az első és második elemi, és középiskolai rajzot tanított. Pohola (Wiktorin) Margit a harmadik és negyedik elemi osztályt tanította. Szathmáry Károly a fiúknak tanított egészségtant, testnevelést, és cserkészoktató is volt. Szathmáry Lenke a lányoknak tanított egészségtant, testnevelést, és a népi tánc- és a cserkészoktatója volt. Martinovitch Gusztáv mérnök matematikát, fizikát, kémiát tanított. Tanítottak még: Kis Nelli, Pathó Ida (óvoda), Kőaljay József atya, Pesti József atya, Rimanóczy M., Rozs Józsefné Fekete Éva. Két orvos: dr. Gancsov Péter és dr. Fazekas György egészítette ki a tanári kart.

Az 1946/47-es tanévben a fent már felsoroltakon kívül az emlékezetben fennmaradt diákok neve: Ábrahám Judit, Bónis Éva, Breicha Éva, Breicha Hötyi, Breicha Lia, Ferenczy Gitta, Friedrich István, Gallay Aranka, Halász Tibor, Huszár Ágnes, Korpás Márta, Kőfaragó Levente, Martinovitch Géza, Megay László, Oszlányi Antal, Oszlányi Éva, Róka László, Sallai ?, Szász Judit, Szathmáry Emőke, Szathmáry Tünde, Szojka Ferenc, Tibold Éva, Tibold Judith, Unterdorber Ferenc, Varga Károly, Wilhelms Márta, Zahoray László.

A Függelékben látható a 20. számú Dobó István cserkészcsapat tagjainak névsora. Tartalmaz olyan neveket, amelyeket a fenti felsorolások nem említenek meg. Mivel feltételezzük, hogy ezek a cserkészek egyúttal az iskola tanulói is voltak, itt soroljuk fel nevüket: Berlányi Mária, Borbély Ilona, Borosdy Barna, Borosdy Bánk, Hodányi Pál, Matejcek István, Megay Béla, Nagy László, Rimanóczy András, Schratz Ferenc, Szedlák Rudolf, Tunyogi Csapó Gyöngyvér, Vendel Ferenc, Vendel Miklós.

1948. Oszlányi (Stróbentz) Róbert, az osterodei iskola igazgatója és tanára 1947-1951.

1949. Oszlányiné Mátéfy Jolán, elemi iskolai tanítónő

1950. Nemes Stefánia (Geréby Jánosné) és Nemes Ildikó (Temesváry Gerőné) az iskolaépület előtt.

1950. Pesti József SSJ, hittantanár, osterodei iskolások körében

1950 március. Iskolai táncbemutató

1950. május. Iskolai tánc- és énekbemutató.
Középen Huszár Ágnes, a kisebbek: Oszlányi Éva,
Huszár Beáta, Breicha testvérek, Tunyogi testvérek

1950. Elemi iskolások csoportja, baloldalon Rozs Józsefné (Fekete Éva)
tanítónő, ölében kisfiával.

Függelék

Dokumentumok, emlékek

4)
Nichtzutreffendes
ist zu streichen.

by hole no 2
C.W. Soles, C.O. II
Controller 90.DPACCS

15

Appendix "A"

PREPARATORY COMMISSION FOR THE INTERNATIONAL REFUGEE ORGANISATION

CERTIFICATE OF PROFESSIONAL STATUS
Bescheinigung über berufliche Fähigkeiten

This is to certify that
Es wird hiermit bescheinigt, daß

Mr. OSELY, RYI Robert

born in Wien/German on 30.5 of the Year 1911
geboren in am im Jahre

has been found to be Qualified Professor (Academic-languages) after examination of his
professional qualifications by the Special Qualifications Board in the

British Zone of Germany

nach Überprüfung seiner beruflichen Fähigkeiten durch die Sonderprüfungsbehörde in der _____ Zone
von _____ als ein befähigter _____ anerkannt worden ist.

and has graduated in accordance with the regulations of University in Budapest
und gemäß den Vorschriften von _____

on 1-1-1940
promoviert hat.

Supplementary Qualifications
Weitere Fähigkeiten
(vom Befragenden Offizier auszufüllen):

Signed P. Worsley H. H. Worsley Signed J. H. Worsley
(Nationality) (Nationality) (Nationality)
(Interviewing Officer) (Interviewing Officer) (Interviewing Officer)
at Goettingen on 17.4.48 at Goettingen on 17-4-48
Gezeichnet Worsley H. H. Worsley Gezeichnet
(Nationalität) (Nationalität) (Nationalität)
(Befragender Offizier) (Befragender Offizier) (Befragender Offizier)
in _____ am _____ in _____ am _____

The foregoing representation, based on investigations by
competent persons, is correct to the best knowledge and
belief of the undersigned.

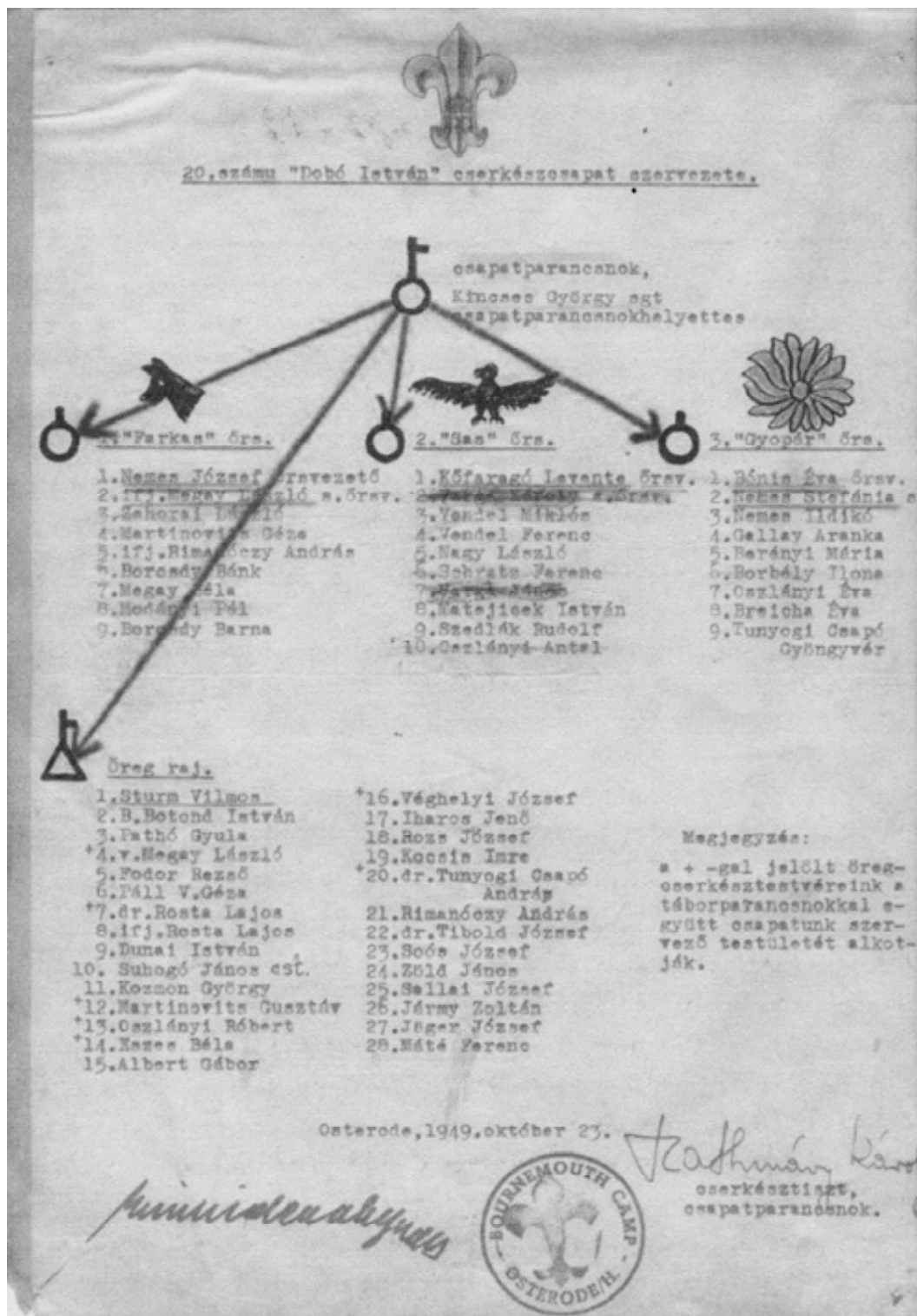
Die obigen Angaben, die auf Nachprüfungen von ausländischer
Stelle basieren, sind nach bestem Wissen und Gewissen der
Unterszeichneten gemacht worden.

Signed _____ Signed _____
Gezeichnet _____ Gezeichnet _____
Head, Division of P.C.I.R.O. Chief P.C.I.R.O.
Leiter der P.C.I.R.O., Abteilung Chef des P.C.I.R.O.

Zone _____ Zone _____
Zone _____ Zone _____

FOR CIRCULATION 3-48

VI.

VISSZAPILLANTÁS

Tanáraink, nevelőink

„Áldja meg az Isten mindnyájukat!”

Györey Géza

ADELSBERGER MÁRIA, angol és latin tanárnő az Alpenhofban (Niederaudorf), 1947.

Drávetzky Mártától:

Legjobb tudásom szerint a nagyvárad Szent László fiú gimnáziumban főleg latint és görögöt tanított. Nagy szigorral, de kitűnő humorral tanított nekünk latint és angolt. Neki köszönhetem, hogy az angol nyelvben olyan jó alapot vert fejembe, amire később könnyen tudtam építeni. A latinban tőle tanultam a „Hanibal ante portas” Hanibal azelőtt portás volt, és hasonló más „félre fordításokat”. 1948 elején kaptam tőle egy levelezőlapot mielőtt ő is hazament, amiben arra biztat, nehogy abbahagyjam a tanulást, mert ezen a téren rám még sok feladat vár. Sajnos, a sors másképpen rendelkezett.

Petres Judithtől:

Mária néniről csak annyit tudok, hogy szigorú volt és féltünk tőle. Egyszer mintha valaki azt mondta volna, hogy hazament, de az is rémlik, mintha valaki azt suttogetta volna, apáca lett. A két hír üti egymást, hiszen ebben az időben oszlatták fel Magyarországon az apácázárdákat, tehát aligha vonulhatott volna be egy zárdába, hacsak nem Németországban maradt és ott talált egy zárdát. Az is lehet, csak a látszólagos szigorúsága miatt találta ki valaki, hogy apáca lett.

ALMÁSSY BÉLA, matematika tanár, cserkészparancsnok a reisachi kolostorban, 1949 - 1950 iskolaévben. Húsvétkor elhagyta az intézetet, feleségével kivándorolt az Egyesült Államokba.

AMBRUS SZANISZLÓ, székely, római katolikus pap, 1909. május 6-án született Csíkszentmártonban. Az V. elemi után a Csíkszeredai Gimnáziumban tanult és érettségizett. 1929-34-ig a gyulafehérvári Teológiai Főiskolára járt. 1934. június 29-én szentelték pappá. 1934-38 között polgár iskolai és gimnáziumi hittanár volt Gyergyóditron, Szárhegyen és Petrozsényben. Ezután 1944-ig plébánosként szolgált Oroszhegyiben. 1944 szeptemberében behívták tábori lelkésznek a székely hadtesthez. 1945 májusában hadifogságba esett. 1948 májusáig volt Oroszországban. Egy jóságos félreértés következtében felrakták egy olyan hazaszállító vonatra, amelyen német hadifoglyokat küldtek haza. Ennek a vonatnak célállomása Passau volt. Oda érkezett meg ő is 1949-ben.

Majdnem azonnal a Passau Magyar Iskolához került, ahol Csejtei Béla kivándorlása után, 1949. szeptember 1-vel átvette a Passau/Waldwerke-i gimnázium és elemi iskola vezetését, mint igazgató. Katolikus hittanon kívül mást nem tanított, de ő lett az iskola lelke.

Ő szervezte meg az iskola költözését Lindenbergbe (1951), majd onnan Bauschlottba (1954). Az 1956 őszén és 1957 elején odakerülő új diákok száma olyan nagy volt, hogy új helyre volt szükség. 1957-ben a felső három osztály egy pár hónapos müncheni megállóval átköltözött Burg Kastlba. A Bauschlottban maradt alsó hat osztályt még Ambrus Szaniszló vezette egészen 1959-ig, amikor ez a részleg is át tudott költözni és a bauschlotti iskola megszűnt. Ambrus Szaniszló további szolgálatára az „új” iskola (és az akkori Iskolabizottság) nem tartott igényt.

Ezzel megszakadt annak az embernek a tevékenysége a magyar iskola, a magyar gyerekek érdekében, aki nagy valószínűséggel a legtöbbet tette értük. Végtelen odaadással, tele idealizmussal és nagy szeretettel végezte dolgát. Mindenkihez volt egy jó szava, ha kellett vigasztalt, ha kellett segített, amennyire ezt igen szűkös anyagi helyzete megengedte.

Régi diákjai számára teljesen érthetetlen „kiválása” után két évig Münchenben, majd Frankfurtban tevékenykedett a katolikus magyar diaszpóra lelkipásztoraként, egészen nyugdíjazásáig.

1994-ben halt meg. R.I. P. (*Raab Ferenc és Liscsinszky István*)

ANNABRING MARGIT, született Baradlai, 1913. április 24. – Bauschlottban volt rövid ideig (1955).

BARABÁS NORBERT, az Ambrus Szaniszló/Livia néni-féle kimutatásban mint passauai tanár szerepel. Nevét idáig (2005) még senki nem említette.

BÁRÁNY MÁRIA, prefekta az Alpenhofban és a kolostorban, 1948-1949. (Niederaudorf) *Ábrahám Judit*től, Mária néni nála maradt feljegyzéséből és képekről:

1923-ban született Erdélyben. Nagyváradon élt, ahol 1942-ben érettségizett. 1942-1944 között egyetemre járt, pedagógiai szakra. Záróvizsgája alapján tanítónői fokozatot nyert, fő tantárgyai latin és francia. Nyelvismeretei: magyar, román, francia és német.

Életének nagy élménye lehetett 1940. szeptember 6-a, egy pénteki nap, amikor magyar ruhában, csokorral a kezében fogadta osztálytársaival együtt a Nagyváradra bevonuló magyar hadsereget.

Édesanyjával, Bárány Istvánnéval Németországba menekült az orosz hadsereg elől.

1946-1948 között több németországi magyar menekülttáborban tanított, Pidingben, Dachauban, Taglacinban, majd 1948 februárjától 1949 júniusáig Niederaudorfban prefekta szerepet töltött be. Az alsósoknak magyart is tanított. Az iskolában 1948-49-ben édesanyja vállalta a szakács szerepét.

Mária néni akkor csak 25 éves volt. A nagy feladatot, 45 fiatal lány gondozását, bátran vállalta, szeretettel és lelkiismeretesen. Anyánk volt anyánk helyett.

1949 novemberében édesanyjával kivándorolt az Egyesült Államokba. Los Angelesben élt. Irodában dolgozott. Utolsó éveiben nagyvárad barátok gondozták. 2007. január 15-én meghalt.

Volt diákjai így emlékeznek meg róla:

Mária néni, mint ahogy mindnyájan szeretünk visszagondolni reá, abba a magyar menekült csoportba tartozott, amelyik 1946 tavaszán, Pocking táborból Plattlingba, Dachaub majd Pidingbe vándorolt. Mária néni Kovács Ferenc diri feleségének, Erzsébet néninek volt az egyetemen osztálytársa és édesanyjával együtt a Kovács családdal ment ki Németországba. A dachau táborban, (azokban a barakkokban, ahol a német őrök laktak), ugyanabban a barakkban, amely egy nagy terem volt, négy ágyra tőlünk aludtak. A három tanár, Kovácsék és Bárány Mária mindjárt iskolát állított fel a gyermekeknek, engemet is

belevéve. Vagy nyolc hónap múlva Pidingben ugyanez történt. E három hűséges tanár mindent megtett, hogy egy barakkot berendezzen iskolának. Itt már öt tanár tanított, úgy 50 diákot. Kovács volt az igazgató. Kovács tanár, a latin mestere nagyon szigorúan vette a tantárgyat. Így hát jó pár délutánt töltöttem Mária nénivel a latin nyelvtan kacifántos igeragozásaival és szabályaival. Mária néni kedves mosollyal hallgatta nyögdélsémet. Ez körülbelül 1946-ban volt, mielőtt Niederbe ment. Niederbe magánvizsgákra jártam, majd 1950-51-ben bennlakó voltam. Mária nénivel kb. 5 évvel ezelőtt beszéltem telefonon, most karácsony előtt gondoltam rá, hogy felhívom, de elmulasztottam. Milyen kár! Isten nyugosztalja ezt a szelíd, jólelkű tanárnőt! *(Láhner Béla)*

Mária néninek is komolyabb és mélyebb szerepe volt, mint amit a látszat megengedett. Diri neki is hálás lehetett (volna) a háttérben való működéséért, amivel egyensúlyban tartotta a különböző egyéniségek súrlódását. Meleg szeretetét irántunk főleg akkor tapasztaltam, amikor egyszer nagyon magas lázzal a betegszobába kerültem és ő egész éjjel ült az ágyam szélén és cserélgette a hideg borogatást a homlokomon. *(Pettendy Kati)*

Barány Máriát nemcsak Németországban, de itt Los Angelesben is évekig ismertem. Családom neki köszönheti, hogy Connecticutból Californiába költözhattünk. Segített az első nehéz időkben.

Először Mária, édesanyjával együtt, háztartásban dolgozott gazdag amerikai családoknál Beverly Hillsben. Szüleimnek is ilyen munkát ajánlott. Talán egy év után, a Swet & Crawford Insurance Companynál kapott állást. Ott szerzett Édesanyámnak is állást, együtt dolgoztak, amíg Édesanyám nyugdíjba ment a hatvanas évek elején.

Szelíd, intelligens, de nagyon szerény lélek volt. Két érték sugározta be egész életét: a haza szeretete és a katolikus vallásban gyökerezett hite. Nyugodjon békében a Jó Isten örök világosságában és szeretetei körében. *(Szabó Dóra)*

BERÉNYI LÁSZLÓ okl. mérnök, született 1901. március 29-én, Pécsen. Római katolikus, házass. 1919-ben Pécsen érettségizett. 1922-26-ban a József Nádor Politechnikum szénbányászati szakán szerzett diplomát, mint bányamérnök. 1932-1939-ig a Politechnikum asszisztense volt. 1939-45-ig a MAORT olajfűrészeinél mérnök. 1955-ben került Bauschlottba. Matematikát tanított az alsóbb osztályokban.

CSEJTEY CSEFÁN BÉLA született Baján, 1907. aug. 11-én, meghalt Clevelandben, 1991. aug. 16-án. 1930-ban, Esztergomban nyert tanítói oklevelet. 1941-44-ig polgári iskolai tanár Dunaszerdahelyen. Népművelődési előadó és leventeparancsnok. 1945. januárban Nyugatra menekült tanártársaival.

Életútja kezdeteiről így ír egy 1966-ban kelt levelében: „*Régi bencés diák vagyok. Esztergomban végeztem és érettségiztem dr. Mattyasovszky Kasszián atya, cserkészparancsnok igazgatósága alatt. Egyik [tagja] voltam az 1917-ben megalapított első magyar vízcserkész csapatnak, a 14-es Mollbknak (sic!). Gimnáziumi tanulmányaimat 1926-ban fejeztem be. Dr. Balogh Albin ... később tankerületi királyi Főigazgatóm is lett, mikor Csallóközben a gimnáziumban tanítottam, majd Tatán, majd ismét Dunaszerdahelyen. Kasszián atyának a könyveiből sokat én rendeztem sajtó alá, hasonlóképpen Molnár Ervin bencés tanárnak a latin könyvét is, aki egyébként anyai nagybátyám volt. Serédi Jusztinián, későbbi bíboros volt a történelem tanárom és így tovább. Később a Pázmányon dr. Tóth Tihamér volt a rektorom, majd dr. Sík Sándor. Azután az 1930-as évek nehézségei után az ország több táján tanítottam mint latin- és magyar szakos. 1945 januárjában Dunaszerdahelyről, a Csallóköz szívéből menekülni voltunk kénytelenek feleségemmel és 4 gyermekünkkel (...) Bécsen át Németországba, ott is több felé, mert*

ez a boldogtalan Rooseveltt mindig újabb területeket adott szovjet kézre. Végül elkeseredésünkben haza akartunk menni és így kerültünk Passaubá”.

1945 októberében Passauban a waldwerkei tábor lakója lett. Meglévő iskolai papírjaival a német iskolabizottságnál engedélyt kap iskolát alapítani 1946 őszén, mint igazgató. Először felesége segítségével a táborlakó gyerekeknek ad elemi, polgári majd gimnáziumi oktatást. Később menekült tanerőkkel felépíti a gimnáziumot, és internátust létesít. A volt magyar tanrend szerint folyik az oktatás a már Németország minden vidékéről összegyűlő fiú és lány diákok részére. Vizsgák német ellenőr előtt két nyelven mennek és az érettségi és más bizonyítványokat hiteles jogi formában kapják a diákok. Kieszközi a Vatikáni Iroda segítségét, amivel a diákok élelmezését és a tanításhoz szükséges segédeszközök beszerzését nagyban elősegíti.

Megszervezi és parancsnoka a Teleki Pál Cserkész Munkaközösség (a Külföldi Cserkészszövetség elődje) egyik első csapatának az iskola keretein belül (1947). Waldwerkéből kivándorlása előtt a Schulspeisung-al és a lányinternátus lakóival kapcsolatos rendellenességekkel gyanúsították, amiért keserűen, egy fekete felhővel a feje fölött távozott. 1950-ben Amerikába, Woodbridge, New Hampshire-be érkezett családjával, majd 1952-ben Youngstownba, onnan Clevelandba költözött. Képzőművészetet tanít Youngstown, Ohio-ban, majd a clevelandi Cuyahoga Community College-ban folytatja tanári hivatását 1976-ig.

1966-ban Fr. Kővári jezsuita atyával vezetik a katolikus rádiófélórát Clevelandban.

1977-ben, 70-ik születése napján, Cleveland-környéki volt waldwerkei diákjai összejöttek és megünnepelték szeretett tanárukat és igazgatójukat. (*Szapannos István*)

„Csejtey igazgató urat később, az iskolában töltött éveim alatt mindig csak a legnagyobb tisztelettel és szeretettel hallottam emlegetni”. (*Koncz Lajos*)

Csejtey Béla 1987. július 15-i leveléből:

„Majd, hogy a vándorbotot felvéve gyermekeinkkel Amerikába kerültünk, minden törekvésem az volt, hogy diákokkal foglalkozhassam újra. Gyári munka mellett, ösztöndíj segítségével, az egyetemen Youngstown, Ohio-ban a művészet tanításához a bizonyítványt megszereztem s otthoni végzettségemet beszámítva a Masters Degree-t is megkaptam. Így újra tanítottam amerikai diákokat s 1976-ban, mint a Community College Art professzora mentem nyugdíjba Clevelandben. Tanítási éveim alatt amerikai diákjaim érezték, hogy elsősorban magyar vagyok és a művészet tanításában bemutattam szép hazánk értékeit személyekben és műveikben. Ezt tettem újságcikkeimben és több éven át magyar rádióelőadásaimban is.”

CSEJTEY ERZSÉBET, Bözsi néni (matematika-kémia szakos), aki kezdetben az urával együtt tanított, később az iskola adminisztrációját végezte kivándorlásukig. Csejtey igazgató urat évekkel túlélte és most halt meg, 2005. március végén. (*Gulden György*)

CSIA KÁLMÁN, református lelkész, a niederaudorfi iskola egyik alapító tagja. Beszolgáló hitoktató, az Alpenhofban, 1947.

1911. június 26-án Magyarországon, Etéden született, ahol édesapja református lelkész volt. A kolozsvári református teológián végzett. 1939-1944 között több helyen szolgált mint segédlelkész, Erdély különböző falvaiban, városaiban: Brassóban, Mezőszengyelen, Magyaracskáson, Székelyszentistvánon. 1940-ben Nagy Zsuzsával házasságot kötött. 1944-ben elhagyták Erdélyt. Az ő szavaival: „Ekkor kezdődött bujdosásunk.”

Rövid ideig Dombóváron és Péren szolgált. 1945. március 23-án indultak Ausztria irányába fiukkal, az ifjú Kálmánnal. Akkor a háború még javában dült, mindig 10-15 kilométerre voltak az orosz front előtt. 1945 novemberéig Németországban, Geisenhausban szolgált a menekült magyar csoportokat, majd átment a pesti tűzoltók táborába Panzing-Eggenfeldenen. Onnan többször megtette gyalog az 50 kilométeres utat Landshutba, ahol istentiszteletet tartott a magyar táborban lakóknak. 1946 augusztusában Nt. Nagy Sándor áthelyezte Münchenbe. A Simmern Schule-ban laktak. Ezekben az időkben sokat tett a menekültekért. Alapító tagja volt a niederi iskolának, kapcsolatot tartott a megszálló hatóságokkal, akiktől segínyt szerzett a magyar menekülteknek. Ott szolgált 1949 szeptemberéig. Kivándoroltak az Egyesült Államokba, a michigani Kalamazooon telepedtek le. 1952-1957-ig Milwaukee, Wisconsinban, majd 1957-1961-ig East Chicagóban volt lelkésze a magyar református egyháznak. 1961-1976-ig a Bethlen Otthonban szolgált. Jelenleg 96 évesen Kálmán fia gondozásában él Kalamazooon. (Az adatokat ifj. Csia Kálmántól kapta az ugyancsak Kalamazooon élő *Láhner Béla*).

CSIKESZ BÉLA, magyar és történelem tanár a reisachi kolostorban, 1948 tavaszán.

1917-ben születtem egy palócországi kis faluban, ami most Szlovákiához tartozik.

1936-ban Szegeden a tanítóképző intézetben tanítói és 1940-ben a polgári iskolai tanárképző-főiskolán tanári oklevelet szereztem. 1940. szeptemberében megkaptam kinevezésemet a tótkomlói polgári fiú- és leányiskolához.

1940 decemberében katonai behívót kaptam, kötelező katonai szolgálatra. 1943 tavaszán a nagyváradi 25. ezred kötelékében frontszolgálatra kaptam parancsot. Egy évi frontszolgálat után leszereltek, de néhány hónap után ismét behívtak a Sopronban létesített 86. ezred kiképző tisztjeként, és az ezredet Németországba vezényelték.

1945-ben az amerikai csapatok bejövetele után a század két részre oszlott. Voltak, akik rövidesen hazamentek, de többen olyanok, akik nem siettek. Az egységemnél én voltam egyedül, akinek ott volt a felesége is. Fürthben házasodtam meg.

A civil menekült életet a feleségemmel, Margóval együtt Regensburgban kezdtük, ahonnan egy jó barát segítségével egy bajorországi kis faluba, Börwangba kerültünk. Egy gazdag farmer házában laktunk, amiért én a földeken segitettem. Itt született meg az első fiunk, Imre. 1949 tavaszán kerültem a niederaudorfi iskolához, ahol csak néhány hónapot töltöttem. Így aztán érthető, hogy a volt diákjaimra nem nagyon emlékszem. Az igazgatóm, Kovács Feri azonban sokáig emlékezetes maradt számomra kitűnő felkészültsége és őszinte barátsága miatt.

1949 őszén kerültem ki Amerikába, ahol az első állásom egy kis vidéki város katolikus tempomához szólított mint orgonista. A nagyon csekély fizetés miatt szerencsére baráti segítséggel találtam egy másik állást. A szomszéd városkában levő Illinois Farm Supply Co. csirkefarmjának a vezetését vállaltam. Ez elég jól fizetett állás volt, de nem tartott sokáig. Itt született második fiam, Attila. Így aztán megint útrakeltünk, egy baráti meghívásnak téve eleget. Bridgeport, Connecticut lett a következő állomásunk. Itt egy ezüstgyárban sikerült elhelyezkednem, ahol anyagilag kezdtünk megerősödni, mert a feleségem is kapott elég jó állást. Még két gyermekünk született, egy fiú és egy leány, Béla és Ildikó.

1955-ben a kaliforniai Monterey félszigetén működő Army Language School ajánlott fel számomra egy tanári állást a magyar szakosztályon, amit örömmel elfogadtam és kb. 22 évi szolgálat után innen mentem nyugdíjba. Feleségem 1986-ban és egyetlen lányom 1992-ben halt meg. Nyugdíjazásom óta itt is élek Montereyben. (2006. XI. 14.)

Volt niederaudorfi diákja, *Szabó Dóra* emlékezik róla:

Érdekes módon Csikesz Béla, családjával együtt, évek után Észak-Kaliforniába került, ahol az amerikai hadsereg nyelviskolájában, az Army Language Schoolban (jelenleg Defense Language Institute of Monterey) magyart tanított. Többször volt aztán nálunk a diákjaival együtt vacsorán, hogy gyakorolhassák a magyar nyelvet és részesülhessenek az igazi magyar konyha élvezeteiben is. Azóta egy ideig elvesztettük vele a kapcsolatot, de menyee, Susan a University of California at Irvine-ben volt a „honors program” egyik vezetője és mivel fiunk, Róbert László és leányunk, Veronika Etelka mindketten onnan kapták diplomájukat, rajta keresztül újra megtaláltuk Béla bácsit. Azóta szorgalmasan levelezünk, sőt többször meglátogatjuk őt, ha Észak Kalifornián keresztül vezet útunk. Ilyenkor nagyon élvezzük elbeszéléseit. Érdekes, kalandos élete volt. Valóban regényt írhatna.

OTTO DANIEL dr. német és angol tanár a reisachi kolostorban, 1948-1950.

Azután, hogy Nagy Ernő hittan tanár, aki angolt is tanított, elhagyta az intézetet, dr. Daniel jött a helyébe. Keveset tudunk róla. Idősebb ember volt, jóképű, inkább angolnak nézett ki, mint németnek. Valószínű akkor már nyugdíjas volt és szívesen vállalta az angol és német órákat. Az iskolától nem messze lakott feleségével.

Soha nem felejttem el, egyik olvasmányunk Charles Dickens Karácsonyi története volt. Olyan szavakkal kellett megbírkóznunk, mint „tightfisted” és „covetous”, amelyeket életemben aligha használtam. Ugyanakkor New Yorkba érkezésünkkel nem értettek meg, amikor fagylaltot kértem. Nyelvtanban olyan mondatokat kellett szerkeszteni, mint például „When I shall have arrived in London, I shall buy an overcoat.” Ez volt akkoriban a nyelvtanítás módszere. Jó agytorna volt, amikor az angol szöveget németre kellett fordítani. A német óráit élveztem, még most is emlékszem Hölderlin Hyperion Bellarminhez írt leveleire, amelyek felébresztették bennem az érdeklődést a régi görög világra, Korinthusra. Elképzelhető, ő tanította az angolt és németet az 1950-1951 iskolaévben is. (*Hegedűs Nóra*)

Oberaudorfban laktunk. Rendszeresen jártam másfél éven keresztül dr. Danielhez angol órára. Emlékszem, hogy Gulliver utazásait kellett fordítanom. A könyvem talán még mindig megvan. Szüleimmel többször együtt voltunk velük társaságban. Játszottunk egy játékot, kalapnak hívtuk, amit a Daniel házaspár mutatott meg nekünk. Jókat szórakoztunk. Azután, hogy kivándoroltunk, tartottuk velük a kapcsolatot. 94 éves korában még mindig biciklivel járta be a környéket. Nagyon szerettük őket. (Telefonon *Szabó Dórától*, 2007.)

FÁBER OSZKÁR, dr. az Ambrus/Livia néni-féle listán mint passauai tanár szerepel. Idáig (2005) még senki sem említette a nevét.

P. FEKETE GÉZA BERTALAN, OFM, ferences szerzetes, a niederaudorfi iskola egyik alapítója, gondozója, bejáró tanára az Alpenhofban és a reisachi kolostorban, 1947-1951.

1913. február 28-án született Kisvárdán. Itt végezte elemi és reál gimnáziumi tanulmányait 1918-1930 között. Érettségi után belépett a ferences rendbe (1931). Filozófiát tanult Pápán (1931-1933) és teológiát Szombathelyen (1933-1936). Grósz József megyéspüspök szentelte pappá (1936).

Mint pap először Veszprémben sajtóapostolkodással foglalkozott, majd Zalaegerszegeen lett Mindszenty József apát titkára és szerkesztő 1944-ig. Közben katonai szolgálatot is teljesített helyben, valamint a muraközi kirendeltségben és Erdélyben.

A háború alatt tábori lelkészként szolgált az orosz fronton, ahol megsebesült és különböző helyeken Oroszországban, majd Debrecenben és Szombathelyen volt hadikórházban. A háború végén kórházvonattal került ki Németországba, és amerikai

hadifogságba esett. Szabadulása után Bad Aiblingban telepedett le, 1945 őszén. Részt vett a magyar menekültek lelkigondozásában és különböző magyar szervezetek munkájában: a gyermekek hitoktatásában a rosenheimi vasútállomás egyik teherkocsiján, Niederaudorfban és Reisachban, aztán a Vöröskereszt-központ megszervezésében egy müncheni romházban, lelkészi központ létesítésében Landshutban, magyar kórház megszervezésében Bad Aiblingban, a katolikus Magyar Caritas Szolgálat gyógyszer-akciójának megszervezésében. P. Dömötör Edével megjelentetik a Szent István Népe című újságot, aminek 3 száma jelent csak meg. P. Gácsérral együtt tiltakozik a magyaroknak a francia Idegen Légióba való besorozása ellen.

1956. után több száz menekült magyar egyetemistát gondoz Baden-Württemberg tartományban, ahol 1959-ig részt vesz a magyar menekültek lelkipásztori szolgálatában. Aztán megbetegedett és 1960-ban a dillingeni ferencesnővérek házi lelkésze lett Holzkirchen mellett, Erlkamban, München közelében. Itt halt meg 2006. április 13-án. Szombathelyen, a ferences templom altemplomában temették el. (Miklósházy Attila S.J. püspök – Életünk 2006. július-augusztus, 11. old.)

Lábner Béla volt diákja így emlékezik rá: Fekete Páter... minden tantárgyat fejből tanított. Zseniális esze volt. Kevés kérdés volt, amire nem tudott választ adni. Münchenből jött le vonaton Niederaudorfba kétszer-háromszor hetente, reggel. Megérkezésére órát lehetett állítani. Gyors tempóban járt, ha ment valahova, bár egyik lábát húzta. Asztalnál ülve láttuk a kezét. Körmei majdnem nőiesen hosszúak voltak. Fiatalabb diákok többször vicces megjegyzéseket tettek körmeiről. A jó páter csak enyhén mosolygott. Egyik este a háborúról volt szó, a német veszteségekről Sztalingrád után. A páter megszólalt: „Én is ott voltam”. Az összeomlás után ő is gyalogolt a megmaradt magyar hadsereggel hazafelé mínusz 30 fok hidegben. Borzalmasan fáradt volt mindenki, de ő biztatott, nehogy leüljenek egyedül, mert megfagynak. Útközben egyszerre olyan fáradt lett, hogy belevetette magát az árokba, mindent feladva. Borzalmas bűz ébresztette fel. Egy álló teherautó kipufogó csövéből jött. Amikor felállt és újra járni kezdett, meg volt győződve, hogy Isten azért ébresztette fel, mert még célja van vele az életben. Ezzel a buzdítással gyalogolt ki Oroszországból. Két keze és egyik lába elfagyott, hosszú körmei azért voltak, mert érzés a kezén csak a körömágyakban volt. Neki egy ceruzát felvenni és írni komoly problémát okozott. Én református vallású vagyok, de Fekete Páter karaktere, emberszeretete és tanítása egész életemet befolyásolta.

FEKETÉNÉ KORÉNY LIVIA CLARISSZA LUKRETIA, „Livia néni”. Író és költő, szerkesztő, tanár. – 1909. május 8-án született Karcagon. Ott járt elemibe és gimnáziumba (1914-1926). A debreceni Gr. Tisza István Tudományegyetemen szerzett tanári diplomát magyar és német nyelv- és irodalomból 1934-ben. A Karl Franzens Egyetemen Grácban és Lipcsében is folytatott német filológiai tanulmányokat (filozófusi diploma). 1930-32-ben gimnáziumi tanárnő volt Miskolcon. Első verseskötete, *Az élet szekerén* (1940), az Országos Gárdonyi Társaság kiadásában jelent meg, amelynek ügyvezető titkára volt.

A Gyóni Géza Társaság és a szegedi Tömörkény Társaság és az országos Ifjúsági Irodalmi Társaság elnöki tanácstagjává, a Dankó Pista Társaság tiszteletbeli, a Petőfi Társaság, a Pátria Irónők és az Ady Társaság rendes tagjává választotta. A Magyar Asszonyok Nemzeti Szövetségének vezetőségi tagja, a Magyar Asszony-nak pedig belső munkatársa lett. Költeményeit a fővárosi lapok rendszeresen közölték, zenei szerzeményeit a budapesti rádió műsorán közvetítették. Mint előadóművész majdnem az egész országot bejárta.

A Vöröskeresztnek vezető személyisége volt, és mint ilyen a Horthy családdal, nevezetesen a fiatal özv. Horthy Istvánnéval állt kapcsolatban, még Angliában is. A

leánycserkészzetben vezető szerepet játszott, a Németországban újjáalakult magyar cserkészzetben ő volt a fő-leánycserkész.

A második világháború után, 1947. október 1-től, a Passauban megalakult magyar gimnáziumban tanított, főleg az alsóbb osztályokban, magyart, történelmet és angolt is, bár nem volt angol tanári képesítése. Mintegy 29 évet tanított az iskolában, annak különböző stációin.

1948-ban Mérey Aurélnéval együtt megalapította az emigráció egyetlen női lapját, a Magyar Nők című színvonalas havi folyóiratot (és mellékleteként a Magyar Gyermekeket), aminek világszerte voltak olvasói és amelyet 1950-ben férje, Fekete Sándor mérnök vett át. Itt jelentek meg versei, írásai, de közölt verset az Új Magyar Út-ban és más publikációkban is. Egy novellája, *A faragóék* a Búzakereszt című emigráns antológiában jelent meg (Köln 1954.)

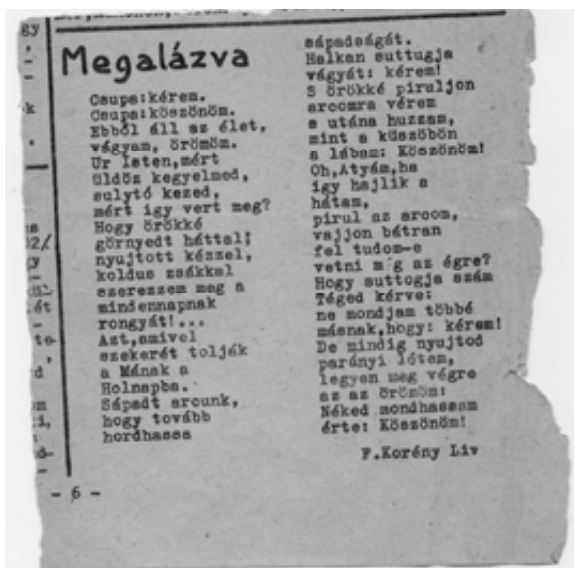
Tagja lett a Nemzetközi Újságírók Társaságának, a Magyar Újságírók Külföldi Egyesületének pedig, amelyet Nyíró József alapított, választmányi tagja volt. 1949-ben megalapította a Magyar Nők Világszövetségét. 1950-ben a magyar cserkészmozgalom ügyvezető elnöke. 1951-ben a magyar YMCA mozgalom elnöke, 1953-ban a Magyar Cserkész Szövetség társelnöke, 1957-1959-ig pedig alelnöke volt. 1963-ban a Szent László társaság hívta meg tagjai sorába. Munkásságának elismerésül Teleki Pál emlékéremmel tüntették ki. *Bajor akácok alatt* címmel 1979-ben kisebb versgyűjteménye bronz Árpád-érmet nyert. *Babona* című írása a Délamerikai Magyar Hírlap Évkönyvében (São Paulo, 1954. 227-229. oldal) jelent meg. (Források: Az Árpád Akadémia tagjainak tevékenysége, Cleveland, 1982., és A magyar emigráns irodalom lexikona, A-G, Bp. 1990.)

1976-ban, súlyos gépkocsibalesete után ment nyugdíba Kastlból.

1996-ban, az 56-os osztály 40. érettségi találkozására Neumarktban összegyűlt osztály-és iskolatársak, fölkerestük kastli lakásán (Brauhausgasse 3.) Egyre-másra húzta elő a múlt emlékeit, a maga és mások vers-kéziratait, kottákat, stb. Lakása az iskola és az emigráció múltjának gazdag tárháza volt.

Sanyi fiát pár hónappal élte túl. 1997-ben, 88 éves korában halt meg Kastlban. Május 9-én temették a magyar gimnázium kápolnájában, s gyászjelentését az újvári Déry és a Vad családok nemesi címere díszíti. Holmija valószínűleg ebek harmincadjára jutott. Csak három fényképalbumot sikerült Barna Kornélnak megmentenie, amiből képeket közlünk ebben a könyvben. (K.L.)

Nemrég bukkant elő egy kis papírdarab, amit valaki egy korai könyvatos, emigráns kiadványból (6. o.) téphetett ki s amin Lívia néni egy verse áll:

FENNESZ IMRE 1911. dec. 26-án született Deutschkreuzban (Burgenland). Sopronban és Győrben járt gimnáziumba, 1931-36 között a győri Teológiai Főiskolára. 1936. június 21-én szentelték pappá. 1936-37-ig kooperátor(?) és hittantanár Mosonszentjánosban, a következő évben Mosonszolnokon, azt követően pedig Környén. 1942-1948-ig Alsógallán plébános és iskolavezető. 1948-1953 között az Innsbrucki Magyar Gimnáziumban tanított latint és németet. 1953-ban került Lindenbergbe majd Bauschlottba. Itt is latint és németet tanított.

Mustó Szuszur: „A hetvenes években Burgenlandban volt plébános. Finom borait kínálta Péternek és nekem, mikor meglátogattuk”.

FLÓRIÁN ZOLTÁN az Ambrus/Livia néni-féle listán mint passauai tanár szerepel. Neve eddig (2005.) még nem fordult elő.

GALAVITS GERALDINE nővér Lindenbergben tanított egy vagy két évig, úgy tűnik, az alsó osztályokban, valószínűleg nyelveket. Magyarországról akkor menekült, mikor megkezdődött az egyházi rendek üldözése (K.L.)

HOLLÓSI ERVIN (v. Hollósy) katonaember volt. Lindenbergben vezette rövid ideig az internátust. Utána valamikor Amerikába került. A kanadai Rákóczi alapítvány clevelandi képviselőjeként szerepelt.

DR. INÁNCSI INÁNTSY-PAP ELEMÉR (1981. szept. 7. Fülesd, Szatmár m. - 1964. aug. 17. Werneck über Schweinfurt). Elemi iskolába Fülesden járt, a gimnáziumot Rózsnyón, Késmárkon és Szatmárnémetiben végezte. 1900-1904-ig a Jogtudományi Egyetemen tanult Debrecenben és Kolozsvárott. Ügyvédi vizsgáját Budapesten tette le 1908-ban. 1932-ben a Pázmány Péter Tudományegyetem jogi fakultásán habilitált és lett a jogtörténet magántanára. Kincstári ügyész; a m. kir. Pénzügyminisztérium miniszteri titkára (1916-19), tanácsosa (1919-22) majd osztályfőnöke (1922-39). Szatmár és Borsod vármegyék Törvényhatósági Bizottságának tagja. Országgyűlési képviselő (1939-1945). A Magyar Érdemrend Középkeresztje. A Johannita Rend tiszteleti lovagja 1931-1964.

66 éves volt, mikor 1947-ben a Passau/Waldwerke-i gimnáziumhoz csatlakozott. Magyar-és világtörténelmet valamint művészettörténetet tanított. 1954-ben letette a református hitoktatói vizsgát és ezután hivatalosan is ő lett az iskola református hitoktatója. (Raab Ferenc iratai – Vajay Sz.: A Johannita Rend lovagjai – 1854-1987.)

Fia így emlékezik (2004.): „...aligha tudom pontosan megadni, [hogy] ki volt Apám. Magyarországon jóformán sohasem láttam, így foglalkozásáról alig mondhatok valamit. Apám mindég csak hallgatott, kérdezni nemigen lehetett. Ami keveset meg Anyámtól hallottam róla – kit 1944. után alig láttam – annak kevés alapja volt.

Olvastam egy kommunista újság cikkben, hogy a magyar vállalatok élenjáró vezetőségi tagjai között a 13. helyen állt. Tudtam, hogy a gyógyszeripari téren vezető Richter Gedeon budapesti gyár vezérigazgatója volt. Mivel ez egy zsidó vállalat volt és Apám a vállalatnak egy részét megmentette a náciktól, így nekünk már 1943-ban Törökországba kellett volna emigrálnunk. Ezen vállalat miatt – Anyám szerint – Apám is koncentrációs táborba kerülhetett volna. Állítólag Horthy kérte apámat, hogy legyen ennek a vállalatnak a vezérigazgatója.

Ettől függetlenül, mint a Magyar Élet Pártjának képviselője, a parlamentben pártjának pénzügyi előadója volt. Ezzel kapcsolatban lett ő a negyvenes évek elején egy jogi-közgazdász tanszékre kinevezve mint egyetemi magántanár. Budapesten nagy társadalmi életet éltek szüleim. Nem ritkán 70 vendégünk is volt. Az egész kormány, tábornokok, és a

magyar vállalatok és a szellemi élet vezető személyei gyakran megfordultak nálunk. Nagyon bonyolult volna leírni politikai szerepét a háború alatt; igazában a valóságot nem is ismerem. Valamilyen hintapolitikát követett a németek felé, engem pedig angolul nevelt abban a reményben, hogy az angolok fognak győzni. Mindég államtitkár akart lenni a kultuszminisztériumban. De amikor végre a Szálasi kormány ezt fölajánlotta, akkor – bölcsen – már nem fogadta el.

Nyugaton kezdetben fő életcélját abban látta, hogy én érettségizzek a Magyar Gimnáziumban. Itt Nyugaton ő nagyon megváltozott, pozitív értelemben. A régi hintapolitikusból tudós lett, ki sajnálta, hogy nem ezt a vonalat választotta már eredetileg pályájának. E téren nagyon befolyásolta életemet.”

KÁLÓZDY NÁNDOR 1946. júniusában érkezett Waldwerkébe és lett a tábor lelkésze. Csejtey igazgató úr egyik első és legtevékenyebb munkatársa volt. Mint lelkész és hitoktató 1949. körül adhatta át helyét Ambrus Szaniszlónak. Főlelkész lett és 1960-ban halt meg.

KAPOSY MÁRTA (később Pajor Elemérné), okl. tanítónő, született 1920. szeptember 23-án. Niederaudorfban, Passauban, Lindenbergben és Bauschlottban tanította az elemistákat, illetve a leányinternátust felügyelte. Később (Kastlban) mint gimnáziumi tanárnő is dolgozott.

Maczky Emese és Enikő emlékezése Márta nénire: „...csodáltam az eszét és sokoldalúságát. Annak ellenére, hogy tanítónő volt, és ez akkoriban Magyarországon nem volt előírás, ő érettségivel rendelkezett. Lindenbergbe sok olyan diák jött, aki német iskolában elvégezte a 8 elemi és nálunk III. gimnáziumba tették, de... pótvizsgáznia kellett latinból. Két évet kellett behozniuk, ha jól emlékszem, 3 hónap alatt. Őket Márta néni készítette elő a latin pótvizsgára. Lindenbergben és 1954-55-ig Bauschlottban ő tanította az elemistákat. Nagyon szigorú volt, de meg is tanultunk nála mindent. Földrajzban Magyarország térképe előtt h á t t a l állva kellett tudni rámutatni, hol vannak a vármegyék, megyeszékhelyek és fontosabb városok. (Emese: »Határozottan emlékszem, hogy kikérdeztük az elemistákat, mert nem hittük el, hogy valóban hátrafelé mutogatva megtalálnak bármit is a térképen. M e g t a l á l t á k, méghozzá helyesen. Rémesen imponált nekünk gimnazistáknak!«). Szigora ellenére nagyon jószívű volt és a gyerekeket is nagyon szerette. Ezért is volt ő a leányinternátus vezetője Lindenbergben (egyedül, nem Lívia nénivel együtt) és Bauschlottban 1955 elejéig. Lindenbergben Karácsony után Márta néni tanította nekünk első gimnazistáknak a magyart, de az is lehet, hogy a németet, fél évig. (A kastli időkig Márta néni sohasem tanított a gimiben, kivéve ezt a fél évet. Kastlban viszont igen, mert Hajnalka lányomnak ott németet és magyart is tanított.) Ezenkívül remekül zongorázott é s orgonált. Az iskolai táncokon, mikor nem volt más zene, őt kérték meg, hogy zongorázzék. Ő ezt c s a k azzal a feltétellel vállalta, hogyha a kicsik is résztvehetnek a táncon. Ezért mindnyájan nagyon hálásak voltunk neki. Mutatja ez is, hogy mennyire fontos volt neki a gyerek. Ő mutatta meg nekünk a tánc lépéseket is.”

KORÉNY LIVIA I. Feketéné...

KÓTAI ZOLTÁN dr. 1914-ben született Budapesten. A Madách Imre gimnáziumban végzett. Áldozópappá 1938-ban szentelték fel. 1944 novemberében a hittudományok doktorává avatták. Mint tábori lelkész Kőszegen, Bécsben, majd a németországi Landshutban teljesített szolgálatot. Itt nevezték ki a Vatikán németországi és ausztriai missziójának magyar megbízottjává (delegatus missionis Vaticanae in Germania et Austria).

Ekkor kapott különleges megbízást Mindszenty József bíboros esztergomi érsektől s Magyarország hercegprímásától sajtótermékek (könyvek, lapok, stb.) kiadására. Ezt a megbízását Mindszenty József bíboros utólagosan is megerősítette.

Mint a Vatikáni Misszió magyar delegátusa, kereső szolgálatot szervezett. Megszervezte a katolikus magyar menekültek lelki gondozását, lelki gyakorlatokat rendszeresített, vitéz kisbarnaki Farkas Ferenc főcserkésszel együtt gondoskodott a magyar cserkészmozgalom megindításáról, 1947 augusztusában Altöttingben Szent István napi zárándoklatot hirdetett, megindította az „Iránytű” című lapot s 1950-ig mintegy 40 könyv kiadásáról gondoskodott. 1946-tól a Vatikáni Misszió a passauai [és niederaudorfi] magyar gimnázium fenntartó testülete volt.

1950-ben Argentínába vándorolt, ahol az argentinai kivándoroltak lelkipásztora, a magyar misszió igazgatója volt; mintegy 100 újabb könyv, a Délamerikai Magyarság, a Diárium, és a Kárpát kiadásáról gondoskodott. 1959-ben áttelepült Clevelandba, ahol folytatta a Kárpát kiadását, mintegy újabb 60 könyvet hozott forgalomba, megszervezte a „Kis Dongó”, az „Az Újság”, majd a „Detroiti Magyar Újság” című lapokat, amelyek 1976. január 1-től kezdődően „Magyar Újság” címmel jelennek meg. Oroszlánrésze volt a magyar kereszténység millenniumának clevelandi megünneplésében és Mindszenty bíboros látogatásának előkészítésében. 1970. óta az Árpád Akadémia meghívott rendes tagja, 1971-ben a clevelandi Magyar Társaság babérkoszorúval, 1975-ben a XV. Magyar Találkozó a Mindszenty-emlékalbum kiadásáért az arany Árpád-éremmel tüntette ki. (Forrás: Magyar Társaság – KRÓNKA 1976.)

KOVÁCS FERENC, dr. (később Kovach) latin és filozófia tanár, igazgató, és felesége, THÖKÖLY ERZSÉBET, magyar és latin tanárnő a niederaudorfi Alpenhofban és a reisachi kolostorban, 1947-1949. Itt következő életrajzukat angol nyelvű írásokból, Tamás és Laci fiaik megemlékezéseiből és a Diri tíz oldalas „curriculum vitae”-jéből állítottuk össze.

Kovács Ferenc 1918. július 19-én született Budapesten. 1936-ban az esztergomi Szent István gimnáziumban érettségizett. Tanulmányait folytatta a Pázmány Péter Tudományegyetemen. 1943-ban diplomázott, utána tanári pályára lépett. Doktorátusát filozófiából a kölni Albertus Magnus egyetemen 1959-ben szerezte meg.

Kovács Ferencné Thököly Erzsébet 1920. október 4-én Székesfehérváron született. Egyetemi tanulmányait latin és magyar szakon Budapesten, az Eötvös Lóránd Tudományegyetemen végezte. Ott találkozott Ferencel és 1942-ben összeházasodtak. Hét gyermekük született: Ferenc és Mária, akik korán meghaltak, még Magyarországon, Erzsébet és Ákos Németországban, László, Ágnes és Tamás már Amerikában. Tíz unokájuk és hat dédunokájuk van.

1945-ben az orosz hadsereg elől Németországba menekültek és a pockingi, plattlingi, dachau és pidingi táborokban éltek, ahol a táborban lakó gyerekek számára magyar iskolákat állítottak fel. Ferenc 1947-ben már bejáró tanár volt a Niederaudorfi Magyar Leánykollégiumban, filozófiát tanított, majd 1948 februárjától 1949 júniusáig annak igazgatója és tanára lett. Filozófiát, etikát, hittant, latint tanított, Erzsébet magyart, latint, történelmet és gazdaságtant. 1951-ben kivándoroltak az Egyesült Államokba. Duluth, Minnesotában telepedtek le.

Ferenc 1954-1959-ig a duluthi St. Scholastica College-ban tanított, majd átköltöztek Atchison Kansasba, ahol 1959-1962 között a St. Benedict és St. Mount Scholastica egyetemek tanára volt.

1962-1964 a pennsylvaniai Villanova egyetem és 1964-1988-ig, nyugdíjazásáig, a University of Oklahoma filozófia professzora, Norman, Oklahomában. Fő tantárgyai a

középkori metafizika, a szépség, a művészet, a természettudomány, és etika filozófiája. Több, mint 9 nyelvet ismert, három könyvét és 36 tudományos írását publikálták németül, angolul és portugálul. Nemzetközileg elismert szakembere Aquinói Szent Tamásnak. A Google keresőben több mint 40 találatot lelhet az ember, ha beírja az Aquinoi Szent Tamás mellé a F.J. Kovach nevet.

Tehetséges zeneszerző volt. Clevelandban díjat nyert Ave Maria szerzeményével. Művészi tehetséggel megáldott. Művei a budapesti Nemzeti Múzeumban található.

Erzsébet, Erzsike nénink Amerikában nagy család anyja lett. Ellátta családját, szíves örömet készített gourmet-ételeket családjá és barátai számára. Folyékonyan beszélt hét nyelven. Privát leckéket adott. Nagy öröme volt, amikor magyart taníthatott. Tanított fiatalokat és öregeket zenére, művészetre, az egyházban hittant. Aktív tagja lett az egyháznak. Részt vett a helyi egyházakhoz csatolt organizációk munkájában. Norman, Oklahomában a St. Joseph's and St. Thomas Moore és Our Lady of Victory Purcellben. Aktív tagja volt az American Association of University Women, University Women's Book Club, és a League of Women Voters organizációknak. Vezető szerepet vállalt a helyi választókerületben. Politikai kampányokban is részt vett. Gyakran előadásokat tartott Normanban és Oklahoma City-ben magyar történelemről, művészetről, vallásos és teológiai témákról.

47 évi házasság után, 1988. október 16-án, hosszú betegség után, Erzsébet elhunyt. Ferenc, azután, hogy 1988-ban nyugdíjba ment, elfoglalta magát kertészkedéssel, hosszú sétákkal. 2001-ben ellátogatott szülőhazájába. 2002. szeptember 24-én halt meg.

Legkisebbik fiúk, Tamás így emlékszik apjára: „... amikor négy éves voltam, Apám felébresztette bennem érdeklődésemet az asztronómia iránt. Kint a kertben bemutatta a planéták nagyságrendjét, különböző kertben lévő tárgyak segítségével. Mély benyomást tett rám. Amikor nyolc éves voltam és elkísértem a Villanova egyetemre, ahol előadást tartott, engem egész napra otthagyt a philadelphiai Franklin Institute of Science Múzeumban, míg ő előadását tartotta. Csuda jól éreztem magam. Szeretem a csillagászatot, utazást, és érdekel Magyarország és családom története. Egyik ősöm Thököly Imre, és én vagyok anyám oldalán a hetedik gyermeknek hetedik gyermeke, hét generáción keresztül.”

Laci fiúk négy oldalas beszámolót írt arról, milyen volt egy magyar otthonban felnőni, ahol magyarul is és angolul is beszéltek, hogyan nézi apját és anyját gyerek- és felnőtt szemmel. Számára nagyon emlékezetes volt az, amikor résztvett apja filozófia óráján, ahol dinamikus és meggyőzően sorozatos példákkal bizonyította Isten létezését. Apját zseninek tartja. Visszaemlékszik a sok asztalkörüli beszélgetésre, amikor apja különböző témákat mindkét oldalról megtárgyal és megvilágított. „...A Papa otthoni irodája szentély volt, oda csak meghívásra lehetett bemenni. Mindig tanult, dolgozott, írt, készült az órákra, írta könyvét vagy tudományos cikkeit. Gyerek nehezen érti meg, hogy szülője nem tökéletes. Egyszer a Papa igazságtalanul megbüntette Lacit. Amikor Papa rájött arra, azt soha nem ismerte be. De igyekezett helyrehozni azzal, hogy behívta az irodájába, a »szentélybe«, és kedves mosollyal kedvenc édességével próbálta megengesztelni.”

Apjáról azt is elmondta, hogy annak ellenére, hogy olyan meggyőzően és magabiztosan előadást tartott nagy csoportoknak, társaságban visszahúzódó, csendes volt. A mindennapi társalgásokban nem tudott, nem is akart résztvenni. A pletykákat únta és ha a beszélgetés nem volt számára érdekes, otthagyt a társaságot és elvonult irodájába. Mama halála után nagy üresség volt életében.

Mamájáról is nagy tisztelettel és szeretettel emlékezik meg. A családban ő volt a költő, az énekes és a gyengéd tanító. Katekizmust tanította gyerekeinek, nemcsak a Baltimore katekizmust, hanem a múlt és jelen nagy gondolkodóinak munkáit ismertette meg velük. Fulton Sheen püspök írásait említi meg. Mama kitűnően vezette a háztartást, ügyesen

gazdálkodott. Csodálatos ételeket készített, szemmel tartotta, hogy mindegyik gyermeke kedvenc ételét elkészítse. Aktívan részt vett az egyetem életében, vallási és politikai témákban kiállt hite és meggyőződése mellett. (A fenti szöveget angolból fordította *Hegedűs Nóra*)

Balla Éva: Diritől kaptam két könyvét. Az egyik címe *Philosophy of Beauty*, 1974-ben adták ki, a másik *Scholastic Challenges to Some Mediaeval and Modern Ideas*. Mindkettőt dedikálta, aminek nagyon örültem.

KOVÁCS ETELKA (Kovács K. Zoltán volt képviselő, majd Szabad Európa felelőse, sz. Timaffy). A Szabad Európa Rádió megbízásából vezette az iskola énekkarát Lindenbergben és Bauschlottban (talán Kastlban is).

KÖRMÖCZY ZOLTÁN (1907-2002) tűzoltó-felügyelőként menekült családjával. Passau/Waldwerkében a földrajzot tanította. Családjával 1951-ben kivándorolt Amerikába és Clevelandben élt haláláig. (telefonbeszélgetés lányával 2007-ben. - K.L.)

KUTASSY FERENC, született 1922. dec. 19-én. „Kőszegen nevelkedtem, apám ott volt tanító. Mi hatan voltunk testvérek, muszáj volt városba költözni a hat gyereknek. Borszöröcskőn születtem, a Somló hegynek a tövébe’. No, és akkor a gyerekek nőttek és akkor elköltöztünk Kőszegre, mert ugye ott voltak az iskolák. Magyarországon tanítóképzőt végeztem és utána tanárit. ’54-ben jöttem el Magyarországról. A dróton át kellett mászni. Akkor ugye, szigorú határ volt ez.

Bauschlottban vezettem az elemi iskolát, de mikor az iskola átköltözött Kastlba, föloszlatták az elemi és elvesztettem az állásomat. Akkor gyárba’ voltam, a Bosch-nál dolgoztam három évig és akkor megint földolgoztam magam. Itt a németeknél levizsgáztam – rettenetes volt – és így kerültem német gimnáziumba itt Bietingheimben [Németország]. Földrajzot és egy darabig biológiát tanítottam és természetesen testnevelést. És akkor még esti foglalkozásaim is voltak... Megálltam a helyemet és ez volt a lényeg. Innét mentem nyugdíjba 64 éves koromban.” (Telefonbeszélgetés 2004. dec. 7-én K. L.-el. Kutassy tanár urat fél évvel korábban bérlákkal operálták.)

LIPTAY LAJOS Budapesten bankigazgató volt. Az iskolában németet is tanított. Gőgös fellépése, hiányzó pedagógiai és didaktikai érzéke miatt nemigen kedvelték. Úgy tűnt, sajnálja saját magát, hogy buta diákok tanítására süllyedt. 1954-ben Lindenbergben maradt feleségével és ott is halt meg. (*Mustó Sándor*)

Én másként emlékezem Liptayra: Nem „tanárkodott”, mint felnőttekkel beszélt velünk V-esekkel. Nem volt népszerűtlen, igaz népszerű sem. Egy tapasztalt, európai szemléletű nagypolgár benyomását tette rám (*Koncz Lajos*).

LISCSINSZKY BÉLA csendőralezredes, született 1898. március 27-én. Lindenbergben és Bauschlottban ő intézte az iskola gazdasági ügyeit, de egyben a bevásárló, raktáros, kazánfűtő munkát is vállalta.

LISCSINSZKY MÁRIA, „Babuci”, Béla bácsi leánya, 1925. márc. 29-én született. Még Magyarországon érettségizett. Fiatal éveit a lindenbergi majd bauschlotti konyhában töltötte, édesanyja mellett. Pforzheimben maradt és édesanyját majd később kisöccsét „Joe”-t ápolta. Egyedül él Pforzheimben.

LISCSINSZKY OLGA „Piró néni”, 1901 márc. 15. - 1959. dec. 30.

† Piró Nény

December 30-ikán reggel 7 órakor halt meg, hosszú szenvedés után Bauschlottban. Életének utolsó évtizede elválaszthatatlanul összefonódik a németországi magyar gimnázium hőskorával. Amikor a magyar menekültek ezrei a tengerentúlra menekültek a nyomor elől, a Liscsinszky család és néhány lelkes nevelő lemondott a jobb élet lehetőségeiről és itt maradt a magyar gyerekekkel. Piró néni lányával, Babucival, a konyhát vezette. Kiváló szaktudását és édesanyai szeretetének művészetét maradéktalanul belevitte kétkeze munkájába, hogy a sokféle amerikai sajtból, a különböző konzervekből, tejporból, tojásporból, [szárított sárgarépa konzervből] és a különféle segélyszervektől befutott egyéb adományból ízletes, magyaros ételeket főzzön. A lindenbergi és bauschlotti magyar iskola növendékei talán most sem tudják, milyen nagy dolog volt a háború utáni években a konyhaművészet. De Piró néni jókedvét, áldozatos szeretetét semmi sem törte meg. Sokan nem értették, hogyan áldozhatja fel valaki életét idegen gyerekekért. De tévedtek, amikor azt hitték, hogy Piró néninek a magyar gyerek idegen volt. Annak a meleg családi otthonnak a kialakítása, mely után ma is vágnak az iskola egykori növendékei, részben Piró néni anyai szeretetének köszönhető. S a Jó Isten, aki ennyi szeretetet adott lelkébe, élete vége felé azt akarta, hogy ne csak a szeretetben, hanem a szenvedésben is kövesse őt. Hosszú hónapok nehéz szenvedésein át vezette és érlelte meg őt a december 30-i nagy találkozóra, amikor a haldoklók szentségével megerősítve búcsút vett megkínzott testétől. A pforzheimi temetőben temették el január 2-án. Anyai szeretetet sugárzó kezeit összekulcsolva hagyta itt emlékebe, hogy szeretetét mi is szeretettel viszonzozzuk és imádkozzunk érte.

A lindenbergi és bauschlotti magyar iskola régi növendékei és ismerőseik január 15-én este 7 órakor vettek részt Münchenben a Szentháromság templomban a Piró néni lelkiüdvéért bemutatott ünnepélyes gyászmisén.

Nyugodjék békében. Emléke legyen áldott!

Pannonia Sacra, 1960. I.+II.

MAGYARY TIBOR 1920-ban született Pestszenterzsébeten (akárcsak édesapja). Összes iskoláit ott végezte, két nővérével együtt, majd ott is érettségizett. Mivel az egyetemi felvételi vizsgák érthetetlenül néhány nappal az érettségi előtt voltak és így egy üres éve lett volna, tisztviselői állást vállalt a Magyar Királyi Vasútnál, ahol édesapja is dolgozott. Egyetemi tanulmányait a pécsi egyetem jogi szakán kezdte el. Mint mezey jogász nem járt minden nap előadásra, csak vizsgázni járt Pécsre, majd Szegedre és Erdély visszatérése után Kolozsvárra. Végül Pécsen tette le utolsó vizsgáit, de doktorálásra nem került sor a háború miatt. 1944 januárjában bevonult a tűzérőshöz mint karpaszományos altiszt. Mikor 1944-ben a Vasúti Igazgatóságot kitelepítették Mosonmagyaróvárra, ő is odakerült több hónapra, részben mint vasúti főtiszt, részben mint tűzér. Felesége Etus is ott dolgozott. Onnan menekültek tovább a Vasúti Igazgatóság szerelvényével Pozsonyban keresztül Bajorországba, a pockingi magyar táborba, 1945-ben. A hírhedt pockingi táborban szemtanúja volt, ahogy a feketézés elleni razzia folyamán lövöldözés kezdődött és egy magyar fiatallembert agyonlőtt az amerikai

katonai rendőrség. Pockingból a plattlingi táborba kerültek, majd innen Waldwerkébe 1946-ban. Ilyentájt alakult a waldwerkei iskola és rögtön jelentkezett segíteni mint tanár. 26 éves volt. Már Magyarországon is foglalkozott oktatással és a tanításhoz gyakorlattal és kedvvel fogott hozzá. Főleg magyar irodalmat és történelmet tanított. Az 1948/49-es tanévben a „Nagy Ötödik” néven ismert osztálynak volt osztályfőnöke. Általában nagy közkedveltségnek örvendett a diákok között, mert nyugodt, humoros és igazságos magatartásával megnyerte a fiatalok bizalmát. Legjobb barátjuk kollegája, Regős János volt, aki bejárt a táborba és minden nap Magyarék kuckó-lakásán, a 9-es barakkban kezdte, egy kávéval és cigarettával. Ott is ebédelte rendszeresen. Későbbi feleségével, Dórával is ott találkozott.

Ausztráliába kapták meg a bevándorlási engedélyt és 1949-ben Nápolyon keresztül megérkeztek Sydneybe. A kötelező kétévi munkát az ausztrál hadseregénél töltötte mint civil munkás, raktárakban sátrakat hajtogatott és hasonló lélekemelő munkát végzett, de nyugodt körülmények között és rendszeres fizetéssel. Hamarosan vett háztelket és pár éves sátorozás, majd lakókocsiban való élés után sikerült családi házat építenie. Későbbi egy nagy festékgyárban dolgozott, majd sikerült állást kapnia az Állami Oktatásügyi Minisztériumban mint tisztviselő. Az állami érettségi vizsgák megszervezési osztályán volt csoportvezető. Napjainkban csendes békében él feleségével Etussal egy öröklakásban. Két lánya van. Az első, Éva, Németországban született 1945-ben, a második, Margaret, már Ausztráliában. Mindkettő férjnél van. (Regős is Ausztráliában kötött ki és itt is tovább tartották a barátságot. Együtt karácsonyoztak éveken keresztül.) Lányaik és unokáik látogatják őket, na meg egy pár waldwerkei diákja, ha nagy ritkán is. (2004-ben és 2005-ben tartott beszélgetések alapján összeállította *Mátéffy István*, Magyar Tibor tanár úr nihil obstat-jával)

MÁTÉFFY ISTVÁN csendőrezredes, családjával 1946-ban került Waldwerkébe. A fiú-internátusban a Dedó szobaparancsnoka lett. 1949-ben Ausztráliába vándoroltak ki, ahol bevándorló lágerekben dolgozott. 1964-ben halt meg. Miklós és ifj. István édesapja.

MÁRTON v. MÁRTONYI LAJOS szintén az Ambrus/Livia néni-féle listán szerepel mint passauai tanár.

MOLNÁR SÁNDOR piarista tanár, mennyiségtant és fizikát tanított a reisachi kolostorban, 1949 tavaszán.

Ezzel kellett volna kezdenem: köszönjük szépen a kedves megemlékezést. Aznap bizony nagyon vegyes hangulatban voltunk. Az egész intézetből csak Hankné köszöntött, s Piriék nagyon kedvesen két néfelejeses lapot küldtek. Ez volt a fényoldal. De sznap délután telefonon hívták osztályfőnök Urat, hogy másnap indulnia kell. Mikor visszajött, azt mondták neki, aug. 5-é előtt semmiképp ne számítson behívásra. És mégis! A vacsora így nemcsak a családi Ünnepet fejezte ki, hanem bucsúvacsora is volt. Szegény Sándor ekkorákat nevetett s mikor ránézünk, úgy feléragyott az erőltetett jókedv. Éjjel utánig nálunk volt, majd meglepődésül mi ketten Marióval átmentünk szerenádokat adni s aztán már le sem fekdűtünk, mert 3/4 4-kor átmentünk Román tanár úrral együtt, aki előző nap érkezett, hogy segítsünk Sándornak a csomagokat kivinni. A sötétben már uton volt s nagyon megijedt, mikor más hangon megállásra szólítottam fel. Minden utkenyartól, láttuk, titokban bucsuzott szemével. Igen keserves ut volt, s tetejébe s hajnali vonat csak fél órával a kiérésünk után jött. Mindenki hallgatott, mert minden komoly szó tragikus lett volna, s így tréfával próbáltuk agyonűtni az időt. Erzsike szerint a vonatból már könnyezve integetett bucsút...26.-án reggel fél hét tájban Erzsike már fenn volt a feltűnt neki egy soronkívüli sorompó-leengedés. Lemezy - és az ausztráliai szerelvényből Sándor integetett ki! Levelet is dobott ki nekünk. Nápolyban hajózzák be. Merint egy mazsar...Isten vezérel le!

Rövid ideig volt a niederi iskolában. Helyettesítette az eltávozó Takáts Saroltát és a VII-VIII. osztálynak lett az osztályfőnöke. E rövid idő alatt is megszerették a diákok. Kovács diri Markó Marikának 1949. augusztus 2-án az előző oldalon látható levelében emlékezik meg Molnár Sándor Niederben töltött utolsó napjáról, 1949. július 25-ről. Azóta, hogy kivándorolt Ausztráliába, nem hallottunk felőle.

MUSTÓ SÁNDOR, dr. (született 1903-ban) közjegyző volt Debrecenben. Zenét akart tanulni, karmester szeretett volna lenni. Szülei az első világháború árnyékában ezt nem tartották praktikusnak. Nagyon jól zongorázott [és orgonált] és néhány kompozíciója is van. Matematikával előszeretettel foglalkozott. Ismert történet, hogy egy új matematikai törvényt fedezett fel. Mikor fölfedezését egy professzornak büszkén elmagyarázta, a válasz így szólt: nagyon érdekes, de ezt a jelenséget már ismerjük. (*Mustó Sándor jr.*)

Mustó néni: „Férjem az orosz-német háború kezdetén motoros alakulathoz került, és Ukrajnába irányították.”

1947-ben költöztek be Passau/Waldwerké-be. Itt kezdett el mennyiségtant tanítani. 1951-ben az iskolával Mustóék is Lindenbergre költöztek. Itt Mustó bácsi feladta a tanítást, és az iskola továbbköltözése után még egy jó ideig Lindenbergen maradtak. Többen, pl. Bakos Viki, akiből matematika tanár lett, neki tulajdonítják, hogy maradandóan fölébresztette érdeklődésüket a matematika iránt. 1967-ben Lindenbergből Münchenbe költözött családjával. Hosszú gyengélkedés után, 1968 nyarán halt meg.

NAGY ERNŐ, hittanár, református lelkész. Angolt is tanított az Alpenhofban és a kolostorban, 1947-1948.

Ernő bácsi gyalog járt át Ausztriából, hogy nekünk hittant tanítson. Amikor Adelsberger Mária néni hazament, ő lett az angol tanárunk.

NAGY GÉZA, dr. gimnáziumi tanár, született 1913. jan. 16-án, Damakon; református vallású, legényember. Miskolcon járt gimnáziumba (1922-1930). Debrecenben a gr. Tisza István Tudományegyetemen szerzett történelem-földrajztanári diplomát (1935). Ugyanitt 1935-1939-ig jogot tanult és nyert ügyvédi diplomát. 1940-1941-ig gimnáziumi tanár Szeghalomban. 1941-45-ig rendőrfőnök. 1955-ben Bauschlottban csatlakozott az iskolához. Történelmet, latint és földrajzt tanított és valamit, amit németül Gemeinschaftskunde-nak neveznek.

ORBÁN LÁSZLÓ, dr. kereskedelmi iskolai tanár 1908. november 10-én született Kassán; római katolikus. Elemi iskoláit és a gimnáziumot Kassán végezte. 1926-32-ig a prágai műegyetemre járt és végzettségét németül Handelsengineur-nek nevezik. 1937-1941-ig a kassai ipari iskolában, majd 1944-ig az érsekújvári kereskedelmi iskolában tanár. 1944-ben behívják katonának. A háború után 1949-ig alkalmi munkákból él. 1949-ben lesz a Niederaudorfi Magyar Leánygimnázium tanára, majd Passauban, Lindenbergen és Bauschlottban tanít. Gazdaságtant, németet, angolt, történelmet, görög mitológiát, vegytant, mértant, meteorológiát, földrajzt, biológiát tanított. Volt diákjai így emlékeznek meg róla:

Láhner Béla: Felső-Magyarországon, a mai Szlovákiában született. Apja földbirtokos volt. Az 1920-30-as években Prágában járt 10 éven át egyetemre. Gazdaságtanból akart doktorátust kapni, ami jól ment egészen a végső vizsgákig, amikor az egyik vezető tanára megorrolt reá és nem engedte át. Jó pár évig tartott mire megkapta gazdaságtanból doktorátusát. Ez idő alatt megszerzett egy doktorátust történelemből is. Akkori egyetemisták

életéről mesélte, hogy ő és barátai minden este operába mentek. Prágában sok operaház volt ebben az időben. Amikor apjuktól a hó elején megkapták a pénzt, az operaház első soraiban ültek. Ahogy a hónap haladt, mindig hátrább és hátrább kerültek pénzübeli hiányuk miatt, végén a kakasülön lukadtak ki, de mégis elmentek. Király Nünü és én a negyedik osztályban voltunk. „Laci bácsi” görög mitológiát, németet és angolt tanított a felsőbb osztályokban. Nagyon jól tudta mind a két nyelvet. Németből több mint 40 verset vert belénk az év alatt. Ferinek könnyű volt, Nünü és én keményen magoltunk. Legalább a fele versre még mindig emlékezem. Egy német fehérhajú férfi tanította az angolt a fiatalabbaknak. Kétszer vagy háromszor jött be hetente. (Valószínű dr. Daniel volt.)

Az osztályban Feri bácsi rendszerint föl és alá járkált, és amikor lecke felmondásánál nyögdes válaszaikat várta, az arcán enyhe mosollyal átszellemülve halkán egy áriát kezdett füttyölni. Diákeszünk mindjárt kapcsolt: „Tanár úr, melyik operából való ez a gyönyörű ária”? Megmondta. „Van-e még más ilyen szép benne”? Igen. Az óra eltelt, a leckéről mindenki elfelejtkezett.

Liscinszky István ezt írja róla: „... káprázatosan beszélt németül: a prágai német egyetemen végzett (köztudott, hogy ott beszélték a tájszólásmentes, »tökéletes« németet). Nehezen illeszkedett be, de arra nagyon jó volt, hogy többszöri távolléte alatt helyettesítse Raab Feri bácsit anélkül, hogy a német tanítás minősége romlott volna”.

Inokai Pali: „Ma is látom, mikor a buktákat ette, hogy hogy szerette. Az eszperantót szerette, ezt a mesterséges világnyelvet. Rendszeresen levelezett is ezekkel az eszperantósokkal. Tanított is nekünk eszperantót a suliban, akit érdekelt, minden osztályból össze vissza... Én is részt vettem.”

Jautz Feri: A „Gombóc”, ahogy a lányok csúfolták, velünk ment egészen Bauschlottig. Kastlba már nem. Évekkel később találkoztam vele Heidelbergben. Mondta, hogy Nußlochban egy előkelő aggok házában él. Lali megkért, hogy keressem fel, de már nem volt ott. Állítólag rokonai visszavitték Magyarországra. Évekig volt ott, berendezte és kezelte az ottani könyvtárat. Igen művelt ember volt dr. Orbán.

Mustó Szuszur: „...jó sakkozó volt. Könyveket írt, ki is adták. (Wir spielen Schach, DTV, 1977, Endspiele und Mattüberfälle – Schach als Denkspiel, DTV, 1981, stb.) Nagyon magányosan élt.”

OROSZ MÁRTA, dr. Róla még semmi adatot sem sikerült összeszedni. Lindenbergen engem is tanított, úgy emlékszem magyart adott elő az V-ben. Az járta, hogy tüdőbetegsége volt, vagy azt kapott és abba kellett hagynia a tanítást. – Később egy ausztráliai magyarokról szóló könyvben rábukkantam egy Orosz Márta nevű tanárnőre. Vajon ugyanarról a személyről van szó? (K. L.)

OSZLÁNYINÉ MÁTÉFY JOLÁN, tanítónő 1948 májusától 1950-ig az osterodei iskolában az I-II. elemi iskolai osztályt tanította.

OSZLÁNYI (STRÓBENTZ) RÓBERT (Bécs, 1911 - Cleveland, Ohio, 1976). Egyetemi tanulmányait a budapesti Tudományegyetemen (1935), Bécsben, Göttingában és Párizsban a Sorbonne-on végezte (1938). 1938-1940-ig német-franciaszakos tanár volt az esztergomi gimnáziumban, majd 1940-1943-ig a budapesti Felső Építőipari Iskolában. A II. világháborúban tüzér főhadnagy volt. Menekülése után Németországban hadifogságba esett (1945). 1947-ben meghívták az osterodei magyar iskola igazgatójának, ahol tanított is, 1950-ig. Nem sokkal ezután kivándorolt Amerikába és Clevelandben telepedett le, ahol kezdetben acélgyári munkás, majd a Kent State University-n a német nyelv és irodalom tanára. A

Cleveland State University megalapításakor megszervezte a német tanszéket, melynek tanára lett. Német és amerikai szakfolyóiratokban mintegy 70 cikke és tanulmánya jelent meg.

PAJOR ELEMÉR Kolozsvárott született, 1909. június 25-én, római katolikus. 1920-28-ig Miskolcon végezte a gimnáziumot, majd 1928-34-ig a Pázmány Péter Tudományegyetem filozófiai fakultásán szerzett tanári diplomát matematika, fizika, filozófia szakon. 1934-ben behívták katonának egy évre. 1937-38-ig a szegedi gimnázium internátusának volt tanára. 1938-39-ig polgári iskolai tanár Polgárban. 1940-45-ig Szilágysomlyón gimnáziumi tanár. 1947. óta tartozott a magyar gimnázium kötelékébe és hű maradt ahhoz csaknem 30 évig.

Szapannos István így emlékszik: „A mi szobánk parancsnoka Pajor Elemér tanár úr volt, aki matematikát és filozófiát tanított az iskolában. Komoly, katonás ember volt, de nagyon szerette diákjait. Minden este takarodó előtt tartott nekünk egy ötperces „lelki dumát”, amit persze legtöbb diák ásitózva hallgatott. Én mai napig emlékszem egy témára, amiben kifejtette azt, hogy mi milyen szerencsés teremtményei vagyunk a sorsnak, akik, ha mostoha körülmények között is, megtanuljuk, hogy kell kemény becsületes munkával felkészülni az életre és majdan azt élni, magunk erejéből, magunk eszével és képességével. Akkor én is a többiekkel együtt csak a szememet forgattam és azt gondoltam, hogy lehet ilyen marhaságot mondani. Menekült sors, lerongyolódottság, éhezés, kilátástalanság. Ez szerencse?! Rövid pár év elteltével rájöttem, milyen igaza volt. (Lásd Szapannos István életrajzát a „Honnan jöttünk...” című fejezetben, K.L.)

Ugyancsak Szapannos István küldte ezt a levelet, amit 1949. februárjában kapott Györey Gézától Passau/Waldwerke-ből, ezzel a magyarázattal: „Úgy látszik nagyon rápirítottam Gézára, hogy olyan gorombán vélekedett Mókusról, az én kedvenc tanáromról, hogy a következőkkel válaszolt:”

Kedves Pistám!

Nagyon örültem levelednek, kedves Pistám, úgy írtál, ahogy én azt rólad elképzeltem. Mikor azt az ocsmányságot írtam, nagyon dühös voltam Mókusra. Naposságot kaptam és nagyon dühöngtem. Most már belátom, igazságosan kaptam a büntetést és két nappal a levél megírása után már nagyon szégyelltem magamat. Szerettem volna az írást széttépni, de már késő volt. Amikor leveledet felbontottam és elolvastam, nagyon örültem. Úgy feleltél, ahogy felelned kellett. Igazán nagyon szégyellem magam a tettemért. Szeretem, tisztetem és megértem őt. Amit ő itt a magyar ifjúságért tesz, azt nem lehet honorálni.

Kedves Pistám nagyon köszönöm, hogy figyelmeztettél. Ezt nagyon kevesen tették volna meg...

Sok szeretettel ölel Géza

„Mai szemmel olvasva majdnem elképzelhetetlen, hogy egy ilyen levél valódi. Az a viselkedésmód, mentalitás, kameradschaft, iskolai és szülői nevelés, ami meg is fogamzott, ma már muzeális érték.” (*Szapannos István, 2003. aug.*)

Székelly Kálmán (Eggenfelden) ápr. 25, 1950.:

„... Legjobbat mégis csak az én számtan-fizika tanáromról írhatok, Pajor Elemérről, aki bár velünk együtt dolgozott és dolgozik a szobában, mégis meg tudta őrizni tekintélyét és mindenkor, bárhova is kerülök a világon, szeretetteljes gondolattal fogok visszaemlékezni rá, aki nem restellte betegségem alkalmával, hogy engem ápoljon és javulásomig citromos teával és saját szűkös élelmével traktáljon.”

Galgóczy János: „Nagy ember és borzasztóan jó pszichológus volt a „Mókus”. Még ma is, 75 éves koromban, emelem előtte kalapom és meghajtom magam.”

Barcsay Ákos: „Pajor Elemér erős hatást gyakorolt rám. Nem éltem meg igazságtalannak, inkább nagyon elvhűnek. Nem minden elvét írnám alá (már akkor sem), de olyan ember példáját adta, aki hisz abban, amit mond és a szerint próbál is élni. Hazaszeretetemet, természetszeretetemet, az egészséges táplálkozás fontosságát (vöröshagyma, citromos tea, méz...), az önmagunkkal szembeni felelősséget talán ő mozdította elő leginkább. Szerintem nem szabadna a gyenge oldalakat, amelyeket [egyesek] sajnos erősen tapasztaltak, annyira előtérbe helyezni, mert elnyelik a pozitív oldalt. Nekem ez inkább fáj, annak ellenére, hogy későbbi korokban nekem is voltak nehézségeim vele.”
(e-mail, 2004. okt. 13.)

Halála után a Kastli Gimnázium 1978/79-es évkönyvében Dr. Radics János, kastli igazgató írt róla megemlékezést Passau után 22 évvel, Bauschlott után 13 évvel:

„Már ott volt a pionír-időszakban a Passau melletti waldwerkei menekülttáborban, ahol a háború folyamán külföldre kényszerült tanárok 1946-47-ben megvetették a Magyar Gimnázium alapjait. Egyike volt a hősi korszak magyar pedagógusainak, akik a hihetetlenül nehéz időkben, kezdetleges barakkokban, havi 40-márkás fizetéssel (ha volt) és nagy bizonytalanságban elkezdték a nagy nemzetmentő munkát, felismervén a magyar iskola döntő jelentőségét az emigráció hontalanságában.

Pajor tanár úrról így emlékezik meg a waldwerkei krónika: »Ezért, ha az idő megengedte, mivel egy barakkhelységeen kellett osztoznia a nyolc osztálynak, Pajor tanár úr lefoglalta a barakk előtti teret a fekete tábla és a matematika óra számára.« Végigkísérte vándorútján az iskolát a lindenbergi Korona szállón és a bauschlotti vadászcastélyon át egészen Kastl váráig. 1971-ben egy rendkívül súlyos agytumorműtét után szinte csodálatosan felépült, de nem olyan mértékben, hogy folytathatta volna a nagy erőbefektetést igénylő matematika- és fizika-oktatást a gimnázium felső tagozatán, amit 25 éven keresztül nagy áldozatkészséggel végzett, küszködve és dacolva a számára túl merev német oktatási és osztályozási rendszerrel. Néha-néha rövid ideig kisegített bennünket, ha bajban voltunk, míg végül is – még mindig naponta kérdezve: »nincs munka részemre?« – ki kellett válnia az oktató munkából, amelyet egy pedagógus teljes idealizmusával és hivatástudatával látott el. Fájdó szívvel ment, és talán élete legnagyobb keresztjét jelentette, hogy nem szolgálhatta többé a magyar iskola és az egész magyarság ügyét. Isten és a magyar haza szolgálata képezte fő élethivatását, és mindent ennek a két vezéreszmének szolgálatába állított. Még két nehéz tantárgyat is sikerült mesterien, – ha néha kis »szent erőszakkal« is – gyümölcsözővé tenni, átfogó életszemlélete ismertetése és közvetítése céljából. Szívében szent István és a magyar Szentek Magyarországa élt, amelyet megőrzött a háború és az emigráció viharában, és amelyet szeretettel ápolt, sugárzott és hirdetett mindenkinek, aki a magyar nevet viselte. Félve és féltékenyen őrizte ezt a szentélyt, mindent elkerült és mindentől irtózott, ami csorbát ejthetett volna a kettős életfeladathoz való feltétlen és megalkuvás nélküli ragaszkodásán. – A haza elvesztése állandó fájdalommal töltötte el, és a Magyar Gimnázium utolsó állomása, Kastl sem pótolhatta számára azt, amit ő hazának nevezett. Így tudatosan emigráns, hontalan maradt egész életében.

Ha kissé idegen is maradt Pajor Tanár Úr haza- és magyarságszeretete és szemlélete, és ha sokszor nem is talált az általa óhajtott lelkes visszhangra, mégis hatott, és mély nyomokat hagyott felnőttekben és fiatalokban egyaránt. Tisztelték és szerették benne az elveihez hű magyart, pedagógust, aki nagy szenvedélyességgel és meggyőző erővel előadott

érvekkel kiállt Isten, vallás, haza és az erkölcsök mellett és minden mellett, ami a magyarság és a rábízottak érdekeit szolgálta. Sikerült neki a két természettudományi tantárgyon túl sok száz magyar fiúnak és lánynak maradandó, örök értékű útavalót adni az életre. Hálával és ragaszkodással bizonyítják mindezt az évről-évre megrendezett érettségi találkozóra jött volt diákjaink. Felejtethetlen marad sokak számára pl. az az óra, amelyen egy kezében tartott falevél csodálatos felépítéséből kiindulva a Teremtő létezését bizonyította, vagy a magyar történelem nagyjainak példáján növendékeinek lelkében is felgyújtotta a hazaszeretetet. Emlékeztetéseik maradnak az érettségi banketten tartott beszédei, amelyek azokat is magukkal ragadták, akik nem tudtak magyarul.

Pajor Tanár Úr az igazi magyar ember és tanár, minden szeretetével, tehetségével és felelősségtudatával kísérte végig a Magyar Gimnáziumot a passai baraktól a kastli várig. Nagy örömeinkre velünk ünnepelhetette még a kastli fennállás 20. évfordulóját, csillogó, könnyes szemmel, amelyből az a tudat sugárzott, hogy nem hiába volt az áldozat, a fáradság, az önzetlen munka és a magyar szív melege, amellyel ő és mások felépítették világgraszoló intézményünket.

A Jóisten adja meg neki az örök életben mindazt, amivel mi – tanárok és diákok – neki adósok maradtunk.”

PAJOR ELEMÉRNÉ lásd Kaposy Márta.

PARÓCZAY IRÉN a waldwerkei iskola megindulásának idején 1945/46-tól az elemi iskolásokat tanította (egy 1947-ből származó sokszorosított dokumentum szerint).

PAUSZ LÁSZLÓ

POLONKAY TIVADAR dr., nagytiszteletű úr, országgyűlési képviselő volt, Erdélyből.

RAAB FERENC (1905. december 28, Felssógalla - 1983. Diano Marina). Az elemi Felsőgallán, a gimnáziumot Tatán és Budapesten végezte. A Pázmány Péter Tudományegyetemen (1928-1934) nyert tanári képesítést magyar és német szakon. Budapesten, a Kereskedelmi Főiskolán tanított német nyelvet és levelezést és magyar irodalmat (1934-1938). Ugyanakkor a német nagykövetség égisze alatt működő nyelviskolának is tanára volt (1934-1942). Aztán egy évre lement Pécsre. Nem akart harcolni Hitler hadseregében, mert azt gondolta, hogy Hitler semmiképpen nem fog győzni. Felesége rokonságban volt nagybaconi Nagy Vilmos hadügyminiszterrel. 1943-ban abbahagyta a tanítást és a Weiss Manfréd gyárnak lett vámigazgató helyettese. Családját a bombázások elől vidékre költöztette. Mikor Budapest elesett, Dunaremeténél fölszálltak az utolsó hajóra. Volt egy Katarina nevű hajó három sleppel, erre rakták föl a menekülőket áprilisban. Straubingban akartak kikötni, de égett a város. A hajókat is támadták a levegőből. Végül Schärdingben, Passau és Vilshofen között kötöttek ki. Mivel Feri bácsi jól tudott németül, a család kapott egy szobát. A meg szállás után Feri bácsi elment az amerikaiakhoz a konyhára, és mivel tudott angolul, konyhafőnök lett. Aztán megtudta, hogy indult egy magyar gimnázium és akkor Csejten 1947-ben megszervezte és kezdetben Schärdingből járt be Waldwerkébe. Német és angol nyelvet és irodalmat tanított.

Több rövid (szerelmi ügyeivel kapcsolatos) kihagyással 1960-ig (tehát még Kastlban is) tanított. Akkor egy leérettségizett diákját, Páll Anikót követve, 13 év után elhagyta az iskolát. Utána német iskolákban tanított 75 éves koráig. Felesége halála után elvette feleségül az időközben orvosi egyetemet végzett Páll Anikót, de rövidesen elváltak. 78 éves volt, mikor

a San Remo közelében lévő Diano Marinában, ahol a család egy iskolatársnőnk, Steiner Erika házában nyaralni szokott, szívszélhűtésben hirtelen meghalt. Ott van eltemetve. (*Raab Baba* emlékei hangfelvételről, Budapest 2004.)

RÁKÓCZY LAJOSNÉ a waldwerkei iskola megindulásakor a „Zsófia” nevű hajón tanította az elemistákat, míg Csejtei a középiskolásokkal foglalkozott. (lásd Passau/Waldwerke fejezet, Kálóczy/Csejtei levél, 4. o.)

RAVASZ DEZSŐ dr., a Niederaudorfi Magyar Leánykollégium alapító igazgatója, földrajz és történelem tanár, 1946-1947.

Unokájától, dr. *Ravasz Istvántól*:

1901. február 6-án a Csanád megyei Pitvaroson született. Édesapja Ravasz Mátyás a pitvarosi szlovák nyelvű iskola igazgató-tanítója, édesanyja Takács Mária a pitvarosi posta postamestere volt. A család hét gyermeke közül az ötödik volt. Makón, a Csanád Vezér Gimnáziumban érettségizett 1919-ben, majd 1923 őszén ugyanott kezdett tanítani, miután Debrecenben történelem-földrajzszakos gimnáziumi tanári oklevelet szerzett. 1924-ben doktorált filozófiából.

1929-ben feleségül vette Matolcsy Margitot. Házasságukból két fiú született, Dezső és István. A házasságkötés évében gazdasági világválság hatására, a m. kir. Csanád Vezér Gimnáziumból a református gróf Bethlen István Gimnáziumba ment át, mert főpapi rokonsága, dr. Ravasz László, biztosíték volt állásának megőrzésére. A makói református presbitérium 1930-ban igazgatóvá választotta. Ezt az állását 1941-ig töltötte be. Ekkor, saját kérésére, áthelyezték Nagyszalontára, a m. kir. Arany János gimnáziumba, ahol igazgatóhelyettes volt 1944. őszi katonai behívásáig. Ezután frontszolgálatot teljesített a 101. RÁF zászlóaljnál. Németországban 1945. május elsején esett amerikai fogságba. Miután kiszabadult, családjával a bajorországi Rosenheimben egy vasúti vagonban élt. Ott, feleségével együtt, már 1946-ban elkezdtek tanítani a menekült gyerekeket. Ezt nevezték a rosenheimi vagon-iskolának. Tagja lett a Magyar Jóléti Bizottságnak. Ez a bizottság a bajorországi Niederaudorfban létrehozta a Niederaudorfi Magyar Leánykollégiumot 1946 decemberében. Ennek igazgatója volt 1948. elejéig, amikor családjával hazatért Magyarországra.

Hazatérte után a Salgótarjáni Állami Gimnázium (Madách Imre nevét viseli ma) tanára, igazgatóhelyettese, majd igazgatója lett. Ezt csak rövid időre szakította meg a tanulmány felügyelői beosztás. Kiváló Tanár kitüntetést kapott az ötvenes években. 1961. szeptember elsején ment nyugdíjba. 1964. december kilencedikén hunyt el Salgótarjában.

Felesége, MATOLCSY MARGIT néni, neves énekesnő, Magyarországon rádióban is szerepelt, az intézet nevelő munkájában és anyagi életének irányításában fejtett ki tevékenységet. Róla többen megemlékeznek a Niederaudorf fejezetben.

„Niederaudorf, 1948. január 9.

Dr. Petres Istvánné úrasszonynak:

Nagyságos Asszonyom! Elhatározásunk, hogy hazamegyünk, megvalósulás előtt áll. Pidingben kell lenniünk 19-re, onnan valószínűleg 20. vagy 21-én indulunk tovább. Távozásunk egyáltalában nem érinti az intézet életét. Méltóztassék afelől nyugodt lenni, hogy minden legalább a régi rendben, de hiszem, még jobban fog folyni. Az Úristen áldása legyen Nagyságos Asszonyunk, Juditot mégegyszer és nagy szeretettel köszöntjük. Kézcsókkal, Dr. Ravasz Dezső, iskolaigazgató.”

1948. január elején Dezső bácsi búcsúlevelet írt mindannyiunknak, mind a negyven niederaudorfi diáklánynak. Levelét többen megőriztük mint egy kincset. Nagyon szerettük őket és nagy hiányt éreztünk távozásukkor. Négy levélből hozunk szemelvényeket, amelyek Ravasz diri hozzánk való ragaszkodását mutatja. Gyermeküknek tekintett minket. Bemutatja azt is, milyen gondolatok töltötték el. Tele volt bizonytalansággal, ugyanakkor reménnyel egy szebb magyar jövőben és abban, hogy hazánkban valamennyien újra látjuk majd egymást. Mert mi is haza akartunk menni.

Részletek a levelekből:

Juhász Klárinak

Niederaudorf, 1948. január 4-én.

Kedves Klári!

Néhány hónappal ezelőtt azt mondta neked, könnyű azokat köszönteni, akiket szerettünk. De milyen nehéz azokról búcsúzni, akik a szívünkhez kötöttek. Ezek az érzések töltenek most, mikor Magától búcsút veszünk. Ugy határoztunk, hogy a Pidingből január 21-én induló szerelvényssel, melyre besoroztattunk, mi is haza megyünk Magyarországra. Hogy miért? Ne kérde. Lehet-e erre választ adni. Vissza a honvágy, vissza az otthoni szeretteink hívása, vissza a jövő reménytelensége, vissza annyi minden, hogy mindazok az érvék, mik az itt maradásunk mellett szólnának gyengébbek, mint a hívók. Kétség és remény között indulunk, és megyünk. S hogy megyünk, lelkünkben nagyon munkál a szakad és ki-ja. Nehéz volna most sorra venni, mindazt, ami fáj, és ami nehéz teher. Az alpenhofi együtttestől és egyesektől egyaránt keserű a válás. Azt hiszem megérezte, hogy bennünk nem formált élték, hogy mi Magukkal szemben mindig többet éreztünk annál, amit egyszerűen csak a tanár és növendék viszonyának nevezhetők. Az itteni sorsunk közössége, az egymáshoz való tartozásunk ténye olyan csatlószerű formált bennünket, melynek gyújtópontja az egymás megértése és szeretete volt.

Pettendy Katinak

Kedves Kati!

Beszámoló kedves levele nagyon jól esett mindnyájunknak. Az a szeretet, mely belőle felénk sugárol, különösképpen azért komoly érték számunkra, mert most, mikor életünk egyik legelhatározóbb lépésére szavazunk magunkat, szép és gazdag utat találunk. Hosszu lelkivilódás után megkötött az elhatározásunk Magyarországra való hazautazásra. Kezünkben a magyar belügyminisztérium engedélye és a hazaszállítási kormánybiztoság besoroló intézkedése. Ezek szerint január 19-én Pidingben kell lennünk, onnan valószínűleg 20., vagy 21-én indul a vonatunk. Nehéz és hosszadalmas a részletesen megírni azt, hogy miért döntöttünk így. S a döntés után a nehezebb az a lelki felszámolás, mit most végzünk. Tudja Kati, ez a kísértés, a benne élő sok-sok kedves magyar leánykával nagyon a lelkünkhez. S amilyen könnyű a bajor földtől és a bajor levegőtől megválni, annyira nehéz attól a környezettől, amit Maguk termeltettek számunkra - az Alpenhof.

Hegedűs Pirinek és Nórának

intézet ifjúságával több volt, mint a mindennapos intézeti élet. Mi mindig éreztük azt, hogy egy kicsit a gyermekeink is Maguk, s most mikor új utakra indulunk, mikor éreznünk kell azt, hogy talán soha többé nem találkozunk, szakad bennünk valami. Olyan jó volt tudni, hogy Maguk ketten Nóra és Piroška, derék kedves magyar leánykák, kikben annyi természetesség, annyi őszinteség és annyi lelki jószág volt és van, egy kicsit a leányaink voltak. És szeretnénk azt hinni, hogy azért mert most eltávoztunk, azok is maradnak. Tudjuk, hogy a Maguk végező célja azonos a miénkkel. Éppen ezért talán a búcsúkat az teszi könnyebbé, hogy nemsokára otthon találkozunk. Ha majd Maguk is hazajönnek Nóra és Piroška, próbálják megkeresni újból velünk a közvetlen kapcsolatokat, biztosan jó lesz majd hontalanságunk emlékein elborongani, elkalandozni.

Markó Marikának

Január 21-én indul a vonatunk Pidingből Magyarországra. Az indulás pillanatában belénk fog sajnálni a szakadás kínja. Mert szakadunk az alpenhofi együtttestől, s Magától Marika. Lelkünkben seb marad. Ez a seb fájni fog mindaddig, míg egy szép, boldog, tiszta jövő el nem következik. Az a szép jövő, amely Magukat is, a hontalanságba szakadt szegény árva magyarokat mind-mind hazahozza. Azzal a hittel bucsúzik Marika Magától, hogy el fog jönni ez az idő, s akkor a sok-sok magyar lelki seb a mi lelkünkön is ott tátongó szakadási sebbel együtt be fog gyógyulni. Az lesz az ünnep. Ennek a szent ünnepnek várásával, s bekövetkezésének biztos hitével bucsúzik kedves szüleitől és Magától. A viszontlátásra Marika!

Dezső című és
Margit néni
Hálásan köszön

Hosszas nyomozás után sikerült Magyarországon Ravasz Dezső bácsi nyomára bukkanni és megtalálni Dr. Herold László nyugalmazott iskolaigazgatót, aki Dezső bácsi utódjaként megemlékezést írt a salgótarjáni Madách Gimnázium 75. jubileumára készül emlékkönyvbe. Az ő szíves engedelmével itt idézünk ebből a – beszélgetésünk időpontjában még meg sem jelent – írásból:

„Nem tudom, igazán ki vállalkozhat arra, hogy le tudja írni egy, az élete menetébe sokféleképpen belekapcsolódó ember élővé emelkedő képmását, ha a lélek mélyéig nem tud eljutni, ha a szellem megnyilatkozásának fontos, de nem bizonyos, hogy mindenki által annak tartott elemei épülnek bele az emlékezetébe s ha érzelmileg szinte lehetetlen pólusok között feszül számos élmény.

Ilyen fogyatékossgal kísérlem meg felidézni dr. Ravasz Dezső igazgató úrnak, Dezső bácsinak azt hiszem nagyon gazdag, bár valójában meg- és kiismerhetetlen életét.

Amikor először találkoztam vele tanári pályára lépésem első napján 1950-ben, egy augusztus közepi délelőttön a salgótarjáni közgazdasági (ha jól emlékszem) gimnázium igazgatói irodájában, részemről bizonytalan hangú, gondolom, félszeg bemutatkozással kezdődött minden. Perceken belül megéreztem, hogy nagyszerű kapcsolatteremtő ember. Udvariatlanul csaknem két órát töltöttem nála ezen az első beszélgetésen, s bennem róla a nagy tudású, bölcs, határozott ember képe alakult ki. Sokat kérdezett, és a tanári (meg hát egyéb emberi) elképzeléseimhez kapcsolódón fontos dolgokat kívánt megtudni. Én szívesen beszéltem, mert egyre azt éreztem, nem vagyok kifosztott: ő is beszélt önmagáról, pedagógiai, emberi elgondolásairól, élete fontos tapasztalatairól...

Az igazgató úr – csaknem mindannyian Dezső bácsinak szólítottuk (hiszen az 50 felé járt) – elmondhatatlanul sokat segített. Szigorú, igényes ember volt. Határozottsága, iskolavezetői elgondolásai ott voltak intézkedéseiben, mondataiban, mindannyiunkkal kapcsolatos elvárásaiban. Nem viselt el semmilyen lazaságot, s nehezen fogadta el azokat a kollegákat, akiket nem a hivatás, az adni, segíteni akarás alapindítéka tartott a pályán. Gyermekszerető pedagógus volt, aki ezt kisugározta a diákokon át a tantestületre is.

Szívesen hallgatta meg a személyes észrevételeket, javaslatokat, s amit megfelelőnek tartott, beépítette vezetői munkája gyakorlatába. Szívesen elemzett pedagógiai vagy a testület életét érintő kérdéseket sokszor fárasztó, olykor estékbe nyúló testületi megbeszéléseken. Hihetetlenül igényes volt az iskolai munka minden területén önmagával szemben, s ezt lehetőség szerint megkövetelte a tantestülettől is.

Szaktárgyain túl (történelem-földrajz) – azt hiszem, sokat tanult – otthon volt a társadalomtudományok mellett a természettudományok meg a közgazdasági szaktudományok világában is. Óralátogatásainak, óraelemzéseinek tekintélye volt minden, saját szaktárgyát tanító kollega előtt. Az 50-es évek mindent agyon politizáló oktató-nevelő gyakorlatában számomra felszabadító volt jó néhány olyan óralátogatása, amikor a műelemzésekről szóló beszélgetések, elismerő és bíráló megjegyzések mélyén, a lélek rejtelmeiben is találkozhattak a gondolatok.

Energikus, célratoró, újat akaró, az értékek átadását szorgalmazó ember volt. Gazdag szervező készséggel tudta a feladatokat emberre szabni, ellenőrizni s azután dicsérni vagy elmarasztalni. 1952-ben az oktatás megyei irányításába helyezték, s én a Salgótarjáni Madách Imre Gimnáziumba kerülhettem. 1952-től 1956 őszéig közvetlen kapcsolatban kevésbé ismerhettem Dezső bácsi munkáját. A megyei irányításnak inkább egy-egy mozzanata jutott el hozzánk ezekben az években...

Ebben a négy esztendőben Dezső bácsi és Margit néni mint szülők kerültek be tanári munkámba. István fiúknak, ennek a kiváló eszű és szorgalmú fiúnak lehettem osztályfőnöke. E négy év során éreztem meg, hogy a szülői ház gondoskodása, szeretete, odafigyelése milyen nagyszerű erőket építhet ki egy felcseperedő kamaszemberben. És ennek a négy esztendőnek a végén éreztem meg a szeretet erejének embert építő, majd ízzé-porrá törő rombolását.

István 1956-ban érettségizett. Az elmondhatatlanul boldog édesapa és édesanya vágyaik beteljesülését érezték, amikor fiuk egyetemista és Eötvös-kollégista lett. Az aggódó édesapa 1956 októberében-novemberében hazahívta Istvánt Pestről, s nyugodt béke költözött szívébe: itthon lehet a kisebbik fia. És akkor, 1956. december 8-án a házuk előtt szíven lapátoló fiút a végzetes gyilkos sortűz szétépte, halálba küldte.

Családok, társak, gyerekek és szülők roppantak össze ekkor ebben a városban a gyilkos öldöklés után. A Ravasz családban is ez történt. Dezső bácsi 1953-ban az oktatási-irányításból visszament a közgazdasági középiskolába: feltöltekezve energiákkal, tele ambíciókkal. És 1956. december 8-a mindent összetört. Még egy esztendeig a közgazdaságiban volt. Komor, szótlan ember lett. Akik hozzá közel álltak, nem egyszer sírni látták. Összeomlott minden, sokszor a szíve is rendetlenkedett. Megszűnt egészségesnek lenni. A család István sírkövére az írogató ifjú bölcsész egyik utolsó versének néhány profétikus sorát vésette.

A társadalmi-politikai lelkiismeret csak valahol nagyon láthatatlanul mocorgott.

A magát teljesen elvesztett Dezső bácsinak fölajánlották a Madách gimnázium igazgatói stallumát. Az új környezetben erőt akart meríteni? Hitt még a maga jövőjében, az önmegetalálásban? Azt hiszem, ezt nem tudhatja meg soha senki.

1957 szeptemberétől 1961 nyaráig, nyugdíjba menetelig a Madách gimnáziumot vezette. Rengeteget dolgozott az iskolában nap-nap után, reggel 7 órától este 7-8 óráig. Igyekezett olthatatlan fájdalomra fölé emelkedni.

Minden szándéka ellenére ekkorra erőtlen idős ember lett, aki próbált még hinni magában, de ez alig sikerült. Tele volt mindenki iránti bizalmatlansággal. Emberközelbe alig került valakivel. Csak mérhetetlen gyermekszeretete maradt a régi. A hivatalos megbeszélések, értekezletek régi ereje itt-ott csillant csak fel. A tényleges értékek

megfogalmazója, közvetítője, helyettese, Mikuska Imre bácsi volt, azt hiszem az emberi szeretet nagyon magas fokán

1958-ban néhány pályakezdő ifjú kollega jött a gimnáziumba. Dezső bácsi azt hitte, erőre kap. Nem sikerült. És a gyógyszerek adagja is parancsolóan nőtt.

Az élni akarás végül is kimondatta vele a nyugdíjazási szándékot.

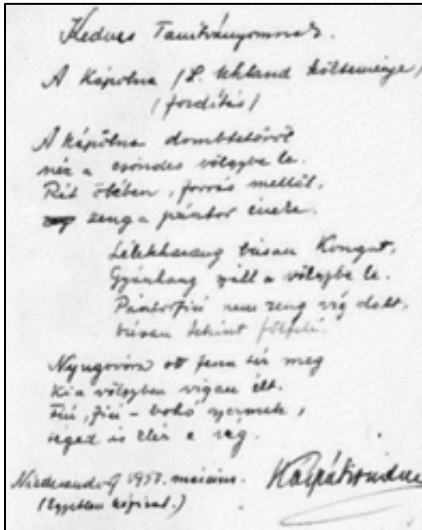
A két idősebb szülő magánya már végleg nem tudott sem erőt, sem reményt adni: mindössze 1963-ig. Szeretett István fiához költözött.

Herold László (2003)''

REGŐS JÁNOS valahol a Felvidéken született 1908-ban. Korai életéről nem sikerült adatokat szereznünk, de kétségtelen magyar-német-szláv nyelvismerete már innen ered. Ezt már hozta magával Budapestre. A Magyar Királyi Vasútnál volt tisztviselő a világháború alatt; itt ismerkedett meg Magyary Tiborral, akivel később az iskolában együtt tanároskodott. Nehéz természetű, rapszódikus ember volt, nem könnyen jött ki emberekkel, kivéve Magyary Tiborékat. Az 1946-47-es évben bejáró volt valahonnan Pockingon túlról. Egy vonaton jött és ment többek között a Fazekas testvérekkel, Szentirmay Gyuszival, Ruzsicky Dórával és Medzihradsky Marával. Mara így emlékszik ezekre az utakra: „...Én voltam az utolsó, aki felszállt Pockingban, a tagok már lógtak ki az ablakon és felhúztak a tömött vagonba. Nagyon kemény tél volt, de a vonat fűtve volt, mind cipőinket és zokniainkat szárogattuk Passauiig. Regős tanár úr kisegített a feladatokkal, majd hazafelé ismét elmagyarázta, amit nem értettünk. Fantasztikus, hogy minden tárgyban jártas volt és a mi szintünkön tudta elmagyarázni az anyagot.” Nyelv-zseni volt; magyar, latin, francia, spanyol nyelvet tanított különböző osztályoknak; németet csak azért nem, mert arra volt Paus. Rapszódikus természete miatt sokan tartózkodtak tőle. Waldwerkében Magyary Tibor tanár úr és felesége Etus voltak legjobb, legközvetlenebb barátai. Egy időben reggelenként, tanítás előtt rendszeresen hozzájuk ment egy kávéra és cigarettára. Ott jött és melegedett össze Ruzsiczky Dórával is ebédenként, mint Magyaryék vendége, a sovány tábori kosztot együtt fogyasztva. Alapjában diák-barát volt; fültanúk szerint ő volt az, aki a többi tanárt lebeszélte arról, hogy Dolesch Gyuszt kirúgják a csirkevéres csíny miatt. De tudott goromba is lenni; G. Feri meggyőződése szerint csak a többi tanár mentette meg attól, hogy Regős elhúzza az érettségin latinból, amivel megfenyegette már korábban, féltékenységi miatt, ti. Feri segített Dórának számtanban, és Regős úgy vélte, hogy több is lehet közöttük. A közös rokonszenv Dórával oda fejlődött, hogy később házasságra léptek és együtt vándoroltak ki Ausztráliába. Ott az egyik bevándorló tábor parancsnoka is volt. Melbourne környékén telepedtek le. Később Dórával a kapcsolat egyre romlott, majd végül elváltak, és egy másik hölgygel élte le az életét. Magyaryékkal még Ausztráliában is szoros kapcsolatban volt, a nagy távolság ellenére (Magyaryék Sydney-ben laktak), együtt karácsonyoztak stb. Utolsó éveiben nagyon sokat és mélyen foglalkozott csillagászat, azaz asztrológiával; könyveket is írt erről a témáról, de ezek, sajnos, anyagiak miatt nem lettek kiadva. Sok eredeti, idáig ismeretlen latin klasszikus szöveget is fordított magyarra és angolra. Az 1990-es években halt meg Melbourneben, aránylag magányosan, leszármazottak nélkül. Mostohafia minden könyvét, kéziratát elégette. Sic transit gloria mundi. Sok diákja tartja Regős Jánost melegen és hálával emlékezetében. Nevét még évek múltán is nagy tisztelettel emlegették az iskolában. (*Magyary Tibor, Medzihradsky Marianne, Grosz Ferenc, Zágon Lajos és Mátéffy István emlékeiből összeállítva.*)

ROMÁN ENDRE niederaudorfi magyar, földrajz és filozófia tanár, igazgató a reisachi kolostorban, 1949-1950.

Hegedűs Piroskától:

Az 1949-es tanév nehezen indult be. Új volt a tanári kar, sokan a diákok közül nem jöttek vissza. Ezt az évet az állandó változás jellemezte. Román igazgató tanítása és az iskola vezetése teljesen más stílusú volt. Sokkal több szabadságot adott a diákoknak. Kereste lehetőségét annak, hogy felkészítse őket a praktikus életre.

Szívügye volt a magyar diákok sorsa. Miután elhagyta az iskolát, levelezőiskolát indított el, amellyel remélte, hogy a kivándorló és szórványban élő diákok magyar nyelvismeretét tovább fejlesztheti. Kárpáti András néven verseket írt és fordított. Uhland *A kápolna* költeménye fordítását beírta az emlékkönyvembe.

SOLYMOSSYNÉ THURZÓ VERA a passauai tanerők között szerepel az Ambrus/Lívia néni-féle listán.

STRADA FERENC latin tanár a reisachi kolostorban, 1948-1950.

Petres Zsuzsától, aki 2006-ban szerezte meg ezt az információt Strada Ferenc unokahúgától, Fickéné Strada Évától:

1914-ben született Miskolcon. Négyen voltak testvérek, ő volt a legfiatalabb. Szüleivel Budapestre költözött, ott 1933-ban érettségizett, 1938-ban doktorált és 1944-ig latint és történelmet tanított, amikor behívták katonának. Csapatával 1945-ben Németországba került. Amikor a csapat feloszlott, megkereste családját és csak pár nappal édesanyja halála után érkezett Wasserburgba. Onnan Eybachba ment német rokonokhoz.

Több németországi magyar iskolában, főleg táborokban tanított, 1948-1950-ben Niederaudorfban, ahol a „schöne grausame” becenevet kapta. 1951-ben kivándorolt Amerikába. Először Connecticutban majd Clevelandben telepedett le, ahol testvérei is laktak. Eleinte gyárban dolgozott. 1955-ben megszerezte a Case Western Reserve egyetemen az „MS in Library Science” diplomát, majd ugyanott dolgozott mint könyvtáros.

1956-ban feleségül vette Havas Mártát, aki szintén Magyarországról menekült Clevelandbe. 1957-ben kislányuk született, aki most Chicagóban él. 1965-ben családjával Washington D.C.-be költözött. 1993-ig a Library of Congressban dolgozott. Nyugdíjazása után csendben élt családjával. Sokat olvasott, szerette a klasszikus zenét, kirándulni járt, főleg a hegyekben. Európát is látogatta, Magyarországra csak 1966-ban tért vissza először. 1999-ben halt meg.

SULYOK ISTVÁNNÉ (Papp) „Laura néni”, született 1893. nov. 28-án. 1955-56-ban Bauschlottban a leányinternátust vezette (az elején még Márta nénival együtt).

SZŰCS LAJOS dr. az Ambrus/Livia néni-féle listán a passai tanerők között szerepel. Nevével idáig csak az érettségi bizonyítványok egyik aláírójaként találkoztunk.

TAKÁTS SAROLTA, mennyiségtan és fizika tanárnő és testvére ERZSÉBET, operaénekes, ének oktató, és kisegítő magyar és német tanárnő az Alpenhofban és a kolostorban, 1947-1949.

Vágy Muncitól:

Amikor 1955-ben egy évig Londonban dolgoztam, többször meglátogattam Takáts Sárkát és Erzsikét. Sárka akkor kezdett tanítani egy középiskolában számtant és fizikát, Erzsike énekelt egyszer a BBC rádióban. Sajnos, nem tudok visszaemlékezni arra, hogy melyik évben haltak meg. Erzsike ment el előbb, váratlanul, szívészélhűtésben.

Petres Juditától:

Sári néni francia leckét adott nekem, kijártam hozzá a faluba. Nem tudom, miért akartam franciául tanulni, hiszen eredetileg spanyol, illetve portugál nyelvterületre készültünk. Ma már úgyszólván semmit sem tudok franciául, csak egyetlen egy szabályt, amit Sári néni tanított: „Jól jegyezd meg azt, hogy BUDAPESTI X GŐZÖS. Amikor egy francia szóval találkozol és olyan mássalhangzó van a szó végén, ami ebben a két szóban (és az X-ben) előfordul, akkor az néma, nem ejted ki.” Azért „Paree” a Paris, „Szervant” a Cervantes, és „Berlio” a Berlioz.

Drávetzky Mártától:

Takáts Sári néninek kedvenc tanítványa voltam, na nem az eszem, vagy a személyiségem miatt, hanem Apám, aki abban az évben Münchenben dolgozott az amiknál, sokat jött le Niederbe, jó barátságban volt Dezső bácsival. Apám jó vágású, csinos ember volt és nagyon tetszett Sári néninek, ezért lettem kedvence. Érdekes, az embernek milyen jelentéktelen emlékek maradnak meg ennyi év után.

Hegedűs Nórától:

Takáts Erzsike néniről az az emlékem, egy énekkari próba alkalmával rámutatott arra az oldalra, ahol én is énekeltem, és kijelentette, hogy ott valaki falsul énekel. Magamra vettem és ettől kezdve csak „karaoke” módon tátogattam a számot, alig kiengedve hangot. Kicsit boldogtalan is voltam, hiszen szerettem énekelni. Tavaly Radnay Anikóval felfedeztük, ő is magára vette és hasonló módon cselekedett. Most már értem, hogy a második szopránó rész miért volt mindig olyan gyenge.

TÖMBÖLYNÉ született Perler Elsa, „Elza néni”. 1917. március 27-én született Tolnán, római katolikus. Az elemi és polgári iskolát Tolnán végezte (1923-1931), majd Kalocsán a Tanítóképzőben (1931-1936) szerzett tanítói diplomát. Utána Budapesten tanárképző iskolát végzett (1936-1940) és természetrajz-, földrajz- és kémia - szakos tanárnő lett. 1940-től polgári iskolai tanár Faddon, Apatinban, majd Tolnán. 1947-től 1950-ig a szombathelyi általános és szakiskolában volt tanárnő. Ezután jöhetett Nyugatra. A magyar iskolához 1954-ben, még Lindenbergben csatlakozott. Természetrajzot és földrajzot tanított.

VAJDA SZABÓ PÁL, dr. mennyiségtan, fizika tanár a reisachi kolostorban, 1950-1951.

Lábner Bélától.

Dr. Vajda Szabó Pál egy brilliáns fizika- és számtantanár volt. Petőfi Sándor volt a kedvenc költője, sok verset kívülről tudott. Esténként ezzel szórakoztatott bennünket, meg filozófiai gondolatokkal, amihez mi nem sokat értettünk.

VÁMOS JÁNOS 1887. dec. 26-án született Zentán. Iskoláit is ott végezte, 1907-ben érettségizett. 1908-tól Budapesten a Pázmány Péter Tudományegyetem bölcsészkarán tanult és 1929-ben magyar-latin szakos gimnáziumi tanári vizsgát tett. Az 1914-15-ös tanévben a zentai gimnáziumban tanított, majd három évet katonáskodott az első világháborúban. Négy fia volt: János, Imre, Béla és Géza.

Vámos tanár úr Ausztráliában élő, Parkinson kórban szenvedő, ma már 86 éves Imre fia, kérésünkre 2005-ben kiegészítette édesapjának életrajzát: „...hosszú évek nyomasztó hatására gondolok. – Idő: 1919, születésem éve – Magyarország földarabolása. Az 1920-as első évekbeli magyarellenes üldözések »lecsillapodtak« – Édesapám tanári állást kapott a zentai gimnázium magyar tagozatán (magyar és latin). A 30-as évek elején a növekvő magyar önbizalom hatására Édesapámék kérték (követelték?) a beográdi kormánytól egy magyar tanítóképző intézet felállítását Suboticán (Szabadkán) vagy Újvidéken. Ő több vezércikket írt a zentai Friss Újságban, városunk egyetlen magyar újságjában, kritizálva a helybeli szélsőséges nacionalista szerbeket. Sajnos sok-sok dél-szerbiai – koszovói, montenegrói u.n. Dobrovolyácokat telepítettek le akkor Bácskába. Édesapámék terve, a tanítóképző, nem valósult meg – ő drága árat fizetett ezért, hogy büszkén kitartott a magyar kisebbség érdekében. Bosszúból áthelyezték őt egy messzi bánati városba, ahol főleg szerb-román-német volt a lakosság – magyarok nélkül! Soha nem felejttem azt a napot, amikor Szüleim sírva közölték velünk a rossz hírt. Büszke Édesapánknak lealázó évei következtek. Inkább lemondott állásáról, minthogy cserben hagyja szeretett szülővárosának magyarságát. Munkanélkülivé vált a világgazdasági válság elején! Négy gyermek apja – minden jövedelem nélkül! De szerencsére Édesanyánk szüleinek volt egy tanyája, ahonnan állandóan kaptunk élelmet – így sohasem éhezünk. Másik áldás az volt, hogy 2 házunk volt, ahol a »kosztosaink« laktak. Szüleink hirdettek a vidéki magyar lapokban, hogy nálunk lakjanak, akik a zentai gimnáziumba járnak. A kisebbik házban lakott néha évente 8-10 diák. Csak büszke lehetek Édesanyámra, hogy neki kellett legtöbbet dolgoznia cselédünk segítségével. Bevásárlás, főzés, sütés, mosás, stb. – de átvészeltük ezeket a kritikus éveket. Édesapám segítette tanulmányaikban diák-kosztosainkat. Próbálkozott műtrágya-eladási ügynökséggel, vegyes sikerrel. Rendszeresen írt vezércikket a zentai újságba, fő szervezője volt a tiszta magyar gazdákából álló Zentai Gazdakörnek és a Magyar Könyvtárnak. – Ha visszagondolok a 20-as és 30-as évek nyomasztó problémáira, csak büszke lehetek Édesapám törhetetlen hazafiságára. A magyarellenes üldözések, a marseillesi királygyilkosság miatt sokat szenvedtünk.

1941 tavaszán...a Wehrmacht lerohanta Jugoszláviát... A mi Délvidékünk felszabadult, de milyen áron? A Luftwaffe bombázta Beogradot, ahol 19 éves Béla öcsém tanult a főiskolán. Épületüket telitalálat érte, de ő megmenekülve egy magyar családdal menekült a Dunán egy csónakkal, igyekeztek hazamenni a felszabadult Zentára. Béla öcsém a csónak orrán ülve jó célpont volt egy ismeretlen orrvadásznak. Holtan vagy félholtan elmerült a Dunában. Családunk gyászolt – mialatt szülővárosunk és Délvidék ünnepelt a mámoros felszabadítás tavaszi hónapjaiban. A családi gyász után Édesapám városunk polgár-

mestere lett, majd újvidéki [leány]gimnáziumi igazgató és végül is [1942 februárjától] a budapesti Parlamentben képviselte a zentai, kanizsai, adai, topolyai, moholyi, stb. járások főleg magyar lakosságát. Ennyit a mi gyászos, édes-keserű tavaszunkról!

Több mint 20 éves elnyomás után kisütött a nap. Délvidékünk felszabadult. Azt hittük, hogy végre visszanyertük az összes magyarlakta területeket. Én és János bátyám a keleti fronton harcoltunk. 1943-44-ben jött a romániai kapituláció, a szovjet balkáni lerochanása, Jugoszlávia »felszabadítása«, a bosszúálló Titó-partizánok vérengzése (lásd Temerin, stb). Sajnos védtelenül maradt szülővárosunk, Zenta, nem volt felkészülve erre. Mindenki, aki tehetett, menekült az anyaország felé. Szüleim is rohantak a vasúti állomásra, de sajnos az utolsó vonat elhagyta a városunkat. Így Édesapánk megkért egy tanyánkra induló lovaskocsit, hogy vigyék oda Édesanyánkat. Édesapánk pedig gyalog Szabadkáig menve, elérte az onnan induló utolsó vonatot Budapestre. Szüleim nem látták egymást 1956-ig (Andau?).”

A menekülő Országgyűléssel kerülhetett Németországba. Itt még 1947-ben résztvett Altöttingenben a csonka Országgyűlés ülésén, mint annak jegyzője. Felesége, családja otthon rekedt. Úgy tudtuk, három fia volt: egyik Zentán maradt Jugoszláviában. Egyik fiával együtt menekült Bajorországba.

Vámos tanár úr 1947-től (hivatalosan 1949-től) tanított az iskolában, magyart, latint és világirodalmat (poetikát). Rengeteg órája volt, úgy tűnik, hogy e két főtantárgyat a négy felső osztály mindegyikében tanította. Nagytudású, gyakorlott tanár volt. Nagyon konzervatív, hazafias beállítottságú ember, akit a hazaszeretet gyakran fakasztott könnyekre az órákon. Nagyon boldoggá tette, hogy 1956-ban viszontláthatta feleségét. 1958-ban halálos ágyánál a kórházban még három volt diákja (Liscsinszky, Fekete Sanyi és e sorok írója) meglátogatta. Münchenben, a Nordfriedhofban temették el. (K.L.)

Temetésére eljöttek volt diákjai Münchenből és egy autóbusszal Kastlból. Nagyon hideg januári nap volt – kb. mínusz 15 fok – Csátaljai Szepi és Dzsieszi vitték a diákok koszorúját a koporsó után. Mire végetért a temetés, a diákok jéggé fagytak.

Csátaljai Szepi a KOLDUSDIÁK című (kastli) sokszorosított diákújság 19. oldalán, 1958. március 15-én németül néhány sorban és egy hosszú ódával búcsúztatta tanárunkat. A búcsúztatóval, amit Zámbo Lajos őrzött meg, Csátaljai Szepinek, az új német Luftwaffe fiatalon lezuhant repülőtisztjének is emléket állítunk:

Zum Tode unseres Professors Vámos János

Vor 70 Jahren wurde unser allseits geliebter Professor, Vámos János in dem schönsten Teil Ungarns, in der Batschka als Sohn armer Eltern geboren. Durch seinen Fleiss und Lerneifer absolvierte er seine Studien mit Auszeichnung. Als Lehrer, Offizier und Parlaments-bgeordneter gab er sein Bestes für sein Volk, für seine Heimat, die er so sehr liebte. Aber das Schicksal verschlug auch ihn in die Emigration, nach Westdeutschland. Fern von seiner geliebten Heimat nahm er mit ungebrochener Energie und Freude ein neues Lehramt an: in unserer Schule. Viele Schüler lernten von ihm die ungarische und lateinische Sprache und Literatur kennen und lieben. Kurz vor seines Lebens letzten Tagen erreichte ihn die grösste Freude: seine geliebte Gattin konnte aus der alten Heimat hierher, zu ihm kommen. Aber die Freude war kurz. Am 25. Februar entschlief er in Gott, in einer Münchner Klinik, von uns

allen aufs tiefste betrauert. Sein Körper ruht in fremder Erde, aber sein Geist lebt unter uns weiter...

Verhüllet die Häupter mit Schleier der Trauer,
Benetzt die Wangen mit der Tränen salziger Flut
Öffnet den Mund zum Jammer und schmerzlichen Klage,
Die in der trockenen Kehlen locker schon sitzt.

Er, der uns so lange gelehrt der alten, edlen Sprachen
Und der Neuen wörterreichen, grammatikschwerer Kunst
Er, der uns in grauen und schweren ausweglosen Stunden
Immer der Vertrauten, der Ratgeber bester war,
Er, der für uns in gütiger, verständnisvoller weise
Leiter für der dunklen Zukunft schwere Tage ward.

Jetzt, und für immer ging er von uns, der ewigen Sehnsucht
Seiner Sehle gehorchend, in das ewige Reich
Seines, und unserer aller, gnäd'gen Schöpfers gnadenvoll ein,
Zurückgelassen uns nur seine tote Hülle,
Aus Staub geworden und um Staub zu werden, von uns begraben,
Nach uns'res gnadenvollen Schöpfers ewigem Plan.

Doch gelassen, tief versenkt in uns, nicht um Staub zu werde
Hat er uns seines grossen Geistes reifste Früchte:
Diese werden blühen und gedeihen ohne Unterlass,
Werden Früchte wieder tragen zu seines Lebens
Unermüdlich grosse Taten und sein Lehren Ehre,
Solange einer von uns lebt, lebt er in uns fort!

Doch: Traget die Botschaft in alle Winkel der Erde,
Dass jeder, jeder sich mit Trauer umhüllt:
Der führende Arm uns'rer frischen, jungen Gedanken
Hat uns, oh Jammer! Verlassen für immer!

WALTER GYULA, dr., volt miniszteri osztályfőnök, műegyetemi tanár. Még Passauban halt meg 1949-ben. November 24-én temették az ilzstadti temetőben. (*Sárospataki*, 1949.)

ZÁGON ALAJOS (Zágon „Lali” édesapja) festőművész volt, de Lali születése után a Pápa melletti Ihászpusztán tanítóskodott. Pár év múlva Veszprémbe került, ahol az Érsekségnek és a Vármegyei Tanfelügyelőségnek dolgozott. A menekülés folytán Bécsbe került, ahol a Collegium Hungaricum-ban folytatta munkáját mindaddig, míg az oroszok elérték Wienerneustadtot. A családdal együtt hajóval, legutóljára a Zsófia fedélzetén érkeztek a passauai kikötőbe. Zágon tanár úr az elsők között volt, akik Csejtey igazgató úrhoz tanerőként csatlakoztak. 1950-ben vándoroltak ki Ausztráliába, ahol a Bonegilla táborba került, innen Geelongba helyezték át és a Ford autógyárba osztották be munkára. 1983-ban halt meg.

ZOLTÁN SÁNDOR, bejáró hittan és népművészet előadó a reisachi kolostorban, 1949-50.
Hegedűs Nóráról:

Gyakran lejárt Münchenből bibliaórát tartani azután, hogy Nagy Ernő református lelkész elhagyta az intézetet és nem volt rendszeres hittantanárunk. Ő a müncheni Soli Deo Gloria (SDG) protestáns diákegyesület elnöke volt. Gondozta nemcsak a niederi diákokat, de bejárta a németországi menekülttáborokat is és segítette a diákok útját egyengetni, főleg azokat, akik egyetemen tovább szándékoztak tanulni. Megszervezte azt a konferenciát, amit a reisachi kolostor második emeletén tartottak 1949. június 25-29. 1951-ben kivándorolt két gyermekével az Egyesült Államokba és azon az őszön elvette feleségül Piroska nővéremet.

Waldwerkei, lindenbergi és bauschlotti tanáraink életrajzi adatait a Raab Ferenc hagyatékában talált, adminisztrációs célokat szolgáló névjegyzékből valamint lexikonokból, nekrológokból és személyes visszaemlékezésekből vettük. A Niederaudorfban és Reisachban tanítók életrajzát Hegedűs Nóra állította össze.

Honnan jöttünk - mi lett belőlünk

Életutak: Passau/Waldwerke, Lindenberg, Bauschlott

Szerkesztette Koncz Lajos

Úgy élünk mi németországi számkivetésünkben, immár három esztendeje, mint valami vastagfalú csigaházban. Valami különös, szomorú dermedtség üli meg még mindig a lelkünk és bénítja testünket... Szét kell törnünk végre csigaházunk falait, csak szét kell néznünk a világban, hogy lássuk: elérkezett lassan az idő, amikor nekünk is szólnunk és cselekednünk kell. Mert elmúlt a kétségbeesés ideje, az éjszakát lassan felváltja a hajnal. Ébrednünk kell végre, látni lehetőségeinket és feladatainkat, hogy ne találjon bennünket készületlenül a reggel.

Ölvedi János: Az ismeretlen légión
München, 1948.

Bevezetésül álljon itt néhány részlet olyan levelekből, amiket Szappanos István kapott diáktársaitól, miután mind ő mind a levélírók elhagyták az iskolát:

18. február, 1949. (fejléces levélpapír - stud. phil. Zoltan v. Szaz, Dillingen -Donau)

„... Különben nálam szemeszter szünet van, dolgom azonban így is sok van. Írok a „Schwäbische Landeszeitung”-on kívül újabban a „Monika”-ba Eichendorffnál, s szeretnék március folyamán egy előadás szériát elkezdeni, a szöveg megvan, a termék irányában most kezdtem tárgyalásokat. Spanyolországi ügyemről újat nem tudok, most sürgettem a konzulátuson a vízumot. Beléptem a müncheni kozmológus kutató szövetségbe is, van már fejléces papírom is, azon majd legközelebb írok.

Nem tudom hallottad-e, hogy Sárospataky Micu tüdőcsúcshurutot kapott, s Ambergben fekszik, továbbá, hogy Groh Laci Baden-Baden-ba költözött. Szerticcsel állandó levelezésben vagyok, ő komolyabb volt mindig. Forster újabban nem válaszol.”

10. március, 1949. (Sárospataky, Amberg)

„... A waldwerkei »Diáktagló« hálásan köszönöm, elolvasás után, »undorral el« jeligével, Palinak [Révai Pali] továbbítottam Münchenbe. Leslie [Groh Laci], a hólyag fakír, autóbalesetet csinált, de olyan ügyes jóga-gyakorlatot végzett az autójával, hogy senki sem sérült meg a bennülők közül, csupán az autó. Ez viszont csekély 160 DM-el megkönnyítette Leslie zsebét. Mindezt a Pali írta, azzal, hogy a hindu fakír és c. Főguruság most sem Ausztráliában, hanem Baden-Baden-ban boldogítja ezt a rohadt világot.

Szerény személyem teljesen elmeszesedett tudőmeztámadásával együtt jövő hét végén, vagy azutáni hét elején, sajnos, ki lesz rugdalva Mohamed 7. paradicsomából. Vége a szép időeknek és pá az itteni szép huriknak. Atyám bevágódott Frankfurtban az IRO-hoz és most ott dolgozik. Ennek dacára sem állunk túl rózsásan. Pl. érettségimet még ma sem tudtam kiváltani...

[További lamentálás a fölött, hogy egy lett ápolónő nagy szerelmét ott kell hagynia, soha nem fogja viszontlátni...]

...Forster az a félőrült, angolkóros sváb, miután írtam neki karácsonyra és újévre egy latin nyelvű lapot, válaszolt nekem, de természetesen angolul. Én persze fütyülök rá, vagy válaszoljon ő is latinul, vagy nem törik le a drága kis félméteres mancsikája, ha magyarul méltóztat válaszolni. Nem igaz?

100-ról, az asztrológus állatkáról mit tudsz? Él még az a mokus? Azt hallottam, hogy a Mokus az internátus parancsnoka, Mátéffyék likvidálva vannak, és hogy Csejtev tisztára megzavarodott. Mi igaz belőle, nem tudom. Mindenesetre, pont idejében kerültünk el abból a nyomorházi Verrücktenanstaltból...”

9. május, 1949. (Sárospataky, Landshut)

„... Jelentkeztem az ami őrzészlóaljba is, állítólag lesz belőle valami, bár amit már magyarok szerveznek, az már holt dolog, de talán... Szóval várakozási állásponton vagyok. Érettségimet még nem váltottam ki. ... Leslievel [Groh] nem tudom mi lehet, talán már elment Ausztráliába, legutóbb Baden-Baden-ban lakott. Pali [Révai] cca. egy hónapja azt írta nekem, hogy feketén elmegy Franciaországba és úgy próbál Kanadába kijutni. Mi lett a taggal, nem tudom. Eberhardtnak örülök, hogy jól megy neki. Krug Ambergben a szanatóriumban röntgenasszisztens. Szertics Hamburgban ül és gyomorbetegskodik. Megay Bébi állítólag Münchenben divattervezőnő, és – rossz nyelvek szerint – az amik [amerikaiak] igen felkarolták. Azt hiszem ismerted Lajtaváry Bandit, Rio de Janeiróban van, Falvy Gyurka decemberben kiment Argentínába. Buenos Airesben cukrász inas, de azért mi a fenének olyan messzire menni?...”

9. június, 1949. (Sárospatak, München)

„...Most már nem engedhetem meg magamnak az időmilliomosságot mert Münchenbe járok autóvezetést tanulni. ... Forster, Kálmán Rudi, Rápolti Éva, és Szertics Gyurka a heidelbergi egyetemen vannak. Palival kapcsolatban igazad volt, a tag ma is Münchenben él. Leslie tényleg már kiutazhatott Ausztráliába.”

? július, 1949. (Györey, Labenveinting)

„... Az utolsó hónap elég megerőltető volt számunkra, mert rengeteg volt a tanulnivaló. Ez az erőfeszítés azonban számomra bőven meghozta a gyümölcsét, mert tiszta jeles eredménnyel végeztem (VI. oszt). A ballagás nagyon meghatározó volt. Most pedig itthon vagyok és élvezem a szünidőt, már amennyire ezt megfelelő társaság hiányában elvárni lehet. ...”

11. július, 1949. (Sárospatak, Landshut)

„... Képzeld, a Magyar Segítő Szolgálat rendezésében volt egy tanfolyam (jan.1 - júl. 8-ig) a »gépkocsi kezelése, szerelése és vezetése« címmel és én ezen a hülyeségen részt vettem. Vezetni azelőtt is tudtam valahogy, azt most is tudok, szerelni nem, de elméletileg tanultam egy pár újdonságot. Mindenesetre nagy humbug volt az egész ügy. Pali, a tróger, USA ösztöndíj után kapkod, Zakariással is találkoztam, ő rádió- és villanszerelő tanfolyamon vesz részt. Ha ugyan ezeket rendes tanfolyamoknak lehet nevezni, operettszerűen ment az egész. Angolt tanulok most is gőzerővel és unom az egész hülye életet...”

12. július, 1949. (Sárospatak, Landshut)

„... Pali USA ösztöndíjat pályázik meg, ha a mi USA ügyünk komolyra fordul, én is hasonlót próbálok. Viszont annak nem lenne értelme, hogy szüleim kenguru-honba, én meg USA-ba menjünk, ezért csak az esetben fogom azt próbálni, ha tényleg az USA ügyünk sikerül. Argentína és vele együtt az egész Súd-Amerika le van hányva. ...”

25. július, 1949. (Györey, Labenveinting)

„Kedves Pista! Örömmel vegyes fájdalommal olvastam leveled, melyben hírüln adod, hogy elhagyjátok Európát... De ezen örömet magasan túlszárnyalja az afelett érzett fájdalom, hogy talán soha nem találkozunk többé és akkor Benned a legjobb barátaim egyikét veszem el.

A mi egyedüli célunk is az USA, de mivel nincs ott sem rokonunk, sem ismerősünk, a közelebbi időben semmi kilátásunk sincs arra. ...

Székely Öcsiék is oda szeretnének menni, mert van rokonuk Californiában... Hefty Laciék céljairól biztosat nem tudok. ... Ő most a napokban fog érettségizni, s így eredményeiről még nem hallhattam, de amint ír nekem, megírom, vagy biztosan ő maga fog neked írni ...”.

1949. szeptember elején Bremenhaven-ben behajóztunk a Gen. Taylor csapatszállító hajóba és 10 napos hajózás után megérkeztünk New Yorkba, ahonnan Mantua, OH-ba kerültünk egy régi amerikai magyar farmjára. (Szappanos István.)

14. december, 1949. (Sárospatak, Frankfurt)

„... jelen pillanatban a frankfurti IRO tisztviselői karát boldogítom nb. jelenlétemmel. A melő egész tűrhető : checking of documentations. Kivándorlásilag oly jól állunk, hogy még most sem tudjuk USA lesz-e vagy Ausztrália...

Egy szomorú újság, Walter Gyula bácsit [waldwerkei fizika tanárunk volt] a múlt hó november 24-én temették az ilzstadti temetőben. Miben halhatott meg szegény, nem tudom. Csejtey is mint hallom eltűnt Passauból. Nos a tagok, kezdjük azza,l akivel jelenleg levelező viszonyban vagyok: Groh Lesli, favágó Ausztráliában. Krug Miskáról jelenleg nem tudok semmit, kb. november közepén kellett indulnia az USA-ba. Forstertől nemrég kaptam egy hülye lapot. Lehallgatott egy szemesztert Heidelbergben és jelenleg jobb híján tőkét vakarja. Révai Pali okt. közepén kiment az USA-ba ösztöndíjjal a Marquette University-re Milwaukee Wisconsinban... ”.

1. január, 1950. (Györey, Labenveinting)

„... Az iskolában minden megy a régi kerékvágásban. Szegény Gyula bácsit eltemettük, talán jobb is így neki. Csejtey egészen mellékvágányra tolták.. Most egy új katolikus tisztelendő úr az igazgató. Mókus a legrendesebb az összes tanárok között. Talpig úriember, amivel a diákok sokszor visszaélnek. De ő még a legérettebb tréfára is jóindulatúan válaszol. A közelmúltban történt meg, hogy egy fiú, amikor ő nem volt ott, bement a kuckójába, felforgatta a holmiját és kiszedte az ágydeszkáit. A tanári kar természetesen ki akarta csapni az illetőt és az meg is történik, ha Mókus nem lép közbe.

Különben minden a régi. Waldwerke ugyanolyan sáros nyomortanya, mint volt néhány évvel ezelőtt.

Mi is igyekszünk kijutni a USA-ba az ígéret földjére. Valami már van kilátásban. Holnap hajnalban indulunk Regensburgba előzetes orvosi vizsgálatra, és ott kell majd aláírni azt a bűvös iratot, amit assurance-nak hívnak. Nem tudjuk, mit tartogat számunkra a sors, de én bízom Istenben, hogy megsegít minket és jobb lesz a jövőnk, mint a jelenünk...”.

29. január, 1950. (Pajor Elemér tanár, Passau/Waldwerke)

„Kedves Pista! Soraidat őszinte örömmel olvastam. Jól esett, hogy ha utólag is, de felismerted törekvésem lényegét. Akkor mégsem volt hiába a fáradozásom, a munkám. Tudtam valamit adni: egy kis világosságot, műveltséget, irányt azoknak, akiktől annyit elvett a háború. De igazságtalanok lennének, ha nem látnánk meg, hogy adott is, talán többet, mint amennyit elvett: emberismeretet, önismeretet, életismeretet, komolyabb gondolkozást. A csapások és szenvedések, a megpróbáltatások és nélkülözések bölcsibbakké, bátrabbakké és mélyebbakké formáltak minket. Lelkiekben gyarapodtunk. Te magad tapasztalhatod, hogy az életet érettebben, mélyebben, komolyabban látod, mint láttad volna, ha nem mentél volna át annyi megpróbáltatáson.

Bár nem vagyok időmilliomos, de mindég örömmel veszem soraidat, s ha nem is hosszan, de igyekszem rá válaszolni. Leveled s a hasonló levelek segítségét, erőt jelentenek munkámban, amiért őszintén hálás vagyok.

Jó munkát! Jó egészséget! Szeretettel köszönt volt tanárod

Pajor Elemér”

7. február, 1950. (Sárospatak, Hanau)

„... Gyula bácsiról véleményem nekem is az, hogy az egyetlen komoly rendes úri tagja volt annak a barakk-pokolbeli iskolautáztatnak. Haláláról én sem tudok semmi mást, mivel magam is csak az itteni újságokban olvastam, és ott sem volt több, csak az hogy ekkor és ekkor temették szegényt. Tökölcsyre [Kölcsy Pista] emlékszem, ez a hóhártyó is „ami” lett? Röhögnöm kell, hogy a waldwerkei híreket általad az USA-ból tudom meg. ...Az új tiszt Ambrus

Szaniszlónak hívják, tőle kaptam ajánló sorokat USA ösztöndíj megpályázásához, persze már néhány hónapja, levélbelileg. Krug Miska még itt van Németországban és reméli, hogy sikerül átjutnia a katonai screeningen, illetve rescreeningen. ...Talán emlékszel Lits Ernő nevű vágottpopfájú tagra a waldwerkei nyomordából, Ausztráliában b... a kengurukat. Fuchs Teddy úgy tudom Angliában volt és most Venezuelába ment...”.

2. április, 1950. (Székely K., Eggenfelden)

„... Az iskolát egyelőre otthagytam, természetesen az igazgató úrnak (már nem Csejtey) arra a megnyugtató ígéretére, hogy t. i. a hetedikes bizonyítványomat minden további nélkül meg fogom kapni. Igaz, hogy az én esetemben nem olyan nagy áldozat, mert mikor eljöttem, pl. magyarból két érettségi tétel kivételével elvégeztük az anyagot. Mikor eljöttem Passauból, a hetedikben csak négyen voltunk. Persze vesztünkre, mert Mókus tanár úr egy óra keretén belül négyszer is beszédethet, ha akar. A kis Géza [Györey] még mindig olyan stréber, mint volt, különben jó fiú. Éva [Mészáros?] a hetedik legszebb lánya, talán még jobban izgul és vészesebben kacsázik, mint valaha. A nagyképű Thiringerünk IRO állásban van. Most pedig írok egy olyan hírt, amely mindkettőnket érdekelt valamikor, és amelyre most már csak mint szép emlékre (már akinek) gondolunk vissza. Mariann [Medzihradsky, akibe tudtunk nélkül minden épkézláb waldwerkei korabeli srác fülig és reménytelenül szerelmes volt] Ausztráliába utazott és ott szédíti a férfiak fejét. Már a hajón angol lordok és bárók társaságában volt és nagyon felkapták. Legújabbban meg úgy értesültem, hogy már férjhez is ment.

...Magamról csak annyit írhatok, hogy jelenleg igen nagy anyagi nehézségekkel küzdök. Itthon minden elképzelhetővel foglalkozom. Sógorom irodájában dolgozgatok, s az itt lévő könyvtárt olvasom. Szóval elégepelgetek, angol regényeket olvasok, járok kezelésre, feketékre, bridge partikra, lányok meghívnak ping-pong partikra, most pedig lévén, hogy egy évig voltam az iskola önképzőköri titkára, nem szűnök meg munkálkodni. Állandó programokat készítek, bevezetőt készítek Csajkovszkij egyik darabjához és Schubert „Steinchen”-jéhez. T. i. egy diák fogja játszani. Most pedig egy pár forrásmunka, könyv elolvasása után egy nagyon érdekes témáról, az ősmagyarok szumír eredetéről szeretnék egy értekezést írni.

Most pedig a Te szavaiddal búcsúzik: adja a »Magyarok Istene«, hogy minél hamarabb kezdet foghassunk, s majd hazatérhessünk! A közeli viszontlátásig, ill. viszontírásig melegen ölel Öcsi”.

25. április, 1950. (Székely K., Eggenfelden)

„... Most pedig, kívánságodat teljesítve, az elmeneteled után ill. már előtti történeteket igyekszem röviden vázolni.

Úgy emlékszem, iskolából való távozásodkor még Csejtey (téglafejű Béla király) ült a trónon, uralkodása azonban nem tartott sokáig, mert a tanári konferencia... csakhamar kisémmizte tisztségéből. Nach meiner Meinung azonban túl radikális volt az eljárás... Jelenleg történelemtanítással szűrték ki a szemét, sőt úgy nézem, innen is ki fogják nézni. Egyszerűen Ambrus főtitkarelendő vette kezébe a sceptrumot. Egy áldott jó lélek, aki már csak azért is imponál, mert viselkedésében nem érezhető a felekezeti megkülönböztetés. Ennek legfőbb bizonyítéka az, hogy az öreg Polonkayval (református pap) állandóan együtt ülnek és igen jó barátok. (Mindkettő erdélyi.) Dehát egy ilyen gyöngékező igazgató mellett elképzelheted milyen nagy szarvuk nőtt a tanároknak. A konferenciákon mindegyik maga akar szónokolni és magának érdemeket szerezni – aligazgató, usw. Ilyen téren határozottan jobban szerettem a Csejtey korszakot, mert akaratát véghez tudta vinni és olyankor nem volt apelláta. Vagyis volt egy centrum, amely vasmarokkal fogta össze az összműködések szálait.

Különösen Regősnek viszik valahol. Ő minden áron igazgató akar lenni. Bizonyos fókig meg is tudom érteni, hiszen milyen imponáló lenne Dóra elvétele után igazgatói tisztséget betölteni. Dóra azonban még mindég lány, s Regős pedig igen gyakran csak hajnalban jön meg lakására a »Légióba«, amiért is a fiúk bojkottálják.

Magyary tanár úr Ausztráliában üdül. Körmöczy még brutálisabban szedeti be a társaságot, de különösen a VII-et, mint valaha. Legjobbat mégis csak az én számtan-fizika tanáromról írhatok, Pajor Elemérről, aki bár velünk együtt dolgozott és dolgozik a szobában, mégis meg tudta őrizni tekintélyét és mindenkor, bárhova is kerülök a világon, szeretetteljes gondolattal fogok visszaemlékezni rá, aki nem restellte betegségem alkalmával, hogy engem ápoljon és javulásomig citromos teával és saját szűkös élelmével traktáljon. ...

Az új latin tanárunk (VII-é) Vámos János, aki magában véve egy értékes ember, azonban önteltségével, dicsekvésével (a Parlamentben hogy tolt le Imrédyt, etc.) máris bizonyos mértékig közutálatnak örvend diákkörökben.

Raab tanár úr teljesen a régi. Nőcsábász terveiről még most sem tett le, csak az a szerencse, hogy a nyolcadikos hölgyek eltávozása után nem akad szenvedő alany....

Mátéffy Pista bácsiék kivándoroltak már egy pár hónapja Ausztráliába, hol, azt hiszem fölösleges hangsúlyoznom, kitűnő dolguk van. Ha jól tudom, Isti már tanul is. Ugyancsak Ausztráliában dolgozik egy rádiógyárban kitűnő fizetés mellett a bamba Szentirmay Gyuszi, na meg az Agatonék [Jamniky Jóni]. A régi tagok közül Thiringer Tomi IRO állásban van már több mint egy éve. Hefty Laci, amint talán már hallottad, Regős jóindulatából nem ment át az érettségén. Szegény nagyon el volt keseredve. Jelenleg ő is IRO hivatalban dolgozik. Állítólag, és ez a legérdekesebb, angolt tanít, amiből érettségén elvágta.”

18. június, 1950. (Révai P. Milwaukee, WI)

„... Hát öregem, az én scholarship-em mindent fedez. Tandíjat, lakást, eledelt és egy bizonyos fókig ruházatot és zsebpénzt. Szóval mindent. Munkát mindég kaphatok... Én a mérnöki College-ben vagyok, és kultúrmérnöknek készülök. Semmiféle felvételi vizsgát nem kellett tennem. A tagok megtekintették az érettségi papíromat és egyenesen hasraestek.

Szóval öregem, itt vagy Te is. Jó egészséget és állati szerencsét kívánok, baráti belkitapossá – Pali”.

31. július, 1950. (Székely, K., Eggenfelden)

Örömmel hallja, hogy sorsunk kezd Amerikában egyenesbe jutni. Neki nagyon keserves a élete Németországban. A kivándorlási ügyük is megfeneklett. Reméli, hogy a kezdődő koreai háború talán előreségíti az ügyüket. Mindenfelé keres állást, sikertelenül

„... és most még egy kérés, Pistám, ha lehet ne ítélj nagyon el akkor, amikor most arra kérlek, hogy levelezési költségeim fedezésére egy pár coupon-t küldjél. Ügy-e meg tudsz érteni, hiszen Te is voltál talán ittléted alatt ilyen keserves helyzetben...”.

5. július, 1950. (Sárospatak, Frankfurt)

„... A »tagokról« nem sokat tudok. A múltkoriban zufállig Zierrel futottam össze Frankfurtban, az ő hírei alapján: nagy Mengele, Kelethy, Wachtel és talán »100« (Száz Zoli) is a madridi német egyetemet boldogítják. Nemrégiben Szolanovszkytól kaptam egy nonsensektől hemzsegő Brief-et Brazíliából. A tag szeretne onnan elvándorolni és egyébként is iszonyú sötét képet festett a brazíliai állapotokról, úgyszintén Dél-Amerikáról. Gróh Laci végérvényesen elhallgatott, nyilván kengurumérgezést kapott, vagy agyára ment az ausztráliai nőhiány. Révai, a tróger, biztos Neked sem írt. Nekem egy fia kukkot nem írt, pedig érdekelne, hogy milyen helyzetbe került, mármint nem az ő személye, hanem az, hogy milyen a helyzete egy ösztöndíjas ami

studentnak. Persze hallgat, mint szarkaláb a pemetefűben. Krug Miska néha szokott nekem írogatni, őt elkapta a katonai re-screening s ha valaha ki is jut az USA-ba, az irtó lassan fog menni... ”.

Jól megy neki, dolgozik az IRO-nál Frankfurtban, az apja a főnöke. Tanul angolul, de nem nagyon vágyódik az USA-ba való kivándorlás után.

21. szeptember, 1950. (Révai P., Milwaukee, WI)

„... Holnap regisztrálok a mérnökre, aztán pedig hurrá... hétfőn kezdődik a magolás. Egye fene.

Pesszimisztikus találgatásaidra csak annyit mondok, hogy 90% biztos, hogy elmegyünk katonának, és keresztül lyuggatnak. Egye fene meg ezt a rohadt világot. Igazán, ha leülsz és átgondolod a helyzetet, semmi értelme sincs az egész életnek. Négy évet vesztettem a tanulmányaimból. Egy évet leteszek, megint katona leszek egy pár évre. Ha átélem a heccet, GI Billen visszajövök az egyetemre, mint egy vén guy. Persze időközben mindent elfelejtettem, és újra kell kezdenem az egészszet. Mire végzek, 30-33 éves leszek, azután álláskeresés, és tessék, alapíts családod. Öregem, a mi életünk el van tolvá ... ”.

15. február, 1951 (Sárospatak, Frankfurt)

„...Szóval be vagy híva és az enrollmentten is átestél, schön, Ausztrália is ugyanezt csinálja és légy nyugodt, hogy a Nyugatnémet hadsereg sem lesz más. Látom nem vagy elragadtatva a tiptől, hogy GI leszel. Öregem, mindenütt hangsúlyozd, hogy Te tökéletesen tudsz németül. A mi hivatalunkból is van már néhány kivándorló, aki már GI. Egyikük mint GI jött vissza és ma a német és szláv nyelvek tolmácsa a frankfurti Military Court-nál.... Hogy Neked túl sok kedved nincs Koreába elmenni, azt tökéletesen értem, a fene enné meg a sok rühes sárgát... Egyébként ennél nagyobb marhaságot még nem láttam. Ha a hülye UN ledobott volna a kínaiak első attemptja idején egy-két atombombát a Yalu folyó gátjaira, ott fulladt volna egy párszáz ezer rühes kínai, s ma kuss lenne Koreában, és nem kellene a GI-oknak káromkodni a sárgák miatt. Hát szóval így áll a bál, s én nem hiszem, hogy Te valaha is Koreába elkerülnél, mert addigra már rég ki lesznek emb. szám. szer. [emberi számítás szerint] a UN csapatok a koreai theaterből verve.

Jelenleg olyan beosztásban vagyok, hogy a kivándorlók listái mennek át a kezemen. Csak egy-két adat: Pettendy Ausztráliában van, Kapotsffy, Hefty és Örendy nevével is nemrég találkoztam US kivándorlók listáin....Most jutott eszembe, valahol nem rég találkoztam Csepcsik vagy Cevcsik Gyurka nevével (nem tudom pontosan a nevét annak a tagnak [Szepcsik]), ha jól emlékszem Californiában van....Krug Miskát úgy hallottam visszavetette a US DP Commission, nem tudom, de kellemetlen ügy, látod milyen marhák (ill. egyebek) ezek most itt. Senkiről egyébként nem tudok semmit. Leslie (Groh) több mint egy éve elhallgatott, Révai nem írt. Zier itt él valahol Frankfurtban, egy évvel ezelőtt egyszer találkoztam vele. Mengeléről nemrég mesélte Krug, hogy visszatoloncolták Németországba.... Krug egyébként a schweinfurti Resettlement Centerben van állásban mint röntgen asszisztens, és Erlangenben tanul, persze ez is sok melóval járó marhaság.

Kivándorlás: hát igen, öregem, ezt most már nekem is muszáj, mindeddig ugyanis nem siettem, és most is csak úgy fogok kimenni, hogy az IRO feloszlása előtti nap szálljak a hajóra. Munkaszerződésünk van New Zealandba, Atyámnak a saját mérnöki line-jában, nekem meg valami clerk job. Átestünk az orvosi vizsgán és két hónapja egy végleges választ várunk New Zealandból. Sicherheitshalber USA ügyünket is megindítottuk és Atyáméknak hétfőn van a kezükben már az európai ügyszám, Atyám mint mérnök New York-ba kapott assurance-ot. Nekem is megvan az egyik, várok egy másodikra és drukkolok, hogy megkapjam az US ösztöndíjat. ... Szóval Öregem,

nekem még mindig három lehetőségem van: lehetek nyugatnémet Bundessoldat, GI, avagy new-zealandi Tommy...”.

1951. március 6-án valóban felvettem a GI egyenruhát. Minden szándékom az volt, hogy a Military Intelligence-hez kerüljek be, mint már több ismerősöm. Irodai elírások és más szerencsétlen koincidensek miatt ez mégsem sikerült és egy Army Chemical Laboratory (!) egységhez vetett a véletlen sors. Majd novemberben megkaptam az ukászt, ami Koreába rendelt ki. 1952 februárjában egy harci utász ezredhez (Engineer Combat Battalion) kerültem mint truck driver. Miután gyorsan rájöttek, hogy teherautót életemben nem vezettem, megtettek századpostásnak, ami egy PFC rangot jutalmazott és ebben a beosztásban töltöttem el időmet hazaindulásomig, 1953. februárig. Márciusban, két éves szolgálat után, a GI Bill előnyeit majd élvezendő, szereltem le. Waldwerkei barátaim közül ezekben az időkben a Bösszörményi testvérek kerültek a Military Intelligence-hez, és Európába kerültek. Kapotsffy Öcsi Koreába került és nem jött onnan vissza. Olgyay Gyurka is Koreában szolgált az MP-knél. Dolesch Gyuszi az Army-val Alaszkában töltött időt, mint Fekete Zsolt is. Beodray Feri mint páncélos visszakerült Németországba. Kölcsey Pista a tüzéreknel szolgált egy fél évet, ami után egészségügyi okokból kifolyólag leszerelték. Wenczl Ernő, Tokaji Laci, Zier Laci, Csejthey Karcsi, Székely Öcsi is az Army-ban voltak.

31. március, 1951. (Bösszörményi I. „Bonzó”, US Army Ft. Meade, MD.)

„... Hogy én hogy kerültem ide, azt pontosan nem tudnám megmondani, mert sok részletből áll. Először is attól a perctől kezdve, hogy katonai pályafutásomat megkezdtem, bátyámat és engemet ikreknek néztek. Így mint két tojás mindenütt ismertek bennünket. A klasszifikáló pacák majdnem azt hitte, hogy valaki kétszer ment klasszifikálni. Miután rájött a dologra, megkérdezte, szeretnénk-e együtt maradni. ...A másik eset pedig a következő. 11 napig lógtam az elosztó táborban. Az utolsó napon meggondoltam s elmentem detail-re. Egész nap padlót mostunk a Lacival a főhadiszálláson. Így az ezredes irodájába is bekerültünk, aki szintén jól megnézett bennünket és rövid barátságos beszélgetés után azt mondta, hogy van egy jó gondolata elhelyezésiünkre vonatkozólag. A következő nap már az M. I. Co.-nál voltunk. [Military Intelligence] Ez tiszta mázli.

...A passauiakról sajnos nem nagyon sokat tudok. Hefty Lacinak többször írtam levelet, melyekre nagy sokára kivándorlása előtt írt. Valahova Cleveland környékére ment. Geőczeékről nem hallottam, mióta Passauból eljöttem. Székely Öcsi még mindig odaát van. Nem vándorol ki. Révai Pali Milwaukeeba jött ki ösztöndíjjal. Azóta gondolom már ő is katona. Kálmán Rudi Youngstownban dolgozik egy acél vállalatnál. Bérces Béla Californiában narancsot szed. Szőke Jóska és öccse New Brunswick-ban vannak. Mátéffyék Ausztráliába vándoroltak ki, úgyszintén Topplerék. Sárospataky, Thiringer, Csejthey Karcsi és Porer Richmond-ból kaptak assurance-ot, tehát jönnek ki. Magyarffy Öcsi (?) Richmondban van, jól keres. Van egy Buick kocsija, '47-es. Bartosiewicz (kolléga) jön Richmond-ba. Grósz Ami feleségül ment Flórián Tibihez és Ausztráliába mentek. Csendeske pedig Sziklás Zénóhoz...szintén Ausztráliába mentek. Pongrácz Cari egy egyetemi hallgatóhoz Münchenben. Jönnek Washingtonba. Takács, Mustó, Körmöczy és több más passauai táborlakó Richmondba jönnek. Csejthey tanár úr Woodbridge NH-ben él hat gyermekével, sajnos nagyon rossz viszonyok közt. Pajornak felajánlottam, hogy assurance-ot küldök neki, de visszautasította. Addig, amíg diák van Passauban, ő ott marad tanítani.

Most pedig szívünk közös szeretetéről írnék, de azt hiszem, te többet tudsz róla. Mariann, a drága [Medzihradsky], már férjhez ment egy volt tüzér hadnagyhoz Ausztráliában. Különböző utolsó levelemre nem válaszolt. Kérlek írdál róla, ha tudsz. ... Bonzó”.

9. június, 1951 (Sárospatak, Frankfurt)

„... Nemrég találkoztam az általam checkelt Departure Listeken: Wenczl, Tokaji, Órendy, és még egy-két jelentéktlenebb tag nevével.... Nem tudom tudod-e, hogy Györeyék is elég régen (4-5 hónap) kint vannak. Valami kis városkába kerültek, ahol állítólag ők voltak az első DP-k, s ahol őket már kész lakással, sőt állítólag nekik ajándékozott vityillóval várták a yankeek. Mindezt harmadszajból tudom, ergo without felelősség adom tovább, bár Te esetleg többet tudsz róluk. Nekünk nem írtak, holott atyáink kollégák voltak, dehát a kimentek jó szokása szerint, mely alól egyedül Te vagy a kivétel...”

Hosszasabban ír arról, hogy jól megy dolga Frankfurtban, nőügyei végtelenek. Lemondott a New Zealand-i kivándorlásról és valószínű ösztöndíjjal vagy Springfield, IL, vagy Indianapolis, IN egyik egyetemén fog kikötni.

9. augusztus, 1951. (Bösszörményi I., Fort Meade MD.)

„...Sajnos semmi jó hírrel nem tudlak vigasztalni magányodban, mivel eljött az idő, amire vártunk. A szakasz, amelybe Laci és én vagyok, tengerentúli szolgálatra riadóztatva lett...Hogy hova megyünk és kivel, arra vonatkozólag még semmit sem tudunk. Általában minden titokban van tartva. Annyit tudok, hogy valahova Európába lesz a menet...”.

6. november, 1951. (Sárospatak, St. Blasien – Schwarzwald)

„...Következnék ocsmány személyem: augusztus hó folyamán úgy szüleimet mint engem becitáltak a landsbergi IRO Resettlement Center-be processingra. Ott a Public Health Service szépen visszaállítgatott engem novemberig, aha, mondtam én, ez a tüdőcsúcshurutom eredménye, s 2 hónap múlva mehetek. A balhé azonban ezután kezdődött. Becitáltak a Gesundheitsamtba és kedvesen közölték velem, hogy hajdanában nekem volt egy tüdőkuttyukuruttyom, ugye? Erre én elrebegettem a boldogító igent, s erre ők közölték hogy 2-3 hónapra mehetek egy Kuranstalt-ba, lévén, hogy tüdőmmel valami balhé van. Erre én, Donnerschlag aus hellen Himmel, meglehetősen nyugtalanul éreztem magam és kijelentettem, hogy ha muszáj, hát megyek. Erre beutaltak ide St. Blasienbe okt. 22.-én, ahol én csak döglöm és olvasom a hülyébbnél hülyébb német és angol regényeket. Így egyenlőre kivándorlásom Az ami doki január közepéig itt akar tartani. S persze mindez akkor, amikor az US DP Act és az IRO az év végén csak! Ami még bosszantott, assurance-om a Yale University-től van egy scholarship ígérettel. Most dühömben leregisztráltattam magam Swedenre, ahova beteg egyetemistákat vesznek fel. Kíváncsian várom, hogy ez a hülye sors hova a fenébe akar még elrugdalni. Szüleim assurance-a New York-ba szól, persze egyenlőre ők sem mennek

... Pistikám, hát így áll a bál. Én változatlanul az USA-ba szeretnék menni, de Isten tudja, mit hoz a sors. Egyelőre jobb híján várakozási állásponton vagyok....Remélem még ebben a hülye életben még viszontlátjuk egymást. Nemzetiszínű (csillagos és sávos) farkcsóválással üdvözetemet küldöm, honfi-, sors-, elv-, baj-, és balsors társad.

Szeretettel ölel öreg barátod Miklós”.

Ez az utolsó levél, amit Miklóstól kaptam. Pár hónapon belül én meg elhúztam a csíkot Koreába és lassan a múltat kiblokkolta az új élet néha zaklatott, néha izgalmas hétköznapija. Az 1952. évben már nem kaptam több levelet senkitől, valószínű én sem írtam.

Mint az utolsó fecske, Fekete Zsolt merül elő a már már feledésbe távolodó múltból. Ekkor én már újra itthon voltam Clevelandban.

20. április, 1953. (Fekete Zsolt, USAF Washington, DC)

„...Öcsitől (Kapotsffy) még nem kaptam levelet. Nem tudom mennyi időt vesz igénybe légipostával odáig egy levél útja.[Koreába] Én kb. négy hete írtam. Remélem szegény gyerek azóta megkapta. Nem tudom, nem kéne-e neki valami magyar újságot megrendelni. Biztosan jól esne neki néha-néha egy kis magyar betűt olvasni.”

1. január, 1954. (Kapotsffy, US Army, Korea)

„Kedves Pistám! Köszönöm karácsonyi lapodat, s így késve bár de viszont kívánok mindent és egy szerencsés boldog Újesztendőt.

...Az év első napján »sargeant of the guard« vagyok, s mi több, ebben a rohadt »orderly room«-ban olyan hideg van, hogy az szörnyű. A kályha a 6-ason ég, több nincs rajta, és mégis kesztyűben, és mickey mouse boots, és parka plusz sál, didergek. Dehát ezt Neked nem kell magyaráznom.

Különben a photo section-ben lab chief vagyok (magyarul mindent nehezemre esik írni!) s van elég a nyakamon, »the photo van« és minden print és negatív, ami rajtunk átmegy. Munka van elég. Valami 12 levéllel tartozom, s levélíráshoz ily ritka alkalmakkor jutok, mint például ma.

Címemet kitől kaptad, Pista? A cím, melyre írtál már nagyon régi, az Inf.-nél tavaly márciusban voltam egy hónapig. Azóta mindég a 7th Sig. Co.-ban vagyok a photo section-ben. Elég szerencsés voltam Basic után, hogy három »choice« közül ezt kaptam, s ezért Ft. Monmouth-be küldtek 13 hétre iskolába. Basic-et Camp Gordon-ban GA, kaptam, s így jó volt hogy Jersey-be mentem photo school-ba, u.i. Jersey-ben lakom amúgy is, Passaic-ban. Itt még 114 napom van hátra, ebből, hogy így számon tartom, gondolhatod, hogy hogy szeretek itt lenni. Április körül visznek haza, s remélem az elbocsátásomat is megkapom rögtön. Azután a nyáron Californiában szeretnék dolgozni az olajföldeken szeptemberig, s azután »full time« College. Hogy hol, ezután még érdeklődöm, de a GI Bill-nek okvetlen hasznát veszem. Liberal Art-ot veszek két évig s utána talán Commercial Art-ban lennék érdekelve. Ennyire előre még nem merek tervezni, tudod, Pista, az utolsó három évben nekem majdnem minden »ist schief gegangen«.

...Tokaji Öcsi bizony megnősiült, most Csejthey Karesszel van az Army-ban. Zier Lacival is levelezem, Texasban van az Army-nál. Basic-on találkoztam Székely Öcsivel, legutolsó levelemre nem válaszolt, s így most nem tudom, hol van. Hefty Laci Maywood-ban teológiát végez, s már ott paposkodik...

szeregettel ölel barátod Öcsi.”

4. június, 1954. (Fekete Zsolt, Elmendorf AFB Alaska)

„Kedves Pista! Ma kaptam egy levelet az öreg Tokaytól s azt írja benne, hogy Kapotsffy Öcsi meghalt Koreában, s hazahozták s állítólag ott Clevelandban temették volna el. [Ez nem így volt, nem Clevelandban temették el.] Mondd, tudsz Te erről valamit? Kérlek írd meg. Kár lenne érte, olyan kedves fiú volt...

Mi szépen megvagyunk itten. A hőmérséklet már egészen felmelegedett, 67 fok van. Lassan az éjszakánk teljesen elfogy. Jelenleg már csak 2 ½ óra sötét, a többi teljesen világos a 24 órából. 21-ére pedig teljesen elfogy a sötétség. Télen viszont alig van 6 óra világosság. A közelben van két vulkán s azoktól minden tele van a legfinomabb porral. Reggel kitakarítok s délben mindenen újra vastagon a por. Így élünk itten... .. ölel barátod Zsolt.”

És ez az utolsó levél, ami 2003 nyarán a padlásom pókhálós zugából előkerült dobozban újra napvilágot látott. Akkor régen, 50 évvel ezelőtt az új és a régi világ között, ha nem is örökre, de pillanatnyilag megszakadt a kapcsolat. A kezdődő élet úgy itt, mint az ó Európában elindult a saját útján, és nem jutott már idő a visszanezésre. Régi, öröknek hitt barátságok áldozatul estek az új élet rohamának. Megcsappant, vagy elfogyott a közös téma, a közös múlt dacára. A régi levelek a padlások poros zugaiba kerültek és a soraik mögött rejtőző életfutamok, lelki kapcsolatok elhomályosodtak, megszűntek. Mindnyájan nekilendültünk az új életnek, karrier építésnek, családalapításnak, majd elfoglalta lényünket a mindennapi kenyérkeresés és gyerekeink nevelése. Kihűltek az emlékek. Filiszterek lettünk.

1967-ben, 20 évvel a waldwerkei hőskor után összefutottam dr. Száz Zoltánnal, régi „100” barátommal, a clevelandi Magyar Találkozón. Nagyon megörültünk egymásnak. Eljött hozzánk egy estére. Ő akkor már egy nagyon nagynevű, bár kontroverziális kitevője, politikus volt az akkori Amerikai Magyar Szövetségnek és az amerikai magyar emigráns politikának. De nem erről beszélgettünk, hanem a régi waldwerkei időkről. Elhatároztuk, hogy jövőre, 1968-ban megrendezzük a 20 éves érettségi találkozót. Egy-két levelet még váltottunk utána, de kénytelenek voltunk belátni, hogy az egykori tagoknak 10%-át sem tudjuk elérni, felderíteni. Túl szétszóródtunk.

ÁRENTSCHILDT KÁROLY TIBOR

Licsinszky István: „Én úgy emlékszem, ’33-as születésű volt. Az édesapja a legutolsó beosztásában százárezredesként a bábolnai ménesnek volt a parancsnoka. Ők ott is laktak a háború végéig, úgy hogy Karcsiról tudom, hogy oda ő visszajárt és nagy szeretettel fogadták mindig. Kikerültek, Augsburgban laktak, Karcsi pedig – most nem tudom megmondani, hogy milyen összeköttetéseken keresztül – bekerült a salemi iskolába, úgy hogy ő oda járt a hetedik gimnáziumig és akkor került át Lindenbergbe. Akkor az édesapja hozta át.

A salemi iskola volt akkoriban, de talán még ma is, Németországnak az abszolút elit internátusa. Főleg arisztokraták és nagyon gazdag emberek iskolája volt, de föltöltötték – és Árentschildt is úgy került oda – ösztöndíjasokkal, akiket a gazdagabbak fizettek. Tehát a salemi iskolában mindig is úgy 15-20% szegény, de – mondjuk – jófejű polgárember járhatott. Úgy nem volt elit iskola. Talán azt lehet mondani, hogy sznob, de nem úgy, hogy elit. Egyébként ezt a salemi kapcsolatot az Árentschildt Karcsi a végéig nagyon-nagyon ápolta. Őneki az egész baráti köre, ez egy olyan kis »maffia« – tudnivaló – ezt ők nagyon-nagyon korrektül...[ápolták]

Érettségi után ő kivándorolt, de család nélkül. A családja Németországban maradt. Ő akkor utána mint amerikai állampolgár jött vissza Svájcba. Genfben végezte az egyetemet, közgazdaságot. Utána Svájcban visszament Amerikába és akkor a Singernél, a bankár Singernél kezdte el a karrierjét, utána folytatta az egyik híres investment banknál. Onnan visszahelyezték Angliába először és akkor a londoni Singernek lett az igazgatója. Onnantól kezdve egy csomó bankon keresztülment, úgyhogy volt pl. Frankfurtban a Bank of Montrealnak az igazgatója, Svájcban utána... – ami nagyon nehéz volt, hogy mint amerikai megkapja a svájci munkavállalási engedélyt. Mikor aztán mi összejártunk, akkor nagyon gyakran három privát-banknak volt egymás után a vezetője. Az élete vége előtt visszatalált Magyarországra, ez ugye szintén 90-ben volt. Akkor ő itt próbált – hát amennyire tudott – segíteni az akkor újra kibontakozó magyar bankszektorban. A KH banknál helyezkedett el, mint elnöki tanácsadó. Akkortól kezdve lett aztán annyira beteg, hogy a lakáshelyét akkor Bécsbe visszahelyezte. Az amerikai feleségétől, akit egyébként Genfben ismert meg, akkor már elvált, és ő Bécsben halt aztán meg 55 éves korában, ezelőtt nyolc évvel. [Ha 1933-ban született, és ez nagyon valószínű, akkor 1990-ben már 57 éves kellett legyen.] Temetve Lucerne-ben van. Lucerne-ben lakik a nővére, aki Otrubay felesége. Mi itt Budapesten a Mátyás templomban tartottuk a gyászmisét, ugyanakkor, amikor őt ott temették.”

BAKOS vagy BAKOSS Tamás illetve Bakos fivérek, Takács Tibi szerint a legelső passauai diákok közé tartoztak. Ausztráliába kerültek.

BAKOS VIKTOR 1939. április 28-án született Budapesten. Az Árpád utcában éltek. Édesapja „kereskedelmi hajós” volt, de a háború végén katonaként szolgált (Viki nem hiszi, hogy katonatiszt volt). Az oroszok elől először Bécsbe küldte családját, majd az oroszok előrenyomulása elől Németországba (a Bajor Erdőbe) menekültek. Édesapja orosz hadifogságba került, ahonnan ugyan idővel hazakerült, de 1950-től nyoma veszett. Viki persze egy szót sem tudott németül, ezért az első elemi kétszer járta. A negyedik elemi után került Lindenbergbe [nem emlékszik, de valószínűleg 1951-ben]. Egyike volt a kevés protestánsnak az iskolában. 1960-ban érettségizett Kastlban. Elment dolgozni és jelentkezett a hadseregbe. Pilóta szeretett volna lenni, de egészségileg nem felelt meg (túl alacsony volt a vérnyomása). Így inkább elment egyetemre. Hosszú diákoskodás után Heidelbergben reáliskolai tanár lett (matematika mint főtantárgy és földrajz, testnevelés mint melléktantárgyak). 40 évig tanárkodott, először Mannheimban, aztán Brühlben (Steffi Grafot

négy évig tanította). Utána a pedagógiai főiskolán tanított fizikai földrajzot ill. klimatológiát, Heidelbergben. Párhuzamosan Leimenben volt középiskolai tanár. Intenzíven sportolt is, röplabdát és kosárlabdát játszott. Most már (2005) ő is nyugdíjas. Plankstadtban él. Van egy kislánya, Ilonka, aki Berlinben pszichológiát tanul. (*Dzsej* és telefoninterjú, K. L.)

BALOGH EDIT született 1929. január 27-én; római katolikus, a waldwerkei leánycserkészcsapat egyik őrvezetője volt.

BARCSAY ÁKOS dr. „Születésemkor, 1941. június 23-án, édesapám, Dr. Barcsay András, fővárosi hivatalnok volt, édesanyám, dr. Weissenbach Jeanette, a fővárosi könyvtár könyvtárosa, nővérem Andrea akkor másfél éves. Budapesten laktunk, apám családjá Erdélyből (Hunyad megye) került a fővárosba az első világháború után, anyám Somogyból (Kaposvár).

1945-ben Ausztrián keresztül Németországba (Alsó-bajorország) menekültünk a Vörös Hadsereg elől. Nővéremmel együtt bajor elemi iskolát végeztünk, miközben majdnem teljesen elfelejtettünk magyarul, majd a magyar iskolába irattak be szüleink. 1950-től együtt vándoroltunk az iskolával Passauból, Niederaudorf-ból, Lindenberg, Bauschlott és München állomásokon át Kastlba, ahol 1959-ben érettségiztünk. 1950-ben született öcsém, Ádám, aki egy autóbaleset áldozata lett 1971-ben, Kosovóban.

Egyetemi tanulmányaimat Belgiumban, Löwenben (Leuven, Louvain) végeztem 1959-1968 között, ahol először a jogi doktori majd a közgazdasági diplomát szereztem meg. Itt ismerkedtem meg Zakar Zsuzsannával, akivel 1965-ben házasságot kötöttünk. Ákos fiunk 1967-ben Löwenben született, András fiunk 1970-ben, Wiesbadenben.

Első igazi állásomat – a késői egyetemi évek „job”-jai után – egy löweni tükörgyárnál foglaltam el; itt az exportért voltam felelős. Majd kutatóként visszatértem egy egyetemi intézetbe, ahol a regionális gazdaság fejlesztése érdekében készítettünk tanulmányokat.

1970-ben Németországba költöztünk, ahol először a Hoechst AG-nál (Frankfurt/Höchst) igazgatósági asszisztens voltam, majd egy Akadémián (Überlingen) üzemgazdaságtant és közgazdaságtant tanítottam. Ezek a tapasztalatok tudatosították bennem azt, hogy egyik főbb érdeklődési teremhez, a szervezéshez, elengedhetetlen az adatfeldolgozás (ma: információtechnika) ismerete. Ehhez egyáltalán nem érttem; ezért elszegődtem az IBM-hez Bonnba, ahol hat évig rendszermérnöki, majd projektvezetői munkát végeztem. Innen a ZDF-hez (köztelevízió) mentem Mainzba. 11 évig az adatfeldolgozó osztályában másodvezetői állást töltöttem be, majd az utolsó 11 évben a technikai és produkciós igazgatóság adminisztrációs és controlling osztályát vezettem.

2004 júliusa óta megkezdtem nyugdíjas életszakaszomat. 1992. óta pedig nagyapai tisztségem van, most már hatszorosan.

Társadalmi feladatot leginkább az emigrációs magyar életkörben vállaltam. A magyar iskolában cserkészkedtem (résztvettem a nyári nagygyűléseken Németországban, az 1957-es jubileumi jamboreen Sutton Coldfield-ben, 1958-ban pedig francia cserkészekkel Korzikán mozgótáboroztam). Löwenben évekig a magyar kollégium »konzul«-ja voltam, két évig pedig a magyar diákszövetség titkára. Mainzban segítettem fiaimnak az itteni magyar cserkészcsapat alapításában és működtetésében. Tagja voltam 12 évig a frankfurti (és környékbeli) Katolikus Magyar Egyházközség tanácsának, utóljára elnökeként. Megalapítottuk a nyugateurópai magyar cserkészlet fenntartó testületét, amelynek az első négy évben elnöke is voltam.

Nyugdíjas korom közeledtével nem folytattam az »ex-emigrációs« magyar társadalmi életet, hanem András fiam családjával együtt azon fáradozunk feleségemmel és jó barátokkal, hogy létrehozzunk és működtessünk egy »gyermekfalut« Magyarországon. Sikert is egy

alapítványt (Máriakéméendi Gyertyaláng Gyermekfalú Alapítvány) létesítenünk és baráti körünkben (főleg Németországban) annyi pénzt összegyűjtenünk, hogy egy szép, de romos falusi parasztházát megvegyünk és renováltunk. Nem járt sikerrel eddig sajnos az, hogy egy keresztény életet folytató magyar nevelőszülői családot találjunk bele. Ezen fáradozunk, és ha a jó Isten is úgy akarja, nemsokára megindulhat a gyermekfalú első házában néhány eddig hátrányos helyzetű magyar gyerek boldogabb élete.

A családom és a gyermekfalú támogatása mellett azon fáradozom, hogy 2005-ben elvégezzem a »Pszicho-Spirituális Kísérő« kiképzést, amely a pszichoszintézisen alapszik és a tranzperszonális pszichológia eredményeit alkalmazza.”

BARNA KORNÉL 1935-ben született. Édesapja repülőtiszt volt. – 1996-ban ott volt a 40. érettségi találkozón második, német feleségével. (Úgy tudom az első is német volt.) Együtt kezdtük az iskola történetének a megírását fontolgatni és a találkozó után együtt készítettük ehhez az első intervjút Mustó Istivel. Nem sokkal ezután gyomorrákkal operálták. Sokáig kezelték. 2002 tavaszán telefonon beszélgettünk és dicsekedett, hogy milyen jól van, teniszeznek, stb. Néhány hónap múlva meghalt (K. L.)

A 40. érettségi találkozón így számolt be:

„Kricsfalussy Zolival és Kostevc Robival kerültünk ’56 nyarán Louvainbe, ahol hármasban elkezdtük a vegyészetet. Én egy nevető és egy könnyező szemmel Belgiumban, azért, mert mindég az volt a kívánságom, hogy a heidelbergi egyetemen tanuljak. A heidelbergi környezet volt az, ami megfogott már érettségim előtt. Úgyhogy ’57-ben Heidelbergben folytattam tanulmányaimat.

Röviden kitérek a Forradalomra. A Forradalom első hetében hívtak Louvainból a Speck-Paterhez, a Muzslay atya jó barátságban volt a híres-nevezetes Speck-Paterral. Ez az Ostpriersterhilfe igazgatója, egy fehér páter. Röviden fogadott azzal, hogy hallotta a Muzslay atyától először is, hogy magyar vagyok, másodszor, hogy van egy jogosítványom. Mondom ez helyes. Azt mondja akkor, fiam, ülj be a kocsiba, itt van, mindent előkészítettünk, ez az én Mercédeszem... Volt egy nagy fekete Mercédesz, abban már benn ült egy magyarul beszélő ápolónő. A kocsis tele volt – hogy ne mondjam – morfiummal, kötszerrel, orvossággal. Amit csak elképzelsz az ember. De úgy, hogy keresztbe álltak a kerekek... És mondom a Speck-Paternek, hogy mondom Hochwürdn, hol vannak ehhez a papírok, hiszen most Belgiumból átfutunk Németországba, onnan Ausztriába, onnan a magyar határra... Erre rám nézett a szép nagy szemével, azt mondta: „Fiam, semmiféle papírok nincsenek, de imádkozom érted.” Ezzel elbocsátottak. Én beültem a kocsiba és ha van csoda a világon... Én ezzel a megtelt kocsival, ahol lehetett látni: tele van gyógyszerrel, áruval, mikor megérkeztem, a német határon mindjárt kikérdeztek. Megmondtam becsületesen ami volt. A Speck-Pater kocsija, odaadtam a papírt, én vagyok a sofőr, itt van egy ápolónő. Visszük le az orvosságot Magyarországra. Erre kérdezi a vámőr – ugyanez történt Ausztriában is – hogy hol vannak a papírok, a kísérő papírok, listák? Mondom, nincsen, de mondom, uram, a Speck-Páter imádkozik értünk. Errefel rámnézett, azt mondta, hogy »Takarodjon!« Ugyanezt mondták az osztrákok is. Így érkeztünk be – én teljesen kivoltam, akkor még nem lehetett úgy menni az autópályán – megérkeztünk Bécsbe. Ott szundiztam egy parkolóban és utána mentünk tovább a magyar határ fele. Be is léptünk Magyarországra. Akkor egy nagy összeviesszaság volt Hegyeshalomnál. Sorompók fenn voltak. S talán olyan 4-5 kilométerre a határtól Mosonmagyaróvár felé volt egy ilyen tábor, ahol már voltak sebesültek. Ezek még nem annyira az oroszokkal való harcokból, hanem helyi felkelésekből. Tudom, hogy egy véres kötéssel ellátott, marcona, bajuszos magyar fogadott ottan minket, aki ott állt. Azt mondja:

»Mit hoztál?!« – Azt mondtam, hogy »Gyógyszert!« S erre azt mondta: »Fegyvereket kell hozni...!«

Visszamentem Louvainbe. 1957-ben átkerültem Heidelberg-be. Folytattam a vegyészetit, sőt fizikát és vegyészetet tanultam. Akkor jöttek az első menekült csoportok '57 elején Heidelbergbe. Úgy mellesleg, miután jól bírtam a német nyelvet, csak úgy hobby-ból lettettem a tolmács-vizsgát, fordító vizsgát az ipari kamaránál. Ennek egy hihetetlen következménye volt, mert egy szép nap' felhívott az egyetem azzal, hogy fáradjak be és megkérdezték, hogy van-e valami végzettségem. Mondtam, semmiféle végzettségem nincs, hisz egy évvel előtte érettségiztem, de – mondom – van egy papírom, hogy hites tolmács és fordító vagyok. Törvénytörő tolmács. Azt mondták, az nagyon jó, mert van egy állásuk számomra mint Wissenschaftliche Hilfskraft, egy olyan besegítő, amit viszont két hónap múlva ki fognak tágitani előadónak. Így lettem a heidelbergi egyetem tolmács intézetén egyetemi előadó. Az egyetem legfiatalabb előadója voltam '57-ben. Ezt csináltam hat évig, tulajdonképpen mellesleg. Kissé el is hanyagoltam a tanulmányaimat, hisz úgy a MEFESz vezetőségébe beszálltam, mint az UFHS-be, úgy hogy a magyar egyetemisták szövetségénél mindig mint külügyi előadó – hisz' franciául, németül, angolul, magyarul tudtam – besegítettem.

Hamar rájöttem, hogy ez nem lehet életcél, úgyhogy az egyetemnél – miután a Vordiplomát lettettem – egy kis trükkel a stuttgarti Fachhochschulén, mint Chemie Techniker lettettem a vizsgát, anélkül, hogy valaha is oda jártam volna. Csak elmentem vizsgázni. Kaptam egy engedélyt. Úgy hogy ezt a végzettséget megkaptam. Folytattam ezt az előadói tevékenységemet és mint tolmács a BNV-n, Budapesten, ahol többször voltam. Egyszer a BASF-től ott volt valaki nyakkendőben, sötét ruhában és mondta, milyen jó beszél németül, ért egy kicsit a vegyészethez, úgy látom. Hát, mondom, van valami kicsi végzettségem. Azt mondja miért nem jön el hozzánk, mi keresünk szakembereket a BASF-nél. Így kerültem a BASF-hez, ahol megint rejtélyes módon három hónapig a kutatásba dugtak, ami nagyon nem tetszett, mert azt sohasem szerettem. Utána áttettek a Marketing-osztályra. Keleteurópával, Ázsiával foglalkoztam. Sokat utaztam. Négy évig kiküldtek Amerikába egy cég átvételére. 1979-ben úgy döntöttem, hogy jobb lenne, ha önállósítanám magam, mint szaktanácsadó, annak idején azzal a gondolattal, hogy vegyészeti téren... Ebben a minőségben két évig Kuwait-ban voltam. Felépítettem egy nagy vegyi gyárat. Egy évig Saudi Arábiában, ahol szintén olaj derivátokkal foglalkoztam.

Mit csinálok máma? Tulajdonképpen iparügyi tanácsadó vagyok. Német cégeknek segítek magyarországi ügyeiben. Magyar cégeknek németországi és amerikai ügyeiben. Tehát cégalapítás, marketing, product diversification, szóval, hogy mit kellene csinálni s eddig mindig szerencsém volt, hogy amit úgy mondtam, az egy kicsit stimmelt is. Ezért meg is fizettek. Ezt csinálom, közben kicsit kikereshetem magamnak azokat a feladatokat, mint tolmács. Engem például büntetőpercek érdekelnek nagyon, tehát magyar gonosztevők, magyar orvgyilkosok... és nagyon cseles, nagyon okos magyar csempészek, akik kábítószer alapanyagokat gyártanak otthon, valahol egy mosókonyhában, amit ide kihoznak és nagy pénzért eladnak. Általában Hollandiába mennek ezek a közbeeső portékák és ott csinálnak ebből Extasyt, meg ilyen tablettákat. Ez csak egy kis rész, de ez engem nagyon érdekel és ezt csinálom.

Házas ember vagyok. Van egy 32 és egy 28 éves fiam. Mindketten elvégezték az egyetemet. Mindketten üzemgazdászok. A kisebbik 2 évvel ezelőtt eldöntötte, hogy ez nem tetszik neki és ezért van még nálunk a házban. Még nálunk él és most jogot végez.

Különben egészséges vagyok. Én is teniszezem, ezért vagyok ilyen barna.”

BARNA ZOLTÁN, Kornél öccse, 2-3 évvel lehetett fiatalabb. Óróra egyelőre csak annyit tudunk, hogy éveket töltött börtönben. Szabadulása után nemsokára talán vesebajban (?) meghalt. Felesége Budapesten él.

BEDŐ IDA született 1928. november 7-én; római katolikus, Erlau bei Passau-ból járt be. 1947-1950 között a leánycserkészcsapat tagja volt.

BEODRAY FERENC született 1928. február 26-án Szegeden. A második világháború után Németországba menekül, a passauai magyar gimnáziumban érettségizik 1947 tavaszán. Amerikába 1951-ben érkezik, Clevelandban letelepül, majd bevonul katonának. Két évet szolgál, ami alatt egy évet Németországban tölt. Egyetemi végzettsége után vállalati osztályvezető, majd 1986-ban nyugdíjba megy és önálló adótanácsadó- és könyvelői irodája van. Cserkészlete kiscserkészként kezdődik Budán, mely megszakítás nélkül a háború végéig tart. 1947-ben Pfarrkirchenben megalakítja és csapatparancsnoka a 12. sz. Rákóczi Ferenc cserkészcsapatnak. Majd megszervezi a Passau melletti Waldwerke menekülttáborban az ottani cserkészcsapatot, Csejtei Béla iskolaigazgató parancsnoklata alatt. Megbízást nyer kisbarnaki Farkas Ferenc főcserkész úrtól az első őrvezetőképző tábor megszervezési és levezetési feladatára, 1947. május 24-27-ig. Ide hívja meg Bodnár Gábort kiképzőként, aki ezután bekapcsolódik a szervezetbe. Tagja lesz a Hontalan Sasok Törzsének, melyből megalakul külföldön a Magyar Cserkészszövetség. Ebben Intéző Bizottsági tag, a Gazdasági Osztály vezetője, majd Szövetségi Vezetőtiszt, Társelnök, Nagytanács tag. Szervezője, teljességben, vagy részben a beinduló vezetőképző táboroknak, parancsnoka az első jubileumi tábornak 1956-ban Barry's Bay Kanadában. 1967-ben többedmagával kitervezi, megszervezi és levezeti az első kiscserkész vezetőképző táborot Fillmoreban. A clevelandi cserkészlet megalapítója 1951-ben, majd csapatparancsnoka az első clevelandi fiúcsapatnak. *(Szappanos István)*

BÉRCZES BÉLA „Californiában narancsot szed”. (Bösszörményi, 1951. márc. 31.) Münchenben a Szabad Európa Rádiónál is dolgozott egy Bérczes Béla.

BERKY ALFONZ meghalt Ausztriában *(Mustó Szuszú)*.

BERTALAN MARGIT született 1933. január 21-én; evangélikus, tagja volt a waldwerkei leánycserkészcsapatnak.

BÍRÓ LÁSZLÓ és IMRE, „Lóci” és „Imi”, „az Ikrek”, 1937-ben Budapesten születtek. Édesapjuk erdélyi származású, édesanyjuk pedig svájci születésű volt. Ennek köszönhették, hogy 1946-ban (olasz)-Svájcba kerültek. Édesapjuk itt értesült magyar újságból az iskoláról. Ambrus Szaniszlóval az erdélyi kapcsolat is szerepet játszott. Így kerültek 1951-ben vagy 52-ben Lindenbergbe. – Az érettségi után (Kastlban) Karlsruheba mentek építészetet tanulni. A híres Eiermann professzornál (tőle származik a berlini Gedächtniskirche) tanultak és a kedvencei lettek. Tanulmányaikat befejezve Eiermann professzor építészeti irodájában kaptak állást, majd később mint közös vállalkozást átvették. Nemzetközi hírvé építészek lettek; a világ különböző részein állnak épületeik. A mai napig (2005.) aktívak és teljes időben dolgoznak. – Mindkét Bíró az iskolából házasodott. Imre Inokai Klárit vette feleségül, Laci pedig Werli Marikát. Iminek három fia van, Lócinak két leánya. *(K.L. telefonja egyikükkel és Dzsaszú)*

BÖSSZÖRMÉNYI ISTVÁN „Nagy Bonzó” (US Army ID# US52096587). A waldwerkei internátusban lakott az 1947/48-as tanévben. 1948-ban érettségizett. Amerikába vándorolt ki. 1951 tavaszán behívják az US Army-ba, ahol Fort Meade, MD-ben kapja a basic training-et. Military Intelligence egységhez kerül, amivel 1951 augusztusában európai szolgálatra viszik. 1967-ben Washingtonban lakik. (*Szapannos István*)

BÖSSZÖRMÉNYI LÁSZLÓ „Kis Bonzó” a Waldwerkei internátusban lakik 1947-ben. Kivándorol Amerikába. 1951. tavaszán öccsével együtt behívják az US Army-ba, ahol Fort Meade MD-ben kapja a basic training-et. Military Intelligence egységhez kerül amivel 1951 augusztusában európai szolgálatra viszik. (*Szapannos István*)

CSÁTALJAI JÓZSEF „Szepi” az érettségi után jelentkezett a Bundeswehrhez. Pilóta lett: felderítő. Megházasodott, egy gazdag pforzheimi lányt vett feleségül. Egy kisfiuk született: Gábor. 1962. június 17-én egy gyakorlórepülésről Párizsból tért vissza. A bajorországi Erdingben, ahol állomásozott, leszállás közben az FG 84-es gépe motorhiba következtében beleütközött egy építkezéshez használt daruba, ami a landolási pályán állt és nem volt kivilágítva. Mindkét hadnagy pilóta a gép roncsai között égett el. (*Dzsicsy*)

Zámbó L.: „Nagyon jól ismertem még családját is. Repülőtsízt lett a német hadseregben. Többször voltam náluk. Felesége Jager Christel volt. Szepivel sokat írogattunk több dologgal kapcsolatban. Nagyon jó tolla volt. Nekirepült egy magas és nem-kivilágított daru tornyának. Ennek oka az volt, hogy a gép egyik motorja nem működött s így a gép nem reagált a gyors parancsra, no meg a stuttgarti repülőtéri ellenőrök engedték tovább repülni a már hibás géppel. Nagyon szép katonai pompával temették el.”

CSEJTEY BÉLA 1935-ben született Héregben. A piaristáknál kezdte az elemi iskolát. Mikor kikerültek Amerikába, fölvettké college-ba és a Youngstown University-re járt. Később behívták katonának és 24 évet szolgált a hadseregnél. Ma nyugdíjban van és Joplin (Missouri)-ban él. (Telefon, 2005. ápr. 2.)

CSEJTEY IMRE Waldwerkében elemibe járt. (Már nem emlékszik, hogy ki volt a tanító.) 10 éves volt, mikor szüleivel kivándoroltak. Tanár lett és Akron, Ohio-ban él.

CSEJTEY LÁSZLÓ (Béla után a legidősebb) Németországban élt német feleségével. 1999-ben halt meg (vérrög műtét után). (*Gulden György*)

CSEJTHEY KÁROLY „Hajós” (nem rokona az igazgatónak). Szül. 1931. június 13.-án. 1944-ben hagyta el Magyarországot. A „Hajós” nevet azért kapta állítólag, mert hajóval érkeztek Bajorországba. Az arbingi menekülttáborban éltek, mikor hírért vették a waldwerkei iskolának. Szülei beiratták és az internátus lakója volt (1947-1949).

Csejthey Károlyné, Lill Erzsébet: „Érettségi után Aschaffenburgba került, ahová szülei időközben átköltöztek. Inas lett egy fényképészeti üzletben. Megtanulta a fényképészeti labormunkát és tanult fényképezni. Esténként „bartender” volt egy amerikai tiszti kaszinóban a közeli katonai támaszponton. 1952-ig kellett várniuk, mire kivándorolhattak Amerikába Hajóval tették meg az utat az év legviharosabb időszakában, és februárban érkeztek Ellis Islandra. Sponzoruk egy 1920. óta Amerikában élő magyar házaspár volt, akik Omaha, Nebraska-ban éltek. Itt kezdett el dolgozni a Union Pacific vasútnál mint villanyszerelő inas. Hat hónap múlva behívták katonának. Bár, mivel nem volt állampolgár, a katonaság nem volt számára kötelező, de azt ígérték neki, hogy ha három évet szolgál, utána

mindjárt megkapja az állampolgárságot. 1952 szeptemberében jelentkezett tehát és a 101-es ejtőernyős hadtestbe – akik „Screaming Eagles” néven voltak híresek – osztották be. Hat hónap alapkiképzés és egy gyorstalpaló titkosszolgálati kiképzés után Koreába jelentkezett. De a hadsereg úgy döntött, hogy nyelvtudása miatt Linzbe, Ausztriába küldik, ahol feladata a Vasfügyönön átszökött menekültek kihallgatása volt. Egy helyre került és együtt szolgált régi barátjával, Fóris Tónival.

Karcsi édesanyja és édesanyám gyerekkori barátnők voltak, akik eljőve Magyarországról véletlenül találkoztak ismét Passauban. Édesanyja [Amerikában] Karcsi lelkére kötötte, hogy keressen föl bennünket Passauban. Passau csak 80 mérföldre volt Linztől. Karcsi 1953 áprilisában meg is látogatott bennünket. Ízlett neki Édesanyám főztje és néhány további látogatás után rájöttünk, hogy egymásba szerettünk. 1954 júniusában megkérte a kezemet és persze igent mondtam. Édesapámtól is megkérte a kezemet, aki csak azzal a föltétellel adta áldását, hogy házasság előtt be kell fejeznem az iskolát. 17 éves voltam és nem volt más választásunk, de november 7-én, röviddel mielőtt Karcsi szolgálati útja befejeződött, eljegyeztük egymást.

Visszajött Amerikába és miután leszerelt, 20 hónapig dolgozott, hogy megszerezze a papírokat, hogy kijöhessek Omahába. Megszöktetett, mert nem volt pénzünk egy nagy magyar lakodalomra. 1957. április 27-én adott össze minket egy magyar pap, aki családi barátja volt Csejtheyéknek. Nászútra Colombus, Ohioba mentünk, ahol testvérem, Lill Vera és Karcsi barátja, Fóris Tóni élt.

Első kislányunk, Judy 1959-ben, a második, Carol 1960-ben és fiunk, Steve 1962-ben született. Volt sok munkánk, de Karcsi nagyon jó apa volt és nagyon sokat segített.

Miután leszerelt, tartalékos katona maradt. Később a Nebraskai Nemzetőrség megkereste, hogy csatlakozzék mint kémelhárító a 67. Headquarters Battalion-hoz Lincolnban. Itt tevékenykedett egészen haláláig.

Vakációra mentünk, régi barátokkal Minnesotába, mint 15 éve minden nyáron. Halász-üdülőhely volt ez a Boot tónál, az Itasca Állami Parktól délre, észak Minnesotában. Mikor megérkeztünk, a férfiak kivitték a csónakot, hogy vízre tegyék. Röviddel miután elmentek, a fiam Steve jött rohanva, hogy menjek, mert valami történt az édesapjával. Mikor odaértünk, a barátnőm, aki ápolónő volt, CPR-t adott Karcsinak, de hiába. Mikor a betegszállító egy óra múlva megérkezett, már csak a halálát tudták megállapítani. Masszív szívszélhűdés érte és azonnal meghalt. A kedvenc halásztavánál halt meg. Nagyon szeretett halászni, vadászni és a vadonban élni. 51 éves volt. Csodálatos férj, nagyszerű apa... Nagyon hiányzik!”

DEÁK ZSUZSA, Szacs vay Gáborné, 1940. március 10-én született Kőszegen. Édesapja patikus volt. 1945-ben először Olaszországba menekültek, és onnan 1948. táján Németországba kerültek. Először Unterjettingenben laktak, majd később Sindelfingenben. Lindenbergben került az iskolába. Az 1952-es Mikulás-versben már szerepel a másodikosok között. 1960-ban Kastlban érettségizett. Heidelbergben kb. 2 évet hallgatott angol és olasz szakon. 1963-ban házasodott meg és három gyermekük lett: Ildikó, Tamás és Márti. 1970-ben a család Lichtensteinbe költözött. 2000 végén Zsuzsa petefészekrákot kapott és hosszú szenvedés után 2002. május 24-én lehunyta a szemét örökre. Béke poraira. (*Férje*, e-mail)

DIENSTKOCH FERENC „Ebe” a háború után egy kis bajor falucskába kerültek édesanyjával, nagymamájával és Nelli nővérével. Innen kerülhetett Passaubá. Nagyon vallásos volt és jó tanuló. Sokat ministrált és orgonált, különösen Bauschlottban. Szeretett a kicsikkel foglalkozni. Szobaparancsnok is volt. Azt hittük, pap lesz belőle. Az érettségi után, amit –

úgy emlékszünk – igen jó eredménnyel tett le, nem vagy csak igen rövid ideig járt egyetemre. 1958-ban Münchenben élt feleségével, Roswitával, és énekelni (!) tanultak mindketten egy privát énektanárnőtől. Mindketten évekig aktív tagjai voltak a müncheni magyar néptáncsoportnak. Aztán Dienstkochot elvesztettük szem elől. Elvált Roswitatól. Később Hamburgban élt és egy biztosítótársaságnál dolgozott. Évekkel később, mikor valaki megkapta a telefonszámát, egy férőhang informálta az érdeklődőt, hogy Feri szívbetegségben meghalt. *(Többek közléseiből)*

DIENSTKOCH NELLI, Feri húga már Kastlban érettségizett 1958-ban. Az 1960-as években Münchenben élt. A férje, Peter Berger, állatorvostanhallgató volt, megtanult magyarul és három kislányuk született (Monika, Enikő és Hajnalka). Később elváltak és Nelli újból férjhezment egy német tanárhoz. Az a hír járta, hogy Nelli is szívbetegségben halt meg fiatalon. 1973-ban még élt. Talán osztálytársai többet tudnak róla. *(Raab Baba és mások közlései)*

DIÓSZEGHY TIBOR, költő, műfordító, Debrecenben született, 1926. december 18-vagy 19-én. Somkőújfalun, Budapesten és Kunszentmiklóson járt iskolába. 1944-ben önként jelentkezett a Hunyadi hadosztályba. Hadifogságba került, de megszökött. Hadirokkantként Németországba került. Niederaudorfból, majd Passauból jött át Lindenbergbe. Itt érettségizett 1952-ben vagy 53-ban. Az érettségi után Kölnben szociológiát és politológiát tanult. A Düsseldorf közelében lévő Neussban hites tolmácsként dolgozott. 1957-ben az iskolából nősült, elvette feleségül Raab Marikát, a házasság azonban néhány hét múlva fölbomlott. Házasságukból egy kislány született. Azután egy „56-os magyar nőt” vett el. Még résztvett a 20. érettségi évfordulón, de azután nyomaveszett. Meghalt. – Első versét 16 éves korában (még Magyarországon) a Magyar Cserkész közölte. Versei a Magyar Nőkben, az Új Hungáriában, a Nemzetőrben, a Kanadai Magyar Újságban és számos más magyar lapban jelentek meg. 1968-tól a Magyarok a Világban, majd a Képes Magyar Világ című lapokat szerkesztette. A Vörösmarty Irodalmi Körnek és a Zrínyi Miklós Irodalmi körnek volt tagja. Kötetei: Őröl a malom (München, 1948.), Virradat előtt (u.o., 1949.) és Ma hinni nehéz (London, 1964.) 1967-ben (álnéven) bronz Árpád-érmét nyert. (Forrás: A IX. Magyar Találkozó Krónikája, Cleveland, 1970, 295. o.; Magyar Emigráns Irodalom Lexikona, A-G, MTA és Petőfi Irodalmi Múzeum, Budapest, 1990, 146. o.; Borbándi Gy.: Nyugati magyar irodalmi lexikon, Budapest, 1992, 94. o.)

– Álljon itt egy verse:

MÜNCHENI TEMETÉS

Hat szál deszka, sötét deszka,
virág nélkül jaj de árva,
s aki ott nyugszik alatta,
belehalt a szabadságba!

Mert a betű betű marad,
s száraz szemmel sorsok felett
– az idegen föld hogy szakad –
mond halálos ítéletet.

Hat szál deszka, sötét deszka,
alig megy nép a nyomába,
csak egy magyar van alatta,
csak egy asszony lett ma árva...

Mert velünk nem érez senki,
miénk csak e hat szál deszka
csak temetni, csak temetni –
elfogyunk tán virradatra?

DOLESCH GYULA „Madar”. Waldwerkében 1947-49-ig tartózkodott. Internátusban első évben a Mókusz szobában, majd a másodikban a „Légióban” lakott. Kimeríthetetlen diákcsergőjeiről és koszos, kék-fehér csíkos KZ [koncentrációs tábor] köpenyéről volt híres. Kivándorlásuk Clevelandba hozta, ahol azonnal bekapcsolódott a beinduló cserkészmunkába és hosszú éveken keresztül legendás elánnal végzett csapatparancsnoki és más vezető munkát. Civil képzettsége gyógyszerész, amihez diplomáját Pittsburghban szerezte. (Szappanos István)

Várdy (Óváry) Béla: „...kivándorlásunk után Cleveland-ben több éven át együtt cserkészkedtünk és igen sok érdekes ügybe keveredtünk bele. Az ötvenes évek végén viszont leendő feleségemmel, Ágival együtt (de más szakon) tanult az Ohio State University-n. Ágit többször hazavitte Clevelandbe a hétvégére. Időnként azonban megálltak egy-egy szemétdombnál, hogy ukrán barátaival patkányokra lövöldözzönek. Később Gyuszi ájtott a mi egyetemünkre (Duquesne University) és itt szerezte meg gyógyszerészeti diplomáját.”

Anyaggyűjtés közben érkezett az alábbi e-mail Szappanos Pistától (2004. január 24-én):

„Lali, újra megfogytunk. Ma voltunk gyászmisén. Legalább 50 egyenruhás cserkész búcsúztatta, 200-250 gyászoló között. Megható volt. A megemlékezést Beo Feri és Bernhardt Béla mondták. Gyuszi szegény évek óta alkoholizmussal küzdött, ez okozta válását és ez ölte meg végleg. Fiatalabb korának cserkész-műtje legendákba illő, kiváló cserkészvezető volt. Életpályáját eddig senki nem állította össze, most a Bernhardt Béla által elmodott nekrológban hallottuk pályafutását. Ezt a szöveget majd Bélától megszerzem és elküldöm, hogy legyen Gyusziról is biográfia a gyűjteményben.”

†HAZAMENT† DOLESCH GYULA BÁ’

DOLESCH GYULA : 1931–2004

És ez a bizonyágtétel, hogy örök életet adott nekünk az Isten és ez az élet az Ő Fiában van. (1.János 5:11)

ÉLETRAJZ

Dolesch Gyula, Isten kegyelméből, Szarvason született 1931. szeptember 27-én, id. Dolesch Gyula okl. gyógyszerész és felesége, sz. kövecsesi Dancs Melinda okl. gyógyszerésznő első gyermekeként. Ott részesült a Szentkereszttség kegyelmében a római katolikus egyház rendje szerint. Csendes, szerető, s békés családi körben, Kiskőrösön növekedett két testvérével, Melindával és Lászlóval együtt. Szegeden járt a piarista gimnáziumban. A II. világháború sodrásában került ki a család Bajorországba. Gyula tanulmányait a Passau/Waldwerke-i magyar gimnáziumban folytatta, amíg a család 1949-ben Amerikába nem vándorolt és itt Clevelandban telepedett le. Jóideig nehéz testi munkával kereste kenyerét, s így támogatta anyagilag szüleit.

A beléplántált izzó magyarságszeretből és korábbi tapasztalataival a cserkészletben az ötvenes évek elején bekapcsolódott az induló clevelandi magyar cserkészletbe, s ebben rendkívül értékes gyakorlati tudással szolgált, csapatot alapított, létrehozott egy önálló munkatörzst (a Chiefek törzsét), amelynek tagjaival sok élményt nyújtott a cserkészeknek, s akikhez élete végéig szoros barátság fűzte. Velük szervezett meg és vezetett két nagyszerű jubileumi nagytábort, amelyekben több mint ezer cserkész gyűjtött magának életre szóló emléket.

Az amerikai hadseregben is szolgált. 1954 és 1956 között Grönlandban volt az állomáshelye, majd több mint két évtizeden át tartalékosként (Army Reserve), mint a

„psychological operations” stratégiai felderítő csoport kiváló munkása. Felettesei nagyra becsülték, s többször is magasfokú elismerésben részesült. Németországban is végzett titkos megbízatással szolgálatot, s vonatkozó tanulmányait és tervezeteit külön is értékelték. Újoncok kiképzésében sikerrel alkalmazta a cserkészteből vett forgószínpad kiképzési rendszert.

1967-ben szerezte meg gyógyszerész oklevelét a Pittsburgh Egyetemen. Hivatásának is intenzíven élt, szakismeretei széleskörűek voltak, ezt a hivatást is szolgálatnak tekintette., mellyel közvetlen kapcsolat alakult ki közte és kliensei között. Többször részesült szakmai elismerésben, s nyert különféle díjakat. Még 2001-ben is, ugyan már nyugdíjasként, vállalt kisegítő, illetve rész-idős szolgálatokat.

1961-ben nősült, s házasságából négy gyermeke született, Gyula, György, Mária és László, mely körhöz tartozik most már veje, Dennis, és két unokája, Natália és Kristóf is. Családi vakációkon – többször a kanadai French River táján – igyekezett a természet szeretetével, a vadonban való élni tudással, s más gyakorlati élménnyel is fejleszteni, kialakítani gyermekei jellemét.

Összegezve, Gyula megélte mindazt az adottságát, amivel Isten megajándékozta, mindig a keresztény elvekhez és magyarságához, de fogadott hazájához is hűen. Gyakorlati ismeretei a cserkésztebén és azon túl is, leleményessége, szerteágazó érdeklődése, fafaragó-művész volta, költői tehetsége – mily könnyen verselt! – s nagylelkűsége az emberek iránt nemcsak gyermekei, de tágabb környezete számára is példaképül szolgált.

Az utóbbi két évben egyre romló egészségi állapotával kellett küszködnie, s 2004. január 16-án, 73. életévében, az Úr könyörületesen kivette ebből a földi világból. Halálát gyászoljuk szeretteivel, a szélesebb rokonsággal, cserkésztestvéreivel, barátaival, és tisztelőivel, de megosztjuk velük a hitet is, hogy a mi megváltó Urunk kereszt-halálával és feltámadásával mindnyájunknak készen áll az örök élet dicsősége. Ebben a dicsőségben tudjuk Gyulát is, amikor elmondjuk felette, hogy nyugodjék békében és fényeskedjék neki az örök világosság.

(Összeállítva családi beszélgetésekből és adatokból.)

Bernhardt Béla.

Gyászolják: Mrs. Mária Dósa-Dolesch (gyermekei édesanyja), Rocky River, OH - Ms. Melinda Dolesch-Gaydán (húga), Fairview Park, OH. - Dolesch László (öccse), Medina, OH - Dolesch-Mepharm Mária (kislánya), Lakewood, OH - Mr. Julius Dolesch, Jr. (fia), Cleveland, OH - Dolesch György (fia), Budapest - Dolesch László (fia), Cleveland, OH

DOMBI MÁRIA egyik őrszvezetője volt a waldwerkei Zrínyi Ilona leánycserkészcsapatnak.

ENDREI FERENC, Rev. Amerikába vándorolt ki az ötvenes évek elején. Református szemináriumot végzett és Clevelandben a First Magyar Presbiterian egyháznak (Buckeye Rd. & East 127th St.) volt lelkésze a hetvenes és nyolcvanas években. *(Szappanos István)*

FALVY GYÖRGY (született 1927-ben Budapesten) a cisztereknek hét évet végzett, így már csak egy osztálya hiányzott, hogy leérettségizzen. Waldwerkében az első őrszvezetőképző tábor (1947) szervezésében és lebonyolításában nagy része volt. 1947-ben érettségizett. További cserkész munkában gazdasági oldalon működött: kapcsolatok kiépítése a megszállókkal, hogy anyagi segítséget nyújtsanak táborozások élelmezéséhez, sátorok és

egyéb kellékek beszerzéséhez, és mindezek szállításának megszervezése is. A Hontalan Sasok alapító tagja.

Argentínába 1949-ben vándorol ki és az Argentínai Magyar Cserkész Intéző Bizottság választott tagja lesz. Ő a Cserkészközpont délamerikai megbízottja, majd 1957-ben az USA-ba vándorol át. 1965-ben feleségül veszi Marton Alicet, és négy gyermeket nevelnek fel Los Angelesben. Több ezek közül éveket töltött a Burg Kastl-i magyar gimnáziumban. Los Angeles-ben egy Bachelor-t szerez „business”-ből és tovább cserkészkedik, segíti a helyi csapatmunkát, majd öregcserkész csoportot is alakít. (*Szappanos István, Koncz Lajos*)

FAZEKAS FELICIÁN és családja (Flora, Károly, Teréz) Nápolyból az „SS Dundalk Bay” nevű hajón indult el Ausztráliába 1949. augusztus 15-én, és szeptember 14-én érkeztek meg Melbournebe, az első magyar kivándorló-turnusok egyikével. Ő kísérte figyelemmel a folyamatosan érkező cserkészeket és regisztrálta letelepedési helyeiket, majd a bonegillai táborban rövidéletű csapatot is szervezett. Az Interneten található információ szerint (www.aattv.iinet.net.au/wheatley.htm) katona lett és mint százados szolgált Vietnámban 1965/66-ban az Australian Army Training Team Vietnam-nál (AATTV). Hősiességéért a Military Cross kitüntetést kapta. 1998-ban (március 29.) halt meg.

FEITL JÁNOS, dr. 1930-ban született. Családjával 1946-ban kitelepítették Landberg környékére. Ott felső reál- majd szakiskolába járt, fogtechnikus lett. 1951-ben került a lindenbergi magyar iskola VIII. osztályába. – Fogorvos lett, 1956-ban doktorált, Moorenweisben felépített praxisát 1992-ben fia és lánya vette át. Még dolgozik, de csak kiegészítőként. Hetenként egyszer egy közeli kolostor papjait kezeli. (*Liscinszky István*)

FEKETE SÁNDOR 1936. június 20-án született. Édesanyját nagyon korán elvesztette és nagybátyja (Fekete Sándor bácsi és Lívia néni) nevelte. Velük menekült Németországba. 1946. óta járt az iskolába. A cserkészetnek is aktív tagja volt. Igen jól tanult. Lindenbergben 1954-ben érettségizett. Először Szabad Európa ösztöndíjjal Strassbourgban iratkozott be építész szakra, de csakhamar meggondolta magát: követte élete vágját és csatlakozott a nem sokkal azelőtt megalakult Bundeswehrhez. A tiszti iskola elvégzése után Münchenbe került mint hadnagy. Itt nagyon élénk kapcsolatot tartott magyar barátaival is. Nevét mindvégig „Sándor”-nak írta. Szépen haladt a katonai pályán. Később Kölnben lakott és Bonnban dolgozott. Egyik munkakörében összekötő tiszt volt a hadsereg és a német vasutak, a Bundesbahn között. Ez a feladatkör különösen egy mozgósítás esetén vált volna életfontosságúvá. 1990 után hosszabb időt töltött a magyar hadsereg tisztképzésével mint német tanácsadó. Még München-környéki katonáskodása idején német lányt vett feleségül (Erika). Két fia és egy kislánya született. Alezredesként ment nyugdíjba. 1997-ben tragikus gyorsasággal halt bele egy idegsorvadás-okozta általános izombénulásba. Családja és Mustó Szuszu volt mellette. Halála után felesége megszakította a kapcsolatot minden magyar barátukkal, még a Kölnben lakókkal is.

1996-ban ő is résztvett az '56-ban érettségizett osztály találkozásán, ahol a többiekkel együtt ő is elmondta röviden életútját:

„Hát én hátulról kezdem a változatosság kedvéért. Két- és fél éve nyugdíjas vagyok, előtte 36 év katonai szolgálatot teljesítettem Németországban, ahol hol úgy hívtak, hogy „Fikéthe” vagy hogy „Féköte”. 1993-ban fél évet töltöttem Pesten német katonaként, ahol a nevemet rendesen tudták kimondani. Ez jól esett. Szép volt és valahogy az volt az érzésem, hogy ez olyan jutalomjáték volt azért az elmúlt és letöltött 35 év szolgálatért. Valahogy, nem ezért a fél évről kezdtem el a katonaságot, de ezt úgy megmagyarázni, hogy mint is, hogy is,

miért is kötöttem ki ott, ez túlságosan komplikált és hosszadalmas. De mindenesetre 58-ban kezdtem el. Az 58-as év és az 54-es év, amikor én érettségiztem és amikor azt a bizonyos említett magyar zászlót átadtam nektek, ezt a négy évet főleg Münchenben töltöttem, ott annál a magyar táncsoportnál, amit a Lali az előbb említett. Ott a müncheni magyar életben részt véve több szép, kevésbé szép, de mindenesetre egy nagyon érdekes diákéletet élvezve, amire az ember épp' olyan szívesen emlékszik vissza, mint arra, hogy itt ezekkel a régi-régi barátokkal találkozok az ember hosszú-hosszú idő után.” (1996-ban, hangszalagról)

FEKETE ZSOLT 1929. táján született Budapesten. Édesanyja Kolozsvárról származott, édesapja 1944-ben esett el. Édesanyjával került Németországba. 1948-ban Waldwerkében járt, majd Clevelandba vándorolt ki 1951-ben. US Army szolgálatban volt Washington DC-ben és később Alaszkában (USAF ID#AF15476759). Megjárta Koreát. Ezután térképrajzoló majd építésmérnök lett, és az Army Corps of Engineers-nél dolgozott egész életében. Csak 1984. táján nősült meg. Gresham, Oregonban élt, ott halt meg 2003 nyarán, 74 éves korában. *(Feleségétől és az ő fiától, Kosztorús Csaba Dánieltől 2003. nov. 6-án, valamint Szappanos Istvántól)*

FELSŐŐRY ATTILA, MD. 1933. március 6-án született Budapesten. Édesapja, Béla, tisztviselő volt Budapesten, majd katonatiszt (édesanyja szül. Szabó Alice). 1951-ben érettségizett (tehát a „Nagy Ötödik”-nek kellett tagja legyen). 1954-ben a Calvin College-ben szerzett B.S. diplomát, 1958-ban a Wayne State University-n végzett mint orvos. 1958-1960-ig a Calvin College-ban tanított. 1960-1962-ig hajóorvos volt az amerikai tengerésznél. A Mayo Clinic-án lett idegsebész szakorvos 1966-ban. 1966-1969-ig privát praxist folytatott Los Angeles-ben majd 1970-től a City of Hope Natl. Medical Center-ben (Duarte, CA) dolgozott (feltehetően korai haláláig). A fájdalomról írt cikkeket szakfolyóiratokban. Felesége Erika, Alhambra, Californiában él. (Hungarians in America 3, 1971.)

Györey Géza: „Attilával nagyon jó barátságban voltunk. Waldwerkében ismertük meg egymást 1949 körül. Én bentlakó voltam az internátusban, ő másutt lakott és csak vizsgáznni jött be az iskolába – így az akkori diákok közül csak kevesen emlékezhetnek rá.

Családja – egyetlen gyerek volt – 1951-ben vándorolt ki Amerikába, pár hónappal azután, hogy mi megérkeztünk. Szerencsés véletlen folytán mindkettőnk családja Grand Rapids, Michigan-be kötött ki. A (Holland) Református Egyház szponzorált mindkettőnket. Mindketten nagyon ambicionáltuk a továbbtanulást; ő már mindég orvos szeretett volna lenni, én pedig mérnök. 1951 őszén együtt kezdtük tanulmányainkat a kitűnő Calvin College-ban, amit a Református Egyház tartott fenn. (2005-ben Bush elnök tartotta az évzáró beszédet.)

Családjaink összejártak. Attila a Wayne State University-n, Detroit-ban tanult tovább az orvosin én pedig a University of Michigan-re jártam és atommérnökként szereztem doktorátust. Továbbra is tartottuk a barátságot. Az esküvőmön ő volt a tanúm, én pedig az övén.

Attila idegsebész képzést akart szerezni, ami évekig tartott. Kitűnő diák volt, több díjat is nyert. Éveket töltött a tengerésznél. Kitűnő, önfeláldozó orvos volt, akit mind a tengerészek mind a tengerésztisztek tiszteltek és csodáltak az egészségügyi ellátásukért – és a tréfáiért. A tengerészet után a City of Hope Medical Center-ben, Pasadena, Kalifornia mellett dolgozott, de tartalékos tengerésztiszt maradt. Mikor, elég későn, megházasodott és menyasszonyával Erikával kiléptek a templomkapun, tengerésztisztek kivont kardjainak árkádjába várta őket. – Nagyon megható volt!

De az élet nem igazságos: családjának szívbetegségét ő is örökölte. Sajnos Attila nem törődött vele; nagyon szerette a zsíros magyar ételeket! 1980-ban, 47 éves korában szívszélhűtésben meghalt. Micsoda elvesztegetett tehetség!

Kedves jóbarátom, örökké emlékezni fogok Rád!”

(Angolból fordította K.L.)

FORSTER KÁROLY baptista sváb fiú. Waldwerkében, 1948-ban érettségizett. Utána Bissingen/Enz a lakóhelye. 1949-ben a heidelbergi egyetemen tanul. (*Szapponos István*)

FÖLDEVÁRY GÁBOR 1931 táján született Budapesten. Édesapja erdőmérnök volt, és a Földművelésügyi Minisztériumban dolgozott. A kiűritési parancsnak engedelmességre előbb Nyugatmagyarországra települtek, aztán egyre tovább Nyugatra, míg Bajorországban kötöttek ki. Bejáró volt Waldwerkében kb. 1946-49-ig. Bár elvégezte a VIII. gimnáziumot is, de már nem érettségizhetett, mert családjával kivándoroltak Ausztráliába. A munka mellett fölkészült az ausztrál angol érettségire és megszerezte a Leaving Certificate-t.

Az egyetemen idővel megszerezte a B.S.-t geológiából, miközben technikusként dolgozott. Ezután a M.S. következett, majd mint geológus és paleontológus a Sydney-i egyetemen dolgozott. A Sydney-i Magyar Történelmi Társulat elnöke. A társulat folyóirata, a „Magyar Múlt” 26 évfolyamot ért meg. – Több könyve jelent meg, pl. Foldvary, G.Z.: *Geology of the Carpathian Region*, World Scientific Pub. C., 1988.

FRIEDRICH OTTÓ szülei a drezdai tűzbombázásokban pusztultak el. Árván került Passaubá 1945-ben, ahol a 13 éves fiút a Gulden család vette pártfogásba. Waldwerkében mindenki ismerte, de az iskolába soha nem járt. A cserkészletben lelkesen részt vett. Wildfleckenben, az átmeneti kivándorló táborban tűnik újra elő 1949-ben. Majd Clevelandben köt ki, ahol a cserkészlet indulásánál és a további munkában szerepe van. Jelenleg a clevelandi Magyar Múzeum alapító tagja és igazgatója. (*Szapponos István*)

FUCHS TIVADAR „Teddy” „úgy tudom Angliában volt és most Venezuelába ment...” (*Sárospataky Miklós*, 1950. II. 7.)

GACHAL-EÖLVEDY BALÁZS családja Nagykanizsáról származik. 1943-ban született, kisgyerekként került édesanyjával Bajorországba. Német elemi iskolában kezdte, majd 1954-ben Bauschlottban lett első gimnazista. Bauschlott bezárása után német gimnáziumban folytatta, de nem volt sikeres, ezért visszament Kastlba és ott érettségizett. Tanító lett és ma egy Bodenkirchen nevű helységben készül a nyugdíjazására. Már nem beszél magyarul, de szívesen emlékszik a Bauschlottban töltött időre és néhány akkori iskolatársára, pl. Eppler Wernerre, aki osztálytársa volt. Vesszőparipája: a muzsikálás, a sakk és a festés. (K. L.)

GALGÓCZY JÁNOS (ma Janos de Galgoczy-Mécher) 1929-ben született Temesvárott. Édesanyja lányneve is Galgóczy volt. Családjával a románok elől Magyarországra menekült. Édesanyja orvos volt, édesapja mint gépészmérnök a németországi hadiiparban dolgozott, de a háború vége Magyarországon érte és mindkét szülőjének nyomaveszett. Valószínűleg az oroszoknak estek áldozatul. Jancsi mint hadapródiskolás a háború végén családja nélkül, egyedül került Németországba. 1945 őszén a helybeliek az amerikaiaknak azt mondták, hogy háborús bűnös. Letartóztatták és két évig internáló táborokban, a végén Dachauban tartották fogva. Szabadulása után az oberkonnersreuthi magyar menekülttáborba került. Valamikor 1948/49-ben jött Passaubá, ahol Livia néni vette szárnyai alá. K.b. két évet töltött az

iskolában, de nem érettségizett. Heidelbergbe került, ahol az egyetemen négy évig vendéghallgatóként történelmet, szociológiát, filológiát hallgatott. Angol nyelvtudása révén, amit még Erdélyben egy angol nevelőnő alapozott meg, amerikai alkalmazásba került. Innen került át Lahrba a kanadai hadsereg főhadiszállására, ahol összekötő lett a katonaság és a városi hatóság között. Ebből az állásból ment nyugdíjba 66 éves korában. Felesége német. Két leánygyermekük van. Ma is Lahrban él, ahol szabadkőműves tevékenységet folytat. Iskolatársaival nem állt kapcsolatban, de szívesen emlékszik az iskolára és Polonkay Tivadar bácsira, aki szegről-végről rokona volt. Mai napig nagyon szépen beszél és ír magyarul. (Az Interneten leltem rá, 2004 szeptemberében. K. L.)

GASSMANN (Gaszman) ANTAL „Dzsosz”

„Szüleimet, bátyámat és engem 1947 szeptemberében a Mohács melletti Majs nevű faluból üldöztek el, állítólag azért, mert németek (svábok) voltunk.

Elődeimet még 1760-ban Mária Terézia császárnő telepítette le Magyarországon. Az „Ulmer Schachtel”-nak nevezett tutajon vitte őket a Duna lefelé. Földet és egy új otthonot ígértek nekik. A vízi út nagyon hosszú volt, és az új telepesek gyakran elvesztették minden ingóságukat vagy a hónapokig tartó utazás, vagy rablók támadása miatt. Ezek az emberek többnyire parasztok vagy kézművesek voltak. Nem csak földet, hanem egy tehenet, disznókat, baromfit és a gazdálkodáshoz szükséges eszközöket is ígértek nekik, de ez gyakran csak ígéret maradt. A telepeseknek a számukra kiutalt földet, ami gyakran erdős, mocsaras volt, termőföldre kellett tenniük, hogy azt mezőgazdaságilag használni tudják. Ahogy az annaleszekből kiderül, az első generáció hamar a halálát lelte, a második csak segítséget lelt és csak a harmadik lelt kenyeret (fand Tod – Not – Brot) és túlélést. Az én elődeim Augsburg környékéről jöttek. Szorgalmas svábok voltak. Szüleim Majsban gazdag, jómódú parasztok voltak, mikor kiutasítottak bennünket Magyarországról. 24 órán belül el kellett hagynunk az országot. Marhavagonokban Németország u.n. keleti övezetébe („Ostzone”) szállítottak. Ott, az Ércheegységben (urán-kitermelés) talált magának édesapám munkát. Kerülő utakon, menekülve, táborról-táborra, 1949-ben végre Bajorországba érkezünk Ansbach közelébe. Ott hallottunk a passauai (waldwerkei) Magyar Gimnáziumról.

A lágerban ismerkedtem meg a fiatal Szauer Lajossal, aki Németkérerről (Tolna) származott. 1949 októberének egy szép reggelén indultunk el Lajossal személyvonaton az ismeretlen Passau felé. Feszülten néztünk az út elé és féltünk is egy kicsit.

A karácsonyi szünetben a diákok hazautazhattak szüleikhez. Szauer Lajossal mi is elindultunk Grubwegből. Passauban lekéstük a csatlakozást. A vasúti közlekedés akkor még nagyon rosszul működött. Csak este 23:30-kor érkezünk meg Ansbachba. Aznap már nem volt csatlakozásunk. Mivel pénzünk nem volt, nem tudtunk beülni a restibe. Meleg kabát nélkül, mínusz 10 fokos időben, éjjelre a háború után ideiglenesen helyreállított vasúti aluljáróban húztuk meg magunkat és vártunk a reggeli vonatra. Az, ahogy ott egész éjszaka fáztunk, még ma is élénken él emlékezetemben.

Bár se Lindenbergben, se Bauschlottban nem volt sport-oktatás, miután Kastl/Oberpfalz-ban 1958-ban leérettségiztem, Kölnben a Deutsche Sporthochschulen sportot tanultam. Volleyball és könnyűatlétika volt a főtantárgyam. Ez a szép labdajáték ma a legelterjedtebb sport a világon. Amilyen gyorsan csak lehetett, megszereztem a tornatanári diplomát. A szemeszter-szünetekben, mint a legtöbb egyetemi hallgató, dolgoztam. Pforzheimban villamoskalauz voltam. Ott ismerkedtem meg Dorisszal, későbbi feleségemmel. Az egyetem elvégzése után Bonnban a Friedrich-Ebert-Gimnáziumban tanítottam. Mellette a bonni egyetemen tanultam tovább földrajzot és történelmet. A vizsgák letétele és a gyakorló év elvégzése után reálgimnáziumi tanár lettem. Közben Dorisszal

megházasodtunk. Később a tanári hivatásom mellett volleyball edző lettem. Előbb Bonnban egy nagyon sikeres volleyball-csapatnak lettem az edzője.

Hat év múlva (az időközben megalapított családommal együtt) feleségem szülővárosába, Pforzheimbe költöztünk át. Egy újonnan épített reáliskolában – egy szép uszodával, nagy tornateremmel és könnyűatlétikai sportpályával – kaptam állást mint tisztviselő (Beamter). Pforzheimben a sportegyesületemben, 1968-ban, megalapítottam a volleyball részleget és több általam nevelt csapat vált sikeressé. 40 éves volleyball-edzői tevékenységre tekintek vissza. Feleségemmel kétszer egy héten ma is nagy kedvvel játszunk a szabadidőnkben egy vegyes volleyball csapatban. Visszataláltam a könnyűatlétikához is. Az utóbbi kilenc évben ismét versenyzek golyódobásban, diszkoszvetésben, gerelyben és magasugrásban. Eredményeim egészen elől vannak a badeni csúcson. A németországi listán is eléggé az élen áll a nevem.

Három gyermekünk van, két fiú és egy lány. Ketten közülük tanítanak, egyikük pedig komputer-specialistaként egy banknak dolgozik. Három fiú-unoka 5 és 1 ½ év között teszi széppé és gazdaggá az életünket.” – (németből K. L.)

Időközben Dzsieszy újabb sporteredményeket ért el. Egy 2007-ben megjelent németnyelvű újságcikk tanúsága szerint a régi stílusú „görög diszkoszvetés”-ben, a 70 éven felüliek korcsoportjában német, Európa majd világbajnokságot nyert.

GEISELHARDT LŐRINC is Budakesziről származhatott, mert rokona volt a Jautz testvéreknek. Egy vagonban telepítették ki őket 1946 márciusában. Lindenbergbe és Bauschlottba járt. Mikor 1956-ban a felsősöket átvitték München mellé, akkor az édesapja kivette az iskolából, mert nem akarta tovább fizetni a tandíjat. Akkor már Pforzheimben laktak.

GEŐCZE JÁNOS Waldwerkében tanult az 1947-48 as években. Az ötvenes évek elején Brazíliába vándorolt ki. São Paulo-ban, mint a cserkészvezetők egyikével, találkoztunk nevével. Ott halt meg a hetvenes évek végén. *(Szappanos István)*

GEŐCZE ZOLTÁN, János öccse, Waldwerkében tanult, az 1947-48-as tanévben a Mókus szobában lakott. Párizson keresztül Brazíliába, São Paulo-ba vándorolt ki, ahol a Zeiss cégnél mint optikai mérnök, majd máshol mint textil mérnök dolgozott. Nevével 1981-ben mint a másodgenerációs braziliai értelmiségi ifjúság havilapjának, a „Szóval”-nak cikkírójával találkoztunk. (Magyar Műhely a Dél keresztje alatt, 1999. 157. o.) Meghalt 1996-ban, São Paulóban. *(Szappanos István)*

GERÉBY JÁNOS, öttömösi, Kiskunfélegyházán született, 1927-ben. 1944-ben Aszódról menekülnek el, és Bajorországban kötnek ki, a Wolfratshausen körzet Königsdorf falujában. 1946 őszén Waldwerkebe megy, hogy magyar tanulmányait folytassa. 1947 februárjában az első érettségiző csoportban végez. Ezután Münchenben él, ahol a Kaulbach Strasse-i magyar ifjúsági körnek lelkes tagja. 1951-ben már mint nő és egy kislány apja, családjával kivándorol Amerikába. Clevelandban telepednek le, ahol műszaki tervezői kiképzés után idővel vezető mérnöki pozícióban dolgozik, és abból megy nyugdíjba a kilencvenes évek elején. Öt lány és egy fiú apja. Fia 18 éves korában autóbaleset áldozata lett. Nyugdíjas éveiben Magyarország és Erdély felé irányuló segélyszervezetek lelkes aktivistája. *(Szappanos István)*

GROH LÁSZLÓ, „Leszli” 1947-ben került Waldwerkebe és 1948-ban érettségizett. Az ágyán az interben valódi jóga ülésben végezte a jóga gyakorlatokat lenyűgöző komolysággal.

Jó fejű, jól tanuló srác volt, yoga és sci-fi afficionado. Ausztráliába vándorolt ki. (*Szappanos*) „Groh Leslie favágó Ausztráliában” – írta Sárospataky 1949 novemberében. „...Ausztráliába vándorolt ki és aztán pszichológus lett és valahova Viet-Nam-ba vagy arrafelé költözött át...” (*Szappanos István* telefonja Révai Pállal 2006 augusztusában)

GROSZ AMÁLIA egyik őrsvetője volt a waldwerkei Zrínyi Ilona leánycserkészcsapatnak. „Grósz Ami feleségül ment Flórián Tibihez és Ausztráliába mentek.” (*Bösszörményi*, 1951. márc. 31.)

GROSZ FERENC 1929. december 1-én, Újpesten született. Waldwerkében a táborban lakott. „Szállodás” lett Sydneyben.

GROSZ IRMA született 1939. január 21-én; római katolikus, tagja volt a waldwerkei leánycserkészcsapatnak.

GRUBER NÁNDOR „Nándi”, „Hosszú” életrajzát közösen kell megírunk, mert ő már nagyon fiatalon meghalt pankreász-rákban. Kb. 1934-ben született. Nagyon korán elvesztette édesanyját és édesapja nevelte egy házvezetőnő vagy cseléd lány segítségével. Édesapja, ha jól emlékszem, verseci származású és ezredes volt. Egy, külföldiek részére alapított, magas német lovagkeresztnek volt a birtokosa, Hitler aláírásával. (A kitüntetést és a vele járó okiratot magam is láttam.) Ennek ellenére (vagy éppen ezért) és német neve dacára, mikor a háború után a német hatóságok buzdították, hogy kérjen német állampolgárságot (a magas nyugdíjra kacsintva), azzal utasította vissza, hogy az ember csak a fehéreneműjét cserélgeti, az állampolgárságát nem. Gruber 1949-ben kerülhetett az iskolába. Korosztályának egyik legszívesebb alakja volt, fiúknál-lányoknál (főleg a német lányoknál) egyaránt igen népszerű. Örökké jókedvű, nagy beszédű, „hantás”, vékony, kissé hajlott hátú, magas, igen jó futballista (ezért Raab kedvence, de valamilyen szinten Pajor is kedvelte, talán a katona-apa okán), minden csínytevésre hajlandó, vagány srác. Már az iskolában újságíróskodott. Az érettségi után Münchenben az újságíró szakra iratkozott be, amit aztán évekig hallgatott (s csak a jó Ég tudja, hogy befejezte-e). Egy Ibolya nevű, igen csinos '56-os lányt vett el feleségül, aki állítólag otthon a színiakadémiára járt. Két fiuk született (egyik Gábor), de a házasság néhány év múlva véget ért, mert a leányzó úgy otthagya Grubert és a két gyermeket, mint Szentpál az oláhokat. Gruber alkalmi munkákból élt. Például kasszás volt a müncheni Kleine Freiheit nevű kis színházban. Utána az olasz állami idegenforgalmi irodában, az ENIT-nél kapott alkalmazást és itt földolgozta magát az olasz főnök helyettesévé. Mindég gondja volt arra, hogy iskolatársainak maga körül pénzkeresetet biztosítson. Így pl. az ENIT-hez behozta Mustó Ácít és alkalmi prospektus-csomagolóknak e sorok íróját (K. L.) is, sőt ez utóbbinak még a doktormunkája kinyomtatását is ő finanszírozta az ENIT kasszájából. Nagyon jó és hű barát volt, kitűnő magyar-érzésű iskolatárs. - Az olasz turisztikának újságíróskodott és gyakran kapott meghívásokat Olaszországba, hogy személyes benyomások alapján számolhasson be Olaszország szépségeiről és az olasz gasztronómiáról a német (bajor) olvasónak. Idővel a bajorországi önkormányzati politika lett írásainak témája és utoljára valamelyik bajor kormányzati részlegnek volt a sajtó-referense egy szép nagy irodával az Isar-parton, titkárnővel és italszekrénnel. Hasnyálmirigy-rákot kapott, ami gyógyíthatatlan és hónapokon belül meghalt. (K. L.)

GYÖREY GÉZA, PhD. édesapja magas állást töltött be a magyar postánál. Hivatalát 1944 végén Sopronba telepítették és a családokat a soproni posta épületében helyezték el. Az

oroszok közeledtével néhány tucat tisztviselőt és családjukat teherautókon Nyugatnak irányították, hogy mennél messzebb kerüljenek az oroszoktól. Így lyukadtak ki Bajorországban. Azért úgy gondolták, hogy néhány éven belül hazamehetnek. Voltak, akik haza is mentek, de a Györeý család szerencsére nem ment.

1947-50-ig Waldwerkébe járt a VI. és VII. osztályba. 1951 elején családjával Amerikába vándorolt ki. (*Szappanos*) 1971-ben a „Hungarians in Amerika” azt írja, hogy „Ph.D., Nuclear Engineer, Strategic Planning Oper., General Electric Co., San Jose, CA” Most Saratoga, Californiában él.

„1950-ben családjunk sponsorolását elvállalta egy templom Amerikában, így ősszel már nem tértem vissza Waldwerkébe, hanem megkezdtem vándorutunkat a menekültek ügyeit intéző központokban, és decemberben egy kis tengerészeti csapatszállítóval átszeltük a viharos Atlanti-óceánt. A templom, a Holland Református Egyház amerikai ága, Grand Rapids, Michiganban volt. Szerencsénk volt, mert a minket befogadó templom közvetlen szomszédságában volt kitűnő iskolája, a Calvin College is és a professzorok közül sokan a gyülekezet tagjai voltak. A templom presbitere, aki a papírjainkat aláírta, egyúttal a főiskola főlvételi irodájának a vezetője volt. Gyorsan megállapították, hogy intelligens és tanult emberek vagyunk és a magammal hozott elfogadható angol tudásom is jó benyomást tett rájuk. Megkérdezték, akarok-e tanulni, mire én lelkes igennel válaszoltam, mondván, hogy egész életemben mérnök szerettem volna lenni. Tudták, hogy az európai középiskolai kiképzés jobb, mint az USA-ban és úgy vélték, hogy néhány vizsgával megállapítják, megállom-e a helyemet ősszel a college-ban. Mármint: hogyan lehet valakit vizsgáztatni, aki egy más iskolarendszerből jön és a nyelvnek sem ura teljesen. A válasz: matematikával. Így egy számtantanár kezére adtak, aki egy sor feladatot adott. De hála Pajor tanár úrnak, ezeket könnyen és hamar megoldottam. A matematika tanár nem csak a collegeba való fölvételemet javasolta, de azt is, hogy az első éves (Freshman) matematikát ugorjam át és kezdjem a következő év (Sophomore) matematika kurzusát. Angolból kezdetben a pótlások osztályába tettek amerikai diákokkal és még egy külföldivel. Az angol tanár hamar rájött, hogy a két külföldi diák ugyan segítségre szorult, ami a szókincset és a kiejtést illette, de az angol nyelvtant sokkal jobban tudták, mint az amerikai diákok. 1951 őszén tehát elkezdtem a college-ot érettségi bizonyítvány nélkül anélkül, hogy elvesztettem volna akár egy évet is.

Később a University of Michigan-en, Ann Arborban tanultam tovább, hogy megszerezsem a mérnöki diplomát. Ugyanitt szereztem meg a doktorátust (Ph.D.) is mint atommérnök. Egész életemben mulattam, ha olyan kérdőívet kellett kitöltenem, ahol be kellett írnom, hogy Ph.D.-m ugyan van, de érettségim az nincs.”

HAUTH JÓZSEF 1931-ben született. Családját 1947-ben telepítették ki, előbb az akkori szovjet zónába, ahonnan 1948-ban kerültek Bajorországba. Papnak készült, a passau papneveldebe vették föl. Ott értesült a magyar iskoláról, ahová már a 1948-49-es év elején bejáróként járt. A végére teljesen „átigazolt”. Addigi pályafutása miatt igen természetesen ő lett az iskola sekrestyése, főministrása, no meg a Mária-kongregáció prefektusa. Érettségi után (1952) két évet Madridban tanult, de nem ott, hanem Münchenben fedezte fel hivatását (és táncpartnerét, jövődő feleségét). Valamikor 1955-ben forgatták a később igen nagy sikerű, Magyarországon játszódó filmet: az „Ich denke oft an Piroshka”-t. A falusi táncjelenetek szereplőit a Münchenben tanuló magyar diákokból toborozták. Az igen jóképű Hauth Jóska lett az egyik „sztár-táncos”. A táncsoport együtt maradt a filmezés után is, sőt kibővült és Jóska, és későbbi felesége Karin is, évekig oszlopos tagja volt az együttesnek. Gyógyszerészi diplomája megszerzése után Türkheimben telepedett le és két patikát épített

fel, amelyeket 1996-ban feladtak, mert a négy gyermekük közül egyik sem választotta ezt a pályát. (*Liscsinszky István és Koncz Lajos*)

HEFTY LÁSZLÓ, Rev., dr., vitéz; „a kis patkány”, a halálkacaj birtokosa. Vitéz Hefty Frigyes híres magyar repülő fia, 1930. ápr. 4-én született Budapesten. Ott kezdte a gimnáziumot. Az 1947-1948-as tanévben a waldwerkei Mókus szoba tagja, 1948-1949-ben pedig a Légió lakosa. 1949-ben érettségizett, de angolból megbukott, így bizonyítványt nem kapott. A plattlingi lágerben szüleivel élt. A fiatalabbaknak repülőmodellezést és sárkányépítést tanított. Később Ambergbe került, ahol az akkor ott élő néhány magyar gyerekkel kis cserkészcsapatot alakított. „Hefty Laci ... Regős jóindulatából nem ment át az érettségén. Szegény nagyon el volt keseredve. Jelenleg ő is IRO hivatalban dolgozik. Állítólag, és ez a legérdekesebb, angolt tanít, amiből érettségén elvágta.” (*Székelty Öcsi*, 1950. IV. 25.)

Az ötvenes évek elején Chicagóba vándoroltak ki, ahol elvégezte az evangélikus teológiai szemináriumot (Maywood, IL) és mint evangélikus pap került Clevelandba az ötvenes évek közepén, ahol lelkesen bekapcsolódott az ottani cserkészéletbe. Feleségül vette Vámosy Katalint. – Az egyház hamarosan Argentínába helyezte, mint missziós papot. 1956-1961-ig a magyar protestánsok lelkigondozója Argentínában, Braziliában, Chilében, Paraguayban, Uruguayban. Az egymástól távol eső gyülekezeteket repülővel látogatja. Itt is tovább cserkészkedik. Szerkesztője a Buenos Aires-i magyar evangélikus egyházközség Hitünk c. lapjának (1954-1957). 1962-ben alapító lelkésze a négynyelvű evangélikus Divino Maestro gyülekezetnek az argentiniai Mar del Plata-ban, 1968-ig. 1969-71-ig az El Mesias evangélikus gyülekezet lelkésze és az egyetemi diákokthon papja Buenos Aires-ben. 1967-től az Amerikai Evangélikus Egyház Argentiniai Misszionárius Konferenciájának elnöke. 1971-től a Krisztus Keresztje Magyar Evangélikus Gyülekezet lelkésze Buenos Aires-ben és az argentin Magyar Cserkészszövetség lelkésze. Itt szerzi divinitás doktorátusát. A kilencvenes évek elején fiatalon halt meg (1993. május 26.) Kislánya Washington D.C.-ben magyar vonalon (is?) dolgozik. (*Szappanos István és Koncz Lajos*)

Koncz Lajos: 1974-ben levelet váltottam Lacival. Néhány soros, „Kedves Lali!” kezdetű, kézzel írt válaszát egy angol „körlevél” végére írta. Ebből a levélből idézek:

„Marcos Sastre 2891, Buenos Aires, Argentina, June 1, 1974.

Dear Friends:

With real joy we write you this letter, our life is blessed richly by the Lord in many ways.

Let us start with the latest of our joys. On May 7, a boy was born to us, our fourth child. He is a big (9 lbs), handsome, and healthy one ...The boy's name is Attila Paul. He has brown eyes and hair.

(...) We are editing a series of four religious instruction books covering the entire Bible for Sunday School and for use in the homes, in Hungarian. The first and the third books of the series are already edited. The texts were written by Leslie and by Pastor Kemény in Australia.

The training of the members of the congregation for an effective evangelical witness is now continued throughout the year in three groups: the young married couples, the Church women, the Church men... They visit the Lutheran and the Refugee's Old Folks Homes regularly, one is 25, the other some 35 miles away from Buenos Aires. They take food, medicine, clothing and whatever else they need. Leslie conducts monthly services for the old folks as well. Twice a year, at Christmas and Easter the ladies bring the old folks to our church service and later serve a dinner. After that our youth group entertains them...

...keep on writing to us. Your loving concern helps us to carry on our work, sometimes in adverse situations, but always cheerfully.

Sincerely yours, Leslie, Katy, Clara, Arpad, Eva, Atila Hefty.

HOKKY ISTVÁN (dr. Hokky Károly, szlovenszkói politikus, volt országgyűlési képviselő fia), 1947-48-as években járt Waldwerkébe. Kivándorolt Cleveland, USA-ba az ötvenes évek elején. Itt gépészmérnöki diplomát szerzett. Fiatalon, a hatvanas években halt meg. (*Szapponos István*)

HORVÁTH GÉZA 1929. márc. 2-én született Gádoroson, Békés megyében, Orosháza és Szentes között. „1949-ben Orosházán érettségiztem. Rákosi-szidás, rosszindulatú ellenzéki propaganda terjesztése, majd polgári származásom miatt nem vettek fel az egyetemre. Egy sportrepülői vizsgát kitűnően végeztem. Erre fel, mint sorkatona 1951 szeptemberében Szombathelyre kerültem a »kék ávó« sorozott egységéhez. Magam se hittem, hogy valós dolog történik velem. Ez az egység ugyanis alkalomadtán a jugoszláv-magyar és az osztrák-magyar határon talált »alkalmazásra«. Habár éreztem, hogy igen vigyáznak rám, 1952. november 15-én, éjjel 2-3 óra között a mindig bejelentett ellenőrzés után átrohantam a vasfüggönyön Jugóba, Muraszombathelynél. Hogy ezt megteszem, abban mindig biztos voltam. Sohase vacilláltam s ez megadta a kellő lendületet. Alvó járőrtársamat hagyva magam után, átillantam a 10-12 m szélességű aknamezőn és szegesdrótkerítésen. – TE DRÁGA JÓ ISTENEM! – Miért jöttél? – kérdezték odaát. – Hogy tovább menjek Nyugatra – volt a válaszem. – Az nem fog menni – jött a válasz. A hosszantartó kihallgatás után, 1953 márc. 3-án (Sztálin meghalt...!) egy tiszta magyar lágerba vittek (kb. 80-an voltunk). Négy hónapig gyúrtak bennünket hogy Jugóban maradjunk. Utána szabadon engedtek. Nyomban utána ketten megpróbáltunk Ausztriába átjutni. A határon elfogtak és lecsuktak három hónapra, majd 1953 szeptemberében egy ezreket befogadó nagy lágerben kötöttünk ki, Gerovóban. Innen 1954. aug. 24-én Triesztbe tettek át bennünket. Trieszt ezidőtájt angol-amerikai zóna volt. Triesztben fölvettem a kapcsolatot a gimivel és kértem hogy teremtsenek lehetőséget arra, hogy jöhessek mert

- a) a jugók minden papíromat elvették
- b) odahaza az egész család a börtönben ül
- c) és így valószínű, hogy még egyszer érettségiznem kell.

Elfogadtak. 1955. márc. 19-én Kotsch tiszteletes kíséretében az iskolába érkeztem (Bauschlottba). Az örömöm és a hálám végtelen volt. Álmaim álmát elértem!!! Az iskolában csak év végéig maradhattam, mert a szükséges papírok megszerzéséért még egyszer lágerbe kellett mennem (Nürnberg – Zirndorf).

Münchenbe 1956 júliusában érkeztem, mert itt akartam az egyetemre járni. Az 56-os forradalmárok október-novemberben érkeztek. Ezek egyike az érettségi bizonyítványomat is magával hozta. Az egyetemen közgazdaságot választottam s mivel az orosházi néptánc-csoportnak úgys én voltam a »zenekara«, hát itt is csüddöngölőztünk... Az egyetem után a müncheni Heisenberg (Max Planck)-intézetben számítógépes lettem és innen is mentem nyugdíjba.” (Feleségét Juttának hívják és kislányuk a Gesa Martha nevet kapta. K. L.)

HORVÁTH ISTVÁN (született 1928-ban) bencés diák volt, 1949-ben a Mindszenty-ügy kapcsán fogták le, 1950-ben menekült Németországba, így csak későn (1951-ben) talált vissza a középiskolába, hogy még bepótolja az elmulasztott érettségit (1952). Bonnban közgazdaságtant végzett. Egy nagy lakáshitelező banknál dolgozott Stuttgartban. 1961-ben házasodott. Fiatalon, 1991-ben halt meg.

IGO-KEMENES PÉTER dr. „Kis-Kemcsi”. „Röviden beszámolok a családi háttérrel. – Apám fiatal járásbíró volt a háború előtt. Titi is, én is Pécsett születünk. Apám tartalékos tiszt lévén, 1944 novemberében az egész család a hadsereggel együtt »vonult vissza«: szülők, anyai nagyszülők, két gyerek, egészen Bajorországig. München alatt állapodtunk meg egy apró tanyán, Loibersdorfban, ahol egy rangos német katonatiszt elhanyagolt nyaralóházában laktunk, több család együtt. Apám, mint sokan mások, 1946-ban visszament Magyarországra körülnézni, és ott is ragadt. 1946-ban megszületett Kati húgom. Szüleim később elváltak (írásban). Apámat felnőttként ismertem meg; túl későn ahhoz, hogy igazi kapcsolatba kerüljünk.

Loibersdorfban tengődtünk (Fürsorge, néhány tojás, tej a parasztoktól, később veteményeskert, csirke, nyulak ...), egészen 1953-ig. Még 1945-ben csatlakozott hozzánk nagybátyám, akit csodával határos módon, súlyos sebesültként találtunk meg egy erlangeni katonakórházban (fél arca, szeme, tüdeje el lett löve az erdélyi fronton). Mindennek ellenére jókedélyű, stramm fiatalember volt. Ő állt talpra elsőként: súlyos sebesülése ellenére munkát talált Münchenben és még segített is minket. Loibersdorfot mi, gyerekek, nagyon szerettük. Nagyapámmal jártuk az erdőt; itt lett belőlem pl. szenvedélyes gombaszedő (ma is az vagyok). Nagyanyám volt az »erős asszony«, aki a családot mindvégig összetartotta. Nagyapám, jogász végzettségével, soha nem talált munkát (talán nem is igen keresett) és korán meghalt.

Kulturális életünk is volt. A német katonatiszt hagyatékában volt egy gyönyörű gramofon, nagy állószekrény tölcsérrel, kurlíval, és néhány klasszikus hanglemez (His Master's Voice), amit a család szívesen hallgatott. Volt ott opera (sok Wagner), szimfonikus zene (Beethoven...), a Zaubерflöte és egyebek. Közöttük a mi kedvenc lemezünk, ami a Wehrmacht indulóit tartalmazta. Igaz ami igaz, ezek igen tetszetősek és fülbemászóak. Főképp a mi kedvenc számunk, a Horst Wessel Lied, ami akkoriban – mondanom sem kell, az amerikai zónában – szigorúan be volt tiltva. De azért mégis sikerült kialkudnunk, hogy legalább a születésnapunkon, zárt ajtók és ablakok mögött, meghallgathassuk. De a lelkünkre lett kötve, hogy odakint ne is dúdoljuk!

Amikor 1953-ban megalakult a Szabad Európa Rádió, először nagyanyámat és nagybátyámat, később pedig édesanyámat is felvették. Így került a család Münchenbe, először egy hotelszobába, később egy hálósobás lakásba, ami esténként tömegszállássá alakult. A rádiónál én is többször jutottam gyerekszerepekhez. Jó fejem volt, így nagyanyám segítségével pillanatok alatt megtanultam hosszú szövegeket, amiket szkript nélkül mondtam a mikrofonba. Nagy sikerem volt és nagy pénzeket kaptam, alkalmanként 30-50 márkát. (Többek között a Pál-utcai fiúk-ban és abban a Betlehemes játékban is szerepeltem, ami a bauschlotti leírásban olvasható; de voltak ott Krúdy novellák, Tamási Áron, Andersen Télkirálynője és sok más. Így vált lehetségessé, hogy lett karórám, és hogy Bauschlott első éveiben már volt mindkettőnknek vadonatúj, váltós biciklje, ami nagy csoda volt akkoriban. Sőt, egy apró fényképezőgépem is volt, amivel már Bauschlottban is sokat fényképeztem. (Később, Kastlban én voltam az iskola fényképésze, előhívó labor is volt. Nagy sajnálatomra az összes fényképem abból az időből egy csapásra megsemmisült egy súlyos csőrepedés alkalmával a müncheni lakásunkban.) A család anyagi helyzetének javulását tükrözi az is, hogy 1955 nyarán az Adriára utaztunk mindannyian (fapados éjjeli vonaton; rém fárasztó volt!) nyaralni.

A mi családunk is végigjárta a kivándorlás hosszadalmas adminisztratív útját. Az utolsó állomáson a kérvényünk megrekedt: a nagyszülőket nem tartották már kenyérkereső munkaképesnek, édesanyám pedig – egyedül – nem tudta volna eltartani a nagy családot (így a megokolás az amerikai szervektől). Tehát Európában maradtunk.

Az én osztályom 1962-ben érettségizett [Kastlban]. Jó tanuló voltam végig. Szerettem a matematikát. Szakkönyveket böngészttem vakáció alatt is, és Pajor tanár úrral közösen oldogattunk egy-egy olyan integrált, ami jóval túl volt a tananyagon. De jó voltam általában mindenből, a földrajz kivételével ... de ennek személyes ellentét volt az oka.

Az érettségi előtt eljött az iskolába Pater Muzslay OSB a Löweni Katolikus Egyetem-ről, hogy diákokat toborozzon. Rajtam kívül két osztálytársam is kapott ösztöndíjat. A francia nyelvű fakultásra iratkoztunk (Löwen flamand nyelvterületen fekszik), és a nyelvet menet közben tanultuk meg. Matematikára és fizikára iratkoztam. Fizikából diplomáztam 1966-ban. 1967-ben megházasodtam. Feleségem, Zakar Jutka, aki 1956-ban Braziliába került, és onnan jött a löweni egyetemre művészettörténelmet tanulni (ő mellesleg Barcsay Ákos feleségének a testvére). A doktori címet 1971-ben szereztem meg és ösztöndíjjal a Genf melletti Európai Magfizikai Kutatóintézetbe (CERN) kerültem. Ekkor már két leányunk volt, Ági és Kati.

A CERN a nyugateurópai országok együttes intézete és világviszonylatban is egyedülálló kutatási lehetőséget jelentett, teljesen nemzetközi környezetben. Az ösztöndíj lejárta után a heidelbergi egyetem kutatója lettem, továbbra is CERN-i kiküldetésben. Családunk székhelye ezzel Genf lett.

Két évre az Egyesült Államokba költöztünk, ahol a Columbia Egyetem (NY) vendégprofesszora voltam. 1983-ban visszatértünk Genfbe. A heidelbergi egyetemen habilitáltam és azóta ott vagyok docens. Az oktatás mellett részecskefizikai kutatásokkal foglalkozom a CERN-nél. A tudomány által elég sok helyre eljutottunk. Nagyobb utazásaink a nemzetközi konferenciák színhelyeire vezettek el. Hadd fogalmazzak így: a saját területemen nemzetközi szinten számon vagyok tartva; de kapcsolatban állok a magyar tudományos világgal is. Magyarország 1992 óta tagja a CERN-nek, és hogy ez így lett, ahhoz én is kicsit hozzájárultam. Most is dolgoznak velünk magyar diplomások, doktoranduszok és fiatal kutatók.

Két lányunk, bár az egyetemi évekre messze kerültek (Marseille, London), de férjeikkel együtt (egy angol, egy francia), visszakerültek közvetlen közelünkbe; így teljes mértékben élvezzük a nagy család örömeit (öt unoka eddig). Az 1989-es politikai átalakulás óta elég gyakran járunk Magyarországra, hol kettesben, hol a bővebb családdal.”

IGO-KEMENES TIBOR „Titi” 1960-ban érettségizett Kastlban. Kémiát végzett a müncheni egyetemen, ahol már régóta professzor az orvosi fakultáson.

INÁNTSY-PAP ELEMÉR, dr. „Elemérke”. „11 évet töltöttem Magyarországon nagy jólétben, – még a háború alatt is. De szüleim házassága – Apám 33 évvel volt idősebb Anyámnál – csak addig volt valamennyire jó, míg megvolt a nagy társadalmi keret. Ezen belül nekem nem sok hely jutott. Mikor kijöttünk, anyai nagyszüleimmel és Apámmal, Anyámhoz minden kapcsolatom megszűnt és ez sohasem jött többé rendbe – amit persze én se akartam már a történetek után...

Magyarországon minta-elemibe jártam és még 5 hónapot a sárospataki Angol Internátusba és ott végeztem első háborús gimnazista évemet. A többit először mint magántanuló, 1947-től pedig mint rendes tanuló Waldwerkében végeztem.

1953-tól Tübingen-Hamburg-Strassburg között végeztem tanulmányaimat, először pszichológiát, utána meg filozófiát. Utóbbiból promováltam. Először egy egyházi gyerek- és felnőtt pszichológiai tanács hivatal vezetője voltam. 1973-ban a Köln-i Szakfőiskola Szociáltudományi Karán fejlődépszichológiai docentúrárt, 1976-ban professzorátust kaptam.

Miután feleségemmel együtt – ki szintén kolléga – pszichoanalitikusi szakképzésünket 1984-ben elvégeztük, a kamara elismert és pszichoterápiai rendelőt nyitottunk, ahol 2004 októberétől a nyugdíjas kort elérve nekem csak privátpacientúrám lesz. 63 évesen, idő előtt emeritáltattam magamat, mert fontosabbnak tartottam rendelői munkámat, ami persze a professzorátus mellett nagyon megerőltető volt. Kutatásom és speciális területem a mai napig, internacionális vonalon is, a koncentrációs táborok túlélői gyerekeinek »örökölt« szimptomatológiája. Most, hogy a jövő évtől kezdve csökken a rendelői tevékenységem, megpróbálom azt tudományosan – Apámhoz hasonlóan – földolgozni, amire eddig nem értem rá. És egy csomó tanulmányutat tervezünk. Hogy mindebből mi lesz, azt persze előre tudni nem lehet...”

INOKAI (v. INOKAY) PÁL Szombathelyen született 1939-ben. Édesapja Ludovikát végzett repülőtiszt volt. Egy neves éjjeli bombázó-százada volt, a „Boszorkányszázad” (aminek a nevét ma ismét használja a magyarországi légihaderő). Az alakulat visszavonulásakor kerültek Bajorországba, a Rotthalba, Köstlern közelébe, egy Gumpingnak nevezett nagy parasztházba, ahol négy évig élt a család, négy gyermekkel, a születése óta súlyosan sérült egyik testvérükkel. Később még két leánygyermek született. – A Passauból való átköltözés után került mindjárt az elején Lindenbergbe. 1960-ban érettségizett Kastlban. Utána egyetemet végzett mint technikai közgazdász (Betriebswirtschaft und Informatik), és a gépészmérnöki szakon végzett, de nem tett diplomát. A diplomára nem volt szüksége, mert a tanszéken volt. Volt az egyetemen egy 10-15 fős csoport, ami sziklamechanikára és hidraulikára specializálta magát és 25 évig világszerte konzultációkat végeztek arról, hogy valami miért omlott össze vagy a víz-gát miért csöpög, stb. Vagy tanácsot adtak, hogy hova lehet építeni és hová nem. Időközben élettársa átvett Karlsruhe belvárosában egy szörnyű kis kocsmát. Egy év alatt átszervezték az egészet és az egyetemről odahúzott egy új klientúrát. Végül már Pali is csak a vendéglőt csinálta. Karlsruheban élnek. (Telefonbeszélgetés alapján, 2005. augusztus) Röviddel a kézirat befejezése előtt jött a hír, hogy Inokai Pali meghalt.

ISOZ GERTRUD „Cika” Budapesten született 1938. május 25-én. Édesapja fényképész volt, majd a háborúban haditudósító. A család néhány generációval előbb Svájcban vándorolt be Magyarországra és teljesen elmagyarosodott. 1949-ben a család érvényesítette a férfi ágon öröklődő svájci állampolgárságát, és minden tagja családosul Svájcba telepedett át. Gertrud Lindenbergben került az iskolába. 1956-ban abbahagyta az iskolát, visszatért Zürichbe és a fogtechnikusi kiképzést választotta. 1960-ban házasságot kötött régi iskolatársával, Koncz Lajossal és áttelepedett Münchenbe. Innen egy év múlva Amerikába mentek, ahol egy fiúgyermekük született. Gertrud szakmájában dolgozott. A 60-as évek végén elváltak. Néhány év múlva újra megházasodott és Los Angeles-be költözött, ahol a magyar közéletben, főleg a kiscserkész-nevelésben vett részt. Két kislánya született. A 90-es években férjével visszatelepült Magyarországra s most a Los Angeles-ben maradt család és a szülőhaza között osztja meg idejét. Iskolatársaival nem tartja a kapcsolatot.

JANCsó IRÉN VII-es volt Lindenbergben, mikor Raab Feri bácsival „megszökött”. Később megengedték neki, hogy kis-érettségit tegyen.

JAUTZ FERENC „Vadász”. „1936. január 21-én születtem, otthon a házban, az Erdő-utcában, Budakeszin. Édesapám műbútoros volt, rajzakadémiát végzett, antik bútorokat restaurált és bútorkereskedő volt. Mikor az oroszok jöttek, a raktár tele volt 40 kifizetett

hálószobával. 1946 márciusában kitelepítettek. Adersbachba kerültünk, ahol a parasztok mint cselédeket (Knecht) dolgoztatták a kitelepítetteket. Négy évig éltünk itt és itt jártam elemibe. Elég topis volt az egész. Mi magyarul beszéltünk otthon, és én nem tudtam németül. A nagymamám beszélt svábul és én értettem is, rendesen nem tudtam beszélni. Majdnem tizennégyéves voltam már és a fatterom hozott magával fizikakönyvet meg ilyen általános gimnáziumi könyvet (földrajz, ez-meg-az) mert azt akarta, hogy magasabb iskolába menjek, de a faluban nem lehetett csinálni semmit. Nekem naponta kellett magyarul írni, sormintával, egész füzeteket tele. A fatter mindig figyelte hogy szép írásom legyen. A fatter mindig olvasta az újságot, mikor ment a Pfalzba, a Hungáriát és ott benn volt, hogy mivel annyi gyerek kivándorolt, hely van a lányinternátusban, küldjék el a gyereket még most Karácsony előtt (1949/50-ben), még az év közben, mert a Román [igazgató] megírta, hogy be kell zárni az iskolát, ha nincs elég gyerek. És akkor ő útközben, ahol dolgozott, írt egy levelet oda [Niederaudorfba]. Megjött a válasz, mikor hazajött szombat este, hogy jöjjön hétfőn a fiúval, hozzon pokrócot, ezt meg azt... Én meg annyira be voltam gyulladva és megijedtem. A matter se tudott semmiről, mert nem beszéltünk, nem is volt róla szó, hogy ilyesmi történik. És akkor engem elvittek három napon belül az iskolába. Nyolc elemi után voltam egy pár hétig az első osztályban s akkor le kellett vizsgázni, azt már mind tudtam. A második osztályt is. Év végéig két gimnáziumi osztályt csináltam. Akkor kerültünk Passaubba s ott is... Úgy, hogy én négy osztályt ugrottam. A nyári szünetben ott kellett maradni és akkor vizsgáztunk megint.

Miután leérettségiztünk, a Kriccsel meg a Barna Kornéllal mentünk Löwenbe, augusztustól ott voltunk, tanultunk, mert kellett fölvételt tenni. És akkor pár hétre rá volt a Forradalom. A Speck-Pater odaadta a kocsiját és a Barna Kornéllal mentünk Magyarországra. Egy évig, másfél évig voltam Löwenben, politikatudományt hallgattam. És akkor kifizyeltem, hogy Németországban nem ismerték el, és akkor Heidelbergbe fölvettek. Kellott fizetni, de nem volt sok. Kornél is visszajött és itt közgázt csináltunk. Közben esti tanfolyamon én csináltam nyelveket és egy kurzust mint idegenvezető (Reiseleiter). Egy ilyen svájci akadémia volt, jött minden két hétben és Mannheimben csinált ilyen estétet. A végén kaptunk egy ilyen papírt, hogy ezután tudunk turistákkal járkálni...”

KÁLMÁN RUDOLF, D.Sc. „...Mindjárt az érettségi után (mivel Chilébe mégse mentünk), Geócze, én, és még egy harmadik diák az iskolából beiratkoztunk Frau Dr. Rattermann Dolmetscherschuléjába Passauban, a város öreg részében, a dómhoz közel. Azt hiszem, azelőtt vendéglő volt ez az épület, és itt tanultunk fordítani németről angolra és megfordítva, ami nagyon jól tett mind az angol, mind a német tudásomnak. Ugyanabba az osztályba jártak a magyar Milviusz testvérek, egy lány és egy fiú, de nem emlékszem, hogy ők is Waldwerkből voltak-e vagy a városból. Karácsony táján [1947] végeztünk.

A következő négy hónap elvesztegetett idő volt, két kórházi tartózkodást leszámítva. Sok angol és amerikai filmet láttam, míg aztán májusban csatlakoztam édesapámhoz, aki Heidelbergben az US hadseregnek kezdett el dolgozni mint mérnök.

Utoljára június 15-én jártam Waldwerkében, hogy Ottó öcsémet is elhozzam Heidelbergbe, mivel a készülő Währungsreform (1948. június 20.), mint várható volt, teljesen megváltoztatta a gazdasági helyzetet...”

A szakkifejezések fordításával járó nehézségek miatt angolul vettük át az Internetről az alábbi részleteket Kálmán Rudolf életrajzából.

„Rudolf Emil Kalman (born May 19, 1930 in Budapest, Hungary) is an American-Hungarian mathematical system theorist, who is an electrical engineer by training. He is most

famous for his co-invention of the Kalman filter, a mathematical technique widely used in control systems and avionics to extract a signal from a series of incomplete and noisy measurements.visiting Stanley Schmidt at the NASA Ames Research Center in 1967... led to the use of Kalman filters during the Apollo program. He was born in Budapest, Hungary. He obtained his bachelor's (1953) and master's (1954) degrees from MIT in electrical engineering. His doctorate (1957) was from Columbia University. He worked as Research Mathematician at the Research Institute for Advanced Study, in Baltimore, from 1958–1964, Professor at Stanford University from 1964–1971, and Graduate Research Professor, and Director, at the Center for Mathematical System Theory, University of Florida, Gainesville from 1971–1992. Starting in 1973, he simultaneously filled the chair for Mathematical System Theory at the Swiss Federal Institute of Technology, (ETH) Zurich.

He received the IEEE Medal of Honor (1974), the IEEE Centennial Medal (1984), the Inamori foundation's Kyoto Prize in High Technology (1985), the Steele Prize of the American Mathematical Society (1987), and the Bellman Prize (1997).

He is a member of the National Academy of Sciences (USA), the National Academy of Engineering (USA), and the American Academy of Arts and Sciences (USA). He is a foreign member of the Hungarian, French, and Russian Academies of Science. He has many honorary doctorates.

He is married to Constantina nee Stavrou. They have two children, Andrew and Elisabeth.”

KAPOTSSFY BÉLA „Öcsi”, 1947-49-ben járt a gimnáziumba. 1951 táján kivándorolt Amerikába, Passaic NJ-be. 1952-ben besorozták az US Army-ba (ID# US51172181). Camp Gordonban kapta a kiképzést (basic training). Onnan Fort Monmouth NJ-be kerül fotó iskolába. Koreai szolgálatra viszik 1953-ban, ahol a 7th Infantry Div., 7th Signal Company Photo Section-jének Laboratory Chief-je. Pár nappal szolgálata letelte előtt, amikor a fegyverszünet már majdnem egy éve érvényben volt, 1954 áprilisában Koreában egy orvlövész (sniper) áldozata lett. (*Szappanos István*)

Szappanos Pistának van tőle egy levele Koreából (lásd a fejezet elején), amiben 1954 január 1-én azt írja, hogy „...még 114 napom van itt hátra”. (*K. L.*)

KATZMAYER GABRIELLA született 1929. február 25-én; római katolikus, kezdetben Neukirchen am Inn-ből járhatott be. Egyik őrsvezetője volt a waldwerkei Zrínyi Ilona leánycserkészcsapatnak.

KELETHY ENDRE az internátus lakója volt. 1950-ben állítólag a madridi német egyetem hallgatója volt. (*Sárospataky Miklós*)

KESZLÉRI ANTAL, dr. „Tudor” 1934-ben született Pestszentlőrincen. Édesapja vasutas volt, gyakran áthelyezték. Legutóbb Székesfehérvárott a Fűtőház főnökének helyettese volt. Innen kezdték a menekülést 1944 vége felé. Breslaun majd Bozenen keresztül Bajorországba vezetett az útjuk. Zsúfolt marhavagonokból álló szerelvényük légítámadásoknak volt kitéve. Egyszer egy angol vagy amerikai vadászgép alacsonyan szállva, hátulról meglepetésszerűen kezdte lőni a szerelvényt, majd ismételtlen megfordulva oda-vissza gépfegyverezte a főleg asszonyokból és gyerekekből álló menekülteket. Ennek a támadásnak 40-45-en estek áldozatul. Mint majdnem mindenki, Tudor is német elemiben kezdte a menekült életet, később került a gimnáziumba, Passau/Waldwerkében. Az iskolával költözött Lindenbergbe

majd Bauschlottba. Egy évvel az érettségi előtt átment Innsbruckba és ott tett magyar érettségit. Orvos lett és mint aneszteziológus a burgenlandi Oberwartba került, ahol nyugdíjasként most is él feleségével. Kertjébe évekkal ezelőtt gyümölcsfákat ültetett (vagy negyvenet), de igazi vesszőparipája nagy veteményeskertje. A világ minden részéből vannak paradicsompalántái. (Telefonbeszélgetés, 2007-ben)

KESZLÉRI IMRE, a „Butha”, korban a harmadik fiú.

KISS ERZSÉBET VII-ben elment Lindenbergből (*Raab Baba*)

KONCZ LAJOS dr. „1936-ban születtem. Komáromban laktunk. 1944-ben harmadik elemista voltam. Édesapám tartalékos katonaoorvos volt. A frontról hazakerülve alakulatának Komáromban maradt részével elindították Németországba. Tisztek, altisztek a családjaikat is vihették. Szekéren jöttünk és Bajorországig értünk el. Itt értek bennünket szemből jőve az amerikaiak. Előbb egy kis bajor falucskában éltünk Untergriesbach mellett, aztán beköltöztünk a plattlingi magyar menekülttáborba. Itt csak 6 osztályos elemi iskolai tanítás folyt. Magánúton készültem a gimnáziumra és az első két osztályból Passau/Waldwerke-ben tettem különbözeti vizsgát. Aztán Ambergben német gimnáziumba jártam, de az nagyon rosszul ment. Nem tudtam jól németül és nem szerettem iskolába járni, mert félttem, hogy butának néznek. Annak is néztek. 1951-ben a szüleim megengedték, hogy magyar iskolába járjak. Lindenbergben kezdtem a negyedik gimnáziumot. Onnantól kezdve nagyon jól éreztem magamat az iskolában. Az iskola szelleme nagyon megfelelt. Nagyon jó baráti légkör hatotta át az iskolát/internátust. Sok osztály- és iskolatárssal a barátság a mai napig tart. A meghalt iskolatárs barátokra fájó szeretettel gondolok.

1956-ban érettségiztem Bauschlottban és mindjárt beiratkoztam a müncheni Ludwig Maximilians Egyetem orvoskarára. Közben azonban alkalmunk nyílt családotól kivándorolni Amerikába és én egy egyetemi évet kihagyva Akron, Ohio-ban egy vegyészeti kutatólaboratóriumban dolgoztam mint technikus. Aztán Münchenben folytattam az egyetemet. Élveztem az ottani magyar diákéletet és évekig résztvettem az egyetemistákból alakult »táncház«-ban (akkor ez a fogalom még nem létezett, de ezt csináltuk). Sokszor léptünk fel különböző alkalmakkor, néha bajor néptáncsoportok közé ékelve. Többen az iskolából, sőt az osztályból Münchenben tanultak vagy dogoztak (Gruber, Dienstkoch, Hauth Jóska, Fekete Sanyi, Mustó Áci, Horváth Géza). Szoros kapcsolatban voltunk. Hauth, Dienstkoch a táncsoportban is résztvettek. Münchenben váltam rendszeres olvasójává az emigráns sajtónak, elsősorban az Új Látóhatárnak és az Irodalmi Újságnak és tettem szert olyan idősebb barátokra, mint Bikich Gábor és Csokits János, akik nagy hatással voltak szellemi fejlődésekre és irodalmi ízlésekre.

Az egyetem után Münchenben kezdtem el orvosként dolgozni. Már ott kezdett érdekelni a cukorbetegség kezelése. 1968-ban kutató-ösztöndíjat kaptam Amerika leghíresebb Diabetes központjában, a Harvard egyetemhez tartozó, bostoni Joslin klinikára. Itt két évet dolgoztam, majd két évig a belgyógyász szakorvossághoz szükséges kórházi szolgálatot végeztem el egy kisebb helyi kórházban. Ezután ismét kutatóösztöndíjjal a Harvard egyetem Beth Israel nevű kórházában dolgoztam mint endokrinológus és kutató. Később egyetemi oktatói (Instructor) kinevezést is kaptam. Egyik kutatási területem az insulint termelő szigetecskék átültetése volt. Patkányokat operáltam. Több szakcikkem jelent meg neves szaklapokban erről és más témákról (Metabolism, Diabetes, Transplantation - akinek ez mond valamit). 1976-ban visszatértem a kórházi orvosi munkához. 15 évig súlyos krónikus betegségben szenvedők kórházi orvosa voltam. Aztán évekig ezzel párhuzamosan,

majd később kizárólag fogyatékos gyerekek és emberek orvosi ellátását végeztem, ezt is 14 évig. Ezt a munkát nagyon szerettem. 1995-től kétfajta munkám volt. Az egyik helyen egy csontkováccsal együtt balesetekben nyak- és hátsérülést szenvedett embereket kezeltünk. A maradék időmben pedig elkezdtem börtönben betegeket ellátni. Az utóbbi években már csak a börtönorvosi munkát végeztem, majd ezt fokozatosan leépítve 2002-ben abbahagytam a munkát.

A magyar közösséggel Bostonban is szoros kapcsolatban maradtam. 1971-ben hétvégi magyar iskola alakult, 3 vagy 4 osztállyal. Én tanítottam a legidősebbek osztályát. Egy évvel később a Harvard egyetem magyarszármazású diákjai és tanárai alakítottak egy magyar kört. Ebben én is résztvettem, majd a kört, ami a „Harvard Kör” nevet viselte, 30 évig szerveztem feleségemmel együtt. A kör Boston magyar értelmiségének, öregnek-fiatalnak, adott lehetőséget magyar kultúréletre. Később a kör a magyarországi demokratikus ellenzék politikai életébe is bekapcsolódott lehetőségei szerint. Az évek folyamán több mint 150 előadást, koncertet, kiállítást, stb. szervezett ez a társaság, vendégül látva a magyar emigráció valamint a hazai szellemi élet sok neves alakját és a magyar (nem csak a magyarországi) ellenzéki mozgalom csaknem minden tagját. Kiadóként is tevékenykedtem: három magyar publikáció és egy, hat lemezből álló magyar zenei (klasszikus) sorozat volt az eredmény. Ezt az időt tartom, magyar szempontból, életem legeredményesebb időszakának. Magyarországon, az '56-os forradalom szellemének ápolásáért a Nagy Imre Emlékplakettel tüntettek ki. – 1994 óta az Amerikai Magyar Népszava cikkírója vagyok több-kevesebb rendszerességgel. A magyarországi sajtóban is jelentek meg írásaim (Élet és Irodalom, HVG, 168 óra, Beszélő, Hungarian Quarterly). – Mindehhez magyar műveltségemet a Németországi Magyar Gimnázium alapozta meg. Feleségem is magyar, Kerekes Judit. Gyerekeim, két fiú és egy lány, jól beszélnek magyarul.

Életem hátralévő idejét olvasással és írogatással szeretném tölteni. Remélem, hogy párezer kötetes magyar könyvtáramat és emigrációs archívumomat még haszonnal fogom tudni használni. Írásaimmal pedig a nem eléggé értékelt, elfelejtett vagy soha fel nem fedezett múltat szeretném fölidézni és a feledéstől megmenteni, mint például a Németországi Magyar Gimnázium(ok) 1945-1956-ig terjedő időszakát. Ehhez Isten és barátaim, iskolatársaim segítségét kérem.”

KOSTEVC RÓBERT 1935-ben született. Az ország nyugati, határszéli részén élt és már korán ifjúsági focistaként játszott Sopronban. Valamikor az 1950-es évek elején átszökött a határon és Nürnberg mellett egy menekült-gyűjtőtáborban kötött ki. Innen került Lindenbergbe, ahol abba az osztályba vették fel (Mustó Szuszuval, Barna Kornállal stb.), amelyiknek már 9 osztályt kellett végeznie. Középtermetű, göndörhajú, zárkózott természetű fiú volt, az iskola kétségtelenül legjobb focistája. Bauschlottban érettségizett és utána Löwen-be (Belgium) került, ahol pár szemeszteren át kémiai tanult. De feladta az egyetemi tanulást és visszakerült Németországba. Egy idő után a német rádió külföldi szolgálatánál (Deutsche Welle) helyezkedett el, először az arab szolgálatnál, francia nyelvtudásának köszönhetően, aztán a német szolgálatnál. A magyar osztályon nem dolgozott. Sohasem nősült meg. Pilóta vizsgát tett, talán saját repülője is volt és sokfelé repült. Kölnben él. 1996-ban már nyugdíjban volt. Csak Kricsfalussy Láng Jucival van kapcsolatban és állítólag többször kinyilvánította, hogy nem akar iskolatársaival találkozni. A 40. érettségi találkozón sem vett részt.

KÖLCSEY ISTVÁN 1929-ben született Szegeden. Nagyváradon járt hadapródiskolába. Édesapja orvos volt. Bajorországtól északra kerültek, ami francia megszállási terület lett.

1947 második szemeszterében (március-július) lakott a waldwerkei internátusban, a Mátéffy szobában, de saját bevallása szerint nem emlékszik, hogy Waldwerkében járt iskolába (2005.) Később nem jött vissza. 1949-ben az első között érkezett Clevelandba. 1951 januárjában behívták katonai szolgálatra. Bevonul Ft. Meade, MD. (US Army ID#RA15447138), majd Fort Knox Kentuckyban végzi a basic training-et, Fort Bliss-ben a könnyű tüzérséghez osztják be (Battery C, 4th Antiaircraft Artillery Training Battalion), de hamarosan egészségügyi okok miatt leszerelik (1951. július). A St. Louis-i egyetemen végzi tanulmányait. Aeronautikából szerez BS diplomát és a Boeing cégnél dolgozik Seattleban 10 évig, először mint tervező mérnök, majd mint crash investigator (1969). Később saját céget alapít, ami még mindig fennáll. A hetvenes években egy jólmenő lakó-trailer park tulajdonosa. Világutazó, többször vesz részt afrikai szafari vadászaton, számos trófeát hoz haza. 2001-ben súlyos cukorbetegség miatt mindkét lábát amputálják. (*Szapannos István*)

Trófeáit a Magyar Nemzeti Múzeumnak ajándékozta, ahol nemrég kiállítást rendeztek az anyagból. Lakhelye Renton, WA Tel. 425-255-4477 (telefonbeszélgetés, 2005. K. L.)

KÖRMÖCZY ÁGNES édesapja Békéscsabán majd Hódmezővásárhelyen volt tűzoltó-felügyelő. Innen menekültek személyautón, gyalog, majd kompon értek Passaubá. Ágnes ekkor 5 éves volt. A család 1945-51-ig a Passau/Waldwerke-i táborban lakott. Édesapja a gimnáziumban tanított, ahol Ágnes két osztály végzett. 1951-ben vándoroltak ki Amerikába. A középiskola befejezése után az Ursuline College-ban kémiát tanult, majd a Case Western University-n könyvtárszakot végzett (MLS). Ezt követően a komputer-szakmában dolgozott.

Az Ohio-beli Oberlinben lakik. „Sok kedves emlékem van az iskolai évekről” – írja levelében (2007. szept. 3.)

KÖRMÖCZY TAS ISTVÁN, Ágnes öccse, egészen kis gyerek volt, amikor a család Passau/Waldwerkébe érkezett 1945-ben. Egy elemi osztályt végzett az iskolában.

KÖVI MIHÁLY Bécsben dolgozott és lakott (*Mustó Szuszú*).

KRAPIL ÉVA, született 1935. május 4-én; római katolikus, Passau környékéről járhatott be. Tagja volt a leánycserkészcsapatnak.

KRICSFALUSSY-HRABÁR ZOLTÁN, dr. „Krics”. „1935-ben születtem Budapesten. Édesapám a csendőrségnél szolgált, utolsó beosztása a kiskunhalasi lovas csendőrlaktanya parancsnoksága volt, ezredesi rangban. Édesanyám már 1940-ben meghalt. 1944-ben, harmadik elemista koromban, kezdődött a menekülés. 1945 elején, még a háború alatt, nővéremmel és egy német nevelőnővel együtt egy, tiszti családok számára felállított tehervonat szerelvénnel Délnémetországba kerültünk. Édesapám 1945-1953-ig orosz fogságban és magyar internálótáborban volt. Csak 1964-ben találkoztunk ismét. 1945-től 1950-ig német elemibe jártam és 1950-ben a VIII. [elemi]osztály elvégzésével az előírt iskolakötelezettségnek, elég jó eredménnyel, eleget tettem. A bajor munkaügyi hivatal szerzett nekem egy tanonci állást az államvasút teherszállítási osztályánál. Időközben a nevelőnők [a mindkét szülő szerepét betöltő „Tante”] megtudta, hogy van Bajorországban egy magyar gimnázium, és így 1950 októberében Passau/Waldwerké-be kerültem. Osztályunk 1956 márciusában érettségizett. Én Belgiumba a Louvain-i egyetemre kerültem, kémiát tanultam a francia tagozaton, állami ösztöndíjjal. 1963-ban doktoráltam. Öt évig mint

tanársegéd dolgoztam az egyetemen. 1966-ban viszamentem Németországba és 1998-ig egy vegyipari nagyvállalatnál dolgoztam vezető állásban. 1963-ban megnősültem, feleségem Láng Júlia, szintén a magyar gimnáziumba járt, Kastlban érettségizett. Két gyermekünk és három unokánk van. Magyarországra rendszeresen járunk, rokonokkal és barátokkal tartjuk a kapcsolatot. Egyik-másik osztály- illetve iskolatársunkkal szoktunk találkozni és szívesen elbeszélgetünk a régi időről...”

KRUG MIHÁLY „Misi” érettségi után, 1949-ben Ambergbe került röntgen-technikusnak az IRO Tbc szanatóriumba, ahol édesapám mint orvos dolgozott. Szüleim megkedvelték és hétvégenként meghívták ebédre vagy uzsonnára. Egyszer egy nagyon szép Schuko-autót hozott nekem, amivel még évekig játszottam. Sárospataki szerint 1949-végén Amerikába készült. Ezután – úgy tűnik – senki nem hallott róla többet. (K.L.)

LAJTAVÁRY ENDRE „Bandi” (Győr, 1929. márc. 30. - São Paulo, Brazília, 1984. febr. 24.) 4 gimnáziumot a budapesti piaristáknál, 2 évet az esztergomi utász hadapródiskolában töltött. A hadapród iskola keretében 1945 elején kitelepítették Németországba, ahol az összes többi növendékkel együtt amerikai hadifogságba került és 1945 decemberéig Passauban kényszermunkát végzett. 1947-48-ban Passauban elvégezte a VII. és VIII. gimnáziumot. Braziliába vándorolt ki. Foglalkozása műszaki fordító.

A Hontalan Sasok törzsének egyik alapító tagja volt. 1947-49-ig az eggenfeldeni vegyes cserkészcsapat parancsnoka, 1949 szeptemberétől (Braziliába való megérkezésétől) 1950 szeptemberéig a Rio de Janeiro-i Szondy György cserkészcsapat parancsnoka. Az 1948-ban tartott mittenwaldi ISA jamboreen tűnik elő kiváló humorával, amikor is a tábortűzi programokat ékesíti partnerével, Tumbász Lajossal (Tumlajbásztaváry pár), Dean Martin/Jerry Lewis- szerű, de kizárólag cserkészszellemű szkeccsekkel. (*Szappanos István*)

LÁNG JÚLIA „Mindenki ismeri az én storymat ugye...? Szerelmes lettem a Kricsfalussyba, nem tudom hogy ő is... vagy nem, de minden esetre akkoriban nagy szerelmes párnak voltunk elkönyvelve. Hát ez sajnos nem tartott nagyon sokáig, csak 56-ig, míg ő érettségizett. Ő elment... Hát sírni nem sírtam olyan sokat, de azért úgy néha kellemetlen volt... De ott maradtam! Hősieken végigszenvedtem a maradék éveket és leérettségiztem, annak ellenére, hogy sokan azt hitték, hogy nem fogok. Én szentül meg voltam róla győződve, hogy én leérettségizem. Utána elkerültem Kölnbe. Elkezdtem egyetemre járni és akkoriban azt mondták a lányokra, hogy ha 25 éves koráig nem csinálja meg a saját doktorátusát, akkor valami doktort kell szereznie. Egészen ilyen egyszerű nem volt ezt a Kricsfalussyt elkapni, de valahogy azért mégis sikerült. Elvett feleségül. Elköltöztem vele Belgiumba. Sajnos az egyetemi tudományom föladtam, mert hát nem ment. Lett két fiúgyerekünk, közben nagymama vagyok. Nagyon büszke nagymama. Nagyon szép kis unokám van. Négy évig ott éltünk Belgiumban. Aztán visszajöttünk Németországba, mert Zoltán ott kapta az állását, ami még mindig nagyon tetszik neki. Én meg megjátszottam a háziasszonyt. Soha életemben nem dolgoztam, annak ellenére remek dolgom van. Nem csinálok mást, mint teniszezek és bridzsezek. Ezt mind... [meghatódva] ezt mind a Kricsfalussynak köszönhetem. – Das war’s...” (1996-ban fölvelt hangszalagról.)

LILL VERA szülei hajósok voltak és egy hajón lakott a passauai kikötőben. (*Tarna Saci*)

LISCINSZKY ISTVÁN „Lisi” (született 1934-ben) családjával 1945 februárjában érkezett Bajorországba. Két évig nem volt tanulási lehetősége, 1947-ben került a waldwerkei iskolába.

Részt vett a cserkészzetben és az 1951-es Jamboree-örs tagja. Ő az első diák, akinek az iskolából származik az összes középiskolai bizonyítványa, de csak azért, mert lehetőséget kapott a nyolc évet háromszori „ugrással” öt év alatt elvégezni. – A löweni egyetemen végzett (építőmérnököt), Münchenben a TH-n még (posztgraduálisan) hozzátanult építészetet. 1965-től kezdve önálló vállalata volt partnerekkel együtt. Miután kizárólag „harmadországokban” dolgoztak, összesen 40 országban végzett munkát a világ összes kontinensén. Így történt az, hogy pl. Algeriában, ahol mintegy 10 évig dolgozott, összejött magyar vállalatokkal. 1977-ben volt először Magyarországon, meghívásra. Utána ez egészen intenzív kapcsolat lett. 1990-ig magyar vállalatokkal, de mindig „harmadországban” kooperált. 1990 óta egy nagy német mérnöki iroda (GAUF) magyarországi leányvállalatát építette fel, ott még ma is dolgozik tanácsadóként. Budapesten él. (Saját leírása és elmondása alapján, utoljára Budapesten, a Kempinsky Hotelben, 2004. május elején. – K. L.)

LISCSINSZKY JÁNOS „Kislisi” vagy „Joe” kb. 1939-ben született. Reáliskolai tanár lett, mint Dzsieszy, angol és matematika szakon. Agydaganatot fedeztek fel nála és 43 éves korában megoperálták. 45 évesen nyugdíjazták. 2003. július 19-én halt meg Pforzheimben, 64 éves korában.

LITS ERNŐ waldverkei diák, egy 1950-ből származó információ szerint Ausztráliába került.

MACZKY EMESE, Kerkay Lászlóné. „Szolnokon születtem 1940. december 11-én. Szüleim Maczky László magyar királyi csendőrszázados és Kolossváry Erzsébet. Életem első négy évének állomásai: Szolnok, Ds (Erdély), Budapest, Szombathely. Innen indultunk 1945. március 27-én (az oroszok már a város határában voltak) a menekülteket bizonytalan-ságába. Végül április 19-én a bajor tanyavilágban kötöttünk ki. Hat évesen Altöttingbe, egy apácázárdába kerültem négy évre.

1951. augusztus 15-én vitt Édesapám az akkor Lindenbergbe költözött magyar reál-gimnáziumba. Fiatalságom boldog évei következtek. Itt nem volt szegény magyarnak lenni, itt nem csúfolt senki hazátlanságom, magyarságom miatt.

1952 februárjában Enikő húgom mint első elemista szintén az iskola növendéke lett. 1956 szeptemberében Sudárka húgom is, akinek sajnos 1956 karácsonyán el kellett hagynia az iskolát a többi elemistával együtt (negyedikeseket kivéve), hogy helyt adjanak az új 56-os menekült diákoknak. Édesapánk ezt elfogadhatatlannak tartotta, és az iskolaév végén (1957. április) Enikőt és engem is kivett az iskolából. Enikő három hónap múlva visszament a magyar iskolába, én pedig Stuttgartban megkezdtem német iskolai életemet. Ekkor tudtam meg, milyen kitűnőek voltak tanáraink a magyar iskolában. Mennyivel jobb volt a magyarok oktatási és tanulási rendszere... Végül Stuttgartban tolmács iskolát végeztem spanyol szakon. Az államvizsga után Spanyolországban néhány hónapos nyelvtanfolyam elvégzését követően Baselban a Cibánál kaptam állást. 1965-ban fél évig Fatimában (Portugália) a Leiria-i püspökség titkárságán dolgoztam mint fordító (öt nyelven). Ezután az érdekes „szeretettmunka” után – fizetés nélkül dolgoztam – Stuttgartban a Hahn & Kolb nagykereskedésnél voltam spanyol-portugál-német levelező.

1967-ben férjhez mentem Kerkay Lászlóhoz és az USA-ba, New Jerseybe települtem. Két gyermekünk született: Hajnalka (1968-1995) és Béla (1973). Amerikában azonnal bekapcsolódtam a cserkészmunkába (7 éves korom óta vagyok cserkész) és a Szent István Római Katolikus Magyar Egyházközség életébe. 1976-tól 30 évig tanítottam történelmet és magyar nyelvet a hétvégi Szt. István Magyar Iskolában (Passaic, New Jersey). 1978-2006-ig az iskola igazgatója voltam. Ez idő alatt számos általam írt vagy szerkesztett kiadványt

jelenttettem meg. A fontosabbak: 2 füzet a magyar feltalálókról, tudósokról magyar és angol nyelven (összesen 58 oldal); „Hímestojás, The Art and History of Hungarian Decorated Eggs” angol nyelven, több mint 400 tojásmintával; „Karácsonyi versek”, a gyűjtemény 158 magyar költő 278 versét tartalmazza (264 old); „Szent László legendák”; „II. Rákóczi Ferenc. 1985”. A két utóbbit olvasókönyvként használtuk az iskolában. 2006-ban, búcsúként az iskolától, megírtam a passai magyar iskolák történetét „99 év magyarul” címmel.

1981-ben megnyílt Passaicon az „Amerikai Magyar Múzeum”, a mai napig a város egyetlen múzeuma (<http://magyarmuzeum.org>), melynek alapító tagjaként kezdettől fogva lelkes munkatársa, 1990-től kurátora/gondnoka vagyok. A kiállításokat én rendezem és a bemutatott anyaggal kapcsolatos kiadványok, tanulmányok megírása szintén feladatkörömhöz tartozik. A magyar néprajzot, népművészetet különösen szeretem, gyakorlom és ahol tudom, terjesztem. Rendszeresen tartok vetítettképes előadásokat, bemutatókat és tanfolyamokat magyar hímzésről, viseletről, tojásdíszítésről magyar, elsősorban azonban angolnyelvű közönségnek. Előadásaim majdnem mindig a magyar történelem bemutatásával kezdődnek. Életem vezérfonala, hogy a magyar kultúrát és értékeit minél szélesebb körben ismertessem. Minden tetteimet ennek rendelem alá.

MACZKY ENIKŐ, Karsa Botondné 1945. július 27-én született a bajorországi Simbachban. Szülei a Hevesről származó Maczky László csendőrszázados és a Vaszarról (Veszprém megye) származó Kolossváry Erzsébet.

1952 februárjában került Lindenbergbe, első elemibe. 1957-ben a magyar gimnázium Bauschlottból Fürstenriedbe majd Kastlba költözött. Az alsó osztályok (I-V), Ft. Ambrus Szaniszló igazgatósága alatt, továbbra is Bauschlottban maradtak egészen 1959-ig. Enikő 1959-ig tanult a magyar iskolában, addig, amíg az alsó osztályok szintén elköltöztek Kastlba, és a bauschlotti magyar fellegvár végleg megszűnt.

Német iskolai évei után könyvelőnek tanult és ilyen minőségben dolgozott Stuttgartban a Postscheckamtnál, majd a US Army Finance Section osztályán (Amt für Verteidigungslasten). Férjhezmenetele után egy adószakértőnél dolgozott és mellékállásban megtanulta a műszaki rajzolást elektronikus és elektromechanikus áramkörök területén.

1972-ben férjhez ment szentkirályszabadjai Karsa Botondhoz. Két fiuk született: Bulcsú (1975) és Hunor (1978). Három unokája van.

MACZKY SUDÁRKA, Vossler Herbertné 1948. augusztus 13-án született az Inn folyó melletti Simbachban. Szülei: Maczky László (1910-1969) és Kolossváry Erzsébet (1914-).

Sudárka mindössze néhány hónapot tölthetett, mind harmadikos elemista, Bauschlottban, mert 1956 karácsonyán az új menekültek miatt elküldték. Amint elérte a gimnazista kort, Sudárka és öccse László (ma tervező építész a bajor pénzügyminisztériumnál) a magyar gimnázium tanulói lettek Kastlban.

A könyvelői szakmát választotta és szintén a US Army Finance Section osztályon (Amt für Verteidigungslasten) dolgozott évekig. Ezután Stuttgart-Untertürkheimban a Daimler Benznel a statisztikai hivatal alkalmazottja volt.

1975-ben férjhez ment Vossler Herberthez, egy beszarábiai némethez. 1982 óta Kanadában, Winnipegben élnek. Sudárka aktívan részt vesz az ottani magyar életben, főleg a magyar egyháznál; tagja az énekarnak, szívügye az idősök gondozása. Amíg a winniepegi „Csaba királyfi” cserkészcsoport működött, kézügyességre (hímzés, kötés, bőrmunkák, tojásfestés) tanította a fiatalokat. Oroszlánrészt vállal, férjével együtt nagy kulturális kiállítások megrendezésében, melyek a magyar hírnév terjesztését szolgálják. Évekig fazekasságot tanult és csodálatosan tud korongozni. Alkotásaival sok örömet szerez családjának, barátainak.

MÁTÉFFY ISTVÁN ifj. „Debrecenben születtem 1934 novemberében, majd Nyírbátorban tanultam jární. Óvodát már Budapesten, pontosabban Budán, a Széll Kálmán téren látogattam. Úgy emlékszem, nem szimpatizáltunk az öreg németajkú óvónővel, mert sok időmet a sarokban töltöttem. Így, mikor mint novemberi születésűt, nem vettek fel '40-ben elemibe, első nagy dráma volt életemben, hogy még egy évet kellett óvodába járnom. Na, de végül is '41-ben elkezdtem az elemi, és három évet nagy örömmel elvégeztem a Marczibányi téri elemiben. Csak jó emlékeim vannak ebből az időből; rollerozás a Városmajorban, séták Apámmal a Várban, ródlizás az Istenhegyi úton, Anyámmal a belvárosban csavarogni – pikoló és ringli az Apostolokban, stb.

A negyedik elemi épp csak elkezdődött '44-ben, mikor elindult a „Drang nach Westen”. Vas megye különböző faluiban voltunk elszállásolva; '44-45 telén Nick falucskában tanultam meg lovas szánba kapaszkodva talpon csúszni a szántalp nyomában. Na meg pilinckázni, meg árkot ugrani. Ezek voltak a negyedik elemi helyett a tanulmányaim. Végül is Horvátzsidányból indulva egy csendőr-családi csoporttal léptük át a magyar határt egy kincstári teherautóval, két kis Steier gépkocsival. Ezeket a Wehrmacht el akarta kobozni, mikor egy wienerneustadti kaszárnyában szálltunk pár napig, de Apám és néhány csendőrije karhatalommal meggátolta ezt a szándékot. Viszont sürgősen tovább kellett vándorolni. Egy pár nap múlva Kleebergben, Passautól nem messze szálltunk meg egy üres iskolában. Mivel az orosz front egyre közeledett, tovább terveztünk menni, de a vizes benzinnel, amit kaptunk, csak a passauai Duna-híd közepéig tudtunk legurulni. Ott rekedtünk. A kocsikat betolták az Altstadtba. Ekkor már rendszeres volt az amerikai légitámadás, beleértve mélytámadást is, amiről élénk emlékeim vannak. Nem emlékezem hogyan, de az ilzstadti elemi iskolába kerültünk egyéb magyar csoporttal, szalmazsákon üres termekben. Szerencsénkre az amerikai front ért el minket, nem az orosz. Két-három napon át lőtték Passaut a fejünk felett, mert féltucat Hitlerjugend »védte« az Oberhaus-ot (ezt később tudtuk meg). Végül is kanadai utászok állítottak be, a lerobbantott Ilz és Duna hidakat valahogy járhatóvá tenni. Nagyon barátságosak voltak, egyikük beszélt magyarul is. Még a fegyvereket is meghagyták, mondván vigyázzunk magunkra. Az őket követő amerikai megszálló hadsereg már nem volt olyan barátságos, de nem vittek senkit fogságba.

Az iskolát nemsokára üríteni kellett az eredeti céljaira. Apám egy erdélyi szásztól vett egy kétlóvas szekeret, és azzal mentünk tovább nyugatra. Pillhamban kötöttünk ki, egy kis bajor faluban, Ruhsdorf mellett, Pocking vidékén. Egy bajor Bauer fogadott be minket egy cselédlakásba a lóistálló mellett és felett két szobába. A lovainkat a szekérrel együtt a Bauer örökbe fogadta, majd a következő néhány hónap alatt fehérneműt, ruhát, porcellánt stb. elfogadott bér helyében. Én személyesen nem panaszkodhatom; a Bauer müncheni unokájával, aki kb. korombeli volt, játszottam és engem általában vacsorára is befogadtak. Azóta sem sikerült sehol olyan finom Dampfknecht-t találnom. A ruhsdorfi iskolába nem vettek fel – nincs hely, mondták. Engem ez nem zavart. Tíz-tizenegy éves fejjel a játszás fontosabb és teljesen kielégítő. Az egyetlen tanulmányom ez idő alatt a német, helyesebben a bajor nyelv volt, amit a német nyelvű óvoda tapasztalatommal könnyen elsajátítottam.

Mikor elfogyott a bérre való cserebere holmink, beköltöztünk a waldwerkei magyar menekülttáborba, azaz lágerba, '46 elején.

Röviden a Waldwerke utáni évekről. – A VI. osztályt éppen csak elkezdtem '49 őszén, mikor befutott a bevándorlási engedély Ausztráliába. Épp lázas beteg voltam napokig, és nem tudtam elköszönni rendjén-módján az osztálytól, tanároktól és a többi táborlakó baráttól. Szerencsére a legtöbbjével azóta találkoztam, többel rendszeresen, és ez a mulasztás rendeződött. – Szóval pakolás, minden személynek egy láda (az enyém még ma is megvan), be a gyűjtőtáborokba, Amberg, Schweinfurt, majd vonattal Nápolyba, ahol egy pár hét múlva

hajóra kerültünk és elhagytuk Európa partjait. A hajó, Nelly, egy csapatszállító teherhajóból lett lefokozva kivándorló-szállítónak. Férfiak-nők szétválasztva, nagy termekben két- és három- emeletes priccs vagy függőágyakban volt a nép beszállásolva. A személyzet olasz, az utasok fele magyar s a többi szláv, főleg lengyel volt. Suezen át tükörsima tengeren 31 nap múlva megérkeztünk Sydneybe, 1950. január 15-én, a déli földtekei nyár közepében, tikkasztó melegben. A hajóról egyenesen egy vidéki Migrant Camp-be vittek, ahonnan a nem munkaképes- vagy köteles családtagokat tovább vitték családi táborba, a kétéves munka kontraktosok meg mentek szanaszélre az országba, fizikai munkára. Ezt a szétszóródást mi megúsztuk, mert Apám rögtön a táborban vállalt munkát és így még négy évig különböző táborokban laktunk, de együtt.

Én, mint csak 15 éves, nem voltam munkaköteles és egyenesen iskolába kerültem. Internátusi bennlakó lettem egy ír szerzetesek által futtatott kis kollégiumban, ahova egy piarista magyar páter szervezett be több magyar fiút (pl. köztük Waldwerkéből Merger Ferit). Három év múlva leérettségiztem, szerencsével kaptam állami ösztöndíjat és mehettem egyetemre. A katonai kiképzést, mint egyetemista, kikerültem, mire befejeztem az egyetemet, már nem volt kötelező. Építészmérnökre iratkoztam be, mert hat éves korom óta, ha kérdezték, azt mondtam hogy az leszek, de egy pár nap után átmentem az Építőmérnökre (Civil & Structural Engineering,) mert azt tanácsolták, hogy a színvakságom miatt nehéz lesz a kurzus, ami erősen »művészi«, legalább is a sydneyi egyetemen. Ez is egy szerencsém volt, mert hamar rájöttem, most meg már tudom, hogy épületszerkezetekhez jobb az érzékem, mint a berendezéshez. Az előírt négy év alatt megszereztem a diplomát (azaz 'degree'-t, ahogy itt mondják) és az állami Út és Híd Ellátó Hivatalnál dolgoztam négy évig; egy évet abból Toppler Öcsivel együtt a hídtervezési irodában. Ekkor csináltunk együtt egy magasabb fokú mérnöki végzettséget, Masters Degree-t, nehogy vidékre küldjenek minket. Ezek alatt az évek alatt kicsit magyarkodtam, alapító tagja lettem a Sydney-i Magyar Egyetemista Szövetségnek, ami összehozta az akkor még nagy számú magyarajkú egyetemistát az összes egyetemről olyan önképzőkör-szerű rendszeres összejövetelekre, sportra, tánc multságokra, debutáns bál rendezésre stb. Az első elnökök között voltam, úgy, mint Toppler Öcsi. Házastárs is ebből a társaságból származik, Mersich Adrienne, akivel 1959. óta még most is együtt vagyunk. Fiaiunk születtek, Viktor 1961-ben és Péter 1963-ban. Anyámat korán, '60-ban elvitte a rák, de Apám még megélte unokáit szívrohamra előtt, '64-ben. Adi fogorvosnak készült, majd házasság után ügyvédi titkárnő volt, majd a gyerekek születése után máig: család intéző.

Állami hivatalt otthagya, hogy visszakerüljünk Sydneybe, egy privát épületszerkezet-tervező irodába szegődtem el '61-ben. Pár év múltával annyi privát munkám volt (amiket éjszakánként csináltam), hogy eldöntöttem, megkísérlem az önállóságot. Rövid idő után nem győztem egyedül, és rábeszéltem egy magyar kollegát társulásra. Ketten is csak egy évig ment, majd mellénk állt még egy magyar fiú, akivel még az egyetemen találkoztam. Így jött létre 1966-ban a Mátéffy-Perl-Nagy cég, ami még most is működik MPN Group néven Sydneyben, Brisbane-ben és az utóbbi pár évben Londonban. De terveztünk vásárló-központokat illetve gyártelepet Californiában és Iránban is. Sydney épület-beruházásának a fénykorát kaptuk el a 70-80-as években; így számos 20-50 emeletes szerkezetünk ékteleníti Sydney, Melbourne, Brisbane körvonalát és vagy két tucat nagyméretű vásárló-központ az összes ausztrál nagyváros külvárosait. Ezeknek egy részét Szabolcs Béla waldwerkei osztálytársam tervezte, aki akkoriban fő-építészmérnöke volt Ausztrália legnagyobb vásárló-központ beruházójának. Hivatalosan '95-ben mentem nyugállományba. (Perl társam már korábban visszavonult, szegény Nagy Jancsit pedig Rio de Janeiro-ban ütötték »véletlenül« agyon '86 ban.) De egészen 2005-ig rendszeresen 3-4 napot bejártam, az utóbbi

hónapokban viszont egyre rendszertelebbül dolgoztam. Most egy pár hete végre döntöttem, hogy ezután csak szívességből foglalkozom mérnöki ügyekkel, nálamnál is idősebb magyar építész klienseknek, akik – úgy néz ki – képtelenek letenni a lantot. A céget már '95 óta Viktor fiam és Perl társam egy fia igazgatják, a fénykor elmúltá ellenére elég sikerrel. Péter fiam egy pár foglalkozás után az építészetnél kötött ki, vagy 8 éve saját kivitelező cége van, és jó néhány munkája olyan, amit a bátyja tervezett. Öt unokánk van, 5 és 13 év között. A menyek angol ajkúak, így az unokák is csak pár szót tudnak magyarul.

Hogy mi a jövő? Még mindig teniszszedünk, borozgatunk, ultizunk, járjuk a világot magyar barátokkal, tudniillik 4-5 kivétellel közeli barátaim még mind magyarok, az egyetemi évekből és jó néhány iskolatárs waldwerkéből, de főleg a »hobby farm«-ommal kell többet foglalkozzak, ameddig még megy, gyümölcsfákkal, állatokkal, stb. Jövő évtől ott tervezünk lakni, Sydneytől csak 80 km-re, és Sydneybe csak látogatni járunk majd. Deo volente.” (2006. május 13.)

Gyászjelentés bátyja, Mátéffy Miklós haláláról:

Nagy szomorúsággal tudatjuk, hogy

czecei Mátéffy Miklós

nyugállományú posta hivatalnok

hosszú betegeskedés, majd az utolsó két hónapban rohamos legyengülés után a folyó évi [2004] május 16-a kora reggelén, 76-ik évében, a Szent Erzsébet Otthon-i szobájában csendesen elszenderedett és visszaadta lelkét Teremtőjének.

Halottunk földi maradványait május 19-én, du 3:30 órakor

a Northern Suburbs Crematorium kápolnájából hamvasztatjuk.

NYUGODJÉK BÉKÉBEN!

Emlékét őrzik Ausztráliában öccse Isti, sógornője Adi, unokaöccsei Viktor és Péter, s rokonsága az óhazában

MEDZIHRADESKY MARIANNE, Kádárné (elv.), Kovássyné (elv.), Budapest, 1932. június 14-én született; római katolikus. 1947-1949-ig Waldwerkében tanult. A griesbacheri járásban lévő Fettenwiesből járt be kezdetben. A guttenburgi őrsvezető képző táborban kapott kiképzést. 1947-49-ig őrsvezető a waldwerkei cserkészcsapatban. (*Szapannos István*)

„Mariann [akibe tudtunk nélkül minden épkézláb waldwerkei korabeli srác fülig és reménytelenül szerelmes volt – *Szapannos*] Ausztráliába utazott és ott szédíti a férfiak fejét. Már a hajón angol lordok és bárók társaságában volt és nagyon felkapták. Legújabbban meg úgy értesültem, hogy már férjhez is ment” (*Székegyházi Öcsi*, 1950. ápr. 2.) – „...Mariann, a drága, már férjhez ment egy volt tüzér hadnagyhoz Ausztráliában.” (*Bösszörményi*, 1951. márc. 31.)

„1949-ben vándoroltunk ki szüleimmel Ausztráliába. A bonegillai táborban kaptunk munkát és itt mentem férjhez. Három lányom született és mind a hárman itt laknak Melbourne-ben, ahová 1957-ben költöztünk. Van egy csodálatos unokám is, az egész család büszkesége. Közben elvégeztem a főiskolát és mint könyvszakértő dolgoztam 1975-ig, amikor bekerültem az egyetemre, és azóta ott tanítok könyvelést, etikát, jogot és más egyebet, amire éppen szükség van. 1963-ban ismét bekapcsolódtam a cserkészmunkába és azóta is aktívan működöm különböző beosztásokban.”

MEGAY LÁSZLÓ és OLIVIA (v. OLIVA), „Bébi”. Édesapjuk volt egy ideig Waldwerke táborparancsnoka. A menekülés előtt Munkács [más forrás szerint Ungvár] polgármestere

volt. Az egész család Ausztráliába vándorolt ki [1950-ben]. (*Thiringer Tamás*) Olivia 1930. január 24-én született; római katolikus.

MENGELE VIKTOR, 1930 táján született. 1947-ben került Waldwekébe, kissé titokzatos körülmények között (*Kálmán Rudolf*) 1950-ben a madridi német egyetem hallgatója volt több iskolatársával együtt (*Sárospataky Miklós*). Caracas, Venezuelában él. Felesége is magyar.

MERGER FERENC Ausztráliába került, ahol egy ír szerzetesek által vezetett kis kollégiumban, ahol több magyar fiatal is tanult, végezte el a középiskolát. (*Mátéffy István*)

MUSTÓ ISTVÁN 1933-ban Derecskén született, az elemi iskolát is itt végezte. Debrecenben kezdte a gimnázium első osztályát, amit a menekülés szakított meg. A passauai magyar gimnázium elvégzése után 1951-től Madridban tanult, 1957-ben politikai és gazdaságtani diplomát szerzett. 1959-ben politológiából és közgazdaságból doktorált. 1957-1962-ig a Szabad Európa Rádió külpolitikai szerkesztője. 1963-1965-ig Kolumbiában (Dél-Amerika) a bogotai katolikus egyetemen, majd 1966-1989-ig Berlinben, a Német Fejlesztéspolitikai Intézetben végzett kutató és oktató munkát. 1980-tól professzor Berlin műszaki egyetemén. Az 1980-as években számos alkalommal volt a bonni kormány, valamint az Európai Közöség Bizottságának szakértője. E minőségben résztvett az EK Spanyolországgal és Portugáliával való kibővítésének előkészítésében. Az ENSz megbízásából délamerikai, ázsiai és afrikai kiküldetésben vett részt. Tudományos területei a fejlesztéspolitika, külpolitika és külgazdaság, valamint az európai integráció. 1989-ben átvette a liberális Friedrich Neumann Alapítvány budapesti képviseletének vezetését; tisztét 1993-ig látta el, mikor egy politikai nézeteltérésre került sor közte és a Stiftung között. Ezek után az SzDSz megkérte, hogy jelöltesse magát képviselőnek, és az 1994. évi országgyűlési választásokon szülővidékének képviselőjeként bekerült a parlamentbe. 1998-ig a magyar parlament külügyi és integrációs bizottságában működött. 1998-ban visszatért az egyetemi életbe, a berlini és debreceni egyetemen tanít, valamint szakértői munkát végez ENSz vagy EU szervezetek megbízásából. (Egy ausztráliai előadáshoz, önmagáról, 2004.)

Legutóbbi találkozásunkkor Budapesten (2004 májusában) megkérdeztük: „Miért tanítasz Magyarországon?” – „Mert először is valamit kell csinálni. Az ember nem ülhet a fenekén és gondolkodik a múlttól. Kettő: nagyon-nagyon kértek és az ember úgy érzi, hogy szükség van rá. Nincsen elegendő tanerő Debrecenben, aki nemzetközi kapcsolatokkal rendelkezne, aki ismeri az egész helyzetet, nem csak tankönyvből, hanem személyes tapasztalatból ismeri ezeket meg azokat az országokat Kínától Kanadáig végig mindent, meg Tűzföldig. De voltam életemben több mint száz országban és jelentést készítettem legalább harmincből vagy negyvenből, szóval az ember saját tapasztalataiból ismeri ezeket a helyeket. EU ügyekkel foglalkoztam rengeteget, pl. a spanyol csatlakozás előkészítésében, a görögökkel is foglalkoztam sokáig, német részről. Debrecent érdekelte, hogy van valaki, aki végigjárta a világot és bizonyos területeken ért ehhez-ahhoz és nem tankönyv alapon. Harmadszor pedig: egy olyan generáció nő fel, ezek a ma 19, 20, 21 évesek, akik elragadóak, teljesen nyugateurópai stílusban... mindenki beszél angolul, többé-kevésbé tökéletesen, legtöbbször németül is és legalább 30%-a franciául vagy spanyolul is. Úgyhogy ha én kiadok referátumokra anyagot és azt mondom, itt van egy érdekes spanyol könyv, ki olvasson el és tartana róla egy kis előadást, azonnal hárman jelentkeznek és csinálják. Úgyhogy egy olyan kooperáció van a diákokkal, hogy ez az embert motiválja.”

MUSTÓ LÁSZLÓ „Áci”. Ő sem jött Bauschlottba. Talán nem is érettségizett. Münchenbe került és itt Gruber behozta az ENIT-hez, az olasz állam idegenforgalmi irodájába, ahol Gruber volt a helyettes igazgató. Évekig itt dolgozott és innen ment korai nyugdíjba. Háromszor kapott agyvérzést, amit szerencsére nyom nélkül élt túl. Elvált német feleségétől. Egy fiuk van aki – ha Isti jól emlékszik – a Deutsche Banknál dolgozik.

MUSTÓ PÉTER jezsuita páter lett. Bogotában mint jezsuita rengeteget segített. Gyerek diákotthont, iskolát létesített és állandóan gyűjtött, hogy a bogotaiak tudjanak földet venni az iskolának. Életveszélyben sokszor... Az egészségét adta, mert a tüdeje tönkrement. Aztán hazajött Magyarországra. (*Raab Baba*)

MUSTÓ SÁNDOR „Szuszu” „...Mivel szüleim nem mehettek Bauschlottba (csak diplomás tanárokat vett át a német hatóság), 1954-ben a húsvéti szünetben egy 24-órás határátlépővel Innsbruckba utaztam. Egy tanonc-otthonban (Mentlberg), ahol kb. 10 magyar diák lakott, kaptam egy ágyat. Tanítás a városban volt. Félve kerültem a rendőröket, mert illegálisan tartózkodtam Ausztriában. Három hónap múlva zsebemben az érettségi bizonyítvánnyal Bregenzbe utaztam, kis utitáskámat az állomáson a megőrzőbe adtam, ügyeltem rá, hogy semmi el ne árulhasson, ha esetleg rendőrök kezébe esnék, az utolsó Schillingemet is egy sepregető asszonynak ajándékoztam és gyalog elindultam a német határ felé. Már sötétedett, mikor egy parasztdudvaron dolgozó lányt megkérdeztem, hogy merre lehet a német határ, mivel sétálás közben eltévedtem. Mondta: most nem ér rá, aludjak meg a konyhájukban, majd másnap megmutatja. Szülei barátságosan fogadtak. Reggel még segítettem a lánynak a piacról hazavinni a nehéz kosarat, aztán elvitt egy erdőbe és megmagyarázta, hogyan menjek tovább. A lánnyal egy ideig leveleztem. Újra egy határátlépővel elhoztam Bregenzből a csomagomat. A Hotel Kronében már csak a Mustó család lakott.

Pár hét múlva Isti bátyám helyett én utaztam Hollandiába a Katolikus Magyar Diák Szövetség (a KNEM-Pax Romana elődje) kongresszusára. Ott ismerkedtem meg Zoltán Pál volt huszártisztal és C. Visser-de Jonge-val, egy neves holland politikus lányával, aki a harmincas években Magyarországon járt és az '56-os forradalom után Ausztriában a Königin Juliana magyar iskola igazgatója lett. Ők hozták létre még az ötvenes évek elején a Mindszenty Alapítványt azzal a céllal, hogy magyar fiataloknak tanulási lehetőséget nyújtsanak. A kongresszus utolsó napján, egészen váratlanul, egy levelet nyújtottak át nekem azzal az ígérettel, hogy tanulhatok a wageningeni agrár egyetemen, ugyanis ha Magyarország felszabadul, a földkérdés megoldása lesz a legfontosabb feladat. A Mindszenty Alapítvány 14 fiatalnak alapozta meg az egzisztenciáját. Decemberben örömmel jöttem vissza Hollandiába, de a dolog nem végződhetett jól. Városi gyerek létemre nem volt semmi affinitásom a földműveléshez és a két főtárgyat, t.i. kémiát egyáltalán nem és biológiát csak nagyon felületesen tanultunk a lindenbergi iskolában. A több éves hiányt egyedül, egy idegen nyelven kellett volna bepótolnom. Így hát Nijmegenbe kerültem a tanárképző főiskolára (történelem, német). Holland családnál laktam, a barátság a mai napig tart. Ők segítettek édesanyám elvét megvalósítani: „ahol élsz, ott kell otthon legyél, nyelvben és társadalomban”. Erről a témáról nagy vita volt Ambrus Szaniszlóval, mikor szüleim Gábor öcsémet Lindenbergben már a német iskolába iratták be. De azért magyar körökben is több funkciót töltöttem vagy töltök be.

1960-tól egy úgynevezett »különleges« iskolában, nehezen nevelhető vagy tanuló gyerekekkel foglalkoztam. Közben két szakdiplomát szereztem. 1965-től nyugdíjazásomig Utrechtben egy középiskola, majd a Niels Stensen College tanára voltam, történelmet és németet tanítottam. Hátrányosan megkülönböztetve sose éreztem magamat.

Az aktív sport egész életemben végigkísért, erőt adott és tartotta az egyensúlyt. A Pax Romana-nak a segélyakciójában veszek részt. Egy magyar nyugdíjazott mérnöknek, építésznek az ötlete volt és négyen működünk benne. Én vagyok a pénztáros-titkár és már négy év alatt több mint 7 millió Guldent tudtunk Magyarországra küldeni. Iskoláknak, óvodáknak, öregeknek, mindenkinek, akinek szüksége van rá. Több mint ötven országot bebarangoltam. Szeretem nyugodt otthonomat is. Irodalom tölti be a csendes órákat.”

MUSTÓ TAMÁS „Tomi”, Nemecsek szerepének köszönhette, hogy egyetemi tanulmányai alatt Münchenben (matematika, majd gazdaságtan) a Szabad Európa Rádiónál mint hírbemondó dolgozhatott és diplomája után a rádió végleges munkatársa lett mint szerkesztő. (*Mustó Szuszsi*) Mikor a Szabad Európa megszűnt, korai nyugdíjba ment, de az amerikaiak évekig nem fizettek neki nyugdíjat. Aztán ez is megoldódott és nyugdíjasként él Münchenben. (*Mustó István*)

NAGY GYULA „Toncsi” 1930-32 táján születhetett, valószínűleg Budapesten. Egyszerű származású volt, édesapja talán mozdonyvezető. A 40-es évek végén szökött ki Nyugatra és a francia katonasághoz került. Keveset mesélt magáról, inkább csak a lányokkal kapcsolatos kalandjairól beszélt. Ezekben az ügyekben osztály- és szobatársai sokat tanultak tőle. Nagyon jól táncolt. Legalább 20 éves volt, mikor az iskolába került, alacsony osztályba és onnan dolgozta föl magát hihetetlen szorgalommal. Hollandiába került és ott is élt. Két gyermeke született. A felesége talán meghalt. 1996-ban az érettségi találkozóra egy nagyon kedves és attraktív magyar élettárral jött el. Akkor már prostata rákkal kezelték. Pár év múlva meghalt.

Az érettségi találkozón ezeket mondta: „Nekem nagy szerencsém volt, hogy nem kaptam ösztöndíjat. És miért volt ez nagy szerencse? Azért, mert mindent a magam erejéből kellett fölépíteni. Én a kezdet kezdetén, mikor Hollandiába kerültem, akkor kaptam egy ösztöndíjat egy évre. És egy év után sajnos nem tudtam jól végezni, mert a magyar gimnáziumban nem tanultunk ábrázoló mértant. Az ábrázoló mértan tulajdonképpen a technikai fachnak egy nagyon essentiel alapja. Úgyhogy énnekem nem is sikerült az egyetem és kénytelen voltam egy főiskolára menni Rotterdamban. Nappal dolgoztam egy tervező irodában az Unilevernél és este pedig a technikumban tanultam, amit aztán négy év alatt el is végeztem. Épp azért mondom, hogy tulajdonképpen nagy szerencse az, hogyha az ember nem egy olyan ágyba kerül amit más vetett meg, hanem saját maga próbálja életét egy olyan irányba alakítani, ahogy neki a legmegfelelőbb.” (Hangszalagról)

NAGY MIKLÓS „Kis Fütyök”, Nagy Tibor öccse (lásd alább). Ma Clevelandben él. Eljött a 2006-os találkozóra.

NAGY OLLY (sz.1944). Lindenbergben, Bauschlottban nagyon kis lány volt. Nem tudtunk semmit róla, mindaddig, míg egy könyvben rá nem bukkantam a nevére. A könyv szerzője Olly második férje, a nemrég meghalt Szöllősy Árpád, Svájcban élő pénzszakember, aki az Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem egyik vezetője és elnöke is volt. A könyvből idézünk: „...Katalin-bál 1972 novemberében Baselben. Megismertem Ollyt, a huszonnyolc-éves Izsépi Nagy Ollyt, három kiskorú gyerek édesanyját. Tizenhat éves korában ment férjhez ez a gyönyörű asszony, négy nagyszülő – magyar, német, orosz, lengyel – jólsikerült le-származottjaként. Édesapja még nagybirtokos »de genere«, magyar létére német diplomáciai szolgálatban állt a világháború alatt Krakkóban... Olly is ott született. Érthető, hogy 1944-ben menekülni kellett az oroszok elől a német-osztrák nagymama bécsi otthonába. Onnan Bregenzbe kerültek. Olly onnan járt magyar iskolába...majd nevelőszülőknél élt Svájcban.

Benne találtam meg azt az asszonyt, akit egy életen át kerestem. Élettárs, szövetséges, iránytű. Nyelvzseni, hihetetlenül művelt, olvasott magyarul is, de szívesebben németül és angolul.« (Szöllőssy Á.: Csillagóráim, XX. századi találkozások, Veszprém – Basel, 2005. 99. o.) – Ebből a könyvből tudtuk meg, hogy Nagy Olly 2003-ban halt meg, mellrák következtében.

NAGY TIBOR „Nagy Fütyök”. „1929-ben születtem Celldömölk (Vas megye) kórházában, ikertestvéremmel együtt. Sajnos ő nem élte túl a csecsemő-korát. Apámnak idővel jólmenő villanyszerelő-műszerész üzeme és elektromos árukat forgalmazó üzlete is volt.

Négy polgári után Székesfehérvárra kerültem a gr. Széchenyi István Gépipari Középiskolába. 1944 szeptemberében, másodéves koromban ki lettünk bombázva, így megszakadt az iskoláztatásom. 1945 márciusában Németországba menekültünk. Mittelsfelsben (Bajor Erdő) ért bennünket az amerikai megszállás, majd onnan Wetterfeldbe (szintén Bajor Erdő, közel a cseh határhoz) kerültünk. Ennek a helynek az érdekessége az volt, hogy az amerikaiak itt szabadítottak fel egy oszlop koncentrációs-tábori foglyot, akiket az SS az országúton terelt. Volt köztük sok magyar is. Egy darabig ezekkel osztottuk meg ezt a megrongált kis falut.

Végre 1947-ben sikerült iskoláztatásomat folytatni, mikor mint magántanuló be tudtam iratkozni a waldwerkei magyar gimnáziumba. Itt ismertem meg Vajtay Pistát, akivel együtt jártunk Kurner Béla volt tanárhoz matematikai oktatásra. (Kurner Béla, akivel később St. Louisban találkoztam ismét, boldogan látta, hogy volt diákja műegyetemre jár.) Utolsó évemben mint bentlakó a híres „Légió” lakosa voltam. 1949-ben, érettségi után azonnal a müncheni Technische Hochschule elektromérnöki tanszékén folytattam tanulmányaimat. Ezalatt a müncheni IRO Funk Kaserne területén fölállított egyetemista diák-barakkban laktam, aminek a felállításában is résztvettem. Három szemeszter után, 1951-ben vándoroltam ki Amerikába, Franklyn, New Jersey-i kis bányász-faluba, tele magyarral, szlovákkal, lengyellel, stb. Valamennyien a helyi cinkbányában dolgoztak. Szüleim ott is éltek le további életüket.

Öcsémrel együtt mi is a bányában kezdtük pályafutásunkat, de 1951 szeptemberében már beiratkoztunk a Missouri Egyetem bánya- és kohómérnöki főiskolájába, ahol én 1954-ben megkaptam az elektromérnöki diplomámat.

Rögtön behívtak katonának, a Signal Corps-ban szolgáltam, amerikai belterületen 1956 júliusáig. Azonnal az RCN-nél kaptam állást, az elején főleg haditechnikai alkalmazásban, később üzleti adat- és kommunikációs berendezésekkel dolgoztam a digitális technika felhasználásával. Utolsó munkakörömben már a microprocessor alapú elektronikát alkalmaztam.

1968-ban feleségemmel New Canaan, Connecticutban telepedtünk le „végleg”. Ő 1977-ben rákban meghalt. 1989-ben Pongrácz Cari lett a feleségem, aki szintén Waldwerkében érettségizett. Ki ne emlékezne Carira?!

2000 decemberében kiléptem a munkából – a céget elvitték North Carolinába. Azóta főleg tudományos tárgyakkal foglalkozom – asztronómia, biológia (sejtek, agyműködés, stb), mindazok, amikkel forgalmas technikai elfoglaltságom miatt sem módom, sem agyfeleslegem nem volt [korábban] foglalkozni. Hetente 2-3-szor a helybeli YMCA testgyakorló termét látogatom. Thiringer Tamás belevitt a klasszikus zenébe még a waldwerkei időkben, így azóta a zene, főleg a klasszikus, a legfőbb zenei élvezetem.”

NICKL KÁROLY. „Waldwerke után – ahonnan első külhoni cserkészemlékeim is származnak, mert 1947-ben résztvehettem a mittenwaldi nemzetközi nagytáboron –

Hollandiába kerültem. Ott egy szakközépiskolát végeztem el. Mivel azonban egyetemi felvételhez gimnáziumi érettségi kellett, ezért mentem vissza 1953 őszén egy érettségi évre a lindenbergi magyar gimnáziumba.

1954-es lindenbergi érettségim után ismét visszakerültem Hollandiába.

Még nem említettem hollandiai kapcsolataink hátterét: az 1. világháború után szegénysorsú magyar gyerekek nyaralhattak néhány hétig holland családoknál. Édesanyám akkor mint pedagógus az egyik ilyen csoportot kísérte, és marandandó barátságba került egy gyermektelen holland házaspárral egy kelet-hollandiai kisvárosban, Almeloban. Ez a holland család később azután többször járt Magyarországon, és születésem előtt megígérték szüleimnek, hogy a következő gyermekük keresztszülei lesznek. A 2. világháborút követően még a waldwerkei táborból kerestük velük ismét a kapcsolatot, és 1948-ban Marica nővéremmel Hollandiába jöhettünk tovább tanulni, majd dolgozni.

Az egyetemet, pontosabban műszaki főiskolát a németországi Aachenben végeztem, ahova kerékpáron jártam át egy határmenti hollandiai községből. Aachenben tanult akkor még érettségi társam, Ostfalk Jóska is, a pedagógiai főiskolán. Aachenben öt év alatt megszereztem a villamosmérnöki diplomát, majd a holland Philips cégnél dolgoztam Eindhovenben pontosan 30 esztendő. Philipsnél kezdetben a TV-fejlesztésben, később az innovációs laboratóriumban dolgoztam 1991-es nyugdíjazásomig. Szerettem a munkámat, főleg annak utolsó két évtizedében.

Magyarországról nőültem. Feleségem szintén Egerből való, ahová azóta is szívesen térünk haza rokonok, ciszterci diáktársaim, cserkészek és a kulturált, még mindig keresztény légkör miatt. Sőt már egy kis otthonunk is van ismét Egerben.

Két felnőtt gyermekünk (Erzsike és Attila), jól beszélnek magyarul. Unokáinknál ez nem lesz ilyen könnyű, de szeretnénk, ha legalább megértenék nyelvünket és hogy azon keresztül a magyar keresztény kultúra az övék is lehessen. Tőlünk nagyszülőktől csak magyar szót hallanak.

A cserkészettel kezdtem ezt a kis krónikát, a cserkészettel is zárom:

Hollandiában Túry Ferenc és Köllei Gyögy kerületi parancsnoksága idején, tehát 1956-tól a rendszerváltozásig az Attila cserkészcsapatban két generációt neveltünk fel. Az első a még otthon született menekült gyerekekből került ki, a második azok gyermekeiből. Utóbbi generáció most házasuló korban van, részben világszerte dolgozik, néhányan ismét Magyarországon. De megjelent Hollandiában egy új „második” generáció is: ezt a hazai rendszerváltozást követően munkabeli vagy házassági okokból kivándoroltak gyermekei alkotják. Hollandiában jelenleg két magyar óvoda és egy hétvégi iskola működik ezeknek a gyerekeknek magyar nyelvű oktatására. Szomorú, hogy a kastli gimnázium pont most zárta be kapuit... nem várták meg ezt a generációt. Hála Istennek, hogy a kastli cserkészpark és cserkészház maradt és ismét egyre nagyobb létszámú cserkész táboroknak ad helyet. Itt Hollandiában pedig fiatal parancsnokot keresünk az Attila cserkészcsapat újkeltű jelentkezői fogadására...”

OLGYAY GYÖRGY dr. Győrben született, 1930. ápr. 20-án. Budapesten és Pannonhalmán járt bencés gimnáziumba. 1948-ban Niederaudorfban bejáró tanuló. Münchenben kezdte egyetemi tanulmányait, majd 1950-ben kivándorolt Amerikába. Behívták katonának. Szolgálati idejéből egy évet töltött Koreában. Clevelandban járt a Western Reserve egyetemre, ahol 1955-ben szerzi meg B.A. diplomáját. 1956-ban elmegy Camp Kilmer-be, ahol a magyar szabadságharcos menekültek ügyeinek intézésében segédkezik az amerikai hatóságoknak. Columbia University, 1960 MA.; University of Notre Dame, 1970 PhD. Főiskolai tanár, politológus, tanszékvezető, St. Michael's College 1961-1999. – Cserkésztsízt.

A Hontalan Sasok tagja. A clevelandi cserkészmunka beindulásánál 1951-ben és későbbi munkájában fontos szerepet vállalt. (*Szapannos István*)

OLTFALVI MARGIT (SVÉDA ISTVÁNNÉ) 1933-ban Mezőkövesden született. A niederaudorfi, passauai és lindenbergi iskolákban tanult. 1972-ben meghalt.

ÓRENDY GYÖRGY kb. 1934-35-ben született. Édesapja katona volt, így ő a kőszegi hadapródiskolába került. Az iskolával menekült és elszakadt szüleitől és bátyjától. Passaubába került, itt lett rá családja. – Semmire nem emlékszik Passauból. Viszont valaki emlékeztetett rá, mert fölkerült a névjegyzékre. (Telefon, 2005. V. 31. K. L.)

ÓRENDY JÓZSEF (ma véletlen elírásból kifolyólag O'Rendy) „Dodó”. Niederaudorfba járt mint bejáró a 48-49-es években. Kivándorolt az USA-ba és Thousand Oaks, Californiában él azóta. Mint diplomás elektromérnök, a 60-70-es években a Litton Ind. Aeronautical Systems osztályának vezetője, aminek kapcsán az ő vezetése alatt fejlesztették ki az első teljesen automatikus „inertial navigation” szisztémát, amiből két-két egységet szereltek be minden, az akkor elsőnek legyártott Boeing 747-be. Az első B-747 Air Force One navigációs egységeinek üzembe helyezését és próbaútját saját maga végezte. (*Szapannos István*)

OSVÁTH KLÁRA (ma Clara von Osvath-Czanik) 1940-ben született Budapesten. Édesapja hivatásos katona volt; a háború végén ezredes. Németországban amerikai hadifogságba került, majd az amerikaiak kiadták Magyarországnak. Onnan az oroszok vitték el Szibériába, ahonnan csak tíz év múlva került haza Magyarországra.

Klári édesanyjával élt Niederbayern különböző helyein. 1951-52-ben került Lindenbergbe, ahová két évig járt. (Az Inokai lányokra emlékszik és Maczky Emesével járt egy osztályba.) Aztán német gimnáziumba került, de végülis Innsbruckban érettségizett. Utána Münchenben elvégezte a Meisterschule für Mode-t. Ebben az időben volt tagja annak a magyar táncsoportnak, amelyikben az iskolából olyan sokan résztvettek. Utána mint divattervező New Zealand-ban töltött két évet. Visszatérve, Münchenben különböző állásokban dolgozott, majd egy hátsérülés folytán munkaképtelenné vált és ma rokkantnyugdíjas. (telefon-interjú, K. L.)

ÓVÁRY BÉLA (ma Prof. Steven Béla Várdy, Ph.D.) „Kisóváry”. 1936. július 3-án, Bercelen született.

„A második világháború folyamán építész Édesapámat kétszer hívták be katonának. Először 1941 nyarán, amikor a Don Kanyarban elpusztult Második Magyar Hadsereggel ő is az ukrainai hómezőkre került. Onnan a hadsereg pusztulását követően, valamikor 1943 folyamán került vissza hozzánk. Másodszor 1944 nyarán hívták be, amikor a szovjet Vörös Hadsereg Magyarországra történt betörése következtében megint mozgósították és elvitték az akkor ismét Magyarországhoz tartozó felvidéki Rimaszombatra. Amikor tehát december elején a szovjet invázió megközelítette a Nógrád-megyei szülőfalumat, Bercelt, Édesapám ismét távol volt családjától. Édesanyám vezette a család ügyeit és vigyázott három gyermekére: Klára nővéremre, Ildikó húgomra, és reám. Különben Édesapám, aki nem volt hivatásos katona, 1941-ben karpaszományosként vonult be és katonai pályáját zászlósként végezte.

Házunkban akkoriban már hónapok óta négy német katonatiszt volt beszállásolva, akikkel gyér gyermeki német tudásommal rendszeres eszmecsere folytattam, főleg különböző detektívregényekkel kapcsolatban, amiket akkoriban olvagattam. Különösen egy

Johann nevű altisztre emlékszem, akivel sokszor sétáltunk kettesben a falu határában, és aki közben azt is bevallotta, hogy az ígért „csodafegyverek” ellenére a háború elveszett. Talán szükségből, de az is lehet, hogy saját védelme érdekében, Édesanyám beköltöztetett mindhármunkat a szülői hálósobába, amely azt követően több hónapon keresztül a négyünk családi fészke lett. A család tervei szerint december folyamán két megrakott lovaskocsival menekültünk volna az oroszok elől. Édesapám egyik barátja, a Szandaváralján lakó Zemling József földbirokok vezetése alatt történt volna ez az előre megtervezett menekülés. A sors azonban másképp rendelte.

1944. december 5-én, várva a Mikulás másnapi látogatását, kiraktuk cipőinket az ablakba, s aztán szépen elaludtunk. Reggel öt óra felé nagy zaj támadt. Az egyik német tiszt berontott hálósobánkba és informált, hogy az oroszok már a falu keleti felén vannak. Ha menekülni akarunk, akkor ez az utolsó alkalom. Édesanyám nagyon megijedt, felkapott minket, s aztán úgy ahogy voltunk – pizsamában, minden nélkül – elkezdtünk futni nyugat irányába. Szinte semmit nem hoztunk magunkkal. Néhány kilométer után egy német katonai autó sofőre megkönyörült rajtunk. Felvett az autóra és elvitt Balasagyarmatra, ahol valamelyik Rimaszombat irányába haladó vonatra kapaszkodtunk fel. Hogy mikor és milyen állapotban érkeztünk Rimaszombatra, az már kiment emlékezetemből. Azt azonban tudom, hogy odaérkeztünkkor már több tisztnek és altisztnak volt ott a felesége és gyermeke, akik az orosz invázió elől mind a család fejéhez menekültek. Néhány nap után, feltehetően felsőbb parancsra, elhagytuk Rimaszombatot, és megindultunk Pozsony irányába, s azt követően pedig Ausztrián keresztül Bajorországba. Emlékezetem szerint legalább négy hónapon át vándoroltunk Édesapám zászlóaljával. Ez persze annak tudható be, hogy több helyen huzamosabb ideig megálltunk, mivel tulajdonképpen senki sem tudta, hogy hová kellene mennünk.

Valamikor áprilisban érkeztünk meg a Passau térségében levő Aicha vom Wald nevű kis bajor faluba, illetve Aicha közvetlen szomszédságában levő Arbing nevű tanyára. Ebben a faluban, illetve tanyán helyezkedett el a zászlóalj, azzal a céllal, hogy ott várják meg az amerikai megszálló csapatokat. Ez valóban meg is történt valamikor április végén vagy május elején, amikor az egész zászlóalj amerikai fogságba került. Édesapám elfogatását követően otthagytuk a dombos Arbingot és leköltöztünk Aichába, a még ma is meglevő „Vogel Haus”-nak nevezett háromemeletes épület egyik hátsó földszinti szobájába. Legalább két évet töltöttünk ebben az épületben, ahonnan sok mindent megfigyelhettem az amerikai katonai megszállással, illetve a fiatal SS katonák utolsó kétségbeesett védőharcaival kapcsolatban.

A háború utolsó szakaszában iskoláztatásom teljesen zátonyra futott. Az 1944-45-ös iskolaévem a menekülés következtében teljesen elveszett. A szüntelen bombázások következtében a berceli iskolában a tanítás már ősz eleje óta szünetelt. A tél és a tavasz viszont meneküléssel telt el. Édesapám távollétében Édesanyám 1945 őszén az aichai német elemi iskolába íratott be, ahol az igen gyenge német nyelvtudásommal igyekeztem megfelelni az osztály követelményeinek. 1946 elején már hozzánk is eljutott a passauai, illetve waldwerkei magyar gimnázium híre, Édesanyám oda íratott át. El is helyezett a waldwerkei táborban egy gyermektelen házaspárnál, akiknek még a nevére sem emlékszem. Arra viszont igen, hogy ottlétem igen kellemetlen volt, mert mindig valami általam nem kedvelt ételt akartak belémtukmálni.

1950. december 11-én reggel érkeztünk Amerikába a General McRae nevű 12,400 tonnás csapatszállító hajóval. Ugyanezzel a hajóval érkezett Amerikába a Külföldi Magyar Cserkészet „szülőatyja”, Beodray Ferenc. Így 1950 decemberében a kis, ötszáz lakosú Niantic-ben kötöttünk ki. Onnan 1951 nyarán költöztünk át az Ohio állambeli Clevelandbe,

ahol egy nagy magyar közösségnek a részei lettünk. Ezzel aztán egy teljesen új szakasz kezdődött életemben.

Mindannyian bekapcsolódtunk az ottani magyar életbe. Édesapám néhány év múlva egy építési vállalatot alapított, én pedig tovább folytattam tanulmányaimat és aktív tagja lettem az ottani 14. sz. Görgey Artúr Cserkészcsapatnak. Olyan egykori waldwerkeiekkel cserkészkedtem együtt mint Beodray Feri és Dolesch Gyuszi (Madár). 1956-ban jelentkeztem abba a tervezett szabadcsapatba, amely Magyarországra ment volna harcolni a szovjet hódítók ellen. (Mint később kiderült, ez egy teljesen irreális elképzelés volt.)

1959-ben kaptam meg az alap diplomámat (BS) a clevelandi John Carroll University-ről, azt követően pedig a nagy magyarságtudományi és kelet-európai programmal rendelkező bloomingtoni Indiana University-re kerültem, ahol néhány év alatt megszereztem mind az M.A.(1961), mind pedig a Ph.D. (1967) fokozatokat.

Családi életemben igen szerencsés voltam és vagyok. 1954. július 4-én (az amerikai forradalom és szabadságharc napján) megláttam egy akkor Clevelandbe került kislányt (aki akkor valóban még kislány volt), akibe azonnal beleszerettem. Sok küzdelem és hiátus után ezt a kislányt, Huszár Ágit, 1962. július 14-én (a francia forradalom napján) feleségül vettem, s vele azóta is boldog házasságban élek. Közvetlen a házasságom előtt családi nevemet Óváry-ról hivatalosan Várdy-ra változtattam. Ennek magyarázata az, hogy az „ovary” szó angolul petefészket jelent, és azt nem várhattam el leendő feleségemtől, hogy „Mrs. Ovary” legyen. A Várdy nevet különben Ági találta ki, de nagyon szerencsésnek bizonyult. Ugyanis mindkét nyelven jól hangzik (habár Magyarországon inkább mindig „Várdy”-t mondanak). De ami még ennél is érdekesebb, atyai őseim a tizenkilencedik század folyamán mind Kisvárdán (Várda), illetve környékén laktak, amelyből könnyen kialakítható a „Várdy” vagy „Várdy” név. További érdekessége a dolognak az, hogy a pittsburghi születésű Zoltán fiúnk egy kisvárdai leányt vett feleségül, aki meg is jegyezte, hogy a „Várdy” nevet direkt rá szabták. Csak úgy melleleg jegyzem még meg, hogy a „Vardy” név egy skót nemzetségnek (clan-nak) is a neve. Így aztán igen sokszor skót eredetűnek vélnek. Sőt, mikor 1964-ben idősebb fiúnk, Attila, Topekában, Kansas állam fővárosában megszületett, egy öreg kansasi jelentkezett Áginál kórházi szobájában azzal, hogy a „Vardy” név alapján rokonokat keres.

1964-ben neveztek ki Assistant Professornak a pittsburghi Duquesne Egyetemre, amely egyetemet egy német katolikus rend alapította 1878-ban, miután Bismarck kizavarta őket Németországból a katolikus egyház elleni „Kulturkampf” keretében. Azóta végigjártam a szokásos fokozatokat, s 1998-ban még az igen ritkának számító „Distinguished Professor”-i rangot is megszereztem, amely az én esetemben az egyetem egykori legendás elnökéről, Henry J. McAnulty-ról lett elnevezve. Három gyermekünk van: Attila Nicholas (1964), Zoltán Alexander (1970), és Laura Ágnes (1982). Mindhárom gyermekünk folyékonyan és nívósan beszél magyarul. Mindhármuk egyetemet végzett, és mindegyiküknek több diplomája van. Attilának a Stanford és a Harvard Egyetemek-ről, Zoltánnak a Cornell Egyetemről, s Laurának a Duquesne Egyetem-ről. Attila jogász, pénzügyi szakember és befektető Londonban, Zoltán kereskedelmi igazgató Budapesten, Laura pedig tanár Pittsburghben.

Testvéreim közül él Klára nővérem (l. alább) és Ildikó húgom (Tampa, Florida). Mindkét testvérem a waldwerkei iskola tanulója volt; Klári a gimnáziumban, Ildikó pedig az elemiben. Fiatal öcsém Vietnamban esett el mindössze 22 éves korában.

Az elmúlt négy évtized alatt beutaztuk az egész világot, s szinte minden évben voltunk Európában, olykor kétszer is. Voltam vendégtanár és vendégkutató. Több tucat egyetemen és mintegy 70 nemzetközi konferencián tartottam nyilvános előadásokat, és – egyesek szerint – sokat publikáltam. Több – főleg az amerikai magyarsággal kapcsolatos – könyvemet használják a hazai magyar egyetemek. Ágival ketten több mint két tucat könyvet

és közel 700 tanulmányt, esszét, és cikket publikáltunk. Az első évtizedekben főleg csak angolul, azonban 1990 óta magyarul is sokat írunk. Legújabb magyar nyelvű munkáink közé tartozik az általam írt 840 oldalas Magyarok az Újvilágban című kötet (Budapest, 2000.), valamint az Ágival közösen írt Újvilági küzdelmek című tanulmánykötet (Budapest, 2005.) 2006 októberében jelenik meg egy újabb úttörő munkánk: Magyarok a szovjet GULAG rabszolgatáborokban (Kairosz, Budapest), amely részben a még életben levő volt Gulágrabokkal készített interjúkra van alapozva.”

ÓVÁRY KLÁRA. Kapotsffy Béla (Öcsi) már Passauban is „udvarolgatott” Klára nővéremnek. Öcsi Amerikába történt kivándorlásunk után is tartotta a kapcsolatot Klarával, akivel rendszeresen levelezett, és sokszor célozgatott egy esetleges házasságra is. Sajnos, Öcsi 1954-ben Koreában hősi halált halt, és ezzel Klára sorsa is megváltozott. (*Várdy Bélától*, 2000. okt. 10.) Klára 1954-ben férjhez ment Gulyás Péter építési vállalkozóhoz. Két leányuk született, Klára (aki orvos) és Márta (aki ápolónő) és Klára révén két unokájuk. 1988-ban férje meghalt, azóta özvegyként él Simpsonville, South Carolinában. Elégge beteges. (*Várdy Bélától*, 2005. ápr. 15./2007. nov. 11.)

PÁHI SÁNDOR „Brúgó” 1930. december 14-én született Pesterzsébeten és 1999-ben halt meg. Édesapja a harctéren elesett, valószínűleg egyedül, 1947 körül szökött Magyarországról s került Németországba. Lindenbergben érettségizett. Egyike volt azoknak, akik az iskolában Tbc-t kaptak. Jó ideig szanatóriumban volt. Ezután megszakadt a kapcsolata iskolatársaival. Német özvegye mesélte, hogy különböző egyetemeken különböző tantárgyakat hallgatott, így fizikát majd orvostanhallgató volt. Végül is a tanári pályát választotta, de nehézségei voltak a gimnáziumi tanári vizsgákkal. Végül reáliskolai tanár lett. Fizikát és biológiát tanított és sportolt is. Egy kislánya született és két unokája, akik Angliában élnek. Belgiumban, a tengerparton vettek nyaralót. Itt érte 69 éves korában a szélhűdés. Agyában egy aneurizma pattant meg és bár megoperálták, nem tudták az életét megmenteni. Bousban (Saarvidék), ahol éltek, van eltemetve. (Telefonbeszélgetés özvegyével, 2005. okt. 8. – K. L.)

PAKSY ILONA „Ili néni” férjhezment Göndöcz Kálmán lekészhez. Kivándoroltak Kanadába. Két fiuk van. 2006-ban meghalt.

PAKSY JÁNOS Hollandiában él mint lelkipásztor. Felesége holland.

PASZTUSICS LÁSZLÓ az idősebbek közé tartozott. Ő vonat alatt menekült Magyarországról. Jó tornász és focista. (*Mustó Szuszú*) „Menet közben”, még Lindenbergből vándorolt ki az USA-ba. Úgy hallottam, hogy ott megismerkedett Regős Cucival (Regős Ibolya?), aki előtte járt Passauban. Megházasodtak. Pasztából helikopter pilóta lett az US gyalogságnál és Koreába került. Két nappal a leszerelése előtt az észak-koreaiak lelőtték és meghalt. (*Dzsuszú*)

PÉTERFY PÁL dr. „Csöpi” 1934-ben született Budapesten. Négy testvér közül ő volt meszsze a legfiatalabb. Pali 1953-ban került Lindenbergbe az első gimnáziumba, és egy év alatt az első négy osztályból tett különbözeti vizsgát. 1956-ban már a VII.-et végezte el. (K.L.)

„1945 tavaszán a menekülés után, Wegscheid környékén, egy tanyán voltunk édesanyámmal és két nővéremmel elszállásolva. Engem a menekülés előtt kivettek a Kőszegi Katonanevelő Intézetből (előtte a Nagykárolyi Intézetben voltam), ahol az 1. osztályba jártam. Édesapámról 1944 karácsonya óta nem tudtunk semit, az utolsó hírt Ausztriából

kaptuk, ahol magyar honvéd alakulatával, ezredesi rangban szolgált. A háború vége után, 1945 júliusában egyszer csak megjelent nálunk. Így együtt volt a család. Én akkor 11 éves voltam és katonai pályafutásomat befejeztem.

Wegscheidből áttelepítettek bennünket a pockingi magyar táborba. Innen tovább a plattlingi majd a pidingi táborba. Miután ezt a tábor is feloszlatták, elkerültünk Bad Wörishofenbe, ahol német menekültekkel együtt, közös táborban éltünk. Ezt mind azért említem, mert így érzékelhető a kizökkenés a normális iskolai fejlődésből.

Így teltek az évek. Én akkor nem szomorkodtam ezen a sorson, mert a rendetlen körülmények mint fiatal suhancnak sok szabadságot nyújtottak. Ki szomorkodott volna, ebben a korban azon, hogy nem kellett iskolába járni?

De az élet és az évek mentek tovább, már 14 éves voltam és persze felmerült a kérdés, hogy mi lesz velem a jövőben? Mivel iskolázásra nem volt lehetőség, így mint tanonc kitanultam a fényképész mesterséget. Több éven keresztül mint vándorfényképész működtem és önállósítottam magamat. Egy bitang, kemény tél folyamán nem tudtam motorkerékpárral kellő mértékben dolgozni és egy alkalmazottam a bevett pénzzel és az anyagtárammal ellillant. Ezzel megszakadt egy időre az önálló fényképész pályafutásom, de még nem fejeződött be.

Persze az évek folyamán sokszor megfordult bennem a gondolat, hogy tulajdonképpen iskolázás és egy diploma lenne számomra a jövő kulcsa. De ez csak vágyálom volt, mivel saját erőmből erre aligha adatott lehetőség. Édesapámnak nem volt munkája és így szükség volt arra, hogy szüleimet támogassam. Végre 1953-ban [édesapám] állást kapott, ami nagy megkönnyebbülést jelentett neki is, nekem is.

És akkor, mint egy csoda, új fejezet nyílt meg az életemben. Az emberi szív megnyilatkozása alakította ki számomra az utat Lindenbergbe. Szüleimnek Amerikába, Detroitba kivándorolt jó barátai és a menekülttáborból ismert honfitársak összefogtak, hogy havi 25 dollárral lehetővé tegyék a beiratkozást a Lindenbergi Magyar Gimnáziumba. A Palocsay, a Bartosievicz, a Bendy, a Dávid, a Tóth és több más család járult hozzá a tandíj és internátusi költségekhez. Az adományokat Bendy Gyula bácsi szedte be a vasárnapi istentiszteletek alkalmával. Nagy hálával tartozom nekik és felejthetetlen ez az önzetlen, három és fél évig tartó támogatás. Egy évig Lindenbergben és két évig Bauschlottban jártam a gimnáziumba.

Aztán mikor ti [1956-ban] leérettségiztetek Bauschlottban, akkor én ott maradtam egyedül, baráti kör nélkül. Átgondoltam a helyzetet, hogy én még továbbra is legalább két évig kéne Bauschlottban maradjak, amíg leérettségizem és akkor azt a döntést hoztam, hogy átmegyek Innsbruckba, amit aztán meg is csináltam. Már voltak elődeim. Ott volt először Szuszu, utána Tudor, akik már átváltak Innsbruckba. Keszleri Antal barátom már első éves orvostanhallgató volt. Befogadott mint társat albérleti szobájába. Ebédelni a Barmherzige Schwester-ek szegénykonyhájára jártunk, ahová Tóth Béla lelkész beajánlott. Romhányi Árpád igazgató, Hanák Tibor és Jahn Dénes tanár uraktól különórát kaptam. Az egész anyagot a nyár folyamán megrágtam és a pótérettségit Hirschl Józsa diáktársammal 1956. október 20-án letettük.

Három napra rá kitört a magyar felkelés és akkor elindultam Magyarországra mint szabadságharcos. De nem jutottam sokkal tovább mint Bécs. Bécs után a határig még. Ott akkor láttuk, hogy nekünk mint Nyugatról jötteknek nincsen semmi sanszunk itt valamit csinálni. Ott maradtam Bécsben. Tolmácsként a Vöröskeresztnél dolgoztam és amikor a szabadságharcot leverték, akkor visszautaztam Innsbruckba. Azt kell mondjam, hogy egy szerencsés dolog volt, mert a szabadságharc folytán az ifjúságnak ösztöndíjakat adtak és ebbe a szórásba én is belekerültem, annak ellenére, hogy nem voltam [’56-os] menekült.

Stipendiumot kaptam és Innsbruckban vegyészetet tanultam. Közben a stúdium alatt megházasodtam. Született három gyermekünk. A család fenntartását az egész tanulmányi idő alatt fényképezéssel és zenével tudtam fedezni. Sikerült asszisztensi állást kapnom. A promóciómat kémiából, az államvizsgámat kémiából és filozófiából kitüntetéssel végeztem el. Ezen kívül az építészmérnöki szakon négy szemesztert és a közgazdasági szakon öt szemeszter végeztem el. Ez az eredmény a jőtevőimmal szemben nagy megelégedést okozott számomra.

Utána átváltottam Németországba, az építészeti iparban dolgoztam vezető pozícióban. Düsseldorfon keresztül Würzburg közelébe kerültem. A második házasságommal még két gyereket kaptam és most boldogan élünk. Remélem, hogy a nyugdíjazásom után még hosszú éveken keresztül csak azt tudom csinálni, amihez kedvem van. – [közbeszólás:] És az mi...?! – Ja! Hát az a zene, ének...és szerelem!” (Beszámoló az iskolatársak 40 éves érettségi találkozásán 1996-ban hangszalagról, és levél 2007-ben.)

PONGRÁCZ KAROLIN „Cari”, született 1930. január 17-én; római katolikus. Niederwegscheidből járt be nővérével és bátyjával együtt Waldwerkébe. Tagja volt a leánycserkészcsapatnak. (*Pongrácz Baby*)

PORER ELEK „Lexi” Waldwerkében az 1947-48-as években szerepel a „Légióban”. Az ötvenes években Clevelandban él. Állítólagos ingatlanügynökségi rendellenességek miatt eltűnt Clevelandból. (*Szapannos István*)

PUMMER IVÁN és TAMÁS. Levél Ausztráliából Thiringer Tamáséknak, 2006. április 4-én: „Szomorúan jelentem, hogy április 2-án Tomi meghalt, rövid, de súlyos betegség után. Karácsony előtt pancreas és tüdőrák diagnosis lett megállapítva és már annyira haladt a rák, hogy további kezelés már lehetetlen volt... Március elején már kórházba kellett beutalni... drogokkal ellátva semmit sem szenvedett... Üdv és kézcsók Pummer Iván.”

PURGLY PÁL (most von Purgly) 1934. január 29-én született Budapesten. A cisztterek Szt. Imre Gimnáziumába járt 1948-ig, ekkor szökött kalandos úton Nyugatra. 1953. elején jöhetett Lindenbergbe, ahol másfél év után, 1954-ben érettségizett. Ezután Strassbourgba került, majd Ausztriában járt a Kereskedelmi Akadémiára. Utána köztisztviselőként dolgozott Münchenben. Ma már nyugdíjas. Felesége német és két leánygyermekük van. (telefoninterjú, 2004. nov. 20. K. L.)

RAAB MARGIT „Baba” 1936-ban született. A háború vége Schaldingban érte a családot. (Lásd még a Raab tanár úrról szóló részt.) Édesapja onnan járt be a Passau/Waldwerke-i iskolába tanítani. A család csak 1949-ben költözött a táborba, addig Baba magántanuló volt. „A lindenbergi érettségi után – az Isti meg a Hauth Jóska kimentek Spanyolországba egyetemre – én is kimentem Madridba németet tanítani egy nagyon gazdag családhoz. Tudtunk találkozni, de annyira vigyáztak erkölcsökre, mindenre, hogy én az internátusba be se mehettem. Én voltam a novia, a menyasszony.”

RAAB MARIKA két és fél évvel volt fiatalabb, mint Baba. Az első gimnáziumtól kezdte Passauban. – „Miután én elmentem Madridba az Isti után, a Diószeghy a Mari húgomnak kezdett udvarolni. A Marikának problémái voltak a gimnáziumban és a papa sajnos megengedte, hogy mint kiskorú, 18 éves kora előtt hozzámenjen a Diószeghyhez 1957 júniusában. Bauschlottban volt az ünnepség. Akkor el is mentek Düsseldorfba. A Marit aztán

5 hét múlva hazahozta a mama. A Diószeghynek töltötték a tüdejét és a Mari terhes volt és eléggé tönkrement. Akkor azt mondták, hogy hozzuk el és akkor elváltak. A Marikának megszületett a gyereke, a kis Marika.” (Hangszalagra vett beszélgetés *Raab Babával*, Budapesten 2004-ben. K. L.)

RÉVAI PÁL Waldwerkében lakott az internátusban az 1947-48-as tanévben. 1948-ban érettségizett. Utána Münchenben lakott kivándorlásáig Amerikába, 1949-ben. Teljes ösztöndíjjal a Marquette University, Milwaukee, WI, kulturtechnika (Civil Engineering) karán tanult. (*Szappanos István*)

„... miután amerikai állampolgár lett (1955.), behívták katonának és a US Army Bambergbe küldte 16 hónapra. 1955-ben megházasodik [felesége amerikai]. Bambergből visszatérve Amerikába, mint Structural Civil Engineer az arizonai Phoenix város alkalmazottja 1991-ig, nyugdíjba vonulásáig. 1991-ben és 2002-ben feleségével, Joannal Magyarországra utaznak. Négy gyermekük van, három fiú és egy lány. A család 2003-ban Phoenixból Boise, Idahoba költözik, ahol leányuk, Kathryn él férjével és két gyermekével.” (*Joan Révai* 2003. dec. 20-án Szappanos Istvánnak írott leveléből, ford. K. L.) Felesége szerint, aki „éveken keresztül hallotta, hogy Passau milyen szép város”, nem szereti a komputereket és nem szeret levelet írni, de szívesen hall az iskoláról.

RODENBÜCHER JÓZSEF „Roxi” 1938-ban született Németkénen, Tolna megyében. Édesapja gazdálkodó volt. 1946-ban kiutasították őket. Németországba kerültek, de szülei soha nem adták föl a reményt, hogy hazatérhetnek Magyarországra. Ez volt az egyik ok, amiért gyermeküket magyar gimnáziumba küldték. 1951-ben az iskola már Lindenbergben volt, mikor odakerült. 1960-ban Kastlban érettségizett. Néhány osztálytársával együtt hosszú-hosszú ideig élvezte a diákéletet Heidelbergben. Germanisztikát és történelmet tanult. Gimnáziumi tanár (Oberstudienrat) Ansbachban, ahol kezdettől fogva tanított. Ma már nyugdíjban van (*Dzseszty és telefon* 2005. július 29.)

RUZSICZKY DÓRA bejáró volt, legalább is egy ideig. Regős tanár úr felesége lett. Ausztráliába költöztek. Házasságuk egy idő után megromlott. Elváltak és Dóra visszaköltözött Magyarországra.

SÁRKÁNY KATALIN és MÁRIA 1932. július 14-én születtek Kőszegen, ahol akkor édesapjuk katonatisztként szolgált. Később Komáromba kerültek, ahol elkezdték a gimnáziumot. Édesapjuk mint alezredes, a parancsnoka volt annak a komáromi alakulatnak, ami 1944. Karácsony másodnapján indult Nyugat felé, zömmel a harctéri szolgálatra már nem alkalmas katonákkal és a tisztek, altisztek családjaival, ekhós szekereken. 1945 májusának első napjaiban egy Wegscheidtől nem messze fekvő kis falucskában, Diendorfban a szembejövő amerikai hadsereg szüntette meg számukra a háborút. 1946 végétől innen jártak be Waldwerkébe autóbuszon, egészen 1949-ig. Ekkor vándoroltak ki Ausztráliába. Édesapjuk már túl idős volt ahhoz, hogy munkaszerződést kössön, ezért a két 17 éves lány vállalta a kötelező két éves munkát: Katalin egy textilgyárban. Később textil-technikai főiskolát végzett és ugyanazon a helyen dolgozott tovább mintegy 30 évet. Mária irodában dolgozott. Mindkettőjük férje magyar volt. Ma együtt élnek Melbourne egyik külvárosában.

SÁROSPATAKY MIKLÓS édesapja mérnök volt, a háború utolsó idejében a Hunyadi hadosztályban szolgált. Waldwerkében az 1947-48-as években szerepelt, 1948-ban érettségizett. Mindig szeretett bilgerijében járni. Talán ez volt az egyetlen lábbelije. Érettségi

után Pfaffenberg bei Mellersdorf-ban lakott. 1949-ben az ambergi tudószanatóriumban töltött egy pár hónapot, majd Landshutban telepedett le. Tervezett USA-ba való kivándorlásuk, családotól, már küszöbön állt, amikor 1951 októberében újra tudószanatóriumba került St.Blasien/Schwarzwald-ban. Egyik legjobb és leghűségesebb diák-haverom volt. Sokat leveleztünk. Ekkor váltottunk utoljára levelet. (*Szapponas István*)

SCHEER OSZKÁR (született 1933-ban) családja már 1943-ban telepedett át Bajorországba. Ő mindjárt 1946-ban bekerült a magyar iskolába, így egy – ma már ritka – „őstag”, és a „Nagy Ötödik” tagja. Münchenbe ment építőmérnöki szakra, de ott túlbecsülte a tanári kar humorérzékét, úgyhogy Braunschweigben fejezte be 1958-ban. Erlangenben statikus irodát nyitott, ez még mindég a nevén működik, de két fia vezeti. Még rendszeresen bejár dolgozni. (*Liscsinszky István*)

SCHÖPFLIN SÁNDOR Takács Tibivel együtt egyike volt a 10-14 gyerekek, akikkel Csejtey 1945-ben elkezdte a tanítást a Zsófia hajón. Németországban maradt, de teljesen eltűnt szem elől.

SOLANOWKSI ZSIGMOND Waldwerkében az internátus lakója volt. „Szolanovszkytól kaptam egy nonsensektől hemzseggő Brief-et Brazíliából. A tag szeretne onnan elvándorolni és egyébként is iszonyú sötét képet festett a brazíliai állapotokról, úgyszintén Dél-Amerikáról.” (*Sárospataky*, 1950. július 5.) Később Ausztráliában kerülhetett, mert ma nyugalmazott „hajós-magánzó” Sydneyben, írják róla ausztráliai iskolatársai.

STEINER ERIKA 1941-ben született. Édesapja ügyvéd volt Pécsen, tagja volt a Volksbundnak. Édesanyja orvos. 1944-ben jöttek Németországba (Esslingenbe). Erika 1951-ben került Lindenbergbe, első gimnáziumba, de csak egy évig tanult ott. Szülei aztán német iskolába adták, de ott nem ment neki jól a tanulás, úgyhogy 1956-ban ismét magyar iskolába adták, most már Bauschlottban. 1960-ban érettségizett Kastlban és utána tanítónő lett. Esslingenben járt tanítóképzőbe. Másodunokatestvéréhez ment feleségül, így a férje után is Steinernek hívják. Esslingenben élnek. (Telefonbeszélgetés alapján, 2005. augusztus. *K. L.*)

STOMFAY-STITZ JÁNOS 1928. október 29-én született Pécsen. Ott járta a gimnázium alsó osztályait a Cisztereknél. Édesapja egy kutató vegyészeti laboratóriumot vezetett, majd országgyűlési képviselő lett a Magyar Élet pártjának színeiben. Valószínűleg így kerültek Nyugatra 1944 végén. 1946-tól tanult Waldwerkében és 1947-ben érettségizett. Ezután Innsbruckban végzett vegyészetet és 1950 táján szerzett diplomát. 1952-ben vándoroltak ki. Clevelandbe került. Behívták katonának két évre és megjárta Koreát. Később a szintetikus gumigyártás területén dolgozott a Goodyear vagy Goodrich cégnél. Vegyészmérnöki állásából kifolyólag többször hosszú időt töltött Japánban. Magyar asszony a felesége, gyermekei nincsenek (*Szapponas* és személyes telefonbeszélgetés *K. L.*-el 2004. nov. 15-én.)

SVÉDA ISTVÁN sok fényképen látható. Raab Baba osztálytársa volt Passauban és Lindenbergben. Érettségi nélkül hagyta el az iskolát egy osztálytársnőjével, és később állítólag öngyilkos lett.

SZABÓ ISTVÁN „Stux” Waldwerkében a táborban lakott. Ausztráliai iskolatársai szerint autózem tulajdonos lett Sydneyben.

SZABOLCS BÉLA Waldwerkében a “Nagy Ötödik” tagja, Ausztráliába került, ahol főépítésmérnöke lett Ausztrália legnagyobb vásárló-központ beruházójának.

SZAPPANOS ISTVÁN „(US Army ID#US52145940), 1929-ben, Kecskeméten születtem. Gyermekkoromat a Kecskemét melletti Városföld pusztán töltöttem, családi földbirtokunkon. Az első négy gimnáziumot a kecskeméti gróf Tisza István Református Kollégiumban végeztem. A háború súlyát 1944-ben már nagyon éreztük, még Kecskeméten is. A negyedik gimnáziumi osztályt már egy nagyon lerövidített iskolaév elvégzésével tettem le. Valamikor az előző év október végén kezdtük az iskolát és már április elsején befejeződött a tanítás. A Református Gimnázium épületét a németek lefoglalták hadikórháznak. Szeptember elején elhagytuk otthonunkat örökre. Viszontagságos menekült hónapok, majd évek következtek, amikor a csüggedés és a hazamenetel reménye gyakran váltogatták egymást.

Apám távollétében (katona lévén), anyámmal és Tamás öcsémmel decemberig a Kőszeg melletti Velem községben szálltunk meg, majd a front közeledése miatt tovább mentünk Ausztriába, a Mariazell melletti Josefsbergbe. A közelgő orosz hamarosan onnan is tovább kergetett, majd 1945 tavaszán Bajorországban, a Wolfratshausen melletti Bosch nagygazdaság majorjainak egyikében, Mooseurachban kaptunk munkát és lakást. Itt laktunk egészen kivándorlásunkig 1949-ben.

1946 őszén a szomszédos faluban beindult egy Münchenből Beuerbergbe leköltözött leánygimnázium, és jobb híján ide írtattak be szüleim az V-ik osztályba. Én már akkor elég flottul beszéltem németül, és mondhatom hogy tizenéves életemnek legszebb idejét töltöttem 38 lány között az osztályban. Nem sokáig tartott a szép idő, mert tudomásunkra jutott, hogy Passau mellett Waldwerkében megindult egy magyar középiskola, és szüleim úgy látták jónak, hogy ott folytassam, azaz érjem utól tanulmányaimat, hisz ebben az évben már a hetedik gimnáziumból kellett volna végeznem. Úgy is lett, 1947. január 20-án a Passau/Waldwerke-i magyar gimnázium internátusába kerültem, ahol gyorstalpaló futószalagon júliusig elvégeztem az V.-VI.- és VII. gimnáziumi osztályokat és a VIII-at teljes tanév alatt 1947-48-ban. 1948-ban érettségiztem ott. Érettségi után kivándorlásunkig mint lakatosinas (azaz ezermester-inas, lyukas fazékfoldozástól biciklijavításon át villanyszerelés és vízvezeték szerelésig) dolgoztam. 1949 szeptemberében Bremerhavenban hajóra szállunk Amerika felé.

Az USA-ban Mantua, Ohio községben kaptunk elhelyezést öregamerikás farmereknél, Buják Pali bácsiéknál. Onnan hamarosan beköltöztünk az akkori magyar Mekkába, Clevelandbe. Apámmal együtt többféle munkában megfordultunk, farmmunkától kezdve nyomdagép tisztító üzemig és mint karosszéria hegesztő a GM futószalagjánál. 1951 márciusában behívtak katonának az US Army-ba, több más magyar DiPis (»Displaced Person«) kortársammal együtt. A marylandi Edgewood Army Chemical Centerben kaptam basic training-et, majd 1952 januárjában hajóra szálltam Seattle-ben, irány: nyugat. Yokohamában megkaptam az útiparancsot egy harci utász századhoz Koreába, ahol aztán eltöltöttem egy évet, mint a század postása. 1953 márciusában szereltem le.

1953 szeptemberében beiratkoztam a clevelandi Fenn College elektromérnöki fakultására és teljes időben, a GI-Bill anyagi segítségével és szüleimnél való lakás mellett le is tettem két évet. Megnősültem, feleségem Petres Zsuzsanna hamarosan meglepett első gyerekünkkel, amiért is munkába kellett állnom és az egyetemet este folytattam. 1960-ban kaptam meg a BEE diplomámat.

Két fiú és két lány gyerekünk született, aiktól ma már 9 unokát élvezünk. Mind itt laknak a közelben. Nevelésükhöz szorosan hozzátartozott a magyar iskola és a magyar

cserkészzet. Mind a négy beszél, ír és olvas magyarul. Ez mind feleségem, Zsuzsa érdeme, mert én azokban az időkben sokat távol voltam a családtól munkabeosztásom kapcsán. Az unokáknál már sajnos befejeződött a magyar tudás, vegyes házasságok és az amerikai élet befolyása eredményeként.

Mint elektromérnök a Reliance Electric cégnél töltöttem 37 évet, nyugdíjba menetelemig. Vezérléstechnikai szakbeosztásomban nehézipari (acél és alumínium megmunkáló) gépsorok irányítási és vezérlési rendszereit – későbbi években számítógépesített programozással – terveztem, tárgyaltam, és sok esetben üzembe helyeztem, mint »project engineer«. Ennek kapcsán bejártam a világot, Svájc és Németországtól, Brazilián és Mexikón keresztül Japán, Korea, Kína és Tajvanig. Lucernben (Svájc), ottani beinduló leányvállalatunknál töltöttem fél évet 1974-ben mint szaktanácsadó, és 1974-84-ig cégem külföldi (Mexikó, Brazília, Anglia, Svájc, Németország) leányvállalatai felé teljesítettem technológia-transfer szolgálatot és segítettem azoknak mérnöki teljesítőképességüket megemelni. 1989-90-ben a Düsseldorf melletti (Kempen) leányvállalatunknál töltöttem másfél évet, ahol egy 8 millió dolláros projectet, egy tajvani gyárnak szállítandó több alumínium megmunkáló gépsor elektromos hajtó és vezérlő berendezésének tárgyalását, tervezését és kivitelezését vezettem le.

Magyar oldalon, az emigrációs társadalomnak végig munkás tagja lévén, a Magyar Cserkészmozgalomban fejtettem ki legtöbb munkámat, ahol a clevelandi és később a külföldi magyar cserkészzet megalakulásában, megerősödésében vettem ki részemet. Nyugdíjas koromat elérve, 1996-ban, egy hosszú munkás élet után, teljes mértékben visszatértem a kizárólagosan magyar életbe. Manapság időmet a Clevelandi Magyar Történelmi Társulat, a Clevelandi Magyar Múzeum munkálói között töltöm. Amellett foglalkozom családunk genealógiájával, melynek családerdőjébe több mint 3000 személyt sikerült eddig összeszednem. Levelezek régi cserkészvezetőkkel, hogy a külföldi cserkészmozgalom hű történelmének megírásához szükséges személyes biográfiákat begyűjtsem.”

SZAPPANOS TAMÁS „Csikk” (1936. Kecskemét - 2003. Kecskemét). Magyarországot 9 éves korában, 1944 őszén hagyta el szüleivel. A szovjet hadsereg és a kommunizmus elől való menekülés először egy nyugat-magyarországi kis faluba, Velembe vitte. Ahogy a háborús front közeledett, először Ausztriába, egy Mariazell melletti kis faluba, Josefsbergbe, majd Bajorországba vetette a sors családjával együtt. Itt érte a háború vége. Itt járt német iskolába, majd 1947-ben szülei elküldték az akkor megnyílt Passau melléki menekült magyar gimnáziumba, Waldwerkébe, ahol megtalálta a cserkészzetet. Az 1947-48 tanévben az első gimnáziumot ott végezte el. 1949 őszén, 13 éves korában vándorolt ki családjával Amerikába, mindjárt Clevelandbe. Itt a Buckeye és E 116 utcai Harvey Rice elemi iskolában, majd később az East Boulevardon lévő Benedictine High School-ban végezte középiskolai tanulmányait. Felső tanulmányait az Ohio State és Kent State University fakultásain végezte fizika és matematika tanárként, mester fokozaton.

1960-ban jelentkezett az Air Force kadett iskolába, ahonnan mint repülő hadnagy került ki, melyet 5 éves aktív szolgálat és századosi rang követett. Leszerelése után tartalékosként a pittsburghi 911th Airlift Wing-nél szolgált, ahonnan 15 év után mint alezredes ment nyugdíjba 1986-ban.

11 éves kora óta lelkes magyar cserkész volt. Alapító tagja a 22. sz. Bessenyei György cserkészcsapatnak. A Tigris őrs első őrsvezetője, majd a Vezér Törzs megalakítója és életfogytiglani tagja. Életét ennek a szervezetnek szentelte, sok-sok serdülő magyar cserkésznek életét érintette. Egy kis idézet önéletrajzából:

„...Ebben a lelki káoszban az egyetlen menedék egy magyar érzésű srác részére a Cserkészzet volt. Mi nem politizáltunk, nem kellett senkit kielégíteni, hanem tanultuk a

próbarendet, nótáztunk, táboroztunk és a magunk kamasz módján élveztük az életet. És észrevétlenül rátanultunk az Isten, haza és embertárs szolgálatára...A Tigris Őrs volt az, aminek Beodray Feri bá' őrsvezetőjévé tett, valószínűleg azért, mert én voltam a legmagasabb az összegyűlt parasztok között. De ez megváltoztatta az életemet. Hiszen Waldwerkében is voltam már póré cserkész, de ez más volt, mert itt felelősséget kaptam...”

A 22. sz. csapaton belül Szabó Gusztai cst. segítségével megszervezte az első és azóta is egyetlen clevelandi vízi cserkész őrsöt. 3 éven keresztül ment a lelkes foglalkozás, kajakok építésével, és gyakori evező kirándulásokkal.

1969-ben elkapta a kalandvágy és Fülöp Gabi cserkészpajtásával összefogva tengerre szálltak egy 42 lábás tengeri vitorlás fedélzetén, hogy világot lássanak. Sok sok kaland után Venezuelában kötöttek ki.

Aztán a hetvenes években a clevelandi Cserkész Tanya parancsnoka és gondnoka lett, oly módon, hogy több mint két éven keresztül ott a helyszínen egy lakókocsiban tanyázott télen nyáron. Élete végéig egyedül élte életét, házastárs nélkül. De otthona mindég tele volt barátokkal, látogatókkal, vendégekkel. A család minden tagjával, cserkészbarátaival szoros, meleg kapcsolatot tartott.

1991-ben, miután Magyarország felszabadult a kommunista rendszer alól, elhatározta, hogy visszaköltözik Kecskemétre, szülővárosába. Itt még közeli rokonok éltek és nagy szeretettel fogadták, segítették az új életbe való beilleszkedését. Itt beállt gimnáziumi tanárnak, és fordítási munkákat végzett, hogy fenntartsa magát. Idővel vett egy kis telket Kecskemét határában Ménteleken, ahova hamarosan egy csinos kis házat építtetett magának, a Tamás Bátya Kunyhóját, amiben életének legboldogabb éveit töltötte két kutyájával. Cserkész mivoltát ott sem felejtette el. Minden nyáron egy-egy hetet töltött cserkész táborozáson a Mátyusföld-vidéki szlovákiai magyar cserkészekkel.

Egészségével nem törődött sokat. 1997-ben komoly orvosi kezelésre szorult, ami segítségével szépen kigyógyult. Az elmúlt pár hónapban gyomorbántalmakra panaszkodott, de orvoshoz nem ment. Március 30-ikán átfürödött gyomorfekéllyel vitték a mentők a kórházba, és azonnali műtéttel úgy nézett ki, hogy sikerült megmenteni. De sajnos komplikációk keletkeztek, kómába esett és már abból nem ébredt fel. (*Szappanos István*)

SZAUER LAJOS. Németkérről (Tolna) telepítették ki a családot. 1949-ben került Passaubá. Lindenbergben 1951-ben abbahagyta az iskolát, bankszakmát tanult és egy bankban lett alkalmazott Nürnberg közelében. (*Dzsicsi*)

SZÁVA MAGDA kb. 1933-ban született. Künzingből került Passaubá, a lányinterbe. Tarna Saci volt a barátnője. Egy osztályba jártak [bár Sz.M.-t nem emlegetik a “Nagy Ötödik” tagjaként]. – Családjával kivándoroltak Clevelandbe, ahol Magdi kémia és német szakot végzett a michigani Siena Heights College-ben. Tudományos fordító lett. Az 1950-es évek végén egy iráni férfihez (Sidney Musaui vagy Musavi) ment férjhez és Akronba kerültek. Mindketten a Firestonnál dolgoztak. Két gyermeke született. Súlyos Alzheimer kórban szenved. (*Húga, Vámos Gézi, 2004*)

SZÁZ ZOLTÁN dr. (Amerikában Michael Z. Szaz) 1930. január 3-án, Budapesten született. Középiskoláit Miskolcon kezdte. Waldwerkében az 1947/48-as évben végezte a VIII. osztályt és érettségizett. Tipikus jeles osztályzatú magoló típus volt, de nem stréber. Mint bejáró legtöbbször esernyőjével és mamájával együtt volt látható, melyek közül egyik sem hagyta el oldalát hosszabb időre. Érettségi után Dillingen/Donau-ban lakott, ahol a Schwäbische Landeszeitung-ban írdogált mint újságíró. Ugyancsak egy 300 oldalas könyvet is

publikált. Címe: „Astrologie – wissenschaftlich gedeutet”. Később Münchenbe és Madridba(?) kerül egyetemre és onnan kivándorolva tanulmányait Collegeville-ben (Minn.) folytatja. 1951-ben a St. John’s University-n kapott cum laude B.A. fokozatot. 1952-ben történelemből MA diplomát szerzett. 1956-ban politikatudományból, nemzetközi jogból és diplomáciából doktorált a Catholic University of America-n. A Seton Hall egyetemen a politika rendkívüli tanára (Associate Professor). Különböző amerikai és európai tudományos folyóiratokban mintegy 25 szaktanulmánya jelent meg. Könyve: „Germany’s Eastern Frontiers” 1960-ban Chicagóban, 1961-ben pedig Münchenben németül („Die Deutsche Ostgrenze”) jelent meg. A Free World Forum külpolitikai szaklap szerkesztője. Több (republikánus) politikai szervezet vezető tagja, számos tudományos társaság rendes, tiszteletbeli vagy beválasztott tagja. Egy nagyon nagynevű, bár kontroverziális kitevője, politikusa ill. külügyi titkára volt az akkori Amerikai Magyar Szövetségnek és az amerikai magyar emigráns politikának. Nős, 4 gyermek apja, 1965-ben Flushing, N. Y.-ban élt. Valamikor a nyolcvanas években halt meg. (*Szappanos István és Magyar Társaság – KRÓNKA* 1966. – valamint könyve fűlszövege.)

SZÉCSI LÁSZLÓ dr. „1933-ban születtem Budapesten. Apám a minisztériumban volt miniszteri tanácsos. Az elemi iskolát is Budapesten végeztem, majd Esztergomba a Ferences rendi Gimnáziumba kerültem, ahol másfél évig voltam. Akkor a háborúnak egy olyan szakasza következett, hogy abba kellett hagynom az iskolát. A németeket az oroszok szorították vissza. Az oroszok bejötte után Budapesten a Mátyás Gimnáziumba jártam.”

1950-ben átszökött a magyar határon Jugoszlávia felé. Belgiumba szeretett volna eljutni, ahol egy leánytestvére élt. A jugoszlávok mint kémgyanúst bezárták. Megverték úgy, hogy valami koponyatörést szenvedett, amitől aztán évekig nagy fejfájásokat kapott. Négy hónapig tartották fogva, aztán valahogy kijutott Belgiumba. Onnan jött Lindenbergbe. Ő is Bauschlottban érettségizett 1956-ban.

„Énnekem az életem célja ilyen volt, hogy én pap akartam lenni az elejétől kezdve míg [az iskolában voltam] és a későbbiek folyamán különböző helyeken voltam. Voltam a trappistáknál, hogy úgy mondjam körülnéztem, velük együtt éltem egy darabig, hogy megfelel-e ez nekem. Végül is úgy döntöttem, hogy mégsem az a szerzetesrend, amelyre szükségem volt. A jezsuitáknál is jelentkeztem, de végül ott sem maradtam, mert a jezsuitáknak a fölfogása az – úgy tetszett nekem, – hogy a tudást nem lehet elébe helyezni az Istennek és ezt én nem tudtam elfogadni. Egész életemben továbbra is az Istenhez tartozásomat tekintettem legfőbb célnak... Nekem az életem, hál’ Istennek nagyon jól sikerült. Semmire nem panaszkodhatom. Nehéz időknek mondják némelyek, de énszerintem a legnehezebb időben tanultam a legtöbbet Jugoszláviában, mikor a börtönben voltam. Embereket nem láttam. Mosakodni másfél hónaponként lehetett és hát pszichológiailag sötétzárkában... de abból volt a legnagyobb élettapasztalatom... Amit csináltam eddig, azt ma is így csinálnám.”

Utána Louvainben tornatanár lett és fiziológiából doktorált. Afrikában (Belga Kongó?) is tanított négy évig. 1963-ban felfigyeltek egy publikációjára az Acta Neurologica et Psychiatrica Belgica-ban, amiben elsőnek leírta a sclerosis multiplex betegségben a vörös véresejtek ozmotikus törékenységét. Kanadában egyetemi professzor volt és fiziológiát, anatómiát és sport-traumatológiát tanított. A 80-as évek vége felé visszatelepült Budapestre és meg is nősült, megtartva kanadai illetőségét is. Az utóbbi néhány évben idejét és energiáját a dohányzás elleni küzdelemnek szenteli Magyarországon. A bíróságon kifejtett munkája következtében sikerült az utcákon a cigaretta reklámokat drasztikusan csökkenteni.

A jelen beszélgetést az Egészségügyi Minisztérium egyik Akadémia utcai épületében, az Országos Dohányfüstmentes Egyesület irodájában vettük hangszalagra. *(Koncz)*

Zámbó Lajos: „Több esztendő után rábukkant Montréalban. Az egyetemen tanított, Trois-Rivières-ben, azt hiszem anatómiát. Nagyon híres tanár lett, mivel kutatómunkáival nagy port vert föl. Még az újságok hasábjain is szerepelt. Majd átjött Montréalba, s pár év múlva visszament Magyarországra, de mint kanadai állampolgár. Ő tartott engem ébren a többi érettségiző (1956) társainkról.”

SZÉKELY KÁLMÁN „Öcsi”, „Majomfi”. Nemcsak neve, származása is székely. Édesanyjával és nővérével menekültek. A waldwerkei internátusban lakott az 1947-49-es években, 1949-ben érettségizett. 1951-ben az USA-ba vándorol ki szüleivel. Camp Gordon, GA-ban végzi a basic training-jét (1952), és letölti két éves katona szolgálatát. Bowling Green, OH-ban telepedik le feleségével és gyerekeivel. A Bowling Green State University-n szerez B.A. diplomát 1960-ban politikatudományból. Ezután a Western Michigan University-n M.A.-t könyvtárszakon, 1962-ben. Magyar szempontból visszavonultan él, annak dacára, hogy Clevelandhoz közel lakik, soha semmilyen magyar rendezvényen nem látható, vagy baráti hívásra nem reagál. Öt gyermek apja. Jelenleg feleségétől elváltan él Bowling Greenben. *(Szappanos István, Thiringer Tamás)*

SZENTIRMAY GYULA „Szirmi” 1949-ben érettségizett, de már 1947-ben is az iskola tanulója volt (VI-os). 1987-ben Ausztráliában, Parramatta, N.S.W.-ben élt és európai útján készült Passau/Waldwerké-be „ifjúságom négy éves szakaszának ezen jelentős és feledhetetlen színterére elzarándokolni”. Osztálytársai és tanárai közül már csak néhánynak a nevére emlékezett. *(Levele Ausztráliából, 1987. május 28.)*

SZEÖKE SZILÁRD dr. Családjával 1945-ben menekült. Orvos édesapja Münchenben dolgozott.. Lehet, hogy Szilárd Lindenbergben kezdte az iskolát, Bauschlottból emlékszem rá. Aztán Kastlban érettségizett és ő is orvos lett. Azt hiszem, a felesége magyar. *(K. L.)*

SZITTNER BÉLA (Dr. Adalbert Sittner) 1939/40 körül születhetett. Bauschlottból Kastlba került és ott érettségizett 1960-ban. Leukémiában halt meg.

SZOMBATHY HILDEGARD (SCHWERTDFEGERNÉ), 1940. június 21-én született.

Szűcs Szilárd: „Úgy tudom, az apja volt magyar, anyja tiszta német. Apja már a háborúban meghalt. Anyja Kochel am See-ben lakott, Münchentől délre. 1960-ban Kastlban érettségizett. Münchenbe ment és egy dr. Schwertfeger vagy Schwerdtfeger nevű belgyógyászhoz ment feleségül, akinek egy praxisa volt Münchenben. Mint háziasszony és anya élt Münchenben. Mindég elment az ötévenként megrendezett osztálytalálkozóra. Akkor már nagyon csinos, nagyon divatosan öltözködő, sminkelt „dámává” vált. Valami szívrohamban halt meg, 1989. április 19-én. A gyászjelentésen Dr. Hans Schwertfeger »mit Andreas, Ines, Gisela, Hans-Herbert und Mathilde von Szombathy« van feltüntetve. Úgy tudtam 3 vagy 4 gyereke volt.” [Mathilde talán az édesanyja volt, aki akkor még élhetett.]

SZŐKE JÓZSEF „és öccse New Brunswickban vannak”. *(Bösszörményi, 1951. március 31.)*

SZÖLLŐSI DÁNIEL annak a Szöllősi (Naszluhác) Jenőnek lehetett a fia, aki gyógyszerár-tulajdonos volt, majd Szálasi miniszterelnök-helyettese lett, és mint háborús bűnöst 1945-ben

kiszolgáltatták Magyarországnak, elítélték és kivégezték. – Résztvett a cserkészlet megalakításában. Tagja volt a Hontalan Sasok Őrsének. Amerikába vándorolt ki, ahol a wisconsini Milwaukeeben alakult cserkészcsapatnál játszott fontos szerepet.

„... mint Marine Biologist szerzett diplomát Milwaukeeben és utána Kaliforniában dolgozott és nősült meg. Aztán elkerült valami kiküldetésben Franciaországba, ahol egy francia Marine Biologist progresszorba beleszeretett, elvált amerikai feleségétől, elvette a francia nőt és ott maradt. „ (*Szappanos István* telefonja *Révai Pállal* 2006. augusztusában)

TAKÁCS TIBOR 1932-ben született Budapesten. Édesapja kémikus volt. 1944-ben menekültek és fokozatosan kiszorultak az országból. A Passau/Waldwerke-i lágerbe kerültek. Az első között volt, akiket Csejtek maga köré gyűjtött és elkezdte velük a tanulást a Zsófia hajón. 1945-1951-ig járt Waldwerkében iskolába. Akkor ki akartak vándorolni és ezért Münchenbe került családjával. Elsők között lett a Szabad Európa Rádió alkalmazottja mint kifutó. Az évek folyamán innen dolgozta föl magát vezető állásba. Közben volt bemondó és színész a rádiónál. Innen ment nyugdíjba. Münchenben él.

TAKÁCS MÁRIA 1933. április 21-én született, Takács Tibi húga. Tagja volt a leánycserekészcsapatnak. Ma Münchenben él.

TARNA SACI 1932-ben született mint Berecz Sarolta, a Heves megyei Karácsondon. 5-6 éves korában elváltak a szülei. Édesanyja ismét férjhez ment dr. Tarna Imre jogászhoz, akit nemsokára behívtak katonának. Főhadnagy volt a híradósoknál. 1944 őszén jött a családért a teherautó és megkezdődött a menekülés, lépésről-lépésre Nyugat felé. A budai Vár, Győr, Bányagyszovát. Innen már csak egy-két kofferrel, vonaton, Ausztriába, majd szekéren egy kis határmenti bajor falucskába. Később Pocking, Plattling... Innen járt be vonattal a waldwerkei iskolába, majd később beköltözött a lányinternátusba.

1950-ben vándoroltak ki Amerikába, Clevelandbe. Még egy évet végzett high-schoolban. A michigani Siena Heights katolikus college-ba iratkozott be, Száva Magdival együtt, a kémia szakra. Nem jött jól ki az apácaikkal, ezért átiratkozott a detroiti Wayne State University-re, Liberal Arts szakra. Közben 24 éves korában megházasodott, majd tovább tanult és Social Work-ből szerzett Masters Degree-t. Utána pár évig, mint Psychiatric Social Worker, kórházban dolgozott. Ezután ismét egyetemre iratkozott be: a University of Michigan-ra, ahol egy másik diplomát szerzett könyvtáros szakon (MLS). 25 évig volt könyvtáros – olykor csak részállásban – a Detroit Public Library-ban. Van egy leánya, Grete, aki most (2003-ban) 32 éves. (Kibővíve egy 2005. május 31-én folytatott telefonbeszélgetéssel. *K. L.*)

THIRINGER TAMÁS „1931. június 10-én születtem Budapesten. Elemi iskoláztatásom apám akkori karrierjét követte: az első osztályt Aszódon, második és harmadikat Miskolcon, a negyediket pedig a visszatért Komáromban végeztem. 1941-1944-ig a gimnázium első három osztályát az újonnan épült pannonhalmi bencés olasz gimnáziumban mint bentlakó végeztem.

1944 végén szüleimmel Németországba menekültünk. Apám az év közepe táján mint tartalékos tiszt lett behíva, Major Jenő vezérezredes törzséhez beosztva. A törzset decemberben áthelyezték Németországba, így az egész tisztikar és legénység, hozzátartozóival együtt, december 26-án vonattal hagyta el Magyarországot. Első állomásunk a Berlin közelében lévő Fürstenwalde/Spree volt. Onnan wittenbergi és bayreuthi állomásozás után, több légitámadásnak kitéve, 1945. április 13-án érkezünk az

allgäui alpesek egyik kis falujába, Bihlerdorfba, ahol a háború május 7-i befejezése minket is elérte. Apám egy héttel a fegyverszünet előtt a többi katonatiszttel francia hadifogságba került, ahonnan nehéz megpróbáltatások után egy év múlva szabadult. Közben a hátra maradt családok egy másik közeli faluban várták a családfőket Franciaországból való visszatérését. 1946-ban többszöri alkalom nyílt a hazamenetelre, de a mi katonatiszti családjainkból csak egy páran mentek vissza Magyarországra.

1946-ban hallottunk először a nemrég alakult Passau/Waldwerke-i magyar iskoláról. Miután a Magyarországra való visszamenetel egyre kilátástalanabb lett, elhatároztuk, hogy a kivándorlásig én tovább tanulok a magyar gimnáziumban. Így 1947 márciusában elutaztam Passaubá és ott két év alatt befejeztem a IV.-V. és VI. osztályt. 1949 júniusában elhagytam Waldwerkét, és szüleimmel együtt jelentkeztünk az augsburgi IRO kivándorlási központban. Először Ausztráliába próbáltunk menni, de tervünk apám egészségi állapota miatt kútba esett. Később újra pályáztunk, ezúttal az USA-ba. Miután ez hosszabb időbe került, szüleimet felvették egy IRO táborba, én pedig angol/német tudásom segítségével a központi orvosi irodában kaptam egy állást. Ott dolgoztam minimális fizetéssel 1950 végéig, amikor végre sikerült megkapnunk az USA-ba szóló bevándorlási engedélyt.

December elején indultunk Augsburgból a bremeni IRO táborba, ahonnan 1951. január 9-én Bremerhafenben behajóztunk. Január 20-án, 11 napi viharos hajóút után megérkeztünk New York-ba. Onnan vonattal tovább utaztunk Denverbe ahol munkát kaptunk egy városon kívüli Country Clubban. Anyámból szobalány lett, mi pedig apámmal a klub konyhájában edényt mosogattunk. Szüleim pár hónap múlva átköltöztek Kaliforniába egy barátjuk által szerzett jobb állásba, én pedig szeptember 5-én önként bevonultam az amerikai légierőkhöz négy évi szolgálatra. Texasból két hónapi alapkiképzés után áthelyeztek Cheyenne, Wyomingba, három hónapi továbbképzésre. Ez idő alatt esti tanfolyamokra jártam a Cheyenne Senior High Schoolba, ahol az 1952 márciusában letett különbözeti vizsgák után megkaptam a high school diplomát. Két héttel később az Air Force áthelyezett Angliába háromévi szolgálatra.

Egy újabb kellemetlen hajóút után április 15-én megérkeztünk Southampton kikötőjébe. Angliában két légibázison szolgáltam, melyeket a világháború után lezártak, de az 50-es évek hidegháborúja következtében a NATO újra aktivált.

Az Angliában töltött három év hamar eltelt. Kemény munka mellett szórakozásra is volt alkalmam, beutaztam Nyugat-Európát, sőt 1953 karácsonyát sikerült Kaliforniában szüleimmel töltenem. 1954. februárjában törzsörmeisteri rangot kaptam, és így 1955 májusában már mint altiszt hajóztam vissza az USA-ba. Angliai tartózkodásom alatt a London University néhány, a bázison előadott esti kurzusára is jártam, 1955. január elején pedig a Stanford University szeptemberben kezdődő új tanévére jelentkeztem. Reméltem, hogy a London University-től kapott jegyeim a felvételnél segíteni fognak, bár őszintén szólva nem volt a sikerre nagy reményem. Katonaságom utolsó három hónapját a nebraskai Lincoln légibázison töltöttem. Itt értesültem, hogy Stanfordinra felvettek. Szeptember 5-én, négyévi szolgálat után leszereltem, és hazamentem szüleimhez Kaliforniába. Ők akkor már Woodsideon laktak, Stanfordinál mindössze négy mérföldre. Szeptember végén én is beiratkoztam a többi »lángeszű« 18-19-éves elsőéves hallgatóval együtt. Eleinte elég nehezen ment a dolog, hiszen 5-6 évvel idősebb voltam a velem egy osztályba járóknál, akik az ország legjobb iskoláiból frissen kerültek ide. Nekem viszont igen hiányzott az évekkal azelőtt gyűjtött waldwerkei tudomány. Ennek dacára erősen nekifogtam, és így sikerült a BA-t és MA-t öt év helyett négy év alatt megszerezni. Közben tartalékos tiszt (ROTC) tanfolyamokra is jártam, melyek

elvégezése után 1958-ban hadnaggyá avattak. Tartalékos tiszti karrieremet 1965-ben mint százados fejeztem be.

Az egyetem után egy évig Sacramentóban, az ottani Air Force Supply Depot-ban dolgoztam. Időközben egy San Francisco-i magyar bálon megismerkedtem jövőendő élettársammal, Forfota Erikával. Ő akkor családjával a dél-kaliforniai Santa Barbarában lakott, így a bált követő közel egyéves »hosszútávú« udvarlás elég nehéz volt. 1960. augusztus elején a Sunnyvale-i Lockheed Missile and Space Company (LMSC)-tól egy állás ajánlatot kaptam, amit örömmel elfogadtunk, mivel így a hónap végére tervezett Santa Barbara-i esküvőnk után egy, a Sacramentonál sokkal kellemesebb környéken sikerült letelepednünk. A lockheedi állást szeptember 5-én elfoglaltam, és ott négy évig dolgoztam, mint Logistic Engineer és Master Scheduler. Ez idő alatt a stanfordi kórházban két kislányunk született.

Életem utolsó nagy karrier változása 1964 szeptemberében történt, amikor elfogadtam egy állást a National Aeronautics and Space Administration (NASA)-nál, Washington D. C.-ben. Akkor még nem gondoltam, hogy a következő 25 évet ott fogom eltölteni, pedig ez történt. Átköltözésünk után egy évvel megszületett harmadik gyermekünk, ezúttal fiú. Sajnáltuk Kaliforniát elhagyni, de a space program munkájába való bekapcsolódás lehetősége érdekesnek és izgalmasnak bizonyult. Az első 16 év alatt főleg az Office of Manned Space Flight (OMSF)-ban dolgoztam a Gemini, Apollo és Space Shuttle programokkal kapcsolatos adminisztratív ügyekben, mint például költségvetés, Congressional Liaison, stb. 1980-ban átmentem a Hq. Administrative Directorate-hoz, mint Budget and Support Chief. Két év múlva az Administrative Director helyettese lettem, 1983-ban pedig kineveztek a USA Senior Executive Service (SES)-be. Ide a legmagasabb rangú federális állami tisztviselők tartoznak. Különböző érdekes SES pozíciókban dolgoztam 1989-ig, amikor 30 évi szolgálat után nyugdíjba vonultam. Attól kezdve sokat utaztunk, és gyakran jártunk a floridai Sarasotába, ahová 2001-ben végleg átköltöztünk.”

TOKAJI LÁSZLÓ „Öcsi” a waldwerkei internátus lakója 1947-49-ben. Lelkes cserkész, a Hontalan Sasok tagja. Amerikába vándorolt ki. Kapotsffy Öcsi szerint 1953-ban megnősült és a US Army-ban szolgált a military intelligence-nél Európában. Címe: Co.B. 533. MIS Bn., APO 174, c/o PM N.Y., NY. (*Szapponas István*)

TOPPLER JENŐ. „Ádándon (Somogy megye) születtem 1933. szept. 15-én, a legfiatalabbnaként a három fiú közül. Édesapám állatorvos volt. Elemi iskolába Ádándon jártam. Budapesten az Érseki Gimnáziumban és a hozzá tartozó Rákóczi Kollégiumban egy évet töltöttem. 1944 decemberében hagytuk el Ádándot és 1945 márciusában Magyarországot.

A waldwerkei iskolában 1947-1949 között a II-V. osztály végeztem el. 1949 végén vándoroltunk ki Ausztráliába. Sydneyben telepedtünk le. Mivel akkor már munkaköteles voltam, esti iskolába jártam és érettségiztem. A University of New South Wales-en végeztem el a kultúrmérnöki szakot Bachelor (B) és Master (M.Eng.Sc.) diplomával.

Mint hídtervező mérnök kezdtem, majd magasépületeket terveztem. 1962-ben visszatértem Európába. Először Londonban egy mérnöki irodában dolgoztam, 1963-ban átjöttem Hollandiába és itt egy amerikai mérnöki irodában dolgoztam mint hídtervező. Később átváltottam kikötőtervezésre, ennek következtében alkalmam volt bejárni a világot. Több mint 30 országban dolgoztam, többek között 2 évet Japánban és 4 évet Iránban. 1977-ben vezérigazgatója lettem a hágai és londoni irodáknak, majd a cég nemzetközi

tevékenységének vezetője (kivéve Észak és Dél-Amerikát). Nyugdíjba menetelem óta tanácsadóként dolgozom a nemzetközi piacon.

Feleségem holland, jól beszél magyarul. Egy leányom, egy fiam és egy unokám van.”

Tolgessy Victor: Freedom for Hungary.
1966, Toronto, Canada.

TÖLGYESSY VIKTOR (később Tolgessy) 1928-ban született Miskolcon, meghalt 1980-ban. – Waldwerkében 1947-ben érettségizett. Az ötvenes évek óta Kanadában szobrászművész. Egyik szobra az 56-os szabadsághősökről (1966) egy torontói városi parkban van elhelyezve. (*Szappanos*) Nevét „Tolgessy”-nek írja és Kanada szinte minden nagyvárosában volt kiállítása. 1967-ben a montreali kiállítással kapcsolatban kapott megbízatást. Számos szobrászati díjat nyert. Az 1971-es években Ottawában élt (D.K.Bognár, Ed.: *Hungarians in America*, Mt. Vernon, N.Y., 1971, 212. o.)

TÖRÖK ZOLI [1947-ben] még „alsós” volt, jó humorú srác, de szegény cukorbeteg szenvedett, ami aztán még fiatal korában el is vitte. (*Szappanos*)

TUMBÁSZ LAJOS „Lurkó”, „Lali”. Waldwerkében látjuk sokat 1947-ben. Az éledő cserkészmunkában főszereplő. A Hontalan Sasok alapító tagja. Az 1947. júliusi mittenwaldi ISA jamboreen tűnik ki vidám tábortűzi szkeccseivel, amiket Lajtaváry Bandival mint komikus-pár (Tumlajbásztaváry-pár) adnak elő. (A Dean Martin/Jerry Lewis-szerű alakításban ő Dean Martin.) 1949-ben Brazíliába, São Paulo-ba vándoroltak ki. Nevével mint az 1950 májusában alakított cserkészcsapat egyik vezetőjével találkozunk. Egy magyar éttermet nyitott egy jópénzű São Paulo-i városrészben. A nyolcvanas évek elején én is megfordultam kétszer is ebben a vendéglőben, egyszer Geőcze Zolival és feleségével, Veronkával. Sajnos nem sikerült egyszer sem ott találni Lalit. A „négycsillagos” vendéglőben magyar kiszolgálás, magyar décor, és magyar konyha, magyar cigányzene. Nyüzsgő brazil vendégek. (*Szappanos István*)

VÁRDY BÉLA lásd Óváry

WACHTEL AURÉL 1950-ben állítólag a madridi német egyetem hallgatója volt. (*Sárospataky Miklós*)

WEINBERGER RÓZSI született 1929. február 24-én; római katolikus. Tagja volt a waldwerkei leánycserkészcsapatnak.

WENCZL ERNŐ 1929-ben született. Mosonmagyaróváron élt, ahol édesapja bőrnagykereskedő volt. Az 1919-es kommünben elszenvedett üldöztetése miatt édesapja résztvett az ellenforradalomban és engesztelhetetlen antikommunista volt. Tudta, hogy az oroszok illetve a kommunisták győzelme neki és családjának az életébe kerülhet, ezért a menekülés mellett döntöttek

A waldwerkei internátusban lakott az 1947-49-es tanévekben. Minden épkézláb diáklány szíve dobbanásának élvezője. Az ötvenes évek elején Amerikába vándorolt ki, majd két éves katonai szolgálat után Clevelandban telepedett le feleségével, Mészáros Évával („Arisztidke”). Kentuckyba költöztek, majd később elváltak. (*Szapannos István*) Business Executive volt. Nyugdíjasként Tennessee-ben él.

WIANDT JÁNOS dr. 1931-ben született a Tolna-megyei Györköny községben. Mint svábokat 1946-ban telepítették ki családját. 1948-ban került Passau/Waldwerké-be, ahol 1951-ben érettségizett. Érettségi után Strassbourgban kapott ösztöndíjat, ahol orvos lett. Ezután három évig Afrikában (Algériában) dolgozott. Visszatért Németországba és Ulmban folytatta orvosi működését. Az 1990-es években ment nyugdíjba egészségi okokból. Ma is Ulmban él, de van egy kis nyaralója Burgenlandban is. Egy fia és két lánya van.

ZÁGON LAJOS „Lali”: „...»Elindultam szép Hazámból, híres kis Magyarországról«... pontosabban: Magyarbánságról, ahol 1933. július 15-én születtem. Kevesen tudják, hogy ez hol van, ezért elmondom, hogy a Dél-Alföldön, Makótól kelet-délkeletre, légvonalban kb. 26 km-re fekszik. Azóta ott nem jártam (sőt akkor sem). Születésem után nemsokára a Dunántúlra kerültünk, Pápa mellé, Ihászpusztára, ahol Apám tanító volt, mert festőművészre akkor nem volt szüksége az országnak. Pár év múlva Veszprémbe kerültünk, ahol Apám a Veszprémi Érsekségnek és a Vármegyei Tanfelügyelőségen dolgozott. Én meg tovább jártam iskolába. 1944-ben kezdtem az első gimnáziumot a veszprémi Piaristáknál, a Várban. Ebből a 3 hónapból a legtöbb időt óvóhelyen töltöttem a bombázások miatt, majd decembere 5-én Édesanyjammal és öcsémmel Apám elindított Nyugatra, menekültekkel sűrűn töltött vagonokban, hogy valahol Nyugaton éljük át azt a »2 hetet«, amíg a háború véget ér és hazamehetünk. Ő ott maradt, munkája miatt. Akkor az oroszok Balatonalmádinál voltak, míg a másik előretörés Budapest bekerítésére igyekezett a Duna északi oldalán haladva Nyugat felé.

Sok légítamadást átélve Bécsbe vittek egy, a Mariahilfe Strassén lévő iskolába, ahol Apám december 24-én talált meg minket. Ez egy megmagyarázhatatlan csoda volt, mert fogalma sem volt neki, hogy hova visznek Nyugatra, a fejvesztett menekülésben. Apám Bécsben a Collegium Hungaricum-ban folytatta munkáját, ahol akkor laktunk. Amikor az oroszok Wienerneustadtba értek, akkor egyik éjjel nagy pánikban, ágyúzás és bombázás közepette szállítottak többszáz menekültöt dunai »slepperek« (uszályokra). Így kerültünk egyik hajóról a másikra, egyre tovább Nyugatra, ahogy a front közeledett, néha csak párszáz méterrel, vagy 1 km-re a front előtt, néha majdnem átfutott rajtunk. Így kerültünk a Zsófia hajóra, amin a Passau fölötti télikikötőben találkoztunk dicső „felszabadítóinkkal” (az „amikkal”) és ahol átértük a felszabadítást, s a háború végét. A télikikötőből 1945 közepe felé telepítettek be Waldwerkébe.

2 éves kötelező munkaszerződéssel jöttem Ausztráliába, Apámmal és öcsémmel. 1950. október 1-én Melbourne-ben kötött ki hajónk, a Castebianco (Sitmar), innen vonattal vittek Bonegilla táborba, ami akkor úgy tetszett hogy félúton van a világ végétől. Később megtudtuk, hogy katonai tábor volt, amit a bevándorlók számára adott át az állam. Innen pár hónap után Geelongba helyeztek, ahol Apámat és engem a

Ford autógyárba küldtek dolgozni. Egy idő után az International Harvester gyárba kerültem.

Amikor a Magyar Vívószövetség megalakult Melbourne-ben, Geelongban is keresték az érdeklődőket. Így én is csatlakoztam és kb. 8 éven át versenyeztem a melbournei VRI klubban. Geelongban ismerkedtem meg Maricával, akivel 1957-ben megházasodtunk.

A Barwon evezőklubban versenyeztem majdnem 10 éven át, ami mellett sok vívóversenyben vettem részt. Teniszben, asztaliteniszben is sokat versenyeztem. A geelongi Gordon Institute of Technology-n 5 évig tanultam Mechanical Engineering-et, majd további 4 éven át a londoni British Institute of Engineering Technology-n Structural Engineering-et.

1959-ben született Tomi fiam, 1960-ban Gyurka fiam, és 60-ban költöztünk Melbournebe, ahol sok barátunk és kapcsolatunk volt munka és sport terén. Anna kislányom 1963-ban született, Katinka 1970-ben, mindketten Kew-ban.

Négy gyermekem bekapcsolódott a magyar Cserkészetbe. Éveken át sok táborban vettek részt és folytatták a jó cserkészmunkát. A magyar érettségit is megszerezték. Édesapám 1983-ban meghalt, ami után először látogattunk vissza Magyarországra. 32 év után viszont láttuk Waldwerkét, hazánkat pedig 39 év után. A tábornak nyomát sem találtuk, helyén Passaunak egy szép külvárosa épült. Kis hazánk képzeletünket és álmoképeinket is túlhaladta. Találkozásunk egy rendkívüli, felejthetetlen élmény volt, hiszen több mint 70 otthoni rokonunk van!! Ezután egy ideig kétfévente látogattunk haza, minden alkalommal meglátogatva a volt tábor helyét Waldwerkében és Édesanyámat az ilzstadti temetőben.”

Rövid curriculum vitae 1952-2004

1952-56 Műszaki rajzoló, Tervező, Intl. Harvester

1956-60 Öntöde Üzemi Mérnök, Intl. Harvester

1960-62 Tervező Gépészmérnök, konzultáns mérnöki iroda, BH & Ass.

1962-74 Főmérnök, Vic. (gépészet és építészet) tervező iroda SPD&D

1974-76 Igazgató és Főmérnök, „All-Terrain-Vehicles” fejlesztés, Minotaur Mfg.

1976-88 Tervezési és Fejlesztési Osztályigazgató-mérnök, Petersville Ltd.

1962-04 Privát Praxis: Tervező Mérnök, építészet, LZ & A

1988-04 Privát Fejlesztési Váll.: Igazgató-Tulajdonos, Elgon Dev.Co.

Közösségi munkák: (tervezés és kivitelezés)

Magyar Templom, Wantirna, Melbourne Vic.

Magyar Vendéglő, Wantirna, Melbourne Vic.

Hősi Emlékmű, Wantirna, Melbourne Vic.

Emlékmű, az 1848-49-es magyar katona-aranybányászok emlékére, Bendigo Vic.

Egyházközségi Épület, Balaclava, Melbourne Vic.

ZÁMBÓ LAJOS „IN PRINCIPIUM ERAT VERBUM. Hol is kezdjem? Talán azzal, hogy részemre a világ 1928. július 3-án vette kezdetét, Somogy megyében, Nemesvid nagyközségben, ahol a falu végén ez a tábla volt kitéve: »Lassan balra hajts, és jobbra előzz!«. Tudomásom szerint apám a soroksári fegyvergyárban dolgozott fiatal korában s így már századunk első világháborújából kivette részét, 18 éves korában. De a második összecsapásból sem menekülhetett meg, mivel a fegyverek néha elromlottak s javításra volt szükség. Kik végezték ezt? A fegyverkovácsok! De ekkor már negyven-egynéhányadik esztendejét taposta, és 1942-ben, miután visszatért a voronyezsi erdőkből szabadságra,

majdnem »obsitos« lett. 1944. Karácsony táján ez sikerült neki. Ugyanis nem kellett visszamennie az orosz frontra, a nagy débandade miatt. 1943. január elején történt a nagy magyar tragédia a Don-kanyarban. Ettől kezdve a saját műhelyében dolgozott a hadsereg részére. Kovácsokat adtak mellé, és lovas kocsikat gyártottak, melyeket aztán teherszállításra használt a hadsereg. Így kicsit gyakrabban láthattuk egymást.

1944 őszén, midőn a Haza hívta, sőt megkövetelte a fiatalság bevetését, hogy a »barbarizmust« (most talán úgy mondanánk, hogy terrorizmust) minden áron tartsa vissza, nekem menni kellett a hívó szóra, akár akartam akár nem. Hiszen erre már több év óta elő voltunk készítve. Parancsot adtak ki, amely az akkori kormány általános mozgósítási parancsa volt és valahogy így hangzott: az 1924-1928 között született, 16-18 éves »levente« korosztályok azonnal vonuljanak be, s majd vagy a helyszínen, vagy Németországban katonai kiképzésben részesítik őket stb. Ebből a parancsból lett 1945. január 2-án az általános mozgósítási parancs, majd január 17-én a »mozgó karhatalom« felállítása. Gondoljátok el a többit... Balatonbogláron kiképzésen vettem rész mint levente, s föltornásztam magam a szakasparancsnoki rangig – 16 esztendő voltam. (Erről az előkészítési csoportról, a táborról és résztvevőiről találtam egy csoportképet limlomjaim között.)

A budapesti harcokban volt részem addig, amíg Kispest, majd Pestszenterzsébet tervszerű kiürítése után, a ferencvárosi teherpályaudvar és a híres vágóhíd körül »zsákba« nem raktak sok német katonát magyar gyerekekkel keverve az oroszok – indult a menet a bajai gyűjtőtábor felé. Legalább is ez volt a suttyogás közöttünk. A tervszerű kiürítés itt azt jelentette, hogy a hadseregek nem hátrálnak, csak hátra-arcot csinálnak és ismét mennek előre. Hogy mit láttam 16 éves koromban, azt itt nem mesélem el, még akkor sem, ha elfelejteni nem tudom. Nem mesélem el, hogy' is néz ki egy emberi test, miután a tank átment rajta. Azt se, hogy a kutyák milyen jóízűen falatoztak a halott katonából. Pedig mindig úgy hallottam, hogy a kutya nem eszi meg az emberhúst. Azt sem mesélem el, hogy... De hagyjuk ezt, nem szeretném, ha Háy Jánosnak neveznének.

Mivel a sor hosszú volt és csak négy lóhátas orosz katona terelte az egészet, többeknek sikerült meglógni, különösen azoknak, akik nem viseltek katonaruhát, vagyis kivetkőztek a »gúnyából«. Ekkor kezdődött nekem is a nagyon hosszú gyaloglás a Duna-Tisza között. Valahol Dunapentele és Paks között, nem emlékszem rá pontosan, egy révész átvitt bennünket evezők nélkül, póznával az egymásra torlódó jégtáblák között a dunántúli partra. Erőltette a csónakot egyik jégtáblától a másikig, február havában, a zajló jég között. Hátborzongató utazás volt, de megérte a reszkírozást, mivel az útról már több »tovaris« szaladt a csónak felé. Ugyanis az orosz hidászok által gyorsan összetákolat hidat elvitte a jég! Tehát a Dunántúlon voltam, irány: Somogy megye! Sajnos nem tudtam még akkor a Balaton-Dráva közötti frontról semmit. Több nap után Marcali fénye kecsegtetett – sajnos ott még javában dúlt a csata. Ismét orosz katonák rabszolgájává lettem, új foglalkozással: halotttemetés. Ez tartott, ha jól emlékszem 1945. március végéig. Ekkortájt lett itt vége a »zenének«, s hazamentek a legények, közöttük én is. Valamikor este sötétben értem haza szülőfalumba, még kutyánk sem ismert meg. Így a nagy ugatásra apám jött ki a házból és melegen fogadott. Sarkamon, talpamon alig volt bőr, de öröm az volt bőven...

Útközben betekintettem a marcali Polgári Iskolába, ahol szerettem volna befejezni, hat elemi után, középiskolai tanulmányaimat. Sajnos inkább szétvert kaszárnnyába kerültem, mint iskolába. Így, midőn elhagytam Magyarországot, csak félbeszakadt iskolaéveim következtek. De a tudomány utáni vágy nagyon motozta agyamat. Ez még most is így van. Mindent szerettem volna tudni. Nagy szomorúság volt részemre, amikor észrevettem, hogy az ilyesmi lehetetlen!

1946 nyarán »szeretett« Jóska bátyánk hatalmas plakátjain hiányoztak a szemek. Nagy kutatás lett a szentségtörő után. Batyumat hátamra kaptam s minden búcsúzkodás nélkül: illa berek, nádak erek...! Zalaegerszeg, Zsida, majd Ausztria és ebben Fehring falucska, angol zóna... De az osztrák sógorék elkaptak egy angol katona segítségével (a koszos!) és mint szökevényt, tiltott határátlépésért 28 nap börtönre ítélték, amit böcsületesen le is ütem, azt hiszem a Bruck an der Mur-i börtönben. Szabadulás után (ez is volt még valami!) legyalogoltam Klagenfurtba – jött a Légió, a vasöntőde, a bánya, a perzsaszőnyeg kereskedés. Mindehhez egy kis tanulás is, persze magánúton és főnököm szíves beleegyezésével, Bruvelles-ben. Itt találkoztam egy Illik Márton nevű fiúval, aki Lindenbergben érettségizett a magyar iskolában. Ő nálam idősebb volt pár évvel és már majdnem leérettségizett Magyarországon, tehát kevés időt töltött Lindenbergben. Nagyon szeretett politizálni. Egyik beszélgetésünk alkalmával kinevezett engem belügyminiszternek az ő jövődő kormányában. Rögtön írtam az igazgatónak, és gyorsan meg is kaptam a választ: »Gyere fiam, 50 német márka havonta.« Ez volt 1954-ben. Így pottyantam be a magyar iskolába, azt hiszem február elején, ahol – végre ! – megkezdhettem és folytathattam megszakadt iskolai éveimet. Elbúcsúztam a „Tapis Benezra” cégtől...

Érettségi után, mivel az emberekről az a véleményem támadt, hogy arra törekszenek, hogy egymás életét mindig jobban és jobban megkeserítsék, hogy egymást mindig jobban és jobban manipulálják, szinte követelik: lőjétek egymást halomra, romboljatok le városokat, dobjatok itt-ott bombákat a békés családi életek kiirtására, stb, elhatároztam magamat és beléptem a Jézustársaságba, mint szerzetes növendék. Tizenegy év után pedig kiléptem! Itt ment igazán a »gondolat-csiszolás«!... mindaddig, amíg egy tanárom meg nem sértődött BUTA kérdésesen. Ugyanis ő azt fejtegette, hogy mi, még ha »törpék vagyunk is és ha még óriások nyakán is ülünk, de messzebb látunk, mint ők«. Ekkor merészeltem föltenni neki a kérdést: »Dehát mit számít messzebb látni vagy jobban mondva, mi a célja a messzebb-látásnak, ha nem látunk semmit?« De nem csak ez volt a probléma.

Ezen dekád után ismét csak azt láttam, hogy a technika, a szellemi kultúra, alátámasztva az úgynevezett politikával, minden szempontot tekintve csak azon dolgozik, hogy ki-ki a másik életét a legkeserűbbé tegye. Mondtam hát: legyen öröm! Családot alapítottam. Feleségem kanadai francia, tehát a házban többnyire franciául beszélünk. Keveset angolul. Van egy fiam, aki jól beszél magyarul meg egy lányom és két unokám. Harminc év tanári munka után 69 éves koromban nyugdíjas lettem. Most ütöm meg a 75-öt (2003-ban).

Nyugdíjas éveim alátámasztottam rádió-amatőrös munkával. Így megtartottam nyelvemet, amelyet sokban a bauschlotti magyar gimnáziumnak köszönhetek, ébren tartottam magyarságomat a külföldi magyar rádiós amatőrök társaságával való kapcsolatommal, ahol kb. 400-an vagyunk, 26 országban szétszórva, de kommunikálunk rádióinkon kersztül, vagyis éter atyánk segítségével. Így szinte minden nap Magyarországon járok »füleimmel«, majd Ausztráliában, majd itt, majd ott, kedvem szerint, hiszen mindenütt lehet belőlünk találni egyet-kettőt. Miután megtörtént a fölszabadulás vagy talán azt kellene mondanom, hogy a megszabadulás, sokat segitettem a magyar amatőröknek hazánkban.

Mivel az »otthontalan otthon« olyan mint a kör: kiterjedése végtelen, középpontja mindenütt, sikerült a kiterjedésnek meg a középpontnak találkozni s együtt énekelni: Gaudeamus igitur...!»

ZIER LÁSZLÓ a waldwerkei internátus lakója (1947-49). Valószínűleg '49-ben érettségizik. Utána Frankfurtban lakik kivándorlásáig. Kapotsffy szerint 1953-ban Texasban teljesített szolgálatot a US Army-ban. (*Szapannos István*)

ZOLLER HELMUT „...születtem 1931. március 24-én, Regensburgban. Szülők: Dr. Zoller Alajos (magyar állampolgár), született Nagymaroson 1900-ban. Doktorált az esztergomi egyetemen, később igazgatója volt a M.F.T.R. (Magyar Királyi Folyam és Tenger-hajózási Részvénytársaság) képviselőjének a regensburgi Dunahajózási Kikötőben. Meghalt 1980-ban. A hülyeséges német törvények miatt hontalan (állampolgárság nélküli személy) voltam. Születésem után csak 1964-ben kaptam német állampolgárságot.

Iskolai képzésem: 1935-1940 elemi/általános iskola Regensburgban; 1940-1944 középiskola Münchenben; 1944-1950, természettudományi gimnázium Münchenben; 1950-1952, magyar reálgimnázium, Lindenbergben érettségiztem; 1952-1953, anglistikai tanulmányok a regensburgi filológiai egyetemen; 1952-1954, Institut für Bildjournalismus, München, fekete-fehér és színes fényképészet és képtudósítói zszurnalisztika.

1954-ben kivándoroltam Amerikába. Jelentkeztem egy 5 éves katonai szolgálatra. Itt kiképeztek mint filmoperatőrt, filmvágót, filmrendezőt, minden televíziós és filmezéssel kapcsolatos foglalkozásban. Mint amerikai katonai fényképész, fotoriporter film- és televízióoperatőr dolgoztam Amerikában, Németországban, Franciaországban, Olaszországban és Spanyolországban 1954-1959-ig.

Szakmai pályafutásom: 1959-ben visszatértem Németországba. Egy cégnél, amely ellátta az amerikai hadsereget Németországban minden áruval, mint propaganda (hirdető), reklám-fényképész és filmgyártó dolgoztam. 1959-1969-ig a CBS-nél voltam. 1967-ben megpályáztam egy állást az Egyesült Nemzetek Szervezeténél, amely Kanadában, Montréalban volt (ICAO, Integrational Civil Aviation Organization). Ennek a magyar Közlekedésügyi Minisztérium és a MALÉV is tagja volt. Ez diplomáciai munka volt és az én feladatom volt a propaganda, hirdető- és reklámtevékenység. Időközben megnősültem és három gyermekem született. Kanadában tanultam légi fényképészetet és légi fényképfelderítést is. 1972-ben az egész családdal visszatértem Németországba, mert a német Lufthansa Légitársaság Vállalatnál kaptam állást a kommunikációs osztályon. Itt 1980-ig dolgoztam. Akkor egy frankfurti reklámügynökség magas fizetéssel járó állást ajánlott, mint televíziós reklámfilm-gyártó (Advertising Film Spot Producer). Megbízók és megrendelők voltak a Shell Oil, Coca-Cola, Opel, Mercedes. stb. Hihetetlenül felelősségteljes és idegölő munka volt ez. Öt év után (1980-1985) közel voltam az idegösszeroppanáshoz. Idegcsillapító szert kellett használnom. Kértem egy új, nyugodtabb, csendesebb munkát. 1985-ben a Kohl kormány még hatalmon volt. Kerestek egy propaganda-szakembert Bonnban, a sajtó- és tájékoztató irodában (Presse u. Informationsamt). Mint hivatalos televízió-producer dolgoztam 1994-ig. Innen mentem nyugdíjba és visszavonultam a Rajna vidékére. Bad Honnefban élek.” (Sajátkezű önéletrajz)

ZOLTÁNYI SÁNDOR. Nagyon keveset tudunk róla. Valahol Észak-Németországban lakott, az édesanyjával. Onnan jött Lindenbergbe. – Alex a behúzásoknak, becsapásoknak kedvenc célpontja volt. Az érettségi előtt Bauschlottból átment Innsbruckba, mert nem akart 9 osztály járni, mikor Innsbruckban mindjárt leérettségizhetett. Egy ideig vagy egész végig Münchenben tanult és megházasodott. Tanár lett, Oberstudienrat és mint ilyen dolgozott. Nyugdíjasan állatokat tartott, lovat, tehenet vagy csak egyiket. Hosszú betegség után 2005 nyarán halt meg. Ezt özvegyétől tudtam meg 2007-ben. (K. L.)

Szétszóródtunk. Hova?

Életutak: Niederaudorf/Reisach

Szerkesztette Hegedűs Nóra

ALMAY ANIKÓ, HENYEI GYÖRGYNÉ Budapesten született 1926-ban. A Niederaudorfi Magyar Gimnázium V.-VI. osztályát végezte el. 1952-ben kivándorolt családjával Brazíliába. Először São Paulóban telepedtek le. 1969 óta São Carlosban él férjével.

Anikó beszámolója, amit az 1984-es clevelandi találkozóra küldött:

„Rám talán kevesen emlékeztek vissza, mivel csak egy évig voltam Niederben. De ez az egy év számomra is felejthetetlen marad. Dióhéjban igyekszem ezt a 35 évet elétek vetíteni.

Miután Niederaudorf csodás fekvésű táját a havasokkal, a mezővel, tele kicsi árvácskákkal, az aranyos college-ot otthagytam fájó szívvel, kijöttünk Brazíliába. Itt élt Édesapám egyetlen testvére Almay Lajos (jelenleg az U.S.A.-ban él) és így itt kezdtük el az új életet, ami, főleg eleinte, roppant nehéz volt. Először egy kis városban, majd São Paulo-ban éltünk szüleimmel és két fiútestvéremmel. Bátyám orvosnak készült, öcsém még gimnazista volt és én, mivel a zenét kislánykorom óta nagyon szerettem, elvégeztem a konzervatóriumot és megszereztem a diplomát, ami tanári (zongora, karének) szakra szólt. Így én leghamarabb a három testvér közül igyekeztem szüleim segítségére lenni és persze a testvéreimnek is, mert akkor még nagyon nehezen éltünk. Egész nap zongoráórákat adtam collegokban és privát is; kevés szabad időmben Édesanyámnak segitettem otthon. Szórakozásra, kikapcsolódásra alig volt idő még gondolni is. Ezekben az években tanítottam éneket a Szent Imre Kollégiumban is 7-11 éves fiúk számára. Szombatonként a magyar gyerekeknek magyar táncot tanítottam egy-egy ünnepély alkalmával. Szóval mindenütt a zene kísért végig. Talán emlékeztek, hogy nagyon szerettem énekelni is, és ha másképpen hozta volna a sors, most egy operaénekesnő lehetnék. Mindenesetre elkezdtem tanulni klasszikus éneket (ahogyan itt nevezik) és ebben is kiképeztem magamat, elég lassan, mert alig volt rá pénzem. Sok öröm volt számomra énekelni, sajnos azonban itt Brazíliában a kultúra nincsen olyan fokon, mint Európában, és ha nincs pénz, amivel külföldön tudsz tanulni vagy utazni, nincs lehetőség az előrelépésre, még ha csodálatos is a hangod. Itt a jazz és más zene megy inkább előre, a finom szép zenét a nép nem érti, mert még alkalma is kevés van. Most amikor már lassan házas fiaim vannak, kezdenek a brazilok kissé erre is adni. De az időt nem lehet megállítani.

Sikerült egy 2 éves szerződést kapjak a São Paulo-i legnagyobb rádiónál, ahol operákat és klasszikus darabokat adtunk elő esténként. Kedves idő volt, férjemet is akkoriban ismertem meg. Ő 56-os magyar fiú, aki egyedül jött ki a családjából. A bencéseknél tanult és így egy szombaton a Szt. Imre Coll.-ban ismertem meg. 1 évre rá megesküdtünk. Ő is sokat küzdött, mert amíg az ember a nyelvet nem tudja, semmit sem ér. Ketten küzdöttünk, de boldogan, jelenleg 26 éves házaspár vagyunk. Gyuri mérnök. A sok nehéz év után, most szép állása van és a jó Isten mindig velünk volt. Van két fiunk, Gyurika és Tommy, 25 és 22 évesek. Sok mindenben mentünk át, de a szeretet mindent legyőzött és mi mindig igyekeztünk szépen, sok jóssággal és türelemmel egymást megérteni, egymás hibáit elnézni és így az életünk mindig szép. Hibája minden embernek van, szerintem bármennyire is egyenlők a mai modern világban a nők és férfiak, a nő mindig igyekezzék sok alázatosságot és szeretetet adni családjának. Megéri.

Gyurka fiunk mérnök és az itteni Caterpillar amerikai cégnél dolgozik. Jó helye van és szereti a munkakörét, januárban esküszik. Mi 16 éve São Carloson lakunk és sajnos nem volt

sok alkalmunk magyarok között lennünk. Attól függetlenül a gyerekek jól beszélnek magyarul és nagy magyarok! Tommy economiát végez és mellette már különböző cégeket reprezentál. Ő is keres már és így készülnek ők is az életüket megalapozni.

A férjem az egyik legnagyobb jégszekerény-gyárnál dolgozik mint mérnök. Megbecsülik, de nagyon megdolgozik érte. Otthon még adok zongora- és énekórákat, jelenleg keveset, mert az elején már említettem a nagy elfoglaltságomat. Itt São Carlosban és környékén sok alkalom van énekelni színházban, esküvőkön, kórusban segíteni. Ez persze csak hobby maradt, ezért csak az öröm jár, mert amit az énekkel keresünk, a szegényeknek adjuk és ez a legjobb, amit tehetünk.

Bátyám orvos lett és Svédországban él, nagyon jól van Isten segítségével. Őcsém São Paoloban egyetemi tanár, szintén megelégedett, mindketten családos emberek már. Rengeteg mondanivalóm lenne még, de egy könyv kellene a nagy beszámolóhoz. Remélem nem untattalak benneteket és a régi sírós Anikó ma egy érett asszony, akit az élet megtanított, hogy sírással nem lehet előre jutni, az embernek sok örömet, szeretetet kell adni, ahol lehet a családon belül és mindenütt és akkor könnyebb az élet és rájössz, hogy sokkal többet ér adni mind kapni.”
São Carlos, Brazília, 2004.

ÁBRAHÁM JUDITH, NAGYÓSZY LÁSZLÓNÉ. „Sopronban születtem 1930 októberében. Apám hivatásos katonaoorvos volt, a Rákóczy Ferenc katonaiskolának a vezető orvosa. Édesanyám soproni lány. Mint minden katonatisztet, minket sem kíméltek meg az áthelyezéstől. Először Budapestre, majd az orosz harctéren eltöltött év után (1942) Kolozsvárra helyezték Apámat, ahol a 9. Helyőrségi Kórháznak lett a parancsnoka. Ez persze azt jelentette, hogy mindig más iskolába írtattak be, mindig új barátokat kellett találgatni. 1944 tavaszán a Tordai út felől lehetett hallani az ágyúlövéseket. A menekülő folyama is megindult, ami valamennyiünket szívszorongással töltött el. A kórházba is rengeteg sebesültet hoztak a közeledő frontról. Júliusban szüleim úgy határoztak, hogy Édesanyám meg én menjünk fel Budára, ahol Rózsa néném lakott. Így Apám jobban tudott a kórház ügyeire koncentrálni. Budán voltunk szeptember végéig, amikor Apám értünk jött és mi is csatlakoztunk a kórház-szerelvényhez, ami sebesülteket, kórházi anyagot és családtagokat szállított. Léván voltunk ideiglenesen és idegesen hallgattuk a közelgő front hangjait. Mindig csak pár órával tudtunk az oroszok elől kicsúszni. Lévai tartózkodásunk alatt sikerült mindenféle élelmet összeszedni, ami nagyon hasznos volt az elkövetkező hónapokban. A családok disznót ölettek, úgy hogy hús, szalonna, kolbászféle bőven akadt. Csirkéket vettek, megsütötték és nagy bödönökben zsírral leöntötték, így tavaszig ez eltartott. Még nyáron is megvolt, de akkor a zsír már megolvadt és őszintén szólva torkig voltunk a csirkehússal. Léváról eljövet a szomszédos nagysurányi cukorgyár igazgatója felajánlott egy vagon cukrot a kórháznak és az egyes családok is vettek 100-200 kiló cukrot, aminek nagyobb értéke volt, mint az arany, remekül lehetett „csencselni” vele.

1944 szeptemberében Nagycenkénél léptük át a határt. A szép kis puli kutyám leugrott a vonatról és a vonat elütötte. Úgy tűnt, nem akarta elhagyni hazáját.

Ezután megkezdődött egy hosszú utazás Ausztrián és Németországon keresztül. Apám keresett egy kórházat, amelyik a sebesülteket befogadja, ami nem volt könnyű feladat, mert a menekülő ezrei leptek el minden várost, iskolát, kórházat. Miután a sebesülteket sikeresen leadtuk, a mi utazásunk folytatódott a német vasúthálózaton. Még meg is géppuskázták a szerelvényünket, de hála Istennek senkinek sem történt baja. Végre február közepén a Clausthal-Zellerfeld-i vasútállomás engedélyezte, hogy egy mellékvágányra ráfuthassunk, és ha jól emlékszem, ott laktunk a vagonokban egészen március végéig. Közben a háború a

vége felé közeledett. Minket felköltöztettek egy nyaralóba az erdőségbe, ahol láttuk a sok német katonát, akik mind igyekeztek hazamenni.

Először az amerikaiak szálltak meg bennünket, utána pedig angol megszállás alá kerültünk. A kórházanyagot leadták valamilyen bizottságnak. Gondolom előbb-utóbb hazakerült Magyarországra. A tábor lakóit meg szétszórták különböző magyar táborokba. Sokan az embereink közül Osterodeba kerültek, minket Holzmindenbe vetett a sors, ahol ugyancsak nagy magyar tábor volt. Itt laktak Kölch Kláriék velünk szemben majdnem két évig. Ekkor volt az, hogy az angolok elrendelték, az orvosok mind vállaljanak munkát különböző táborokban, mert igen nagy volt az orvoshiány. Édesapám Moringenbe, egy lengyel táborba került és így lettünk mi is szórvány-magyarok. Én is kaptam egy állást, egy évig mint fogorvosi asszisztens dolgoztam a táborban, de szüleim nagyon kétségbe voltak esve, hogy az iskolázottságom teljesen elmaradt. Egy napon azzal jött haza Apám, hogy hallott egy magyar iskoláról Bajorhonban és oda fog engem beíratni. Akkor még határátlépést is kellett kérni az angol és amerikai zónák között, amit megtettünk. Felpakoltak és Apám kíséretében megérkeztem Reisachba. Azt hiszem, én voltam a legmesszebről jövő diák. Ekkor már 18 éves voltam, de még mindig csak három gimnáziumom volt. A tanulásba meg az új környezetbe igen nehezen szoktam bele, habár a lányok igen kedvesek voltak és tényleg egy életre való barátságokat kötöttünk. Sikerült a IV. és V. osztályokat letennem, majd 1949 karácsonya után már nem mentem vissza Reisachba, hanem az osterodei magyar iskolába irakoztam be, ahol a VI-VII- és VIII. osztályokat fejeztem be. Majd 1951 januárjában a német Schulrat előtt negyedmagammal leérettségiztem. Persze csak egy könyvünk volt bizonyos tárgyakból és azt megosztottuk. Én kaptam este, utána kivettem a folyosóra, ahonnan Megay Laci, aki szemben lakott velünk, reggel 5 órakor felszedte, utána meg valaki más kapta meg.

Közben a tábor nagyon megfogyatkozott, napról napra mentek az emberek a különböző kivándorlási táborokba. Minket is behívtak áprilisban Wentdorfba, ahonnan pár hét múlva felpakoltak a General Sturgis csapatszállító hajóra és 1951. május 2-án megérkeztünk Amerikába.

Családommal egy hónapot New Yorkban töltöttünk, amíg az International Rescue Committee Édesapámnak állást keresett. Végre úgy határozott, hogy elfogadja az orvosi állást St. Louisban, a fekete kórházban, mert itt voltak már rokonaink is, akik nemrég vándoroltak ki. Megérkezésünkkor 100 Fahrenheit-on felüli meleg volt és még éjszakára sem ment le 100 fok alá. Air conditioning-ja [léghűtője] csak a nagyon gazdag embernek volt ebben az időben, úgyhogy nagyon szenvedtünk a meleg miatt. Nekem találtak egy nurse aide [segédápolónő] állást, ahol egy pár hónapig dolgoztam, hogy megtanuljak angolul, habár vettünk angol órákat még Németországban. Utána szüleim elküldtek egy Business College-ba, ahonnan graduálás után egy irodai állást kaptam. 1953-ban beiratkoztam a St. Louis-i egyetem Business fakultására, ahol két évet végeztem. Közben a magyar templomban megismerkedtem Nagyöszy Lacival. Ő és a mamája előttünk fél évvel érkezett St. Louisba. Ők is, mint minden újonnan jött magyar, vásárnaponként oda jártak misére. Ismerkedtünk, információt cseréltünk. St. Louisban aránylag kis magyar kolónia volt csak. Ugyanakkor volt valami nyolc magyar orvos. Néhányan még a holzminden, meg az osterodei táborból jöttek.

Édesapját, Nagyöszy Miklós vezérkari altábornagyot, az amerikaiak kiadták a magyar kormánynak és hazaküldték Magyarországra mint háborús bűnöst, ahol 8 évi börtönnre ítélték. Ő azután a szabadságharc alatt a többi menekülttel került Amerikába, végül St. Louisba.

Nagyöszy Lacival 1956 júniusában megesküdtünk és a következő év májusában megszületett Jutka lányunk, majd két évre rá Eszter. Laci közben beiratkozott a St. Louis

egyetem mérnöki osztályára, én meg otthon maradtam a gyerekekkel. Graduálás után Seattle-be kerültünk, Laci a Boeignél kapott állást, a város, a környék gyönyörű volt, de nekem nagyon hiányoztak a szüleim, barátaim, így aztán közös elhatározással Clevelandba költöztünk. Itt még egy kisfiunk és egy kislányunk született. A szüleink is, ahogy öregedtek és betegek lettek, közelebb költöztek hozzánk. Azóta a szüleink elhaltak, gyerekeink is mind középkorúak már, Lacival most a nyáron ünnepeltük 50 éves házassági évfordulónkat. Három unokánk van, ők is kezdenek felnőni, a legidősebb már egyetemista.

Miután a gyerekek felnőttek, visszamentem dolgozni. 15 éven át ingatlanokat árultam, de ahogy Laci nyugdíjba ment, én is abbahagytam a munkát. Szeretünk utazni, bridgezni, golfozni, végzünk szociális munkát, és hálát adunk a jó Istennek, hogy megáldott minket és szüleinknek köszönetet mondunk, hogy ebbe a szép országba hoztak bennünket.”

Cleveland, Ohio, 2006.

BALLA ÉVA „Ballusz”, ZAHORAY LÁSZLÓNÉ. „Miután nekiültem leírni az életemet, jöttem rá, annyi mindenre emlékszem kb. két éves korom óta, hogy az magában kitenne egy egész könyvet, így most igyekszem lerövidített formában vázolni a történeteket.

Nevem csíkszentmihályi Balla Éva. Az előnevet azért említem meg, mert több Balla Éva szaladgál a világon, én magam is találkoztam eggyel Kassán, egy másikkal meg Németországban, de csíkszentmihályi csak én vagyok egyedül.

1931 márciusában születtem Mátészalkán, Édesanyám szüleinek a házában. Édesapám Nagykátán szolgált mint csendőr százados, így szemlék alatt, meg gyermekszülések előtt Anyuka hazament Mátészalkára. Később engem minden nyárra kölcsön kértek Nagypapák, és a sok költözéskor is mindig náluk kötöttem ki, így legkedvesebb emlékeim onnan vannak. Egyetlen tartós barátnőm, Kozányi Kati is ott lakott, mindenki mást elvesztettem a költözéseknél. Volt olyan osztály, amelyet három helyen végeztem, sehol nem laktunk két évnél tovább. Mikor Apuka megkapta az őrnagyi előléptetését, Egerbe helyezték. Még meg se melegedtünk ott, mikor felszabadult a Felvidék, akkor Kassára helyezték, ahol a hadtestnél dolgozott. Éppen ott kaptuk el az első magyarországi bombázást és Gyurka öcsénk ott született 1939-ben. Elvégeztem a III.-IV. elemi az Orsolyáknál, Marika húgom meg ott járt óvodába. Közben úgy Nagypapák, mint Kozányiék átköltöztek Szatmárnémetibe, így nem vesztettem el nyári játszótársamat. Nagy öröm volt Erdély egy részét visszakapni, bár nekünk az ismét költözést jelentett. Apuka mint alezredes lett Sepsiszentgyörgyön az osztályparancsnok. Ott csak egy fiúgimnázium volt, a Mikó Kollégium, a katolikus leányiskola polgári volt. Soha nem ellenkeztem szüleimmel, de akkor nagyon határozottan kijelentettem, hogy én nem leszek 200 fiú között az egyetlen lány, így a végén beíratk az apácákhoz, ahol két polgárit végeztem. Harmadik gimnáziumban kezdődött a latin, különbözeti vizsgával, azt Szatmárnémetiben végeztem. Nagypapáknál laktam és Katival járhattam iskolába, nagyon élveztem azt az évet. Közben Apukát Nagyváradra helyezték, szintén osztályparancsnoknak, mikor az iskolaévnél vége volt, már oda mentem haza. Nagy bombázásokat éltünk át azon a nyáron, egész városnegyedek rombolódtak le a földig a láncos bombáktól. Az oroszok közeledtek, indultunk Nyugatnak. A csendőröket is bevetették harcolni, így Anyuka mi hármunkkal és a szárnyparancsnok fiatal feleségével, Simon Katussal az utolsó vonattal hagyta el a várost. Katus nagynénjének Hévíz mellett volt birtoka, ott töltöttünk néhány napot, míg megtudtuk, hogy van a közelben egy csendőrüdlő, ahol még van hely. Körmeny Árpád alezredes volt a parancsnok, nagy szeretettel fogadtak. Élveztük ott az életet, a koszt remek volt és Árpád bácsinak volt egy hadapród fia, ami szintén segített a hangulatomon. Apukák egyszer kis időre visszaverték az oroszokat, akkor sikerült még egy szekéren 5 nagy hajósládát kihozni, addig csak az a három

kis kofferünk volt, amivel mi menekültünk. Miután Nagyvárad végleg elesett, Apuka Szombathelyre kapta meg az áthelyezését. Nagyon sajnáltuk az üdülőt otthagyni, ott békebeli viszonyok voltak, a háború mintha kikerülte volna azt a helyet.

Szombathelyen egy grófnő kastélyában kaptunk két szobát, ahol rajtunk kívül Apuka jó barátja, Fejér Karcsi bácsi (szintén csendőr alezredes) és felesége voltak beszállásolva, azonkívül a belügyminiszter lakott még ott. Tele volt a kastély csendőrökkel, rendőrökkel és detektívekkel, a bejáratokat is éjjel-nappal csendőrök őrizték. Nagy biztonságban voltunk, csak a bombázásoktól nem tudott senki megmenteni. Ott töltöttük 1944 karácsonyát, akkor többek között kaptam egy naplót ajándékba. Még aznap elkezdtem írni, így azokról az évekről nem csak az emlékezőtehetségemre kell hagyatkoznom.

Februárban jött a parancs, hogy Apuka vigyen ki egy szerelvényt csendőr családokkal Breslauba. Hiába kérte, hogy ne küldjenek oda senkit a sok bombázás és német ellenállás miatt, nem hallgattak rá. Annyit megengedtek, hogy mi Anyukával egy Bayreuthba induló szerelvényre kerüljünk, ahol Apukának egy másik barátja, Ásvány Miska bácsi volt a szállítmányparancsnok. Nagybátyámék (Anyuka bátyja feleségével és néhány hónapos kislányukkal) is jöttek velünk, így nem éreztük annyira árvának magunkat. Marhavagonokba priccekét építettek be és egy kis vaskályhát, ami február lévén, nem sokat segített. Naplóm szerint érdekes és kalandos utunk volt. 11 napba telt, mire megérkeztünk Bayreuthba, ahol kiderült, hogy nincsen számunkra hely, így egy onnan 36 km-re lévő kis faluban, Rothwindben kötöttünk ki, egy asztalosnál kaptunk egy szobát. Egy szép napon Apuka is beállított. Breslaut úgy agyonbombázták, hogy gyalog menekültek onnan el, mindenüket otthagya. Hivatalosan Bayreuthba lett helyezve, onnan járt minket látogatni.

1945. ápr. 13-án vonultak be az amerikaiak Rothwindbe. Békésen történt az egész, mert ellenállás nem volt. Apukáról nem hallottunk semmit, végül a Vöröskereszten át tudtuk meg, hogy az amerikaiak a magyar csendőröket elvitték egy franciaországi fogolytáborba. Ott a szabadban tartották őket. Csont és bőrre lefogyott, a veséje tönkrement. Talált a földön egy törött kapanyelet, meg egy zsilettpengét, unalmában elkezdte farikcsálni és nagy meglepetésére egy kis szobor lett az eredmény. Próbált egy másikat, az is sikerült. Akkor jött rá, hogy tud faragni, az mentette meg az életét. Az örök észrevették, hogy mit csinál, kérték, faragjon nekik is valamit. Bevitték egy sátorba, ahol ágyban alhatott és kezdték etetni rendesen, mert úgy le volt gyengülve, hogy reszkettek a kezei. Hoztak neki rendes fát és faragó késeket, majdnem hogy sorba álltak a rendeléseikkel. Azt tudtuk, hogy a székelek fűrnak-faragnak, de nem is álmodtuk, hogy Apuka is egyike azoknak. Nyolc hónap után végre hazaengedtek mindenkit, de ő soha nem tért teljesen magához, került az embereket, magába zárkózott.

Rothwindben nem volt iskola, így jobb híján a szomszéd faluba, Mainrothba jártam át és végeztem el a VIII. elemi. Jött a hír, hogy Kozányiék Allgäuban, a durachi magyar táborban élnek. Nagy volt az öröm, hogy egymásra találtunk. Kati és Zsiga el is jöttek látogatóba, akkor hallottunk először a niederaudorfi iskoláról. 40 tanulónál többnek nem volt hely, így én 3 heti késéssel mehettem csak, miután valaki kimaradt, annak a helyére vettek föl. Két szép évet töltöttem ott, először az Alpenhof penzióban, azután meg a reisachi kolostorban. A német iskolában végzett évet beszámították IV. gimnáziumnak, az V-VI-ot elvégeztem egy év alatt. A hetediket nem lehetett lerövidíteni, mondván, hogy az a legnehezebb a nyolc gimnázium közül. Később fiúkat is vettek fel, akik a faluból jártak be az iskolába. Nagy volt a jövés-menés, sokan vándoroltak már ki abban az időben, jöttek helyettük mások. Ismét sok jó barátnőt veszítettem el, csak Kozányi Kati (aki Kocinak lett elkeresztelve, én meg a mai napig is a Ballusz névre hallgatok) maradt velem végig. Koci volt az, akire mindig

számíthattam és bár a sors a világ két sarkába sodort minket, egy e-mailben el tudom neki írni a bánatomat, és másnap már jön megnyugtató válasza Ausztráliából.

Amíg mi Niederben voltunk Marika húgommal, szüleink beköltöztek Würzburgba egy lágerbe, hogy onnan jobban utána tudjanak nézni a kivándorlásnak. Utolsó pillanatban jöttünk ki, u.i. az amerikaiaknak sok időbe telt, mire rájöttek, hogy a csendőrség nem náci alakulat. 1951. dec. 31-én zárták le a DP-k [Displaced Person] kivándorlását, 3 nappal előtte írta a konzul alá végre a papírjainkat és 1952. febr. 22-én érkezünk meg New Yorkba a General Stewart csapatszállító hajóval, 11 napi viharos út után. Még aznap este 8-kor indultunk onnan vonattal és másnap délben futottunk be Clevelandba, sok vándorlásunk utolsó állomására. Sok ismerősünk volt már akkor itt, vártak az állomáson, lakás várt már ránk és volt segítség a munkaszerzésnél is, amiért nagyon hálásak voltunk. Akkor jöttem rá, hogy nem szabad magyartól tanulni angolul, a niederben felszedett nyelvtudással itt nehezen boldogultam. Apuka mint bikkfanyelvű székely se németül, se angolul nem beszélt rendesen, így nehezen kapott munkát. Egy belvárosi elegáns szálloda konyhájában salátakészítéssel kezdte a pályafutását. Mikor valahogy rájöttek, hogy tud faragni, ő készítette a bankettek a jégből faragott szobrokat. Anyukából is kitört a rejtett tehetség, ő egy catering [vendéglátóipari] üzemben olyan szép új kanapékat [zsúrszendvicseket] kreált, hogy még a TV-n is mutatták. Gyurka öcsénk itt fejezte be az elemit, azután Buffalóban járt a magyar piarista gimnáziumba. Marika és én egy ideig egy gyárban férfinadrágokat varrtunk, később a GE-nél [General Electric] dolgoztunk évekig.

Beiratkoztam az esti iskolába, a bizonyítványaimat elküldték Columbusba lefordítani. Nagyon csodálkoztam, mikor tudtomra adták, hogy egy szemeszter amerikai történelem és több angol után érettségizhetem és adtak még két év college creditet is. 1954 nyarán le is érettségiztem, de sajnos egyetemre nem tudtam menni, szükség volt a keresetemre.

Alakult egy magyar leánykör, ahol sok új lánnyal ismerkedtem meg, de valahogy egyikhez sem éreztem magam olyan közel, mint a volt niederiekhez. Egy alkalommal egy magyar egyesület kérte, hogy táncoljunk a szüreti multságukon. Összetoboroztak 25-30 fiút is, és az első próbán a St. Patrick nagytermében felállították a lányokat és a fiúkat nagyság szerint és összetolták a két sort. Nekem egy Zahoray Laci nevű fiú jutott, akit aztán meg is tartottam partneremnek. 1953-ban eljegyeztünk és miután két év katonaság után leszerelt, 1955. okt. 22-én esküdtünk meg. Múlt hónapban ünnepeltük az 51. házassági évfordulónkat. 1958-ban született kislányunk Judit Mária, 1961-ben Katalin Zsuzsanna és 1966-ban fiunk, Péter Tamás.

Az élet jó volt hozzám, van egy férjem, akihez soha nem bántam meg, hogy hozzámentem, három gyerekem, akik jól megállják a helyüket az életben és hat kis unokám, akiket a szüleik jó régimódi európaiasan nevelnek és a sok jó barát és barátnő, akiket testvérként szeretek.”

Cleveland, Ohio, 2007.

BALLA MÁRIA, LÁZÁR LÁSZLÓNÉ Mátészalkán 1934-ben született. A Niederaudorfi Magyar Gimnázium I.- II. osztályait végezte el. 1952-ben kivándorolt családjával az Egyesült Államokba. Cleveland Ohióban telepedtek le, ahol még mindig él. Egy lánya és egy fia van és három unokája. 20 évig a General Electric gyárban mint minőségi ellenőr dolgozott.

Cleveland, Ohio, 2007.

BÁRÁNY MARGIT „Gréti”, VÁGINÉ. „Most leírom röviden családom történetét. 1949-ben Ausztráliába érkezünk. Itt megismertem férjemet, és 1950-ben megesküdtünk. 1951-ben kislányom született, Babika, majd 1952-ben megérkezett kisfiam, Károly. 4 évet töltöttünk Melbournben szüleimmel és 1954-ben leköltöztünk ide Fish Creekbe. Férjem építész,

lányom ügyvéd és fiam az ausztrál hadseregben őrnagy. Babika elvált férjétől, van egy kis lánya Amélia, most lesz 6 éves, fiamnak van egy kislánya és két kislánya, Kati, András és Richard. Babika nem messze lakik tőlünk. Minden héten látjuk őket, de sajnos fiamék Sydneyben vannak, így igen ritkán látom őket. Jövő év februárjában mennek Angliába egy évre, még jóval messzebb tőlünk.

Házasságunk első éveiben én is dolgoztam, mint rajzoló a térképészeti intézetben Melbourneben, de miután leköltöztünk ide, nem járok munkába. Van egy szép kis házunk nagy virágos kerttel, és egy gyümölcsös, ami elég munkát ad. Nyáron járok teniszezni, télen meg golfozni, de legjobban szeretek kézimunkázni. Most búcsúzom...”

A fenti szöveget Gréti az 1984-es clevelandi találkozóra írta. Gréti 1997-ben eltávozott az élők sorából. Fish Creek, Ausztrália

BONYHAY ÉVA, MAGYAR JÓZSEFNÉ. „1928. március 15-én születtem, Kolozsvárt. Első gyermekkori emlékeimhez tartozik március 15-ike történelmi jelentősége. Édesanyám „honleánynak” hívott. A magyarság tudatát ültette szívembe. Soha nem felejttem el az 1930-as években a nagyszülőknél összegyűlt családi éjféli misén való részvételeket, a Szilveszter estéket, amikor éjfélkor, könnyes szemmel, bezárt ajtók és ablakok mögött, a nagyon lehalkított budapesti rádió adásával együtt énekeltük a magyar himnuszt, valamint mikor Édesanyám nagyon halkán zongorán, az erdélyi himnuszt játszott, amit mi imának tartottunk.

Romániában szükséges volt három nyelven beszélni. Két évig román óvodába jártam, ahova a német kisasszony vitt és hozott. Hétéves koromban a magyar nyelvű Mariánumban kezdtem az iskolát. 1940. szeptember 14-én Kolozsvár felszabadult a román hatalom alól. Az 1940-41-es tanévben, a II. gimnáziumban, nem volt idegen nyelvoktatás. Így folytattam a francia és német órákat magánúton. Az előző román tanterv nagy súlyt fektetett a franciára. III. gimnáziumban kezdtük a németet és a latint, az V-ben pedig az olaszt.

Édesanyám 1942-ben, másodszor, egy erdőmérnökhöz ment férjhez, aki mint magyar állami tisztviselő a radnai havasokban dolgozott. Miután a románok 1944. augusztus 23-án az oroszok előtt letették a fegyvert, a mi napjaink Erdélyben meg voltak számlálva. Szeptember 15-én Édesanyámmal ketten elhagytuk Erdélyt azzal, hogy majd a budai rokonoknál bevárjuk mostohaapámat, aki október harmadik hetében meg is érkezett egy falusi szekérrel, élelemmel jól felpakolva, amit két kis havasi ló húzott. Nem emlékszem, mikor mondtunk búcsút a lovacskáknak, hiszen a Dunántúlon még ők vittek bennünket nyugat felé. Végül is január közepén, 1945-ben, egy kis bajor faluba érkeztünk, áprilisban pedig szerencsénkre bejöttek az amerikaiak.

1946-ban, mostohaapám mint erdész, Bamberghez közel dolgozott. Schetzlitzből reggel 6-kor vitte a vonat a városba és este 6-kor jött vissza. Bambergben, az Aufbau Schule-ba felvettek és ott végeztem el a VI. gimnáziumot. A Vöröskereszt az állomáshoz közel menedékhelyet nyújtott az átutazóknak, ott töltöttem a délutánokat és végeztem a házi feladatokat. Nem volt meglepetés, hogy németből és angolból megbuktam. Akkoriban látogattuk meg a budai rokonokat Pockingban, ahol nagynéném mint fogorvos dolgozott. Felhívták a figyelmünket a több helyen működő magyar iskolákra. Unokahúgom, Vajnovszky Jutka érettségire készült. Balla Éva és Jutka példájára szüleim úgy határoztak, hogy Niederaudorfban mint magántanuló elvégezhetem a VII. és VIII. osztályt és az érettségit. Két középiskolai tanárnő élt a szomszéd faluban, akik előkészítettek különböző tantárgyakból, a számtant mostohaapám vállalta. Tankönyvekért Waldwerkébe kellett leutaznom. Jutka a passai állomáson várt és irányított útba. Ott mondtam búcsút Vajnovszky Juditnak, aki 1949-ben egyedül Amerikába vándorolt ki. Később, tudomásunk

szerint, Édesanyja, és öccse Barnabás is követték őt Amerikába. Sajnos 1950-től megszakadt a kapcsolatunk.

Niederbe 1948 májusában kerültem, hogy legyen alkalmam VII-ből levizsgázni és az érettségi anyagot Császár Zsuzsával, Renkey Magival átismételni. Hálás szívvel gondolok vissza tanáraimra és tanárnőimre, habár egyesek nevére már alig emlékszem, úgyszintén jó pár iskolatársamra. Életre szóló barátságot kötöttem Váczy Muncival és legnagyobb örömeinkre ismét iskolatársak lehettünk Almay Anikóval. Őt még a Mariánumban ismertem meg és a 40. találkozó óta tartjuk a kapcsolatot, ugyanúgy Balla Évával és Kozányi Katival. Radnay Anikóval 1951. vagy 52-ben egy áruházban ütköztünk össze itt Perthben. Mint „egyke” és mint hányt-vetett menekült, a bennlakói élet egy más világ volt. A Niederben kötött barátságok valamilyen stabilizációt, támpontot jelentettek az akkori felfordult világban és a mai napig is ezt jelentik a mi szétszóródásunkban.

Ausztráliai kivándorlásra 1950-ben jelentkeztünk. Rövidesen, márciusban, a schweinfurti gyűjtőtáborban megismerkedtem jövődöbelimmal, Magyar Józseffel. Attól kezdve öröm volt élni, soha, semmiben nem találtam nehézséget, mert együtt néztünk neki az életnek. Így, mikor a második táborban, áprilisban, szüleimet egy másik csoportba osztották be és 5 hónapig nem tudtam hollétükről, nem is volt olyan elviselhetetlen. Szüleim júliusban Nyugat Ausztráliába, Perthbe kerültek. Több magyar egyedülálló és fiatal házaspár, köztük Jóska is, én is, Newcastle-ban, a keleti parton kötöttünk ki, 1950. szeptember 15-én. Mindkettőnket 2 éves szerződés kötelezett olyan munkára és ahova a bevándorlási hivatal küldött. Iratainkban attól függetlenül, hogy milyen foglalkozása vagy végzettsége volt az embernek, a férfiaknál „labourer” [munkás], a nőknél „domestic” [háztartásbeli] szerepelt. Jóska 2 héten belül a távoli Queensland trópusában útépitésnél dolgozott és sátorban lakott. Levél várt szüleimtől, biztatva, hogy megpróbálnak számomra szabadjegyet szerezni Perthbe, mivel az útiköltség egy vagyonba került. Az ausztrál hatóság az átmeneti táborban nagyon megértő volt. Abban az egykori katonai táborban töltöttem pár hónapot, mire a szabadjegyem megérkezett. A táborvezető háztartásában dolgoztam. Newcastleból harmadosztályon, fapadon, többszöri átszállással, öt napig tartott az út vonaton Perthbe. 1951. január 16-án érkeztem meg és január 18-án az Istenes Szt. János „St. John of God” magánkórházba vezérelt a jó Isten a jóságos, segítőkész ír apácákhoz, ahol mint „Wardsmaid” alkalmaztak. Mostohaapám áprilisban hirtelen elhunyt. Akkor már Édesanyám is a kórházban mosogatott és a kórház területén laktunk. Tudtom nélkül a főnőknőm táviratozott Jóskának, hogy jöjjön azonnal. Jóska addigra már összegyűjtötte a repülőjegy árát és pár nap múlva meg is érkezett. Akkoriban az a rémhír járta, hogy rendőr viszi vissza azokat, akik elhagyják munkahelyüket, megszegik a kétéves szerződésüket. Róza kedvesnővér megnyugtató, hogy a helybeli hatóság nem fog nehézséget okozni, mert Jóska mint takarító dolgozhat és szállása is lesz a kórházban.

1951. augusztus 18-án a St. Mary's Cathedralban, pár újonnan megismert magyar barát jelenlétében megesküdtünk. A drága jó Róza nővérnék, aki mindenre gondolt, köszönhetjük, hogy a templomi szertartás után a kórház fogadó szobájában ünnepelhettünk tradicionális keretek között. Egy heti szabadságot kaptunk a nászutunkra, amit egy közeli kirándulólhelyen töltöttünk.

Első fiunkat 1952 novemberében vártam. A kórházi lakást – azaz szobát – el kellett hagynunk a baba születése előtt. Hat héttel Jánoska születése előtt, saját, félig felépített, favázú házba költöztünk egy „külső” városnegyedben. A következő 5 évben még 3 fiúgyermekkel, Istvánnal, Lászlóval és Gáborral áldott meg a jó Isten bennünket. Miután Jóskának a 2 éves szerződése lejárt, többszöri csalódás után végre 1956-ba, 4 éves szegedi orvosi tanulmányai alapján, az államnál mint laboratóriumi technikus kapott állást, ahol 1983.

augusztus 10-ig, hirtelen haláláig dolgozott. Jóska soha sem kedvelte a faházat és a városnegyedét. 1959-ben ideköltöztünk ebbe a városnegyedbe, közel a tengerhez, ahol még most is lakom, habár nem ugyanabban a házban. Ideális helynek láttuk; közel a katolikus fiúiskolához, templomhoz, az Istenes Szt. János kórházhoz és az egyetemhez, ahol Jóska dolgozott.

1961-ben a helyi újság jelentette, hogy a kedvesnővérek világiakat is felvesznek 3 éves ápolónői kiképzésre. Felfegyverkezve a niederi érettségi bizonyítvánnyal, jelentkeztem. A kedvesnővérek, kivételt téve koromra (34 éves voltam, a többiek 18 évesek, hajadonok), családi helyzetemre (nem kellett benn laknom) és nem angol anyanyelvű létem ellenére felvettek az 1962-es évre. 1988-ban ebből a kórházból mentem nyugdíjba. 1970-ben állami ösztöndíjat hirdettek egyetemi színvonalú ápolónői továbbképzésre – Ausztráliában csak a 80-as évek végén került az általános ápolónői kiképzés az egyetemre. Ismét, a niederi érettségi bizonyítvánnyal kezemben és ragyogó ajánlólevelekkel a kórházból, megpályáztam és az 1971-es évfolyamban én voltam az egyetlen idegen ajkú, aki elnyerte a Florence Nightingale Scholarship-et.

Jóska kőszikla volt az életemben és odaadó, szerető, kiváló családapa. Édesanyám pedig mindig-mindig segítőkész, ami az első 10-15 évben, mikor családjunkat, hivatásunkat és anyagi helyzetünket alapoztuk meg, hihetetlen erőt nyújtott. Az évek repültek, a gyerekek felnőttek, kirepültek a házból, mi nagyszülők lettünk és akkor Jóska váratlanul, 32 év boldog házasság után eltávozott az élők sorából. Újra ketten maradtunk Édesanyámmal, a következő 15 évig.

Sok örömöm van 2 felnőtt és 3 iskolás unokámban. Életem alkonyán, habár szerény körülmények között, megelégedve töltöm napjaimat. Boldog vagyok, amikor magam köré gyűjthetem családom apraját, nagyját.

Tagja vagyok a „Magyar Otthon” és a Szt. Erzsébet Katolikus Nőegyletnek. Társadalmi és vallási összejöveteleket rendezünk.”
Perth, Ausztrália, 2007.

BUZA MÁRIA „Mari”, LAJTAVÁRY DÁNIELNÉ. A felső négy gimnáziumot a niederaudorfi leánygimnáziumban végezte. 1948-49-ben a niederaudorfi leánycserkészcsapat parancsnoka. Brazíliába vándorolt ki. A Rio de Janeiro-i cserkészletben kimagasló vezetői szerepet tölt be férje oldalán. (*Szappanos*)

Mari beszámolója az 1984. clevelandi találkozóra: „1936-1940-ig a debreceni evangélikus elemi iskola tanulója és az ott működő 105. Réka Királyasszony Cserkész-Tündérke csapat tagja voltam. 1940-1944 májusáig a Ref. Dóczy Leánygimnáziumban végeztem el a 4. gimnáziumot és tagja voltam a 11. Lorántffy Zsuzsanna leánycserkész-csapatnak, ahol 1941-ben leánycserkész fogadalmat tettem.

Édesapám Buza Gábor, városi zeneiskolai tanár, hegedűművész és a Debreceni Filharmonikus Zenekar koncertmestere volt. 1943-tól a háború végéig a légierőkhöz frontszolgálatra behívott katona és az orosz fronton a zuhanóbombázó alakulat keretében haditudósító beosztása volt. A család 1944 szeptemberében Debrecenből Pestre menekült, majd tovább Csepregre. Ott egy menekültek számára felállított iskolában kezdtem el először az V. gimnáziumot. Még Debrecenből magammal hoztam a Tiszántúli Ref. iskolának előírt összes V. gimnazista tankönyvet. Ez nem csak nekem, hanem a tanároknak is nagy segítséget jelentett. 1945. március 26-án a repülőhadosztályhoz csatlakozva elhagytuk az országot. A család ismét együtt volt.

Sok év telt el azóta, hogy eljöttem Reisachból azzal, hogy Brazíliába vándoroljunk! Nem is olyan egyszerű röviden leírni, hogy azóta mi minden történt velem és körülöttem. A végén kezdem, mint egy modern regényt: 4 hónapja özvegy vagyok. Dani olyan hirtelen halt meg,

hogy még ma sem értem, hogy nem vettem észre napokkal vagy hetekkel a halála előtt, hogy sürgős segítségre van szüksége.

8 és fél évvel azután, hogy kijöttünk Brazíliába, Danihoz mentem feleségül. Három gyermekünk van: Danika, Laci és Emőke. 26-24-22 évesek. Dani a 26-ik házassági évfordulónk után két héttel halt meg. Az ő szülei továbbra is velünk laknak. A gyerekeink még nem házasok, mind tanulnak. Danika, (akit nem Dánielnek, hanem Endrének hívnak) Buffalóban, NY-ban tanul, cserkész ösztöndíjjal. Március közepén ment el, és ha a pénzből futja, jövő februárig maradhat. Nagyon tetszik neki Amerika, de persze csak magyar körökben forog. Emőke a pszichológia szakot végzi az egyetemen. Most van a harmadik évben. Lacika másfél évet végzett az egyetemen szociológiát, akkor rájött, hogy nem tetszik neki, abbahagyta és most computert tanul. Remélem, ezt be is fejezi. Dani már kész tornatanár, de Amerikában angolt tanul és azt reméli, hogy ha egy kissé jobban beszél majd, akkor felveszik egy fél évre gyakorló tanárnak, és ha onnan visszajön, akkor itt könnyebb lesz valami nagy gimnáziumba bejutnia tornatanárnak.

Én mint titkárnő dolgozom. Ugye sohasem gondoltátok volna, hogy én a nyelvtudásommal fogom a kenyeremet megkeresni akkor, amikor minden tantárgy könnyen ment nekem, kivéve a nyelveket. A latinnal, a némettel, az angollal komoly problémáim voltak Niederben. Hogy németül tudok, arra itt jöttem rá Brazíliában, amikor brazilul még nem tudtam, tehát boldog voltam, ha valakivel németül beszélhettem.

Apukám és Anyukám 1982-ben haltak meg 9 hónap különbséggel. Apuka elismert hegedűművész és konzervatóriumi tanár volt. Haláláig dolgozott. Az utolsó 10-15 évben már nagyon jól voltak anyagilag is. Nekünk nem ment soha valami fényesen, de a gyerekek rendesen jártak iskolába és azért mindenre telt, amire az embernek valóban szüksége van. Én egyfolytában dolgoztam, Dani viszont nagyon sokszor volt hónapokig vagy éveig állás nélkül.”

São Paulo, Brazília, 1984.

CSABA GABI, SLOBODÁNÉ a Niederaudorfi Magyar Leánygimnáziumban 1947-ben először a negyedik elemi fejezte be, majd elvégezte a I.-V. gimnáziumot. Abban az időben ő volt az egyetlen, akit mint elemistát felvettek. Ravasz diri valamilyen oknál fogva kivételt tett vele. Gabi kivándorolt, valószínű családjával Ausztráliában, Melbourneben telepedett le. A hetvenes években kapcsolatunk megszakadt. (hn)

CSABA KLÁRA „Csabusz”, HIDAS ALAJOSNÉ 1932-ben Budapesten született. A Niederaudorfi Magyar Gimnázium III-VI. osztályait végezte el. 1951-ben kivándorolt családjával az Egyesült Államokba. Cleveland Ohio-ban telepedtek le. 1964 óta Monterey Kaliforniában él. Irodában, bankban és iskola-könyvtárban dolgozott.

Klári beszámolója: „Édesapámat 1940-ben áthelyezték Szatmárnémetibe, ahol az ottani katonai kórháznak parancsnoka volt. Ott éltünk négy évig, amikor 1944 októberében a közeledő orosz hadsereg elől Érsekújvárra, nagymamámhoz költöztünk. Ez alatt Apánk valahol a keleti fronton volt. Karácsonyra előkerült, és együtt voltunk vele egy kis városban, Szcenben, 1945 áprilisáig, amikor testvérem Zsolt és én tifuszból megbetegedtünk. Innen a kilencedik dandár hozzátartozóival buszon, teherautón, mi öten, a katonai sofőr, aki az autónkat vezette, nagybátyám Hody Laci, mamám, Zsolt és én, az oroszok elől menekültünk, és minél előbb el akartuk érni az amerikai zónát Németországban. Nem tudom pontosan mikor, de megérkeztünk egy kis bajor faluba, Rechtisbe. Útközben anyám is tifuszos lett és a csoportot kísérő katonai orvos mentette meg életét. Ezt a falut a franciák szállták meg, majd később az amerikaiak vették át. Apánk az után, hogy elengedték őt az amerikai fogságból, megtalált minket. Hellengestben hosszabb ideig laktunk, egy elemi iskola felső emeletén egy

szobában, ott járt Zsolt két évig német iskolába, míg én Niederaudorfban voltam. Apánk a kempteni U.N.R.A. kórházban kapott állást. Ambergben az IRO tudószanatóriumban is dolgozott. 6 évig voltunk Németországban.

A U.S. General Harry Taylor hadiszállító hajón 1951. június 1. hajnalán érkeztünk New Yorkba. A hajón apám orvosi szolgálatot teljesített, anyám és én a konyhában dolgoztunk. Amikor megérkeztünk a kikötőbe, újságírók feljöttek a hajóra, rólam csináltak egy fényképet, ami meg is jelent a „Plain Dealer” clevelandi újságban. Kaptunk egy „doughnut-”ot [fánkot], egy csésze kávé és öt dollárt. Aznap már rá is tettek minket a vonatra, egyenesen Clevelandba, ahol jó barátaink, Kölcsények már vártak ránk, lakással, jégszekrénnel, ami tele volt élelemmel. Egy héten belül mind a négyen találtunk állást. Apám a Poly Clinic Hospitalban mint rezidens orvos, Anyám, aki soha sem dolgozott, egy dobozgyárban. Minden reggel négykor kellett neki felkelni. Nagyon szerette. Zsolt egy festékgyárban dolgozott és én a Taylor and Son Department Store-ban árcéduláztam a ruhákat.

A Church World Service fizette az utunkat, amit vissza kellett fizetni, a részleteket erről nem ismerem. Azt hiszem, szüleim havi részleteket fizettek.

1953-ban férjhez mentem Bekény Karcsihoz. 1954. március 12-én kisfiam született, Tom, az egész család öröme. 1962-ben elváltunk. 1964-ben barátokat látogattam Kaliforniában, ahol találkoztam Hidas Lalival. Október 24-én esküdtünk és egy másik nagy esemény volt az életünkben, 1965. augusztus másodikán megszületett Kristóf.

Mindkét fiamnak szép családja van. Tom és Kate-nek egy szép kislánya Clara; Chris és Leisa-nak két jóképű fia, Ádám és Spencer.”

Monterey, Kalifornia, 2007.

CSABA ZSOLT. „Szüleim Budakeszin laktak. Apám katonaeorvos volt, Budakeszin a József főherceg katonai kórházban dolgozott. Klári nővérem és én is Budapesten születünk, én 1933. október 25-én. Nyolc éves koromban apám át lett helyezve Szatmárnémetibe mint kórházparancsnok. Itt barátkoztunk meg dr. Kölcsény Lászlóval és családjával, akik hosszú évek után minket szponzoroltak, amikor kivándoroltunk Amerikába. Szatmáron voltunk egy pár évet és itt éltünk, amíg a németek megszállták Magyarországot. Miután Szálasi átvette a kormányt, az amerikaiak agyonbombáztak Szatmárnémetit. A bombázást Kölcsények domboldalon levő szőlőjéből, mint egy színpadon néztük végig. Pokoli volt a kár. Ahogy a háború közeledett Magyarországhoz, Apám egy határőrszolgálatba lett átirányítva Erdélybe. Oda csak ideiglenesen, három hónapra követhettük apámat, de gyönyörű emlékeim vannak Erdélyről, Csíkszeredáról.

Mikor az oroszok már nagyon közeledtek, nagyon bonyodalmas úton menekültünk Németországba, Bajorországba. Kis faluban éltünk Kempten mellett, Hellengerstben, közel a Bodenseehez. Itt jártam a helyi iskolába két évig. Itt csak a hatodik osztályig lehetett jutni. Ezután én is elkerültem az egykori niederaudorfi leányiskolába. Ez volt 1948. körül. Először egy nyári iskolába jártam, ahol Kovács dirí és felesége egész nyáron tanítottak és az ősszel már rendes tanításban volt részem. Én voltam az első fiú, aki megérkezett a most már vegyes fiú- és leányiskolába, ami már a kolostorban volt. Itt ismertem meg Csumit, Mélynádasy Antalt, Zoltán Ivánt és a többieket.

Ami megragadt az emlékezetemben, az a vasárnapi misék, ahol Csumival a Dirít követtük a templom balkonjára, ahol azután, hogy talán túl nagy hévvel játszott az orgonán, kiverte a biztosítékot, Csumival felváltva lábbal pumpáltuk az orgonát. Szintén mindketten segítettük kézzel kötél felhúzni a toronyba a kolostorba visszatérő harangokat. Szintén mi voltunk azok, akik jóformán minden alkalommal kimentünk az obernauki vasútra a papoktól kölcsönkért kézikocsival, hogy a csomagokat hozzuk vagy vigyük a menő vagy jövő

lányoknak. Csumival és még vagy három más magyar fiúval együtt laktunk Frau Bauernél. A hálósobában nem volt fűtés és 15 percbe tartott, hogy a dunyhák közé bújjunk.

1951-ben sikerült kivándorolnunk Amerikába. Clevelandba érkeztünk, ahol már Kölcsényék mindent elrendeztek a mi érkezésünkre. Dolgoztam nappal, high schoolba [gimnáziumba] jártam este. Ez addig tartott, amíg 1954-ben behívtak katonának. 19 éves voltam, nekem nagyon tetszett a katonaság. Tankvezető lettem egy páncélos alakulatnál. Katonaság után anyám parancsára elvégeztem a középiskolát, és utána Kansas Cityben megszereztem egy Associate Degreeet, electronic engineering-ben.

1964-ben megismertem egy kitűnő kislányt, Patriciát, aki 41 éve a feleségem és pokoli jól élvezzük az életünket Mount Vernon kis város mellett, 10 acre-en, ahol két szép gyereket sikeresen felneveltünk. Először jött Suzanne és két év után Eric.

Most már csak feleségemmel egyedül élünk itt. Mi gyönyörűnek tartjuk az otthonunkat, habár nem palota. Telenként nem mulasztok el egy napot sem, hogy síelni menjek. Hetvenéves korom után egyik helyen ingyen síelhetek. Nyáron az antik 1975-ös motorkerékpáromon járom a vidéket vagy az 1957-es MG-mel járok kisebb túrákra.

Szóval, hála az Istennek, az élet gyönyörű, csak az egészség tartson ki tovább.”

Mt. Vernon, Ohio, 2007.

CSÁSZÁR ZSUZSA, MÉSZÁROS ISTVÁNNÉ 1928-ban Gyulán, Békés megyében született. A Niederaudorfi Magyar Gimnázium VI.-VIII. osztályait végezte el. 1948 júniusában leérettségizett. 1950-ben kivándorolt családjával az Egyesült Államokba. Először Indianapolisban, Indianában telepedtek le. 1953-ban a Marian College-ban megszerezte a B.S. diplomát kémiából és biológiából. Kórházi laboratóriumban dolgozott. 1954-ben elköltözött Cleveland, Ohio-ba, ahol még mindig él. Négy gyermeke született, egy fiú és három leány. Hét unokája van.

Telefonon, 2007.

CSIA ÉVA “Csiusz”, SZOMJAS JÓZSEFNÉ 1930-ban a Pest megyei Dömsödön született. A Niederaudorfi Magyar Leánygimnázium V.-VII. osztályait végezte el. A VIII-at elkezdte, de még érettségi előtt, 1950-ben kivándorolt családjával az Egyesült Államokba. Cleveland Ohio-ban telepedtek le, ahol még mindig él. Egy leánya és két unokája van. Éveken át mint óvónő dolgozott.

(Adatok az 1986-os találkozón kitöltött adatgyűjtő ívből.)

CZIHY TERÉZ „Babi”, HOERMAN-KRANITZ HEINZNE Kassán 1933-ban született. A Niederaudorfi Magyar Gimnázium I. osztályát végezte el. A másodikat elkezdte, de az iskolaév vége előtt megbetegedett. A következő éveket az ambergi tudószanatóriumban töltötte, ahol kezelőorvosa Koncz Lali papája volt. Családja egy része 1949-ben kivándorolt az Egyesült Államokba, de ő és Édesanyja csak 1956-ban követte a családot. A New York állambeli Newburg városban telepedtek le. Első férjével Rudi Hoermannal Naples, Floridába költöztek, ahol három sikeres hangszerüzletük volt. A családi üzletben mint könyvelő dolgozott. Rudi meghalt, hosszú szenvedés után. Másodszor is férjhezment, Rudi barátjához. Röviddel azután második férje is meghalt. Jelenleg hol Naplesben, hol Catskill, New York államban, hol Németországban tartózkodik.

Czihy Katitól telefonon, 2007.

CZIHY KATI, VARGA FERENCNÉ 1931-ben Kassán született. A Niederaudorfi Magyar Gimnázium IV.-VII. osztályait végezte el. 1949-ben kivándorolt édesapjával az Egyesült Államokba. New York államban telepedtek le, először Newbergben, majd Catskill városában, ahol még ma is él. Négy gyermeke van, három leánya és egy fia. Először befejezte a

középiskolai tanulmányait, majd az Orange Community College-ban megszerezte a könyvelői képesítést. Mint könyvelő dolgozott a családi üzletben. Telefonon, 2007.

DAX ANNA „Nusi”, WINKLER ANTONNÉ 1932-ben Vecsésen született. A Niederaudorfi Magyar Gimnázium I. - III. osztályait végezte el.

Nusi beszámolója: „1944. november 2-án hagytuk el először otthonunkat és hazánkat. A harc és az oroszok elől menekültünk egy Ausztria felé menő szerelvénnel, de Csehországban kötöttünk ki. A háború után röviddel hazamentünk. Rettenetes dolgokon mentünk keresztül. Ekkor 12 éves voltam. Megtanultam az éhezés fokait, megismertem a halál közelségét, de a Mindenható megmentett a legrosszabbaktól, a haláltól is. Legfiatalabb bácsikám a Kárpátokban elesett. Az oroszok elvitték nagynénémet kényszermunkára Oroszországba és csak három év múlva került vissza, betegen. Édesapám hollétéről nem tudtunk semmit. Írtam a Német Vöröskeresztnek, tőlük megtudtam, hogy Németországba, Münchenbe került. Édesanyámat valaki feljelentette, hogy valami rosszat mondott az orosz katonákra, elvitték kényszermunkára. Először mint szakácsnő dolgozott, majd az orosz hadikórháznak varrónőkre volt szüksége és 12-ed magával elvitték a gödöllői kastélyba, ami akkor orosz kórház volt. Onnan megszökött. 1946-ban hallottam a dunántúli kitelepítésekről. Anyám szökevény volt, bujdosott, így én, 13 évesen, bementem a község házára és felírtam a családot. Így kerültünk ki Németországba, ahol végre édesapámat Münchenben megtaláltuk.

A táborban, a Simmern Schule-ban, többek között a táborparancsnok és Ordódyné is tolmácsnak használtak, ugyanis már első elemiben kezdtem el Vecsésen németül tanulni. A táborban kialakult egy színház. Egy pesti színház igazgató műkedvelőket keresett. Mindenben részt vettem, táncoltam, még a can-cant is megtanították nekünk, énekeltem, különböző szerepeket vállaltam. Megtanultam a halasi csipke készítését és letettem a szabászati tanfolyam vizsgát is. Ezenkívül a müncheni templomi énekkar tagja is voltam.

Ordódyné jóvoltából kerültem a niederaudorfi iskolába, de a „Währungsreform” után már nem mehettem vissza, szüleim nem tudták fedezni az iskolai költségeket. Találtam is munkát, egy amerikai családnál dolgoztam.

1952-ben kivándoroltunk az Egyesült Államokba. Kétheti viharos tengeri út után a General R.M. Blatchford hajón érkeztünk New Orleansba. Rövid ideig Virginiában éltünk. Itt szövőnő lettem a Dan River Millsben. Majd Cleveland, Ohio-ban telepedtünk le. 1953 őszén férjhezmentem. Három nagyszerű gyerek édesanyja vagyok – István, Zsuzsanna és Antoinette – és három unokám van”. Brunswick, Ohio, 2007.

DÍÓSZEGHY TIBOR

Finke Lillától. Mikor az Illinois-i Elmhurst College-ban voltam diák az 1950-es években, Diószeghy Tibor akart az egyetemről egy magyarral levelezni. Én voltam, aki írt neki, és kiderítettük, hogy mindketten Niederbe jártunk. Ime egy pár sor 1955-ben írt leveléből:

Kedves Lilla!

Kérem ne haragudjon, hogy csak most jutok hozzá, hogy köszönetet mondjak kedves karácsonyi soraiért, mivel ez a köszönő levelem, mire kezeihez ér, már szinte húsvéti üdvözlőnek is beillene. Időközben azonban elég messzire elkerültem eddigi lakhelyemről. Augsburg tájékáról a Rajna menti Dieseldorfba, innen pedig körülbelül három héttel ezelőtt a Rajna tulpártján lévő Neuse nevű városkába költözök. Majdnem ötheti munkanélküliség után aztán sikerült végre munkához jutnom, mint nehéz háborús rokkant, egy irodában. Ezt főleg elég jónak mondható nyelvtudásomnak köszönhetem. Munkahelyem egy gépek eladásának közvetítésével foglalkozó

hatalmas német vállalat, melynek Düsseldorf csak egy lerakata. (...) Itt az idén jelentettünk meg egy verseskötetet, „Tíz év versei” címmel. Erről jut eszembe, hogy (a levelem végén) közölt vers alapján, egy csendes mozgalmat szeretnék elindítani szerte a világon az emigráció fiataljai és örökfiatal öregjei között, akik úgy érzik, hogy ők is ama három vagy pár közé tartoznak, az önzetlenek táborába. Feladatunk lenne a magyar kultúreszme terjesztése a befogadó ország anyanyelvén a bennszülöttek között, hogy a Magyarország szó említésére ne csak egy vagon paprika, három-négy betyárkinézésű cigány, és pár kiló nemzetiszín szallag jelenjen meg lelki szemeik előtt a sok magyarnak nevezett, és nemzetinek címzett operetták hatása alatt.

Amint leveléből értesültem, Maguk már végeznek ilyesfajta munkát a kollégium keretén belül. S ehhez a munkájukhoz még több sikert és buzgó kitartást kívánok. Kérem, adja tovább ezt az üzenetet ismerőseinek Amerika többi részébe, vagy

más világrészbe, hadd terjedjen ez a mozgalom az otthoniak javára, s a közös magyar ügy továbbvitelére. Táncban, zenében, előadásokban igyekezzünk egy érző, szenvedő és való Magyarországot megjelentetni idegennyelvű hallgatóink előtt az eddigi operett légkör helyett. Nagyon örülnék, ha beszámolna részletebben ottani tevékenységükről, s eme kis mozgalom továbbterjedéséről. Annyiszor volt már alkalmam hallani az idősebbek, és az egészen fiatalok ajkáról: miért csak beszéltek, miért nem kész tényekkel bizonyítjátok be, hogy vagytok, hogy kézzelfogható valóság az az ország, amit mi még sose látunk, vagy amit fel-építeni sikertelenül kísérleteztünk. Mutasuk meg tettekkel tehát, hogy igenis élünk és van akarat bennünk a segítségnyújtásra, amíg a politikusok „mellébeszéléssel” töltik az időt. Ezt pedig úgy érhetjük el a legeredményesebben, ha minél több barátot szerzünk népünknek a vasfüggöny mögött, az idegen népek milliói között.

Ebben a szellemben fogadja szívélyes üdvözlözetemet az oceánon túlra, a többi honfitársakkal együtt.

DRÁVETZKY MÁRTA, BÁRÁNY ANTONNÉ. „12 éves voltam, amikor 1945. nagypéntek éjjel Sopronnál, alig két kilométerrel a megszálló orosz csapatok előtt átléptem a magyar határt, és végleg elhagytam Magyarországot. Akkor már több mint 7 hónapig menekülő státuszban voltunk, 44 augusztusában hagytuk el utolsó állandó lakhelyünket, Nagyváradot. Édesapám akkor már Budapesten a pénzügyminisztérium pénzügyőri főosztályában szolgált mint pénzügyi tanácsos, majd miniszteri titkár és a bombázások miatt a főosztályt Hévízre, a pénzügyőri nyaralóba helyezték ki és mi is itt laktunk. A zavaros háborús helyzet miatt itt már nem volt alkalmam a szeptemberi iskolaévet megkezdeni. 1945 decemberében a közelgő háborús front miatt édesapámat Csornára helyezték, innen, a főosztály egy részlegével, pénzügyőri teherautókon hagytuk el az országot.

Egy hetes viszontagságos út után, Bajorországban a cseh határszéli Runding nevű kis falucskában kötöttünk ki, ahol egy iskolában kaptunk szállást. A csoportot az iskola termeiben szállásolták be, a teremben minden család elhatárolt egy kis részt magának és földre fektetett szalmazsákokon aludtunk. A háborús front kikerülte ezt a határ mellé beékelt kis falut, és májusban minden lövés nélkül, békességben begördültek a falucska főterére az amerikai tankok. Mi gyerekek szájtátva álltunk és figyeltük a behemót tankok bejövetelét. Amikor megálltak, kinyílt a tank teteje és az ami katonák csokoládét és rágógumit dobáltak ki nekünk, amit mi nagy örömmel vettünk. Részünkre ezzel a háború véget ért.

Az első időben élveztük az iskolaszünetet, de azután kezdett hiányérzetünk lenni. A csoportunkban volt egy tanárnő, aki összeszedte az alsósokat és a falu kocsmájának az egyik sarkában minden délelőtt rendes tanítás volt. Közben az egyik parasztház emeletén kaptunk egy szobát és már nem kellett a közös teremben lakni. A szobának az ablaka a helyi templomkertre illetve temetőre nézett. Első időben a húgommal késő este nem nézegettünk ki az ablakon, de egy idő után rájöttünk, hogy a temetőben nem járnak szellemek és azután este is bátran sétálgattunk a templomkerti temetőben. Naponta jártunk úgynevezett „hamszterolni” ill. kéregetni a környező tanyákra, a falu szatócsboltjában gyufát vettünk és ezt próbáltuk egy-egy tojásra, egy kis tejre elcserélni. A tanyai kutyáktól nem kellett tartanunk, de a libák bizony sokszor megkergettek, hamar rájöttünk, hogy csípések kellemetlen sebet ejtenek.

1946-ban Édesapám, mint sok más magyar menekült, Münchenben keresett és talált munkát az amerikai raktárakban. Ő több más magyar társával az Alabama államról elnevezett raktárban kapott munkát, és a magyar menekültek által ismert Simmern Schule-ban lakott. Németországban a háború utáni évek élelmiszerhiánya és a túlélés vágya rákényszerített a „szerzésre”, mint például miként lehet az érett gyümölcsöt a gazda tudta nélkül leszedni a fáról, na és persze a feketézésre. Talán büszkeséggel mondhatom, hogy a magyarok voltak a legleleményesebbek ebben az ágban. A Simmern Schulében történt, hogy a magyarok egy egész disznóhoz jutottak a feketepiacon s még nem volt idejük feldarabolni, amikor jött a razzia. A disznót gyorsan beöltöztették, nagy fejkendőt kötve a fejére és beültették az egyik WC kagylóra. A rendőrök, amikor a fülkébe betekintettek, bocsánatot kérve húzták be maguk mögött az ajtót.

Édesapám, amint megtudta, hogy Niederaudorfban magyar leányintézet indul, beíratott, így kerültem 1947 januárjában az elsőők között Niederbe. Sajnos csak egy évet járhattam itt, de ez az egy év egy egész életre szóló maradandó élmény volt az életemben. A nehézségek, mint pl. a fűtés nélküli január hónap az Alpokban, és a szegényes német konyha ellenére a tanári kar és a diákok egy különleges légkört alkottak ki maguk körül, ahol összetartás, egymás iránti jóindulat és segítőkészség, valamint tanulni akarás uralkodott. A második félévben a beindított cserkészlet szelleme tette erre a koronát.

Édesapám 1948 elején átszökött a francia zónába, ahol a Fekete Erdő háborús jóvátételi kitermelése során a franciák munkalehetőséget biztosítottak a menekülteknek a fűrésztelepeken. Amikor munkába lépett a fűrésztelepen, barátjával küldetett egy táviratot anyámnak, hogy azonnal jöjjünk, mert megsérült. Rémülten rohantunk a francia hatóságokhoz határátlépést kérni, másnap jött meg a levél, hogy a távirat csak a határátlépés megszerzését célozta. A Fekete Erdőben, Freudenstadt mellett gyönyörű vidéken laktunk, a helyi kocsmá emeleti szobáiban. Itt alkalmam volt kifinomítani a feketézési tudásomat, mint francia telep munkása, jogunk volt a helyi francia katonai üzletben az „Economia”-ban vásárolni, ahol 3 csillagos francia brandyt és Triple Sec nevű likőrt vásárolhattunk. Ezt aztán jó áron tudtuk továbbadni a helyi sváb kocsmárosnak, aki akkor még nem tudott ilyen italhoz jutni. Ez idő alatt kerültem az YMCA jóvoltából pár hetes üdülésre Donaueschingenbe,

ahol megnéztem a Duna forrását és rájöttem, hogy az egész csaláson alapszik, t. i. két közepes folyó, a Briga és a Breg Donaueschingennél torkollik egymásba és a két folyó torkolatától kezdve hívják Dunának. A helyi Fürstenberg hercegek valamikor régen a Briga és a Breg eredeténél uralkodó herceget levertek, és ezzel kiharcolták, hogy a kastélykertjükben eredő kis forrást, ami a már meglehetősen folyóba csorog bele, nevezzék el a Duna eredetének. Úgyszintén a YMCA táborban eltöltött nyaralás alatt történt, hogy egy páran megkívántuk a szép piros almát, ami a szomszédos paraszt fáján termett és szokásunk szerint megdézsmáltuk a fát, sajnos nem elég ügyesen, mert elkaptak és kiállítottak a tábor közepén lévő zászlórúd köré. Az amik nem értették, miért loptunk fáról almát, nekik ezt soha nem kellett megtanulni.

1948-ban, amikor az új német márkát bevezették, vége lett ennek a korszaknak. Ezután kezdtek az emberek a kivándorlásra gondolni. Mi előbb az USA-ba készültünk, a vízakérvény kivizsgálása kapcsán behívtak engem az amerikai CIC titkos rendőrséghez. Apámmal elutaztunk a legközelebbi hadiszállásukra Baden-Badenbe, ahol engem kihallgattak, tudni akarták, mit csináltam én 1947-ben Niederaudorfban, szüleimtől távol. Ezért kellett nekem egy éjszakát Baden-Badenben egy poloskás német hotelben eltölteni. A végén szüleim úgy határoztak, hogy a világ végére, Ausztráliába vándorolunk. Sokszor elgondolom, milyen életem lett volna, ha az USA-ba kerülök. Egy okból sajnálom, hogy nem így lett, ott folytathattam volna a tanulmányaimat. Sajnos Ausztráliában ezt nem engedték meg, itt két éves munkaszerződést kellett aláírnom, hogy ott dolgozom, ahova az állam küld, így lett belőlem gyári munkás és csak sok évvel később tudtam tudásomat fejleszteni. A mérleg másik oldalán van a pozitív: férjem, akivel a hajón ismerkedtem meg, a három remek gyermekem és a hét még remekebb unokám.

Ausztráliában az ötvenes évek elején nem volt leányálom az európai bevándorló élete. A gyárimunkás réteggel, akivel kapcsolatba jöttünk, nem sok közös témánk, élettapasztalatunk volt. Az ausztrál középosztály nem fogadott be, az államvezetés pedig szeretett volna beolvasztani minket, amihez nekünk nem volt kedvünk. Hamarosan virágzó magyar társadalmi élet fejlődött ki, később ide csatlakoztak az 56-os menekültek. Az évek folyamán ebbe a munkába kapcsolódtam be, cserkészet, tánccsoport, nőszövetség stb. Az ausztrálok később rájöttek, hogy a bevándorlók integrálása járhatóbb út és ennek kapcsán jött létre a multikulturális ausztrál társadalom. Ebben az időben neveztek ki az etnikai ügyek egyik kormánybiztosának, ami érdekes beosztás volt. Miután letettem a tolmács és fordítói vizsgát, bekerültem a Bevándorlási Minisztérium Tolmács és Fordító irodájába, ahol több évig vezető beosztásban dolgoztam és csak a kötelező nyugdíjkor eléérésekor kényszerültem eljönni. Azóta mint szabadúszó dolgozom ezen a területen. A magyarság érdekében folytatott munkámért az ausztrál állam két ízben adott kitüntetést, ami azt bizonyítja, hogy milyen sok változtatást tudtunk kiharcolni a beolvasztásos 50-es évek óta. Szakmai életem egyik nagy élménye volt a Sydney-i Olympia alatti működésem, mint a magyar csapatok mellé kiküldött két hivatalos tolmács egyike. Ott lehettem sok magyar győzelemnél és érem kiosztásnál. Ugyanakkor vezetője voltam az itteni magyarokból álló csoportnak, akik a hazai sportolókat fogadták. Büszkén mondhatom, hogy a magyar olimpiikonoknak volt a legnépesebb és leglelkesebb fogadótáboruk. Életre szóló élmény volt az a pár hét, nemcsak az olimpiai sportolók, de a paraolimpiikonok fogadása is. Az évek során sokfelé utaztunk, több alkalommal jártunk Magyarországon is, amit mindig a hazánknak tekintünk és a honvágy mindig él bennünk. Sőt arra is gondoltunk, hogy végleg hazaköltözünk, mint sokan, de aztán rágondoltunk a gyermekeinkre és unokáinkra és tudjuk, hogy nem tudnánk őket itthagyni. Csak ne lenne az az öreg Európa olyan nagyon messze.”

Sydney, Ausztrália, 2007.

FINKEY LILLA. „1933-ban születtem Miskolcon. Szüleim Finkey István és Róza (szül. Balogh Róza). Édesapám adóhivatali főtiszt volt Miskolcon.

1944. november 14-én hagytuk el Miskolcot, mikor már az oroszok közeledtek és kezdték lőni a várost. A miskolci polgármester bement az adóhivatalba, ahol édesapám dolgozott és kijelentette, hogy akik menekülni akarnak, még aznap estére útra készen legyenek, az egyik városi autóbust megkaphatják.

Rokonainktól még elköszönni sem tudtunk. Balassagyarmat felé indultunk. Éjjel oly rettenetes szélvihar keveredett, féltünk, hogy felborítja a buszt. Egy nyilas párt irodájában kaptunk menedéket. Ott töltöttük az éjszakát íróasztalok tetején és székeken aludva. Reggel tudtuk meg, hogy az épületben német katonák zsidó foglyokat is tartottak. Rémes látvány volt, ahogy az udvaron tornáztatták a már csont és bőrre lefogyott, legyengült zsidókat.

Balassagyarmaton vagy két hétig laktunk egy kedves asszony és két gyerekénél, kinek férje a fronton harcolt. Az oroszok megint közeledtek, indulnunk kellett tovább. Most már vonattal, mert benzint nem tudtunk a buszhoz szerezni. Lébényben, Moson megyében kötöttünk ki. Lébény tele volt magyar és német katonasággal és menekültekkel. Itt töltöttük a karácsonyt és hamarosan innen is tovább kellett menni. Egy német katona ismerősünk figyelmeztetett, hogy a katonaság másnap indul, mert 1-2 napon belül itt lesznek az oroszok. Mi a magyar katonasághoz fordultunk segítségért. Azok megparancsolták a környékbeli parasztoknak, hogy 15 kilométerre a határon túl, szekereken át kell vinni bennünket, menekülőket. Nem szívesen, de megtették és aztán otthagytak minket. Emlékszem, amikor a határon átmentünk, a közelből egy magyar katona ránk kiabált, hogy gyávák, ne fussanak, maradjanak és védjék a hazát. Szüleink és az iskolában is belénk nevelték a haza iránti szeretetet és hátrapillantva nekem nagyon fájt, hogy mi elhagyjuk a hazát.

Mivel csoportunknak nem volt mivel tovább menekülni, páran visszamentek a határon és szereztek pár ökrösszekeret (hogyan, nem tudom), és ezekkel mentünk tovább. Páran osztrákok még nevettek is rajtunk és megjegyezték, hogy reméljük, hogy az oroszok is ilyen lassan közelednek. A szekerek igen meg voltak pakolva és a csomagok tetején volt egy matrac, amin mi gyerekek ültünk. Mert mindenki városi ember volt köztünk, fogalmuk sem volt, hogy kell az ökröket vezetni.

1944-ben, mikor a német katonaság bejött Magyarországra és megkezdődtek a bombázások, édesapánk kivitt bennünket vidékre lakni. Ősém Pityu és én hallottuk ott, hogyan beszélnek az ökrökhöz, hogy csáré erre meg arra, a mi ökreink erre nem hallgattak, mentek össze-vissza. Így valakinek folyton mellettük kellett menni és vezetni őket.

Az út tele volt menekültekkel, sokan mentek gyalogosan is. Az útszéli árok tele volt ékszerekkel, könyvekkel, bundákkal, mindennel, amit a menekültek elhagytak, nem tudtak tovább vinni. 1945. március 30-án éppen Frauenkirchenen mentünk keresztül egy templom előtt, többen mondták is, hogy ma van nagypéntek és még a templomba sincs időnk bemenni.

Az ökröket magukra hagyva többen az árokhoz mentek és csodálkozva nézték, hogy milyen értékeket kénytelenek az emberek eldobálni. Közben az ökrök közel mentek az árok széléhez, a szekér egy kicsit megdőlt, én lecsúsztam a matracról, amin ültem és a kerék alá estem, ami keresztül ment rajtam. A templommal szemben levő házból látták mi történt, kiabáltak, vigyenek be hozzájuk, már az orvost is hívták. Az orvos maga is útra készen volt menekülni, megvizsgálni nemigen tudott. A mellemen keresztül már kékült a véraláfutástól a kerék nyoma, azt mondta, csak kis vért köpök, így törés, szakadás nincs, de vigyenek azonnal kórházba. Többen nézegették a helyet, ahol a kerék keresztülment rajtam, találtak egy kis határkőfélét és gondolták, hogy a kerék rámehetett a kőre és így nem teljes súllyal mehetett a szekér keresztül rajtam, máskülönben kettévágott volna.

Szegény kétségbeesett édesanyám és édesapám csak az aktatáskát iratokkal és egy hátizsákot élelemmel kaptak le a szekérről, ami aztán továbbment a mi csomagjainkkal is. Mindenünket elvesztettük. Két német katonatiszt egy katonai teherautóval vitt minket a kórházba, ahol szóba sem álltak velünk, mert még a kórház folyosója is tele volt sebesült vérző katonákkal. Akkor Eisenstadtbba szaladtak velem. Ott egy kedves orvos megröntgenezett és megállapította, hogy a szív alatt egy véraláfutásos daganat van. Valószínű a szív felnyomódhatott, máskülönben a szívem szétnyomódott volna. Egy kedves ápolónő annyira megsajnálta, hogy egy kis szíverősítőt is adott titokban, amit csak a legbetegebb katonáknak adtak. Szegény édesapámat akkor láttam először sírni. Sokáig éreztem még, ahogy a szívem dörzsölte a daganatot, míg le nem lohadt. A jó Isten velem volt, szépen meggyógyultam.

Másnap mennünk kellett tovább. Egy teherautós magyar katonai alakulat segítségét kértük. Engem vizes ruhába csavarva vittek. Aztán sikerült egy másik alakulathoz csatlakozni, akik fedett lovas-szekerekkel mentek és családunk is kapott egy szekeret és Józsi bácsit, aki a lovakat hajtotta. A katonaságnak segíteni kellett a menekülőknél, azért fordultunk mindig hozzájuk. Útközben angol repülő gépfegyvereztek ránk, amitől a lovak megvadulva rohantak. Mi is szántóföldeken keresztül rohantunk a közeli erdőbe. Igen nehéz, szomorú napok következtek. A halottakat el kellett temetnünk és a sebesült lovakat agyonlőni. Ezután már csak éjszaka mentünk mindig tovább, habár az utakat a repülőkről ledobált Sztálin-gyertyák és Churchill-csillagok megvilágították. Így érkeztünk meg Németországba az amerikaiak által megszállt zónába.

Németországi lakhelyünk Hainzing volt. Ez vagy 8-10 tanyából állt, Bonbruckhoz tartozott a vilsbiburgi körzetben. Nagyobb város közelünkben Landshut volt. Hainzingban, egy bajor tanyán éltünk hat évig.

Szüleim hallottak a niederaudorfi kollégiumról és így kerültem 1947-ben Niederaudorfba. 1948-ban, a Währungsreform után, szüleim nem tudták tovább fizetni az iskolát. Addig is igen nehezen, mert csak kevés segélyből (Unterstützungból) éltünk. Szüleim nem feketéztek, mint sokan mások, akik táborokban, városokban éltek. Igen becsületes emberek voltak mindig, a feketézés nem nekik való volt. Nieder után öcsém és én is az eggkofeni német elemi iskolába jártunk, hogy megtanuljunk jól németül. Itt elvégeztem a VIII. osztályt s elkezdtem a Landwirtschaftliche Berufsschule-t, ami irodai munkára készített elő. Eggkofen egy kis falu volt Hainzing mellett. Kb. egy kilométerre volt a tanyától, az ablakunkból oda láttunk. Onnan vándoroltunk ki Amerikába. 1951. január 16-án kötött ki a hajónk New Yorkban. A kezdet nehéz volt, mint legtöbb bevándorlónak.

Itt Amerikában az Elmhurst College (Elmhurst, Illinois) és Bloomfield College-ban (Bloomfield, N. J.) megszereztem a diplomát Business Administrationból. Az egyetemen egy Charles Eisler Hungarian Awardot [ösztöndíjat] kaptam. Ez egy social és academic award volt. Egy magyar származású gyáros, C. Eisler, adományozta az egyetemnek, hogy adják egy magyar származású diáknak, aki megérdemli (úgy látszik, úgy gondolták, hogy az én vagyok).

29 évig a Ciba-Geigy Pharmaceutical Co.-nál dolgoztam a marketing dept.-ban. 1951-1968-ig Passaic, N. J.-ben éltünk. Aztán költöztünk Chatham, NJ-be, ahol jelenleg is lakom. Passaicban a magyar református egyháznál tanítottam magyar nyelvet, magyar táncot a gyerekeknek és magyar színdarabban szerepeltem.

Jelenleg csak jelenlétemmel szolgálom a cserkészetet és a Magyar Múzeumot. Eljárok a cserkészebédre, műsorokra, a Múzeum bárá és műsorokra. A magyar egyháznál, amikor tehetem, segítek az ételvásárokon (felszolgálók, süteményt árulok, stb.) Arthritiszem miatt ez is egyre nehezebben megy.

Öcsém István Magyarországon, Miskolcon él feleségével, Rózsával. Szüleink már elhunytak. Édesapánk 1958-ban, Édesanyánk 1998-ban. A Niederben eltöltött idő mai napig is felejthetetlen élmény számomra, ahol egy életre szóló szerető és gondoskodó barátokra találtam. Német és amerikai iskolákban ezt nem találtam meg, habár egy pár barátal tartom a kapcsolatot.”
Chatham, New Jersey, 2007.

GRUBER ÉVA „Vica” 1929-ben Szombathelyen született. A Niederaudorfi Magyar Leánygimnázium V.-VIII. osztályait végezte el, 1949 júniusában érettségizett. 1951-ben kivándorolt szüleivel az Egyesült Államokba, majd visszatért Németországba, ahol még most is él. Tanulmányait egészségügyi téren folytatta. Mint laboráns dolgozott. (Az adatgyűjtő ívből.)

GRUBER KATALIN „Kató”, BÖNSCHNÉ Szombathelyen, 1928-ban született. A Niederaudorfi Magyar Leánygimnázium VI.-VIII. osztályait végezte el. Kétszer érettségizett, mindkét alkalommal kitüntetéssel. Az első nem volt érvényes, másodszor már a német hatóságok felügyelete alatt 1947 decemberében. 1950-ben kivándorolt az Egyesült Államokba. New Yorkban megszerezte a Bachelor of Music degree-t. Ott élt 1956-ig, amikor férjhezment Georg Bönschhöz és véglegesen Németországban telepedtek le. Két fiuk és két lányuk született. Königswinterben él, Vica húgával együtt. (Az adatgyűjtő ívből.)

HADADY MAGDA „Rusnya” 1931-ben Nagyváradon született. A Niederaudorfi Magyar Gimnázium III.-VI. osztályait végezte. 1949 októberében családjával kivándorolt az Egyesült Államokba. Clevelandben, Ohióban telepedtek le. Ott befejezte a középiskolát és a Carnegie Institute of Medical Technology-n tovább tanult. Míg a Case Western Reserve University laboratóriumában dolgozott, munkája mellett tovább tanult és megszerezte diplomáját (B.S.) Később a clevelandi Veterans Administration Medical Centerben mint kutató laboratóriumi technikus dolgozott. 1991-ben meghalt. (Telefonon Császár Zsuzsától, 2007. október)

Drávetzky Mártától: Rusnyával kapcsolatos emlékeim: ő is mint én, az elsők között érkezett Niederbe. Ő is már ismerte a harmadikos anyagot, így ketten voltunk, akiknek Ravasz diri megengedte, hogy egyszerre végezzük a 3.-4. osztályt és vizsgázzunk belőle. Ez mindkettőnknek sikerült. Rusnya is nagyon jó tanuló volt. Nagyon szépen rajzolt. Talán valahol még megvan az a kép, amit nekem rajzolt: egy lány a hintán. Sok évvel később egy amerikai magyar református újságban olvastam róluk, ill. az édesapjáról, aki, ha jól emlékszem, lelkész volt. Akkor az újságban lévő címre írtam Rusnyának levelet, de soha nem kaptam választ rá. Lehet, mint sokan mások, ő sem emlékezett rám.

1951. január 17-én a Hegedűs testvéreknek írt leveléből: „*Apuka meg én dolgozunk, s így valahogy csendesesen, szerényen eléldgélünk. Már kezdjük megszokni és megérteni, hogy talán ha Isten segít, már ez lesz az új hazánk. Annyi bizonytalanság után nagyon jó érzés.*” A lányok közül többen említették, hogy magáról keveset beszélt, család-koncentrikus volt. Ez leveléből is kitűnik: „*Nincs nekem senkim a világon (már úgy értem fiatal társaságom!). Most igazán Anyuka mindenem. Ti is rá fogtok jönni azt hiszem, hogy micsoda érték vagytok egymásnak.*”

Hegedűs Nórától: Rusnya tudományos orvosi kutató munkákban vett részt, neve több helyen megjelent mint egy kutató munkacsoport tagja, amely 1986 és 1991 között hozzájárult többek között az „optic spinal axom”-okkal és a „parent and daughter axom”-okkal kapcsolatos kutatómunkához. Többek között a Journal of Neuroscience, 1986. júniusi számának 1593. oldalán köszönetüket fejezik ki munkájáért. (Google search)

Markó Marikától: Magdi, Hochenburger Éva, Császár Erzsébet és Zsuzsa mindannyian Medical Technology-ból szereztek Bachelors Degree-t. Mint laboratóriumi technikusok

dolgoztak. Rusnyinak nagy teljesítmény volt egy bevándorlónak azt megszerezni és okos beosztással, szorgalommal megtakarítani egy nagy összeget, amit az erdélyi magyaroknak hagyományozott.

HADANICH VERA, KRALIK VLADIMIRNÉ Budapesten, 1933-ban született. A Niederaudorfi Magyar Gimnázium I.-IV. osztályait végezte el. Az ötödiket már nem fejezte be, 1951-ben kivándorolt mamájával az Egyesült Államokba. Clevelandban telepedtek le. 1971. óta Ft. Myers, Floridában él. (Az 1986-os találkozón kitöltött adatgyűjtő ívből.)

A HEGEDŰS testvérek: HEGEDŰS PIROSKA, ZOLTÁN SÁNDORNÉ; HEGEDŰS NÓRA, SZTÁRAY ZOLTÁNNÉ; HEGEDŰS LÁSZLÓ. „Sopronban születünk. Piroska 1931-ben, Nóra 1933-ban és László 1938-ban. Mindhárman a niederaudorfi Magyar Leánygimnáziumba voltunk diákok, 1947 márciusától 1950 augusztusáig, Piroska (III.-VII.) és Nóra (II.-VI.). Az 1949-1950 iskolaévben Laci öcsénk, amikor már fiúk is járhattak oda, az első gimnáziumot végezte el. Niederbe elemista diákokat csak 1950 nyarán és az 1950-51-es iskolaévben, amikor a kivándorlások miatt a középiskolások száma lecsökkent, vettek fel. Volt néhány kivétel.

1945. január elsején hagytuk el Sopront szüleinkkel a Győri Magyar Waggon és Gép-gyár Németországba induló szerelvényén. A német megszállók rendelkezésére kiszállították Németországba a vagongyár budapesti repülőgép-alkatrészt gyártó részlegét. Megengedték, hogy az alkalmazottak magukkal vihessék hozzátartozóikat, különös tekintettel arra, hogy az oroszok már közel voltak Budapest határához. Kevesebb, mint 12 óra állt a család rendelkezésére, hogy hajnali 5-kor marhavagonokba szállásolva elindulhassunk Sopronból.

A családokat Regensburgtól délre lévő falukban szállásolták el, menekülttáborokban. Mi egy dél-bajorországi faluba, Trainba kerültünk, egy vendéglő óriási tánctermebe, ahol 86-an együtt éltünk mindaddig, amíg az alkalmazottak nagy része családotul haza nem indult 1945 őszén. A láger zsúfolt volt. Közös és nagyon silány volt az étkezésünk. Az első időkben maguknak a németeknek sem volt sokkal jobb. Élelmiszert főleg cserébe lehetett kapni 1948 júliusáig, amikor bevezették a D-márkát. A földeken dolgoztunk élelmiszer fejében, amiért egy-egy tojást kaptunk. Két-három cigarettáért lehetett kapni fél kiló kenyeret. Voltak élelmiszerjegyek, de azok nagyon szűkre voltak szabva. Az erdők nyújtották nemcsak a tűzrevalót, hanem a legtöbb ételmet, főleg gombát.

A gyárat nem állították fel, gépei és berendezései szétszóródtak. 1945 őszén legtöbben hazamentek, csak egy kis csoport maradt vissza, feladata a szétszóródott javak összeszedése, hogy hazaszállíthassák. Apukánk, miután egyike volt azoknak, akik jól beszéltek németül, a gyár vagyonkezelőségéhez lett beosztva és a kihurcolt gépek és gyárfelszerelések összegyűjtésénél, ill. azoknak az U.S. Military Government által kijelölt augsburgi telepére való szállításánál mint csoportvezető dolgozott. Ezért nem mentünk 1945 őszén haza. 1947. március elején, amikor ketten elkerültünk a niederaudorfi magyar iskolába, családunk négy részre szakadt. Apukánk Augsburgban egy albérleti szobában lakott. Nagypapánkat, aki a család soproni 200 éves mézeskalácsos üzletét vezette és életének nagy részét Sopronban töltötte, 1946-ban kitelepítették mint németajkút. Augsburgban a gyártelepen lakott. Anyukánk ott maradt Laci öcsénkel a táncteremben. Nagy volt a lakáshiány az egész országban, főleg a városokban. Az augsburgi albérleti szobába nem engedtek be egy családot. Anyukánk kénytelen volt éveken át ott maradni Lacival a hatalmas táncteremben, ahol télen sokat fázott és sok kellemetlensége is volt a házigazdával, mert ki akarta lakoltatni. Nagy anyagi teher hárult szüleinkre. Mindent megvontak maguktól azért, hogy tanulhassunk a magyar iskolában. Ugyanakkor nagyon szerencsésnek éreztük magunkat, hogy tanulhattunk.

Ez nem jutott a sok száz vagy ezer Németországban ragadt családnak és gyermekeiknek, akik nem vállalták a visszatérést és csak valamilyen segélyből tengődtek.

1948 után már senki sem gondolt arra, hogy hazamenjen. Németországban nem maradhattunk, hiszen lakásunk sem volt. Elindult a kivándorlás gondolata. Ausztrália volt az első, ahova befogadtak menekülteket. Szüleink, különösen Anyukánk, oda nem akart menni. Mi soha nem akartunk kivándorolni. Abban reménykedtünk, hogy valamikor hazatérünk. Madagaszkárba sem akartunk menni, bár exotikusan hangzott. Lassan jött a hír, hogy magyarok számára is megnyílt a kapu az USA-ba. 1950 decemberében 11 napi viharos út után megérkeztünk a New York-i kikötőbe a U.S. General Harry Taylor hajón.

Ardmore, Pennsylvániában volt a szponzorunk. Az Ardmore Presbyterian Church tagjai tárt karokkal vártak. Családunknak berendeztek egy egész házat mindennel, amire szükségünk lehetett és még amire nem is. Az után, hogy az első vasárnap fejkendőben mentünk templomba, egy tucat kalapot találtunk a ház előtti verandán. Három hónapra kifizették a lakbérünket és állást szereztek papánknak egy közeli autógyárban. A templom tagjai anyukánkat rendszeresen elvitték vásárolni. Angol órára is. Szándékunkban volt iskola helyett dolgozni, amit a legtöbb volt osztálytársunk megtett. Szponzorunk nem engedte meg, azonnal beíratott bennünket a helyi középiskolába. Mindezt a gondoskodást és jóságot annyi éves viszontagság után nem akartuk elhinni. Ez az óriási segítség megalapozta az emigrációban az életünket. A többi már csak a mi szorgalmunkon és akaratumokon múlt.

PIROSKA. A niederi évek alatt kevés alkalmunk volt fiúkkal találkozni. Iskolánkban soha nem volt több mint öt-hat fiú, legtöbbször fiatalabbak voltak a lányoknál. Tanáraink pedig nagyon vigyáztak ránk. Piri esete kivétel volt, ő ott találkozott jövőbeli férjével. Egy müncheni egyetemista, Zoltán Sándor lejárt Münchenből az iskolánkba, hogy bibliaórát tartson a protestánsoknak. Előadást is tartott a székeklykapukról, új világot tárt ki előttünk. Hosszú székekly bajszával szomorúan nézett ki, hiszen nemrég veszítette el feleségét és két apró gyermekét árvaházba kellett tennie. Mindez megfogta Piri fogékony lelkét. Azután, hogy Sándor is kivándorolt az USA-ba két árván maradt gyermekével, felvette Pirivel a kapcsolatot és 1951 őszén, már Ardmore-ban, megtartották az esküvőjüket. Detroitban telepedtek le. Amellett, hogy Sándor kemény munkával kereste kenyerét először mint rajzoló a detroiti Albert Kahn cégnél, majd tervező mérnök, majd főmérnök a General Motors Argonaut részlegében és Piri nevelte Sándor két gyermekét, mindketten egész emigrációs életükben, több mint ötven éven át a magyarság érdekében tevékenykedtek.

Tíz éven át a detroiti International Institute keretében kiállításokat szerveztek, képes előadásokat tartottak angolul a magyar népművészetről, történelemről, kultúráról. 1956-ban nagyszabású megemlékezést rendeztek Nándorfehérvár 450 éves évfordulóján. Az 1956-os forradalom után hónapokon keresztül – ha nem éveken át – segítették a menekülteket. Vezető szerepet töltöttek be a detroiti Székeklyszövetség életében. Barátokkal együtt megalapították a detroiti Magyar Irodalmi, Művészeti és Néprajzi társaságot. 1972-ben elindult a magyarországi és elcsatolt részokról jövő művészek, előadók kultúracsereje, aminek keretében 1999-ig 84 előadást szerveztek Detroit és környéke magyarságának, és számtalan művészt, előadót vendégelt meg a házukban. Részt vettek a detroiti Magyar Református Egyház Hagyományokat Ápoló Kör megszervezésében. A 90-es években elindították a magyar rádióműsort Detroitban, ami öt éven át szolgálta a magyar közösséget. 1987 óta részt vettek a Magyar Baráti Község munkájában. Az 1990-es évek végén denveri konzulunk kérésére elvállalták több száz komputer gondozását a magyarországi és a szórványban élő iskolák számára. A gyermeknevelés és a közösségi munka mellett Piri talált időt arra, hogy tovább tanuljon, megszerezze az érettségit és az AA diplomát a Henry Ford College-ban.

2005-ben elvesztette élete párját. Megtartotta otthonát Grosse Ile, Michiganban és sok időt tölt soproni lakásukban, ahova szíve mindig visszahúzza.

NÓRA. Másfél évvel Amerikába érkezésünk után befejeztem a középiskolát. Ösztöndíjjal tovább tanultam a Beaver College-ban, ahol 1956-ban megszereztem a tanárnői diplomámat. Majd egy privát középiskolában latint tanítottam. A forradalom ott ért. Amint lehetett, otthagytam az iskolát és felmentem New Yorkba, ahol mint fordító és tolmács dolgoztam a Kossuth Foundation-nál. Az organizáció egyik feladata volt a frissen jött magyarországi hírek továbbadása a magyar ügyeket még mindig tárgyaló Egyesült Nemzeteknek. Ott találkoztam Sztáray Zoltánnal, két évvel később 1960-ban hozzámentem feleségül. Egy évet Brüsszelben töltöttünk, ami alkalmat adott Európa különböző országai megismerésére is. Legnagyobb élményem közé tartozik utazásaink Görög- és Olaszországba. 1961-ben megszületett Zsuzsa lányunk. 1962-ben visszatértem eredeti pályámra, a pedagógiára, ami 40 éven át érdekes és mozgalmas volt.

Meghatározó volt életemben az a közel négy év, amit Niederben töltöttem. Nagyon korán önállóak lettünk. Amikor tizenévesek voltunk és akkor a szülői ház, a nevelés még mindig fontos lett volna, kénytelenek voltunk szüleinktől távol megállni helyünket. Ez adott egész életünkre szóló bátorságot és erőt. Iskolaév végén, vagy karácsonyi szünetben egész napba került, míg Niederaudorfból vonaton és 12 kilométeres országúton gyalog, kofferjainkat cipelve, megérkeztünk mamánkhoz a kelheimi körzetben lévő Trainba, abba a kis faluba, ahova csak a madár ha jár. Azóta teljes szimpátiával vagyok az autóstoppos fiatalok iránt. Még az 50-es években, Pirivel a húsvéti szünetben – habozás nélkül – nekivágtunk egy hosszú útnak. Elindultunk Ardmore, Pennsylvaniából és egyhuzamban, közel 25 órai autótút után megérkeztünk St. Augustine, Floridába.

Hogy serdülő korunkban távol voltunk szüleinktől, megerősítette hozzájuk való ragaszkodásunkat. Amikor férjhezmenetelünk után távol kerültünk egymástól, a szüleink a keleti partokon, Ardmore Pennsylvaniában maradtak, Piri Középnugaton férjével Michiganban, mi a kaliforniai San Bernardinoban, gyakran látogattuk szüleinket és egymást. Piri évente többször is utazott családjával Ardmore-ba, közelebb lakott, mi meg minden nyáron autóval, útközben táborozva a legszebb helyeken, átutaztuk Amerikát és az egész nyarat velük töltöttük. Ezt több mint egy tucatszor megtettük, mindig más utat választva, így megismertük egész Amerikát.

Jó partnerre találtam Sztáray Zoltánban. Egymás mellett önállóan dolgoztunk, mindegyikünk a maga munkáján és együtt gondoztuk egy szem lányunkat, Zsuzsannát. Sikernek könyveltük el, hogy sok minden más mellett sikerült Zsuzsinak szülei hazája nyelvét megtanulnia és úgy ragaszkodni hozzá, főleg Sopronhoz, mintha ott született volna. Ragaszkodásom szülőházámhoz, szülővárosomhoz egyvégtében megmaradt. 1991-ben mentem először haza anyukámmal és Laci testvéremmel. Nagy élmény volt. Addig főleg itt-ott kaptunk hírt Magyarországról rövidhullámú rádiókon, amit együtt állítottunk össze, vagy a hozzánk betévedő barátoktól. Hosszú volt ez a 47 év. Szüleink 1944 végén azt mondták, csak hat hétre megyünk.

Érdeklődésem a pedagógia terén sokrétű volt. Nincstelenségben nőttem fel, nagyon zavart az a pazarlás, amit itt láttam. Már a hatvanas években figyeltem arra, hogy a víz és levegőszennyeződés komoly problémával jár, különösen Délkaliforniában, az erdők kiirtása, a szemétdombok rohamos növekedése fenyegeti a jövő generációkat. Középiskolai diákjaimmal egy ekológia védelmére célzott programot indítottam el. 200 diák rendszeresen gyűjtötte az újságokat és alumínium kannákat újrafeldolgozásra, és pénzt is arra, hogy kerékpár karámot építtessünk. A városnál kijártuk, hogy kerékpárak számára utat építsenek. Azután a diákok nagy része kerékpáron járt iskolába. Szervezője voltunk városunkban 1970-

ben az első Earth Day-nek. Úttörők voltunk, a szó legnemesebb értelmében. Hiszem, hogy a környezetvédelemben pozitív irányba tereltem ezeket a diákokat.

Már Niederben elhatároztam, vagy tanárnő leszek, vagy többgyerekes családom. Szerencsés vagyok, hogy mindkettő teljesült. Igaz, az utóbbi csak részben, egy lányom van, de az előző teljes mértékben. Középiskolában hetedikeseeknek, nyolcadikosoknak hosszú éveken át németet és franciát tanítottam. Niederben szerzett tapasztalom ösztönzött újításra. Azt hiszem, niederi angol tanárunknak, dr. Dánielnek nem tetszene, nyelvtan és fordítás helyett a nyelv megértésére, majd beszélésére fektettem a hangsúlyt. Csak utána olvastak és írtak a diákok és használva a nyelvet, tanulták meg a szükséges nyelvtant. Ez különösen az angol nyelven beszélőknek lényeges volt. Rövid időn belül diákjaim egészen jól érthetően beszéltek németül és franciául. Ez a 60-as években újítás volt. Szerencsémre az adminisztráció szabad kezét adott nekem ebben.

Egyik jellemzője az amerikai életnek a változás és a rugalmasság szüksége. Ezt is megtanultam menekült sorsomban. 1970-ben megkértek, tanítsak egy hetedikes történelem órát. Szívesen vállaltam. Kedvenc témámmal kezdtem, az egyiptomi, görög és római kultúrákkal. Megdöbbenve tapasztaltam, diákjaim egy része nem tudta elolvasni a tankönyvet. Harmadikos elemista nívón olvastak. Ennek megoldására akkor nem volt semmi program. Csak egy vállhúzással felelt az angol tanár, mikor megkérdeztem, mit tesznek ezek érdekében: „Ha eddig nem tanultak meg olvasni, már reménytelen.” Ezt nem fogadtam el. A következő években bizonyos feltételek mellett, elvállaltam ezek tanítását, amit sikeresen megoldottam – részletekbe nem bocsátkozom – és ez vezetett később egy újabb diploma megszerzéshez (M.A. in Reading Education). Máshoz is vezetett: 10 éven át módszertant tanítottam a Kalifornia State Universityn, San Bernardinoban (CSUSB).

Ezzel egyidőben, már a középiskolai nyugdíjba menésem után, 10 éven át szervezője és igazgatója voltam egy igen érdekes programnak. Dél-Kaliforniában a 90-es években megszorodtak a spanyol nyelvű családok, a mi városunkban a lakosság több mint 35 százaléka spanyol nyelvű volt. Mamák nem tudtak angolul, a gyerekek angol tudás nélkül érkeztek az iskolába. Valamit kellett tenni. Az egyetem továbbtanulással foglalkozó szervezete, a „College of Extended Learning”, pályázaton nagyobb összeget nyert, amivel elindított egy érdekes programot: nyugdíjasok kiképzését spanyolnyelvűek angolra tanítására. Project H. E. L. P.-nek (Hispanics and Elders Learning Partnership) neveztük. Ennek organizálását és kivitelezését rám bízta. Egyéves tanfolyamon negyven nyugdíjast képeztünk ki, akiket a következő iskolaévben több mint harminc iskolában helyeztünk el. Angolra főleg mamákat tanítottak, 10-15-ös csoportokban. Nagy sikere volt. Ma még mindig működik, az egyik nyugdíjas vezetésével.

Pedagógiai pályámat azzal fejeztem be, hogy az IRA (International Reading Association) által megszervezett RWCT (Reading and Writing for Critical Thinking) keretében három egyetemi kollégámmal Magyarországon tanfolyamokat tartottunk arról, hogyan lehet már az elemi iskolában a gyerekeket gondolkodásra tanítani. A különböző tantárgyak anyagát nemcsak megértésük, hanem alkalmazzák is; ki tudja értékelni a tanultakat, hozzá tudjanak szólni és véleményüket nem külső behatásra, hanem logikával és utánanézéssel formálják. Ezt először magyar kollégáink gyanakvással és kételkedéssel fogadták, de amikor alkalmazható módszereket mutattunk be, nemcsak elfogadták, hanem maguk is hasonló tanfolyamokat szerveztek városukban: Budapesten, Győrött, Pécsen, Debrecenben, Egerben és Szegeden. Ez a három éves program nemcsak Magyarországon, hanem közel harminc más országban is működött.

Zolival sok mindenben együttműködtünk. Hárman Zsuzsival együtt több éven át szerkesztettük a helyi AFS (American Field Service) diákcsere program kisújságját. Ez még a

számítógép előtti korszakban történt. Nem volt olyan könnyű és egyszerű képeket helyükre tenni, mint most. Nagy segítségemre volt a Pacific High School újságja szerkesztésében, amit gyakran hazavittem és a nagy asztalunkon ragasztgattuk helyükre az írásokat. Nekem jutott az a feladat, már a számítógép korszakban, hogy Zoli utolsó két könyvét nyomtatásra kész formába rendezzem, mielőtt Püskiék kinyomtatták volna. Mindez és más is elősegített abban, hogy iskolánk történetét most megszerkesszem és sajtó alá rendezzem.

Mindehhez mi adott erőt? Biztosan emlékeztek arra, milyen csendes kislány voltam. Kételyeim voltak, meg tudok-e küzdeni mindazzal, ami előttem volt. Szerintem sokat segített tanáraink biztatása, figyelmeztetése, hogy milyen szerencsések vagyunk. Milyen keveseknek jut az, ami nekünk. Ádelsberger Mária néni búcsúlevelében kifejezte: „... ne feledjétek soha, hogy amit tudásban, nevelésben kaptunk, kötelez. Aki (...) kevesebbet kapott, Tőle Isten s élet kevesebbet kíván.” Niederben sok mindenben hiányunk volt, amire az embernek fizikailag szüksége lenne. De megkaptuk azt, ami a legfontosabb az életben, ismeretünk, tudásunk fejlesztését, hitünk megerősítését. Soha nem felejtettem el az ígét, amiről sokszor beszéltünk a bibliaórákon: mindenre van erőm az Istenben, aki engem megerősít. Azt sem felejtettem el, amit mamámtól gyakran hallottam, különösen utolsó életévében, amikor 98 évesen önállóan élt soproni lakásában: „Nem hagyom magamat.”

LACI öcsénk iskoláztatása sokkal göröngyösebb volt. Hat évesen indult neki a világnak. Az első elemi még Sopronban kezdte el és folytatta a menekülttáborban, ahol egy fiatal tanító igyekezett a kicsiket tanítani. Utána a traini falusi német iskolába járt. Ez sem volt könnyű. Iskolatársai nehezen fogadták el a menekültek gyerekeit. Ki kellett harcolnia azt, hogy elfogadják. Majd meg kellett tanulnia németül. Az első gimnáziumot Niederben aztán magyarul végezte.

Erre az időre nem néz vissza szívesen. Tanárai sokat követeltek, nem voltak tekintettel arra, hogy eddigi tanulása németül volt. Azt várták el tőle, amit egy első gimnazistának tudnia kell. Az egyik tanárja bottal meg is verte. Felháborodva mentünk az igazgatóhoz, bepanaszoltuk a tanárt. Ez többet nem fordult elő. Arra is emlékszik, hogy Frau Baueréknél, ahol a fiúk voltak elszállásolva, télen nagyon sokat fázott. De jó emléke is van. Említette a kirándulásokat, azt is, hogy a fiúknak Frau Bauer megengedte, hogy tésztát főzzenek. Mákos tésztát.

Nyári szünetekben igyekeztünk őt magyar írásra, olvasásra tanítani, ment is, elég szépen írt nekünk leveleket, de gyakran nehéz volt a kis csikót hamba fogni. Élvezte a szabadságot, járta a szemétdombokat, ahol öreg kidobott biciklikről leszedte a használható részeket. 8-9 évesen össze is állított egyet. Tudtuk, hogy még nagyra viszi. Látva igyekezetét, apukánk nagynehezen szerzett neki gumikat. Ezután még nehezebb volt őt elkapni. Járta a messzebb levő mezőket, erdőket. Amíg Augsburgban vártunk a kivándorlásra, nem járt iskolába. Ezt az időt már angol tanulásra használta fel. Nemrégiben, amikor Lewis és Clark téli táborát Oregon északi partjához közel meglátogattuk, mesélte, hogy az augsburgi Amerika Házban olvasott róluk először. A középiskolát már angolul fejezte be.

A nyelvtanulással kapcsolatos ismeretem alapján még mindig csodálom, hogy ilyen viszonytárságos iskolázás után öcsénknek és sok hasonló helyzetben levők gyerekek mindennek ellenére sikerült a felnőtt életük. Jól ismert nyelvészek (Krashen és Cummins) szerint általában négy-hat évi nyelvtanulás szükséges ahhoz, hogy akadémiai nívón tanuljon az ember.

Laci mérnök akart lenni, ami sikerült is. A General Motors autógyárnál helyezkedett el és mint senior ipari mérnök fejezte be közel 29 éves karrierjét. Viszahívták. Nyugdíj után még hét évig konzultánsként dolgozott nekik.

Hat éven át tartalékos volt a Marine-oknál. Seargent – őrmesteri – rangot ért el. Itt ismét technikai vonalon dolgozott, helicopter „crew chief”-ként szerelt le.

1960-ban feleségül vette el Susan Bainbridge-t. Három gyermekük született. Ma 14 unoka büszke nagypapája. Newarkban, Delaware-ban élnek.”

HERNÁDY MIKLÓS. „Kaposváron születtem 1930-ban. Apám a csendőrségnél szolgált, így gyakran helyezték át más városokba: Enyingbe, Miskolcra, Ózdra. Ózdhoz szép emlékek fűznek, ott már 6-8 éves voltam. 1940-ben Esztergomba kerültünk. A Duna mellett laktunk, és ott szerettem meg a kajakozást, amit 25-30 éven át űztem a Lake Michiganon Chicagóban. Mikor Erdély egy része visszatért 1941-ben, Apámat Kolozsvárra helyezték és 1944. szeptemberig ott laktunk. Ezekben az években az iskolaévet Kőszegen töltöttem, a Hunyadi Mátyás Honvéd Alreál iskolában. 1945-ben Szombathelyről Németországba települtünk át. Bayreuthban túléltünk egy erős légitámadást. Ennek a városnak nem volt jelentős ipara, sok civil vesztette életét. Itt ismertük meg először, hogy mi van az amerikai humánus demokrácia álarca mögött. Még az is betetőzte, hogy 1945 márciusában az amerikaiak Apámat és engem, én 15 éves voltam, hadifogságba vittek, ahol 9 hónapon át éheztünk. Szabadulásunk után Bajorországban egy tanyán, majd egy kis városban éltünk. Rövid ideig a niederaudorfi és passai gimnáziumban voltam. 1951 végén vándoroltunk ki Chicagóba és hozzáfogtunk új életet kezdeni. Az évek tovaszálltak, és 1996 óta nyugdíjban vagyok. Sokat mentem vissza Európába, az utóbbi években a nyarakat odaát töltöm. Sok revíziós történelemkönyvet veszek és érdekelnek az ásatások, például Gorsium. Egy egész élet se lenne elég, hogy valaki az európai kultúrértékeket csak részben is megismerje.” Chicago, Illinois, 2006.

HOCHENBURGER ÉVA Budapesten 1931-ban született. A Niederaudorfi Magyar Gimnázium V.-VII. osztályait végezte el. A nyolcadikat már nem fejezte be, 1949-ben kivándorolt szüleivel az Egyesült Államokba. Buffalóban telepedtek le. Tanulmányait a University of Buffalon folytatta, ahol B.A. diplomát szerzett, majd a St. Joseph Seminary-n M.A.-t. Kórházban különböző beosztásban dolgozott. 1963 óta New York városában él.
(Az adatgyűjtő ívből.)

HOCHENBURGER MÁRIA Budapesten 1933-ban született. A Niederaudorfi Magyar Gimnázium IV. osztályt végezte el. 1949-ben kivándorolt családjával az Egyesült Államokba. Buffalóban telepedtek le. Tanulmányait folytatta a Buffalo University-n, ahol Medical Technology terén diplomázott. 35 éven át kórházi laboratóriumban dolgozott.
(Az adatgyűjtő ívből.)

JUHÁSZ KLÁRA, TÁTRAY MIKLÓSNÉ Budapesten 1929-ben született. A Niederaudorfi Magyar Gimnázium V.-VII. osztályait végezte el. 1949-ben kivándorolt családjával Ausztráliába. Geelong, Viktoriában telepedtek le. 1957 óta a közeli Hamlyn Heightsban él. Két lánya és három unokája van. Aktívan részt vesz családjával a helyi magyar kolónia életében.
(Az adatgyűjtő ívből.)

KARDOS ÉVA, CSIA PÁLNÉ 1936-ban Debrecenben született. A Niederaudorfi Magyar Gimnázium I.-II. osztályait végezte el. 1950-ben kivándorolt családjával az Egyesült Államokba. Cleveland, Ohióban telepedtek le, ahol még mindig él. Két lánya van és két unokája. A U.S. Steel-nél mint cost analyst dolgozott, később kórházban volt laboráns.
(Telefonon, 2007.)

KARDOS LÁSZLÓ 1931-ben született. A Niederaudorfi Magyar Gimnázium IV. osztályát végezte el. 1950-ben kivándorolt családjával az Egyesült Államokba. Cleveland Ohio-ban telepedtek le. Az egyetemen elvégezte a laboránsképzést, Texasban saját laboratóriumát állította fel, amit mai napig is leánya vezet. Két leánya, két fia és hét unokája van.

A következőképpen emlékeznek meg róla volt diáktársai a Nagykárolyi Honvédtiszti Fiúnevelő Intézet volt növendékeinek emlékkönyvében Tímár Gábor, Elkésett levél cím alatt:

„Kedves Laci!

Ha a nevem alapján nem jössz rá, ki vagyok, hadd emlékeztesselek első találkozásunkra.

1942 elején Budapesten, a Gyáli úti helyőrségi kórházban tartották a nagykárolyi kadétiskola felvételi vizsgáját. Először mindenkit betetereltek egy terembe, és ott fogalmazást kellett írunk, de hogy miről, erre már nem emlékszem. Aztán az öltözőben fel kellett venniünk a tornaruhánkat, és a tornateremben különféle gyakorlatokat kellett végrehajtanunk. Majd kettesével sorba állítottak mindenkit. Nekem te lettél a párom. Együtt mentünk be orvosi vizsgálatra. A rendelőben anyaszült meztelenül kellett jobbra-balra, előre-hátra fordulnunk a katonáorvosok szigorú tekintete előtt. Bár elismerően bólogtak a jó kiállású két masszív gyerek láttán, akkor még nem tudtuk, megfeleltünk-e a követelményeknek. Magamban megállapítottam, hogy téged biztos felvettek, de féltem, hogy engem nem. Ezért nagyon meglepődtem, mikor megérkeztem Nagykárolyba, és te nem voltál ott. Annál nagyobb volt az örömöm, mikor egy héttel később beállítottál. Később mondtad, hogy a felvételi vizsga után te meg abban voltál biztos, hogy engem felvettek, de téged nem. Lehet, hogy az előbbiekre már nem emlékszel, de az első kimenőnk biztos eszedbe jut. Minket Makay Elemérnek kellett kivinnie. Ahogy beléptünk a cukrászdába, odarohantunk a pulthoz, és ketten megvettük a tálcán lévő húsz krémest. Mire a növendék úr helyet foglalt, mi már el is pusztítottuk az összes süteményt. Villámgyorsan híre ment az intézetben, hogy vigyázni kell, mert ha más is akar krémest enni, akkor meg kell bennünket előzni. A közelmúltban tudtam csak meg közös növendéktársunktól, Murányi Szabolcs nevű rokonodtól, hogy te mindjárt a háború után kikerültél Amerikába. Ha előbb értesülök róla, hogy »szomszédok« lettünk, akkor Kanadából biztos meglátogatnánk volna a texasi Wichita Fallsban, ahol letelepedtél, és ahol irigylésre méltó szakmai sikereket értél el. Biztos vagyok benne, hogy elvittél volna saját orvosi laboratóriumodba, megmutattad volna okleveleidet, díjaidat, köztük az amerikai orvosi laboratóriumok kutatóinak leghíresebb és legértékesebb kitüntetését, az »Arany Mikroszkóp« -ot.

Kardos Laci 65 éves korában, 1997. április 22-én, a budapesti Tisztiházban tartott első nagykárolyi összejöveteleink előtt öt héttel halt meg.”

Murányi Szabolcs: „Az egyik rokonom is kadét volt, Kardos Lászlónak hívták. Ő egy évvel volt idősebb nálam, édesapja hivatásos tiszt volt őrnagyi rendfokozattal. Sajnos, szegény már nem él, öt éve meghalt. Halálos betegségében szerette volna még egyszer látni a magyar rokonait és felnőtt fiának megmutatni, hol született, és hol végezte tanulmányait. Ezért 1996 októberében ellátogattak a nagykárolyi intézetbe is. Visszatérve onnan, sajnos nem jó hírekről számolt be. Az iskola épületének állaga állítólag siralmas volt. Szomorúan mesélte az elhanyagolt körülményeket.”

KOVÁTS GABRIELLA, DEBITZKY ANDRÁS NÉ Budapestben született 1933-ban. Budán laktak, amiről nagyon szép emléke van. A Niederaudorfi Magyar Gimnázium III.-V.

osztályait végezte el. 1950-ben kivándorolt Édesanyjával az Egyesült Államokba. Clevelandban telepedtek le, ahol még ma is él. Két fia született. Képesítést szerzett számvitelben és ingatlanközvetítésben. Férje építész. A családi üzletben dolgozott mint titkárnő.
(Az adatgyűjtő ívből.)

KOZÁNYI KATALIN „Koci”, FODOR JÓZSEFNÉ. „Eddig halasztottam az életrajzot magamról, főleg azért, mert a mi életünk közel sem volt olyan érdekes és izgalmas, mint a Tietek, akik Amerikába mentetek. Szatmárnémetiben laktunk legutoljára. Bár Apám Nyitra-Pozsonyba lett kinevezve alispánnak, mi maradtunk Szatmáron, mivel szüleim éppen válófélben voltak. Nem voltak könnyű idők. Sikerült Németországba kimenekülni, mégpedig a József Főherceg nevű hajón. Később apám is belátta, hogy mégis jó a család és jött utánunk, így aztán szüleimmel és négyen testvérek 1949-ben kivándoroltunk ide a messze földrészre, Ausztráliába. Bizony elég sok nehézséggel kellett megküzdeni. Állítom, Ausztrália akkor 20 évvel volt elmaradva a világtól, minden fokon. A lakosság nem szívesen látott minket, már hozzá is szoktunk a „bloody new Australian” titulushoz. Minket úgy hoztak, hogy két évig kontraktban kellett dolgozni. Engem egy kórházba tettek be, az ápolóknak szolgáltam fel az ebédlőjükben. Amikor a kontrakt lejárt, Anyám szegény megbetegedett és kórházba került. Így én vettem át az ő szerepét és láttam el a háztartást. Nem titok, hogy sem eszem, sem tehetségem, sem időm nem volt, így egy gyorstalpaló gépírói kurzuson vettem részt és nem is sokára kaptam egy állami irodában gépírónői állást. Ott bemutattak a „ledger” masinának és azóta is csak azon a vonalon dolgoztam. 1954-ben esküdtünk meg Kisapámmal, angyali jó ember, ennél jobb nem is történhetett volna velem. Sajnos, gyerekünk nem lett, azt hiszem a Mindenható egy igen okos húzást eszközölt ki ezzel, mivel még csak kutyát sem tudunk trenírozni, gyereket pláne nem tudnánk talán nevelni. Később aztán kaptam egy igen jó munkát, könyveltem, bérelszámolást csináltam. Az egész igazán nevetséges, hiszen soha nem voltam jó matematikában, nem is szerettem és mégis ilyen állást fogtam ki, amit még hozzá nagyon is élveztem. Szüleim persze már nem élnek, bátyám is szegény 51 éves korában meghalt. Az utóbbit még mai napig is hiányolom. Itt csak a két iker nővérem van még, sajnos nem sok öröm van velük, mivel már legalább 10 éve dühöng köztük a „mosolyszünet” s nem is beszélnek egymással. Sajnos, Kisapám, mint tudjátok, nem éppen jó bőrben van, de legalább itthon van és én ápolhatom. Nagyon szeretünk volna mi is utazni a nyugdíjas éveinkben, de hát „ember tervez...”. Igen szeretünk mi is bridgezni, sajnos, akikkel mindég játszottunk már vagy megbetegedtek, vagy meghaltak, így az is elmaradt.

Bizony én is sokat emlegetem Petőfit, főleg a „Füstbe ment terv” c. versét. Nem csak te voltál, aki rengeteg tervvel kezdted el a nyugdíjas éveket, magam is úgy voltam. Már tíz éve, hogy nyugdíjasok vagyunk, de bizony még sok mindenhez hozzá sem jutottam. Igaz, a Kisapám betegségei nem voltak bekalkulálva. Beszereztem rengeteg sok mintát, hogy majd nyugdíjas éveimben mennyit fogok kézimunkázni! Annyi mintám van most itt, hogy 110 évig kellene élnem jó szemekkel, hogy mindezeket a mintákat anyagra vessem. Kedvencem a keresztöltés, főleg Beregi, azokból van a legtöbb nekem. Most már nem is kézimunkázok képeket, mint például Hummel figurák, tájképek, ausztrál madarak, coala, utolsó képem meg egy óriási Beethoven portré. Azokhoz nagyon oda kell figyelni. Inkább csak maradtam terítőknél, közben azután tudok másra is időt szakítani, nem kell olyan sokat koncentrálni, mert a mintákat lassan kívülről is tudom. De legalább lefoglalja a kezemet, agyamat.

Emlékkönyvemből itt van két kedves írás. A legkedvesebb Csaba Kláritól:

Ha majd évek múltával
Hajad fehér lesz, kezed reszkető,
Kis unokáid közt üldögélve
Az egyik egy könyvet vesz elő
„Nagymama nézd csak
Egy könyvet találtam”
Oda viszi s leteszi eléd,

Felújulnak a régi szép emlékek
Ha felütöd a könyved fedelét.
Talán eszedbe jut Valaki,
Kit talán takar a sír,
Kis unokáid félve suttogják
„Nézd, a Nagymama sír”.

A másik Gruber Vicától származik, ami igen kedves és szerintem mindenki megfogadhatná:

Azért van az öröm, hogy fájjon a bánat
Hogy a szépség után még csúnyábbnak lássad
Ezt a földi tájat.
Azért van a bánat, hogy öröm díszítse,
Hogy az öröm legyen a legnagyobb kincse
Ennek a világnak.”

Donvale, Victoria, 2007.

KÖLCSEY KLÁRI „Cini”, SHELTON THOMASNÉ 1934-ben a Székesfehérvártól nem messze levő Csórón született. A gondtalan gyermekkor nem tartott sokáig, 10 évesen sok viszontagságon ment keresztül. 1944 végén úton volt szüleivel, testvéreivel Németországba, menekültek az orosz csapatok elől. Éveken át nem járhatott iskolába. Csak 1948-ban érkezett Niederbe, a reisachi kolostorba, ahol nem egész egy évet töltött. A III. osztályba járt. 1949-ben szüleivel kivándorolt az Egyesült Államokba, Clevelandben telepedtek le. Ott befejezte a középiskolát és a CASE Western egyetemen kémiában diplomázott. Közben dolgozott, hogy szüleit segítse. 1957-ben férjhezment Tom Sheltonhoz, aki ugyancsak a Case egyetemen mérnöki diplomával végzett és azonnal csatlakozott a légi haderőkhöz, ami meghatározta életüket. Sok helyen laktak, Floridában, Kaliforniában, Texasban, és a keleti partokon. Nyugdíjazás után New Hampshire-ben telepedtek le. Klári 27 éven át különböző iskolákban tanított. Két gyermekük született, Muki és Thomas. Négy unokájuk van, két fiú és két lány. 2006-ban özvegy lett. Végleg Beaverton, Oregonba költözött, hogy közel legyen egyik gyermekéhez, Mukihoz és húgához, Katihoz. (hn)

Menekülésük története: „1944 tavaszán édesapám Kelet-Magyarországon Szatmárnémeti város tisztii főorvosa volt. Én az elemi iskola IV. osztályába jártam. Az iskola hamarabb fejeződött be, és köszönhetően a bombázások fenyegetésének, édesapám egy szőlőhegyre költöztetett bennünket. Nem vagyok biztos benne, de azt hiszem Szatmárhegynek hívták a helyet, ahová a Csaba család is költözött. Csaba Zsolt és Klári, valamint a testvérem, Pista és én az egész nyarat együtt töltöttük. Fantasztikus nyarunk volt és csak nagyon keveset éreztem a háborúból. Apám a városban volt, ahol a lakásunk egyik szobájában egy német tiszt lakott, de mivel nem voltunk otthon, ez nem számított. A nyár folyamán cseresznyét, barackot és szilvát szedtünk, amit Szatmárba vittünk eladni. A testvérem vezette apám autóját, amelyhez Zsolt szerint különleges engedélyre volt szüksége. Egy alkalommal én is a bátyámmal mentem, mert fülgyulladásom volt és útközben egy kutya nekiszaladt az autónak, elég erősen ahhoz, hogy a sárhányó egy barázdát vájjon a gumiabroncson. Édesapám nagyon dühös volt, hiszen annak az esélye, hogy új abroncsot vegyen, a nullával volt egyenlő. Arról, hogy szegény kutyával mi történt, fogalmam sincs. Sok szép emlékem van azokból az időkből. A

legnagyobb kihívást az jelentette, hogy ki tud több szilvás gombócot megenni. Természetesen a bátyám nyert, hihetetlen, de 16 gombóccal.

Augusztus végén hagytuk el a szőlőhegyet, amikor édesapám rendeletet kapott a kormánytól, miszerint át kell vennie az egészségügyi ellátást a Balatonhoz közeli Csórban, Magyarország nyugati felén. Ez tökéletes lehetőség volt, hogy elhozzon minket Szatmárból és megmentsen az oroszoktól, akik vésszen közeledtek. Abban az időben, amikor elmentünk, az emberek elhagyták otthonaikat, és mint a Hegedűs a háztetőn egyik jelenetében, hosszú sorokban cipelték a hátukon csekély holmijukat. Nagymamáikat pedig szekéren vitték, ha voltak olyan szerencsések, hogy volt szekerük. Édesapám hivatalosan engedélyezett kocsijával utaztunk.

Mindenünket, amink volt, bezúfoltuk a kicsi autóba, a csecsemő húgommal és a 15 éves bátyámmal együtt. Néhány napot utaztunk, mielőtt megérkeztünk Csórba és letelepedtünk a hivatalnokok házainak közelében. Édesapámnak nagy szerencséje volt a megbízásával, mert korábban doktorként több évet töltött Csórban. Én ott születtem, és úgy éreztem, mintha otthon lennék. A falubeliek emlékeztek ránk, és tárt karokkal fogadtak bennünket. Ezekben a hónapokban jól éltünk, köszönhetően a jólelkűségüknek és bőkezűségüknek. Kihallgattam a felnőttek késő esti beszélgetéseit, a náci gázkamráinak szörnyűségeiről, a kegyetlen kísérletekről, amelyeket a zsidókon hajtottak végre a német táborokban és a megfoghatatlanul nagy fájdalomról, amit azok az emberek elviseltek. Ezek mintha csak pletykák lettek volna, senki sem hitt bennük igazán. Hallottam az orosz katonák kegyetlenségéről, arról hogy hogyan ütötte ki a fogait az elfogottaknak, hogyan gyalázzák meg a nőket, mindegy hogy fiatalok vagy idősek, hogyan égetik fel a házakat, arra kényszerítve a férfiakat, hogy végignézzék a kegyetlenkedéseket, majd megölik őket. Úgy gondolom ők voltak a szerencsésebbek, mert a fiatal férfiakat a szibériai börtönökbe küldték.

Édesanyám tudott venni nekünk meleg ruhákat, hogy készen álljunk a téli hónapokra, mert a hatalmas csomagok, amiket Szatmárban bepakolt, soha nem érkeztek meg. Újra megismételtük ezt a megpróbáltatást karácsony előtt, amikor ismét futnunk kellett az életünkért, mert az orosz haderők Csór körül gyülekeztek.

Édesapám végül csatlakozott a hadsereghez, Szegedről a hadi kórházhoz küldték. A kórház azonban már elhagyta Magyarországot, így utol kellett érniük őket, minden ingóságunkat pár csomagban magunkkal víve. Amikor megérkeztünk Berlinbe, ahol egy másik vonatra kellett szállnunk, első alkalommal voltam tanúja az igazi terrornak. Egészen addig a szüleim által védve voltam, de azon a napon, miközben a vonatra vártunk, légiriadó volt. A vonat már a síneken volt és hirtelen, minden figyelmeztetés nélkül el kellett indulnia. Emberek lógtak az ablakokon és ültek a kocsik tetején. Néhány csecsemőt az ablakon keresztül adtak idegenek kezébe, míg a szüleik igyekeztek bepréselni magukat a vonatba, de a vonat elindult a szülők nélkül. Akkor jöttem rá, hogy ez igen veszélyes világ és belekapaszkodtam édesanyámba, el sem engedve őt, amíg meg nem érkeztünk a kórházba.

1945 januárja körül a kórház újból összeszedelőzködött, hogy biztonságosabb helyre költözzön. Bepakoltunk a tehervagonokba, 4-5 család utazott a vászon batyuk tetején. Nincsenek emlékeim arról, hogy milyenek voltak az egészségügyi viszonyok, vagy hogy mit csináltunk, amikor meg akartunk mosakodni. Emlékszem, nagy volt a feketepiac. Lefizettük az állomásfőnököt, hogy a vonat tovább mehessen. Egy hónapon keresztül el és visszautaztunk az állomások között, mert nem volt olyan hely, ahol letelepedhettünk volna. Édesapám és néhány hivatalnok felment Berlinbe és megpróbáltak találni egy helyet, ahol megállapodhatunk. Amikor elmentek (nem emlékszem, hogy mivel utaztak) azt hittük, hogy útközben megölték őket vagy a bombázásoknak estek áldozatul.

Néhány hónappal a háború vége előtt telepedtünk le Holzmindenben, egy fiú magániskolában. A kórház a három hatalmas épületből kettőt foglalt el. Itt minden család kapott egy szobát, ami azelőtt a diákok szobája lehetett. A zuhanyozók és a fürdőszobák a folyosó végén voltak. Csak később tudtam meg, hogy a lány, aki velünk szemben lakott, Ábrahám Judit volt, aki ugyancsak Niederaudorfba járt. Végül az amerikaiak foglyul ejtettek bennünket, de később átadtak minket az angoloknak, amikor elhatározták, hogy hol legyenek a megszállási zónák határai.

A két év alatt (1945-1947) a kórház Holzmindenben, a fiúiskolában maradt és a bátyám, Pista rendszeresen feketézett. A kávéból, amit az angol megszálló kormánytól kaptunk, 2-3 leveseskanálnyi kivett és kis zacskókba csomagolta, valamint fogta az angol cigarettát és elment a falubeliekhez, a farmerokhoz, hogy valamilyen ételre cserélje. 20-25 mérföldes biciklis úton jött végig egy tucat tojással, zöldséggel, gyümölccsel, sajttal és ritka esetekben hússal, csirkével. A feketepiacról a legkedvesebb emlékem, amikor a totyogó húgom Pista egyik útja előtt megszólalt: Pistikém hozz nekem egy malackát! Azt nem tudtuk, hogy meg akarta-e enni, vagy csak játszani akart-e vele, de ez egy nagyra becsült mondattá vált a családukban. A húgomat, Katit, aki akkor csak 18 hónapos volt, a világhírű Gottingen kórházban operálták csípőficammal, és én egy hónapot töltöttem vele a gyermekosztályon a fizioterápiás kezelése alatt. Lenyűgözött, hogy megengedték, hogy ott maradjak vele. Segítettem a nővéreknek kihordani az ételt és foglalkoztam a többi gyerekkel az osztályon, habár még csak 12 éves voltam és nagyon magányos. Mielőtt a magyar kórház visszatért Magyarországra, édesanyámat is megoperálták, ezért az osterodei DP (Displaced Person) táborba költöztünk.

Nem sokkal ezután édesapám megbízást kapott a lengyel DP táborban. Mi az orvosi szárnyba költöztünk, amihez tartozott egy vizsgáló szoba, egy kórházi szoba és 3 szoba nekünk fürdőszoba-felszereléssel, amit csak mi használtunk. Luxusban éltünk. Édesapám, Pista és én édesanyám nélkül érkeztünk meg. Ő különböző kórházakban próbált felépülni gyomorműtétjéből és magával tudta vinni Katit. Emlékszem, rutabagas főzeléket csináltam egy nagy fém kannában 3 hétig, mert nem tudtam, hogy hol vannak a fazekak és serpenyők. Minden nap ugyanazt főztem és nehéz volt nem odaégetnem. Édesapám és Pista nem segítettek, de azt mondták, szeretik a főzelék kozmás ízét.

Innen kellett elmennem, amikor '48 októbere és '49 áprilisa között Niederaudorfba jártam. Valamikor ez alatt az idő alatt édesapámat kijelölték, hogy kísérje el a vonatnyi DP embert Olaszországba, ahol felszálltak a hajóra, ami Ausztráliába vitte őket. A vonatok, amelyeket elkísért, jobb oldalon mentek el mellettünk és néhány alkalommal dobozokat dobált le a mozgó vagonokból. Ezekben a dobozokban gyógyszerek és egyéb rendkívüli dolgok voltak. Emlékszem az 1948-as karácsonyi versekre (mindenki szórakoztatására íródtak) mint például a „Klári az injekciókkal” (B vitaminra....)

'49 áprilisában hazahívtak Niederaudorfból, mert készültünk kimenni az USA-ba. Egy távoli rokonunk hajlandó volt kezességet vállalni értünk. Több mint 6 hónapba került, mire el tudtuk hagyni a bremenhaveni táborát, ahonnan az USA-ba indultunk a USS Gen. Stewart hajón.

(Fordította angolból a soproni Széchenyi gimnázium tanulója, Bokor Zsófia, aki 2007-ben a nyarat Sztárayéknél Portlandban töltötte.)

KRISTÓ NAGY KATALIN „Katy”, GRAVESNÉ. *Finkey Lilla* tollából, 2004. január. Katy 1928. december 20-án született Szentesen. 1996 decemberében halt meg. Hamvait a Totowa, New Jersey-i temetőben helyezték el. Hódmezővásárhelyen kezdte el a gimnáziumot, majd pár hónapig Szombathelyen folytatta, s onnan került Niederbe. Szülei

Kristó-Nagy István és Katalin (sz. Kenéz Katalin) voltak. Édesapja gyógyszerész volt, Szentesen, Hódmezővásárhelyen és Sándorfalván voltak gyógyszerértékesítései. Édesanyja egy ősrégi magyar családból való, a Kenéz családból Hódmezővásárhelyen. Német László író adta ki az *Égető Eszter* című könyvet, ami Katyi édesanyjáról szól és Katyi is benne van. Ez Magyarországon egyik „bestseller” könyv volt s egy 8 sorozatos TV műsor is volt róla. Katyinak két bátyja van, Tamás, aki Clifton, New Jerseyben él családjával és István, aki Budapesten él feleségével.

Katyi édesapja Németországban Landshutban lakott. Nieder után Katyi egy családnál dolgozott kb. egy évig. Tamás Olaszországból vándorolt ki Venezuelába, majd onnan az USA-ba. Katyi 1949-ben vándorolt ki Caracas, Venezuelába, hol portait festést tanult. Ott férjhez ment Krish Ervinhez. A házasság nem sokáig tartott. 1957-ben Passaic New Jerseybe jött, ott született meg leánya Katalin (Katka) 1957-ben. Katka gyermekpszichológus Chicagóban és igen aktív a Willow Creek egyháznál. Két gyermeke van, James 13 éves és Kathy 11 éves.

Katyi 1963-ban újra férjhez ment egy Earl Graves nevű amerikai férfihez. Ebből a házasságból született egy fia, István, 1965-ben.

Katyi elvégezte a Gilbert Park cserkészvezetői tanfolyamot Angliában. A venezuelai nőcserkészek főnöke volt. A cserkészkönyvhöz, amit Bodnár Gáborék adtak ki, Katyi állította össze az illusztrációkat, készítette a rajzokat. Társas szerzője volt egy magyar kézimunkákról szóló könyvnek, amit a passaici Magyar Múzeum adott ki. Csipketervezéssel foglalkozott. Csipkéi Hong Kongban és Amerikában ismertek voltak. Több munkája, kerámia, festmények, hímestojások ma is a passaici múzeumban vannak kiállítva. A passaici magyar református egyháznál magyar hímzőiskolát tartott. Katyinak csodálatos ügyes keze volt, igazi tehetség. Nekem is gyönyörű tányérokat, festett tojásokat, párnákat készített. Tamás el is kérte tőlem lefényképezni.

Chatham, 2004. január

GONDOLATOK KRISTÓ NAGY KATALINRÓL. *Tirzka Éva* búcsúztatója. „Életem első két cserkészvezetője egy héten belül halt meg: Bodnár Gábor és Kristó Nagy Katalin, „Katyi”. Engem Katyi „toborzott” a cserkészetbe. Tőle hallottam először a leánycserkészetről, de olyan lelkesen, hogy rögtön tudtam, hogy ebbe be kell lépnem, ide nem lehet nem bele tartozni.

Ahogy 1945-1946-ban Németországban elkezdődött az emigrációs cserkészmunka, a fiúk mellett mindenütt ott voltak rögtön a lányok is. De még csak amolyan megtűrt, zavaró körülménynek tekintettek minket. A lányok csak húgok vagy nővérek voltak, akik ott lábatlankodtak körülöttük. A fiúknak akkor már megvolt a „Hontalan Sasok” őrsé. Meg voltak szervezve, megvolt az elképzelésük arról, hogy mit akarnak, mit és hogyan fognak csinálni.

A lányok is meg akartak rendesen szerveződni, meg akarták alakítani azt a törzset, ami a fiúknál a Hontalan Sasok voltak. Ekkor hirtelenjében egy jó hely és alkalom adódott erre Niederaudorfban, ahol abban az évben egy magyar leányinternátus nyílt. És itt jött be a képbe Katyi.

Éppen csak hogy beérkeztünk az iskolába Németország és Ausztria különböző menekülttáboraiából, paraszttanyáiról, ahol szétszórva éltünk, megismerkedtünk és Katyi máris elkezdte toborzó munkáját. Kiderült, hogy már többen láttunk cserkészeket itt vagy ott, sőt, voltak köztünk olyanok is, akik már voltak is cserkészek Magyarországon. Katyi maga köré ültetett bennünket és elkezdte magyarázni, hogy mit kellene nekünk lányoknak csinálni, hogy mi is cserkészkedhessünk.

Ezek után már nagyon gyorsan mentek a dolgok: egyik gyűlésünk a másikat érte. Megalakult szervező vezető őrsünk, csak még a Hontalan Sasokhoz hasonló méltó nevet nem találtunk. Hosszas latolgatások, találgatások, viták. Valakinek az agyából kipattant az a név, hogy „Tundra”. Valahogy jól hangzott – de mit jelent? Jelent egyáltalán valamit?

Katy közben meghívta a fiúcserkész vezetői kart, hogy jöjjenek le Niederaudorfba (Niederbe) és miután most már mi is megalkultunk, beszéljük meg, hogy mit is kell csinálni, hogy beinduljon a niederaudorfi „Cecey Éva” leánycserkészcsapat.

Már nem emlékszem pontosan, hogy ki mindenki jött a fiúvezetők közül, de arra biztosan emlékszem, hogy Bodnár Gábor vezette őket. Amikor nagy büszkén előálltunk azzal, hogy már a Hontalan Sasok mintájára nekünk is van egy vezetői törzsünk és annak neve Tundra – a fiúk, Gáborral az élükön, harsány nevetésbe törtek ki. Kisült, hogy a tundra valami havas, jeges, kietlen oroszországi vidéket jelent. Na jó, kissé megsértve, de sietve letettünk erről a névről. Nem is lett soha olyan szép nevünk, mint a Hontalan Sasoknak, de azért megindult a leánycserkész munka. Megindult és rohamosan fejlődni kezdett. Nemsokára a fiúkkal egyenlő fontosságra tettünk szert. Az eleinte vegyes csapatok önálló fiú és lánycsapatokra váltak szét.

Niederaudorfban Katy vezetett bennünket egészen addig, míg megindult tengerentúlra a kivándorlás. Katy egészen korán kikerült Caracasba, Venezuelába és ott Fischer Ervinnel megalakították a venezuelai magyar cserkészcsapatot.

Katy nemsokára továbbvándorolt az USA-ba. Itt felnevelte két gyereket.

Katynak istenáldotta rajztehetsége volt. Gyönyörűen tudott magyar népi motívumokat, mintákat, csipkéket tervezni, rajzolni. De legbájosabb munkája talán mégis az első Leánycserkészkönyv cserkészleánykái, akik hol a csomózásba gabalyodnak, hol babos kendővel a fejükön lelkesen takarítanak.

Katyival utoljára 1986-ban találkoztam, amikor egy nagy volt-niederiek találkozóját rendeztük Niederaudorfban, a ma már újra „Alpenhof” penzióban, ami közvetlen a II. Világháború után a Leányinternátusunknak otthont adott. Katy erre a találkozóra is egy szépséges kis tárgyat készített mindenkinek emlékül: Hódmezővásárhely-környéki rátétes posztó szűrminával díszített kis kinyitható szíveket, amit aztán mindenki aláírt.

Katyt még ma is úgy látom, ahogy niederaudorfi közös cserkészkedésünk idején emlékembe vésődött: mindig mosolygós sötétbarna szemével, széles, érdekesívű szájával, dús sötétbarna hajával, alacsony, de izmos kis sürgő-forgó alakjával.

Isten Veled Katy! Éva „Tirczka”, niederi iskolatársad, São Paulo, 1996. XII. 23.”

KÜHRNER ILONA „Ili” a Niederaudorfi Magyar Leánygimnázium első tanévében, 1947 júniusában fejezte be a nyolcadik gimnáziumot és azon a nyáron Gruber Katóval és Selmeczi Valival érettségizett. Az érettségit 1948 augusztusában újra letette. Az első érettségien nem volt német biztos. Éveken át a Szabad Európa Rádiónak dolgozott. Németországban, Münchenben él. (hm)

LÁHNER BÉLA. „Budapestben születtem 1933. április 25-én. Apám a Magyar Légióknél szolgált mint hivatásos katona a mátyásföldi repülőtéren, Budapesthez közel. Anyám az egyik pesti kórházban dolgozott mint ápoló nővér. Mikor én úgy egy éves voltam, anyám tuberkulózist kapott az egyik betegről. Miután állandó ápolásra volt szüksége, anyám és én visszamentünk szüleinkhez Székesfehérvárra. Nagyanyám hat évig ápolta legidősebb leányát, amikor szegény meghalt (antibiotikumok feltalálása előtt). Én hét éves voltam. Ott nőttek fel anyám testvérei körében. Többen még iskolába jártak. Zsófi nagynéném vette át az én nevelésem, mert anyámmal közel csak néha mehettem, és apám egyik repülőtérrel a másikkal hurcolkodott.

1939-ben léptem be az első elemibe. Az első gimnáziumot 1943-ban kezdtem el. Elkezdtek a második évet, de október közepén az iskola bezárt. Magyarország egyharmada orosz kézen volt. A háború Fehérvárhoz ért, és az oroszok megszállták a várost 1944. december 23-án, egy nappal karácsony előtt. Két gimnázium épülete közel volt hozzánk, mindkettő katonai kórháznak volt berendezve ágyakkal. Az oroszok ezt mindjárt átvették. Egy orosz tiszt benyomta a vállával nagyapám lakásának ajtaját és körülnézve lefoglalta a lakásban három közül a legnagyobb hálószobát katonái részére. Szerencsére nagyapám tudott valamit szerbül és megértette, hogy mit akart. Az első éjszakától kezdve 11 orosz katona aludt egy ajtónyira a két nagynénémről, akik 24 és 28 évesek voltak. A nagy szerencse az volt, hogy a kórházban dolgoztak egész nap mint ápolók, kora reggel elmentek és késő este jöttek vissza aludni, holtfáradtan. Alig láttuk őket.

A németek visszafoglalták Székesfehérvárt 1945. január 23-án. Ugyanazon a napon késő délután egy SS őrmester bejött a lakásba, és meglátván a matracokat és párnákat a harmadik hálószoba padlóján, mindjárt lefoglalta katonái részére. Az éjszaka nyolc SS aludt ugyanott, azzal a különbséggel, hogy a matracokat megfordították, mielőtt ráfeküdtek. Nagyszüleim temesváriak voltak és folyékonyan beszéltek németül. Kiderült, hogy ezek a katonák a tigris tankok gépszerelői voltak. Nyolc nap múlva, 1945. január 31-én reggel az SS őrmester bejött és nagyapámnak megmondta, hogy tankjaik részére nincs elég benzin és ezért a várost feladva, vissza fognak húzódni a Bakony aljába. Ajánlotta, hogy elvisznek bennünket a legközelebbi városba, mert egy pár nap múlva vissza fogják foglalni az egész területet és így mi kikerülhetjük az óriási bombázást és utcai harcokat. Eddig a város ágyúbombázás alatt volt vagy nyolc héten át, tudtuk, miről beszéltek. Sok töprengés után elhatároztuk, hogy elmegyünk velük, miután csak egy pár napról volt szó. Csak azt vihettük magunkkal, amit a hátunkon elbírtunk. El sem tudtuk képzelni, hogy évekig távol leszünk!

Normális életben senki nem tudja elképzelni, mit jelent menekülni. Nagyapám lakásában ekkor öten laktunk. Nagyszüleim, Zsófi és Ilona nagynénémek meg én. A fiúk mind a háborúban voltak. Mint 11 éves gyerek, tankokról beszélve úgy gondoltam, hogy majd tankok tetején fogunk kirobogni a városból. Nagy szerencsénkre a tankszerelőknek teherkocsijaik voltak, szerszámokkal berendezve. Mi este öt órakor indultunk, majdnem teljesen sötét volt. Én az autó hátsó ablakán néztem ki erre a hihetetlen látványra. Kint mínusz 20 fok hideg volt, de ennek dacára, ahogy Mór felé mentünk, emberek ezrével gyalogoltak a hóban, szánkákon gyermekeiket és összes vagyonukat húzva.

Mór városa tele volt menekültekkel, ezért Szombathelyen és Győrben próbáltunk helyet találni. Végre nagyapám elhatározta, hogy Bécsbe megyünk. Onnan egy bajor faluba, Uttighoffenbe. A háború vége ott ért bennünket. Körülöttünk a bajor falvak tele voltak magyar katonákkal. Sok érdeklődés után megtaláltuk apámat Pocking reptér táborában. Pár hónap múlva apám feleségül vette Zsófi nénémet, és így én Pockingba mentem velük lakni, mert apámnak itt saját szobája volt, ami luxuscikk volt ebben az időben. A pockingi tábor feloszlott 1946 tavaszán és legtöbbünket a plattlingi táborba vittek. Ebben a táborban orosz hadifoglyok voltak előttünk és csak pár hete vitték őket vissza Oroszországba. Sztálin parancsára egyenesen Szibériába vitték őket, mint árulókat. A barakkok itt mind egy méter magas cölöpökön álltak, hogy ne lehessen alagutat ásni, habár azoknak a szegény oroszoknak eszük ágában sem volt. A mező tele volt mezei egerekkel, százezrével kis árkokban futkároztak, a fű állandóan mozgott.

Rövidesen Plattlingot is felszámolták. Mi abba a csoportba kerültünk, amelyik Dachauban ment. Voltunk vagy ezren. A dachauai tábor külső barakkjaiban laktunk, ahol azelőtt a német őrök laktak. Itt ismerkedtünk meg közelebbről dr. Kovács Ferencsel és családjával. Felesége, Erzsi néni fehérvári volt és Zsófi néném nagyon jól ismerte. Nyár elejétől csak őszig voltunk

Dachauban, de dr. Kovács feleségével és Bárány Máriával iskolát állítottak fel részünkre egy üres szobában. Itt mondta el Erzsébet néni Zsófi nénémnek, hogy férje katolikus papnak készült és negyedik évében az utolsó vizsga előtt döntötte el, hogy inkább csak tanár lesz és elveszi azt a hölgyet, akit egy latin nyelvű előadáson megismert.

Pidingbe utalták át az egész tábor 1946 őszén. Itt a határvidéki táborokban laktunk vagy háromezren, mind magyarok, több helyről. Dr. Kovács feleségével, Bárány Máriával és két másik tanárral hamarosan felállított egy iskolát. Itt végeztem el a második gimnáziumot. Ebben az iskolában Vigh Gyuszi mellett ült. Neve ismerős a niederiek között. Ez a tábor is felbomlott egy év múlva, és mi kikerültünk egy tanyára.

1948 őszén levelet kaptunk dr. Kovács Ferenctől, hogy Niederaudorfban van egy magyar gimnázium, de miután csak lányok lakhatnak ott, ő segíteni fog, hogy magánúton tovább tudjanak tanulni. Én nem voltam meghatva, szerettem a szabadságot. Zsófi néni ellenben elhatározta, hogy belőlem nem lesz földművelési segédmunkás és elküldött Niederbe. Ott vizsgáztam négy hónap múlva a harmadik gimnáziumból.

Egy év újra eltelt, amikor 1950-ben hírt kaptam, hogy a Magyar Leánygimnáziumba fiúk is mehetnek. Így 1950 őszén lehurcolkoztam Reisachba, ahol a magyar gimnázium a monostor épületének egy szárnyában volt. Úgy 40-en voltunk, kétharmadában lányok. Mindenki a monostorban aludt, csak a „három nagy fiú”, Mélynádasy Antal, Jautz Feri és én aludtunk a faluban.

1951 tavaszán elhatározták, hogy az iskolát a Passau-Waldwerke-i magyar iskolához csatolják. Passauban csak két hónapig voltam, mert május végén be lettünk hívva Bremenbe, Amerikába való kivándorlásunk ügyében. Tizenegy napig utaztunk a General Balloue nevű hajón és Ellis Islandon keresztül 1951. július 1-én érkeztünk Kalamazoo, Michiganba.

Apám és én mindjárt kaptunk munkát az Egyesült Államokban. Apám mint asztalos, ez volt egyik kedvtelése, én mint ablak-összerakó munkás. A németországi munkanélküliség után jó volt komoly pénzt keresni. Ősszel beiratkoztam a kalamazooi high school 12. osztályába. Nehéz év volt, mert angolból csak a konyhanyelvet tudtam. A reisachi év tanulási gyakorlata nélkül nem lett volna sikerem. 1952 őszén a Western Michigan egyetemen mérnöki pályára iratkoztam be, de végül is fizika és matematika szakon végeztem.

Egy mérnöki üzemnél kaptam állást, ahol új ipari nagy-nyomású ventilátorokkal kísérleteztünk. Vagy négy évvel később a cég keresett valakit, aki az egyetemi komputer használatát megtanulja, és a számításokat meggyorsítja. Én jelentkeztem, és ezzel egy új életpályára kerültem. Huszonnégy évig mérnöki munkát végeztem a komputeren és tizenkét évig az Upjohn gyógyszergyárban voltam system analyst.

1965-ben megnősültem, feleségül vettem Sívón Alta-t, aki tanárnő volt és biológiát tanított. Felneveltünk három leánygyermeket: Christine 39, Julia 37 és Carolyn 34 évesek. Mind a hárman férjnél vannak és van hat unokánk. Christine és Julia szintén tanítónők.

Feleségem és én is nyugdíjban vagyunk, gyermekeinkkel és unokáinkkal sokat vagyunk, közel laknak hozzánk és szeretünk utazni.” Kalamazoo, Michigan, 2006.

Dr. MARKÓ MÁRIA „Markóci”, GAJÁRY ISTVÁNNÉ 1931-ben Baján született. A Niederaudorfi Magyar Gimnázium IV.-VII. osztályait végezte el. New York államban, Rochesterben él.

Marika szavaival: „Hivatalos nevem Markó Mária Magdolna volt, mikor megkereszteltek. De ez változott, ahogy az életem is. Költöztünk egyik országból a másikba, elveszték az igazolványaink, a regisztráló személyek vagy nem tudták magyarul leírni, vagy túl hosszúnak tartották és ezt vagy azt a részét elhagyták. Férjhezmentem, elváltam, meggondoltam hogy mégsem jó más néven lenni, mint egyetlen gyerekem, és visszavettem a

volt férjem nevét, Gajáryt. A diákjaim sohasem tudták megtanulni a nevem helyes kiejtését, így csak dr. G-nek nevezték.

1944 decemberében katonavonaton Németországba mentünk. Nem mondta volna senki hangosan, hogy mi menekülünk, pedig tudta mindenki. A remény, hogy hamarosan visszamegyünk Magyarországra, még pislogott szüleimben, különösen édesanyámban, aki, amikor már Halleban voltunk, elment a magyar követségre, hogy visszautazási vízumot szerezzen. Hitegették magukat, hogy az ellentámadásaink sikeresek lesznek, hiszen a németek hamarosan be fogják dobni a csodafegyvereiket. Az utasítás szerint miután feltáplálják, átképzik, felruházzák és felfegyverzik a már Oroszországot megjárt magyar katona csoportunkat, visszaszállítanak mindannyiunkat. Nem így történt. Még csizmája sem volt mindegyiknek, sem köpenye, géppuskája, csak néhány az egész ezrednek. A németek a szerelvény egy részét, ahogy a határt átléptük, lekapcsolták és két századot Breslauban harcra vetettek, minden előzetes megegyezés és a magasabb magyar parancsnokság beleegyezése nélkül. Apu, mint ezredparancsnok, a határon túl csak továbbadhatta a németek rendelkezéseit, de más hatalma nem maradt. Mi néhány családdal és a megmaradt katonákkal Dresdába voltunk irányítva, onnan a dresdai bombázás előtt tíz nappal Wissenfels-an-der-Saale-ba. Érkezésünk utáni napon édesapám beíratott a helyi német iskolába. Nem tartottam jónak a sietségét. Nem is emlékszem, hogy tanultam volna ott valami mást, mint Heil Hitlerrel köszönteni a tanárnőket. Nem adtak sem könyvet, sem leckét. Nem igyekeztem jelét mutatni, hogy majdnem olyan jól beszélek németül, mint magyarul. Hagytak ülni, néha mosolyogtak az idegen lányra. Nem számított már. Nem sokáig volt még nyitva az iskola, mert a közelben lévő Messerschmidt gyárat olyan sűrűn bombázták, hogy alig kezdődött el a tanítás reggel, máris mehettünk haza a légiveszély miatt.

A front közelebb ért hozzánk, amerikaiak nyugatról, oroszok keletről. 1945 kora tavaszán a velünk jött katonákat Délnémetországban itt is, ott is, kisebb csapatokban vetették be a harcokba. Mi két másik családdal Mittenwaldba, Bajorországba menekültünk. Most már hivatalosan voltunk menekültek. Marhavagonban, priccsen feküdtünk. A kályhánkat azzal a szénnel fűtöttünk, amit a csicskások az állomásokon loptak. A több napos utazás alatt a vonat sokszor órákig állt. Ilyenkor kiszálltunk, de óvatosan lépegettünk a sínek között. Marhavagonokban nincsen WC. Mikor Mittenwaldba érkezünk, a falu tele volt berlini német menekültekkel. Nem is engedtek volna bennünket kiszállni a marhavagonból, ha nem lett volna elég konyakunk, dohányunk, zsírunk a polgármester részére. Négy katona cipelte a ládákat, bödönöket a tárgyalni induló segédtsízt után. Apu még a régi szabályokhoz ragaszkodott és úgy gondolta, hogy a kitüntetésekkel teleaggatott törzstiszti egyenruhájában mégsem mehet a hivatalos személyeket megvesztegetni.

Mittenwaldban nem volt középiskola, de még elemi sem, mert az iskolaépületben először sebesült katonák, később a dachauai koncentrációs táborból szabadult zsidók voltak. A háború végéig egy tanárnővel 5-6 lány tanult rendszeresen egy vendéglőben. Jó szórakozás volt. Ott még Heil Hitler-t sem kellett köszönni. A bajorok úgy utálták a náciakat, hogy az üzletekben sem szolgáltak ki bennünket tudatlanokat, ha véletlenül megbotlott a nyelvünk és Heil Hitler-el, nem Grüss Gott-al köszöntünk.

Bajorországban május elején vége volt a harcoknak. A magyar katonák még meglevő része fogságba került, így Apu is. Kilenc hónapig volt ott. Édesanyámmal 1945-ben egész nyáron át jártuk stop-autón vagy gyalog a fogolytáborokat és kerestük Aput. A parancsnoki irodákban követeltük, hogy végignézhessük az ott tartott foglyok listáját. Sohasem tagadták meg. Hiába, nem találtuk. Úgy tudtuk meg szeptemberben, hogy Apu hol van, hogy stop-autóra órákat várva egy német katonával beszélgettünk, akit a heilbronni táborból azért bocsátottak el, mert az egyik lába hiányzott. Mikor elmondtuk, hogy mi járatban vagyunk és

megmutattuk neki Apu fényképét, ráismert. Sokszor beszélgetett vele a fogolytáborban. Így már tudtuk, hova kérjünk Mittenwaldba visszamenvén utazási engedélyt, ugyanis az embereknek 1945 nyarán csak engedéllyel és meghatározott helyre kiállított igazolvánnyal lehetett menniük. Mittenwaldtól Münchenig újra stop-autóval mentünk. München és Frankfurt-am-Main között naponta egyszer már járt vonat. Annyi ember tolakodott a beszállásnál, hogy én csak az ablakon jutottam be, Anyut pedig mások segítségével húztam fel. Egyedüli csomagunk egy kölcsönkapott hátizsák volt. Abban vittünk Apu részére egy kenyeret. Mikor a vonat este elindult, Anyu ráesett a hátizsákra és mivel szorosan álltak az emberek körülötte, csak reggel tudott felkelni róla. A kenyér olyan lapos lett, mint egy lángos. Apu így is örömmel ette. Különben a kenyeret a mittenwaldi apácák küldték neki. Nekünk olyan kevés volt, hogy minden falat be volt osztva, hogy elég erőnk maradjon. Abban az időben hallottam először a kalóriáról, de nem azért, hogy ne hízzunk. A táborba menet katonák kísérték a látogatók csoportját. Megmotoztak mindenkit. Egy magyar asszony hozta a kisgyerekét is. Még a pólyáját is kibontották az őrk, nehogy becsempésszen valami éles szerszámot a fogoly férjének. Ezt az utat még kétszer tettük meg, azután Aput tifuszgyanúval a heidelbergi klinikára szállították. Kiütéséről azt hitték, hogy járványos. Amikor a klinikára került, a német orvosok megállapították, hogy kiütéseit csak siralmas ellátása okozta. Vissza akarták szállítani a fogolytáborba és ez adott alkalmat a szökésre. Leugrott éjjel a vonatról. Német vasutasok rejtették el az amerikai rendőrök elől és segítették vissza Mittenwaldba.

Nagybátyámmal együtt négyen laktunk egy szobában. Volt egy lavórunk és egy főzőlapunk, ami csak meglangyosodott, de nem forrósodott meg, mert nem arra az áramkörre volt csinálva. Volt egy kis vaskályhánk, az erdőben szabad volt gallyat szedni, így volt meleg szobánk és meg tudtuk főzni a krumplit vacsorára. Tudom, hogy sok magyar abban az időben rosszabb körülmények között élt, de nekem később még a niederaudorfi elhelyezés is mennyeinek tűnt. A Wallerék kosztja is ízlett. Az Alpok vidékén, ahol mi laktunk, még a parasztoknak sem volt mit enniük. Nekünk csereberélésre csak Münchenben, a magyar táborban volt alkalmunk. Ott vehettünk időnként egy német újságot is, amiben szüleim aggodalommal olvasták azok nevét, akiket az amerikaiak kiadtak az otthoni hatóságoknak. Sok ismerősük akadt közöttük. Nem tudtuk, hogy mi is meddig maradhatunk együtt és ha Aput hazaviszik, édesanyám és én maradunk-e Németországban. Szüleimnek voltak nagyobb gondjaik is, mint az én iskoláztatásom.

Szüleim pénzkészlete és bevétele a Magyarországról hozott és német márkára átváltott pengő volt, Apu fizetése 1945. januártól ápriliséig, amit Németországban még folyósítottak. Amikor ezek már elfogytak, minden hónapban adtak el ruhaneműt, ágyneműt, asztalneműt, illetőleg amire vevő akadt...10 hónapon át tudtuk fedezni ebből a költségeinket. Mikor a ládák tartalma elfogyott, eladták még az üres ládákat is.

1948. júniusban volt a Währungsreform. Ez mindannyiunk életét megváltoztatta. Ami Reichsmárkánk volt, azért ugyan kaptunk a városházán elismervényt, de mi is csak annyi Deutsche Márkát kaptunk, mint más. Az elismervényt Anyu megőrizte minden más féltett emléke között. Nem kellett már senkinek a használt holmi, de úgysem akadt már a ládában valami, ami nélkülözhető lett volna. Apu Führsorget kapott.

1947. februárban mentem először Niederaudorfba. Szüleim 1948-ig ki tudták fizetni tan- és ellátás díjamat. 1948. szeptemberben visszamentem az akkor már Reisachban levő iskolába, de 1949 májusáig, amíg ott voltam, szüleim csak egyszer fizettek 5 DM-t beíratási díjat, tan- és ellátási díjat egyszer sem, nem küldtek sem zsebpénzt, sem élelmiszerpótlékot, nem tudtak látogatni. Telefonálni sem tudtunk egymásnak. (Nem is emlékszem hogy hol volt Reisachban telefon.) Egyedül az útiköltségemre tudtak pénzt küldeni, hogy karácsonyra haza utazhassam.

1949. májusban megbetegedtem. Handwagenben húzott Csiuszka az orvoshoz, aki megállapította, hogy Hungerödémám van. Ez mindenkit meglepett, mert én sohasem voltam éhes, sőt, hogy évszre kényszerítsenek, bezártak, amíg el nem fogyott a tányéromról az étel. Később találták meg a kályhában. Írtak Anyunak, aki eljött és a kolostor második emeletén kapott szobában ápolt talán két hétig. A lányok reggelenként pokrócba kivettek a mezőre, délután behoztak. A faluban elment a hírem, és a lakosok hoztak részemre a papokhoz kecsketejet, kenyeret, vaját, egyszer még citromot is ingyen! Május végére annyira felerősödtem, hogy Csiuszka segítségével Anyu haza tudott vinni Mittenwaldba, de még akkor is az állomástól a házig, ahol laktunk, Handwagenban húztak.

1949 szeptemberében még nem voltam elég erős, hogy visszamehettem volna Reisachba. Anyu elment, hogy a nyolcadik osztályos tananyagot megkapja (reisachi útiköltsége fel van jegyezve). Otthon tanultam.

1950. márciusban Passauba utaztam, hogy ott a Waldwerkében levő magyar iskolában leérettségizzem júniusban. Apu november óta dolgozott mint számtantanár egy UNRRA (United Nations Relief and Rehabilitation Administration) által menekültek átképzésére fenntartott táborban. Így volt a családnak útiköltségemre, érettségi díjra, tandíjra és valamelyes zsebpénzre is elég pénze.

1950-51 telén Garmischban kaptam állást mint gépíró egy amerikai bázison. Gépelni, noha előző nyáron otthon próbáltam megtanulni, csak igen rosszul tudtam. Ha hibát tettem és kijavítottam, német főnöknőm rendszerint megtalálta a világosság felé tartott lapon. Nem volt különösképpen rosszindulatú velem szemben, de jórészt nem szöveget, hanem számokat kellett széles elszámolási ívekre begépelnem és fontos volt, hogy ne látsszon javítva. Hétvégeken kellett beutaznom bepótolni a munkát, amivel hétköznapiakon nem lettem kész. Ez nem volt boldog idő az életemben. Télen a vonat még abban az időben sem volt fűtve Mittenwald és Garmisch között.

1951-ben kivándoroltam szüleimmel az Egyesült Államokba. 1955-ben megszereztem Terrytownban, a New York állambeli Marymount College-ban matematikából diplomámat (B.A.). Közel 10 évig a clevelandi Union Carbide cég kutató laboratóriumában mint asszisztens dolgoztam, amit folytattam Rochester, New Yorkban a General Dynamics Corporationnál 1968-ig. Megszereztem az M.A. diplomát „applied” matematikában és a doktorátust pedagógiában. 23 évig középiskolában tanítottam.

1959-ben férjhez mentem. Hamarosan kislányom született, de házasságom nem tartott sokáig. Szüleimmel éltünk együtt. Édesapám 1989-ben, Édesanyám 1991-ben halt meg. Lányom, Erzsébet, orvosi antropológiából szerezte meg az M. A. dipomát, kutatómunkát végzett több mint 20 éven át. Ő életem öröme, támogatóm és szerető gyermekem”

Rochester, 2007.

MAYER PAULA „Picu”, LÁSZLÓ ANTALNÉ 1948 tavaszán a harmadik gimnáziumot végezte el Niederben. 1953-ban szüleivel kivándorolt Franciaországból az Egyesült Államokba. Három gyermeke született, Antal, István és Éva. Két unokája van. Az utóbbi években Albuquerque, New Mexicoban élt férjével. 2006 márciusában, hét évi betegség után meghalt. (Telefonon László Antaltól. 2006.)

MÉLYNÁDASY ANTAL „Csumi” „... apám neve eredetileg Machowitsch volt. Édesanyám neve megalsebesi, mélynádasi Tormásky Stefánia. Amikor megszülettem, apám felvette anyám egyik előnevét. Később, amikor már szüleim meghaltak, az „l” betűt elhagytam. Így lett belőlem Meynadasy. Így jobban ejtik ki a nevemet, és nem botladoznak az l-betű körül.

Székesfehérvárott a Cisztereknél kezdtem el a gimnáziumot. Ott jártam három osztályt. 1944 telén hagytuk el az országot és Münchenben értek el bennünket az amerikaiak. Édesapám orvos volt és megkérték, hogy legyen a laufeni magyar tábor orvosa. Laufen Bajorországban van a Salzach mellett, ott laktam a szüleimmel.

Reisachba sok magyar lány járt, akik szintén Laufenban laktak. Petres Jutka, Petres Zsuzsa, Király Éva, Király Nünü, Hadanich Vera. Így kerültem én is oda. Egy parasztházban laktunk és onnan jártunk be az iskolába. Csaba Zsolt is velünk lakott. Akkor a Kovács dirí volt az igazgató. Emlékszem Erzsike néniére, Mária néniére. Ha jól emlékszem, három évet töltöttem ott. A harmadik évben Jautz Ferivel és Láhner Bélával laktam együtt egy másik parasztháznál. Szoros baráti kapcsolatot kötöttünk és még ma is fenntartjuk a kapcsolatot. Amikor az iskola megszűnt 1951 márciusában, mi hárman egy teherautóval vittünk dolgokat a passai iskolába, ahol befejeztem a 7. gimnáziumot.

1951-ben szüleimmel kivándoroltunk Amerikába. Amikor 1951-ben megérkeztünk New Yorkba, már tudtam egy kicsit angolul, hiszen a niederi és passai iskolákban tanultunk németül, angolul, magyarul és latinul. De az apám nem tudott jól beszélni angolul. Eleinte mind a ketten egy kórházban dolgoztunk, a „földszinten” kezdtük. Én a virágokat és a betegeket tologattam, ő meg a halottakat mint „orderly” (ápoló). Miután megtanulta a nyelvet és letette az orvosi vizsgát, Brooklynban kapott egy orvosi állást, én meg egy darabig az Empire States Buildingben dolgoztam a Diner’s Club credit companynál.

Szerencsémre a hartfordi Hyllier College elfogadta a hét gimnáziumot, ott elkezdtem továbbtanulásomat. Majd a brooklyni St. John’s egyetemen megszereztem a B.A. degree és a Fordham egyetemen az MSW-t. És az élettől az igazi doktorátust.

1960-ban megházasodtam. Elvettem Váczy Annát, Pancsit, aki Angliából jött át. Pancsit még a reisachi iskolából ismertem. Amikor megházasodtunk, Peekskill-be költöztünk. Pancsi mint ápolónő dolgozott a peekskilli kórházban, én mint terapeuta a N.Y. állam gyermek-elmegyógyintézetének a klinikáján. 1996-ban mind a ketten nyugdíjba mentünk és elköltöztünk Connecticutba.

A jó Isten megáldott bennünket négy aranyos gyerekkel és hét gyönyörű, okos unokával. A legidősebb fiunk Rochesterben nősült meg és nekik van három kislányuk. A másik fiam nem nősült meg, New York városában lakik. Az egyik lányom festőművész és tanít az egyetemen. Családjával Danbury, CT-ben lakik. Két fiuk van, akik már középiskolába járnak. A másik lányom egy ír emberhez ment férjhez. Náluk két kislány van. Ő is a szépművészeti pályát választotta. Panni is festeget, úgy látszik, ezt a tehetséget örökölték a lányok.

Többször voltunk látogatóban Niederben és Reisachban. Nekem nagyon kedves emlékeim vannak a reisachi iskoláról. Szerettem Kovács dirit és sokat tanultam tőle. Amikor orgonált, gyakran én pumpáltam a levegőt az orgonának. Neki köszönhetem a klasszikus zene élvezetét. Amikor nem tudtam, milyen pályára lépjek, ő ajánlotta, hogy Social Worker legyek. Nem bántam meg semmit. Az iskola komoly alapot adott. Hogy Panni a feleségem, ez a legnagyobb boldogságom. Sokat dolgoztunk, de még ma is csak hálával viszonzozzuk minden örömeinket.”

Southbury, Connecticut, 2003. és 2006.

MÉSZÁROS ÉVA „Mészároska”, KATAFIAS PÉTERNÉ 1933-ban Budapesten született. A Niederaudorfi Magyar Leánygimnázium II.-IV. osztályait végezte el. Külön miniszteri engedéllyel, miután még kiskorú volt, Regensburgban ápolónői tanfolyamon vett részt. Igazából orvos akart lenni. 1949-ben kivándorolt családjával az Egyesült Államokba. A New York állambeli Northhaldonban telepedtek le, majd Cleveland Ohioba költözött, ahol még

mindig él. Két gyermeke született, egy fiú és egy leány és három unokája van. Korábban mint ápolónő kórházban dolgozott, utóbbi években férje fogorvosi irodáját vezette.

Cleveland, Ohio, 2007.

NEMES MÁRIA, MARSCHALL ANDRÁSNE Püspökladányban, 1934-ben született. A Niederaudorfi Magyar Leánygimnázium I.-II. osztályait, a III.-IV. évet magánúton Passauban végezte el. 1951-ben kivándorolt családjával az Egyesült Államokba. Rövid ideig Texasban éltek, ahol megszerezte a középiskolai diplomát, majd Galt, Ontario Kanadában telepedtek le. 1968 óta Clevelandban él. Két lánya van. A Krónika c. folyóirat terjesztője.

(Az 1986-os adatgyűjtő ívből.)

OLTFALVI MARGIT „Manci”, SVÉDA ISTVÁNNÉ 1933-ban Mezőkövesden született. A Niederaudorfi Magyar Leánygimnázium III.-V. osztályait végezte el.

1965. V. 19-én Hegedűs Nórának írt leveléből:

„Leveledet a kórházban kaptam meg. Köszönöm segítségedet. Áldjon meg az Isten érte. Április 15-én született meg a kicsi, leányka. Szomorú, elkeseredett vagyok és nem látok kiutat, hogy mi lesz velünk. Legszívesebben én is ott lennék férjem mellett, de a gyerekeknek szükségük van rám, így viselnem kell sorsomat.

Kis-nagy fiam már 3-ik gimnazista, Anikóm most jött első osztályba. Hála Istennek, ők egészségesek. Ez az egyetlen örömöm van még.

Írod, hogy nem-e jönnék ki Amerikába. Mit csináljak 3 gyerekkel egyedül? Itt kapok május 1-től 318 DM özvegyi és árvasági Rentét [nyugdíjat]. Nem sok, mert egy négy személyes családnak, hogy minden nap legyen valami az asztalon, szerényen kell legalább 600 DM. Még nem tudom, mit csinálok. Itt vannak gyárok, ahol éjjel lehet dolgozni. Ha egészségileg rendbe jövök, ilyen munkát fogok keresni. Majd csak felnevelem valahogy a gyerekeimet. Bizony, Gabi nagyon aranyos teremtés, nem is tudom, hogy miként háláljam meg neki. Jól esett, hogy a régi niederiek ebben a nehéz helyzetben nem hagytak egyedül. Minden levél örömnapot jelent számomra.

Írjal édes Nórám, ha időd telik, leveleiteket sokszor előveszem, hogy vigasztaló soraitokból erőt vegyek....”

Manci 1970. június 24-én újra férjhezment. 1972-ben értesítést kaptunk haláláról.

PETRES JUDITH, BALOGH GYŐZÖNÉ Hévízen született 1933-ban. A Niederaudorfi Magyar Leánygimnázium II.-VI. osztályait végezte el. 1951-ben kivándorolt családjával az Egyesült Államokba. Cleveland, Ohio-ban telepedtek le. 1956-1977-ig Aurorában élt, majd 1977-től az 1990-es évek elejéig a Németországban állomásozó amerikai katonák gyermekei számára felállított iskolákban tanított. Nyugdíjazása után hazaköltözött. Erről a költözésről és viszontagságairól This Old House by the Lake című, angol nyelven írt könyvében számol be. Életének korábbi szakaszáról, a második világháború, menekülés és kivándorlás idejéről bepillantást nyerhetünk a The Countess and Her Daughter című regényében. Mindkettő érdekes olvasmány. Férjével, Balogh Győzővel Zalaszabaron él. (bn)

Judith szavaival: „Kivándorlásunk előtt néhány hónapig a müncheni (Schwabing) DP kórházban dolgoztam a laboratóriumban (szerológián). Ez csak annyiból érdekes, mert rengeteg magyar volt akkoriban Münchenben és közülük sokan dolgoztak Schwabingban, akikkel később az USA-ban találkoztam, mint Fekete Ádám és Miklós, Geréby János, dr. Winkler, talán még Olgyay Gyurka is (Niederaudorfban érettségizett), de ebben nem vagyok biztos. Szirányi Pista, Paulay Tamás a müncheni ifjúsági élet mozgatói, több ízben voltak Reisachban az iskolánkban ifjúsági gyűlésen, vagy lelkigyakorlaton, de ők New Zealand-ba vándoroltak ki és a kapcsolatok megszakadtak. Egyik éjjel vért kellett vennem a kórházban

egy újonnan beutalttól, és ha emlékezetem nem csal, Kührner Ili volt a beteg. Mindenesetre niederi testvér volt.

Amikor Amerikában mind a három gyerekem iskolába került, elhatároztam, hogy beiratkozom az egyetemre (Kent State, Ohio). Merész lépésnek tartotta mindenki. Tizenkét év múlt el, amióta utoljára iskolapadban ültem, s habár mint minden fiatal, én is megtanultam angolul, de tudtam, hogy ez még messze van az egyetemen megkívánt színvontaltól. A legnagyobb bökkenő azonban az volt, hogy nem volt érettségim, mivel a hetedik gimnázium közepén érkezett meg a bevándorlási engedélyünk az USA-ba. Amikor jelentkeztem a kenti egyetemen, a rektor figyelmesen meghallgatott, majd úgy döntött, hogy letehetek egy különbözeti vizsgát. Amennyiben az eredményem megfelel egy amerikai érettségizett diák tudásának, úgyszintén az egyetem felvételi követelményeinek, akkor feltételeken felvesznek, és amennyiben lépést tudok tartani a többi diákkal, akkor állandóra változtatják a státuszomat. A vizsga három napig tartott és eredményként az egyetem elengedett három szemesztert, illetve másfél évet. Így tanítottak minket Niederaudorfban. Ennél nagyobb dicséretet iskola és tanári kar még nem kapott, mint amikor egy hetedik gimnáziumot sem végzett diákot ilyen kiváltságokkal vettek fel egy híres, de a diák számára idegen nyelvű egyetemre. Három gyerek, háztartás, és az idegen nyelv ellenére cum laude-val végeztem. Ehhez még hozzáfűzöm: amint anyámnak írott leveleimből kitűnik, egyáltalán nem voltam magabiztos, jó tanuló, és a vizsgáimat megelőző hetekben tele voltam aggodalommal afelől, hogy képes leszek-e a niederi elvárásoknak megfelelni. Tehát itt nem csodagyerekről, hanem csodatanárokról van szó.

A B.S. diploma után következett két Masters Degree, kitüntetések, felelős pozíció és sok öröm a munkámmal kapcsolatban. Három szenzációs gyereket neveltem fel, akik pazarul megállják helyüket az életben. Közben aktív szerepet vállaltam a magyar emigrációs közéletben. Létrehoztam és szerkesztettem a Képes Magyar Világhíradó című emigrációs folyóiratot, ami közkedvelt magyar kapocs volt a nagyvilágban. Emberfeletti erővel, szinte egymagamban tartottam fenn, csak az olvasóim lelkesedése segített kitartani munkámban.

Idővel Németországban, az amerikai hadsereg (Air Force) bázisain gondoztam a tehetséges gyerekeket, és hat iskolának terveztem az emelkedett szintű programokat. 1983-ban nyertem el a második Masters Degree-t School Administration-ból és nyugdíjazásomig mint Educational Program Manager és Supervisor működtem. Ami a niederaudorfi tanárainknak nem jutott ki, azt én megtehettem: a tehetséges gyerekeket évente többször is vihettem Európa különböző országaiba tanulmányútra. Két ízben Magyarországra is, ahova egy amerikai művészettörténelem professzor kísért el minket tanárként. A magyaroktól is kaptam egy ragyogó, angol nyelvet jól beszélő, fiatal történelem tanárt kísérőnek. Feledhetetlen két út volt, olyannyira, hogy a szülők és tanárok kérésére egy harmadik útra is eljöttem Magyarországra, ezúttal csak felnőttekkel. Minden külföldi tanulmányútról naplót vezettem, majd könyvecske formájában megírtam úti kalauznak, amelyeket aztán a német Bundesbahn, amin keresztül az utak többségét szerveztem, ki is adott. Ha a Németországban működő 144 amerikai iskola bármelyike a vasutat vette igénybe tanulmányútra, kapott ezekből a könyvecskékből. A tanárok igen nagy hálával fogadták, mert nemcsak a nevezetességek leírását olvashatták, de bőven voltak jó tanácsok, útirányok, etető és itató helyek pontos megnevezése, olcsó szállások, amerikai követségek, rendőrség telefonszámai, formalevél a szülők értesítésére, engedélyük kérésre, és így tovább. Azonkívül pontosan leírtam az út célját, az elvárt ismeretszerzést, leckéket, sőt vizsgakérdéseket is, amelyek felhasználásával a diákok valóban „tanulmányutat” és nem „kirándulást” kaptak. Mondanom sem kell, hogy a tanárok milyen boldogok voltak. Egy ilyen út megtervezése, ami a finanszírozási kérvénynek és igazgatói engedélynek alapja és feltétele, nagy és megerőltető

munkát jelent, különös tekintettel arra, hogy sok forrásmunkát a megadott ország nyelvén lehetett csak beszerezni. Ez máris komoly nehézség volt sok amerikai tanárnak. Az én könyvecskéimből csak ki kellett másolni azokat a paragrafusokat, amelyeket az igazgató és a finanszírozó iroda látni akart.

Életem másik nagy munkája, amire nagyon büszke vagyok, az a hatalmas és jól sikerült space program volt, amelyet egyik kolleganőmmel, Lynn McDaniels-el létesítettünk Németországban az ottani amerikai iskolások számára. Ez két óriási kiállítást is magába foglalt.

A NASA (National Aeronautics and Space Administration) külön teherszállító repülőgéppel Floridából küldte Németországba az űrhajózással kapcsolatos kiállítási tárgyakat. Először a Mainz melletti katonai raktár-központban kiürített két hangárt építette át nekünk erre az alkalomra a katonai műszaki csoport, majd négy hét múlva katonai teherautó convoy vitte tovább a kiállítási tárgyakat, és az azt felállító „team”-et Délnémetországba a második kiállítás helyére. A NASA nemcsak modelleket küldött, hanem aktuális és valós anyagokat is, filmeket, még egy darab követ is a holdból. A kiállítási tárgyakat hivatásos NASA kiállítók rendezték el, mivel a legtöbb modell mozgatható, „hands-on item” volt, amit szakszerűen kellett felállítani. A többi pedig olyan értékes portéka volt, hogy azokat biztonságos üveglapok mögé kellett rejteni. Egy teljes iskolai éven átdolgoztunk ezen, természetesen tanítás után, sok esetben késő éjjelig. Ez egyébként hasznos is volt, mert az időeltolódás miatt könnyebben tudtunk a NASA-val késő este tárgyalni.

Nem kis dolog volt a katonaság autóbuszait megszervezni arra, hogy 144 iskola sok ezer amerikai diákja mind láthassák a kiállítást. Az iskolai órák után a kiállítást megnyitottuk a nyilvánosságnak: a Németországban állomásozó amerikai katonák és családjuk számára, valamint a nagy érdeklődést mutató németeknek is. Négy héten át este nyolcig voltak nyitva a kiállító „termek” (értsd a két hangár Mainzban, és a kiürített raktárterem Ulmban). Az érdeklődők pedig állandóan hosszú sorban álltak a bejárat előtt, bebocsátásra várva. Még arra is gondunk volt, hogy a nagy tömegre való tekintettel elsősegély hely, valamint ideiglenes W.C. is legyen a látogatók számára, és étkező helység a messzebből szállított diákok ebédeltetésére.

Ezt kiegészítően a Németországban fenntartott 144 amerikai iskolában űrprogramot létesítettünk, amely keretében a NASA által kiképzett és kérésünkre Németországba küldött négy „Aerospace instructor” előadásokat tartott és az ifjúságot elkápráztató kísérletekkel és bemutatásokkal gazdagított. A négy tanár tetemes bemutató anyaga, amit az előbb nevezett különrepülőgép szállított a Frankfurt melletti Rhein Main amerikai légibázisra, a tanárok tulajdona volt: ezeket a modelleket, tárgyakat használták tanítás közben. Hogy ezekkel boldoguljanak, minden tanárnak béreltünk egy kisbuszt, amibe be tudták mindezt ráolni és a következő helyszínre fuvarozni. Mellesleg, Lynn és én okítottuk ki őket a német Autobahnon tapasztalt háborodott viselkedésekre. Egyik sem volt még Németországban, és eléggé elképesztőnek találták a sajátságos forgalmat, a kocsivezetők stílusát és a sebességkorlátozás hiányát. Utána csináltattunk is mindegyiknek egy T-shirt-öt „I survived the German Autobahn” felirattal. Azt el se mondjam, mit jelentett a négy NASA tanárt beosztani a messze egymástól fekvő iskolákba, szállást biztosítani nekik, útirányukat a következő iskolába megtervezni és aztán a száz változtatást a programban elrendezni. A telefonunk állandóan csörgött, amikor különböző iskolák hívtak minket: „Jaj, aznap fotografálják a gyerekeket az évkönyv számára, nem lehetne más napon megtartani az előadást?” „Jaj, felvételi vizsga van a megadott napon, nem lehet akkor ilyen programot beszervezni.” „Jaj, aznapra nem tudtuk megkapni a termet ahol a NASA tanár az előadásokat

megtarthatná.” Aztán éjfél után kezdtük újra a tervezet módosítását, amíg a végén azt gondoltuk, hogy megbolondulunk.

Ezt az elképesztő vállalkozást csakis azért tudtuk megvalósítani, mert Lynn is, és én is, függetlenül egymástól és jóval a DODDS (Department of Defense Dependents School) állásunk előtt egy teljes egyetemi szemesztert töltöttünk el két különböző NASA bázison, space science-t tanulva. (Lynn Floridában, én Clevelandban a Lewis Space Centerben). Ekkor a NASA nagyvonalúan ígéretet tett, hogy aki a szemeszteren sikeresen részt vesz – irgalmatlanul nehéz volt – igényt tarthat a „NASA educational service” bármiféle támogatására. Ezt használtuk ki Lynnel, és magunk csodálkoztunk a legjobban, amikor évekkel később, ígéretét nem feledve, a NASA a legmesszebbmenő segítséget nyújtotta. Álmunkban sem fordult elő a tervezésnél, hogy ilyen nagyszabású esemény kerekedik ki belőle.

Szép munka volt, kevés embernek jut ki ilyen izgalmas vállalkozás a tanári hivatásban – méghozzá tengeren túlról lebonyolítva. Ezért magas katonai kitüntetést is kaptunk az amerikai hadügyminisztériumtól, a NASA-tól, a helyi katonai alakulatoktól, úgymint a tanfelügyelőség központi hivatalától. Ma már képtelen lennék ilyen gigantikus erőfeszítésre, azt sem tudom, hol kezdeném el, így nem csak mint szép emléket őrzöm, hanem egy valaha sajátomnak tudott energia és szervezőképesség emlékét is, ami immár ködbe foszlott. Jó, hogy akkor megtettem, habár már néha nekem is hihetetlennek tűnik.

A németországi (Mainz) Gutenberg egyetemen a doktorátusomon dolgoztam, amikor az Öböl Háború utáni US katonai leépítés következtében az amerikai iskolák többsége megszűnt, és így korai nyugdíjba mentem – doktorátus nélkül. Ekkor második férjemmel visszaköltöztünk Magyarországra. (Lásd: THIS OLD HOUSE BY THE LAKE, amelyben élethűen leírtam életünk utolsó hatalmas kalandját.) Itthon mindketten több újságban, folyóiratban is publikálunk. Egy negyedévenként megjelenő folyóiratnak (Magyar Jövő) szerkesztői tagjai is vagyunk.

A hivalkodás bűne nélkül büszke vagyok az öt angol nyelvű könyvemre, amiből kettő ezt a szerencsétlen kis Magyarországot igyekszik kedvezőbb fényben feltüntetni az idegen olvasónak. De legbüszkébb mégis csak a három gyerekemre és a négy unokámra vagyok, akik egytől egyig óriásit léptek, karrierjük felfelé ível, szellemi képességeik és erkölcsi magatartásuk pontosan olyan, amilyennek megálmodtam azt több, mint fél évszázada. Ők minden szempontból büszkeségeim és életem valódi értékei. Gazdag, mozgalmas, élményekben dús életem volt, amit valószínűleg meg sem érdemeltem, de hálás vagyok érte.”

Zalaszabar, 2007.

PETRES ZSUZSA, SZAPPANOS ISTVÁNNÉ. „Szüleim 1931-ben Hévízre kerültek, Apám mint ottani első körorvos. 1936. június 8-án születtem Keszthelyen. Szüleim válása után rövid időre Dunaföldvárra kerültünk, majd Székesfehérvárra.

1942-ben kezdtem el a katolikus Externát elemi iskolát Székesfehérváron – a mai Szent Imre Katolikus elemi iskola. 1943-ban másodikos lettem és ugyanakkor elsőáldozó is. 1944-ben a harmadik osztályt is elkezdtem, de nem sokáig, mert az iskolaépületeket a németek lefoglalták szállásnak.

1944. december 23-án, nyolc hetes erős harc után az oroszok megszállták városunkat. A folytonos légiriadók és bombázások miatt épületünk bolthajtásos óvópincéjét osztottuk meg tucatnyi idegennel. Hosszú fapriccsekre fektetett matracokon éltünk, egy kis kályha szolgált az egész lakosságnak, amit ételmelegítésre használtak, de fűtés nem volt. Egy hónapos szörnyű orosz megszállás után a németeknek sikerült a várost ideiglenesen visszavenni és kaptunk egy lehetőséget, hogy kocsival Pápáig elviszik az egész családot. Ez így is történt és

Páparól másnap sikerült teherautóval tovább jutni egy Linz melletti táborba. Akkor nem sejtettük, hogy soha nem fogunk hazatérni. Talán ez is segített a nehéz idők elviseléséhez. Linzből egy festőien szép fekvésű, de annál szegényebb magyar táborba kerültünk. Itt volt az első alkalom életemben, hogy „helyt” kellett állni a családban. A többi táborlakóval együtt elég szegények voltunk és a köszölet megglehetősen gyér. Valahogyan ezt pótolni kellett és így a táborban élő emberek feketézéssel próbálkoztak. Amit csak lehetett, elhordtak az osztrák parasztoknak és kézimunkák, prémek, ékszerek, kisebb-nagyobb családi értékek cseréltek gazdát zöldségért, tojásért, tejért, stb. Most ha visszagondolok erre az időre, eléggé megalázó volt, amit édesanyám és nővérem megpróbáltak, és nem is tudták ezt sokáig folytatni. Később már nem is volt mit cserélni, így jóformán kéregettünk és többször előfordult, hogy elkergettek és szidalmaztak bennünket. Akkor alig 9 éves voltam és elhatároztam, hogy elmegyek én is megpróbálni. Mint kislányt néha megsajnálta és ilyenkor diadalt aratva vittem haza a kapott „kincseket”.

Pár hét itt tartózkodás után édesapám Bajorországból szekeret küldött értünk, két magyar katonával hogy vigyenek el hozzánk bennünket. A háború még nem fejeződött be, nyugodtan lehetett Ausztriából Bajorországba utazni, a határok még nyitva voltak. Útközben tüdőgyuladást kaptam és így kritikus nagybetegen érkezünk meg egy kis bajor falucska kórházába, Laufenba. Nem ez volt a cél, de nem lehetett mást tenni, itt kellett kivárni meggyógyulásonkat. Közben lezárták a határt, így apámmal nem tudtunk találkozni. Itt ismerkedtünk meg a Király, (Éva és Judit), Mélynádasy (Csumi), és Szabó (Dóri) családokkal, akikkel aztán Reisachban találkoztunk újra mint iskolatársak.

1946-47. Ezek zavaros idők voltak, mert újra betegeskedtem. Édesapám most már Salzburgban volt egy UNRRA kórházban orvos. Aztán kinevezték egy lengyel árvaház orvosának Telfes, Tirolban. Édesapám úgy gondolta, hogy a hegyi levegő hasznos lenne gyógyulásomhoz, így hozzá kerültem a nyár folyamán. Igaza is lett, mert egészségemnek jót tett a nyaralás. Utána elkerültem a Bad Reichenhall melletti Bayerisch Gmain-ben lévő Jónás szanatóriumba, ahol sokáig kezeltek.

1948-1949-ben a reisachi magyar iskolába kerültem, ahol elvégeztem az I. és II. gimnáziumot. Ez fiatal életemben egy óriási változás volt, hiszen most először kellett édesanyámat hosszabb időre elhagyni. Az enyhítő körülmény Judith nővérem otlléte volt, aki természetesen szintén Reisachba járt iskolába, és magára vállalta a „kismama” szerepét. Itt ismerkedtem meg a cserkészzel és mindjárt a Cecey Éva cserkészcsapat tagja lettem, a Muskáti „családba” tartoztam. A cserkészlet úgy engem mint Pista férjemet is elkísért „öreg cserkész” mivoltunkig. A mai napig támogatjuk, segítjük ezt az intézményt, ahol csak lehet. Gyerekeim is cserkészek voltak, írnak, olvasnak, beszélnek magyarul!

Rengeteget jártunk kirándulni, itt is a mesés szép táj, hegyek tették széppé az ott töltött időt. Úszás, séta, kirándulás sűrűn a programon volt. Emlékszem egy hegymászásra, amikor annyira feltörte a bakancs a lábamat, hogy nem tudtam járni a fájdalomtól. Egy másik „sorstársammal” a hegy tetején töltöttük az éjszakát egy menedékházban, ahol ugyan keveset aludtunk. A sok üres ágyat sorra próbálgattuk. Másnap a kis bajor falu derűtségére zokniban, cipő nélkül bandukoltunk vissza az intézet felé!

1949-ben megkezdtem a harmadik gimnáziumot, de novemberben hazamentem nővéremmel Laufenba. Ekkor már több tanár kivándorolt és nagy változások voltak az iskolában. Mi is vártuk a behívást, így célszerűbb volt a helyi iskolába járni erre a rövid időre. Így 1950. januártól július 13.-ig a laufeni Mädchenschule VII. osztályába jártam. Ez idő alatt is sokszor jártam hegymászási kirándulásokra egy fiatal csoporttal. Milyen más idők voltak azok, amikor fiatal lányok nyugodtan, félelemérzés nélkül, sőt biztonságban vehettek részt ilyen élményekben. Ősszel egy nagyon ritka, szerencsés véletlen folytán sikerült bejutnom a salzburgi

Orsolyák iskolájába, ahova naponta egy óráig tartó vonattal jártam! Nagyon szép emlékeim maradtak erről a rövid időről, az iskoláról, a példát mutató nővérekről és a mesés Szalzburg városról! A várt kivándorlás menete felgyorsult és a karácsonyi szünet után már nem mentem vissza az iskolába, mert behívtak bennünket Münchenbe az IRO táborba.

1951-ben érkeztünk Amerikába és viszontagságos kalandok után mindjárt Clevelandban telepedtünk le. Itt fejeztem be, 1955 januárjában, a John Adams High Schoolban a középiskolai tanulmányaimat. Iskola éveim után a B.F. Goodrich Chemical cégnél mint könyvelő dolgoztam. 1956-ban férjhez mentem Szappanos Pistához, aki, miután két éves katonai szolgálata alatt megjárta Koreát, akkor végezte el az elektromérnöki szakot az egyetemen. Dolgoztam 1957-ig, amíg első kislányunk meg nem született. Persze szépen jött a kis gyerekhad is és még két fiúgyerek és egy kislány kerekítette ki családunkat.

Ami életemet kísérte, az a talpraesettségem volt és az alkalmazkodás. Erre jó iskola volt a menekülés és nélkülözés, amit elfogadtunk zokszó nélkül, mert mindenki más is ezt az életet élte. Míg a gyerekek kicsik voltak már „csak” az édesanya szerepe jutott rám, bár néha ünnepek előtt azért elmentem „kiszegítő” munkát vállalni. Amikor a gyerekek nagyobbak lettek, segédkeztem a Magyar NBN Rádió és Televíziónál mint munkatárs és persze közben mint cserkészmama vettem aktívan részt a cserkészetben. Egy évig vállaltam a szervezőtestületi elnökséget is a keletoldali Szilágyi Erzsébet cserkészcsapatnál. Amikor legfiatalabb lányunk és fiunk high school-ba jutott, nekem is sikerült ugyanabban a katolikus iskolában titkárnői pozícióban elhelyezést kapnom. Utána elvégeztem egy tanfolyamot, ami felkészített utazótársasági ügynöki munka vállalására. Mint ügynök, ez alatt a 13 év alatt alkalmam nyílt arra, hogy bejárjak sok szép országot, szigetet, várost a cég jóvoltából. Csodás, örök emlékek maradtak meg bennem ezekről a helyekről.

1996-ben férjemmel együtt végre nyugdíjba mentünk és a családnak szentelhettem ismét életemet. A clevelandi magyar közösségnek mindig hű tagjai voltunk és még ma is a Clevelandi Magyar Múzeumban mindketten aktívan részt veszünk. Jelenleg kilenc unokám van, akikre mindig szívesen vigyázok. 1983 óta özvegyen maradt édesanyám gondját is én viseltem alkonyodó éveiben. 2007 márciusában, 96 éves korában hagyott el bennünket. Utolsó évét itt élte le a mi otthonunkban, ami nekem a legnagyobb lelki megnyugvást adta.

Legszívesebben olvasok, kertészkedek, szeretem a klasszikus zenét és kapcsolatot tartok 65 éve tartó régi barátainkkal.”

Cleveland, 2007.

PETTENDY KATALIN „Peti Kati”, STISKAL JOSEFNÉ. Mi történt Nieder óta?

„A mi korosztályunk nem sokra vitte itt Ausztráliában. Minket Ausztrália »factory fodder«-nak hozott be kétévi szerződéssel. Tehát továbbtanulás helyett, két évig ott kellett dolgozni, ahova minket küldtek. Így Jancsi Taszániába került útépitésre. Én Melbourne-be és mire kiverelkedtük, hogy a család együtt lehessen Geelongban, Édesapánk, Jancsi és én mindhárman gyári munkások lettünk az itteni Ford gyárban. A második probléma ott volt, hogy itt nem voltak bérlakások. Albérletben laktunk hárman egy szobában és Jancsi egy kerti kulipintyóban. Minden mellékhelyiség közös a négytagú tulaj családdal. Nem volt más választás, mint dolgozni, főleg annyit túlórázni, amennyit csak lehet, hogy minél hamarabb felépíthessük a családi házat. (Kész házra nem lehetett kölcsönt kapni). Ez közös sors volt itt az akkori menekültek körülményeiben. Semmiféle diplomát itt el nem fogadtak. Azt mondták, az mind hamis. Akik már „kész” emberek voltak, megvolt a végzettségük és tudásuk, de főleg ambíciójuk, azok vagy átvándoroltak az USA-ba, vagy sok nehézséggel bár, de újra elvégezték az egyetemet munkájuk mellett, hiszen azoknak már családjuk is volt. Őket a már előre megszerzett tudásuk és gyakorlatuk segítette át ezeken a nehéz időkön. Mi „gyerekek” hagytuk magunkat sodródni. Ambíció, vetélkedés ismeretlen fogalom volt

számunkra és ez általános jelenség volt az akkori ausztrál társadalomban is. Ha egyáltalán létezik demokrácia, akkor az itt lehetett az ötvenes években. Ez addig elszigetelt és nagyrészt elmaradt népség volt. Mi pedig úttörők voltunk az ismeretlenben és idegenben. A második hullám, az 56-osok már egy bizonyos kialakult és szervezett magyar társadalomra találtak, akik segítséget és szeretetet nyújtottak az újonnan jötteknek. Ők viszont már sokkal ügyesebbek és igényesebbek voltak, mint mi voltunk. Azután mire letettük a depositot a telekre, egy héten belül mind a hármunknak felmondtak. Apuka és Jancsi 3 hónapig voltak munka nélkül.

Belőlem pincéernő lett egy „restaurant-”ban, de két hét múlva kirúgtak. Ugyanis hat tányér ételt vittem a tálcán, aminek a tetejében még 3 tányér vacsora volt ügyesen elhelyezve. Nem is lett volna semmi baj, ha mindezt nem egy csapóajtón kellett volna keresztül vinni. Így aztán kilenc vacsora egy csapásra a földön volt. Az étterem tömve emberrel. Röhögés, pimaszkodás, türelmetlenkedés és kiabálás. Alig hittem a fülemnek, amikor egy fiatal férfi kedvesen megszólalt: „Don't worry about my order, I have plenty of time.”

Azután az egyik pincéernő kért meg, hogy lássam el a gyerekeit, amíg az ő szülei elutaznak nyaralni. Ezt követve egy hotelben lettem takarítónő.

Közben egy magyar vendéglő nyílt meg Geelongban és felkértek, hogy legyek a pincéernőjük. Ki jött be egyik este vacsorázni? Az a kedves fiatalember, akinek sok ideje volt. Ezt csak azért említem, mert őhöz mentem feleségül.

Josef közvetlenül azután, hogy megkapta az ügyvédi oklevelét menekült ki Csehországból. Ő is 1950-ben került Ausztráliába. Amikor megismerkedtünk, éppen folyamatban volt Amerikába való átvándorlása. Ugyanis ott két évet beszámítottak volna a tanulmányaiból, de itt előről kellett kezdeni az egészet. Itt maradt. Josef 32 és én 23 éves voltam, amikor megesküdtünk. Így is 7 évig dolgoztunk mind a ketten, mire a „fészket” felépítettük és családra gondolhattunk. Josef a Fordnál dolgozott a finance departmentban én meg az itteni kórház statisztikáját, később pedig a szülészeti kórház könyvelését csináltam.

A következő 10 évet itthon töltöttem a gyerekekkel. Olga most 22 éves, Anna 17. Ezalatt az idő alatt itthon fényképeket festettem, ezzel hozzájárultam nagynéném megélhetéséhez, aki 70 éves korában jött ki otthonról. Szüleim addigra már nyugdíjban voltak.

Az elmúlt 12 évet mint „office manager and accountant” (mindig imádtam a számtant! Vicám, Iván, emlékeztek az érettségire?) töltöttem el egy ügyvédi cégnél. Szépen hangzik, de csak law-clerk fizetést kaptam, mert nincs diplomám. Június óta önkéntes nyugdíjban vagyok.

E 12 év alatt: először nagynéném halt meg. Azután Édesapám vakult meg, majd Édesanyámat ütötte el egy taxi és 4 hónapig volt kórházban. Rövidesen hazajövele után Édesapámat temettük el. Talán egy évre rá Jancsi jött haza munkából és a felesége és két gyereke helyett levelet talált csak otthon. Hogy felesége Klári férjével ment el, az még külön kegyetlen fájdalmat okozott, mert egyikünknek sem volt halvány fogalma, hogy van közöttük valami.

Édesanyánknak 9 szívrohama volt az elkövetkező években. 1980 októberében halt meg. 3 hónap múlva Josefem hagyott minket itt váratlanul. Hogy azóta milyen az életünk, azt meg sem kísérem leírni. Azért hagytam ott a munkámat, hogy végre kiszortírozzak mindent, rendbe tegyem a házat, egy kis rendszert vezessek be életünkbe. Egy hónap eltelt és még semmit sem csináltam a nagy tervből! Most jelentkeztem egy másik munkára, ha felvesznek, megyek vissza dolgozni.

Olga érettségi után „business” tanfolyamot kezdett, de félúton adtak neki állást a college-ban, ahol tanult. Azóta ott van. Festészetre jár magánúton, úgy néz ki, hogy jó arcképfestő lesz belőle.

Anna csak a minimumot végezte, 15 éves korában kivettem az iskolából annak ellenére, hogy elég jó eredményt ért el, mert oly rohasztás folyik az iskolákban, hogy elképesztő. Pedig a legdrágább magániskolába járt, mivel hogy a Sacred Heart Conventban – ahol azelőtt járt – még hamarabb kezdődött a rohasztás. Olgával az állami iskolát is kipróbáltuk, de egyik kutya, másik eb. Csak neki még szerencséje volt, mert 4 és ½ évvel idősebb. Anna is végzett utána 1 év secretarial kurzust és azóta ő is dolgozik. Őt a fényképészet érdekli, tehát azt csinálja most esténként.” (A fenti szöveget Kati az 1984. clevelandi találkozóra írta Manifold Heights, Victoria, Auszaliából.)

PETTENDY JÁNOS. Húgától, Pettendy Katitól:

Jancsi felesége, Denise ausztrál tanítónő volt. Két gyerek született a házasságból: Ilona és Márton. Márton újságíró és csak ő házasodott meg. Van két kislánya és egy kisfia, de sajnos Jancsi már egyiket sem látta, mert 1994-ben, életének 66. évében meghalt.

RADNAY ANIKÓ, KENT KENNETHNÉ. „1935. március 21-én születtem, Sátorlajújhelyen. Édesapám hivatásos katonatiszt volt. 1931-ben került ki a Ludovikáról. Mint hadnagy, a gyalogsági fegyvernemhez lett beosztva. Első kinevezése a Budapesti 13. ezred volt. Édesanyám pesti lány volt. Mint minden katonatiszt és családja, többszörös áthelyezések után 1939-ben Kőszegre kerültünk, ahol Édesapám Finta József ezredesnek volt segédtisztje a M. kir. „Hunyadi Mátyás” kőszegi honvéd középiskolai nevelőintézetnél.

1943-ban, amikor a harmadik elemibe kerültem, máról holnapra minden megváltozott. Édesapám, mint százados került ki az orosz frontra. Röviddel távozása után megszállták Kőszeget a németek és ezzel meg is szűnt számomra a rendszeres tanítás. A kőszegi Domonkosok iskoláját, ahová én jártam, lefoglalták a németek hadiszállásuknak. Tanítás csak késő délutánokon volt lehetséges, az sem minden nap.

1944 májusában láttuk Édesapámat utoljára, amikor otthon volt a harctérről egy vagy két-heti szabadságon. Ez év decemberében visszahozták Édesapámat a frontról mint hadi beteget, vérhassal. Útban Németország felé, a kórházvonalat Budapesten ragadt az ostrom alatt. Ezalatt az idő alatt Édesapám megint összetalálkozott Finta Józseffel, ekkor már tábornagy, aki készülöben volt nyugatra menni. Édesapám megkérte Fintát, hogy amennyiben Kőszegen keresztül tervez menni, lenne-e olyan jó, magával vinni Édesanyámat, ekkor már három kislányával. Utolsó hír Édesapámtól 1945. januárban volt, miután megérkezett a kórházvonalattal az auerbach Entlassungslagerba.

1945. március 27-én reggel Finta, szavához hűen, telefonált Édesanyámnak, hogy amennyiben másnap reggel 8 órai indulásra kész tud lenni három kislányával, a kőszegi reáliskolánál besorolhat az autó konvoj mögé. Várni fogják. Másnap reggel, 28-án léptük át Kőszegnél az osztrák határt. Áprilisban érkezünk meg az autó konvojjal Handlabra, Bajorországba. Itt Handlabon lettünk elszállásolva egy Gasthausban.

Miután bejöttek az amerikaiak és a háború befejeződött, a Gasthaus tulajdonosa felajánlott Édesanyánknak házimunkát lakbérfizetés helyébe. Ebben az egyszobás kis lakásban éltünk egész a kivándorlásunkig. Iskoláztatásunk ezennel ideiglenesen megszűnt. Édesapám a háború végén az auerbach kórházból került Heilbronnba, amerikai hadifogságba. Azután, hogy Magyarországot mi is elhagytuk, minden kapcsolat megszakadt vele. 1945. november végén kapott Édesanyám értesítést a Vöröskereszt révén Édesapánktól, hogy tudassa velünk hollétét.

1946 elején az amerikaiak több szerelvényt útnak indítottak, hogy átadják a magyar hadifoglyokat az oroszoknak. Az egyik ilyen szerelvényen volt Édesapám is. A Vöröskereszt lévén megtudta, hogy mi hol vagyunk és a magyar határ előtt sikerült Édesapámnak lelépni a

szerelvényről. Az öröm óriási volt, amikor teljesen váratlanul beállított kis menekült otthonunkba, Handlabon.

Az élet nagyon nehéz és szegény volt. Fogalmam nincs, honnét szereztek meg szüleim a megélhetéshez szükséges pénzt, amihez még hozzá jöttek a niederi iskolai költségek. 1946 végefelé nagy boldogan tudatták szüleim velem, hogy beíratnak egy magyar gimnáziumba, ami 1947 elején nyílt meg. Hogy valójában honnan hallottak szüleim a Niederaudorfi Leánykollégiumról, nem tudom. 1947. január 2-án, hajnalban indultunk útnak Édesapámmal. A vonat zsúfolt és rettenetesen hideg volt. Késő délután érkezünk meg Oberaudorfba. Édesapám kis csomagomat cipelvén, gyalog bandukoltunk egy zimankós, hideg, havas úton az Alpenhofig, ahol Ravasz Dezső bácsiék nagyon nagy szeretettel fogadták első diákjuk érkezését. 1947. januártól 6-tól júniusig elvégeztem az első gimnáziumot, majd júliustól decemberig a másodikat. 1948. nem éppen a legjobban kezdődött számomra. Az év elején nem mehettem vissza Niederbe, mert legkisebbik húgom február végén született és nekem otthon kellett maradni. Édesapámnak és két kis húgomnak segítségemre volt szükségük, amíg Édesanyám kórházban volt. Közben megkaptam Dezső bácsi búcsúzó levelét, amit 1948 januárjában küldött nekem, mielőtt hazatértek Magyarországra. Március közepén, tudván, hogy Dezső bácsi már nem lesz Niederben, nagyon nehéz szívvel tértem vissza Niederbe. Később még kaptam egy lapot Dezső bácsitól, amit már Vácról küldött, 1948. május 9. keltezéssel, amiben tudatta velem, hogy másnap indul Salgótarjánba állása elfoglalására. További címe a Salgótarjáni gimnázium lesz. 1948. május végén mint harmadikos búcsúztam el Niedertől.

Az 1948. júniusi „Währungsreform” nagy zűrzavart okozott életünkben. Nekem még mindig nagyon is emlékezetemben van az egész cirkusz és a vele járó pénzbevéltás. Ha valakinek, mint nekünk is, nem volt pénze, az jól járt, mert mindenki kapott 60 DM-át. Ha valakinek sok pénze volt, valami hihetetlen arányban cserélhették csak be, ha jól emlékszem 300 RM-ért 1 DM-t kaptak. Ez engem végkép nem érintett, mert nem volt semmi pénzem. Pénz hiányában nem tudtam visszamenni Niederbe. 1948. szeptembertől 1950. márciusig Iggenbachba jártam a német iskolába. Mint ötödikes távoztam a Hochschuleból egy szebb jövő felé.

1950 tavaszán szüleim arra az elhatározásra jutottak, hogy jobb lesz kivándorolni. Családi körülményeinket figyelembe véve csak Ausztrália jöhetett szóba.

A kezdet Ausztráliában senkinek sem volt könnyű. Hogy Ausztráliába ki lehessen vándorolni, minden 18 éven felülinek alá kellett írni egy kétéves szerződést, ami kötelezett olyan munkára, amit az állam jónak látott. Semmiféle végzettséget nem ismert el az ausztrál állam, így minden 18 éven felüli, kivéve a kisgyerekes mamákat, mint munkások kezdték életüket.

Mivel angolul egyikünk sem tudott, szüleink úgy döntöttek, hogy jobb lesz a három iskolaköteles gyereket egy intézetbe, mint bennlakókat elhelyezni, hogy kénytelenek legyünk a lehető leggyorsabban megtanulni angolul, miközben iskoláztatásunk is tovább halad. Így kerültünk 1951. februárban az itteni Sacre-Coeur (Sacred Heart College) egyik vidéki városban, Narroginban lévő intézetébe. Itt meg kell említsem, hogy valójában hihetetlen, hogy milyen áldozatokra voltak Édesanyáink képesek. Mivel pénzünk nem volt, Édesanyám beállt takarítónőnek a perthi Sacred Heart College anyaháznál és fizetés helyett dolgozott, hogy az én és húgaim költségeit fedezze. 1951. karácsonykor, a nyári nagyszünetben már annyira jól beszéltem angolul, hogy felvettek az egyik nagy divatáruházba, Perthben, kiszolgáló lánynak.

Mivel idáig jutottam iskoláimmal és jól beszéltem angolul, szüleim megkértek, hogy maradjak továbbra ennél az áruháznál, mert az én jövedelememre is szükség van. Kellott az

anyagi segítség két kis húgom további iskoláztatásához. Mindaddig, amíg férjhez nem mentem, fizetésemet mindig átadtam Édesanyámnak a család érdekében.

1952 végén megismerkedtem Jarosek Lacival egy magyar kiránduláson, és 1954. januárban megesküdünk. Egy évvel később, februárban megszületett Laci fiunk, két évre rá Feri és öt évre rá kislányunk Annette.

Laci elektromos kivitelező volt az ausztrál telefonközpontban. Én a Metro-Goldwyn-Mayer Drive-Inn moziban vezetői állásban voltam 12 évig. Ez nagyon megfelelt, amíg a gyerekek kicsik voltak, mert az én beosztásommal jártak az esti és hétvégi munkórák, ami mellett kényelmesen tudtuk megosztani Lacival gyerekeink nevelését.

1971 novemberében, amikor a Metro Drive-Innt eladták, felmondtam. 1972 februárjában egy biztosítónál kaptam munkát, mint irodafőnök.

Lacimat 18½ évi boldog házasság után, 1972 júliusában temettem el. Rákja volt, ami teljesen el volt terjedve. Nem volt semmi mentség lehetséges. Ami a munkaköreimet illeti, itt szinte láttam Isten kezét, mert bizony a Drive-Inn vezetését képtelen lettem volna folytatni özvegyen, három iskolás gyerek mellett.

1976-ban megint férjhez mentem Kenneth Kenthez, egy skót születésű állatorvoshoz. Ken, 6 éves házasság után 1982-ben szintén meghalt, gégerákja volt.

1993-ban találkoztam Teddel. Ted szintén özvegy, mérnökszakértő és már évek óta saját cégének dolgozik. 1994 óta nagyon szépen, szeretetben és megértésben töltjük napjainkat.

1996-ban feladtam a biztosítónál az állásomat és azóta én vezetem itthonról Ted mérnöki irodáját. Ted hetente háromszor jár teniszezni. Én pedig szeretem a „Power Walk”-ot és naponta legyalogolom a két mérföldemet 30 perc alatt. A másik szórakozásom pedig az „UpWord”, hasonló a Scrabble-hez, csak egy kicsit talán komplikáltabb. Annette férjével és két kisfiával Londonba él, ennél fogva sokat utazunk, miközben minden megerőltetés nélkül dolgoztatunk. Fiaim itt laknak a közelben.

Kapcsolatom a niederiekkal kivándorlásunkkor megszűnt mindaddig, amíg egy tiszta véletlen folytán csodálatos módon itt messze a világ végén felújult. 1957 eleje lehetett, amikor a házhoz járó tisztítómnak új alkalmazottja jött a házhoz, felszedni a tisztításra szoruló ruhákat. Lacika kisfiam két éves volt és miközben én a hölgygel beszéltem, Lacika próbált kislisszolni a keskeny ajtónyíláson, amire én magyarul rászóltam (mert nekünk nagyon fontos volt, hogy gyerekeink magyarul tudjanak), hogy jöjjön vissza. Erre fel a tisztító kiküldöttje gyönyörű magyarsággal bemutatkozott mint Jansz Jutka, „lánykori nevem Drávetzky”. Erre fel én megkérdeztem, van-e neki egy Drávetzky Márta nevű rokona. Jutka rám nézett, szinte csodálkozva és mondta „igen, a nővérem”. Jutka azóta is egyike a legjobb barátainknak. Miután Jutka rohamosan értesítette Mártát, aki Sydneyben élt, hogy kivel hozta össze a sors, Márta azonnal felkeresett soraival. Márta, tartván a kapcsolatot Finkey Lillával, tudatta Lillácskát, hogy engem merre vetett a sors. Ennek révén értesültem a niederi találkozókról, amelyeken én is résztvettem 1986-ban az Alpenhofban, 1989-ben Clevelandban, 1990-ben, 1996-ban és 2006-ban megint az Alpenhofban. Mindig egy gyönyörű élmény volt, amelynek emlékei a legszebbek közé tartoznak.

Öregségemben a sors nagyon jó hozzám. Egyik fénypontja életemnek a niederi szép emlékek, találkozók és az az őszinte testvéri szeretet, ami sugárzik a világ minden tájáról, ahol csak niederi létezik.”

Perth, Ausztrália, 2007.

Ifj. RAVASZ DEZSŐ „Dezsőke”, igazgatónk fia, Niederaudorf III.-IV. osztályát végezte el. Ő volt az egyetlen fiú az iskolában. Nagyon népszerű volt. 1948. elején hagyta el az iskolát, szüleivel hazament Magyarországra. (hn)

„Dezsőkérő” *fiától, dr. Ravasz Istvántól*, 2007. szeptember:

Budapesten született 1930. október 4-én. Makón kezdett iskolába járni, majd a visszacsatolt Nagyszalontán folytatta tanulmányait az Arany János Gimnáziumban. Édesanyját Salgótarjánban ismerte meg. A budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetemen szerzett magyar és történelem szakos diplomát, s a salgótarjáni Madách Imre Gimnáziumban tanított. 1950. és 1953. között sorkatonai szolgálatot töltött Székesfehérváron. 1956-ban mint fiatal részt vett a forradalomban, de nem viselt semmiféle vezető szerepet. 1986-ban ment nyugdíjba, de nyugdíjasként még tíz évig tanított. 1999. október 29-én halt meg második agyvérzésében, november 20-án temették el.

RAVASZ ISTVÁN „Istók”, igazgatónk kisebbik fia, valamennyiünk „kis öccse”, tagja volt nagy családnak az Alpenhofban, 1947-ben. *Unokaöccse, dr. Ravasz István* így emlékezik meg róla:

„1938-ban látta meg a napvilágot Makón. (...) István Salgótarjánban végezte középiskolai tanulmányait, a Madách Imre Gimnáziumban. Az irodalmat kedvelő fiú gondolatait, érzelmeit rímekbe faragta. Szűkebb pátriájában már a felnőttkor irányába cseperedő gyerekemberként ismertté vált. S miről is írhatott egy gimnazista? Szerelemről, leányokról, barátokról, heves érzelmekről, erdők-mezők illatáról, a kócos szél csókjáról a gallyakon. Néhány versében azonban a ború is feltűnt: abban a bizonyos utolsó háborús esztendőben két kishúga vált az esztelen pusztítás áldozatává.

Aztán eljött az érettségi, a búcsú a barátoktól, a szerelmektől, az Alma Matertől. A kitűnő tanuló elsőre felvételt nyert az Eötvös Loránd Tudományegyetemre, s szeptemberben már mint magyar-történelem szakos diák költözött a patinás Eötvös Kollégiumba. Élte az egyetemisták életét, aktív tagjává vált a Petőfi-kör-nek, új szerelmek, új barátok tűntek fel fiatal életének egén, s bizonyára újabb érzelmes versek vettettek volna papírra tollából. Volna, ám közbeszólt a történelem: 1956-ot írtunk akkor.

István alatt még meg sem melegedett az egyetemi padsor, amikor kitört a forradalom. Mint a legtöbb diák, ő is belevetette magát annak forgatagába. Lelkes volt és bizakodó, s a szerelmes versek helyett sorra születtek a forradalom hevében fogant költemények. A család azonban úgy döntött, hogy hazahívja őt. Két gyermeküket már elvesztették, s ez az érv Istvánra is hatott: október végén hazaköltözött, de türelmetlenül várta, mikor mehet vissza Budapestre, hogy folytathassa tanulmányait. Úgy vélte, a második félét már ismét az egyetemen kezdheti. A sors azonban ismét közbeszólt.

December 8-án Salgótarjánban a helyi munkástanácsok szervezésében tüntetés kezdődött, s a tömeg a megyei rendőr-főkapitányság és a megyei tanács épülete elé vonult. Szerencsétlen véletlen, hogy a színen aznap reggel szállították a családnak, amely éppen a rendőr-főkapitánysággal szemben lakott. Édesapja a pincében fogadta a színt, amit István és bátyja, Dezső szórt be a kicsiny pinceablakon. A tüntetőkre leadott sortűz egyik lövedéke Istvánt éppen szíven találta. A szén helyett holtteste esett be a pinceablakon át édesapja kezébe. Élt 18 és fél évet, s alkotott 180 költeményt. (A sortűzet a pufajkások, a kommunista karhatalmi fegyveres testület tagjai adták le.)

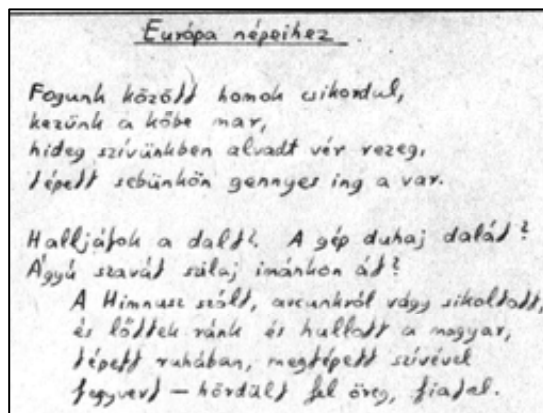
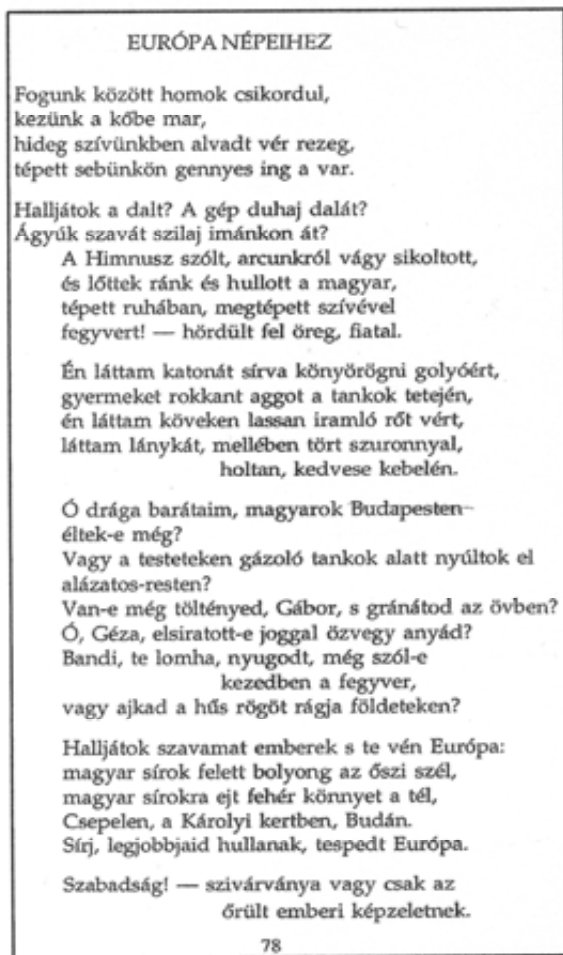
Noha nem vett részt a tüntetésben, s a sortűz véletlen áldozata volt, irodalmi munkásságáról évtizedeken át hallgatni kellett – hiszen megénekelte a forradalmat. Verseskötetét a Bagolyvár Könyvkiadó 1999-ben jelentette meg, Levél címmel. 2002-ben halálának helyén emléktáblát avattak. Az egykori Alma Mater, a Madách Imre Gimnázium pedig 2001-ben felújította sírkövét a városi temetőben, s útjára indította az azóta minden évben, december 8-án megrendezésre kerülő Ravasz István szavalóversenyt, ahol a zsűri elnöke – felváltva – a Hadtörténeti Intézet és Múzeum főigazgatója, illetve a Nemzeti Kegyeleti Bizottság elnöke,

tagja pedig a költő halála után két évvel született, s keresztnévét nagybátyja után elnyerő unokaöccse, a Hadtörténeti Intézet és Múzeum emlékkönyveinek szerkesztője.”

Drávetzky Márta emléke a 9 éves Istókról:

Istvánt megsirattam, amikor olvastam haláláról. 1947-ben ezt írta az emlékkönyvembe: „Mártának: Kútágasra szállt a veréb, Márta neked ez is elég. (A legszebb írással) szeretettel: Istók (a kis durva).” Ez lehetett István első verse?

Istók verse a Levél című verseskötet 78. oldaláról

Ravasz István „Európa népeihez”
című versének első két versszaka
saját kézírásával.

RENKEY MAGI, HEINZL HUGÓNÉ 1929-ben Budapesten született. A Niederaudorfi Magyar Leánygimnázium VI.-VIII. osztályait végezte el és 1948 júniusában leérettségizett. 1950-ben kivándorolt férjével az Egyesült Államokba. Pittsburgh Pennsylvániában telepedtek le, ahol még mindig élnek. A telet Ft. Myers, Floridában töltik. Három gyermekük – két fiú és egy lány – és hat unokájuk van.

Telefonon, 2007.

RENKEY MARICA, WALTERNÉ 1933-ban Budapesten született. A Niederaudorfi Magyar Leánygimnázium II.-V. osztályait végezte el. 1950-ben kivándorolt édesanyjával és két testvérével az Egyesült Államokba. Édesapja 13 évig orosz fogságban volt és csak 1956-ban sikerült a családnak összejönni. Először Owasso, Michiganban telepedtek le, majd férjével Atlanta, Georgiába költözött, ahol férje 1981-ben meghalt. Nyolc gyermeke van, 2 fia és hat lánya, 13 unokája és 10 dédunokája. Managerial tanfolyamokat végzett. Éveken át mérnöki irodát vezetett. Telefonon, 2007.

SZABÓ DÓRA, BADZEY JENŐNÉ. „Gyulán születtem 1937-ben. 1944 őszén, Szatmárnémetiben, otthonunk bombázás alatt telitalálatot kapott. Onnan menekültünk Nyugatra úgy, hogy 1945 tavaszán az utolsó percben, mikor már minden vonat elhagyta Magyarországot, szüleimmel és apai nagybátyámmal együtt gyalog léptük át a határt. Tovább gyalogolva megsérült az egyik lábam, úgy hogy egy ismerős autójába vettek fel, mert tovább nem tudtam volna járni. Sajnos az autónak benzinje nem volt, csak lovak húzták. Habár meg volt határozva, hogy melyik városban várunk szüleimre, páncéltörő miatt csakis tovább kellett menni és így elvesztettem szüleimet.

Összesen nyolc éves voltam. Négy hétig nem tudtunk egymásról semmit, amíg csodálatos módon, Édesapám születésnapján, Salzburgban végre megtaláltak. Igazság szerint már nagybátyám előbb talált meg, de akkor már ő sem tudta, hogy szüleim merre mentek.

Salzburgból az amerikai zónába igyekeztünk. Így kerültünk Bajorországba, Laufenbe, a Salzach folyó mellé, ahol aztán három évig laktunk. Ott ismertem meg Király Évát és Nünüt és Petres Zsuzsát is. Oberaudorfba 1948-ban költöztünk, ahol egy évig jártam a Niederaudorfi Magyar Gimnáziumba. Onnan 1951. januárban érkezünk New Yorkba, ahol nagybátyám, Szabó Miklós már várt, mivel ő egy évvel azelőtt sikeresen emigrált Bridgeport, Connecticutba.

Sajnos ott a megélhetési lehetőségek nagyon hiányosak voltak, úgy hogy egy pár hónap után vonattal átutazva az Egyesült Államokat, Kaliforniában, Los Angeles városban kötöttünk ki. Ezt volt tanárnőmnnek, Bárány Máriának köszönhetjük, aki biztatott, hogy a nyugati parton sokkal jobb a megélhetés.

Szüleim előbb mint szakácsnő és inas dolgoztak gazdag amerikai családoknál Beverly Hills és Bel Air-ben. Később Édesanyám egy biztosítótársaságnál kapott állást, ahol Bárány Máriával együtt aztán évekig dolgoztak. Édesapámnak nehezebb volt a helyzete, mert nagyon lassan tanult meg angolul, úgy hogy csak legalantasabb állásokat kapott. Pár év múlva esti iskolán keresztül elvégzett egy „Engineering Drafting” tanfolyamot. Aztán mint mérnöki rajzoló kapott végre állást. Többen tanácsolták, hogy tegye le az amerikai jogi vizsgát, hisz Magyarországon ügyészségi elnök volt, de sajnos hiányos angol tudása és a két jogi rendszer között lévő különbség miatt nem tudott az itteni szisztémára átállni.

Én közben megkezdtem a középiskolát. Igaz hogy Oberaudorfban tanultam angolul másfél évig, de a kezdet még így is nehéz volt. Középiskola után négy éves ösztöndíjjal mentem egyetemre, a Mount Saint Mary's College-ba, ahonnan 1960-ban Bachelor Degree-t szereztem, főszakom angol és spanyol volt, mellékszakom dráma. Egy nyári szemesztert töltöttem Mexico fővárosában is, ahol még magyarokra is találtam.

Gyakran jártunk magyar körökbe, előadásokra, bálokra úgy, hogy amikor 1956. októberben kitört Magyarországon a forradalom, a magyar diákszövetségnek egyik alapító tagja lettem. Rendeztünk is a magyar menekültek javára két sikeres varieté műsort. Attól kezdve aztán többször szerepeltem magyar rendezvényeken.

Egyetem után mindjárt katolikus középiskolában kaptam állást, de mivel nagyon érdekelt a dráma, elhatároztam, hogy megszerzem ebből a tantárgyból a magasabb képzettséget. Így

kerültem a University of Southern Kaliforniába, ahol a Masters degree-t Theatre Arts-ból megkaptam. Közben 1963-ban férjhez mentem Badzey Jenőhöz, akit már évek óta ismertem, és aki rövid idővel azelőtt mint mérnök szerelt le az amerikai Air Force-ból.

Mint fiatal házaspár Los Angelesből nem messze, Monterey Parkban telepedtünk le. Ott is vettünk házat és ott neveltük fel, 36 éven keresztül, hat gyermekünket, öt fiút és egy leányt. Mindegyiknek az angol keresztnév mellé még igazi magyar nevet is adtunk, hogy származásukról ne felejtkezzenek meg. Így van aztán sorban: Elek, Gyula, Jenő, Ákos, László és Etelka. Férjem, Jenő, a McDonnell-Douglas cégnél dolgozott sok éven keresztül. Onnan ment aztán nyugdíjba.

Én pedig gyereknevelés közben rászántam magam, hogy a „Right to Life League of Southern Kalifornia” organizációnak tagja legyek. Többször voltam középiskolákban mint „pro-life” előadó. Ez után kb. tíz évig voltam a los angelesi érseki egyházmegye „Christian Family Life Education” önkéntes tanári kar tagja.

1982-ben újra visszamentem katolikus középiskolákba tanítani. Angolt, spanyolt, sőt, rövid ideig, németet és magyart, hittant, drámát tanítottam. Végül 1993-ban nyugdíjba mentem. Attól kezdve csak különórát adtam, vagy mint helyettesítő működtem azokban a középiskolákban, ahol azelőtt tanítottam.

Gyermekeink közben felnőttek, megházasodtak. Van köztük számítógép-szakos, úrhajómérnök, filmvállalatnál menedzser, közgazdasági író, ballettáncosnő, sőt fizikus is, aki 2005-ben kapta meg Bostonban a doktorátusát. Jelenleg négy fiunk házas. Eddig két kisfiú unokánk van. Habár, sajnos, elkerülhetetlen körülmények miatt gyermekeink nagyon keveset értenek és beszélnek magyarul, megtartották a magyar haza iránti érdeklődést és szeretetet. Az ő kifejezett kívánságukra velük utaztunk Magyarországot meglátogatni. Eddig összesen négy ilyen utat tettünk meg. Nagy élvezettel vagyunk ilyenkor idegenvezetők és bemutatjuk nekik Magyarország történelmi és művészeti kincseit. Eddig már három menyünk is velünk tartott.

La Quintában már 2000 óta lakunk. Szép kis város, Palm Springs és Indio között a kaliforniai sivatagban fekszik. Élvezzük nyugdíjas életünket. Többféle önkéntes munkát végzünk és még a gyermekeink életébe is bekapcsolódunk, ha szükség van rájuk. Amikor itt a legnagyobb melegek vannak, júliustól szeptemberig, szeretünk utazni.

Szüleim és nagybátyám már sajnos rég elhunytak, de Magyarországon él még sok rokon, akikkel fenntartjuk a kapcsolatot. Sőt, azzal az osztrák kisleánnyal, akitől annak idején Bajorországban németül tanultam, még mindig levelezünk. Többször meglátogattuk őt Bécsben.

Hálát adunk a Jó Istennek minden napért, amit jó egészségben tölthetünk és élvezhetjük unokáinkat és gyermekeinket”.

La Quinta, Kalifornia, 2006.

SZKLADÁNYI ÁGNES, VANJEK JÓZSEFNÉ. „Salgótarjánban, 1933-ban születtem. A Niederaudorfi Magyar Leánygimnázium II.-V. osztályait végeztem el. Magánúton Kovács diri segítségével továbbtanultam. 1950-ben az ő segítségével jutottam el Ingolstadtba egy IRO intézetbe, ahol gyors- és gépírási kurzust végeztem; majd Guttenburgban cserkész kiképző táborban voltam. Ingolstadtban ismertem meg a jövődöbelimet, Joe-t, aki jugoszláv származású. Majd 1952-ben vándoroltunk ki ide Ausztráliába. Geelongban, Victoria tartományban telepedtünk le, ahol még mindig élünk. Itt született Maricánk, aki tanári pályára lépett. Itt folytattam tanulmányaimat. Mint titkárnő dolgoztam egy privát egyetemen. 1966-ban megint beléptem a geelongi cserkészletbe és 4 évig voltam cserkészparancsnoka a Gulácsy Irén 64-es cserkészcsapatnak. 1970-ben részt vettem a magyar cserkész jamboree-n a Sík Sándor Cserkészletben Kristó Katival. Mielőtt elindultam világtörő utamra (6

hónapig utaztam), átadtam a cserkészparancsnokságot és mire visszaértem, a gyerekek fele otthagyták a cserkészetet. Még egy darabig próbáltam toborozni a geelongi társaságot, de aztán felbomlottunk a Mindszenty bíboros látogatása után.

Évek óta szerkesztem a heti magyar rádióprogramot. A National Ethnic and Multicultural Broadcasters' Council egy, az ausztráliai állam által támogatott nemzetközi társaság. Ausztrália minden részén működik több nyelven. Itt Geelongban Geelong Ethnic Broadcasters Association Inc. néven szereplünk a fenti társaság égisze alatt. Több mint 16 nyelven közvetítünk minden nap este 6-10 óra között. Mi, magyarok, minden szerdán este 6-8-ig közvetítünk. Ez egy önkéntes munka.

A műsor, azaz program, amit saját magunk állítunk össze, a geelongi és környékén élő magyarokat szolgálja. Megemlékezünk minden magyar nemzeti és vallásos ünnepünkről. Ugyanakkor szórakoztatjuk hallgatóinkat, megemlékezünk születés és névnapokról. Ezt kívánságra tesszük. Mindig van sport beszámoló, humoros összeállítás otthonról, és itt-ott becsúsztatok egy-két jól bevált receptet is. Természetesen jó magyar zenével fejezzük be adásunkat.

Már több mint 12 éve csinálom ezt a munkát. Tanfolyamot végeztem el, a szabályokat és a keverő (műszer) asztal kezelését megtanultam, levizsgáztam, és így most ezt csinálom majdnem minden szerda este (kivéve, ha nem jön otthon valami közbe, mint például betegség. Anyósom 95 éves, férjem Joe sincs mindig jól és én is sokat szenvedek az osteoarthritis miatt). Néha kimerítő munka, mert mindig keresek új anyagot. Böngésem a magyar újságokat és az internetet, csak az a baj, hogy nincsen sok időm. Mondhatnám, egész életemben a magyar ügyet szolgáltam. Itt szerveztem meg a magyar iskolát is, amíg a cserkészlet virágzott a 60-as és 70-es években. Az ausztráliai katolikus egyháznak még mindig aktív tagja vagyok.

Munka után iskolába is jártam. Egy csomó tanfolyamot végeztem, és két diplomát szereztem. 23 évet róttam le az egyetemen a Pro Vice Chancellor mellett adminisztrációs munkával, azelőtt a Shell Co.-nál dolgoztam az irodában és ez idő alatt esténként két évet németet tanítottam.”

Bell Post Hill, Victoria, Ausztrália, 2007.

TIRCZKA ÉVA, PILLER GEDEONNÉ. „1932-ben Budapesten születtem. Szüleim: Tirczka Lóránt gépészmérnök és Tirczkáné Orosz Ilona anya/háziasszony. Férjem Piller Gedeon felvidéki születésű. A késmárki német gimnázium után, a budapesti Műegyetemen kezdte és Grác-Ausztriában végezte tanulmányait, ma már nyugalmazott civilmérnök. Gyermkeink:

Gedeon (Gida 1964-) testnevelés és sporttanár. Született São Paulo, Brazíliában. Nős. Két gyereke van: Krisztina és Mátyás. A gyerekek São Paulóban születtek és itt is élnek.

Kinga (1966-) közgazdász. Született São Paulo, Brazíliában. Férje Richard Wright sporttanár. Két gyerekük, Tyler és Ashley az USA-ban születtek. Westport, Connecticutban élnek.

Emese (1967-) vendéglátóipari közgazdász. Született São Paulo, Brazíliában. Férje Dóry Zsolt üzemgazdász. Zsolt édesapja prefektus volt a Burg Kastl-i németországi magyar gimnáziumban. Négy gyerekük: Anikó, Ilona, Júlia és Szilárd Németországban születtek és Würth, Bajorországban élnek.

Összesen 8 unoka, 3 különböző kontinensen és országban.

Mivel Niederaudorfról csak szép és vidám emlékeim vannak, 25 év múlva, már itt Brazíliában, amikor első gyerekünk 10 éves lett, az a gondolatom támadt, hogy adjuk be a 3 gyerekünket sorra, a niederi iskola utódjának számító Burg Kastl-i magyar gimnáziumba, bentlakó diáknak, mert az én niederi bentlakó életem milyen nagyszerű dolog, milyen „jó

hecc” volt. De persze a komolyabb célunk az volt, hogy gyerekeink tanuljanak meg tökéletesen magyarul (ami sikerült is) és hogy éljenek pár évet Európában és ne maradjanak „sült-délamerikaiak” (és ez is sikerült.)

1947 második félévében kerültem Niederaudorfba. A IV. gimnáziumba osztottak be. Első cserkészigazolványomban, pontos dátummal, ez áll: „Cserkészfogadalmat tett 1947. VIII. 4-én Niederaudorfban” Az V. osztályból is jártam valamennyit, de azután családom hazahívott, mert megindult a továbbvándorlásunk. Mindössze egy és félévet járhattam a nederi leányinternátusba, mert amikor az iskola átköltözött Reisachba, már nem voltunk Európában.

Amikor Németországban bevezették a pénzreformot (Reichsmarkból lett a Deutsche Mark), családuk az új pénzzel a kezében, feketén (ami akkor nagy divat volt!) átszökött Franciaországba, Párizsba, Vitry-sur-Seine városrészbe. Édesapámnak ott egy állásajánlata volt. De aztán mégis úgy döntött, hogy el ebből a lerombolt Európából. Az IRO (International Refugee Organization) Párizsból 1949 októberében átvitt Olaszországba, Bagnoliba, egy menekültek átmenő táborába, majd onnan Nápolyba, ahol behajóztunk egy Protea nevű hajóba, Rio de Janeiro, Brazília felé. 1949. november 11-én, egy forró trópusi, tavaszi délelőtt léptünk várakozásteljesen a partra, új hazánkban. Az öböl bejárata felé fordult, ölelésre kitért karú Krisztus szobor várt minket.

Brazíliába érkezve megtudtuk, hogy felnőtteknek továbbtanulásra nincs lehetőség. (Csak jóval később alapítottak felnőttek számára gimnáziumi és kollégiumi oktatást.) De egyébként is, először a nyelvet kellett megtanulnom, meg a családi anyagi hátteréhez hozzájárulnom. Édesapám mint gépészmérnök rögtön kapott állást, de mivel egy 6-tagú család voltunk, egy kereső az új élet-kezdéshez nem volt elég, ezért munkába álltam.

Teltek-múltak az évek. Férjhezmentem, elváltam, majd másodszor is férjhezmentem. Ekkor kellett elhagynom szeretett Rio de Janeiromat és São Paulóba költöznöm, mert Gida „paulói” volt. De tulajdonképpen ez volt az egyetlen hibája. Gida valódi élettárs a szó legszorosabb értelmében. Jóban-rosszban olyan jó egymás kezét fogni. Ebben a mai világban, amikor olyan nehéz valahogy egy házaspárnak egy és ugyanazt akarni, a korlátlan lehetőségek szét tudják szaggatni a párokat – mi ketten valahogy egy irányba húzunk. A család szekerét egyfelé húzzuk.

Amikor a második házasságomból született gyerekeink kezdtek iskolába járni, akkor végeztem el a brazil gimnáziumot és kollégiumot. Attól tartottam, hogy ha gyermekeink valamit kérdeznek tőlem a brazil történelemből, földrajzból avagy nyelvtanból, úgy állok ott, mint egy számár a hegyen. Egyetemi továbbtanulás ekkor már nem érdekelt. Persze a továbbtanulást nem tiltotta meg senki: így nem vizsgákra tanultam muszáj-tantárgyakat, hanem azt tanulmányoztam kedvemre, amit szerettem. Cserkészképzői minőségemben nem állhattam volna ki dilettáns módon a fiatalok elé, akármiről is beszélni, tehát igen behatóan és lelkiismeretesen tanulmányoztam a magyar néprajz különböző ágait (népdal, néptánc, viseletek, díszítőművészet, jeles napok, népszokások stb.), a magyar zenetörténetet, művészettörténetet, magyar és brazil történelmet. Eleinte arról olvastam, tanultam, amire a cserkészvezetőim megkértek és beosztottak, hogy jó volna erről beszélni a kiképzőtáborban az újoncoknak. Aztán később beleszerettem bizonyos témakörökbe és azok mélyebb tanulmányozásába vettem magam, boldogan.

Lóránt öcsém közben elvégezte az egyetemet, közgazdász szakon, majd megnősült, magyar (56-os) lányt vett el. Egy fiúk és egy lányuk van Lóránt és Kati. Iluci húgomból gimnáziumi történelem tanárnő lett, ő is magyar fiúhoz, egy repülőmérnökhöz ment férjhez és ikerfiaik születtek András István és Sándor Géza. Mari (párizsi) húgunk korán meghalt.

Édesanyámat nagyon korán elvesztettük, 66 évesen kapott agyvérzést. Édesapánk három évre rá, rákbetegségben, de leginkább bánatában, Anyu után ment. Az ő generációjuknak nem volt könnyű az élete. Megküzdöttek a legelképzелhetetlenebb nehézségekkel, existenciatöthön- és hazavesztés, bizonytalan jövőbeindulás és már nem érték meg az új életünk felfelé indulását, sem Magyarország felszabadulását. Úgy érzem, hogy szüleink generációja volt az igazi áldozata a II. világháborúnak.

1968-ban befejeztük kertes, úszómedencés házunk építését (São Paulóban.) A kis városi lakásunkból a három gyerekkel kiköltöztünk a zöldövezetbe. 3 gyerek, 4 cica, 2 kutya, egy bentlakó és egy bejáró cseléd és én „full time” mama, háziasszony és feleség. De közben, persze most már gyerekeimmel együtt és miattuk is, visszakapcsolódtam az aktív magyar cserkészmunkába. Nagy volt a São Paulo-i magyar kolónia, életerős 4 csapatunk volt. Akkortájt építették ki a nemzetközi országutakat kontinensünkön. Fel tudtuk venni a szomszédos Argentínával az élő kapcsolatot. Nagy élmény volt, amikor 1970-ben, Délamerikai Kerületi Parancsnokságom alatt 270 cserkész sorakozott fel a jubileumi tábori zászló alatt. Buenos Airesből két busszal jöttek az „argentínok” (40 óra alatt kb. 2000 km) és így a 11 délamerikai csapat együtt táborozott 10 napon keresztül. Nagyszerű élmény volt.

Mikor gyerekeinket sorban átvittük a németországi Burg Kastl-i gimnáziumba, újra elkezdtem dolgozni. Három világcégnél (Honeywell, Volkswagen és Mahle - Metal Leve) voltam először kétnyelvű, majd háromnyelvű és végül igazgatósági titkárnő, ami a számítógép megjelenése előtt igen jó szakma volt.

Gyerekeink, egy kis kezdeti nehézség után, mindhárman igen jól érezték magukat Kastlban. Mindegyik egy-egy évvel később ment – életkoruknak megfelelően és ott végezték el az alsó gimnáziumot. Magyarul perfektül megtanultak, a húsvéti és karácsonyi vakációkat a magyarországi rokonoknál töltötték, ami által igazi rokoni kapcsolatba kerültek velük. Máskor pedig osztálytársaik meghívására több európai országot megismertek és végigtáboroztak. Hatalmasat tágult a horizontjuk. Amikor aztán Brazíliában a gazdasági helyzet romlott, európai kalandunk és kalandjuk végetért és véglegesen hazajöttek. De kísérletünk pozitívan zárult. Iskolai életükben kis zökkenőt ugyan okozott, egy-egy évet veszítettek - már az eltérő iskolaévközdés végett is (Brazíliában az iskolaév februárban kezdődik, és november végén fejeződik be.) De kárpótolta mindezt, hogy világot láttak. Érett, önálló fiatalembert és hölgyeket kaptunk vissza.

Most pár szót befogadó országunkról – második hazánkról, Brazíliáról. Megszerettük. A nép barátságos, befogadó, felnéz az európaira. São Paulo szubtrópusi klíma. 8 hónapon keresztül lehet a szabad ég alatt úszni. Télen viszont, mivel a házak nincsenek fűtésre berendezkedve, szimplák az ajtók-ablakok, alul-fölül kedvére járkál ki be a hideg és meleg. Tehát a szobákban olyan hideg vagy meleg van, mint kint. Július-augusztusban ez néha kellemetlen. Pulóverekben, meleg zoknikkal élünk bent, vagy akinek kandallója van, befűt. De a tél nem hosszú. Ez a São Pauló-i képlet. Észak-Brazíliában, a trópuson, komoly hőségek vannak és délen a mérsékelt klímán megterem a búza, remek bor és így tovább.

Amikor a mi emigrációnk ide kikerült (a II. világháború után), a diplomás magyar bevándorlóknak könnyű volt munkát találni, mert az országban még igen kevés egyetemi végzettségű ember volt. Az 50-es években beindult egy jó konjunktúra, ami a 80-es évek közepéig tartott. Ettől kezdve azonban lassan, de biztosan beindult az infláció. Az ország kormányai küzdöttek ellene. Több terv született és meghalt, a pénzünkben hat nullát levágtunk, mégis 1994 végére, a 12 hónap alatt, az infláció elérte az évi 5000%. 1994 végén tehát egy újabb nekifutás, új fejek, új terv és 1995-re végre levágták az immár fojtogató inflációt. Azóta normalizálódott a helyzet. Azt azonban, hogy mindig is volt és mai napig is van hatalmas szociális egyenlőtlenség, nem lehet letagadni. Van egy nagy dúsgazdag réteg,

valamivel kisebb gazdag réteg, van egy felső és alsó középosztály és van egy hatalmas szegény réteg. 22 millió analfabétánk, 200.000 indiánunk. Az akkori jobboldalinak nevezhető, elitista uralkodó osztályból kikerülő kormány elnökét két mandátum (8 év) után leváltotta egy munkáspárti, vörös csillagokkal és vörös zászlókkal korteskedő, 6 elemit végzett, szindikátusi vezér: Lula (Luiz Inácio Lula da Silva). Az ország 52% szavazott rá. Mi, közép-keleteurópai emigránsok, akik irtózunk a vörös színtől, természetesen nem rá szavaztunk, de elfogadtuk, hogy ha az ország 52 %-a, egy hatalmas emberréteg, nem boldog azzal, ami van, változtatni kell. Brazíliában „nem olyan forrón eszik a kását, ahogy főzik”. Így nem lett egy kommunista uralom, Lula nem is visel már piros nyakkendőt és gomblyukából is eltűnt a vörös csillag. Csak az új gárda, a PT Partido Trabalhista (Munkáspárt), amelyik felkerült, egy rettenetes betegséget hozott magával, a korrupciót. Majd a történelem folyása pálcát tör ezek felett is. Mi, nyugdíjasok spórolunk, ügyeskedünk, hogy a hónap végéig kitarson a pénzecskénk. Fiunknak van jó állása, lányaink pedig külföldön élnek. Az egyik egy USA-ban született argentin leszármazott fiúhoz ment feleségül, akinek minden vágya az volt, hogy el innen a bizonytalan Brazíliából, míg a másik lányunk egy németországi, Burg Kastl-i diák osztálytársához ment feleségül. Tehát 2/3-1/3 arányban elhúztak Brazíliából, illetve maradtak. Ezt egy reális mutatónak lehet venni.

Németországban kezdve, Franciaországban, Rioban és végül itt São Paulóban, immár 59 éve folyamatosan cserkészkedem, különböző beosztásokban: voltam őrszervező és rajvezető Eggenfeldenben; Magyar Leánycserkész Országos képviselője Párizsban; raj majd alapító csapatparancsnoka a 43. Emese leánycserkészcsapatnak Rio de Janeiroban és végül, már São Pauló-i életem alatt: Délamerikai Kerületi Parancsnok, Őrszervezőképző - Regősvezetőképző és Corvina táborban táborparancsnok és kiképző és kétszer Központi Leánycserkészvezető-tiszt. Utóbbi években a vezetőjelölteknek tartok magyar történelem előkészítő tanfolyamot.

1961-ben megírtam a Leánycserkészek könyve I. kötetét (amit Kristó Katyi illusztrált).

1997-ben a II. Leánycserkészkönyvet, (ezt már ifj.Lajtaváry Daniné Benedek Zsuzsi illusztrálta) és

2000-ben a Őrszervező- és Segédtisztjelöltek számára, a magyarságismeret jegyzetben, a történelmet.

A Corvina tábor számára kidolgoztam a Magyar Zene Történetét, az első pentaton népdaloktól kezdve a klasszikussá fejlődött magyar zenéig (10 előadás, zene lehallgatással). A Corvinán tábortűz helyett teljes operákat hallgatunk le hangszalagról - vagyis ma már - nézünk meg videóról. Eddig már ment: Hunyadi László, Bánk Bán, A Kékszakállú herceg vára és a Hány János népszínmű.

Az utolsó Corvinára egy lerövidített Magyar Művészettörténetet készítettem, arra a mottóra, hogy: „Mit nézzél meg okvetlenül Magyarországon”.

Nem-cserkész magyar közösségi munka:

São Paulóban, az idén 57 éves „Könyves Kálmán Szabadegyetem” dékánja vagyok és 20 éven keresztül mint titkárja is működtem (ajaj, amikor még kézzel címeztünk és postáztunk.) A Brazíliai Magyar Segélyegylet Könyvtárában, hat másik önkéntes könyvtárossal ügködünk amióta létezik, 1985 óta. A São Pauló-i magyar közösség összefogó szervének, a Magyar Háznak igazgatója voltam 15 évig és elnöke 4 évig.

Az aktív magyar közösségi munkától immár nyugdíjba vonultam. Írtam egy rövid magyar történelmet brazil (portugál) nyelven, mert a második, harmadik sőt néhol már negyedik magyar leszármazott generáció jobban magáévá tudja tenni magyar ősei történetét, ha annak leírását tökéletesen megérti. Ugyancsak megírtam egy rövidrefogott brazil történelmet magyar nyelven. Magyarországról egyre több vendég, rokon, turista érkezik és ezek között

sokan vannak, akiket érdekel Brazília történelmi háttére. Ez utóbbit kiegészítettem a Brazíliába bevándorolt magyar emigránsok, menekültek, kalandorok felsorolásával. Visszanyúlva a brazil történelemben, megkerestem és felsoroltam a brazil magyar kapcsolatokat, ami, ha hiszitek ha nem, 1519-ben kezdődtek. (Mindebből az anyagból vannak részletek a kolóniánk honlapjában www.ahungara.org.br és a Lamoszszban (Latinamerikai Magyar Országos Szövetségek honlapján.)

Ugyancsak többen összefogva készítünk egy nagy, lehetőleg átfogó névlistát az összes idevándorolt magyarról, 1890-től kezdve, mert rengeteg rokonkeresés érkezik e-maileken keresztül Magyarországról.”

São Paulo, Brazília, 2006.

VÁCZY ANNA „Pancsi”, MÉLYNÁDASY ANTALNÉ. „Szolnokon laktunk. Hárman voltunk kislányok, Margit, Anna, Magda (Munci, Panni, Ducika), én vagyok a középső. Nagyon boldog gyerekkorunk volt. Télen a városban laktunk, a nyári szünidőt a nyaralóban töltöttük és Budapesten is volt lakásunk, ahova néha betértünk. Teljes biztonság, meleg családi és baráti kör közepette éltünk. Apuka ügyvéd, közigazdász, újság szerkesztő, országgyűlési képviselő volt; vallásos, hazafias, bölcs, jókedvű és végtelenül szeretett bennünket. Anyukám nagy háztartást vezetett, ő tanított tisztaságra, rendre, hogyan kell viselkedni és mindenkit segített, akinek valamire szüksége volt.

Mi már 1944-ben elhagytuk otthonunkat főleg a bombázások miatt. Parádfüldőre mentünk, később Budapestre, majd Sopronba, mindig remélve, hogy valami csoda folytán még hazamehetünk. 1945 koratavaszán egy vonaton elindultunk nyugat felé. Sopronból Passauiig három hétig tartott az út. Több állomáson bombázás ért, este az oroszok, délelőtt az amerikai légierőktől. Mikor nekiindulhattunk, egy mélyrepülő kilőtte a mozdonyt. Mondanom sem kell, ezalatt édes-keveset ettünk és emlékszem, a sínek melletti réten sósót szedtünk, az volt a vacsoránk. A Bajor-erdő egyik kis falujában volt a végállomás (Altreichenau), ahol a Bürgermeister az iskola épületét bocsátotta rendelkezésünkre. A tanteremben faltól-falig volt a szalma, ezt letakartuk perzsaszőnyegekkel és örültünk, hogy végre vízszintes pozícióban aludhattunk.

Pár nap múlva megérkezett a megszálló csapat, át kellett adni az iskola épületet. Egy-egy bajor családnál kaptunk a szénapadláson menedéket. Végre aztán kaptunk egy szobát, ahol főzni és mosakodni is lehetett. Segítettünk a farmon, ezért kaptunk krumplit és tejet, a többi az erdő szolgáltatta. Mentünk száraz gallyat szedni, gombát keresni, áfonyát és szedret gyűjteni. Már nem tudom hogyan, de meghallottuk, hogy létezik egy magyar gimnázium. Munci ment elsőnek, én azt hiszem '47 végén vagy '48-ban érkeztem oda. Azt tudom, hogy az Alpenhofban már nem volt számomra hely, illetve ágy. Ez nem tartott vissza, elmentem a községházára, ott volt az amerikai headquarter. Mint menekült tanuló kértem szépen egy tábortábori ágyat, és kaptam is. Ezután a kis tanteremben aludtunk hárman, Munci, Bonyhai Éva és én. Könyveink sem voltak, mégis rengeteget tanultunk. Az Alpenhofban a III. és a IV. osztályt végeztem. Reisachban V-es és VI-os voltam, de az év vége előtt el kellett hagynom az iskolát. Anyuka és Munci állást kaptak Angliában, remélve, hogy mi követjük őket. Egy darabig Redenfeldenben a nagy papírgyárban dolgoztam. Apuka beteg lett, szegény kis Duci húgomra maradt a »háztartás«. Végre újra összekerült a család 1950-ben Angliában és egy magán fiúintézetben dolgoztunk mint »housekeeper«, »maid« és »matron's helper«.

Lassan annyira normalizálódott a helyzetünk, hogy elkezdhettem a Nursing School-t [ápolónőképző]. Kovács diri írt egy bizonyítvány levelet és vizsgázni is kellett, és felvettek. Három és fél év után graduáltam és még kitüntetést is kaptam, melyet a királynő saját személyi orvosa tűzött rám. (Ez egy nagy dolog volt Angliában). Mint RN [Registered Nurse] dolgoztam egy híres kórházban és kétszer jöttem szabadságom alatt Amerikába.

Connecticutban voltak rokonaink, akik '56-ban immigráltak. Itt újra találkoztam niederi osztálytársammal Tónnyal, aki szívesen kalauzolt ill. mutatta meg nekem New Yorkot. Nagyon jól kijöttünk egymással és eljegyezve mentem vissza Angliába.

Letelepedési engedélyt először nem kaptam, de mint »British Subject«, Kanadába szabadon mehettem. Ottawaban dolgoztam pár hónapot, és onnan jöttem át az esküvőnkre 1960. augusztus 6-án.

Ami ezután következett, arról Tóny már írt. Két kis fiúcskával és iker kislányainkkal el voltam foglalva, de miután mind iskolába kerültek, megszereztem a N. Y. State License-t, és először hétvégeken a helyi kórházban dolgoztam, majd később teljes időben 28 évig a nőgyógyászati osztályon dolgoztam.

Jelenleg szabadidőmben (ez tudom furcsán hangzik egy idős nyugdíjastól) festéssel foglalkozom. Pár évig watercolor - aquarellt - tanultam, de a múlt évben a pastel-t kezdtem többször használni és van, ami jól sikerül. Jelenleg still-life-t [csendéletet] festek. Landscape-el [tájképpel] még nincs elég gyakorlatom, de ha éltet a jó Isten, talán még lesz időm erre is. Már egy pár díjat is nyertem a helyi szépművészeti kiállításokon.

Minden nap hálát adok, hogy annyi nehézség után ilyen megelégedett, békés életet élünk. Gyerekeink, unokáink jók hozzánk és egészségünk is aránylag egészen jó.”

Southbury, Connecticut, 2006.

VÁCZY MAGDA „Duci”, KÖLLŐ ZOLTÁNNÉ Szolnokon 1936-ban született. A Niederaudorfi Magyar Gimnáziumba 1949-ben csak rövid ideig járt az I.-II. osztályba. Magánúton tanult tovább. 1950-ben kivándorolt családjával Angliába. Rövid ideig Dél-Angliában, majd Manchesterben laktak. Végül Bury, Lancashire-ben telepedett le, ahol még mindig él. 1953-ban férjhez ment Köllő Zoltánhoz. Férje 1980-ban meghalt. Hat gyermeke van és hat unokája. Megszerezte 1972-79 között a „General Certificate of Education”-t és 1983-85 között ápolónői tanfolyamot végzett.

VÁCZY MARGIT „Munci”, HAJDÚ KÁROLYNÉ. „Édesapám szolnoki ügyvéd, földbirtokos volt és 1940 óta megválasztott országgyűlési képviselő. A képviselőket és családjaikat Sopronba szállító vonattal utaztunk Budapestről Sopronba 1944 novemberében, és itt a Pannónia szállóban laktunk egészen március végéig. Március végén indult újra a képviselőket és családjaikat szállító vonat Sopronból a Bajor erdőbe, amely utazás három hétig tartott a sok légi veszély és légi támadás miatt. Április 18-án érkeztünk meg Altreichenauba, mely falu a cseh határon fekszik. Itt éltünk egészen 1948 novemberéig.

Édesapám sokat utazgatott és egyik utazása alkalmával hallott a niederi magyar iskoláról. Már régóta foglalkozott a problémával, hogyan lehetne megoldani a mi tanulásunkat. Duci húgom ugyan járt az altreichenai bajor iskolába négy évig, két elemi még otthon végzett, de magyar iskolába szeretne volna írni. Hamarosan felvette a kapcsolatot Kovács Ferenc igazgató úrral, aki aztán értesítette, hogy felvesz bennünket a niederi iskolába.

Nagyapámtól kaptunk otthonról pár magyar tankönyvet, amelyek segítségével már otthon tanulgattunk, de aztán jött a komoly tanulás Niederben, majd Reisachban. Sajnos Duci nem tudta megszokni a benntlakó életet; ő 12 éves volt akkor, először volt távol a szülőktől, ezért nem is maradt sokáig Reisachban. Én 1948. júniusban levizsgáztam a VII. gimnáziumból és úgy emlékszem, az egész nyarat Reisachban töltöttem, felkészülni a VIII. gimnáziumi és érettségi vizsgákra. Velem volt még Renkey Magi, Bonyhay Éva és Császár Zsuzsa is. Az érettségi bizonyítványom 1948. szeptember 27-ről van keltezve.

Nagyon hálás vagyok a niederi magyar iskolának, a Dirinek és tanárnőimnek, akik segítettek abban a törekvésemben, hogy a gimnáziumot befejezhessem és leérettségizhettem.

Nagyon kedves emlék számomra az az idő, azért is, hogy egykorú leányokkal lehettem együtt. Bonyhay Évával még ma is levelezünk egymással.

1948 őszén Altreichenauból Raubling közelébe, Grünthalba költöztünk. Összeköttetés segítségével 1949. februárban sikerült irodai munkához jutnom a rendfeldeni papírgyárban és itt dolgoztam 1949. június végéig.

Egy Angliában élő magyar ismerősünk segítségével édesanyám és én „domestic” [háztartásbeli] munkaengedélyt kaptunk egy angol magán elemi fiúiskolához, és 1949. júliusban megérkeztünk ide Angliába. Egy évre rá jött utánunk Pancsi, szintén munkaengedéllyel és Duci is, de ő még akkor a kora miatt nem vállalhatott munkát. 1951-ben jött ide édesapám; ő érte a munkaadónk vállalta a felelősséget, mert betegeskedése miatt nem volt alkalmas munkára.

Én háztartásban dolgoztam egészen férjhezmenetelemig. Ez anyagi szempontból előnyösebb volt, tekintve, hogy otthontalan voltam. Pancsi bátrabb volt, mint én; ő elvállalta a hároméves ápolónői tanfolyammal a nagyon alacsony kezdő fizetést.

Hajdú Karcsival, férjemmel, gyermekkorunk óta ismertük egymást. Ő pilóta szeretett volna lenni, de Budapest ostroma után, 1945. februárban orosz fogságba esett Budán és kivitték Oroszországba, Georgievskibe és onnan 1947. júliusban szabadult. Egészségileg legyengülve és leromolva érkezett haza. A levelezést hamarosan felvettük egymással. Szerettünk volna találkozni, de az összekerülésünk reménytelen és kilátástalan lett, mivel lezárták a határt és a Vasfüggönyön átmenni életveszélyes lett. Én őt le is beszéltem erről. De így Karcsi sajnos csak 1956. novemberében tudta elhagyni az országot. Addig leveleztünk egymással és én még ma is csodálkozom azon, hogy abban a reménytelen helyzetben nem szakadt meg közöttünk a kapcsolat. Miután Karcsi megérkezett Angliába, rövid ideig a szüleimnél lakott, akik egy Chipping Nortontól távol eső farmon egy „Cottage”-ban éltek. Édesanyám itt dolgozott a farmon mint szakácsnő. Duci férje az egyik manchesteri újságban olvasta, hogy egy garázstulajdonos hajlandó lenne magyar menekültet alkalmazni. Karcsi megkapta az állást és a garázstulajdonos a közelben egy szobát is szerzett neki, ahol lakhatott. Én 1957. februárban költöztem fel Manchesterbe. Egy kávézóban dolgoztam pár hónapig mint szakácsnő. Duci húgoméknál laktam, míg Karcsival házasságot nem kötöttünk 1957. júniusban és boldogan éltünk egymással egészen 2006 márciusáig, mikor is 80 éves korában elszólította őt tőlem a halál.

Házasságunk első évében mint benzinkimérő dolgoztam ugyanannál a garáznál, ahol Karcsi dolgozott. Ő először mint mechanikus dolgozott, majd manager lett, sőt a 80-as és 90-es években három garázst is bérelt. 1994-ben ment nyugdíjba. Három és fél évig egy összkomfortos lakásban éltünk a garázs mellett, majd 1961-ben sikerült házat vennünk, persze kölcsönrel.

Két gyermekünk született, egy fiú és egy leány. Karcsika foglalkozása a „Civil Air Transport”-nál „Managing Consultant”, Alizka pedig mint „Studio Technician” dolgozik egy középiskolában. Neki van egy BA (Bachelor of Art) „honours degree”-je. Karcsikáéknak három gyermekük van, 2 fiú és egy leány; Alizkáéknak pedig két leányuk. Gyerekeim nagyon jók hozzám és az unokákban is sok örömöm van.” Altrincham, Cheshire, Anglia, 2006.

VÁRHELYI MÁRIA „Dagi”, SEKERA ANTONNÉ Magyarországon, Szegeden született. Családja apai részről Dél-Magyarországról, anyai részről Erdélyből származik. Családjával 1945-ben érkezett Németországba. A niederaudorfi időszak után német nyelven fejezte be tanulmányait. A nagytekintélyű Süddeutsche Zeitungnál helyezkedett el. Tehetsége azonban énekesnői pálya felé vonzotta. Állásával párhuzamosan énektanulmányba kezdett. Tanulmányát fizetéséből fedezte. Törekvésében élénken bízta Vaszary Gábor, ismert, kedvelt

magyar író és Kurt Hoffmann filmrendező. Első sikereként felvételt nyert a Szabad Európa Rádió Kamarakórusába, amelynek a rádió megszűnéséig tagja volt. Anyagi helyzetén úgy lendített, hogy játékfilmekben, többek között a Zigeunerbaronban és Kaiserwalzerben statisztált. Kis epizód szerepeket is kapott, nevezetesen az „Ich denke oft an Piroschka” című filmben, amelyben ő a menyasszony a dorozsmai szélmalom lakodalmi jelenetben. A család kivándorlási szándéka felborította terveit. Végülis családjával együtt Németországban maradt. Ezután sok esetben, különösen 1956-57-ben, nyelvtudással nem rendelkező menekült honfitársak részére tolmácsolással állt rendelkezésre a müncheni Polizeipresidiumon. Megszakított énektanulmányát nem folytatta. Férjhez ment Anton Sekera szudétánémet business-managerhez. A Caritas keretében önkéntesen jótékony munkát végzett és éveken át ápolta beteg férjét, annak haláláig. (Nővérétől, Várhelyi Katótól, München, 2007.)

VERECZKEY KATALIN „Kató” a VII.-VIII. osztályokat a Niederaudorfi Magyar Gimnáziumban 1948-ban végezte el. Kivándorolt az Egyesült Államokba. 1953-ban a Purchase, New York állambeli Manhattenville College-ban fejezte be egyetemi tanulmányait, ének és zeneteória szakon. Éveken keresztül a Hit Szava Rádió Énekkara tagja volt.

Tanulmányai befejeztével Bronxban lakott édesapjával, majd elköltöztek Bayshore, Long Islandra, ahol zenetanár volt egy helyi iskolában. Édesanyja még Németországban meghalt. Kató nagy szeretettel és odaadással gondozta édesapját élete végéig. Kató 1987-ben szívszélhűtésben váratlanul meghalt. (Hochenburger Éva kutatta fel a fenti információt. 2006.)

VÍGH GYULA „Gyuszi” Budapesten született 1934-ben. A III. osztályt az 1949-50 iskolaévben a Niederaudorfi Magyar Gimnáziumban végezte el. Kivándorolt családjával az Egyesült Államokba. Grand Rapidsben, Michiganben telepedtek le, ahol még ma is él.

Lábner Bélától:

Vígh Gyuszt és családját nagyon jól ismerem. Ők is abban a magyar menekült csoportban voltak, mint mi, akik a pockingi német katonai reptér táborából 1946 tavaszán Plattlingba lettek átfuvarozva, ha tetszett, ha nem, majd három hónap múlva Dachauban a volt német örök barakkjaiba. Ősszel pedig Pidingbe, az osztrák határon levő határvasútszakszolgálat barakkjaiba. Itt kezdett Kovács Diró feleségével és Mária nénivel egy iskolát. A gimnáziumi részében úgy 30-an voltunk, Gyuszi mellett ült a jobb oldalon. Kovács tanár latin órán egy vidámabb kedvében mindenkinek adott egy zöldség nevet, amelyet az órán használt. Én voltam a krumpli, Gyuszi volt a paradicsom.

1947 őszén négy csoportra osztották a tábor. Gyusziék a Francia Zónába mentek és onnan vándoroltak ki 1950 őszén Grand Rapids Michiganbe, ahol a Holland Christian Reformed Church szponzorolta őket. Középiskola után 1953-56-ig a Marine Corps szórakoztatta, Kaliforniában kapta a kiképzést. Azután a Grand Rapids-i Calvin College és Theological Seminaryben szerezte meg Christian Reformed papi végzettségét. 29 évig volt pap, Kaliforniában és Michiganben. Öt gyereke és 14 unokája van. Nyugdíjas, Grand Rapids, Michiganben él.

ZOLTÁN IVÁN 1929-ben a Szabolcs megyei Sényőn született. A Niederaudorfi Magyar Gimnáziumban a VIII. osztályt végezte el és 1949 júniusában ott leérettségizett. 1950-ben kivándorolt az Egyesült Államokba. A rendszerváltás után felvette a kapcsolatot otthoni rokonokkal, ami számára külön örömet jelentett. Már nem volt egyedül a világban. 2000-ben előre örült a niederi vadnyugati találkozóknak, de pár héttel előtte, hirtelenül felújuló

betegsége után, április 20-án eltávozott az élők sorából. A találkozóra már nem tudott elmenni. (hn)

Iván Hegedűs Nórának írt angol nyelvű leveléből, Drávetzky Márta fordítása:

Annak ellenére, hogy az életem jelenleg csendes mederben folyik, időre van szükségem, hogy az életem folyását Niedertől idáig leírjam. Nieder a 40-es években volt. Nem írom le az akkori idők szenvedéseit és azt a kilátástalan helyzetet, ami akkor előttünk állt. Úgy gondolom ezt mindannyian átéljük. 1949-ben az életem mind egyszerre szép, kellemes, felvidító és lesújtó volt.

Az 50-es éveket New Jerseyben töltöttem és az új gyökerek megteremtésével voltam elfoglalva. 1955-ben megszereztem a villanymérnöki diplomát, megnősültem, majd egy évig kutató adjunktus voltam a Rutgers egyetemen, ezután a Radio Corporation of Amerika cégnél helyezkedtem el, ahol 15 évet töltöttem, közben megszülettek gyermekeink, Nick és Liz.

A 60-as években élveztük a munkánk eredményét, amit feleségem, Olga és én a korábbi tíz évben kifejtettünk. Szép házban élünk, ketten szereztünk 3 felsőfokú diplomát és neveltük gyermekeinket, kiépítettük a baráti körünket (a barátaink közül sokan a mai napig is társak az évi utazásainkban), ezen felül segítettük családunkat. Ezek elfoglalt, erőteljes, produktív évek voltak. A szabadságot gyerekeinkkel együtt töltöttük bebarangolva Amerika nemzeti parkjait, élvezve a tájat, kezdve Kaliforniában és az évek során haladva kelet felé.

A 70-es évek az anyagi jólét mellett feszültséggel teli évek voltak, egy kivétellel elvesztettük szüleinket. Ekkor lettem állami alkalmazott és mindinkább a megosztott világ két fele közötti versengés folytán korlátozott programokkal voltam elfoglalva. Meg voltam győződve, hogy a politikai helyzet soha nem fog megváltozni és a szülőföldem számomra örökre elzárt marad.

A 80-as évek a gyermekeink aktivitásával voltak elfoglalva. Az iskolák, a tanulás, a kislányunk férjhezmenetele és az unokák születése. Ez az évtized a kibontakozás és érettség évei voltak. Ekkora már mi lettünk a kiterjedt családunk rangelsői. Jelentősek voltak a niederaudorfi és a clevelandi találkozók. Az életünk tovább haladt a kiegyensúlyozott, csendes kerékvágásban. Otthagytam a katonaságot és az FAA-nál dolgoztam. Az egyetlen fájdalom és sebezhetőségünk jele édesanyám és fivérem ugyanazon a napon bekövetkezett halála volt. Hirtelen én maradtam az egyetlen Zoltán a gyermekkoromból.

A 90-es évek a világtörténelem nagy változási szakasza volt, ami az én életemben is változást jelentett. Amikor Olga nyugdíjba ment, Washingtonba költöztünk, hogy közelebb legyünk gyermekeinkhez, akik Baltimore környékén laktak. Ezután a kislányunk Kaliforniába költözött át, ezzel hiba csúszva a kidolgozott tervembe. A fiam és menyem még mindig közelünkben élnek, nem vagyunk egyedül. Egy éves betegeskedés után 97-ben én is nyugdíjba vonultam. Nem mondhatom, mi volt, de nem volt kellemes. Azóta dolgok rendbe jöttek, ami lehetővé tette, hogy Magyarországon maradt családomat felkutassam. Eddig sikerült egy korombeli unokatestvért és gyermekeit felfedeznem, aki a régi összetört múltból előbukkanó rokonlélek. Hihetetlen, hogy az embernek mi minden okozhat aggodalmat.

Iván pár hónappal előbb Pettendy Katinak írt leveléből (2000. ápr. 22) kiviláglik, mit akart velünk közölni. Akkor már tudta, nincs már sok ideje. Ugyancsak Márta kitűnő fordítása:

Mifelénk a nagy esemény a jövő tavaszra tervezett találkozó, s mint köztetek a legidősebbnek nekem is ott kellene - sőt - ott kell lennem veletek, már azért is mert nagyon szeretnélek benneteket még egyszer látni. Hogy miért? Hát erre nem könnyű válaszolni. Ötven évig tartott mire egyáltalán valami választ találtam arra, hogy miért vagyok olyan ambivalens ezzel a témával szemben. Több dolog is történt, ami eloszlatta a ködöt, hogy tisztábban lássak: az első, felfedeztem egyik unokatestvéremet és feleségét és egy másiknak a két felnőtt fiát. A másik eset, szemtől

szembe kerültem a 'fekete palástot' viselővel. Az első arra készítetett, hogy megtartsam mindazt, ami nekem kedves. A második a gátlásaim alóli felszabadulás csodálatos érzése volt. Amíg szavaimmal vagy tetteimmel nem bántok senki mást, szabadon kimondom, vagy megteszem, amit érzek. Ez leegyszerűsítette a viselkedési szabályaimat. Ha összesíteném most mindazt, amit az iskola és az iskolatársaim, fiúk és lányok, jelentettek nekem, így fejezném ki magamat:

Mielőtt ismét szembesültem a külső kegyetlen világgal, megosztottam veletek az iskola légkörét, ami messze volt a realitástól. Mi a világ hitvány sorsú kidobott hulladéka voltunk. Egy örült világban éltünk, ami csak gyűlöletet kínált nekünk. Tanulásunknak nem volt végcélja, mindvégig csak kerestük azt a helyet, ahol bátran mondhatjuk: Ez az, ide tartozom! Mindannyitokra mint gyerekekre emlékszem, valahol a messzi múltból; most jöttem rá, hogy szerettelek benneteket, de szeretetemet akkor nem mertem kimutatni.

Korgó gyomorral konjugáltunk, deklináltunk és bemagoltuk a hosszú latin verseket de nem tudtuk, mindezt miért tesszük. Kerestem a tudást, amivel megtalálom az engem megillető helyet, ahol kiegyenesedve szembenézhetek a világgal. Abban az időben a bennem lévő sok kétség és félelem kemény makacsságban nyilvánult meg és nem engedte, hogy bátran merjek szerető könnyeket hullatni. Ez a keménység lett a mindennapi páncélom. Képtelen voltam gondosságot, gyengédséget mutatni, mert ez nem fért bele a páncélba.

Később, miután megnősültem és feleségem fiúgyermekkel áldott meg, felerősödtem és megtaláltam az élet napos oldalát. Amikor kislányom megszületett, már nem volt több kétség, erős voltam. Tudtam, mi a helyes és mi a helytelen, ismertem az életet. Amint hallom, ti mindannyian többet értetek el, több ivadékot neveltetek fel. Gondoztátok szüleitek, testvéreitek, sőt még az unokáitokat is. Abban a tudatban, hogy nem csak magunknak, de nekik is otthont építettünk, most már be tudom vallani, és képes vagyok mutatni: szeretlek benneteket éppen úgy, mint annak idején is. Vagy valami ilyesmit. A Dirire is szeretettel gondolok. Látod, mit tesz, ha valaki megöregszik és elszárad mellette a halál? Régen, még ha nyársra húznak sem vallottam volna be ezeket a gondolatokat. Soha nem éreztem volna vágyat, hogy ily módon fejezzem ki magamat és nem lett volna bátorságom, hogy kifejezzem mindezt még akkor is, ha bolondnak néznek. Azt mondják, az étel teszi az embert, én azt mondom a túlélés formált minket.

Epilógus

1987-ben 40 éves érettségi találkozóra készült az 1947-ben, Waldwerkében érettségizett osztály. Erre az alkalomra küldte Csejtey Béla igazgató úr az alábbi levelet, amit betegsége miatt tollba mondott feleségének, Bözsi néninek:

Bedford Hts, 1987. júl. 15

Kedves volt Diákjaim!

Hálát adok a jó Istennek, hogy Bözsi néni segítségével pár sorban továbbbíthatom szavaimat Hozzátok és 40 év elmúltával, megrokkant egészségem dacára is köszönhetlek Benneteket.

Névszerint emlékezem még Rátok és szeretném egyenként megszorítani kezeteket nagy büszkeséggel, hogy az élet viharában, mint fiatal diákok az érettségi vizsgára felkészülve megjelentetek és azóta a megszerzett érettségi bizonyítvány segítségével tovább tanulhattatok vagy munkában elhelyezkedve magyaros öntudattal tovább vittétek az elsajátított szellemi értékeket különböző földrészekre is.

41 év hosszú idő volt, de én még most is magam előtt látlak Benneteket drukkolva, félve és a vizsga után boldog örömmel s tervekkel eltelve. S már akkor éreztem, hogy fáradozásom a Waldwerke-i iskola megszervezésével nem volt hiábavaló, mert 1950-ig számtalan fiatal magyar fiú és lány kapott itt érettségi bizonyítványt.

[...]Most, hogy pár nap múlva, aug. 11-én 80. születésnapomat ünnepelhetem népes családom, 5 fiam, 2 lányom és 14 unokám körében, Bözsi nénivel a járókám mellett üldögélve, szélütéstől megrokkanva, fejoperáció és szívbetegségtől meggyengülve, boldog vagyok, hogy lélekben a találkozón Veletek lehetek.

Kérem a jó Istent, áldjon meg Mindannyiátokat együttesen és külön-külön is! Adjon jó egészséget, töretlen erőt munkásságotokhoz s magyar hazánk feltámadásába vetett hitetekhez!

Bözsi nénivel együtt remélem, hogy Ti meg[örzítetek] utódjaitokban is megerősödve azt a régi magyar érzést és keresztény hitet, melynek szellemében 40 év előtt az életbe elindultatok.

Adja Isten, hogy még többször találkozhattok és büszkék legyetek érettségi végzettségtekre a Waldwerke-i iskolában.

Nagy szeretettel s szebb jövő reményében, Bözsi nénivel együtt öllelek Benneteket

Béla bácsi, a régi igazgató, Csejtey Béla tanárodotk.

(A kézzel írt levél Pongrácz Gazsi vagy Baby tulajdonában van. Az erről készült fénymásolatot használtuk. Lásd még a „Tanáraink” fejezetben.)

P a s s a u – W a l d w e r k e
55 év távlatából

útunknak végefelé járunk
gyorsabban fogy már a kimért idő
naponta többször is csodára várunk
de nincs már sehol sem részünkre jövő

szép volt az életünk virágzó nyárja
napfényben érett az áldott vetés
arattunk gazdagon s ennek telt tárja
előttünk áll és több mint mesés

éheztünk fáztunk és hiányban úsztunk
nem volt egy cseppnyi sem nem volt remény
terített asztalon nem volt más semmi
csak egy szelet kenyér és üres edény

de voltak ott égő csillogó fáklyák
áldozták lelküket tanárnő tanár
formáltak bennünket lobogó máglyák
s félrehányt vasdarab acéllá vált

életünk végén csak köszönet lehet
vezetett bennünket s áldott az ÚR
segítő kezével felfogta estünket
s mellettünk állt ha szakadt a húr

útunknak végefelén állunk
gyorsabban fogy már a kimért idő
ilyen az élet meggörnyedt hátunk
s aratni jön most az örök vető

Galgóczy János
Lahr/Schwarzwald, 2004. szeptember 20.

GALGÓCZY JÁNOS

„Tanárnőink és tanáraink par excellence voltak, és ha meg is volt mindegyiküknek a maga elnevezése, amit a srácok adtak nekik, ők szívüket-lelküket adták érettünk. A legnagyobb csodálattal gondolok vissza rájuk. Sohasem adták föl a reményt, hogy tudásukat nekünk továbbadhatják. Lívia néni igyekezett abban a hitben erősíteni, hogy egyszer majd nagy költő lesz belőlem. Bár nem lett belőlem nagy költő, de kérem az Úristent, fizesse vissza Lívia néninek sokszorososan azt a jót, amit velem és érettem tett.

Nem tudom, emlékszik-e még valaki rám, a »lone wolf«-ra. Én mindenesetre kimerítettem emlékeimet, amennyire megmaradtak. Sok idő telt el azóta... és sok víz folyt le a Dunán Passaunál. Hosszú utat tettünk meg mindannyian és a még megmaradtak lassan utunk végére érünk. Remélem, mindegyikünk elérte az osztálycél. Én személyesen nem

panaszkodhatom. Tőlem csak köszönet... – Üdvözöllek benneteket, akik még velünk vagytok és benneteket, akik már távoztatok. Ave atque vale. – A Mindenség Nagy Tervezője és Nagy Építőmestere legyen velünk és vezessen bennünket továbbra is.”

ZÁGON LAJOS

„A Waldwerkében átélt közel 6 év tapasztalata felejthetetlen, egy életre szóló emlék maradt. Talán még tovább is, hiszen 4 gyerekem közül kettő vett részt két V-es találkozón, akik mindketten úgy érzik, hogy ők is „közénk” tartoznak érzelemben, és érdemesnek tartják ennek az „ős-kapcsolatnak” a folytatását a jövőben is. – Az ott kialakult barátságok örök érvényűek lettek számomra, hasonló mélységű és tartalmú barátság nem jött létre életemben azóta sem.

Waldwerkében átéltem és megtapasztaltam a tönkretett Németország talpraállítását, egy legyőzhetetlen nép büszke önfegyelmét, szorgalmát, Édesanyám halálát, a pusztulásra ítélt Haza küzdelmét, érezve az otthoniak fájdalmát, a sok csalódást, nehézséget, a hazátlanságot. Megismertem sokfajta emberi gyengeséget, de a nagyságokat is, akikből sok került Waldwerkébe, ahol ismét bebizonyult, hogy az ifjúság helyes nevelése nem csak az akadémikus igény kielégítéséből, hanem a helyes életfelfogás, tradíció, nemzeti érzés és identitás kifejlesztéséből is áll. Ezt bőven megkaptuk örökségül Tanárainktól és Apáinktól Waldwerkében.”

LISCINSZKY ISTVÁN

„Ki szeretné még tétni egy-két gondolat erejéig olyan szempontokra, amelyek jóval túl mennek azon az egyszerűsített megállapításon, hogy »nagyon nagy szerencsénk volt, hogy ez az iskola létezett« (mert méltatásnak elvileg ez is elég lenne).

Nem egyszer hallottam, hogy »ne mondjad már, hogy olyan körülmények között lehetett komolyan tanítani és tanulni«. Most írásban adom: lehetett! Tanúm erre jó néhány száz, a világon szétszórta, magyar származású kutató, tanár, orvos, mérnök, jogász, közgazdász és egyéb foglalkozású értelmiségi. Ezek az emberek, akiknek zöme jelentősen öregbítette Magyarország jó hírét a világban (amikor hivatalosan a fordítottja történt) mind ott, olyan körülmények között szereztek meg későbbi sikerük alapját. – A passauai iskola még saját idejében a magyar emigráció egyik szimbólumává vált.

Annak, aki ezt nem élte meg személyesen, biztosan nehézsége lesz az itt elmondottakból egész képet alkotni. Ez még nekem is nehezemre esik.

Összefoglalva én azt tartom a passauai diákelet lényegének, hogy örültünk, hogy éltünk és hogy tanulhattunk. Annyira örültünk, hogy ez még a vaknak is láthatóvá vált. És soha többé nem éltem meg annyi koncentrált vidámságot, hülyéskedést, viccelést, jókedvet, mint abban a szegényes környezetben, a legnagyobb nélkülözések közepette. És ami szintén fontos: később sohasem találkoztam olyan volt diáktársammal, aki ne mosolygós arccal, és hálával teli, meleg szavakkal emlékezett volna vissza Passaura, holott nagy valószínűséggel életének anyagilag legtoprongyosabb időszakáról volt szó. Nekem Passau értékeléséhez – a tagadhatatlan pedagógiai eredményeken kívül – más bizonylat nem kell.

Ide tartozik a Magyar Cserkészlet szellemének átmentése. Az iskolának persze természetes adottsága volt az egybegyűjtött gyereksereg. Nem volt tehát véletlen, hogy itt alakult meg az emigráció első cserkészcsapata.

Ott volt a kitelepített svábság – nagyon érthető módon – megvasadt viszonya az óhazával. Közülük sokan azonban felismerték, hogy ez a magyarság (az iskoláé) nem az akkori országé, és odaküldték a gyerekeiket. (Ezzel – csak úgy mellékesen – biztosítják az iskola jövőjét.) Ezekből a gyerekekből nem lesznek melldöngető irredentisták (amint a

többiből sem), de rendeződik a viszonyuk a magyar származásukhoz. Ma rendszeresen járnak az óhazába, gyerekeiket oda küldik tanulni. Ha ez így van (márpedig így van), akkor ez az iskola nagyon fontos szerepet töltött be a kibékülési folyamatban.

Kérdezzük tehát, hogy mi volt ott még különös, azon kívül, hogy minden viszontagsággal dacolva, néha brutálisan mostoha körülmények között működtettek egy iskolát, amelynek eredményei igazolják létjogosultságát és eredményei bizonyítják sikerét.

Igyekeztem bemutatni az iskola (a Németországi Magyar Gimnázium) közvetlen befolyását diákjai jövőbeli életére. Ez messze túl van azon, amit egy átlagos oktatási intézménytől el lehet várni. Tudom, hogy mindez már csak porszem a magyar történelemben. De akkor ez mind aranyat ért. Heinével mondhatjuk, hogy »büszkék vagyunk, hogy ott lehettünk«.

BALLA ÉVA

„... fiatalságom legszebb két évét töltöttem ott [a niederaudorfi iskolában]. A sok éhezés és nélkülözés ellenére is nagyon jól éreztem magam. Életre szóló barátságokat kötöttünk, nagyon jól kijöttünk mind egymással. Mintha mindnyájan testvérek lettünk volna, megértettük, szerettük és ahol lehetett, segítettük egymást. Nem volt veszekedés, irigykedés, a nyomorúság csak közelebb hozott minket egymáshoz. Együtt sírtunk, nevettünk és felejthetetlen szép emlékeket szereztünk. Ravaszék és Kovácsék nagy megértéssel és tapintattal vezettek át minket a fiatalság bonyodalmas Sturm und Drang korszakán. A kötelező tantárgyakon kívül megtanítottak minket Isten- és hazaszeretetre és hogy becsülettel megálljuk helyünket az életben. Amíg élek, hálás leszek nekik ezért és a niederi lányok és fiúk barátságáért.”

NAGY TIBOR

„... látván társaim komoly sikereit életük, foglalkozásuk, személyes fejlődésük során, a jómagamét beleértve, arra kell gondolnom, hogy mindez úgy vált lehetővé, hogy az iskolai képzettségünk ugyan késett valamennyit, de nem szakadt meg. Így sokan az emigrációban zökkenő nélkül tovább képezhették magunkat és egy komoly, érdekesebb és értékesebb életet tudtunk teremteni magunknak, annak dacára, hogy elszakadtunk volt hazánk nevelési rendszerétől. (Sokaknak, sajnos, abbamaradt az iskoláztatása emiatt, amit soha nem tudtak pótolni.) Ezt azoknak a lelkes és lelkiismeretes nevelőknek köszönhetjük (mint pl. Csejtey Béla), akik a nehézségek dacára felállítottak egy iskolarendszert egy idegen országban, ahol saját nyelvünkön tudtuk folytatni megszakadt iskolai oktatásunkat.” (2006. IX. 25.)

SZAPPANOS ISTVÁN

„ [A passau] cserkész idők, barátságok alapozták meg bennem azt a magyar öntudatot és elszántságot, ami aztán életemen át erőt és akaratot adott a cserkészmunka vállalására és elvégzésére, a magyarság szolgálatára.

Csodálatos, hogy az az aránylag rövid idő, amit életünkben együtt töltöttünk és az a közös múlt milyen erővel hat még ma is, hogy ennyi idő után találkozáskor, [annyi] közvetlenséget, bizalmat érzünk egymás iránt ... Ez a láthatatlan kötelék, ami még most is él sokunkban, adja az erőt és motivációt arra, hogy ezt valami formában kinyilvánítsuk, megmagyarázzuk. Talán ezt a célt szolgálja ez a könyv. (2005)”

GYÖREY GÉZA

„Kedves waldwerkei tanáraink, legfőképpen Pajor tanár úr! Remélem, lenéznek ránk onnan a magasból... Kérem, fogadják el megbecsülésemet és köszönetemet mindazért, amit

nekünk adtak komoly személyes áldozat árán, és bocsássák meg ifjú pimaszságainkat és hálánk látszat-hiányát mindazért, amit értünk tettek. Amint biztos tudták, a bölcsesség csak az érettséggel következik be, s csak akkor jön rá az ember igazán, hogy munkájuk milyen sokkal járult hozzá műveltségünkhöz és jellemünk kialakulásához. Isten áldja meg mindnyájukat...!” (angolból K. L.)

SZENTIRMAY GYULA

„Azokban az időkben, a menekült élet bizonytalanságában az a fontos magyar gócpont, a waldwerkei iskola jelentette számunkra a szebb jövő reményét és tanáraink a régi szellemben, nem csak szaktudásuk egy részét adták át, tehát nem csupán különféle tantárgyakat tanítottak, hanem a magyarságtudatunkat [is] erősítették, keresztény és nemzeti szellemben. Az ott tanult diákok többségében a közösségi érzetet egész életükre megszilárdították. Hála és elismerés jár nekik.” (1987)

THIRINGER TAMÁS

„... a waldwerkei évek mindnyájunkra kihatottak. A reménytelenségben az iskolai tárgyak mellett önállóságot, jellemet és sok más olyan tulajdonságot tanultunk, melyek egy életen át hasznunkra váltak. Ezért csak hálával gondolhatunk mindazokra, akik önfeláldozással és személyes példával indítottak útnak bennünket.”

FÖLDVÁRY GÁBOR

„Én csak örülök, hogy a végén nem Waldwerkében érettségiztem, hanem itt Sydneyben az ausztrál angol érettségit tettem le. Ezáltal sokkal erősebb alapom lett a nyugati angol élethez.”

LÁHNER BÉLA

„Én református vallású vagyok, de Fekete Páter karaktere, emberszeretete és tanítása egész életemen át befolyásolt.”

VÁRDY (ÓVÁRY) BÉLA

„1962-ben találkoztam Pajor Elemér tanár úrral Burg Kastl-ban. Akkor én már a bloomingtoni Indiana University magyarságtudományi központjában egyetemi asszisztensként működtem, s pillanatnyilag épp európai nászutunkkal összekötött kutatóúton voltunk feleségemmel. Európai utunk alatt meglátogattuk a Burg Kastlba áthelyezett régi gimnáziumomat is, illetve a régi tanári karnak még ott működő tagjait. Ez alkalommal Mókussal is találkoztam, mely találkozás azonban nem mondható kellemesnek. A többi tanárral szemben, akik mind örömmel és kedvesen fogadtak, Pajor igen lesajnáló, szinte gúnyos módon nyilatkozott mind Amerikáról, mind az amerikai egyetemekről, mind pedig az ott végzett fiatalokról (beleértve jómagamat is). Ezzel aztán be is fejeződött Mókussal való kapcsolatam.

Ahogy most közel hat évtized távlatából visszanézek waldwerkei élményeimre, meg vagyok győződve, hogy a Passau/Waldwerke-i Magyar Gimnázium döntő fontossággal bír az életemben. Ha az az iskola nem lett volna, akkor ma nem tudnék magyar nyelvű könyveket írni, s rövid összefoglalásomat sem tudtam volna megírni néhány nap alatt.”

INÁNTSY-PAP ELEMÉR (íjf.)

„Mai szemmel nézve egy ilyen embernek [mint Pajor] semmi helye egy iskolában – de ebből a kiadásból magyar részről mai napig is bőven van! Tehát inkább negatív hatással

volt rám. Azóta is minden fanatizmust kerülök. Meggyőződése, hogy Magyarországnak ez a beállítottság árt a legjobban mostanáig.

Foglaljuk tehát röviden össze, amint ezt a »Nagy ötödik« tagjai összejöveteleiken is teszik: mi mindannyian a waldwerkei szituáció következtében váltunk azzá, amik lettünk, mindnyájunk sikerét is erre vonatkoztatva. Abban a hitben töltöttük életünket a mai napig, hogy sokkal rosszabb körülmények minket már alig érhetnek – és ha érnének, talán azt is ismét kibírnánk. Tehát utólag nézve: nagyon hasznos tapasztalat volt az egész!

Ki kell persze azt is hangsúlyozni, hogy sokunk karrierje a Magyar Gimnázium nélkül nem sikerült volna ilyen jól, hiszen e révén automatikusan egyetemre mehettünk. Akkoriban nagyon kevés német engedhette meg magának, hogy felsőbb iskolába járjon!”

HAUTH JÓZSEF

„Tanáraink törődtek velünk, nem a buktatás volt a fontos, hanem hogy a legjobbat kisedjék belőlünk.”

MUSTÓ SZUSZU

„Tíz éves koromtól rendszeresen dolgoztam, így magamat mindig önállónak és önellátónak éreztem. Talán ezért nem is nőültem meg. Azoknak, akik a »mi időnk« nem élték át, szeretnék néhány példát adni a helyzetről és lehetőségekről.

Waldwerkében felvásároltam a cukorjegyet és cukorkát vettem érte, amit darabonként adtam el. – Az »Optische Werke«-ben szemüveg üvegeket csiszoltam, mostam az igazgató autóját és tizórait vásároltam a munkásoknak. – Lindenbergben szimpátiával fogadták a magyarokat. Kifogásra nem is igen adtunk okot. Kricsfalussy és én tornászni jártunk és mikor este nem akartak kiengedni az internátusból, az edző személyesen jött el Ambrus igazgatóhoz érdekünkben. – Rohrer, a német gimnázium rajztanára ingyen adott nekünk órát. – Müller fodrász ingyen nyírta a hajamat. – Nagy havazáskor reggel hatkor havat lapátolni mentem. Egy futballista, aki a lindenbergi közműveknél dolgozott, hétkor átvette tőlem a lapátot és vitte magával. Én visszamentem az iskolába. Ebéd után megkerestem a »hóhányókat« és kb. 3-kor a városházán mindnyájan megkaptuk a napszámosoknak kijáró fizetést. – Schwankhart kertészetében több évig dolgoztam, de mosodának ruhát is szállítottam (a tulajdonos egy csendes utcában tanított meg autót vezetni). – Sokszor nehéz volt, de mégis úgy érzem, életemet inkább értékessé, mint keserűvé tettem.

Egyetlen gonosz ember Fahd volt, a Hotel Krone tulajdonosa, aki családjunkat kínoztta, miután az iskola Bauschlottba költözött.

Sokan segítettek maguktól, jószándékból. Emlékszem egy akcióra: német családok meghívták ebédre azokat a diákokat, akik az ünnepnapokat az internátusban töltötték. Csak egyszer mentem. Szégyelltem magamat...”

FEKETE SÁNDOR

„... itt ezekkel a régi-régi barátokkal találkozok az ember hosszú-hosszú idő után, bár nem ugyanabból az osztályból, de azért család volt már kezdve Waldwerkétől, Lindenbergtől. Utána aztán követtem mindvégig a ti osztályaitoknak a sorsát s valahogy mindig az volt az érzésem, hogyha valakivel találkoztam, hogy ezek azok a régi barátok, akikkel az ember bármikor találkozik, közös nevezőre tud jutni, akiket kritika nélkül tud elfogadni akármi is lett belőle, akár diplomás akár nem lett belőle diplomás. De mindig az volt az érzésem, hogy együvé tartozunk. (1996)”

NICKL KÁROLY

„Diákéveim legszebbikét éltem meg Lindenbergben. Nem csak azért, mert öt év kiesés után ismét magyarul tanulhattam, hanem valami leírhatatlan, megmagyarázhatatlan okból. Szép volt akkor is, ha néha éhezünk, akkor is, ha kis osztálytermünk egyben háló és betegszoba is volt, akkor is, ha tanárainkkal ugyanazon a folyosón laktunk és éjjel-nappal szem előtt voltunk (és ők is a mi szemeink előtt).” (2004)

BARNA KORNÉL

1996-ban tartotta az '56-ban Bauschlottban érettségizett osztály 40. érettségi találkozóját. A találkozó kibővült olyan tagokkal is, akik vagy már előbb vagy csak később érettségiztek. Többen az érettségi óta akkor találkoztak újra. A visszaemlékezést *Barna Kornél* tartotta és ez megmaradt hangszalagon. Azóta ő, és a résztvevők közül is többen már meghaltak. Álljon itt, amit akkor mondott:

Kedves Barátaim! Kedves Vendégeink!

Negyven év, az tulajdonképpen két emberöltőt foglal magába. Ezt akkor láttuk mi is, mikor most ismét találkoztunk, hisz' egyik-másikat tulajdonképpen negyven éve nem is láttam. És bizonyára ők is megijedtek, hogy én hogy nézek ki és én is megijedtem, hogy bizony ők is öregedtek. Hisz' negyven évet nem lehet meghazudtolni.

Összejöttünk azért, mert mi magunkat egy régi meghitt gárdának tekintjük. Én ugyan Passau/Waldwerkében még nem voltam diákja ennek az iskolának, de Lindenbergben – nagy kételyekkel akkor mint 15 éves fiatalember – kerültem először kapcsolatba a magyar iskolával és ott valami csoda történt, amire ma is nagyon-nagyon szívesen emlékszem vissza. Ezt ünnepeljük tulajdonképpen, mert pont azok a nehéz napok, a kemény helyzete az iskolának, az volt, ami minket összekovácsolt és – merem állítani – mi nem egy osztály voltunk, hanem mi egy család lettünk. Ennek az ünneplésére jöttünk össze.

Azt hiszem, helyes lenne, hogyha azzal kezdenénk a mai programunkat, hogy megemlékeznénk először is – és elnézést kérek, nem a sorrend számít – az elhunyt iskolatársainkról, osztálytársainkról és tanárainkról. Azért kezdjük a fiatalokkal, mert a fiatalabbak azok, akiknél sokkal szembetűnőbb a veszteség. Nem véletlenül kezdem emlékezőmet Inokai Sacival, aki az első diáktársunk volt, aki elhagyott bennünket, súlyos rákbetegséggel. Akiket most felsorolok, – bizonyára nem teljes a listám, hiszen egy-két nevet ma írtam fel magamnak – beszélék Árentschiedt Karcsiról, Gruber Nándorról, Csátaljai Józsefről, Mustó Terézről és Dienstkoch Feri és Dienstkoch Nelliről, akik mindketten már nem lehetnek köztünk. De beszélünk kell – és nem utolsó sorban – azokról a tanárokról, azokról a nevelőkről, akiknek tulajdonképpen – ha őszinték vagyunk – mai életünket, talán jómódúságunkat köszönhetjük.

Az osztályfőnökkel szeretném kezdeni, mégpediglen az egyesült osztályosztályfőnökével: Pajor Elemérrel. A „Mókus”-sal. „Mókusnak” hívtuk... Azt hiszem, nem tudja már senki, hogy miért, honnan, hogyan keletkeznek ezek a becenevek... Pajor Elemér egy nagyon egyenes és nagyon katonás és egy nagyon jó nevelő ember volt, hisz' már reggel kezdte velünk, mikor csuklózunk. Az egész város, Lindenberg az ablakok mögött állt, mikor a fiúk meztelen felsőtesttel, télen-nyáron futottak ki. Hóval lecsutakolták egymást... Pipogya ember nem volt és Pajor Elemér mindig jó példával járt elő és az a tíz perc csuklózás nem ártott meg azt hiszem senkinek. Ezt – érdekes módon – Márta néni a lányinternátussal nem csinálta. [Márta néni fültanúja volt ennek a beszédnek. Ott ült az asztalnál.] De ha már a Pajor Elemér tanár úrnál tartunk, azt is el kell mondjam, hogy mi fiatalok – akkor egy ilyen romantikus korban – hozzánk mindig bejöttek a jelentések: „Márta néni és a Mókus a

Waldsee partján sétált együtt”. És lám, ugye ebből a kapcsolatból egy házasság jött létre. Márta néni nekem sohasem volt tanárnőm, de vannak köztünk egyesek, akik Márta néni és Livia néni felügyelete alatt jártak osztályokat.

Emlékezzünk meg továbbá talán Inántszy Elemér professzor úrról – mert őt így szeretném nevezni – ugye, egyetemi tanár volt, akinek én, aki a történelmet nagyon szerettem, rengeteget köszönhetek. A maga módján olyan színes képekben tudta vázolni a magyar történelmet, hogy csak az, aki elaludt az órán – tudtommal ilyen nem volt soha – az nem kapiskálta, hogy mit akar átadni nekünk.

Az én osztályfőnököm tulajdonképpen – a maradék nyolcadik osztályból – Vámos tanár úr volt. Nagy tisztelője voltam. Ő latin tanár volt és magyar tanár. Azt, hogy én ma még úgy tudok magyarul, azt neki köszönhetem, mert bizony mikor az iskolába kerültem – ugye én francia iskolából jöttem – akkor azt hiszem, a magyar kifejezéseim nem voltak a legjobbak, és már úgy elkezdtem elfelejtgetni a nyelvet. De ő nagyon hamar gatyába rázott és mindegyikőnknek megtanította azt, hogy hogyan kell ezt a szép, ízes, édes anyanyelvet használnunk. Én tulajdonképpen a magyarságomra az iskolában találtam vissza.

Raab Ferenc tanár úr, angol- és némettanár, akitől – úgy vélem – azt tanultuk meg, hogyan lehet érvelni, filozofálni, hogyan lehet értelmezni, hisz’ ez is a neveléshez tartozik. Úgy hiszem, ő ezt nagyon ügyesen a maga módján tényleg át tudta adni nekünk. Mi nagyon tiszteltük őt, ő is keménykezű tudott lenni, de azt hiszem, az hozzátartozik egy jó tanárhoz, és azt hiszem, ha ő nem lett volna a magyar iskolában, akkor nem is tudom, hogyan intéztük volna el az angol vagy a német nyelv tanítását. Voltak próbálkozások, voltak tanárok, akik jöttek... és mentek. Senki se tudott az ő lábnyomába lépni.

Felsorolhatnék még sok jó és kiváló tanárunkat, de ha megengeditek ezek, akiket megneveztem, helyettesítik őket. Úgy gondolom, emléküket becsületben fogjuk tartani, meg fogjuk őrizni, és csak azt reméljük, hogy a mi ivadéainknak is ilyen jó tanárai, nevelői, tanítói lesznek.

Természetesen még ki szeretnék térni – last but not least – egy eredeti erdélyi emberre, aki az igazgatónk volt, Ambrus Szaniszlóra. Aki a maga módján – és azt hiszem ő egy nagyon külön ember tudott lenni – az iskolát mint egy jó hajóskapitány – az Aranyemberre gondolok – mint egy Timár, az örvényeken keresztül sikeresen tudta kormányozni. Hisz’ hányszor volt az, hogy az iskolának a jövő hónapja nincs biztosítva... Akkor hogy’ csinálta... Először is a tanárok lemondtak a fizetésükről. Mi most tudjuk, hogy az mit jelent... A mindennapi betevő falat volt a másik, hogy abba a kis csésze malátakávéba meglegyen a cukor és az a pár szelet kenyér... Ne egy szelet kenyér legyen, hanem másfél szelet kenyér... Így volt. Három fél szeletke kenyér volt reggelire. Egy mondatban említhetem, hogyha nem lettek volna mellette – nem csak a tanárok – hanem például a Liscsinszky házaspár, Béla bácsi és felesége és Babuka, akik épp úgy, mint mindenki más önfeláldozóan szívügyüknek tekintették az iskolát, és akik mindent megpróbáltak, hogy abból a kis lisztből, abból a kis nudliból, ami úgy beérkezett adomány-csomagban, ellássák azt a sok éhes szájat, azt a sok gyereket. Akármilyen körülmények között élünk ma és ezt személyemre nézve mondhatom: ezt az időt nem szeretném törölni az életemből. Sőt mi több, azt hiszem ezek az idők, ahol az ember a kemény mindennapot szem előtt látta, nem is szeretném törölni és nem is szeretném elfelejteni. Sőt voltak olyan pillanatok az életemben, amikor nehéz válság előtt álltam és ezekből az időkből próbáltam erőt meríteni. Azt mondtam, hogy ha annak idején ez ilyen szerény körülmények között ment, akkor miért ne menne ez ma is. Ez az én alapelveim egyike maradt. Ezt is az iskolának, a tanároknak és azoknak köszönhetem, akik minket mindig mint szívügyüket kezelték és úgy is viselkedtek.

Elnézésteket kérem, hogy talán egy kicsit szentimentális voltam. Ez magyar tulajdonság és néha szép elmerengeni ilyen dolgokon...”

NAGY GYULA, „Toncsi”

„Tulajdonképpen nagy szerencse az, hogyha az ember nem egy olyan ágyba kerül, amit egy más vetett meg magának, hanem saját maga próbálja életét egy olyan irányba alakítani, ahogy neki legmegfelelőbb és ehhez pedig – őszintén – a magyar iskola adta meg az alapot. Úgy hogy nagyon szerencsésnek érzem magamat, hogy a magyar iskolában tanulhattam, formálódtam, értékeket egész életre megismertem és magamévá tettem. Ennyi az egész...” (40. érettségi találkozót, 1996.)

SZÉCSI LÁSZLÓ

„Valamennyi tanár kedves volt. Hát ugye nagyon nyavalyás körülmények közül kerültem – már Jugoszláviát értem alatta – Lindenbergbe és nagyon sok szeretetet és barátságot találtam. Úgyhogy nekem különösképpen, legfőképpen tanulmányi szempontból a Pajor tanár úr volt, aki nagyon sokat adott, hiszen a beállítottságom is tudományos, természettudományos volt és ott kaptam meg az alapokat, amiket a későbbiek folyamán hasznosítottam. Ambrus Szaniszlóra is nagy szeretettel emlékszem. A magyarságát igyekezett az ottani gyerekeknek megtartani a magyar nótáknak [helyesen: népdaloknak. K. L.] megtanulásával szombaton délutánonként. És hát ez sok gyereknek nem nagyon tetszett. Úgy vették, mintha ez egy szükségszerű rossz lenne. De aztán később biztos rájöttek arra, hogy nem csak azért mentek oda, mert másutt nem tudtak volna tanulni, hanem bizony ez magyar iskola volt...”

KONCZ LAJOS

„Tanárainkon keresztül az iskolában találkozott a múlt világnézete és magyarságképe egy új, nyugat-európai szellemben felnövő, magyar generációval. Ebből kellett kinek-kinek megformálnia a saját európai magyarságát. Személy szerint a tanáraink közül én Elemér bácsit, Vámos tanár urat, Raab Feri bácsit és Livia nénit tartom a legfontosabbaknak, mert érzésem szerint ők európai műveltségű, civilizált magyar embereket igyekeztek belőlünk faragni. S ha az iskola után megmaradt bennem a történelem, a magyar- és világirodalom, a vallás iránti fogékonyság és érdeklődés, amit aztán egész életemen át ápoltam és fejlesztettem, azt elsősorban nekik köszönhetem.”

GASSMANN ANTAL

„Véleményem szerint a sok nélkülözés (kevés pénz, kevés élelem) és a kemény internátusi nevelés jó felkészülés volt az életre és a hivatásunkra, és legtöbbünk jól megállta a helyét.

Vámos szavait jól megjegyeztem. Gyakran mondta: »Gyerekek, tanuljatok, tanuljatok, mert ami a fejetekben van azt senki nem veheti el tőletek, még akkor sem ha háború vagy valami más jön.« Ezt később gyakran megismételtem három gyermekemnek és diákjaimnak is.” (németből K.L.)

MACZKY EMESE

„Szerintem Márta néni olyan fontos és jellegzetes – hajadon korában sok huncutságra is kapható – személye volt a magyar iskolának, hogy nem lehet őt röviden elintézni. Nekem sok összeütközésem volt vele, kaptam is büntetést bőven. Sok évvel

később mondta, hogy éppen ezt az »egyenes, mondhatni nagyszájú szembeszállást« élvezte bennem és próbálta letörni, abban a reményben, hogy nem sikerül.

[Az 1956-os] karácsony utáni események [az „újak” beáramlása az iskolába] aztán egy kicsit kiábrándítottak bennünket. Szerencsére régi, áldott jó, nagy magyar szívvel rendelkező tanáraink egyensúlyban tartották lelkivilágunkat.”

BARCSAY ÁKOS

„Úgy érzem, hogy [az itt leírtak] nagyon jól érzékeltették azt, hogy [tanáraink] mennyire a közelünkben éltek és mennyire hatottak példájuk által. Ez nevelés volt, méghozzá a saját meggyőződés szerint. Ennek, bár megvannak a veszélyei, ha az iskola nem »jó« tanárokat választ, de többet ér a mostani, még mindig divatos, »semleges« ismeretközvetítésnél.”

INOKAI PÁL

„Állítom, hogy a Szaniszló tisztelendő úrnak végtelenül hálásak vagyunk az Imivel (Kisvadásszal), az ikrekkel, a húgaimmal, hogy milyen elképzelhetetlen nehéz körülmények között tartotta fenn ezt az iskolát. És akármennyire kaotikusnak tűnt az egész, a tanárok így, úgy, amúgy... Egy világháború után voltunk. Egész Európa föl volt dűlva. Nem lehetett elvárni, hogy békés körülmények legyenek egy vagy két évvel a háború után. Bele kellett törődni, hogy amit lehetett, azt megcsinálta a tisztelendő úr. És hálásak kell legyünk, hogy ilyen szépen megcsinálta, mert mindegyikünkől lett valami... A vallást belénk oltotta és én később az egyetemen meg az életemben soha egyszer sem kellett szégyelljem magam, hogy kevesebbet tudok, mint a többi. Sőt, jó általános műveltségünk volt. Itt híres gimnázium, az Adenauer Gimnázium tanulóival jártam egyetemre és szörnyülködtem, hogy miket nem tudnak. Annak ellenére, hogy annyira mozaik-szerűen voltak összetéve a tanárok. Nézd, édes kis Livia néni például... vagy ha Márta néni tanított valamit, mert nem volt más. Meg, hogyha a tanárainkat sorba veszed, hát egész furcsa sorsa volt majdnem mindegyiknek. Ott volt az a csodás Inántszy Elemér bácsi, ő is a régi magyar nemzetből származott. Finom, fantasztikus öregúr volt. Talán az utolsó régi Magyarországot képviselte. Akkor ott volt az Orbán, egy egészen furcsa ürge. Három olyan gyönyörű sakk-könyvet írt, hogy nem igaz...” (Telefonbeszélgetés alapján, 2005. augusztus)

BAKOS VIKTOR

„... a mi magyar iskolánkat nem szabad elfelejtenünk, sok segítséget és áldást hozott ránk.”

RODENBÜCHER JÓZSEF

„Mintaképem, aki miatt tanár lettem, Raab tanár úr volt. Ő sugallta, hogy a német nyelv tanítása szép feladat. Az ő hatását érzem a mai napig. Sajnos nem volt alkalmam, hogy ezt később megmondjam neki. De számomra minden tanárunk autoritásnak számított. Lindenbergben és Bauschlottban nagyon jól éreztem magamat. A Forradalom után, tehát 1956-ban egy nagy törés jelentkezett. Egy egészen más társaság került az iskolába. Az újonnan jöttek ellenséges érzésekkel viseltettek a régiek iránt. Mikor Bauschlottból Fürstenriedbe kerültünk és ott a Galambos vett át bennünket, az már egy egészen más világ volt.”

HORVÁTH GÉZA

„... mert hogy annakidején az iskolában helyet kaptam, az életem fordulópontját jelentette. Nem túlzok: mint egy mentőöv a tengeren magára maradottnak...” (e-mail, 2003. IX. 6.)

Eredeti, gépelt, kék tollal javított kézirat, aláírás nélkül, valószínűleg az 1958. szeptemberi évnýtóra készült, amikor az iskola felső osztályai már elköltöztek Fürstenriedbe s onnan Kastlba. Talán újságcikknek készült; lehet hogy éppen a Magyar Nők-nek. Szerzője – a költői stílusból ítélve – vagy Raab Feri bácsi vagy Livia néni lehet.

KAPUNYITÁSKOR

[1958]

Valamikor így levélhulláskor 1947-et írtak, amikor először tárult sarkig a kapuja a jelenlegi csonkán maradt Bauschlotti Magyar Gimnáziumnak. Akkor még Passaui Magyar Gimnázium volt a neve. S ki hitte, hogy a Duna mellől ilyen messzire kerül, ebbe a badeni falucskába. Ki hitt az életében, hogy eddig is nyúlik? Ki hitt a harcaiban, a küzdelmeiben, a nélkülözésében? Nagyon kevesen. Azok a kevesek sem mindig, akik végigcsinálták ezeket a göröngyös esztendőket. Tanári hivatás mindenképpen áldozat. Itt szokás azt a régi hasonlatot idézni: a fáklya másnak világít, de magát emészti el! – Régi, de ide illő, ...régi, de örökre igaz! – De az is igaz, hogy míg elemészti forróságban magát, sokaknak világította meg az útját, hogy ne botorkáljanak a sötétben, hogy bele ne essenek a szakadékba. Hogy a sötétben rájuk leselkedőket megláthassák, megláttatta velők a célt, amelyhez menniök kellett. Megmutatta Istent... a hazát... Ideálokat állított eléjük: keresztény s nemzeti ideálokat. Új fáklyákat gyűjtött! – s ki bánja, hogy közben maga elfogy, lángja csökken. Világítanak az újak, a frissek tovább!

S most újra szeptembert írunk, újra csikordul a másfél hónap alatt rozsdásodott zár, s az öreg kastély hulló vakolata megtelik fénnel, megtelik kacagással. A sárguló nagy platánok levelei fedik a park útját, s a vérbükk piros levelei alatt új indián sátorok, barnára égett sok apró kölyök, s a futballpályán csupa izmos fiú...! Hajrá hetedik! Tollabdák repülnek az udvaron, mint fehér lepkék, s utána libbennek a tarka leánykaruhák... Az ősi német kastély megszokta már ezt, s ha talán meg tudna szólalni, magyarul kiáltaná: ne hagyd magad' negyedik! Régi gazdája rá sem ismerne, milyen csárdást tudnának ropni a fák...

Négy éve hallgatják a magyar hangokat ezek a titokzatos fák, omladozó falak, s azt hiszem, mindig sírnak, ha a szünet eljön, azért csillog

olyan nedvesen fakuló ruhájukon a mész. De ilyenkor, mint varázsütésre, mintha aranyfátyol lepné el a falakat, megfiatalodik a százados kastély, s az ősök szelleme nagyon meg lehet elégedve, mert sohasem kísért, hanem csendesen altatja s ringatja őket egy szebb, boldogabb világba.

Lehet, hogy utoljára nyikordul zára és tárul [a kastély] ajtaja, hogy azután soha többé ne nyissa fel hangos gyermekzsivaly, gyermekkacagás... Egy intézmény, amely hosszú éveken át töltötte be igazi hivatását. Nem a hely volt a fontos [Passau, Niederaudorf, Lindenberg, Bauschlott], hanem a helyet betöltő lélek, amely sokféle nevelésbe átváltozott, s az idegen nyelvekkel kevert magyarságában botladozó gyermeket, ifjút visszavezette a forráshoz, amelyből a magyarság tiszta vize csörgedezett.

A Bauschlotti Magyar Gimnázium egy németnek nevelt anyátlan- apátlan diákja írta ezt a pár darabosan összetákolt mondatot: „Magyarországon születtem. Az én hazám Magyarország s kötelez engem mindig hazámra gondolni. Szeretnék mindent megtenni, ami előnyös népemnek. Mindig büszke leszek arra, hogy magyar vagyok.”

Egyszerű szavak, de lehet rajta gondolkoznia kinek-kinek. Kis és nagy állásokban, fiatalnak és öregnek. Tudatalatti programbeszéd. Igazolása az iskolának, s annak, hogy a fáklya nem hiába hamvad el, ha mert világítani!

A waldwerkei, lindenbergi és bauschlotti diákok találkozói

Szappanos István

1967-ben Csejtey Béla szeretett igazgatónkak volt 60. születésnapja. Clevelandban ünnepeltük meg, és sokan a régiek közül ott voltunk felköszönteni őt. Dolesch Gyszi, Gulden Cumi, Hokky Pista, Beodray Feri, Geréby Jancsi, Székely Kálmán (Öcsi), Wenczl Ernő és felesége Mészáros Éva, Thiry Sanyi és Géza, Várdy (Óváry) Béla, Szappanos Tamás és e sorok írója, és sokan mások, akikre már nem is emlékszem. Megköszöntük neki, hogy életéből adott nekünk egy darabot, egy életre szólót. 1977-ben újra összegyűltünk, hogy ismét megünnepeljük az évfordulót.

Csejtey Béla 70. születésnapja, 1977. augusztus

Állók balról: Meltréder Laci, Lill Vera, Wenczl Ernő, Friedrich Ottó, Szappanos Pista, ThirySanyi, Gulden Cumi, Szász Hilda

Ülők balról: Szász Magda, Tarna Saci, Csejtey Béla, Wenczlne Mészáros Éva, Bende Magda.

Az elmúlt évtizedekben az úgynevezett „Nagy Ötödik”, akik 1949 tavaszán mint ötödikes osztálytársak vizsgáztak, megfogadták egymásnak, hogy örökké kapcsolatban maradnak. Meg is tartották ígéretüket és amikor mindenki élete kezdett egyenesbe lendülni és anyagilag is megengedhették maguknak, elhatározták, hogy időnként találkozót rendeznek. Az első találkozó 1980-ban történt Passauban, amikor az egy éve elhunyt Pajor Elemér sírját is meglátogatták Burg Kastlban.

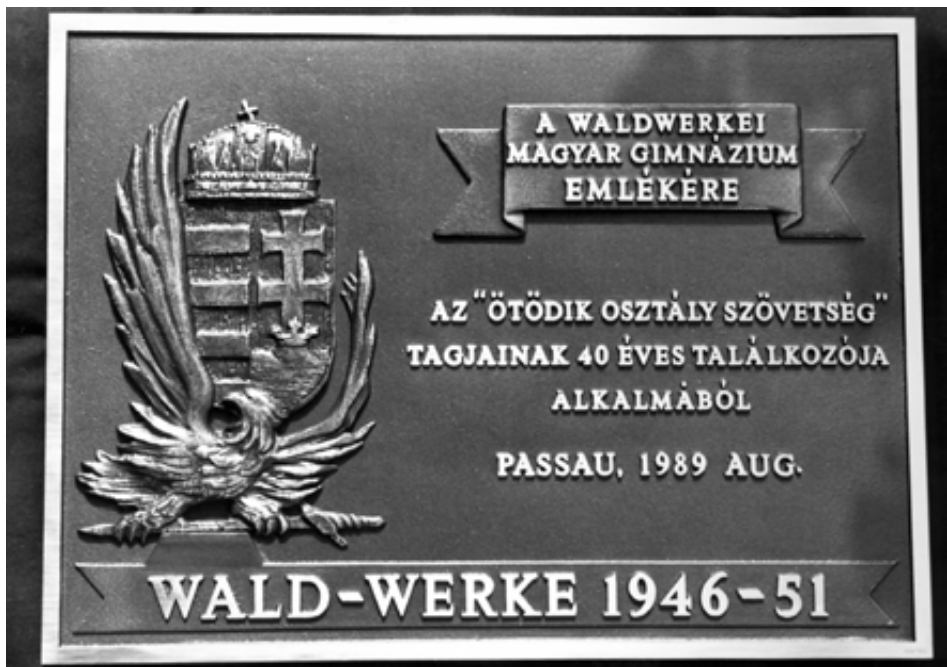
1980. Balról: Mustó István (Németország), dr. Wiandt János (Németország), ifj. dr. Inántsý-Pap Elemér (Németország), Gulden György (USA), Scheer Oszkár (Németország), Toppler Jenő (Hollandia), Mátéffy István (Ausztrália) Szabolcs Béla (Ausztrália)

Van egy másik csoport is, akik találkoznak néha-néha a passai Ratskeller-vendéglőben. Erről egyik értesülésünk 1987 augusztusából származik, amikor (az alábbi képen balról) Liscsinszky István, Szentirmay Gyula és felesége (Ausztrália), Pongrácz Gazsi (Svédország), Bakóné Pongrácz Baby, és Bakó Elemér (USA), Hauth József, Scheer Oszkár és Dr. Feitl János Pál vettek részt a találkozón.

1989. szept. 2.-án én is részt vettem ezen kis csoport második találkozásán, ahol Mustó Pisti is részt vett, azon kívül Mátéffy Isti, Zágón Lali, Szabolcs Béla Ausztráliából, Scheer Oszi, dr. Wiandt János, dr. Inántsý-Pap Elemér Németországból, Toppler Jenő Hollandiából, Gulden Cumi (Friedrich Ottó és jómagam mint nem-„ötös” vendégek) az USA-ból. Zágón Lali hozott egy gyönyörű bronz emléktáblát, amit a passai Klosterkirche Niedernburg templomban, Bajor Szent Gizella (Szent István felesége) síremléke közelében helyeztek el.

A város polgármestere vette át a táblát a város nevében, majd vendégül látott bennünket az őszi Bier-Fest-en. Aztán kimentünk a passai temetőbe, Zágón Lali édesanyja sírjánál tiszteletünket tenni. Utána elmentünk Waldwerkébe, amit most már Grubwegnek neveznek, és megkerestük azt a helyet, ahol a tábor állt valamikor. Most egy új lakónegyed, kertes házakkal. Csak a régi Gasthaus-ot találtuk meg változatlanul a domb tetején és azt a kis erdős buckát, ahova sokan tanulni jártunk, ha csöndre vágytunk. A Rathaus-melletti „Gasthaus Zum Wilder Mann”-ban („Vendéglő a vademberhez”) szálltunk meg mindnyájan, ahol egy nagy közös vacsorát rendeztünk szombat este. Mindenki röviden elmondta élete menetét.

Az 1996-ban a Bauschlottban érettségizett osztály ünnepelte a negyvenedik évfordulót a németországi Neumarktban. Az osztályból jelen voltak: Nagy Gyuszi és Barna Kornél (azóta mindketten meghaltak), Kricsfalussy Hrabár Zoltán, és Koncz Lajos valamint a következő iskolatársak: Péterfy Pali, Mustó Szuszu, Fekete Sanyi, Gassmann Antal és Krics felesége, Láng Juci.

Azóta többször is összejöttek az „ötösök”, hol itt, hol ott. 1998 májusában Budapesten, 2002 szeptemberében Balatonfüreden, 2004 márciusában pedig Ausztráliában.

2004. Sydney.

Balról: Zágón Lajos (Ausztrália), Mustó István (Magyarország), Scheer Oszkár (Németország), Gulden György (USA), Mátéffy István (Ausztrália), Szabolcs Béla (Ausztrália)

Ülők: Magyary Tibor tanár és felesége Etus

Ezeknek a találkozóknak talán csúcspontja volt a 2006. szeptember elején megrendezett Világtalálkozó Cleveland-ban (USA), amelyen egy háromnapos szervezett program keretében több mint negyvenen vettek részt. Jöttek Ausztráliából, Kanadából, Magyarországról és az USA minden területéről. Itt mutatta be Koncz Lali készülő könyvét.

Az évek elszaladtak. Életpályánkat megfutottuk. Kivétel nélkül megbecsülést hoztunk a magyar névre, családokat neveltünk, ahol gyerekeink, unokáink magyarul, vagy a befogadó ország nyelvén és szellemében, büszkén vallják magyar származásukat.

És most, 50-60 év múltával, eszünkbe jutott életünknek egy periódusa, amire életünk alkonyán nosztalgiával gondolunk. Gondolunk azokra, akiket még fel tudunk idézni emlékezetünkben és azokra, akiknek már csak neve dereng fel. Jó és szükséges a gyökérhez most visszatérni és megkapaszkodni benne, nehogy ez a periódus nyomtalanul elússzon az enyészetbe.

Emlékezésem ezt a célt szolgálja.

A niederi találkozóról

Balla Éva

Legalább 15-en voltunk niederiek itt Clevelandben kivándorlásunk első évtizedében. Eleinte többször összejöttünk. Később a család gondja elfoglalt mindnyájunkat.

1983-ban Clevelandban. Drávetzky Márta Sydneyből jelentkezett, szeretne velünk találkozni. Petres Zsuzsánál megrendeztünk egy találkozót Márta tiszteletére. Ott volt Császár Zsuzsa, Balla Marika, Mészáros Éva, Hadady Magda, Markó Marika, Kováts Gabi, Ábrahám Jutka, mind Clevelandból, Hegedűs Piri férjével Zoltán Sándorral Detroitból és Hegedűs Nóri Kaliforniából. Márta találkozott New Jerseyben Czihy Katival, Kristó Nagy Katyival Finkey Lilla házában majd mindhárman New Yorkban Hochenburger Évával.

Ez jelentős esemény volt a niederiek életében. Elhatároztuk, hogy ezt folytatjuk. Ezután kilenc megszervezett találkozón vettünk részt és számtalan kisebb-nagyobb látogatáson. Felvettük egymással a rendszeres kapcsolatot.

1983 őszén megtörtént az eget-földet rengető nagy csoda, Kozányi Kati végre rászánta magát, ellátogat Ausztráliából az USA-ba. Ennek öröme elhatároztam, hogy megpróbálok egy világra szóló niederi találkozót rendezni. Mindenki lelkesedett az ötletért.

Két hónap alatt sikerült 65 címet összeszednem. Háromszori 65 körlevél és megszámlálhatatlan telefon hívás után végre kialakultak a tervek. A clevelandi niederiek mindenkit elszállásoltak házukban.

1984. augusztus 11-12-én volt a clevelandi nagy találkozó. 28-an jöttünk össze.

Messziről jöttek: Kozányi Kati Ausztráliából, Gruber Vica Némethonból, Csaba Klári Kaliforniából, Kardos Laci Texasból. Nagy örömünkre megkerült Kovács Dirí és Erzsike néni, őket Laci hozta el Oklahomából, Hegedűs Piri Detroitból, Nóri Kaliforniából, Renkey Magi Pittsburgból, Marica Georgiából, Csaba Zsolt dél Ohio-ból. New York államból jöttek: Kristó Nagy Kati, Czihy Kati, Markó Marika, Váczy Pancsi, Finkey Lilla és Zoltán Iván. Részt vett Dax Nusi és Kardos Éva is. A megérkezés felejthetetlen élmény volt. 40 éve nem láttuk egymást, volt sírás, ölelkezés. A sok év eltűnt, mint testvéreket üdvözlöttük egymást. Akik nem tudtak jönni a találkozóra, küldtek beszámolót és fényképeket magukról és a családjukról. Ezeket kitettük egy asztalra. Telefonon jelentkezett Várhelyi Marika Németországból, Tirczka Éva, Buza Marika, Almay Anikó Braziliából, Drávetzky Márta Ausztráliából.

A megérkezés felejthetetlen élmény volt. 40 éve nem láttuk egymást, volt sírás, ölelkezés. A sok év eltűnt, mint testvéreket üdvözlöttük egymást. Akik nem tudtak jönni a találkozóra, küldtek beszámolót és fényképeket magukról és a családjukról. Ezeket kitettük egy asztalra. Telefonon jelentkezett Várhelyi Marika Németországból, Tirczka Éva, Buza Marika, Almay Anikó Braziliából, Drávetzky Márta Ausztráliából.

Kristó Katyi rajzolt egy szép magyar mintás köszönő emlékményt, amelyet egy virágcsokor kíséretében ünnepélyesen átadtak nekem. Este nagy volt a búcsúzkodás, és fogadkozás, hogy találkozunk ismét. De legközelebb Niederaudorfban, az Alpenhofban. A beszámolót fényképek kíséretében elküldtem azoknak is, akik nem tudtak eljönni. A köszönő levelekben írt híreket karácsonyi levelemben szétküldtem mindenkinek. Így született meg a hagyományos évi körlevél. Immár a huszonkettedik.

Már 1985 tavaszán elindult a tervezés. 1986. augusztus első két hetét választottuk az alpenhofi találkozóra. Rám maradt a megszervezése. Kiküldtem négy körlevelet, biztattam mindenkit, jelentkezzenek, jöjjenek. Várhelyi Marika vállalta, hogy lefoglal számunkra az

Alpenhofban szobákat és jelezte, hogy meglepetést is tartogat számunkra. Végülis **1986. augusztus 6-11** között találkoztunk újra az Alpenhofban. 28-an voltunk niederiek, vendégekkel együtt 36-an.

A Szabad Európa Rádiótól Maklári György interjút készített velem, a találkozó megszervezőjével és a Németországban élő Várhelyi Marikával, aki a találkozót olyan szépen és gondosan előkészítette és megrendezte. Az interjút a „Magyarok a nagyvilágban” című műsorban adták le. Helyszűke miatt lerövidítettük Marika augusztus 10-i interjút.

Marika: „Úgy kerültem bele a rendezésbe, hogy Balla Éva értesített a tervekről és kérte segítségemet. Valamennyiünk közül én lakom legközelebb Niederaudorfhoz. Egyszerűen kötelességemnek éreztem. Évával sokat értekeztünk, de ahogy közeledett a találkozó ideje, jöttek a levelek a lányoktól különböző kérésekkel. Az én kezemben futottak össze a szálak. Egyszer csak azon vettem észre magam, a rendezés kellős közepén vagyok. Rájöttem, ez egyben iskolánk megalapításának negyvenedik évfordulója. Elhatároztam, ezt a találkozót nemcsak a viszontlátás örömei teszik majd ünneppé, hanem gondoskodom arról, hogy az eseményt ünnepélyes keretbe foglaljam.

Elsősorban hosszas levelezések, telefonok, és többszöri személyes utazás is következett, harminc személy szállásáról kellett gondoskodnom. Mindenki az Alpenhofban, az egykori iskolaépületben akart megszállni. Ezt legjobb volt személyesen elintézni. Autóbuszt is béreltem, hogy közösen tehessük meg az utat a müncheni repülőtértől egy óra autótájtásnyira fekvő Niederaudorfba.

Az előkészítő munkámhoz tartozik az is, hogy itt, a reisachi kolostorban beterveztem a mai ünnepi szentmisét. A kiválasztott magyar mise-énekek kottáját fénymásolatban sokszorosítottam és ötven énekfüzetet készítettem, amelynek címlapját az egykori intézet, a régi Schulheim Alpenhof és a reisachi kolostor képe és nemzetiszínű szalag díszíti.

Meghívó levelet küldtem Oberaudorf polgármesterének, aki el is jött fogadásunkra. Üdvözölt minket és szép beszédet tartott. Sok-sok jókívánság kíséretében búcsúzott tőlünk és kért bennünket, Ober- és Niederaudorf emlékét továbbra is őrizzük meg szeretetünkben.

Ezen a mai délelőtti gyönyörű misén valamennyien mély meghatódottsággal vettünk részt, mert internátusi éveink alatt legtöbbször ide, a reisachi kolostorba jártunk misére. De nem csak azért, hanem mert (Almay) Anikó, a mi csalogányunk gyönyörű Schubert »Ave Maria«-jával emelte a szentmise fényét. Dr. Eperjes Ernő főtisztelendő úr tartotta az ünnepi szentmisét.

Az ünnepi ebédnek pedig a meglepetése a desszert: óriási torta, negyven pici fehér virággal és negyven pici piros égő gyertyával díszítve, minden esztendő emlékére egy fény. Azt szeretném viszont megmondani, hogy munkámban angyali családom is támogatott.

A találkozónk fényét az is emeli, hogy a meghívott két nagy napilap, a Süddeutsche Zeitung és a Münchener Merkur, továbbá a helyi újság fényképes beszámolóval tudósítanak az eseményről.

A viszontlátás öröme olyan volt, hogy ezt szavakkal nem is lehet elmondani. Sírva, nevetve borultunk egymás nyakába, és ez újra megisméltódott, valahányszor egy újabb csoport érkezett... az egész ház valóban olyan volt, mint egy zengő méhkas. Mindenki egyszerre akart mindent elmondani.”

Iskolatársaink nagyon szép díszokirattal ajándékozták meg Marikát és engem is.

1989. augusztus, Cleveland. 24-én Radnay Anikó megérkezett Ausztráliából. Világkörüli útján minket is útbajtett. Tiszteletére 27-én találkozót rendeztünk a „kis Mészáros-”nál. Leggyakrabban nála jöttünk össze, neki van a legnagyobb háza. A clevelandiakon kívül

Hegedűs Piri is itt volt férjével Detroitból. Anikónak megmutattuk a Niagarát. Innen New Yorkba ment, ahol Lillácska rendezett egy találkozót, ezen résztvettek Kristó Kati és Mayer Picu. Zoltán Iván Washingtonban vendégelte meg. Elhatároztuk, ezentúl gyakrabban találkozunk.

1990. augusztus 10-20. Az Alpenhofban jöttünk össze, Angliából, USA-ból, Ausztráliából és Németországból. 10 napot töltöttünk az Alpenhofban, onnan kirándultunk mindazokra a helyekre, ahová korábban nem jutottunk el: a Chimseere, megnéztük Neuschwansteint, Königseet, Oberammergaut. Egy felejthetetlen napot töltöttünk Velencében is. A Wendelsteint sem hagytuk ki. Oberaudorfban felmentünk a Sesselbahnnal a Hohecheckre.

1996. szeptember 13-18, az Alpenhofban. Ez volt az ötven éves találkozóink. Ausztráliából, Angliából és az Egyesült Államokból családtagokkal együtt tizenegyen voltunk, heten niederiek. Mielőtt szétszéledtünk, elhatároztuk, hogy ismét összejövünk, akármilyen kevesen is vagyunk.

2000. május 16-31, a kaliforniai San Bernardinoban. Hegedűs Nóri rendezte meg. 19-en vettünk részt. Vadnyugati találkozónk minibuszon egy 16 napos csoportos kirándulás volt. Los Angeles-ben meglátogattuk Bárány Mária nénit, majd útirány: Grand Canyon, Las Vegas, Death Valley, Yosemite park, San Francisco és környéke. Kirándulásunk Csaba Klári Montereyi otthonában ért véget. Drávetzky Márta részletes beszámolót írt útunkról.

2001. július 28-augusztus 2, a New York állambeli Rochesterben. Ezúttal Markó Marika rendezte meg a találkozót. 18-an voltunk. Valamennyien a környékbeli Marriott hotelben szálltunk meg. Öt napon át Rochester és környékét látogattuk. Megnéztük a Sonnenberg kastélyt és kertet, a Canandaigue tavon hajókéztünk, volt aki megnézte a Corning gyárat, a baba múzeumot vagy az Eastman-Kodak házat. Megünnepeztük Marika lányának születésnapját és meg voltunk híva Csumi és Pancsi fiáékhoz vacsorára.

2006. május 19-25, az Alpenhofban. A hatvanadik évfordulóra 15-en jöttünk össze, ezek közül 11 volt diák. Láhner Béla most vett először részt találkozóinkon. Ismerkedtünk, megbeszéltük a könyvünkkel kapcsolatos terveket, tárgyaltunk a kolostorban arról, hogy emléktáblát tennénk fel a kolostor falára, kirándultunk a hegyekbe és megnéztük a Swarovski kristály-múzeumot.

2007. május 22-25, Clevelandben. A találkozót Petres Zsuzsa rendezte meg a clevelandi lányokkal. A négy napos találkozó 23 volt diák vett részt és tíz élettárs. Örömmel üdvözöltük Californiából Szabó Dórát, Oregonból Kölcsey Klárit, akik először vettek részt találkozóinkon. Kovács Gabi vállalta a hivatalos „welcome party”-t. Zsuzsáéknál volt gulyás ebéd lángossal, nótázással, csütörtökön városnézés, Magyar Múzeum megtekintése, után közös vacsora a Sausalito vendéglőben. Péntek reggel remek koncertet halhattunk a Severance Hallban a világhíres Clevelandi Szimfonikus zenekar közreműködésével, utána Mészáros Évának volt a búcsúvacsora.

A németországi magyar gimnáziumok tanulóinak névsora

Jelmagyarázat: Passau/Waldwerke = P, Niederaudorf = N, Lindenberg = L,
Bauschlott = B, Osterode = O

Ábrahám Judit (Nagyőrszi-Wolfné) N-O	Berecz lásd Tarna Sarolta
Adorján Kálmán P	Berky Alfonz L
Almay Anikó (Henyeyiné) N	Berlányi Mária N
Almay Péter N	Bertalan Margit P
Andráskó ? fiú L	Bíró ? (fiú, talán György) P
Árentschildt Károly L	Bíró Gyöngyvér L-B
Baghy László P	Bíró Imre „Imi” „Iker” L-B
Bajcsy Ilonka B	Bíró László „Lóci” „másik Iker” L-B
Bajnok János L-B	Bischof Mátyás L
Bajnok Sándor L-B	Bocsáry László P
Bajnovszki István, v. Bujnovszky B	Boda György L-B
Bakcsi Ernő N	Boda Gábor „Kisboda” L-B
Bakos testvérek: Géza, György, Ilona, László (csak vizsgázni jöttek) P	Bodonyi Egon P
Bakos Viktor L-B	Bogár Márta P
Bakoss Tamás P	Bokor János P
Balázs Gertrud N	Boltresz Erzsébet „Gypsy” P
Balázs Hedvig N	Boltresz Ferenc P
Balla Éva „Ballusz” (Zahorayné) N	Bónis Éva O
Balla Mária „Marika” (Lázárné) N	Bonyhay Éva (Magyarné) N
Balogh ? Attila L	Bor Jenő „Jenci” P
Balogh Edit (Szecsődyné) P	Borbély Ilona O
Bánhidó Rudolf P	Borosdy Barna O
Bárány Margit „Gréti” (Váginé) N	Borosdy Bámk O
Bárány ? (fiú)	Bösszörményi István „Kis-Bonzó” P
Baranyai Lőrinc „Toto” P	Bösszörményi László „Nagy-Bonzó” P
Baranyi Raymond P	Breicha Éva O
Barchay Babi „Csipás” P	Breicha Hötyi O
Barcsay Ákos N-P-L-B	Breicha Lia O
Barcsay Andrea N-P-L-B	Bresztyenszky Erzsébet „Zsóka” L-B
Bárdi Anna N	Budai Mária N
Barna Kornél L-B	Budavári Teréz N-L-B?
Barna Zoltán „Kisbarna” L-B	Bujnovszky István B?
Barsai Mária P	Buza György Piding
Barta Judit O	Buza Mária „Marika” (Lajtaváryné) N
Bartha (v. Barta) Zsigmond P	Csaba Gabriella (Slobodáné) N
Bartosievitz László P	Csaba Jenő
Bedő Ida P	Csaba Klára „Kalár” (Hidasné) N
Bende Magdolna „Magdi” (Ilyésné) P	Csaba Zsolt „Öcsi” N
Beodray Ferenc P	Csabai Ildikó N
Berlányi Mária O	Csabai ? „Kiscsabai” N
Bérczes Béla „Bébi” P	Császár Erzsébet „Erzsike” N
	Császár István N?

Császár Zsuzsa „Zsu” (Mészárosné) N	Eppler Werner B?
Csátsaljai József „Szepi” P-L-B	Ernyey Márta P
Csejtey Béla P	Fa Márton B
Csejtey Imre P	Fallmann Emil L-B
Csejtey László P	Falvy György P
Csejthey Károly „Hajós” P	Falvy Márta N
Csekme Ferenc „Kecske” P	Farkas László L
Csendes Éva „Csendeske” (Sziklásné) P	Farkas Pali „Bim Bim Mari néni” P
Csepella Árpád „Csepi” B	Fazekas Felicián „Félix” P
Csepella Lehel B	Fazekas Flóra P
Csernátony László P	Feitl János Pál L
Csia Éva „Csiusz” (Szomjasné) N	Fekete Sándor P-L
Csigi László P	Fekete Zsolt P
Csik Béla P	Felsőöry Attila P
Csiszár Károly P	Ferenczy Gitta (Kovácsné) O
Czihy Teréz „Babi” (Hoerman-Kanitzné) N	Finkey Lilla N
Czihy Katalin „Cihike” (Vargáné) N	Földvály Gábor P
Dallmayer Rózi P	Forster Károly P
Dandy Imre P	Frank Mária „Mariska” P-L
Dax Anna „Nusi” (Winklerné) N	Franz János L
Deák Zsuzsa L-B	Friedrich István O
Dézi Katalin L	Friedrich Otto P
Dienstkoch Ferenc „Ebe” P-L-B	Fritsche István P-L
Dienstkoch Kornélia „Nelli” (Bergerné) P-L-B	Fuchs Tivadar „Teddy” P
Diószeghy Tibor N-P-L	Fülöp Miklós P
Dolesch Gyula „Madár” P	Füredi ? Béla P
Dolesch Melinda N?	Gaal Béla N
Dombi Julianna P	Gaal Magda P
Dombi Mária P	Gachal lásd Ölvedy
Dombi Magda P	Gadányi Magda L
Dombóvári László L-B?	Galgóczy János „Jancsi a költő” P
Dósa Csaba N	Gallay Aranka O
Dömötör Ibolya N	Garanyi Ágnes N
Drávetzky Márta (Bárányné) N	Garlathy Judit B
Drégely (talán Ildikó) B?	Garlathy Katalin B (egyikük „Nati”)
Drobinoha ? P	Gasch Oszkár P
Eberhardt Antal P	Gaszmann Antal „Dzsieszi” (ma Gassmann) P-L-B
Eberhardt György L	Geiselhardt Lőrinc „Geizi” L-B
Eberhardt Vendel P-L	Geőcze János P
Eberhardt ? L-B	Geőcze Zoltán P
Egredi Horváth István P	Geréby János „Jani” P
Égi Éva N	Gergely Ildikó L-B
Endrei Ferenc P	Gerő Pál P
Eoelvedy lásd Ölvedy-Gachal	Grabner István B
Eördögh Vilma „Bogi” N	Greifenstein Henrik P

Groh László „Leslie” P	Hochenburger Mária N
Grosz Amália „Ami” P	Hodányi Pál O
Grosz Ferenc P	Hoffmann György ?
Grosz Irma „Muci” (Endredyné) P	Hoffmann Mária „Marika” „Cófi” (Gíró-Szászné) L
Gruber Éva „Vica” (Kató húga) N	Hokky István P
Gruber Katalin „Kató” (Bonschné) N	Horváth András „Banci” B
Gruber Nándor „Nándi” „Hosszú” P-L-B	Horváth Géza B
Grünfelder József „Szinész” P	Horváth István L
Gschöpf János P	Horváth Péter L-B
Gulden György „Cumi” Pocking-P	Huber József L
Gulden Judit „Jutka” (elemi) P	Hunyadi Erzsébet P
Gulyás Ilona „Chat noir” P	Huszár Ágnes (Várdyné) O
Gyalay László L	Hütter István P
Gyetvai Zsuzsanna P	Igo-Kemenes Péter „Kis-kemcsi” N-P-L-B
Györey Géza P	Igo-Kemenes Tibor „Kemcsi” „Ideges” N-P-L-B
Györfi ? P	Illik Márton L (magántanuló)
Gyulai Eszter N	Illyés Kálmán N
Gyulai Györgyi (Szentendreyne) P	Inántszy-Pap Elemér „Elemérke” P
Hadady Magda „Rusnya” N	Inokai (vagy Inokay) Klára L-B
Hadanich Veronika (Kralikné) N	Inokai (vagy Inokay) Pál L-B
Hahn György L-B	Inokai (vagy Inokay) Sára „Saci” L-B
Hajdú-Németh Lajos L	Inokai (vagy Inokay) Zsuzsa B
Hajdú-Németh László L	Isoz Gertrud „Cika” (Konczné majd Kékessyné) B
Hajdú-Németh Miklós L	Jámbor Ágnes (Bodnár Gáborné) P
Hajtsár Györgyi N	Jámbor László P
Halász Magda P	Jamniky Jóni Agathon l. Jóni...
Halászi László Piding	Jancsó Irén L
Halász Tibor O	Jászberényi Kati N
Halmi Nándor B	Jautz Ferenc „Vadász” N-P-L-B
Hangódy Ilona „Ica” P	Jautz Imre „Kisjautz” L-B
Harmath Pál P	Jóni Agathon (l. Jamniky) „Aga” P
Hauth József P-L	Joosz Péter P?-L
Héber Erzsébet L?-B	Józsa Kriszta L (elemista)
Héber ? (fiú) L	Juhász Ildikó L
Heckenhoffer Gabi L	Juhász Klára (Tátrayné) N
Heckenhoffer István „Pityu” L	Kálmán Ottó „Kis Mikorka” P
Hefty László „Kispatkány” P	Kálmán Rudolf „Rudi” „Nagy Mikorka” P
Hegedűs László N	Kapotsffy Béla „Öcsi” „Majomfi” P
Hegedűs Nóra (Sztárayné) N	Kardos Éva (Csia Pálné) N
Hegedűs Piroska (özv. Zoltánné) N	Kardos László N
Hehs Edith (Dúsné) N?	Kaspersein Edit (1947 diák?tanár?) P
Hernádi István L	
Hernády Béla „Berci” „Hentes” L-B	
Hernády Miklós „Toldi” P-N	
Hiesl Ágnes N-L	
Hizl (fiú) B	
Hochenburger Éva N	

Katzmeyer Gabriella „Gabi”	Kövi Károly B
„Katzenjammer” P	Kövi Mihály L
Kelethy v. Keleti András v. Endre P	Krapil Éva P
Keményvári Ibolya „Pók” B	Krassay Egon P
Kendl Emma	Krassay István „Pista” „Kövér” P
Képes József B	Kreszán Valéria L
Kerekes Anna B	Kricsfalussy-Hrabár Zoltán
Kerekes János „Taszi” P	„Krics” P-L-B
Kerekes László P	Kristó Nagy Katalin „Katy” N
Keresztúri János N	Krisztmann Anikó (Lochbrunerné) B?
Kéri István P	Krug Mihály „Misi” P
Kern Károly L	Kubay Lajos „Lala” „Dadoska” P
Keszleri Antal „Tudor” P-L-B	Kurányi Kálmán P
Keszleri Lajos „Luki” P-L-B	Kurányi Uzonka B
Keszleri Imre „Budha” P-L	Kury Attila P
Keszleri Márta P-L	Kührner Ili N
Kettenstock Gertrud „Trudi” N	Lajtai László O
Király Éva (Woodallné) N	Lajtaváry Endre „Bandi” „Dugó Dani” P
Király Judit „Nünike” N	Láhner Béla Piding-N-P
Kis Nelli O	Lakatos Mária N
Kiss Anna Mária „Anna-Mari”	Láng Júlia „Juci” (Kricsfalussyné) L-B
v. „Körte” (Alma testvére) L-B	Láng Anna L-B
Kiss Ágnes L-B	Lázár Attila P
Kiss Alma L	Lélek Zsuzsa B
Kiss Nóra L?-B	Lill Vera „Pancsita” „Pancsi” (Eneseyné) P
Kiss Erzsébet „Pötyi” L	Lippay ? fiú? L
Klem Anna B	Liscsinszky István „Lisi” „Liscsi”
Komsa Judit L-B	„Pityu” P-L
Koncz Lajos (Elemér bácsi „Naményi”-nak	Liscsinszky János „Joe” „Kislisi” P-L-B
hívta; P (magántan.)-L-B	Liska Éva N
Kondor László N?	Lits Ernő P
Kónya Mónika B	Litvay Márta N
Kormos Éva N	Lóczy István „Pityu” P
Korpás Márta O	Lökös Dezső N
Kósa Zoltán „Lókupec” P	Lutányi? l. Murányi...
Kostevc Róbert „Robi” L-B	Lutz Ilona N
Kóti Erzsébet „Kotiló” P	Luxenburger József „Luxi” L-B
Kóts Ilona „Ica” L-B	Maczky Emese (Kerkayné) L-B
Kovács Ibolya „Ibi” „Óma” P?-L	Maczky Enikő (Karsáné) L-B
Kovács Pál P	Maczky Sudárka (Vosslerné) B
Kováts Gabriella „Gabi” (Debitzkyne) N	Máder Balázs „Sruccto” P
Kozányi Katalin (Fodorné) N	Markó Mária „Markóci” (dr. Gajáryné) N-P
Kőfaragó Levente O	Martinidesz Rajma P
Kölcsey István P	Martinovich Géza O
Kölcsey Klári „Cini” (Sheltonné) N	Matejcek István O
Körmöczy Ágnes P	Mátéffy István „Isti” P
Körmöczy Tas István P	Mátéffy Mikós „Micu” P

Mayer Ernő L-B	Németh János P
Mayer Paula „Picu” (Lászlóné) N	Németh Magdolna „Magdala” „Pepi” L-B
Mayer Teréz N	Nickl Károly L
Medve Erzsébet O	Nun Erzsébet B
Medzihradzky Marianne „Mara” (Kádárné majd Kovássyné) P	Nun Magda B
Megay Béla O	Okolicsányi Andor „Dorka” P
Megay László O-P	Okorchányi Zsóka O
Megay Olivér P	Okolicsányi ? (fiú) B
Megay Oliva v. Olivia „Bébi” N-P	Olgyay György N
Mélynádasz Antal (ma Meynadasy) „Csumi” „Kám-Kám” „Naso” N-P	Olgyay Lehel N
Mengele Viktor „Tori” P	Oltfalvy Margit „Manci” N-P-L
Merger Ferenc P	Ölvedy Gachal Balázs L-B
Mészáros Éva „Arisztid”, „Risztü” (Wenczlné) P	Órendy György P
Mészáros Éva (Haditschné, Katafiasné) N	Ormai Ildikó Piding
Mészáros Mária N?-L-B?	Orosz Sándor P
Mihalovits Ernő L-B	Osváth Klára (ma von Osváth-Czanik) L
Mihalovits Valéria L-B	Oswald Szilvia B
Mocsnek v. Motschnek Mátyás L-B	Oszlányi Antal O
Molnár János P	Oszlányi Éva (Domonkosné) O
Molnár Paula P	Osztfalk József L
Muraközy Ádám „Nagy Csődör” P	Óváry Béla (ma Várdy) „Kisóváry” P
Muraközy Bálint „Kis Csődör” P	Óváry Ildikó P
Murányi (v. Lutányi?) Kálmán P	Óváry Klára (Gulyásné) P
Mustó István „Isti” P	Páhi Sándor P-L
Mustó László „Áci” P-L	Paksy Ilona „Ilinéni” L
Mustó Péter P-L	Paksy János L
Mustó Sándor „Szuszu” P-L	Pallmann Győző B
Mustó Tamás „Tomi” P-L	Pallmann László ?
Mustó Teréz „Teca” P-L	Papp Kornélia „Nelli” P
Müller Ágnes B	Pasztusics László (Pista?) „Paszta” P-L
Müller ? (fiú) L	Patacsi József P
Nagy Gyula „Toncsi” „Zsűl” L-B	Pathó Gizella O
Nagy László O	Pathó László O
Nagy Olga „Olly” L-B	Pécs I. Petsch
Nagy Miklós „Kis Fütyök” P	Pertik Mária „Baba” (Sheperdné) N
Nagy Tibor „Tibi” „Nagyfütyök” P	Péterfy Pál „Csöpi” „Cég” L-B
Négele Ferenc „Franci” L-B	Petres Judit „Dagi” (Ewendtné; ma Baloghné N
Nemes Ildikó (Temesváryné) O	Petres Zsuzsánna (Szappanosné) N
Nemes Imre P	Petsch Borbála (az iskolában Pécs) L-B
Nemes József O	Pettendy János P
Nemes Mária „Marika” (Marschallné) P (magántanuló)-N	Pettendy Katalin „Kata” „Kati” (Stiskalné) N
Nemes Stefánia (Gerébyné) O	Pfeifer Rózsa „Rozi” L
	Pfeiffer Antal B
	gr. Pongrácz Ilona „Babi” (Bakóné) P
	gr. Pongrácz Gáspár „Gazsi” P
	gr. Pongrácz Karolin „Kari” P

Popincsák Éva N	Schmidt Mária „Másik iker” N?
Porer Elek „Alex” „Lexi” P	Schöpflin Sándor P
Porer Mária (v. Erika) „Babi” P	Schratz Ferenc O
Pozsgay Éva „Csendeske” (Sziklásné) P	Schreiber Mónika B
Prepericzai Irén „Babó” (Galbáné) N	Schröder Helga L
Pummer Tamás P	Schwarzinger András B
Pummer Iván P	Schweipert Éva „Digi” (Mustó bácsi „Zörgőcsontú”-nak hívta) L-B
Purgly Pál L	Seidl Erzsébet N
Raab Margit „Baba” (Agárdiné) P-L-(B)	Seidl Mädi P
Raab Mária „Marika” P-L-B	Selmeci Vali N
Radics Ottó P	Simon ? P
Radnay Anikó (Kentné) N	Skerl József L-B
Rácskai Katalin L-B	Solanowski Béla „Geda” P
Rácskay Béla „Öcsi” L-B	Solanowski Zsigmond P
Rápolti Éva P	Sommer Ernő L-B
Ravasz Dezső „Dezsőke” N	Somori Réka L
Ravasz István (N)	Speier Antal „Tóni” L-B
Reicher (? fiú) B	Sperling Elvira L
Reinik Magdolna P?-L	Spolarich Hanna P
Rémiás ? fiú P	Spöttle Leila N
Renkey „Magi” (Heinzlné) N	Steib Anna „Anci” L
Renkey Marica (Walterné) N	Steib Magdolna L
Réthy Gábor L-B	Steiner Erika (Steinerné) L-B
Réthy Péter L-B	Stomfay-Stitz Imre (a fiatalabb) P
Révai Pál P	Stomfay-Stitz János P
Riemer Oszkár L	Striegl Edit B
Rimanóczy András O	Striegl György „Strigli” B
Rodenbücher József „Roxi” P-L-B	Stuchly Diana (Baloghné) L-B
Roos (? fiú) B	Süllős Lenke P
Róka László O	Svéda István P-L
Román Katalin N	Sweipert lásd Schweipert...
Román Péter N	Szabadi László P
Rózsa Margit N?	Szabó Dóra „Dórika” (Badzeyné) N
Ruzsiczky Dóra (Regősné) P	Szabó Erzsébet „Panni” N
Sallai ? O	Szabó István „Stux” P
Salamon Attila N	Szabó Jolika P
Sárkány Katalin (Ürmösyné) P	Szabó László P
Sárkány Mária (Szakállné, elv.) P	Szabó Huber János P
Sárosspataki Miklós „Rohamlöveg” P	Szabolcs Béla „Picuny” P
Saul László N-L	Szappanos István P
Scharreisz Erzsébet L	Szappanos Tamás „Csikk” P
Scheer Oszkár „Oszí” P	Szász Judit O
Scherg Lajos P	Szathmáry Emőke O
Scheuer Erzsébet N	Szathmáry Károly O
Schilling Mária „Mariska” P?-L?	Szathmáry Lenke O
Schmidt (fiú) B	Szathmáry Tünde O
Schmidt Anna „Iker” N?	

Szauer ? (fiú) L	Tóth András P
Szauer Lajos P-L	Tóth Ilona „Inci” N
Száva Hilda P	Tölgyessy (vagy Tölgyesi) Viktor (később Tolgesy) P
Száva Magda P	Török Zoltán P
Száz Zoltán „100” „Tisztelt úr” P	Tumbász Lajos „Lurkó” „Lali” P
Szeberényi László (?) P	Tunyogi Csapó Gyöngyvér O
Szécsi László L-B	Unterdorber Ferenc O
Szedlák Rudolf O	Váczy Anna „Panci” (Mélynadasyné) N
Szeidl I. Seidl	Váczy Magda „Duci” (Köllőné) N
Szekfű Piroska O	Váczy Margit „Munci” (Hajdúné) N
Székely Kálmán „Öcsi” P	Vajtay István „Nagyvajtay” P
Szentendrei Károly P	Vajtay László „Kisvajtay” P
Szentirmay Gyula „Szirmi” P	Varga Károly O
Szeőke Szilárd L-B	Varga Zoltán (Árpád?) „Kisvarga” P
Szepecsik György P	Várhelyi Mária „Marika” (Sekerané) N
Szeredi László P	Vas I. Wass
Szertics József P	Vecsey Dénes „Dini” P
Sziklás Zénó P	Vendel Ferenc O
Szittner Béla B?	Vendel Miklós O
Szkladányi Ágnes (Vanjekné) N	Venezs László B
Szkladányi István L-B	Verbói András L-B
Szmutkó Sándor P?-L	Verbói Borbála B
Szmutkó Katalin L	Verbói Mária „Marika” L-B
Szojkla Ferenc O	Vereczkei Katalin N
Szombathy Hildegard „Szellem” „Hildchen” L-B	Veress Dalma O
Szommer Ernő L	Versenyi Erzsébet N
Szőke József P	Versenyi Mária N
Szőllősi Dániel P	Vieder Ilona P
Szűcs Mariann N	Vigh Gyula N
Szűcs Zsuzsa N	Virágh Béla „Maus” P-L-B
Takács Mária „Marika” P	Virágh László L-B
Takács Tibor „Tibi” P	Wachtel Aurél „Buci” P
Takáts Zoltán (többször Takács is) L-B	Waldbott József „Báró” P
Tarna Sarolta „Saci” „Saddaj” (Petersonné) P	Wass Huba N
Téglási Imre N	Wass (?) Miklós „Miki” N
Thiry Géza „Kiszsídó” P	Wass Vid N-P
Thiry Sándor „Zsidó” P	Weinberger Rózsi P
Thiringer Tamás P	Weiner János L
Tibold Éva O	Welches Pál L-B
Tibold Judit O	Wenczl Ernő P
Tilcser Etele P	Werli Mária „Marika” (Bíroné) L-B
Tircka Éva (Pillerné) N	Westedt Beatrix „Trixi” B
Tokaji László „Öcsi” P	Westedt Karen „Traxi” B
Toppler György P	Wetzstein Antal „Tóni” B
Toppler Jenő „Öcsi” P	Wiandt János P
	Wilhelms Márta (Schreinerne) O

Willner Ervin P
Winkler Lipót L
Wischer Anna „Anni” L-B
Wittner György L-B
Zábói Péter B?
Zágon Lajos „Lali” P
Zahoray László O
Zakariás ? P
Zakariás Mária N
Zámbó Lajos L-B
Zavaczky Adrienn „Adrika” L-B
Zavaczky ? „Öcsi” L-B
Zier László „Professzor” P
Zoller Erich L-B
Zoller Helmut L
Zoltán Iván P-N
Zoltán Tóth Klára P
Zoltánfi Sándor „Alex” L-B
„Zsalu” (nevére nem emlékszünk, francia-
svájci lány) L
Zsembéri Olga „Stabil” P
Zsembéri Szilvia P

NÉVMUTATÓ

- Ábrahám Judit 135, 195, 199, 200, 213,
 224, 266, 267, 432, 443, 546, 574, 623,
 627
 Ádám György 363, 365, 366, 394
 Ádelsberger Mária 138, 139, 140, 141,
 143, 147, 155, 175, 215, 442, 457, 568
 Adorján Kálmán 21, 627
 Agárdi István 364, 365, 368
 Almássy Béla 200, 201, 212, 253, 442
 Almássy Béláné 200, 212
 Almay Anikó 150, 173, 178, 258, 545,
 552, 623, 624, 627
 Almay Péter 213, 627
 Ambrus Szaniszló (Tiszi) 6, 18, 19, 37,
 41, 61, 62, 84, 97, 274, 282, 289, 305,
 308, 309, 314, 316, 320-322, 327, 335,
 342, 343, 353, 356, 358, 360, 361, 363,
 365-367, 369, 374, 376, 379, 382, 389,
 394, 399, 406, 442, 433, 443, 451, 476,
 477, 488, 518, 614, 615
 Andraskó ? 294
 Angyal Károly 91
 Anna főhercegnő 360
 Annabring Margit 347, 394, 443
 Anton Keller 220, 222
 Aranka néni 19
 Árentschild Károly 289, 301, 305, 484,
 613, 627
 Árentschildtné 286
 Asbóth Gyula 241
 Baghy László 627
 Bajcsy Ilonka 627
 Bajnok 406, 411
 Bajnok Sándor 357, 384, 406, 408, 411,
 627
 Bajnok János 627
 Bajnovszky István 627
 Bakcsy Emőke 231
 Bakcsy Ernő 205, 231, 234, 627
 Bakcsy Zsolt 231, 234
 Bakó Elemér dr. 13, 620
 Bakos Viktor 290, 297, 386, 400, 408,
 413, 457, 484, 616, 627
 Bakoss Tamás 484, 627
 Balázs Gertrud 202, 203, 213, 627
 Balázs Hedvig 202, 203, 207, 213, 627
 Balázs mama 212
 Balla Éva 135, 136, 139, 142, 147, 150,
 151, 154, 155-157, 159, 162, 167, 169,
 170, 171, 173, 178, 180, 181, 183,
 186-189, 192, 194, 196-199, 213, 216,
 218, 225, 233, 237, 240, 243, 246, 252,
 253, 258, 260-262, 264, 266, 454, 548,
 551, 610, 623, 624, 627
 Balla Mária 196, 198, 199, 202, 213,
 258, 264, 550, 623, 627
 Báldy Kati 231
 Báldy Pali 231
 Báldy Sári 231, 234
 Balogh Attila 627
 Balogh Dóri 231, 234
 Balogh Edit 485, 627
 Balogh Gyula 231, 234
 Bánhidny Rudolf 22, 627
 Barabás Norbert 19, 443
 Bárány Margit (Gréti) 148, 167, 178,
 251, 550, 627
 Bárány Mária 142, 143, 167, 170, 173,
 177, 180-182, 189, 192, 193, 195, 196,
 199, 212, 220, 222-224, 226, 245, 261,
 263, 265, 443, 444, 577, 578, 582, 595,
 625
 Bárány Istvánné, Mária néni 193, 196,
 226, 263, 443
 Baranyai Lőrinc (Toto) 47, 627
 Baranyi Raymond 22, 627
 Barcsay Ákos 82, 84, 135, 205, 209,
 213, 231, 234, 298, 315, 321, 351, 368,
 377, 401, 413, 414, 459, 485, 504, 616,
 627
 Barcsay András dr. 485
 Barcsay Andrea 82, 205, 209, 213, 231,
 233, 234, 298, 308, 317, 319, 326, 353,
 357, 358, 386, 401, 422, 627
 Bárdi Anna 148, 178, 627
 Barna Kornél, 286, 289, 299, 300, 309-
 312 315, 325, 326, 346, 358, 361, 387,
 404, 422, 423, 449, 486, 506, 509, 621,
 627
 Barna Zoltán 298, 311, 401, 409, 414,
 488, 627
 Barta Judith 432, 627

- Barta Zsiga 56, 57, 627
 Bászler Margit 407
 Bedő Ida 488, 627
 Bende Magda 619, 627
 Beodray Ferenc 9, 19, 21, 43, 44, 53, 64, 244, 251, 313, 314, 480, 488, 523, 524, 532, 619
 Berecz-Tarna lásd Tarna
 Bérces Béla 23, 43, 480, 488, 627
 Berlányi Mária 150, 173, 178, 251, 255, 433, 627
 Berényi László 282, 347, 374, 423, 444
 Berky Alfonz 313, 488, 627
 Bernhardt Béla (Buli) 44, 212, 244, 251, 493
 Bertalan Margit 488, 627
 Bíró ? 46, 627
 Bíró Gyöngyvér 389, 627
 Bíró Imre és László (Bíró ikrek) 298, 312, 348, 350, 356, 368, 375, 390, 400, 402, 415, 416, 419, 488, 627
 Bíró Zsigmond 91
 Bischof Mátyás 290, 296, 400, 627
 Bocsáry László 21, 627
 Boda Gábor 627
 Boda György 414, 627
 Bodnár Gábor 43, 44, 45, 53, 81, 113, 244, 245, 249, 251, 488, 575, 576
 Bodonyi Egon 23, 627
 Bogár Márta 89, 627
 Bokor János 627
 Bokor Zsófia 135, 574
 "Bolond Zoli" 32, 74
 Boltresz Erzsébet (Gypsy) 47, 627
 Boltresz Ferenc 627
 Bónis Éva 432, 627
 Bonyhay Éva 143, 150, 173, 178, 220, 258, 259, 551, 601, 602, 603, 627
 Bor Jenő 70, 127, 627
 Borbándy Gyula 287
 Borbély Gábor 231, 234
 Borbély Ilona 433, 627
 Bordás Csaba 231, 234
 Borosdy Barna 433, 627
 Borosdy Bánk 433, 627
 "Boxoló Jancsi" 55
 Bösszörményi István 21, 25, 66, 127, 480, 481, 488, 489, 499, 516, 534, 627
 Bösszörményi László 22, 25, 127, 480, 489, 627
 Breicha Éva 432, 435, 627
 Breicha Hötyi 432, 435, 627
 Breicha Lia 432, 435, 627
 Bresztyenszky (Erzsébet) 295, 326, 407, 627
 Budai Mária 202, 203, 213, 253, 627
 Budavári Teréz 295, 411, 627
 Bujnovszky István 627
 Buza Gábor 134, 158, 195, 236, 267, 553
 Buza György 82, 429, 627
 Buza Mária 135, 144, 150, 154, 159, 163, 165, 170, 173, 181-183, 192, 194, 195, 213, 216, 243, 245, 249, 251, 253, 258, 553, 623, 627
 Carusi, Ugo 49, 50
 Chiaro Carlo 17
 Csaba Gabi 148, 151, 168, 173, 178, 190, 199, 202, 203, 213, 239, 254, 262, 554, 627
 Csaba Klára (Csabusz) 135, 146, 148, 152, 155, 157, 159, 160, 167, 170-173, 178, 181, 189, 194, 195, 199, 200, 202, 213, 240, 258, 259, 261, 262, 265, 554, 555, 572, 623, 625, 627
 Csaba Jenő 202, 203, 213, 627
 Csaba Zsolt 181, 182, 184, 189, 194, 195, 199, 201, 202, 203, 213, 241, 258, 266, 554, 555, 572, 582, 623, 627
 Csabai ? 627
 Csabai Ildikó 205, 213, 627
 Császár Erzsike 223, 563, 627
 Császár István 627
 Császár Zsuzsa 143, 173, 178, 220, 223, 261, 266, 552, 556, 563, 602, 623, 628
 Csátaljai József (Szepi) 34, 41, 274, 299, 311, 348, 368, 402, 2419, 470, 489, 613, 628
 Csejtey Béla 3-7, 9, 16-18, 19, 21, 28, 29, 31, 37, 40, 41, 43-45, 54, 57, 61, 62, 64, 67-69, 77, 78, 88, 91, 97, 123, 127, 128, 167, 429, 442, 444, 445, 451, 461, 462, 471, 474, 477, 480, 488, 534, 607, 610, 619
 Csejtey Béla ifj. 62, 489, 628

- Csejtey Béláné (Erzsi néni) 3, 4, 19, 43, 445, 489, 607
 Csejtey Imre 489, 628
 Csejtey László 489, 628
 Csejthey Károly 23, 480, 482, 489, 490, 628
 Csejthey Károlyné l. Lill Erzsébet
 Csekme Ferenc 47, 628
 Csendes Éva (Csendeske) 47, 58, 480, 628
 Csepella Árpád 628
 Csepella Lehel 628
 Cserhádi Ferenc 47, 135-137, 142, 144, 149, 165, 169, 170, 179, 195, 199, 200, 215, 219, 220, 224, 228, 229, 236
 Csernátorny László 628
 Csia Éva (Csiusz) 148, 152, 156, 158, 159, 167, 173, 178, 181, 192, 194, 200, 202, 213, 216, 242, 243, 258, 264, 266, 556, 580, 581, 628
 Csia Kálmán dr. 137, 138, 143, 236, 241, 445
 Csia Kálmán ifj. 446
 Csigi László 628
 Csik Béla 21, 127, 628
 Csikesz Béla 26, 195, 197, 198, 212, 218, 222, 263, 446, 447
 Csimma Gabriella 231, 234
 Csimma Géza 231
 Csimma Zoltán 231, 234
 Csiszár Károly 22, 628
 Csonka Emil 40, 51
 Csontos Magda 200, 212, 231
 Czihy Kati (Czihyke) 139, 145, 148, 149, 150, 155, 167, 173, 178, 181, 188, 192, 198, 213, 216, 240, 249, 258, 264, 556, 623, 628
 Czichy Teréz (Babi) 148, 168, 178, 198, 258, 556, 628
 Dallmayer Rózsi 628
 Dandy Imre 628
 Daniel, Otto dr. 200, 208, 212, 222, 447, 458, 567
 Dax Anna (Nusi) 135, 144, 148, 151, 156, 157, 159, 164, 165, 168, 173, 178, 229, 257, 259, 266, 557, 623, 628
 Deák Zsuzsa 297, 308, 355, 380, 389, 391, 415, 490, 628
 Deákné 356
 Dézsi Katalin 628
 Dienstkoch Ferenc 34, 279, 300, 308, 311, 319, 326, 346, 354, 355, 358, 361, 367, 374, 377, 379, 386, 404, 422, 423, 425, 490, 509, 613, 628
 Dienstkoch Kornélia (Nelli) 317, 348, 368, 402, 415, 491, 613, 628
 Diószeghy Tibor 181, 182, 188, 189, 213, 241, 281, 305, 308, 491, 527, 557, 556, 628
 Dolesch Gyula (Madár) 25, 46, 54, 55, 62, 64, 65, 74, 75, 77, 99, 124, 466, 480, 492, 524, 619, 628
 Dolesch László 492, 493
 Dolesch Melinda 492, 493, 628
 Dombi Julianna 628
 Dombi Magda 58, 628
 Dombi Mária 493, 628
 Dombóvári László 209, 213, 231, 233, 297, 319, 628
 Dombóvári Sári 231, 234
 Dósa Csaba 628
 Dömötör Ede 448
 Dömötör Ibolya 151, 178, 628
 Drávetzky Márta 135, 139, 145, 146, 148, 153, 155, 157, 163, 167, 172, 178, 215, 218, 238, 249, 442, 468, 558, 563, 592, 594, 605, 623, 625, 628
 Drégely (talán Ildikó) 628
 Drobinoha ? 628
 Dujmovits Zsigmond dr. 268
 Éberhardt 295, 420
 Eberhardt Antal 22, 628
 Eberhardt György 628
 Eberhardt Vendel 34, 41, 94, 95, 279, 281, 301, 312, 628
 Egregi Horváth István 628
 Égi Éva 202, 203, 204, 205, 213, 231, 234, 628
 Egyed Aladár 241
 Endrei Ferenc 493, 628
 Eoelvedy l. Ölvedy-Gachal
 Eördögh Vilma 151, 173, 178, 628
 Eppler Werner 407, 496, 628
 Ertsey Livia l. Mustó Sándorné
 Ernyey Márta 89, 628
 Fa Márton 412, 628

- Fáber Oszkár, dr. 19, 21, 37, 91, 121, 447
 Fallmann Emil 295, 420, 628
 Falvy György 21, 37, 44, 45, 127, 244, 474, 493, 628
 Falvy Márta 251, 628
 Farkas Ferenc (vitéz kisbarnaki) 17, 43, 45, 244, 452, 488
 Farkas László 294, 302, 305, 628
 Farkas Pál 628
 Fazekas Felicián 21, 58, 466, 494, 628
 Fazekas Flóra 58, 466, 494, 628
 Fazekas György dr. 432
 Feitl János dr. 305, 322, 494, 620, 628
 Fekete Géza, Péter 134, 138, 143, 177, 207-210, 212, 220, 223, 231-233, 236, 237, 262, 431, 447, 448
 Fekete Sándor dr. 358
 Fekete Sándor 41, 88, 94, 95, 279, 280, 281, 301, 302, 305, 308, 312, 340, 449, 470, 494, 508, 612, 621, 628
 Fekete Zsolt 480, 481, 482, 495, 628
 Feketéné Korény Livia (Livia néni) 6, 19, 28, 29, 34, 35, 43, 58, 61, 64, 72, 73, 81, 88, 89, 92, 97, 129, 273, 278, 280, 285, 295, 302, 316-318, 320, 327, 340, 342, 360, 370, 374, 379, 381, 394, 447-451, 494, 497, 608, 615, 616, 617
 Felsőöry Attila dr. 23, 495, 628
 Fennesz Imre 286, 327, 341, 343, 356, 360, 374, 380, 386, 394, 450
 Ferenczy Gitta 432, 628
 Finkey Lilla 135, 139, 145, 148, 151, 152, 153, 157-159, 163, 168, 173, 178, 238, 249, 260, 557, 560, 574, 592, 623, 625, 628
 Flórián Zoltán 19, 37, 122, 450
 Földváry Gábor 496, 611, 628
 Forster Károly 16, 22, 66-68, 474-476, 496
 Frank Mária 41, 274, 628
 Frany János 628
 Frics Gusztika 231, 234
 Frics Lacika 231, 234
 Frics Nelli 231
 Friedrich István 432, 628
 Friedrich Ottó 99, 496, 619, 621, 628
 Fritsche István 80, 82, 85, 281, 286, 289, 301, 305, 308, 325, 628
 Fritz Péter 410
 Fuchs Tivadar (Teddy) 12, 22, 477, 496, 628
 Fülöp Miklós 23, 628
 Füredi Béla 23, 47, 628
 Gaál Béla 181, 182, 199, 213, 259, 265, 628
 Gaál Magda 628
 Gachal, 626-Eölvédy Balázs 496, 628
 Gadányi Magdi 296, 319
 Galambos Gedeon 212
 Galambos Ireneus dr. 6, 43, 365, 366, 616
 Galavits M. Geraldine 286, 303, 327, 450
 Galgóczy János 71, 73, 459, 496, 608, 628
 Gallay Aranka 432, 628
 Galló Géza dr. 262
 Gallus Tibor SJ 17
 Gancsov Péter 432
 Garanyi Ágnes 152, 168, 178, 628
 Garlathy Judit 628
 Garlathy Katalin 628
 Gácsér P[éter] 448
 Gasch Oszkár 628
 Gassmann Antal (Dzsészy) 1, 32, 34, 41, 82, 84, 85, 98, 274, 299, 311, 312, 314, 348, 368, 377, 402, 416, 419, 470, 485, 488, 489, 497, 498, 525, 528, 532, 615, 621, 628
 Geiselhardt Lőrinc 283, 296, 399, 498, 628
 Gellért István 231, 234
 Geőcze János 21, 25, 43, 58, 70, 127, 498, 628
 Geőcze Zoltán 25, 58, 90, 498, 538, 628
 Geréby János, 16, 21, 63, 498, 583, 619, 628
 Gergely Ildikó 283, 326, 357, 358, 379, 384, 386, 399, 628
 Gerő Pál 22, 628
 Glas Anton 6
 Girsik Géza dr. 49
 Girsik Gézáné dr. 49
 Goda Ferenc, Péter 145, 169

- Grabner (v. Gröbner) István 407, 628
 Greifenstein Henrik 22, 628
 Gróf Teleki Katalin 251
 Groh László (Leslie) 22, 52, 56, 64, 68, 474, 476, 478, 479, 499, 627, 629
 Grosz Amália 23, 480, 499, 629
 Grosz Ferenc 43, 44, 80, 88, 244, 466, 499, 629
 Grosz Irma 499, 629
 Grósz József 447
 Gruber Éva (Vica) 135, 145, 150, 152, 153, 167, 169, 173, 176, 178, 181, 182, 186, 188, 194, 198, 199, 213, 221, 222, 225, 229, 237, 258, 265, 266, 563, 572, 623, 629
 Gruber Katalin 21, 145, 147, 148, 153, 167, 178, 220, 222, 223, 229, 563, 576, 629
 Gruber Nándor, 41, 81, 274, 279, 290, 298, 299, 309, 312-314, 321, 324, 325, 326, 350, 354, 358, 361, 373, 378, 387, 388, 404, 419, 423, 425, 499, 508, 518, 613, 629
 Günfelder József 22, 629
 Gschöpf János 22, 629
 Gulden György (Cumi) 41, 74, 76, 80, 96, 99, 427, 431, 489, 496, 619, 620-622, 629
 Gulden Judit 629
 Gulden Julika 74
 Gulyás Ilona 22, 79, 81 629
 Gyalay László 297, 629
 Gyetvay Zsuzsanna 629
 Györey Géza 25, 38, 39, 46, 52, 66, 68-70, 79, 96, 442, 459, 475, 476, 477, 481, 495, 500, 611, 629
 Győrfi ? 629
 Gyulai Eszter 202, 203, 213, 629
 Gyulai Györgyi 21, 127, 128, 629
 Habsburg Ottó 56
 Hadady Magda (Rusnya) 145, 146, 148, 150, 152, 155, 158, 159, 167, 173, 178, 242, 258, 563, 623, 629
 Hadanich Vera 145, 148, 166, 168, 173, 178, 195, 199, 202, 213, 239, 564, 582, 629
 Hahn György 295, 408, 412, 629
 Hahn Erzsi 23, 234
 Hajdú-Németh Lajos 629
 Hajdú-Németh László 629
 Hajdú-Németh Miklós 629
 Hajtsár Györgyi 199, 202, 213, 243, 263, 629
 Halász László 429, 629
 Halász Magda 629
 Halász Tibor 432, 629
 Halmai Nándor 629
 Hangay Imre 4
 Hangódy Ilona 51, 629
 Harangozó Ferenc 363, 366
 Harmath Pál 22, 629
 Hauth József 32, 34, 41, 100, 305, 312, 333, 334, 500, 508, 527, 612, 629
 Havas Éva 231, 234
 Havas Katalin 231, 234
 Héber Erzsébet 407, 629
 Héber ? 295, 408
 Heckenhoffer Gabi 296, 629
 Heckenhoffer István (Pityu) 295, 302, 629
 Hefty László 12, 25, 37-39, 46, 51, 66, 70, 74, 165, 478, 479, 480, 482, 501, 627
 Hegedűs László (Lacika) 200, 202, 203, 213, 227, 231, 236, 568, 629
 Hegedűs Nóra 135, 136, 141, 148, 151, 152, 159, 162, 166, 168, 173, 178, 184, 186, 188, 191, 195, 199, 200-203, 206, 213, 219, 227-229, 231, 232, 234, 236, 241-243, 247, 252, 254, 258, 263, 431, 442, 447, 463, 468, 471, 543, 563, 564, 566, 583, 605, 623, 625, 629
 Hegedűs Piroska 134, 135, 140, 141, 148, 150, 152, 159, 161, 162, 167, 173, 178, 186, 191, 195, 199-203, 213, 215, 231, 236, 241-243, 247, 253, 258, 261, 264, 463, 467, 471, 563, 564, 565, 623, 625, 629
 Hehs Edit 629
 Hennyey Gusztáv 229, 394
 Hernádi Béla 295, 384, 629
 Hernádi István 297, 629
 Hernády Miklós 181, 182, 195, 199, 213, 260, 263, 569, 629
 Herold László 135, 464, 466
 Hiesl Ágnes 213, 274, 629
 Himesy Károly Ft. 429

- Hirschl Jóska 525
 Hizl ? (fiú) 407, 629
 Hochenburger Éva 150, 168, 173, 178, 181, 196, 199, 213, 258, 265, 266, 267, 563, 569, 604, 623, 629
 Hochenburger Mária 190, 196, 213, 239, 258, 263, 265, 569, 629
 Hodányi Pál 433, 629
 Hoffmann György 407, 408, 411, 629
 Hoffman Mária 348, 358, 401, 415, 422, 425, 629
 Hokky István 21, 127, 322, 502, 619, 629
 Hokky Károly dr. 502
 Hollósy Ervin 292, 293, 319, 450
 Honfy Kálmán 49
 Horthy Istvánné özv. 448
 Horthy [Miklós] 450
 Horváth ? 34
 Horváth András 629
 Horváth Géza 292, 393, 502, 508, 617, 629
 Horváth István 297, 305, 312, 314, 322, 324, 502, 629
 Horváth Péter 298, 351, 400, 629
 Huber József 295, 629
 Hundhammer Alois 73
 Hunyadi Erzsébet 629
 Huszár Beáta 435
 Huszár Ágnes 433, 435, 524, 629
 Hütter István 22, 629
 Igo-Kemenes Péter 34, 86, 135, 205, 209, 213, 231-234, 319, 353, 363, 364, 367, 407, 411, 422, 503, 629
 Igo-Kemenes Tibor (Titi) 34, 86, 205, 209, 213, 231, 232, 234, 290, 367, 368, 386, 408, 414, 504, 629
 Illik Márton 629
 Illyés Kálmán 181, 182, 213, 243, 629
 Inántsý-Pap Elemér ifj. (Elemérke) 9, 17, 23, 25, 36, 54, 60, 62, 74, 76, 86, 99, 124, 288, 289, 504, 612, 620, 621, 629
 Inántsý-Pap Elemér dr. 19, 54, 88, 97, 273, 282, 289, 300, 302, 309, 322, 327, 342, 368, 374, 375, 389, 394, 450, 614, 615, 616
 Inokai (vagy Inokay) Klára 295, 326, 391, 408, 411, 488, 522, 629
 Inokai (Inokay) Pál 295, 386, 391, 408, 458, 505, 616, 629
 Inokay (Inokay) Sára 295, 326, 391, 408, 522, 629
 Inokai Zsuzsa (vagy Inokay) 629
 Isoz Gertud (Cika) 317, 389, 391, 399, 505, 629
 Jahn Ferenc 231, 234
 Jamniki-Jóni lásd Jóni
 Jámbor Ágnes 81, 251, 629
 Jámbor László 81, 629
 Jámbor Pál 113
 Jancsó Irén 307, 505, 629
 Jarosek Laci 590
 Jászberényi Katalin 173, 178, 239, 629
 Jautz Ferenc sen. 202
 Jautz Ferenc 81, 135, 181, 201, 203-205, 207-211, 213, 231-234, 266, 274, 279, 300, 324, 340, 361, 404, 423, 458, 505, 578, 582, 629
 Jautz Imre 295, 312, 386, 400, 408, 412, 629
 Jelinek Erika 231, 234
 Jelinek Ferenc 231, 234
 Jóni Agathon (Aga) 56, 57, 71, 478, 629
 Joosz Péter 279, 281, 301, 305, 629
 Józsa Kriszta 629
 József főherceg 359, 360
 Juhász Ildikó 629
 Juhász Klára 135, 148, 167, 173, 178, 221, 463, 569, 629
 Kaczvinfalvy Pál 91
 Kálmán Ottó 629
 Kálmán Rudolf 21, 70, 88, 475, 480, 506, 517, 629
 Kálózdý Nándor atya 3, 5, 19, 21, 37, 43, 61, 74, 88, 91, 92, 97, 121, 127, 128, 220, 451
 Kapil Éva 629
 Kaposy Márta (Pajorné) 19, 35, 85, 207-210, 212, 273, 274, 283, 285, 294, 298, 303, 308, 316, 327, 346, 372, 379, 384, 399, 400, 451, 461, 467, 613, 614, 615, 616
 Kapotsffy Béla (Majomfi) 23, 38, 39, 58, 73, 479, 480, 482, 507, 542, 629
 Kardos Éva 135, 203, 266, 267, 569, 623, 629

- Kardos László 181,196, 213, 243, 261, 265, 569, 570, 623, 629
 Kaspersein Edit 21, 127, 629
 Katzmayer Gabriella 23, 58, 507, 630
 Kelethy Endre 22, 478, 507, 630
 Keller Anton 220, 222
 Keményvári Ibolya 405, 408, 630
 Kendl Emma 630
 Képes József 386, 401, 420, 421, 630
 Kerekes Anna 410, 630
 Kerekes János 23, 630
 Kerekes László 630
 Keresztúri János 203, 213, 630
 [Kerkay] Hajnalka 451
 Kéri István 630
 Kern Károly 274, 630
 Kertész Jenci 231
 Keszleri Antal (Tudor) 34, 81, 274, 300, 309, 315, 346, 350, 352, 354, 373, 404, 424, 425, 507, 526, 630
 Keszleri család 273
 Keszleri Imre (Budha) 34, 81, 85, 298, 377, 400, 415, 508, 630
 Keszleri Lajos (Luki) 34, 81, 84, 299, 312, 315, 348, 354, 367, 368, 373, 377, 399, 401, 407, 416, 419, 425, 630
 Keszleri Márta 295, 326, 630
 Kettenstock Gertrud 202, 203, 213, 630
 Király Éva 145, 148, 151, 159, 168, 173, 178, 190, 195, 199, 201-205, 207, 213, 231, 234, 234, 235, 242, 243, 253, 258, 262, 263, 582, 587, 595, 630
 Király Judit (Nünü) 145,190, 195, 198, 199, 202-205, 207, 213, 231, 235, 243, 262, 458, 582, 587, 595, 630
 Kis Nelli 432, 630
 Kisbarnaki Lásd Farkas
 Kiss Ágnes 318, 384, 630
 Kiss Alma 295, 326, 630
 Kiss Anna-Mária 295, 326, 630
 Kiss Erzsébet 307, 508, 630
 Kissné 356
 Kiss Nóra 401, 630
 Klem Anna 413, 630
 Kobza Dániel 212, 241
 Kolár Helga 231
 Komsa Judit 297, 317, 630
 Koncz Judith 135
 Koncz Lajos (K.L.) 3, 17, 20, 29, 61, 69, 135, 273, 277, 279, 286, 288, 289, 294, 299, 308, 309, 312, 314, 315, 324, 325, 335, 337, 341, 352, 353, 358, 359, 361, 370-373, 376, 382, 387, 391, 393, 403, 420, 422, 423, 445, 450, 454, 458, 470, 473, 485, 486, 488, 494, 496, 498, 499, 501, 505, 507, 508, 510-512, 522, 525, 527-529, 534, 543, 615, 621, 622, 630
 Kondor László 630
 Korény Livia lásd Feketéné
 Kormos Éva 630
 Korpás Márta 432, 630
 Kósa Zoltán 23, 46, 630
 Kostevc Róbert 290, 300, 308, 314, 323, 325, 340, 346, 350, 361, 373, 378, 387, 390, 400, 405, 419, 423, 486, 509, 630
 Kótai (Kótay) Zoltán dr. 17, 43, 58, 150, 157, 169, 173, 236, 237, 238, 239, 251, 451
 Kóti Erzsébet 630
 Kóts Lajos 356
 Kóts Lajosné 356
 Kóts Ilona 401, 407, 630
 Kovács Enikő 388
 Kovács Erzsike 158, 159, 173, 192, 195, 223, 261, 263
 Kovács Etelka, Kovács K. Zoltánné 285, 286, 287, 308, 347, 350, 358, 370, 382, 402, 454
 Kovács Ferenc (igazgató)család 174, 199
 Kovács Ferenc (Kovács diri) 134, 138, 139, 142-144, 150, 161, 162,171, 173, 174, 176-179, 180-182, 184, 187- 189, 191-193, 195, 196, 210, 212, 219, 222, 223, 225, 226, 228, 237, 238, 242, 245, 263-266, 268, 269, 429, 430, 443, 444, 452, 457, 555, 577, 578, 580, 582, 596, 601, 602, 604, 606, 610, 623
 Kovács Ferencné Thököly Erzsébet, (Erzsike néni) 142, 143, 159, 173, 174, 176, 177, 180, 181, 184, 187, 188, 189, 193, 195, 196, 199, 212, 220, 222, 223, 237, 256, 265, 452, 555, 577, 582, 604, 608, 623

- Kovács K. Zoltán 454
 Kovács Géza dr. 19, 21, 75
 Kovács Ibolya 296, 317, 630
 Kovács Margit 236
 Kovács Pál 39, 630
 Kovács Tamás 188
 Kovács Gabriella 145, 151, 173, 178,
 190, 199, 201, 202, 203, 213, 253, 264,
 266, 570, 625, 630
 Kozányi Katalin (Koci) 135, 146-148,
 151, 152, 155, 156, 161, 164, 167, 173,
 178, 181, 184, 192, 194, 199, 213, 225,
 237, 258, 261, 264, 265, 266, 548, 549,
 552, 571, 630
 Kölcsey István 21, 64, 476, 480, 510,
 553, 572, 630
 Kölcsey László dr. 555
 Kölcsey Klári 135, 180, 189, 195, 199,
 213, 263, 547, 555, 572, 625, 630
 Körmöczy Ágnes 81, 96, 510, 511, 630
 Körmöczy Tas István 96, 510, 630
 Körmöczy Zoltán 19, 28, 74, 81, 85, 88,
 97, 454, 478, 480
 Kőaljay József atya 432
 Kőfaragó Levente 432, 630
 Kővári Lajos (Ubul) 43, 44, 244, 245,
 251
 Kövi Mihály 299, 311, 312, 326, 510,
 630
 Krapil Éva 510, 630
 Krassay Egon 46, 630
 Krassay István 46, 630
 Kreszán Vali 298, 630
 Kricsfalussy-Hrabár Zoltán 1, 25, 32,
 34, 35, 41, 81, 274, 279, 280, 282, 291,
 299, 309, 312, 314, 340, 341, 347, 355,
 357, 358, 361, 372, 373, 387, 390, 391,
 403, 407, 422, 423, 486, 506, 510, 511,
 512, 621, 630
 Kristó Nagy Katalin (Katy) 148-150,
 160, 167, 173, 178, 225, 229, 230, 241,
 245, 247-253, 256, 262, 574, 575, 596,
 600, 623, 625, 630
 Krisztmann Anikó 630
 Krug Mihály 12, 22, 51, 474, 476, 477,
 478, 479, 511, 630
 Kubay Lajos 23, 46, 630
 Kurányi Kálmán 381, 630
 Kurányi Uzonka 384, 399, 630
 Kurner Béla 520
 Kury Attila 630
 Kutassy Ferenc 340, 346, 347, 382, 394,
 407, 454
 Kührner Ilona 21, 147, 148, 178, 220,
 222, 223, 576, 583, 630
 Kürtössy Csaba 231, 234
 Kürtössy Sári 231, 234
 Lajtai László 432, 630
 Lajtaváry Endre 22, 44, 45, 244, 474,
 511, 630
 Láhner Béla (Csumi) 135, 181, 204,
 205, 208, 210, 211, 213, 219, 233, 266,
 429, 444, 446, 448, 457, 468, 576, 582,
 611, 625, 630
 Lakatos Mária 202, 203, 213, 231, 234,
 630
 Lang, Karl dr. 213, 220
 Láng Anna 407, 630
 Láng Júlia (Juci) 298, 308, 392, 400,
 407, 509, 511, 512, 621, 630
 Lázár Attila 630
 Lélek Zsuzsa 630
 Lengyel András 231
 Lill Erzsébet 489
 Lill Vera 34, 79, 89, 490, 511, 619, 630
 Lippay 301, 630
 Liptay Lajos 286, 299, 302, 308, 327,
 454
 Liscsinszky Béla 274, 275, 279, 285,
 307, 319, 342, 359, 372, 379, 454, 612
 Liscsinszky család 273, 314, 370, 372,
 612
 Liscsinszky István (Lisi, Liscsi, Pityu) 1,
 7-9, 16, 17, 25, 28, 32-36, 40, 41, 46,
 82-85, 98, 105, 273, 274, 275, 294, 305,
 314, 322, 331, 340, 346, 359, 443, 458,
 470, 484, 494, 501, 512, 529, 609, 614,
 620, 630
 Liscsinszky János (Joe, Jonny) 34, 41,
 83, 85, 98, 275, 298, 320, 321, 340, 348,
 357, 358, 368, 377, 378, 402, 419, 422,
 425, 512, 513, 630
 Liscsinszky Mária (Babuci) 83, 274, 275,
 289, 304, 307, 454, 455, 614
 Liscsinszky Béláné, Olga (Piró néni)
 274, 275, 303, 307, 356, 379, 455, 614

- Liska Éva 202, 203, 213, 231, 234, 253, 630
 Liska Márta 231, 234
 Lits Ernő 477, 512, 630
 Lits Ernőné dr. 229
 Litvay Márta 213, 242, 630
 Lóczy István 630
 Lökös Dezső 213, 630
 Lovich Klári 231, 234
 Lutz Ilona 148, 178, 630
 Luxenburger József 274, 290, 297, 351, 399, 408, 630
 McKinnon, Douglas 287, 370, 371
 Maczky Emese 283, 296, 316, 317, 326, 340, 341, 359, 364, 379, 380, 389, 391, 400, 408, 409, 414, 417, 451, 512, 522, 615, 630
 Maczky Enikő 283, 295, 318, 326, 347, 364, 379, 380, 384, 389, 399, 451, 513, 630
 Maczky Ernő 408
 Maczky László sen. 379
 Maczky Sudárka 513, 630
 Maczky Lászlóné 356
 Máder Balázs (Strucctojás) 56, 57, 630
 Magyary Tibor 19, 21, 88, 93, 97, 455, 456, 466, 478, 622
 Magyary Tiborné, Etus 455, 456, 466, 622
 Marcell Árpád dr. (Marcell diri) 204, 207, 209, 210, 212, 213, 286
 Marcell Jolán 285
 Markó Mária (Markóci) 135, 141, 146, 148-150, 154, 165-167, 173, 178, 181, 183, 189, 192, 194, 197, 199, 213, 215, 216, 219, 224, 237, 240, 245, 250, 251, 256-258, 260, 263, 265-267, 457, 464, 563, 578, 623, 625, 630
 Marosvári Attila 243, 244
 Martin Erzsébet 231, 234
 Martinidesz Rajma 630
 Martinovich Géza 432, 630
 Martinovitch Gusztáv 432
 Mártonyi Lajos 69, 456
 Matejicek István 433, 630
 Mátéffy István ifj. 52, 63, 75, 76, 81, 88, 96, 99, 112, 124, 456, 466, 480, 478, 512, 514, 517, 620-622, 630
 Mátéffy Miklós (Micu) 10, 16, 19, 21, 52, 63, 67, 118, 127, 128, 480, 516, 630
 Mátéffy István sen. (Pista bácsi) 19, 21, 25, 32, 33, 52, 56, 63, 64, 127, 456, 478, 480
 Matolcsy Kálmán bácsi 139, 140, 147, 153, 168, 169, 175, 464
 Matolcsy Margit I. Ravasz Dezsőné
 Mayer Ernő 290, 296, 386, 399, 408, 413, 419, 420, 421, 631
 Mayer Paula (Picu) 151, 158, 173, 178, 251, 581, 625, 631
 Mayer Teréz 202, 203, 204, 213, 253, 631
 Medve Erzsébet 432, 631
 Medzihradzky Marianne 12, 23, 34, 47, 56, 57, 89, 251, 466, 477, 480, 516, 631
 Megay Béla 433, 631
 Megay László 61, 432, 516, 547, 631
 Megay Olivér 111, 631
 Megay Olivia vagy Oliva (Bébi) 22, 61, 148, 159, 172, 173, 178, 474, 516, 631
 Meltréder Laci 619
 Mélynádasy Antal (Csumi, Tóni) 134, 135, 145, 181, 182, 192, 195, 199, 200, 202-205, 207, 208, 210, 211, 213, 231-235, 237, 255, 262, 266, 424, 555, 578, 581, 587, 602, 625, 631
 Mélynádasy Béla 260
 Mengele Viktor (Tory) 22, 58, 70, 478, 479, 517, 631
 Mérey Aurélné 449
 Merger Ferenc 515, 517, 631
 Metzen, Rev. 342
 Mészáros Éva (Arisztid, Passau) 34, 38, 39, 41, 47, 64, 78, 79, 89, 477, 539, 619, 631
 Mészáros Éva (Mészároska, Niederaudorf) 148, 151-153, 159, 160, 165, 168, 173, 178, 239, 241, 258, 261, 265, 266, 582, 623-625, 631
 Mészáros Mária 294, 318, 326, 422, 631
 Mihalovits Ernő 290, 296, 400, 407, 420, 421, 631
 Mihalovits Vali 297, 317, 631
 Miklósházy Attila 134

- Mindszenty József bíboros 334, 447, 452
Mocsnek Mátyás (Matyi) 295, 311, 399, 420, 631
Molnár János 631
Molnár Paula 631
Molnár Sándor (Oszai bácsi) 197, 198, 212, 222, 456, 457
Murahidy Győző 51
Muraközy Ádám 631
Muraközy Bálint 631
Murányi Kálmán 631
Murányi Szabolcs 570
Mustó család 273
Mustó István 23, 40, 60, 73, 76, 81, 99, 124, 480, 486, 517, 518, 519, 527, 620-622, 631
Mustó László (Áci) 41, 81, 83, 299, 303, 321, 499, 508, 518, 631
Mustó Péter 81, 302, 305, 518, 631
Mustó Sándor dr. (Mustó bácsi) 19, 28, 40, 41, 61, 81, 97, 282-286, 288, 296, 303, 307, 318, 322, 327, 335, 457
Mustó Sándor jr. (Szuszu) 1, 8, 9, 37, 38, 40, 41, 44, 79, 274, 288, 289, 290, 291, 300, 308, 312, 314, 346, 450, 454, 457, 458, 488, 494, 509, 510, 518, 519, 525, 526, 612, 621, 631
Mustó Sándorné Ertsey Livia (Mustó néni) 59, 303, 307, 457
Mustó Tamás (Tomi) 41, 81, 83, 286, 299, 519, 631
Mustó Teréz (Teca) 41, 85, 298, 308, 317, 613, 631
Muzslay Páter OSB 486, 504
Müller (fiú) 295, 631
Müller Ágnes 346, 361, 423, 631
Nagy Ernő tiszteletes 143, 177, 197, 212, 220, 223, 236, 237, 241, 457, 471
Nagy Géza dr. 347, 360, 361, 374, 375, 394, 457
Nagy Gyula (Gyuszi, Toncsi) 280, 292, 310, 311, 315, 323, 325, 340, 346, 355, 361, 368, 372, 373, 379, 387, 403, 423, 519, 615, 621, 631
Nagy László 433, 631
Nagy Miklós (Kis-Fütyök) 23, 519, 631
Nagy Olga (Olly) 295, 318, 407, 519, 631
Nagy Tibor (Nagy-Fütyök) 23, 46, 520, 610, 631
Nagy Zsuzsa 445
Nagyőszy Judit 202
Négele Ferenc (Franci) 295, 408, 411, 421, 631
Nemes Ildikó 433, 631
Nemes Imre 631
Nemes József 432, 631
Nemes Mária 184, 190, 213, 262, 433, 583, 631
Nemes Stefánia 432, 433, 631
Németh János 631
Németh Magda 297, 317, 318, 389, 400, 408, 631
Nickl Károly 281, 288, 305, 320, 520, 613, 631
Nun Erzsébet 407, 631
Nun Magda 384, 631
Nyíró József 62, 449
Óhegyi Tamás 231, 234
Okolicsányi Andor 22, 631
Okorichányi Zsóka 432, 631
Okolicsányi (fiú) 410, 631
Oláh Béláné (Anci néni) 200, 202, 203, 212
Olgyay György 44, 223, 244, 480, 521, 583, 631
Olgyay Lehel 223, 631
Oltfálvy Margit 41, 81, 173, 178, 191, 195, 199, 213, 223, 229, 239, 260, 322, 522, 583, 631
Ölvedi-Gachal Balázs 407, 631
Ölvedi Laci 231, 234
Orbán László dr. 19, 85, 200, 203, 206, 208, 209, 212, 231, 283, 285, 298, 299, 303, 307, 316, 321, 322, 327, 375, 457, 458, 616
Ordódy Sándorné 62, 137, 144, 557
Órendy György 522, 631
Órendy József 479, 481, 522
Ormai Ildikó 427, 429, 631
Orosz Márta dr. 284, 303, 318, 327, 458
Orosz Sándor 21, 37, 43, 631
Ostermann Mihály, 169, 170
Osváth Klára 297, 308, 522, 631

- Oswald Szilvia 631
 Oszlányi Antal 432, 631
 Oszlányi Éva 427, 432, 435, 631
 Oszlányi (Stróbertz) Róbert dr. 432, 433, 438, 439, 458
 Oszlányiné Mátéfy Jolán 432, 433, 438, 458
 Osztfalk József 279, 281, 301, 304, 305, 521, 631
 Óváry (ma Várdy) Béla 52, 492, 522, 525, 611, 619, 631
 Óváry Sándor 53
 Óváry Ildikó 522, 631
 Óváry Klára 38, 39, 74, 78, 81, 96, 99, 522, 525, 631
 Óváry Sándor 53
 Ölvedy János 473
 Páhi Sándor (Brúgó) 34, 82, 94, 95, 301, 305, 307, 308, 312, 315, 323, 525, 631
 Pajor Elemér (Mókus) 17, 19, 21, 25, 32, 34, 36, 51, 53, 54, 58, 61, 62, 65, 69-71, 74-77, 79, 82, 83, 86, 95, 127, 272, 276, 277, 283, 285, 289, 290, 292, 300, 301, 303, 305, 309, 310, 311, 313, 320, 327, 347, 361, 367, 368, 374-376, 379, 380-382, 408, 423, 451, 459-461, 476-478, 480, 499, 500, 504, 613, 614, 619
 Paksy Ilona 81, 302, 305, 308, 316, 317, 326, 525, 631
 Paksy János 281, 301, 305, 308, 525, 631
 Pallmann Győző 410, 412, 631
 Páll Anikó 461
 Papp Kornélia (Nelli) 21, 127, 631
 Paróczay Irén 4, 19, 461
 Pasztusics László (Paszta) 82, 85, 94, 95, 279, 308, 525, 631
 Patacsi József 631
 Pathó Gizella 432, 631
 Pathó Gyula 432
 Pathó Ida 432
 Pathó László 432, 631
 Patterson, Mr. & Mrs. 342
 Pausz László 19, 93, 461
 Pécs Borbála 288, 298, 357, 358, 386, 400, 422, 631
 Pertik Mária (Baba) 141, 145, 148, 152, 159, 167, 169, 178, 261, 631
 Pertikék 145
 Pesti József atya 432, 434
 Péterfy Pál (Csöpi, Cég) 291, 293, 310, 314, 325, 347, 352, 353, 355, 358, 371, 387, 390, 393, 401, 422, 525, 621, 631
 Petres Judith (Judit, Jutka) 135, 140, 145, 146, 148, 149, 161, 162, 164, 165, 168, 173, 176, 178, 180, 181, 184-186, 195, 197, 199, 200, 202, 213, 216, 217, 219, 223, 227, 229, 237, 239, 240, 249, 257, 258, 261-264, 267, 442, 468, 582, 583, 587, 631
 Petres Zsuzsa 135, 145, 158, 185-187, 191, 195, 198, 199, 201, 202, 213, 217, 218, 227, 238, 251, 257, 258, 262-264, 266, 467, 530, 582, 586, 595, 623, 625, 631
 Pettendy János 22, 479, 586, 588, 590, 631
 Pettendy Katalin 135, 147, 150, 162, 164, 166, 167, 173, 178, 197, 181, 188, 194, 195, 197-199, 213, 221, 222, 225, 245, 251, 254, 256, 259, 265, 444, 463, 590, 605, 631
 Pfeifer Rózsa 297, 317, 631
 Pfeiffer Antal 399, 401 631
 Pohola (Wiktorin) Margit 432
 Plávenszky Pál 364
 Polonkay Tivadar dr. 19, 21, 32, 61, 70, 72, 88, 92, 97, 461, 477, 497
 Pongrácz Gáspár (Gazsi) 21, 127, 607, 620, 631
 Pongrácz Ilona (Babi, dr. Bakóné) 20, 21, 58, 89, 527, 607, 620, 631
 Pongrácz Karolin (Cari) 12, 23, 64, 480, 520, 527, 631
 Popincsák Éva 178, 632
 Porer Elek 90, 480, 527, 632
 Porer Mária (Babi) 34, 64, 89, 632
 Pototzky Antal 231, 234
 Pototzky István 231, 234
 Pozsgay Éva 34, 64, 89, 632
 Prepericzai Irén 178, 632
 Pribus György Ft. 143, 239
 Pummer Iván 21, 119, 127, 128, 527, 632

- Pummer Tamás 21, 127, 128, 527, 632
 Purgly Pál 281, 305, 527, 632
 Raab Ferenc 17, 19, 28, 32, 37, 40, 61, 69, 72, 76, 77, 84, 88, 92, 94, 96-98, 273, 282, 285, 307, 310, 318, 322, 327, 346, 356-358, 360, 371, 374, 375, 378, 379, 380-382, 394, 395, 403, 458, 461, 478, 499, 505, 527, 614, 615, 616, 617
 Raab Ferencné 307, 356
 Raab Margit (Baba) 41, 80, 94, 95, 96, 274, 281, 300, 305, 307, 317, 325, 326, 365, 443, 461, 491, 508, 518, 527-529, 632
 Raab Mária 40, 41, 96, 299, 300, 317, 321, 341, 348, 355, 357, 368, 390, 401, 416, 422, 491, 527, 632
 Radics János dr. 460
 Radics Ottó 632
 Radnay Anikó 135, 139, 140, 148, 151, 154, 155, 157, 161-164, 168, 173, 178, 239, 249, 250, 255, 468, 550, 590, 624, 632
 Rácskay Katalin 632
 Rácskay Béla 295, 632
 Radványi Judit 231, 234
 Radványi László 231, 234
 Rákóczy Lajosné 4, 19, 462
 Rákos Rajmond 432
 Rapaics Dezső 37, 121
 Rápolti Éva 12, 22, 475, 632
 Ravasz Dezső dr. (Ravasz diri, Dezső bácsi) 21, 134, 135, 137, 138-140, 142-147, 149, 151, 153, 156, 157, 160, 163, 165, 167, 174, 175, 178, 215, 220, 224, 229, 244, 259, 261, 262, 267, 431, 432, 462-464, 468, 554, 563, 591, 591, 592, 610
 Ravasz Dezső ifj. (Dezsőke) 139, 147, 148, 157, 167, 168, 175, 178, 205, 262, 431, 592, 591, 632
 Ravasz Dezsőné Matolcsy Margit (Margit néni) 134, 138-140, 143, 146, 147, 149, 153, 159, 160, 164, 166, 168, 174, 245, 248, 261, 262, 462, 464, 465, 610
 Ravasz István (Istók) 135, 139, 147, 168, 593, 594, 632
 Ravasz István dr. 134, 431, 462, 591, 593, 594
 Ravasz László dr. 462
 Regős János 17, 19, 32, 33, 46, 54, 58, 61, 69, 74, 76, 78, 79, 81, 88, 93, 96, 97, 456, 466, 478, 501, 528
 Reicher 407
 Reinik Magdolna 322, 632
 Rémiás (fiú) 632
 Renkey Laci 158, 173
 Renkey Margit (Magi) 143, 150, 162, 164, 167, 168, 173, 177, 178, 195, 220, 258, 552, 594, 602, 623, 632
 Renkey Marica 148, 151, 162, 168, 173, 178, 191, 195, 199, 213, 229, 239, 258, 595, 623, 632
 Réthy Gábor 384, 389, 632
 Réthy Péter 384, 389, 632
 Révai Pál 12, 22, 52, 56, 58, 64, 66, 68, 474, 476, 478-480, 499, 528, 534, 632
 Riemer Oszkár 279, 281, 301, 305, 632
 Rimanóczy András 433, 632
 Rimanóczy M. 432
 Rodenbücher József 274, 290, 297, 351, 386, 399, 419, 420, 421, 528, 616, 632
 Róka Dezső 431, 432
 Róka László 433, 632
 Román Endre (Román diri) 195, 197, 198, 200, 201, 203, 204, 206, 208, 209, 212, 213, 222, 230, 231, 232, 253, 466, 467, 506
 Román Katalin 202, 213, 231, 234, 253, 632
 Román Péter 205, 213, 231, 234, 253, 632
 Rónay Klára 251
 Roos (fiú) 407, 632
 Rozs Józsefné 432, 435
 Rózsa Margit 205, 213, 632
 Rozsály Ferenc dr. 4, 136, 137, 145, 179, 429, 431
 Ruttkay István 231
 Ruzsicky Dóra 23, 47, 58, 79, 456, 466, 478, 528, 632
 Salamon Attila 213, 632
 Sallai ? 433, 632
 Sándor Magda 242

- Sárkány Katalin 528, 632
 Sárkány Mária 528, 632
 Sárospatak Miklós 12, 16, 22, 64, 66, 67, 68, 471, 474, 475, 476, 478, 479, 480, 481, 496, 507, 511, 517, 528, 529, 538, 632
 Saul László 231, 294, 632
 Scharreisz Erzsébet 298, 632
 Scheer Oszkár 34, 46, 74, 76, 77, 99, 124, 305, 312, 315, 322, 529, 620-, 622, 632
 Scherg Lajos 82, 84, 632
 Scheuer Erzsébet 203, 632
 Schilling Mária 632
 Schirilla László dr. 30, 32
 Schmidt ? 407, 632
 Schmidt Anna 632
 Schmidt Mária 384, 632
 Schmidt Vili 231
 Schöpflin Sándor 51, 80, 99, 124, 529, 632
 Schratz Ferenc 433, 632
 Schreiber Monika 379, 384, 632
 Schreiberne 356
 Schröder Helga 295, 632
 Schwarzingner András 407, 411, 632
 Schweipert Éva 297, 317, 318, 632
 Segesváry Lajos dr. 236
 Seidl Erzsébet 190, 203, 213, 632
 Seidl Mary 213, 258, 259, 632
 Selmeczi Vali 21, 147, 148, 175, 178, 220, 222, 229, 576, 632
 Simon ? 22, 632
 Skerl József 295, 408, 412, 632
 Solanowski Béla (Geda) 56, 70, 632
 Solanowski Zsigmond 23, 56, 80, 478, 529, 533, 632
 Solymossyné Thurzó Vera 467
 Sommer Ernő 384, 632
 Somori Réka 632
 Soos Emese 231, 234
 Soos Géza 241, 242, 243
 Soos Piroska 231, 234
 Soos Zoltán 231, 234
 Speyer (Speier) Antal (Tóni) 290, 296, 319, 399, 407, 420, 632
 Speck Páter 486, 506
 Sperling Elvira 213, 299, 632
 Spolarich Hanna 89, 632
 Spöttle Leila 151, 159, 173, 178, 190, 632
 Steib Anna 298, 317, 632
 Steib Magdolna 632
 Steiner Erika 461, 529, 632
 Stoll Gábor dr. 179
 Stomfay-Stitz Imre 21, 632
 Stomfay-Stitz János 21, 529, 632
 Strada Éva, Fickéné 467
 Strada Ferenc, 180, 198, 200, 212, 467
 Striegl Gyuri 348, 368, 402, 632
 Striegl Edith 407, 632
 Stuchly Diana 384, 389, 632
 Süllös Lenke 19, 632
 Sulyok Istvánné, Laura 347, 381, 467, 468
 Sümegh Lothár 365
 Svéda István 41, 81, 95, 100, 308, 529, 632
 Szabadi László 22, 632
 Szabó Dóra 135, 145, 180, 187, 191, 195, 198, 199, 213, 226, 262, 263, 444, 447, 587, 595, 625, 632
 Szabó Erzsébet (Panni) 148, 151, 178, 187, 263, 632
 Szabó István 127, 529, 632
 Szabó Jolika 632
 Szabó László 632
 Szabó Miklós 595
 Szabó Huber János 38, 39, 632
 Szabolcs Béla 75, 76, 99, 124, 515, 530, 620-622, 632
 Szalontay (tanár) 212, 241
 Szamosi József 358, 422
 Szappanos István, 1, 3, 9, 11, 16, 21, 22, 25, 32, 40, 44, 52, 54, 63, 69, 100, 108, 114, 117, 445, 459, 474-476, 482, 488, 489, 492-496, 498, 499, 500-502, 507, 510, 511, 516, 522, 527-530, 532-534, 537, 538, 542, 553, 610, 619, 621, 632
 Szappanos Tamás 25, 52, 64, 66, 70, 530, 531, 619, 632
 Szász Hilda 619
 Szász Judit 433, 632
 Szász Magda 619
 Szathmáry Emőke 433, 632
 Szathmáry Károly 427, 432

- Szathmáry Lenke 433, 632
 Szathmáry Tünde 433, 632
 Szauer Antal 231, 234, 298
 Szauer Lajos 41, 81, 82, 85, 98, 312, 497, 532, 633
 Száva Hilda 633
 Száva Ica 55
 Száva Magda 55, 79, 532, 534, 633
 Száz Zoltán 12, 22, 66-68, 474, 478, 483, 497, 532, 633
 Szeberényi László 40, 633
 Szécsi László 291, 309, 315, 340, 350, 361, 373, 378, 389, 392, 402, 403, 407, 423, 533, 615, 633
 Szedlák Rudolf 433, 633
 Szegfű Piroska 432, 633
 Székely Ákos 231, 234
 Székely Kálmán (Öcsi) 25, 46, 38, 39, 66, 90, 96, 459, 475, 477, 478, 480, 482, 501, 516, 534, 619, 633
 Szentendrey József dr. 75
 Szentendrey Károly 21, 633
 Szentirmay Gyula 23, 466, 478, 534, 611, 620, 633
 Szeőke Szilárd 295, 534, 633
 Szepcsik György 127, 479, 633
 Szeredi László 633
 Szertics József 12, 22, 474, 475, 633
 Sziklás Zénó 480, 633
 Szittner Béla 534, 633
 Szkladányi Ágnes 135, 145, 148, 151, 171, 173, 178, 195, 199, 213, 239, 261, 596, 633
 Szkladányi István 290, 296, 351, 386, 399, 408, 420, 633
 Szkladányi Mária 145
 Szlészák Ili 231, 234
 Szlészák Ilma 231, 234
 Szlészák Lajos 231, 234
 Szlészák Tamás 231, 234
 Szmukó Sándor 312, 633
 Szmukó Katalin 633
 Szojka Ferenc 433, 633
 Szőke József 44, 244, 534
 Szöllősi Dániel 21, 244, 535, 633
 Szombathy Hildegard 389, 413, 534, 633
 Szommer Ernő 294, 633
 Szőke József 480, 534, 633
 Szöllősi Dániel 21, 127, 534, 633
 Szűcs Lajos 21, 467
 Szűcs Mariann (Mara) 148, 150, 154, 168, 173, 178, 245, 258, 633
 Szűcs Szilárd 382, 534
 Szűcs Zsuzsa 148, 151, 159, 168, 173, 178, 190, 195, 213, 258, 633
 Takács Mária 58, 535, 633
 Takács Tibor 3, 41, 51, 99, 480, 484, 529, 535, 633
 Takáts(Takács) Erzsébet 138, 139, 142, 143, 149, 159, 163, 170, 175, 177, 184, 193, 196, 199, 212, 220, 223, 237, 468
 Takáts (Takács) Sarolta 138, 139, 142, 143, 159, 175, 177, 184, 193, 195, 196, 197, 199, 212, 216, 218, 220, 223, 224, 237, 259, 261, 457, 468
 Takáts (vagy Takács) Zoltán 290, 297, 310, 386, 408, 412, 419, 420, 421, 633
 Takáts Géza 429, 430
 Tarna Sarolta (Saci) 34, 38, 39, 47, 58, 64, 74, 76-79, 89, 511, 531, 535, 619, 633
 Tarnóczy Alfonz 220
 Téglási Imre 209, 231, 633
 Thiringer Tamás 25, 35, 37, 39, 46, 61, 71, 77, 78, 90, 96, 113, 116, 477, 478, 480, 517, 527, 534, 535, 611, 633
 Thiry Sanyi és Géza 619, 633
 Thököly Erzsébet lásd Kovács Ferencné
 Tibold Éva 433, 633
 Tibold Judith 433, 633
 Tilcsér Etele 633
 Tirczka Éva, 135, 150, 154, 162, 163, 168, 169, 170-173, 178, 217, 243, 245, 246, 249, 258, 267, 575, 597, 623, 631
 Tokaji László 44, 244, 480-482, 537, 633
 Toppler György 23, 480, 514, 633
 Toppler Jenő, 75, 76, 99, 480, 515, 537, 620, 621, 633
 Törő Edit 231
 Törő Margit 231
 Tóth András 21, 631
 Tóth Béla lelkes 526

- Tóth Ilona (Inci) 146, 148, 150, 159, 167, 173, 178, 633
 Tölgyessy Viktor 21, 63, 538, 633
 Tömböly Eleménné Elza 286, 374, 380, 394, 468
 Török Zoltán 21, 52, 63, 538, 633
 Tumbász Lajos 44, 45, 244, 511, 538, 633
 Tunyogi Csapó Gyöngyvér 433, 435, 633
 Ugrin Páter 41
 Unterdorber Ferenc 433, 633
 Úry Károly 35, 37, 62
 Váczy Anna (Pancsi) 135, 151, 173, 178, 181-183, 189, 191, 194, 99, 213, 226, 237, 255, 258, 259, 582, 601, 603, 623, 625, 633
 Váczy Magda (Ducika) 213, 258, 601, 602, 603, 633
 Váczy Margit (Munci) 150, 173, 178, 223, 258, 468, 552, 601, 602, 633
 Vajda Szabó Pál dr. 206, 208, 212, 468
 Vajtay István 46, 520, 633
 Vajtay László 46, 633
 [Vámos] Imre 469
 Vámos János 19, 40, 55, 61, 76, 82, 95, 97, 277, 280, 281, 286, 305, 310, 311, 316, 321, 322, 327, 342, 348, 361, 374, 375, 379, 380, 389, 394, 468, 469, 470, 478, 532, 614, 615
 Vámos Géza 55
 Várdy Béla l. Óváry
 Várdy Huszár Ágnes l. Huszár Ágnes
 Varga 407, 410
 Varga Gábor 366
 Varga Károly 433, 633
 Varga Zoltán 633
 Várhelyi Kató 604
 Várhelyi Mária (Dagi) 135, 139, 148, 151-154, 156, 159, 168, 169, 173, 176, 178, 190, 213, 258, 260, 603, 623, 633
 Vass l. Wass
 Vecsey Dénes 52, 72, 90, 633
 Vendel Ferenc 433, 633
 Vendel Miklós 433, 633
 Venesz László 633
 Verbói András 290, 297, 386, 399, 400, 420, 421, 633
 Verbói Borbála 399, 407, 633
 Verbói Mária 407, 633
 Vereckey Katalin 178, 223, 604, 633
 Veress Dalma 432, 633
 Versenyi Erzsébet 213, 633
 Versenyi Mária 178, 213, 633
 Vieder Ilona 633
 Vigh Gyula 202, 203, 207, 213, 578, 604, 633
 Vincze Mihály 143, 175, 236
 Virágh (Virág) Béla 82, 85, 298, 401, 415, 422, 633
 Virágh (Virág) László 633
 Wachtel Aurél (Buci) 12, 22, 478, 538, 633
 Waldbott József (Báró) 82, 83, 633
 Wallerék 153, 154, 157, 175, 177, 180, 182, 258, 259, 580
 Waller Simon 136, 179
 Walter Gyula 17, 19, 21, 88, 97, 471, 476
 Wass Albert 52, 54
 Wass Huba 209, 213, 231, 633
 Wass Vid 46, 52, 54, 209, 213, 231, 633
 Wass Miklós 209, 213, 231, 234, 633
 Weinberger Rózsi 538, 633
 Weiner János 294, 633
 Welches Pali 297, 386, 400, 408, 414, 633
 Wenczl Ernő 23, 44, 64, 68, 77, 79, 480, 481, 539, 619, 633
 Werli Mari 296, 317, 408, 488, 633
 Westedt Beatrix 633
 Westedt Karen 633
 Wetzstein Antal 633
 Wiandt János 23, 74, 76, 99, 539, 620, 621, 633
 Wilhelms Márta, 432, 633
 Willner Ervin 51, 99, 634
 Winkler Lipót 302, 305, 634
 Wischer Anna 392, 407, 412, 634
 Wittner György 295, 399, 408, 634
 Zábói Péter 634
 Zágon Alajos 4, 19, 51, 471
 Zágon Lajos ifj. 37, 51, 75, 96, 99, 109, 124, 466, 539, 609, 621, 622, 634
 Zahoray László 433, 550, 634

Zakariás Mária 148, 167, 178, 220, 475, 634
 Zámbó Lajos 292, 311, 320, 340, 341, 342, 346, 354, 361, 368, 373, 402, 408, 418, 419, 423-425, 470, 489, 534, 540, 634
 Zavacki Adrienn 407, 634
 Zavaczki Öcsi 384, 634
 Zeiner Pál 429, 430
 Zelehovszky Margit 212, 242
 Zier László 23, 478, 480, 482, 542, 634
 Zimonyi Péter 91
 Zoller Erich 346, 361, 393, 403, 405, 423, 634
 Zoller Helmut 288, 305, 322, 543, 634
 Zoltán Iván, 56, 57, 134, 181, 182, 188, 189 194, 195, 199, 213, 221, 222, 243, 259, 266, 555, 604, 623, 625, 634
 Zoltán Réka 231
 Zoltán Tóth Klára 21, 634
 Zoltán Sándor 134, 189, 212, 242, 471, 565, 625
 Zoltán Zsombor 231
 Zoltánfi Sándor (Alex) 279, 300, 313, 326, 346, 350, 355, 358, 372, 392, 404, 405, 408, 419, 543, 634
 Zsdánszky László 429, 430
 Zsembery Olga 634
 Zsembery Szilvia 58
 Zsögön Bandi 231